

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

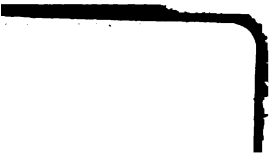
Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsatt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsatt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk <http://books.google.com/>

Handwritten signature and text at the bottom right of the page, including the name "P. L. ...".

M

GENERALSTABEN

SVERIGES KRIG ÅREN 1808 OCH 1809

UTGIFVET AF

GENERALSTABENS KRIGSHISTORISKA AFDELNING

TREDJE DELEN

I. TEXT OCH BILAGOR

—♦—

Pris för hela delen

5 kr

SVERIGES KRIG ÅREN 1808 OCH 1809

UTGIFVET AF

GENERALSTABENS KRIGSHISTORISKA AFDELNING

TREDJE DELEN

I. TEXT OCH BILAGOR.

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNNER
1902

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
522461 A
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS
R 1931 L

NOV 21 1931

INNEHÅLL.

	Sid.
Inre förhållanden	1
Vår- och sommarfälttåget i nordligare Finland till medlet af juli 1808.	
Krigsläge och fälttågsplaner	83
Västra krigsskådeplatsen.	
I. Första operationsskedet:	
1. Operationer från 27. april till 10. maj	99
2. Smärre krigsföretag från 10. maj till 14. juni	114
II. Förberedelser till sommarfälttåget:	
1. Förberedelser å svenska sidan	121
2. Förberedelser å ryska sidan	158
III. Andra operationsskedet:	
1. Klingspors framryckning till Nykarleby	173
2. Bergenstråles expedition till Vasa	188
IV. Tredje operationsskedet:	
1. Bonderesningen i Österbotten	218
2. Hufvudhärarnas operationer 26. juni—4. juli	234
3. Von Fieandts operationer	244
4. Hufvudhärarnas operationer 4. till 11. juli	258
V. Fjärde operationsskedet:	
1. Svenska hufvudhärens framryckning till Lappo	268
2. Striden vid Lappo den 14. juli	273
Östra krigsskådeplatsen.	
I. Första operationsskedet:	
1. Sandels' framryckning till Kuopio	299
2. Intagandet af Kuopio den 12. maj	316
3. Sandels' framryckning söder om Kuopio	321

Host 1808, 1730-1731

INNEHÅLL.

<i>II. Andra operationsskedet:</i>	Sid.
Operationer mellan Savolaks gräns och Kuopio	338
<i>III. Tredje operationsskedet:</i>	
Operationer omkring Kuopio	360

Förteckning öfver bilagor.

Inre förhållanden.

1. Kejsarinnan Elisabeths manifest den 18. mars 1742	1
2. Utdrag ur hofrättsrådet Adam Fredenstjernas »oförgrifliga utkast»	5
3. Generallöjtnant Tutschkoff I:s »Vorslag» den $\frac{7. april}{26. mars}$ 1808 (facsimile)	12
4. Förteckning å officerare med vederlikar, som antingen ej inställt sig vid sina regementen eller under återtagget blifvit efter . . .	15
5. Kejsar Alexander I:s declaration den 16. mars 1808 (g. s.) . . .	25
6. General Buxhöwdens proclamation den $\frac{19.}{31.}$ mars 1808	27
7. General Buxhöwdens proclamation den $\frac{21. mars}{2. april}$ 1808	28
8. General Buxhöwdens proclamation den $\frac{27. mars}{8. april}$ 1808	29
9. Generallöjtnant Bagrations proclamation i mars 1808	31
10. Ryske utrikesministern greve Rumjansoffs declaration den 8. april 1808 (g. s.)	32
11. Formulär för tro- och huldhetsod till ryske kejsaren	35

Vår- och sommarfälttåget i Finland till medlet af juli 1808.

Krigsläge och fälttågsplaner.

12. Förslag (af Buxhöwden) rörande öfvergång till Sverige med bilaga	36
13. Beräkning af de under generallöjtnant Tutschkoff I:s befäl den 30. april 1808 stående truppers styrka	48
14. Sammandrag öfver finska härens styrka omkring den 30. april 1808	49

Västra krigsskådeplatsen.

15. Trosskommittéens i Brahestad protokoll den 8. maj 1808	50
16. Ständig indelning för Uleåborgs garnison den 4. maj 1808	56
17. Styrkebesked öfver Uleåborgs garnison den 4. maj 1808	58
18. Ständig indelning för svenska hären i Finland den 13. juni 1808	59

INNEHÅLL.

	Sid.
19. General Buxhöwdens rapport till kejsaren den 6. maj 1808 (g. s.)	70
20. Instruktion (af Buxhöwden) gifven till generallöjtnant Rajefski den 14. maj 1808 (g. s.)	76
21. Styrkebesked öfver generallöjtnant Rajefskis trupper den ^{20. maj} 1. juni 1808	78
22. Hemlig order för generaladjutanten Bergenstråle den 25. maj 1808	80
23. Bergenstråles proklamation	81
24. Styrkebesked öfver Bergenstråles expeditionskår samt ständig indelning för densamma	82
25. Styrkebesked öfver de ryska trupperna i närheten af Vasa den 25. juni 1808	84
26. Plundringen af Vasa	85
27. Ständig indelning för svenska hufvudhären i Finland den 10. juli 1808	89
28. Styrkebesked öfver svenska hufvudhären den 10. juli 1808	99
29. Beräkning af den i striden vid Lappo den 14. juli 1808 närvarande <i>svenska</i> styrkan	104
30. Beräkning af den i striden vid Lappo den 14. juli 1808 närvarande <i>ryska</i> styrkan	105

Östra krigsekådeplatsen.

31. Ständig indelning för 5. brigaden den 30. april 1808	106
32. Styrkebesked öfver 5. brigaden den 30. april 1808	108
33. Ständig indelning för Barclay de Tollys kår i slutet af maj 1808	109
34. Styrkebesked öfver 5. brigaden den 18. juni 1808	111
35. Styrkebesked öfver Barclay de Tollys kår i början af juli 1808	112
— — — — —	
36. Namnförteckning öfver personal af officers grad, som blifvit dödad, sårad eller fången vid svenska hären under vår- och sommarfälttåget i nordligare Finland till medlet af juli 1808	113
37. Namnförteckning öfver personal af officers grad, som enligt vederbörande befälhafvares — dock ej lägre än brigadchefers — rapporter särskildt utmärkt sig vid svenska hären under vår- och sommarfälttåget i nordligare Finland till medlet af juli 1808	115

Förteckning öfver kartor och planer.

- Pl. I. Öfversiktskarta till finska kriget 1808 och 1809.¹

Västra krigsskådeplatsen.

- Pl. II. Svenska och ryska truppernas ställning kvällen den 27. april 1808.
- Pl. III. Svenska och ryska truppernas ställning kvällen den 10. maj 1808.
- Pl. IV. Öfverfallet vid Perko den 8. juni 1808.
- Pl. V. Svenska och ryska truppernas ställning kvällen den 28. maj 1808.
- Pl. VI. Svenska och ryska truppernas ställning kvällen den 13. juni 1808.
- Pl. VII. Striden vid Nykarleby den 24. juni 1808.
- Pl. VIII. Öfversiktskarta öfver nordvästra Finland.
- Pl. IX a. Striden vid Vasa den 25. juni 1808. Stridsläget omkring kl. 3,30 e. m.
- › › b. Striden vid Vasa den 25. juni 1808. Stridsläget omkring kl. 5 e. m.
- Pl. X. Svenska och ryska truppernas ställning kvällen den 1. juli 1808.
- Pl. XI a. Striden vid Lintulaks den 3. juli 1808. Stridsläget omkring kl. 12 middagen.
- › › b. Striden vid Lintulaks den 3. juli 1808. Stridsläget omkring kl. 4,30 e. m.
- Pl. XII a. Striden på Kakonsaari mosse den 11. juli 1808. Stridens tidigare skede.
- › › b. Striden på Kakonsaari mosse den 11. juli 1808. Stridens senare skede.
- Pl. XIII a. Striden vid Lappo den 14. juli 1808. Stridens tidigare skede.
- › › b. Striden vid Lappo den 14 juli 1808. Stridens senare skede.

Östra krigsskådeplatsen.

- Pl. XIV. Svenska och ryska truppernas ställning kvällen den 30. april 1808.
- Pl. XV. Striden vid Pulkkila den 2. maj 1808.
- Pl. XVI. Intagandet af Kuopio den 12. maj 1808.

¹ I öfrigt hänvisas till de II. delen åtföljande kartorna N:o II A—E i större skala. Då dessas omtryckning för hvarje del af ekonomiska orsaker ej kan ske, har i stället öfversiktskartan kompletterats med sådana nya ortnamn, som förekomma i denna del.

INNEHÅLL.

- Pl. XVII. Svenska och ryska truppernas ställning kvällen den 28. maj 1808.
- Pl. XVIII. Svenska och ryska truppernas ställning 1:o kvällen den 12. juni och 2:o kvällen den 15. juni 1808.
- Pl. XIX. Öfversiktskarta öfver trakten af Kuopio.
- Pl. XX. 5. brigadens förläggning den 19. juni.
- Pl. XXI. Ryska truppernas ställning 1:o den 19. juni och 2:o den 26. juni 1808.
- Pl. XXII. Ryska truppernas ställning i början af juli 1808.
- Pl. XXIII. Svenskarnes landstigning vid Kuopio den 1. juli 1808. Rysarnes förläggning och bevakning.

Rättelser.

Sid.	37 noten rad 5 uppfifrån står:	officern	läs:	officeren
› 115 rad 11 nedifrån	›	underofficern	›	underofficeren
› 162 rad 3	›	andres	›	andras
› 171 rad 9	›	ofensiv	›	offensiv
› 242 rad 4 uppfifrån	›	framkommo	›	framkommo till
› 246 rad 3 nedifrån	›	sid. 110	›	sid. 164
› 254 rad 15 uppfifrån	›	Savolaksjägare	›	Savolaks jägare
› 287 not 5		uli	›	juli
› 317 rad 16	›	Kuopio niemi	›	Kuopionniemi
› 332 not 4		m a	›	maj
› 348 not 4		25. maj	›	25. maj
› 364 rad 8	›	9. juni	›	6. juni
› 367 not 2	›	enhöll	›	erhöll
› 371 not 2 utgår		16. 29.	›	16. 29.
› 372 rad 1 uppfifrån	›	upptäcktaektes	›	upptäcktes
› 383 rad 17	›	nödsökad	›	nödsakad
Bil. 17. noten,	›	1. maj	›	4. maj

Förteckning på källor

till »Sveriges krig åren 1808 och 1809», tredje delen.

Förutom de i K. Krigsarkivet befintliga och vid utarbetandet af föregående delar begagnade äro använda:

Handskrifter.

- Afskrifter från Rilakssamlingen (Finska Statsarkivet).
KLERCKERS skrifvelse till konungen d. 21. januari 1809 med bilagor. (Riksarkivet.)
Landshöfdingskrifvelser. (R. A.)
Militaria. General en chef i Finland till Kongl. Maj:t 1805—1809. (R. A.)
MÖLLEBVARÐ, K. M.: Journal. Febr. 1808—mars 1809. (F. S. A.)
BARCLAY DE TOLLY och TUTSCHKOFF I: Rapporter till kejsaren och krigsministern. (Ryska hufvudstabens arkiv.)
Beskrifningar öfver striderna vid . . . Vasa. (R. Hst. A.)
BUXHÖWDEN, TUTSCHKOFF I och ORBJESKOFF I. m. fl.: Skrifvelser 1808. (R. Hst. A.)
Kejsrerliga reskript och krigsministerns meddelanden till general BUXHÖWDEN m. fl. befälhafvare i Finland. (R. Hst. A.)
KNORRING, G.: Framställning om det eröfrade Finlands nuvarande tillstånd. (R. Hst. A.)
Kort beskrifning öfver general RAJEFSKIS operationer. (R. Hst. A.)
Hans Maj:t Kejsarens Lifgardeskosackregementes historia angående finska kriget 1808—1809. (R. Hst. A.)
ORBJESKOFF I: Rapporter till kejsaren och krigsministern. (R. Hst. A.)
Operationsjournal för 5. ryska divisionen. (R. Hst. A.)
» 21. » » (R. Hst. A.)
PAULUCCI: Bref till krigsministern. (R. Hst. A.)
TURSKIJ, J.: Statistisk, ekonomisk och politisk beskrifning af Finland vid första öfverblick däraf. (R. Hst. A.)
TUTSCHKOFF I:s, Skriftvexling med krigsministern och general en chef. (R. Hst. A.)

Tryckta källor.

- ASPELIN, H. E.: Vasa stads historia. (1892.)
- Ateneum. Internationell, illustrerad tidskrift för litteratur, konst och spörsmål af allmänt intresse, H. 2 och 3. (1900.)
- BJÖRNSTJERNAN, M. F.: Ur en svensk krigares anteckningar. (Eskilstuna tidning, 1891, januari.)
- Bref från öfverste J. A. SANDELS till friherre A. U. WRANGEL på Säby, 1808. (Historisk tidskrift, 1886.)
- BREITHOLTZ, B. J.: Fänrik B. J. BREITHOLTZS dagbok . . . (Personhistorisk tidskrift, 1902, H. 1.)
- CHRAPOVITSKIJ, A. V.: Utdrag ur . . . A. V. CHRAPOVITSKIJS dagbok 1787—1792. Öfversättning . . . af CARL SILFVERSTOLPE. (1880.)
- Correspondenz, Politische, Friedrichs des Grossen, Tom VIII.
- DANIELSON, J. R.: Die nordische Frage in den Jahren 1746—1751 . . . (1888.)
- Finlands förening med ryska riket. 3. uppl. (1891.)
 - Finnska kriget och Finlands krigare 1808—1809. Öfversättn. (1894.)
 - I hvilken riktning? (1902.)
 - Viborgs läns återförening med det öfriga Finland. Öfversättn. (1894.)
- EHRÉNSTRÖM, J. A.: Staterådet J. A. EHRÉNSTRÖMS efterlemnade historiska anteckningar. Utgifna af S. J. BOËTHIUS. Senare delen. (1888.)
- EKKMAN, C. C.: Dagbok förd under kriget i Finland 1788—1790. Utgifven af R. HAUSEN. (1900.)
- FRESEN, A. VON: Historiska skrifter. Utgifna af R. M. KLINCKOWSTRÖM, Del. 4. (1869.)
- Handbok, Finsk biografisk, Utgifven af T. CARPELAN, H. 1—12. (1895—1902.)
- HJÄRNE, H.: Granskning af DANIELSON, Die nordische Frage . . . (Historisk tidskrift 1889.)
- Storpolitiska villobilder från frihetstiden. (Nordisk tidskrift 1889.)
- HÖPKEN, A. J. VON: Riksrådet, greve A. J. VON HÖPKENS skrifter, samlade och i urval utgifna af CARL SILFVERSTOLPE. (1890—1893.)
- IGNATIUS, K. E. T.: Kirjallinen kuukauslehti. (1870.)
- ИСТОРИЯ, Л. ГЬ., Казачьяго Его Величества полка. С. Петербургъ 1876.
- Kungörelse, Åbo domkapitel, 1808, mars 26.
- Allmän, Åbo landskansli, 1808, juni 16.
- MALMSTRÖM, C. G.: Sveriges politiska historia . . . Del 1—3. 2. uppl. (1893—1897.)
- Meddelanden från Kungl. Krigsarkivet. Utgifna af Generalstabens krigshistoriska afdelning, I. (1884.)
- ODHNER, C. T.: Ett bidrag till Anjalaförbundets historia. (Historisk tidskrift 1882.)

FÖRTECKNING PÅ KÄLLOR.

- ODHNER, C. T.: GUSTAF III och KATARINA II efter freden i Värälä. (Svenska akademien handlingar 1894. Del 9.)
- › Sveriges politiska historia under konung GUSTAF III:s regering. Del 1, 2. (1885, 1896.)
- ОДИНЪ, К., Покорение Финляндии. Del 2.
- PORTHAN, H. G.: H. G. PORTHANS bref till M. CALONIUS. Del 1, åren 1791—1796. (1886.)
- Protokoller, Ridderskapets och adelns, vid 1789 års riksdag. Del 1, 2. (1809.)
- › Bondeståndets, vid 1789 års riksdag. (1789.)
- Protokoller och handlingar rörande det brottliga förhållande, som förekommit emot åtskilliga chefs och officerare vid finska arméens under 1788 års kampanj. Del 1, 2. (1789, 1791.)
- QUENNERSTEDT, AXEL: I Torneå och Umeå. Del 1. (1901.)
- RANCKEN, J. O. I.: Bonderesningen i svenska Österbotten. En episod från 1808 års finska krig. Dagboksanteckningar af kanslirådet P. J. BLADH. (1882.)
- › Ett litet minne från bondekriget i Österbotten 1808. Händelsen vid Åminneberg. Ur brefmanuskript . . . (1876.)
- Rangtulla, Arméens, för år 1807 . . . (1807.)
- REIN, G.: Kriget i Finland åren 1788, 1789 och 1790. (1860.)
- RIDDERSTAD, C. F.: Minnen från äldre och nyare tider. (1855.)
- SCHYBERGSON, M. G.: Recension af Die nordische Frage. (Finsk tidskrift 1888.)
- Striden vid Idensalmi i Finland den ^{15.}/_{27.} oktober 1808. (Russkaja starina. 1890, januari.)
- Studier, Historiska. Festskrift tillägnad CARL GUSTAF MALMSTRÖM den 2. november 1897. (1897.)
- TEGNÉR, E.: GUSTAF MAURITZ ARMFELT. Studier ur Armfelts efterlämnade papper samt andra handskrifter och tryckta källor. II. Armfelt i landsflykt. (1884.)
- TIBELL, AF: Handlingar till bidrag för svenska krigshistorien. (Kongl. Krigsvetenskapsakademien handlingar 1818—1821.)
- Tidskrift, Finsk: Tom IV, VI, IX—XI, XIII, XV—XVIII, XX, XXIV. (1878—1888.)
- TIGERSTEDT, E. S.: Bref skrifna af JOACHIM ZAKRIS DUNCKER, under 1808—1809 års krig. (Finsk tidskrift 1892.)
- Ur Finlands historia. Publikationer ur de Alopeiska papperen. Red. af A. NEOVIUS. Del 1, 2. (1890—1892.)
- Zeitung, Petersb., 1808.
-

Inre förhållanden.

I första delen af detta arbete hafva framhållits de yttre politiska anledningarna till kriget med Ryssland. Tilldragelser såväl under vårfälttåget 1808 som under den följande tiden ådagalägga likväl, att de yttre anledningarna icke voro de enda, utan att kriget äfven har en ganska märklig inre förhistoria. Ty om än den yttre impulsen till fredsbrottet 1808 kom från kejsar Napoleon, var dock Finlands afskiljande från Sverige ett mål, på hvilket den ryska politiken under åratat arbetat, skickligt begagnande sig af partivisterna inom Sverige—Finland.

För att kunna fullt förstå åtskilliga tilldragelser äfven på det rent militära området är det därför af nöden att kasta en blick på det under föregående tid bedrifna och under kriget fortsatta undermineringsarbetet och härmed sammanhängande inre politiska och sociala förhållanden.

Knappt var freden i Nystad sluten, förrän den ryska diplomaten förstod att skaffa sig förbindelser inom Sverige. Då kejsar Peter I uppträdde såsom en försvarare af Sveriges nya statsskick, och han därjämte gällde såsom hertigens af Holstein beskyddare, voro de personer icke få, som frestades att i honom se ett stöd för sina intressen. Äfven ekono-

miska lockelser uteblefvo icke, och »nådebevisningarna stannade ej inom rådkammaren och kansliet».¹

I följd af samverkande orsaker upphörde väl i slutet af 1720-talet striderna om hertigens af Holstein svenska tronföljd, men de förbindelser, som ryska kabinettet med anledning af denna fråga vunnit inom Sverige, förstod det skickligt att för egen räkning vidmakthålla och utvidga.² De kommo väl till pass, när efter de lugna åren, 1727—33 det krigslystna franska partiet (hattpartiet) bildades och snart råkade i häftig strid med sina mera betänksamma motståndare. Under denna hätska partikamp var det, som mösspartiet fann ett efterlängtadt och mäktigt stöd i Ryssland och i sin förbittring glömde fäderneslandets väl och ära.

Så högt gingo partilidelsens vågor, att »patrioterna», såsom Mössorna älskade att kalla sig, eller »våra vänner», såsom ryske ministern Bestuscheff benämnde dem, höllo före, att om intet annat medel försloge till att drifva bort Hattarne från makten, så måste man »die Gegner durch die Wegnahme Finlands entmuthigen».³ Hattarnes fall komme då, föreställde man sig, att blifva en nödvändig följd af den förbittring, som skulle resa sig mot detta parti, när regeringen nödgades utskrifva nya gärder för att möta det ryska angreppet, och man var nog naiv att tro, det kejsarinnan, sedan hon intagit Finland och Mössorna vunnit sitt mål, skulle dem till behag utan vidare återlämna sin eröfring.⁴

¹ Malmström: Sveriges politiska historia, 2. uppl., del I, sid. 347, 443; 383; 335, 439, 441, 442.

² Malmström, del II. sid. 72.

³ Bestuscheffs deposch 5. mars 1741. (Danielson: Die nordische Frage, sid. 19.)

⁴ Detta var tyvärr icke första gången, som från partimän i Stockholm uppmaningar kommo till ryska regeringen att ingripa med väpnad hand i

Upptäckten af mösspartiets stämplingar med Ryssland bidrog till kriget mot detta land 1741. Härunder är det, som sträfvandet från rysk sida att förmå finska folket till affall från Sverige för första gången oböljdt framträder.

Det skedde genom kejsarinnan Elisabets manifest till Bil. 1. Finlands invånare den 18. mars 1742, som, utfärdadt på svenska, finska och tyska språken, i tusentals exemplar spreds öfver hela Finland. I detta förklarade sig kejsarinnan väl veta, att det orättrådiga kriget icke vore begynt efter allmän åstundan af ständerna och befolkningen, utan att ett ej ringa antal af rikets inbyggare varit helt annorlunda sinnadt, särskildt i Finland, där befolkningen ju i främsta rummet utsattes för krigets olyckor. Hon försäkrade, att om Finlands invånare ej toge del i krigs- rörelserna eller understödde svenska hären, utan »igenom wärkelige prof» ådagalade sin önskan att lefva i vänskap med Ryssland, skulle dem ingen skada tillfogas. Ryssland eftersträfvade ej »en fotsbredd» mark af Finland, men vore villigt att lämna detta land sitt understöd, om man där ville lösgöra sig från Sverige och bilda ett fritt, af såväl Sverige som Ryssland oberoende rike, styrdt efter de lagar, som finnarne själfva bestämde. Ryssland skulle vara beredt att stödja Finland med sina trupper, närhelst och i hvilken utsträckning finnarne själfva så önskade. På detta sätt skulle Finland blifva en barriär mellan Ryssland och Sverige och svenskarne därigenom befrias från sin oro öfver det nära grannskapet med Ryssland.¹

svenska angelägenheter. Redan 1723 hade, om man får tro samme ryske minister, svenska män begärt, att tsaren skulle öfvergå med sin flotta till Sverige för att där insätta hertigen af Holstein såsom tronföljare. Flottan låg redan färdig för detta ändamål, då betänkligheter i sista stund vållade planens öfvergifvande. (Malmström, del I, sid. 390 o. f.)

¹ Malmström, del III, sid. 58 o. f.

Detta manifest, som slutade med hotelser om Finlands förhärjande med eld och svärd, därest invånarne deltog i kriget och lämnade svenska hären någon hjälp, blef ej alldeles utan frukt. Dess löften och hotelser jämte den bedröfliga svenska krigsledningen, som lämnade landet till pris åt fienden, hade nämligen till följd, att en del finnar infunno sig i ryska högkvarteret för att gifva sin underkastelse till kända och utbedja sig skyddsbref. Hade de emellertid hoppats, att de härmed för sin del uppfyllt manifestets villkor för att blifva medborgare i »et frijt och af ingen dera dehlen dependerande land», bedrogo de sig högeligen, ty för åtnjutande af det beskydd kejsarinnan utlofvat affordrades dem trohetsed såsom ryska undersåtar, liksom hade aldrig tal varit om något annat.

Men icke allenast enskilda personer utan äfven hela kommuner låto förmå sig till dylik underkastelse. Sålunda afsändes från Sysmä socken i mellersta Finland, från aderton socknar mestadels i Nylands och Tavastehus län, från Uleåborgs stad och från Ijo socken i Uleåborgs län skrivelser med erbjudande af underkastelse under kejsarinnans vilja.

Dessa skrivelser, som sluta med bön om skyddsbref mot »kosackers och husarers hårda framfart mot lif och gods», böra dock ingalunda fattas såsom innebärande en frivillig anslutning till ryska väldet utan såsom ett förtvifadt folks begär att till hvarje pris befria sig från sina lidanden. Det framgår för öfrigt af flera bref, att man med underdånigheten afsåg lydning under kejsarinnans systerson, »Hans Kungl. Höghet, Hertigen af Holstein vår allernådigste, käre konung och herre», hvilken man förklarade sig veta att hon önskade upphöjd på svenska tronen.

Först när krigets utgång var en afgjord sak, syntes man vilja haka sig fast vid kejsarinnans löfte om ett själf-

ständigt Finland med hertigen af Holstein såsom storfurste. Dit syftade såväl beskickningen af ett par präster från Savolaks till general Rumjantsoff, hvilken, utsedd till fredsunderhandlare, uppehöll sig i Viborg, som också den så kallade landtdagen i Åbo, till hvilken dock endast representanter från Åbo och Björneborgs län samlades.

Nu fick man emellertid höra ett annat tal än i manifestet. General Rumjantsoff lät förklara för savolaksbeskickningen, att då kejsarinnan och hertigen voro nära anförvanter, kunde det för finnarne komma på ett ut, om de lydde under den ene eller den andre. Kejsarinnan hade nämligen redan några veckor förut tillkännagifvit för Rumjantsoff, att hon visserligen vore beredd att uppfylla sina i manifestet gifna löften, om Finlands ständer verkligen så önskade och förmådde hopbrunga härför nödiga medel, men att hon tviflade härför i följd af landets fattigdom. Ett själfständigt Finland skulle dessutom endast förorsaka ständiga tvister mellan Sverige och Ryssland — tanken på barriären var således uppgifven — och i alla händelser skulle Ryssland se sig tvunget att i Finland underhålla betydliga stridskrafter för att afvärja svenska angrepp och försäkra sig om finnarnes trohet. Den s. k. landtdagen i Åbo erhöi af general Keith samma svar, som Rumjantsoff gifvit savolaksbeskickningen, och kort därpå förklarade Rumjantsoff, att emedan Finland blifvit eröfradt med vapenmakt, kunde invånarne ej längre åberopa sig på kejsarinnans manifest.¹

Såsom bekant kom hvarken det ena eller andra alternativet för skilsmässan från Sverige att tillämpas i fråga om hufvuddelen af Finland. Af fruktan att genom danske kronprinsens val till svensk tronföljare Nordens

¹ Danielson: Die nordische Frage, sid. 40—50. I det följande anføres denna källa under förkortningen: D. n. F.

tre kronor kunde komma att förenas på ett hufvud, återlämnade nämligen Elisabet, ehuru med mycken motvilja,¹ genom freden i Åbo största delen af hvad hon eröfrat, emot det villkor att prins Adolf Fredrik af Holstein valdes till svensk tronföljare. Genom sitt inflytande på hans person hoppades äfven kejsarinnan göra hela Sveriges rike till en lydstat under Ryssland.

Under kriget 1741—43 hade sålunda uttalanden framkommit om Finlands skiljande från Sverige. Ehuru de å finsk sida varit långt ifrån frivilliga, kan man dock redan nu spåra en viss skillnad i de olika folkklassernas trohet mot det svenska moderlandet. Under det att till exempel allmogen i Savolaks och Karelen, ledd af den gamle karolinen, landshöfding Stjernstedt, upprepade gånger dref ryssarne tillbaka, finner man bland dem, som på ett eller annat sätt lånade sitt öra till det ryska manifestet, ej få ståndspersoner, för att ej tala om de officerare, som företogo sig att midt under kriget underhandla med fienden² eller resa hem till riksdagen. Erfarenheten hade emellertid ådagalagt, att ju säkrare kejsarinnan kände sin öfvermakt i Finland, desto mindre var hon böjd att gifva landet den utlofvade själfständigheten.

De ryska stämplingarna i Stockholm upphörde ej med kriget. Tvärt emot hvad man å rysk sida väntat, lade den nye svenske tronföljaren i dagen en viss själfständighet, och i stället för att stödja det rysksinnade mösspartiet började han snart otvetydigt visa hattpartiet sin bevågenhet. Då härtill kom, att han misstänktes för att med det senare partiets hjälp vilja, åtminstone efter sin tronbestigning, åstadkomma en utvidgning af konungamakten och alltså omintetgöra 1720 års regeringsform, kände Mössornas för-

¹ H. Hjärne: Sv. Hist. Tidskr. 1889, sid. 65.

² Det var omedelbart efter underhandlingen med officerarnes fullmäktige som Elisabets manifest blef utfärdadt. (Malmström, del III, sid. 52, 58.)

förbittring snart inga gränser, och åter var det till ryske ministern i Stockholm som detta partis ledande män togo sin tillflykt. Äfven från rysk synpunkt var ett stärkande af konungamakten en sak, som till hvarje pris borde förhindras. I konungadömets vanmakt låg grundvillkoret för Rysslands inflytande. Att de svenska partimännen och ryske ministern i Stockholm funno hvarandra, var därför ej underligt.

En förevändning till inblandning i Sveriges angelägenheter fann Ryssland uti 7. paragrafen af fredsfördraget i Nystad. Denna paragraf, som tillkommit på de svenska underhandlarnes begäran, var af följande lydelse: »Hans Czariske Maj:t utláfvar ock på det kraftigaste, at Han uti Sveriges rikes domestique ärender, såsom uti den af riksens ständer enhälleligen belevade och besurne regeringsformen och successionssättet, sig icke blanda vill, ingen, eho det ock vara må däruti på något sätt, hvarken directe eller indirecte, bijstå, utan fasthållre, til en upricktig och nabolig vänskaps betygande, på hvarjehanda sätt sökia at hindra och, förebygga alt hvad som däremot förehafves, ock Hans Czariske Maj:t kunnigt blifva kunde.»

Redan så tidigt som året efter freden i Nystad hade svenska män, påkallande ryskt ingripande, gjort ryske ministern i Stockholm uppmärksam på att åt denna mindre väl skrifna paragraf kunde gifvas en tydning, motsatt den, som därmed egentligen afsetts, och Peter I dröjde icke att uttala sin uppfattning af paragrafen i öfverensstämmelse därmed.¹ Då vid den tid, hvarom nu åter är fråga, farhågor började uppstå i Sverige, att kronprins Adolf Fredrik umgicks med planer på utvidgandet af sin makt, drogo de svenska »patrioterna» icke i betänkande att för de ryska

¹ Malmström, del I, sid. 359. H. Hjärne: Recens. af Die nord. Frage i Sv. Hist. Tidskr. 1889.

ministrarne framhålla Rysslands icke blott rätt utan äfven plikt att uppehålla regeringsformen och därmed äfven den ömkliga partistyrelsen.

Sålunda aktade bondeståndets talman Olof Håkansson under den märkliga riksdagen 1746—47 ej för rof att, i sin förtrytelse öfver utskottsvalen och öfver att bondeståndet ej fick tillträde till sekreta utskottet, yttra till ryske ministern v. Korff, att enda medlet att råda bot på dessa förhållanden och tillika få de gamla riksråden återinsatta vore, om kejsarinnan ville besluta sig att låta sina trupper göra en rörelse mot finska gränsen. Han trodde sig med så mycket lugnare samvete kunna begära denna hjälp, som kejsarinnans afsikter ju blott gingo ut på upp-rätthållandet af den svenska friheten, hvartill äfven hennes store fader, glorvördig i åminnelse, genom nystadska freden förbundit sig.¹

För tillfället tycktes det emellertid, som om Rysslands uppträdande såsom garant af den svenska statsförfattningen låg »patrioterna» mer än kejsarinnan om hjärtat. Det politiska läget i Europa var nämligen vid denna tid icke gynnsamt för ett dylikt ingripande ifrån rysk sida. I följd häraf inskränkte sig det understöd, kejsarinnan tills vidare ansåg sig kunna lämna »patrioterna», till penninggåfvor, hotelser mot svenska regeringen och ett par demonstrationer mot finska sjö- och landgränserna 1747 och 1748.²

¹ Danielson: D. n. F., sid. 116, 117. Erinras bör emellertid, att, tvärt emot den åsikt, som hyllas af Danielson och äfven af andra författare t. ex. Hjärne, den meningen äfven gjort sig gällande, att såväl v. Korffs som den sedermera omnämnde ryske ministern Panins berättelser till sin regering om en del Mössors yttranden och planer varit, om ej osanna, så dock mycket öfverdrifna. Man anser från detta håll, att dessa ryska sändebud själfva så fattats af partilidelserna i Sverige, att de fallit för frestelsen att i sina anhängares mun lägga sådana yttranden, som de själfva helst tyckt om att höra. (M. G. Schybergson: recens. af Die nord. Frage. Finsk tidskrift [F. T.] 1888, band. XXV.)

² Malmström, del III, sid. 345, 436.

Ett under Rysslands förhandlingar med andra makter ofta vidrördt ämne var Finlands framtida öde efter ett segerrikt ryskt krig mot Sverige. Likasom i senare tid kejsar Alexander I ännu den 16. februari 1808 tog Gud till vittne, att han ej eftersträfvade ens en finsk by,¹ betydade nu den ryske rikskanslern, att det ej var kejsarinnans afsikt att eröfra en »tumsbredd land». Därest hon såsom garant för nystadska freden nödgades bära kostnaderna för ett krig, finge man dock ej förtänka henne, om »hon ville hålla sig skadeslös och, med hänsyn till egen framtida säkerhet, sökte på ett eller annat sätt göra Finland till en barriär». Vid andra tillfällen förklarades dessa sätt bestå däruti, att Finland antingen förvandlades till ett af både Ryssland och Sverige oafhängigt hertigdöme eller till en öken, där alla människoboningar skulle förstöras — ett öde för Finland, som säkerligen de svenska »patrioterna», åtminstone ej ännu, tänkt sig. I obegriplig förblindelse synas de hyst den föreställningen, att Ryssland, sedan det för deras skull, om så blefve nödvändigt, bemäktigat sig hela Finland eller till och med hela Sverige, skulle ädelmodigt efter mösspartiets återinsättande i regeringen utan vederlag återlämna alltsammans.² Hvem, sade man, hade kunnat hindra kejsarinnan att år 1743 behålla Finland, om hon velat, men hon återlämnade det ju; och man antog, att kejsarinnan skulle »glädja de svenska och finska nationerna med samma

¹ Rapport fr. Stedingk 21. febr. 1808.

² I ett reskript den 11. aug. 1750 från Fredrik den store till hans minister i Stockholm uttalar denne verklige statsman en något olika uppfattning mot »patrioterna». Han framhåller omöjligheten att, om ryssarne eröfrat Finland, förjaga dem därifrån, »surtout», tillägger han, »quand leur intention serait d'étendre leurs frontières jusqu'au golfe de Bothnie, soit pour s'y maintenir, soit pour exécuter le dessein auquel feu Ostermann a songé ci-devant, savoir de faire de la Finlande un désert affreux, en donnant la liberté aux habitans de cette province ou de se retirer ou de faire le chemin de la Sibérie». (Politische Correspondenz Friedrichs des Grossen, VIII, sid. 49.)

bevågenhet, som kejsarinnan Anna, högstsalig i åminnelse, vid valet af nu varande konungen August i Polen glädt polackerna». Om den ryske ministern i Stockholm i sina depescher betecknat de svenska »patrioternas» böner om rysk hjälp såsom »fremde und singulier», har han säkerligen saknat uttryck för att kunna inför kejsarinnan inberätta, hvilken tillit dessa svenska polacker hyste till henne. Osannolikt är emellertid ej, att hos en del af de mest fanatiska partimännen förblindelsen gått så långt, att de ej ansågo Finlands förlust utgöra för högt pris, om de blott kunde därigenom återvinna sin makt.¹

Priset bland alla de riksförrådiska förslag, som af svenska män gjordes den ryska kejsarinnan, torde emellertid tagas af det »oförgrifliga utkast», som 1749 öfverlämnades till ryske ministern i Stockholm Panin af uti Viborg födde d. v. hofrättsrådet Adam Fredenstjerna, om hvilken Panin redan förut yttrat, att han under de sista åren visat en sådan fasthet och ifver för den goda saken, att han kunde anses såsom en af de förnämsta patrioterna.²

Bil. 2. Denna skrifvelse, hvilken i utdrag återfinnes såsom bilaga, innehåller utkast till en rysk-dansk operationsplan såväl mot Finland som mot det egentliga Sverige med påvisande af lämpliga anfallspunkter för ryska hären och de förbundna flottorna. Däri talas om det förtryck, hvar- under finnarne skulle lidit såsom svenska undersåtar. Af den bittra stämning mot svenska regeringen, som härigenom uppgafs hafva alstrats, uppmanades ryssarne begagna sig genom att utsända proklamationer om att kejsarinnan ej komme såsom en fiende utan såsom en vän för att antaga sig de förtrycktas sak.

¹ Danielson: D. n. F., sid. 250; 300; 251, 254; 117; 347; 150; 429.

² Danielson: D. n. F., sid. 335.

Det hade ej varit underligt, om ryssarne efterkommit en dylik inbjudning, då deras egna intressen ju talade därför, och den ledande ryske statsmannen vid denna tid, Bestuscheff, umgicks äfven med planer på att anfälla Sverige¹. Men ännu en sporre till angrepp skulle gifvas. Hittills hade man endast haft starka misstankar, att planer på ändring eller upphäfvande af 1720 års författning vore å bane. Men med samma depesch, hvarmed Panin till ryske rikskanslern öfversände Fredenstjernas »oförgrifliga utkast», öfverlämnade han äfven ett annat aktstycke, en afskrift af ett utkast till ny regeringsform, efter uppgift härstammande från och undertecknad af själfva sekreta utskottet.² Att efter uppdragandet af dylika planer den ryske »garanten» hade skäl till väpnadt ingripande, ansågo såväl Panin som »patrioterna», och Fredenstjerna, som varit med om afskriftens anskaffande eller blott fått del af densamma — man vet ej säkert hvilket — afslutar en skrifvelse, som han med anledning häraf ingaf till ryske ministern »über den neulich entdeckten Zustand seines Vaterlandes» med utropet: »Må Herren Gud nu sända oss snar hjälp från Sion!»³

Panins upptäckter väckte uppseende i Moskva; men den skickliga ryska diplomaten betraktade dem till en början med misstroende och uppmanade sändebudet i Stockholm att väl vara på sin vakt mot bedrägerier. Ett folk som svenskarne, hette det, kunde nämligen vara i stånd till hvilket bofstreck som helst, blott penningar kunde tjänas därpå.⁴ Och då

¹ Hjärne: Storpolitiska villobilder från frihetstiden. Nord. Tidskr. 1889, sid. 90, 91.

² Titeln å denna handling lyder: »Beslut af Rikens Ständers Sekrete Utskott författat, angående vissa rättigheter, som böra tillerkännas Hans Kongl. Höghet vår Nådige Herre och Arffurste Prients Adolf Friedric sedan han på den Svenske Kongl. Tronen en gång uphögd blifvit».

³ Bil. till Panins berättelse 26 juni 1749, Danielson: D. n. F. sid. 77.

⁴ Reskript till Panin 29. juni 1749. Danielson: D. n. F., sid. 355.

Panin insändt akterna från sekreta utskottet, ansåg man i Moskva det ingalunda otänkbart, att någon af »patrioterna» själf författat dem och utgifvit dem för äkta för att därigenom förmå kejsarinnan till anfall. Panin borde därför söka förskaffa sig själfva originalen och ägde för detta ändamål att utlofva åt sin medhjälpare en »ewig pension».¹ Man erkände emellertid, att förhållandena voro högst allvarsamma, hvarföre 50,000 rubel öfversändes till Stockholm att användas såsom mutor, och lifliga öfverläggningar ägde rum mellan ryska och danska kabinetten om militäriskt uppträdande mot Sverige, hvarvid Rysslands anpart af bytet skulle warda Finland och Danmarks Bohuslän, Halland och en del af Skåne. Man vågade nämligen ej ifrågasätta hela Skåne, af fruktan för att sjömakterna ej skulle medgifwa, att Sundets båda stränder innehades af samma makt. Frågan behandlades äfven af kejsarinnan uti en särskild konselj, som lærer warat från klockan 7 på morgonen till 5 e. m.² Något krig kom likwäl ej denna gång till stånd. Den politiska situationen i stort var ej gynnsam, Danmark var af fruktan för Preussen ej sinnadt att uppträda, och dessutom fick man i Ryssland snart på andra vägar kännedom om att dokumentet, såsom man anat, verkligen var förfalskad.

Då i följd häraf Fredenstjernas hopp om ett skyndsamt väpnadt ingripande från Rysslands sida ej gick i fullbordan, sökte han använda andra lockelser.

I hans »oförgripliga utkast» hade ännu ordats blott om finnarnes missnöje, hvaraf Ryssland borde begagna sig för att skrämma Sverige. Något tal om Finlands afskiljande från Sverige hade ej förekommit, utan det hade tvärtom framhållits, att Ryssland ej skulle borttaga »en handsbredd jord» och att, sedan hattregeringen störtats, kejsarinnan borde draga sina

¹ Danielson: D. n. F., sid. 355.

² Danielson: D. n. F., sid. 357—362.

trupper tillbaka och själf betala alla krigskostnader. Men under ett samtal med Panin hösten 1749 slog Fredenstjerna fram, att om kejsarinnan blott läte sin här inrycka i Finland, så kunde rätt väl en *särskild* riksdag för storfurstendömet inkallas. Landet hade, sade han, samma grundlagar som Sverige, och författningen berodde följaktligen »på frivillig anslutning från en fri och oafhängig nation». Och så var denna tanke för första gången tydligt klädd i ord.

Panin gjorde med ifver denna tanke till sin egen och visade värtaligt, ehuru fullkomligt ohistoriskt, huru Finlands förening med Sverige mindre var åstadkommen genom vapen än genom frivillig anslutning och därför från Finlands sida kunde brytas, om Sverige ej uppfyllde sina unionsplikter. Han ansåg, att man skulle kunna förmå en särskild finsk riksdag till förklaringen, att den vore beredd att försvara friheten mot inhemska orostiftare och att, därest svenskarne ej ville göra detsamma, finnarne skulle utträda ur föreningen med Sverige.¹

Denna nya idé väckte mycken anklang i Petersburg. Den var dock, förklarade kejsarinnan, i själfva verket ej ny. Det var ju samma tanke, som hon under sista kriget uttalat i sina proklamationer. En olägenhet vore emellertid, att Fredenstjernas och Panins framställningar förutsatte en rysk invasion i Finland, ty genom en sådan kunde kejsarinnan komma att beskyllas för fredsbrott, hvilket ingalunda var lägligt. Helt annat vore, om Panin, utan ett ryskt infall, kunde förmå finnarne att lösgöra sig och genom en deputation anhålla om kejsarinnans beskydd. Det skulle hon erkänna såsom ett utomordentligt skickligt drag af honom. För vinnande af ett dylikt mål ägde han

¹ Danielson: D. n. F., sid. 411.

lofva finnarne allt, som de med fog kunde begära, vare sig de ville blifva ryska undersåtar eller bilda ett själfständigt furstendöme under ryskt beskydd. Han borde för finnarne påpeka skillnaden mellan att vara rysk eller svensk undersåte: de förra lefde i frid, utan inre förtryck och utan yttre fara, de senare åter voro belastade med tunga skatter, förtryckta af tvistande partier och framför allt hotade af angrepp utifrån, för hvilka finnarne alltid skulle blifva första offret. Till agitationens bedrifvande ägde Panin använda medel af de 50,000 rubel, som enligt hvad ofvan omnämnts ställts till hans förfogande.¹

Det var ej lätt för Panin att utföra det gifna uppdraget, ty själfva förutsättningen för framgång, finnarne missnöje med att tillhöra svenska riket, förefanns ej. Finlands invånare åtnjöto samma fri- och rättigheter som Sveriges, hade samma lagar och skatter. Bondeståndet hade visserligen skäl till klagomål öfver att det ej kunde göra sig gällande vid riksdagarna, men såväl det svenska som det finska bondeståndets politiska betydelse var på denna tid ringa. När, ehuru något längre fram (1765), en betydande del af de bördor, som tryckte finska handeln, aflyftes, hade ej heller finska borgarståndet några intressen, som stredo emot deras svenska medbröders. De finska prästerna deltog i partistriderna fullt ut så mycket som deras svenska ståndsbroder samt hade ofta ganska stort inflytande. Allra minst hade finska adeln skäl att klaga. Den var visserligen fåtaligare representerad på riddarhuset än den svenska, men alla de åsikter, som af densamma förfäktades, hade äfven målsmän bland svenska frälsemän. Språkfrågan hade ej ännu kommit på dagordningen.²

¹ Danielson: D. n. F., sid. 412, 413.

² Ännu på landtdagen i Borgå 1809 anhöll sålunda bondeståndet uttryckligen, att lagskipningen äfven framdeles måtte ske på svenska språket. (Tigerstedt, F. T. 1878, tom. IV, sid. 164.)

En eller annan under svårare förhållanden lefvande finne, särdeles bland de s. k. ståndspersonerna, kunde visserligen hysa några separatistiska tankar, möjligen äfven framkallade af en önskan att se det genom freden i Åbo delade Finland ånyo enadt, hvilket man ansåg möjligare under rysk än under svensk öfverhöghet. Vål funnos ock många i Finland likasom i Sverige, som voro missnöjda med det rådande hattpartiet, men från detta sakförhållande och till allmänna sympatier för en skilsmässa från moderlandet är ett stort steg. Bästa beviset på hurudan stämningen i själfva verket var och att Fredenstjernas och hans likars målningar af det separatistiska tänkesättet endast varit fantasifoster, utgör allmogens förhållande vid den förut omnämnda demonstrationen af Ryssland 1748. Ensamt af Karelens glesa och fåtaliga befolkning anmälde sig vid detta tillfälle på kort tid mera än 2,000 man att frivilligt träda under fanorna — en ifver, som var så stor, att generalguvernören i Finland, grefve von Rosen, i en skrifvelse till landshöfdingen baron Wrede uppmanade denne att »calmera allmogens böjelse och brinnande beredvillighet att låta anteckna vargeringskarlar och frivillige».¹

För Panin blef det därför intet lätt arbete att utföra kejsarinnans uppdrag. Till sitt verktyg köpte han en af sigkommen finsk häradshöfding Wijkman, förut borgmästare i Brahestad, hvilken, om han ens haft annan afsikt än att komma åt det ryska guldets, ej kunde något uträtta. Han blef ertappad och afifvades 1751 utanför Skanstull såsom ett försoningsoffer för de höga herrarnes synder, sedan han förgäfvades bedyrat sin oskuld, förmenande att

¹ Danielson: D. n. F., sid. 425.

»det väl ej kunde anses som en förbrytelse att lura en ryss». ¹

Så snöpligt slutade hela den stort anlagda planen, och om Panin redan förut för sin regering framhållit, att det var mycket svårt för ett främmande sändebud att uppträda som partichef, bekräftades detta nu än fullständigare. Han erhöll också snart befallning att inskränka sina utgifter och att förhålla sig likgiltig i fråga om svenskarnes göranden och låtanden. ² Under sådana förhållanden måste äfven Fredenstjerna inskränka sin verksamhet. Man hör ej vidare af honom i detta afseende, och sedan han — i motsats mot Wijkmans öde — hugnats med höga värdigheter såsom president först i Åbo och sedan i Svea hofrätt, upphörde hans intresse både för ryska truppsändningar till Finland och finska folkets själfständighet.

Under samverkan mellan Mössor och den ryska regeringen hade sålunda födts den första, ehuru ännu mycket outvecklade tanken på Finlands skilsmässa från Sverige och framtida bestånd såsom oberoende rike eller rysk vasallstat. Yttre politiska förhållanden hade väl hindrat den lek med elden, som man från svensk sida sålunda förehaft, att varda så ödesdiger, som ske kunnat. Men att leka med eld är alltid farligt, och under konung Gustaf III kom med andra förhållanden gnistan att slå ut i full låga.

Med kännedom om Rysslands arbeten i det fördolda — afseende att beherska Sverige genom underblåsande af partisplittringen eller att förvärfva Finland — kan man

¹ Danielson: D. n. F., sid. 430—431.

² Reskript till Panin 20. okt. 1750. (Danielson: D. n. F., sid. 416.)

lättare förstå förvecklingarna mellan Gustaf III och Katarina II; och endast efter noggrant studium af dessa förvecklingar, säger en framstående finsk historieskrifvare,¹ är det möjligt att komma till en riktig uppfattning af händelserna 1808—1809.

Det var hufvudsakligen Rysslands krig med Porten, som hindrade förstnämnda land att hämnas på Gustaf III, därför att han gjort 1720 års regeringsform om intet, men man hoppades snart få friare händer, och under tiden skulle ryske ministern i Stockholm, Ostermann, skaffa Ryssland svenska medhjälpare i Finland, hålla vännerna vid godt mod och äfven söka med »delicatesse» vinna nya vänner bland Hattarne.² Ostermann gjorde, hvad han kunde. I sitt svar på ryske rikskanslerns uppmaningar förmåler sändebudet sålunda, huru han, så mycket omständigheterna medgäfv, sökte underblåsa det missnöje, som förefanns både bland Hattar och Mössor, men utdelade penningar blott till sådana, som i följd af revolutionen mist sina platser.³ Han synes emellertid under sina försök att bearbeta stämningen till Rysslands fördel hafva kommit till den åsikten, att numera äfven hans gamla vänner bland Mössorna »hellre ville bära sitt tunga ok» än se sitt fädernesland prisgifvet åt eld och svärd; men, försäkrade han, stannade det blott vid *demonstrationer*, skulle de nog vilja vara med. Misslyckades demonstrationerna, borde man ej försumma att uppvigla invånarne, särskildt i Finland, Skåne och Pommern.

Synnerligen lämpliga för uppviglings- och mutförsök ansåg han en del officerare vara. Af den svenska

¹ Danielson: Finlands förening med ryska riket, sid. 29.

² Panin till Ostermann $\frac{15}{26}$ nov. 1772. (Odhner: Sveriges politiska historia under Gustaf III [S. p. h.] del I, sid. 215.)

³ Ostermanns depesch $\frac{20}{31}$ jan. 1773. (Odhner: S. p. h., del I, sid. 215.)

officerskåren under frihetstiden gaf redan år 1757 kansli-presidenten von Höpken en mörk skildring: »All ambition», säger han, »hade blifvit qväft igenom boställen och all hug och lust för sysslan», och »subordination anses som våld på en fri nation». ¹ v. Höpkens omdöme bekräftas af Ehrensvärd, som i en inläga till sekreta utskottet 1761 framhöll, att det rådande statsskicket på krigaren utöfvat en förvänd verkan; man ville icke tro, att en fri man kunde stå under sträng krigstukt och likväl vara fri. Från denna fördom komme mycken ömtålighet och fyndighet att skaffa sig rättigheter, och Gud nåde den, som dristade röra därvid. ² Föga bättre ställdt med disciplinen och vederbörandes makt att upprätthålla den synes det hafva varit under Gustaf III:s tid. ³ Härtill kom många officerares stora fattigdom, hvori de råkat i följd af de summor, de måst utlägga såsom ackord för sina platser vid de trots förbuden dock allt fortfarande skeende och tolererade tjänsteköpen. Det ryska guldet innebar därför en stor frestelse, synnerligen om man öfvertalades att mottaga det för återställandet af fäderneslandets förlorade frihet. Bland den svenska officerskåren, skrifver också Ostermann, verkade ej mer Karl XII:s anda utan allenast fåfångans, som lifvades af hoppet om snar befordran. Han meddelade äfven, att han sökte bearbeta officerskåren därhän, att den icke skulle lyda order i fall af krig, och att han genom vänner bland officerarne och

¹ Riksrådet v. Höpkens skrifter, sid. 949.

² Malmström, del V, sid. 120.

³ Såsom exempel härpå kan bl. a. följande anföras. Då gardeskaptanen frih. G. Makeleer (Maclean) groft förolämpade sin chef öfverste König och på visst sätt fick medhåll af sina kamrater, blef visserligen den skyldige straffad och dömdes till tjänstens förlust; men slutet blef dock, att öfversten själf nödgades lämna regementet, där friden till yttermera visso återställdes därigenom att den afskedade återfick sin förra beställning. Se vidare härom Odhner: S. p. h., del I, sid. 460.

en ledamot af själfva krigskonseljen fick underrättelser om de svenska rustningarna.¹

Hans efterträdare Simolin² fortsatte i hans spår och försummade intet tillfälle att verka för återställandet af 1720 års författning och »det gamla systemet» samt för utbredandet af tanken på nödvändigheten att för ändamålet påkalla Rysslands hjälp. Och när han jämte andra »kanaler» kunde för upplysningars inhämtande använda själfve presidenten i statskontoret och ledamoten i försvarskommissionen frih. H. H. Boye,³ som af honom aflönades med 5,000 d. k. m. i månaden, var det ej underligt, om han kunde lämna sin regering noggranna upplysningar om tillståndet i Sverige.⁴

Markoff — som förordnats till sändebud i Stockholm efter den period af fredligare förhållande mellan Gustaf III och kejsarinnan, som stördes genom konungens eröfringsplaner mot Danmark — hade i sin instruktion sig föreskrifvet att söka i Sverige återupprätta det ryska parti, som vid sista revolutionen till största delen gått förloradt. Han skulle meddela »patrioterna», att »äfven om krig uppstår mellan dem och oss genom konungens förvållande, vi alltid skola skilja fäderneslandets verkliga söner från dem, som

¹ Ostermanns depeesch ^{20.} 31. jan., ^{1.} febr., ^{22.} febr., ^{5.} 6. mars 1773. (Odhner: S. p. h., del I, sid. 217.)

² Simolin likasom den ryske ministern i Stockholm under Gustaf IV Adolfs tid, Alopæus, voro finskfödda män.

³ H. H. Boye, f. d. major vid Björneborgs regemente och öfverste-löjtnant i arméen, f. d. landshöfding i Nylands och Tavastehus län, hade 1751 tjänstgjort som både svensk och rysk spion på den förut omnämnde Wijkmän. Han upphöjdes 1771 i friherrlig värdighet samt erhöll 1775, eller samtidigt med utförandet af sitt förräderi, storkorset af svärdaorden. Genom honom erhöll Simolin uppgifter om hären, fästningarnas beskaffenhet, försvarsverket i Finland, försvarskommissionens utlåtanden, rikets finanser, utländska lån m. m. »Ingenting annat blef doldt för det ryska sändebudet än den diplomatiska brevväxlingen, till hvilken Boye ej ägde tillträde.» (Odhner: S. p. h., del I, sid. 395.)

⁴ Simolins depescher aug.—nov. 1775. (Odhner: S. p. h., del I, sid. 395.)

af lidelse och egennyttiga afsikter slutit sig till det nu varande regeringssättet.¹ Då sedermera Razumovskij, hvilken hade kejsarinnans befallning att lofva de missnöjda hennes beskydd och förespegla dem hoppet att genom hennes bistånd återvinna den gamla friheten,² i en formlig not, öfverlämnad till svenske kanslipresidenten, vände sig icke till konungen, utan till »alla dem af nationen, som hafva någon del i styrelsen», talande om kejsarinnans »fredliga tänkesätt mot dem» samt om det »intresse, hon hyste för bevarandet af deras lugn», och Gustaf III häri såg ett försök från Rysslands sida att skilja honom och hans undersåtar, blef detta som bekant anledning till 1788—90 årens krig.³

Till förklaring af de sorgliga förhållandena under detta krig, särskildt beträffande en del officerares brist på krigslydnad och deras förrädiska underhandlingar med fienden, må, utom det redan sagda, framhållas, huru konungen personligen börjat blifva föremål för adelns och en del af krigsbefälets djupa hat. Under det sålunda vid 1786 års riksdag de tre ofrälse stånden, som också voro missnöjda, riktade sin opposition mot regeringssystemet, men hyste tillgifvenhet för konungen, som de ansågo missledd, sammanträffade på riddarhuset konungens personliga fiender och en del yngre oppositionsmän. »De uppeggade hvarandra ömsesidigt och inympade sina känslor på den stora adels-hopen. På detta sätt skapades den hatfulla anda, den afskyvärda ton, hvilken småningom genomträngde en stor del af adeln och krigsbefälet och som bar sina fördärflika fruk-

¹ Markoffs instruktion ^{30. nov.} ^{11. dec.} 1784. (Odhner: S. p. h., del II, sid. 353.)

² Ostermann till Razumovskij ^{27. mars} ^{7. april} 1788. Odhner: Razumovskijs not 18. juni 1788. (I festskrift tillägnad C. G. Malmström.)

³ Odhner: S. p. h., del II, sid. 272 o. f. 292, 320, 536 o. f.

ter i Anjalaförbundet,¹ hvars män, måhända mera än man hittills antagit, genom sitt inflytande och sina ryska sympatier bidragit äfven till det slutliga uppnåendet af Rysslands närmaste mål: Finlands skiljande från Sverige. Själ- len i Anjalaförbundet var öfversten, dåvarande generalma- joren i rysk tjänst, Görän Magnus Sprengtporten.²

¹ Odnær: S. p. h., del II, sid. 472, 473.

² *Georg (Görän) Magnus Sprengtporten*, yngre halfbroder till gene- ralerna Johan Vilhelm och Jakob Magnus Sprengtporten, föddes i Finland 1740 och inträdde tidigt vid den af konung Adolf Fredrik inrättade kadett- skolan i Stockholm. Vid denna skolas upplösning efter revolutionsförsöket 1756 nämndes han, 16 år gammal, till konduktör vid fortifikationen och tjänstgjorde under Ehrensvärd såväl å Sveaborg som i pommeraka kriget, där han tjänade med utmärkelse. Under kriget öfvergick han till fotfolket och placerades 1762 vid Löwenfelska regementet, för hvilket brodern Johan Vilhelm Sprengtporten följande år blef chef. Han tjänstgjorde emellertid ej vid nämnda regte utan vid fästningsbyggnaden i Finland. Då han i följd af medellöshet ej kunde erlægga nödig ackordsumma till en kapten- änka, som ständerna förordat, lyckades han ej vinna befordran på ordinarie stat och kvarstod obefordrad, till dess rikets ständer genom skrifvelse till konungen den 30. januari 1770 åtog sig hans sak. Han blef nu den 14. mars utnämnd till stabskapten vid sin nämnde broders regemente och 8 dagar senare befordrad till sekundmajor vid den kår af Lätta dragoner, som hans andre broder, Jakob Magnus Sprengtporten, skulle uppsätta i Fin- land. Med denna kår deltog han under broderns befäl i resningen mot ständerväldet 1772 och belönades härför samma år med öfverstelöjtnants full- makt. Tre år senare blef han chef för Savolaks infanteriregemente samt var mycket verksam för detta regementes och Savolakstruppernas i all- mänhet utbildning och öfver hufvud för stärkandet af Finlands försvar, i hvilket syfte han bland annat inrättade en krigsskola, först på sitt öfverste- boställe Brahelinna och sedan på Haapaniemi, samt ett stuteri för åstad- kommandet af en bättre hästras för Karelska dragonkåren.

Sprengtporten var att börja med ifrig rojalist, en man tillika, hvilken såsom ingen annan efter Ehrensvärd arbetat på stärkandet af Finlands för- svar emot Ryssland, hvarvid han t. o. m. lär hafva använt ganska betyd- ligt af sin enskilda förmögenhet. Det som gjorde denne kraftfulle, begåf- vade och kunskapsrike man till högförrädare var, utom en försämrad affärs- ställning, en omätlig ärelystnad och en härsklustnad, som ej tålde något mot- stånd. Hans egen bror talade om hans »orgueil och omätliga ambition», och en nyare finsk författare beskriver honom som »en man utrustad med stora naturgåfvor, med djupa kunskaper isynnerhet i krigsvetenskap, men en till sin karaktär högfärdig, hetsig, snarstucken och mistänksam, en äre- lysten man, som, jämte det frihetstidens slappa moral i någon mån utmärkte

Det som lagt grunden till brytningen mellan denne en gång så ifrige rojalist och Gustaf III var, å Sprengtportens sida, att konungen ej i allt ville eller kunde rätta sig efter alla hans förslag och fordringar, och, å konungens, missnöjet med de ständigt ökade krafven såväl på hvarje nycks beviljande som på monarkens börs. Sprengtportens förbittring blef synnerligen stor, då han i stället för att få deltaga uti 1778 års riksdag erhöll befallning att anträda den utländska resa, till hvilken han, som för konungen uttryckt sin »brinnande lust att få se världen»,¹ redan förut af denne fått tillstånd. Hans afsikt var nu att i preussisk tjänst deltaga i bayerska successionskriget.

Resan anträdades öfver Ryssland, där han blef föremål för stor uppmärksamhet. Redan 1776 hade Simolin hedrat honom i Stockholm med sina besök, hvilka dock ännu syntes ogärna emottagna,² men när Sprengtporten nu såväl i Fredrikshamn och Viborg som i Petersburg, där han af militären var mycket väl känd på grund af de genom honom vidtagna förbättringarna i det finska försvarsväsendet, togs på ett lysande sätt,³ gjorde detta, jämte den ryska storheten och glansen, ett varaktigt intryck på honom.⁴

Sprengtporten, hvilken, då bayerska successionskriget afslutats, innan han hunnit fram till krigsorten, fortsatte

honom, på samma gång försvarade adelsväldet och bekände det adertonde seklets nya frihetsideer. Göran Magnus Sprengtporten saknade icke fosterlandskärlek — det medgifva vi gärna», säger han, — »men han älskade dock högre sitt eget jag. Genom sina stora egenskaper blir han en tragisk personlighet. Tragiken hos honom ligger enligt vårt förmenande icke i någon konflikt mellan fosterlandskärlek eller pliktkänsla, utan i en fullkomligt obegränsad subjektivitet, i en själfkänsla, som icke tillät honom böja sig för någon makt och som därigenom beredde hans undergång.» (Ignatius: Kirjallinen Kuukauslehti 1870, sid. 282. Ateneum 1900, sid. 114—118.)

¹ Odhner: S. p. h., del I, sid. 469.

² Rein: Kriget i Finland, sid. 38.

³ Rein: Kriget i Finland, sid. 39.

⁴ Tigerstedt, F. T. 1878, tom. IV, sid. 169—170.

till Paris, gjorde där inom föga mera än ett år genom ett utsväfvande lefnadsätt slut på det ej obetydliga reseanslag, han af konungen erhållit.¹ Da fortsatt understöd vägrades, sökte Sprengtporten, viss om sin outhärlighet, tvinga sig till mera genom att från Paris insända sin afskedsansökan. Tvärtemot hans beräkning beviljades denna genast, hvilket var ett svårt slag för mannens högmod.

Sedan försöken att komma in i fransk eller amerikansk krigstjänst — hvori konungen på allt sätt understödde honom — misslyckats, uppsökte han Gustaf III i Spaa 1780, i tro att konungen skulle söka beveka honom att återinträda i svensk tjänst. Detta skedde emellertid ej, men konungen hjälpte honom ur hans ekonomiska förlägenhet och lofvade sin bemedling för att skaffa honom en fransk öfverstefullmakt. Att monarken dock ej gjorde Sprengtporten det anbud denne väntat, synes djupt hafva grämt honom. »Af alla de förslag han gjorde mig», berättade han sedermera, »syntes han glömma ett enda, det att återvända till fäderneslandet.»²

På hösten 1781 återvände han emellertid till Stockholm, men då han här fann sig förbisedd, slog han sig ned på sin egendom Sesta i Finland och blef snart den verkliga ledaren för den af den då endast 25-årige löjtnanten vid Karelska dragonregementet Johan Anders Jägerhorn stiftade Valhallaorden. Denna ursprungligen litterära orden blef genom sina talrika filialer eller »commanderier» synnerligen

¹ Ehrensvärd (A. v. Ferson, Hist. skr. IV, sid. 242, 411) uppgifver, att han af konungen uppburit 26,000 plåtar, d. v. s. i vårt mynt 33,000 à 34,000 kr. Tigerstedt (F. T. 1878, tom. IV, sid. 171) anser troligast, att han till resan erhållit 2,000 dukater eller i vårt mynt 16,000 kr. Odhner (S. p. h., del II, sid. 213) uppgifver, att han uppburit 4,000 rdr. i respendingar och 5,000 i förskott på sin lön, d. v. s. sammanlagdt 36,000 kr.

² Yrjö Koskinen: Y. M. Sprengtporten ja Suom. its. sid. 36. (Tigerstedt, F. T. 1878, tom. IV, sid. 171—172.)

lämplig för den sprengtportenska propagandan, som nu på allvar började gå ut på Finlands skiljande från Sverige under Rysslands beskydd.¹

Tanken att träda i rysk krigstjänst synes nu ock hafva mognat hos honom. 1782 skref han till sin bror, att han hade »en rasande lust» att begifva sig till Petersburg »i det ärendet ni vet», och omtalade tillika sin benägenhet att träda i tjänst hos »dessa välvilliga grannar, hvilka torde en gång blifva våra herrar».² Innan dess skulle dock hans oroliga ande drifva honom ut till Holland, där han med understöd af Gustaf III ingick i krigstjänst år 1785. Här trädde han i förbindelse med ryska sändebudet Kalitsjeff, till hvilken han öfverlämnade en skriftlig framställning om möjligheten att åstadkomma Finlands själfständighet.

Återkommen till Sverige slöt han sig under 1786 års riksdag till oppositionen. Sedan han efter ett samtal med konungen, hvilken vänligt uppmanade honom att upphöra med stämplingarna i Finland, förstått, att denne något kände hans förrådiska handlingar, begaf han sig direkt till Markoff och öfverlämnade till honom en på franska författad skrift: »Précis d'un tableau sur l'équilibre du nord, considéré dans le projet de rendre la Finlande indépendante».³ Ryska trupper och ryska penningar borde enligt detta förslag komma finnarna till hjälp vid deras resning mot Sverige, och, sedan friheten vunnits, skulle kejsarinnan garantera den författning finnarna gäfvit sig såsom »Finlands förenade provinserns republik».⁴

¹ Odhner: S. p. h., del II, sid. 315—316.

² Göran till J. M. Sprengtporten 26. okt., 2. nov. 1782. f. d. Sparreholmsarkivet. (Odhner S. p. h., del II, sid. 215.)

³ Odhner: S. p. h., del II, sid. 481.

⁴ Odhner: S. p. h., del II, sid. 480. Extrait d'un projet pour une forme de gouvernement de la Finlande. Tryckt af Tigerstedt 1881.

Markoff inberättade saken för kejsarinnan, som med nöje mottog förslaget. »Om Finland kan ernå en själfständig författning och begär Rysslands garanti», skref hon, »kan denna icke förvägras.»¹ Sprengtporten erbjöd hon anställning såsom generalmajor i rysk tjänst, ett anbud, som af honom med glädje antogs. Hösten 1786 afreste han till Petersburg för att hädanefter, ehuru fortfarande svensk undersåte, oafbrutet både med pennan och svärdet bekämpa sitt fädernesland.

Under kriget 1788—90 började den draksådd, som utsetts af Sprengtporten och den ofvannämnde Jägerhorn,² nu major vid Nylands dragonregemente, att kraftigt uppspira. Jordmånen var lämplig. Utom den pliktförgätenhet och klandersjuka, som alstrats af partistriderna, hade äfven utbredd sig en moralisk feghet, som höll för omöjligt allt motstånd mot en sådan jättestat som Ryssland.³ Fredenstjernas tankar gingo igen på finsk mark. »Man hörde,

¹ Kejsarinnan till Markoff ^{1.}/_{12.} och ^{10.}/_{12.} juni 1786.

² Jägerhorn hade redan före kriget stått i förbindelse med Ryssland. (Basumovskijs depeesch ^{24.}/_{4.} mars 1787. Danielson: Finlands förening med ryska riket, sid. 35). Odhner: S. p. h., del II, sid. 534.

³ Detta visade sig särskildt vid början af 1788 års fälttåg. Uppviglarne beskrefvo, huru »ryssen är mäktig och redoutable, huru hvar soldat är ett lejon, en björn och en förfärlig jätte hos denna nation». Man omtalade »den mäktige grannens makt, samt huru man med brännvinsflaskan i hand och mössan under armen borde buga sig för öfverherrn, då han en gång komma skulle». Man frågade hvarandra, om man blott för en nyck af kungen skulle »väga lifvet, öfvergifva hustrur, fästmör, egendomar och barn»: om man ej skulle »få skörda frukten af sin köpta syssla» m. m., och det omtalas bl. a., huru söndagen efter Anjalaförbundets undertecknande ämnet för fältpredikan var: »den andeligen barmhertige utländingen eller samariten». Ännu den 7. april 1790 skrifver en författare: »Det är obegripligt, att så mycket ryskt gift kan vara insupet af svenska män. Ingen dag, ingen timma, som ej den kära ryssens intresse omfattas med det yttersta nit! Ett nederlag af ryssar smärtar mera än 100:de dödar, ett nederlag ibland svenskar gläder hela själen: på det förra tviflas alltid, det hålles för omöjligheter.» (Auditör Ekmans dagbok, sid. 71, 147, 30, 59, 172.)

skrifver en deltagare i kriget i sin dagbok för den 25. juli 1788, »sådana tillställningar vara å färde, att vissa med kung och krig samt kanske med sig själfva missnöjda hufvuden skulle hemligen med ryska regeringen så sammanspinna saken, att här skulle arbetas uppå all möjlig inaktivitet för arméen, men i dess ställe bidraga därhän att ryska flottan kunde komma med livländska vallen ut i Östersjön, där hon hade vägen öppen till Stockholm. Därstädes skulle den emottagas med ombord varande 14,000 man, som skola på kejsarinnans vägnar understödja verket, hvarigenom konungen skulle detroniseras såsom en svagsint, och regeringen således omstöpas samt Finland blifva själfständigt. Allt detta skulle ske med den apparans för konungen härstädes, att han skulle inledas i all möjlig förblindelse, tills saken vore gjord.»¹

Begagnande sig af denna stämning lyckades Sprengtporten och den midt under kriget till ryssarne öfvergångne Jägerhorn att få till stånd den ryktbara sammansvärjningen i Anjala, hvilken det dock här ej är plats att närmare skildra. Blott så mycket bör sägas, att ledarnes plan otvetydigt var Finlands lösslitande från Sverige,² om än detta syfte icke fattades af alla dem man med lock eller pock fått öfver på anstiftarnes sida.

Den 5. september 1788 lät kejsarinnan uppsätta ett bref till Sprengtporten. »Där», skrifver hennes sekreterare Chrapovitskij,³ »uttryckes den bestämda afsikten att skilja finnarne ifrån svenskarne. Allt är angifvet, som de måste akta sig för, och det framhålles, huru deras beslutsamhet är af nöden;

¹ Ekmans dagbok, sid. 24.

² Jägerhorn inlämnade till kejsarinnan ett den 1. aug. 1788 gl. st. dagtecknad memorial med ett förslag till Finlands själfständighet på grundvalen af kejsarinnan Elisabets manifest den 18. mars 1742. (Danielson: Finlands förening med ryska riket, sid. 39).

³ Chrapovitskijs dagbok ^{26. aug.} 1788, sid. 29.
_{6. sept.}

då kan Sprengtporten mottaga det åt honom anförtrodda befalet öfver dem och fullborda verket till fördel för sina landsmän och för oss.¹

Det var sannolikt på grund af detta bref som Sprengtporten första dagarna i oktober till finska arméens öfverbefälhafvare, generalmajor Karl Gustaf Armfelt, afsände en skrifvelse, däri tanken på öppnandet af underhandlingar direkt mellan kejsarinnan och ständerna framkastades. Med dem allena ville hon nämligen underhandla. Men en för Sverige och Finland gemensam riksdag, hette det, kunde lätt ha vådliga följder för de förbundna, därför borde *egen* riksdag hållas i Finland. Då tvunges ej allenast konungen utan äfven svenska folket att respektera finnarnes beslut, »efter I så kunnen styra öfverläggningarna och hota de motspänstige både med egna vapen och med dem I kunnen få hos grannen, om det behöfs». »I kunnen då, heter det vidare, »få smickra er med det glorieusa tillfället, som nation ännu aldrig haft, att råda på den svenska och stadga lagar för er sjelfva.» Vid svenskarnes missnöje skulle man ej fästa afseende. Antingen skulle de återvända till eget land eller, om de stannade kvar, komma såsom i en fälla, »och då gör man dem hvad vilkor man behagar». Svenskarnes skulle för öfrigt hellre se finnarne ensamma diktera besluten än finnar och ryssar göra det i förening,

¹ Kejsarinnans här åsyftade bref, dateradt ^{26. aug.}_{6. sept.} 1788, hvilket utgjorde ett svar på en af Sprengtportens rapporter af ^{20.}_{31.} aug., angående förhandlingar med anjalamännen, innehåller bland annat ett uppdrag till honom att säga dem, »att det är oundgängligen nödvändigt att de sammankalla särskild riksdag i Finland under våra ögon och beskyddade af oss, eljes skola deras angelägenheter ej kunna skötas på ett sätt som duger». — I fråga om det anbud att taga befäl öfver de revolterande, som gjorts Sprengtporten af en del bland hans anhängare, gillar kejsarinnan, att han härpå gifvit ett afböjande svar. »Denna post», säger hon, »skulle passa er, när edra landmän förenat sig med oss genom edra underhandlingar; då kan ni med heder och tillfredsställelse njuta af edra händers verk». (Odhner: Ett bidrag till Anjalaförbundets historia. Sv. Hist. Tidskr. 1882, sid. 70 o. f.)

och med den senare eventualiteten borde finnarne »alltid hota och därmed har ni saken vunnit».

Sprengtporten öfvergår därefter i sin skrifvelse till hvad som sedan borde följa, och egendomligt är att se, huru föga denne »patriot» därvid i verkligheten höll på Finlands oberoende. Rysslands storhet och glans hade redan bländat honom. »Hvad är och bör egentligen», säger han, »vara vid detta tillfälle ert verkliga intresse? För-
ening med Sverige? Nej! Den dräper edert land och förör-
der edra hemvist. Det är därför icke sagdt, att I bören göra
eder till en independent stat, om tanken ej behagar nation,
ännu i tvekan om sitt rätta intresse.» I alla händelser
borde man hylla sig »till kejsarinnans nåd och bistånd». —
»Om I», fortsätter han, fullföljande denna tankegång, »till
allt äfventyr härigenom skullen tvingas af hotande omstän-
digheter från Sverige att intaga ryska trupper i ert land,
till stöd och styrka för edra steg, så blifver det alltid
bättre och rådsammare att hylla er till dem, som kunna
beskydda edra rådslag och betala edra produkter.»¹

Samma uppmaningar, som ställts till hufvudarméens
chef, ställdes äfven till befälhafvaren för trupperna i Sa-
volaks, öfverste Hastfehr, en konungen förut varmt tillgif-
ven officer, hvilken emellertid liksom Sprengtporten befann
sig i ständig penningeförlägenhet, och som i likhet med
läromästaren hyste »förhoppning att icke allenast för sin
enskilda del utan ock för sitt kära fädernesland komma i
åtnjutande af H. Kejs. M:ts välgerningar och höga be-
skydd». På Sprengtportens föranstaltande stärktes ock
snart förmedelst 3,000 dukater hans tro på kejsarinnans
»höga gudomliga egenskaper».²

¹ Tigerstedt, F. T. 1880, tom. IX, sid. 433—436.

² Hastfehr till Sprengtporten 16. okt. 1788. (Tigerstedt, F. T. 1881, tom. X, sid. 277 o. f.) Krigsrättsprotokoller, sid. 144. Chrapovitskij, som beskriver

Förutnämnda ohöjda uppmaningar till uppror och landsförräderi medförde emellertid ej åsyftad verkan. De flesta af anjalamännen voro endast »malcontanter med kriget, dels par poltroneri, dels par caprice»¹ och hyste ingen önskan att blifva ryska undersåtar. Klenmodiga som de synas hafva varit i alla afseenden, började de snart frukta för de efterräkningar, som kunde följa däraf, att »de tolkat nationens röst».² Segrade konungen — hvilket ej var omöjligt, då det vid utbrottet af danska kriget visade sig, att han ej stod så ensam emot nationen, som man förmodat — var det farligt att stå illa hos honom. Segrade åter kejsarinnan, hvars hjälp de själfva anropat, fruktade de äfven då för följderne. Flera föllo därför till föga och afgåfvo till konungen de mest underdåniga och ångerfulla lydnadsförsäkringar. Andra, såsom t. ex. Hastfehr, valde att spela dubbelt spel och att, samtidigt därmed att han underhandlade med fienden, vända sig till Gustaf III med bön till »en så stor och välgörande konung» att »medels krigets fortfarande återgifva hedern åt dess armé», hvilken borde få visa, »att den för dess store

sina samtal med kejsarinnan angående dessa underhandlingar, kan ej tillbakahålla reflexioner sådana som dessa: »En skön tjenare au plus offrant» och vid ett annat tillfälle: »Hvilka förrädare! Om icke konungen vore en sådan, skulle han förtjena medlidande, men hvad skall man göra? Man måste begagna sig af omständigheterna.» (Chrapovitskijs dagbok ^{13.}/_{21.} sept., ^{12.}/_{21.} okt. 1788, sid. 37, 46.)

¹ v. Schoultz till Tulindberg 17. juli 1788. (Tigerstedt, F. T. 1879, tom. VI, sid. 92.)

² Jägerhorn till Sprengtporten 10. sept. 1788. (Tigerstedt, F. T. 1880, tom. IX, sid. 420.) Att många ej skydde att klart och otvetydbart ställa sig på konungens sida är äfven visst. Sälunda skrifver kaptenen vid Tavastehus regemente B. H. Aminoff till sin äldre broder J. F. Aminoff: »Jag är öfvertygad, att du är af samma tanka som jag, och skulle du inte vara det, utan följa den förbannade hopen åt som general Armfelt anför, så Gud låte öfver dig komma den strängaste dom, och du som är så ingrafvit i mitt hjerta, försäkrar jag dig att jag skall utplåna minnet af ditt namn och aldrig komma ihåg att du varit min bror. (Danielson: Finska kriget och Finlands krigare, sid. 28—29.)

konung och fäderneslandet både kan och vill våga lif och blod.¹ När emellertid Hastfehr började känna marken bränna under sig, sökte han draga sig ur spelet genom fraser om »den förrädiska och otacksamma Sprengtporten» och genom att namngifva andra förrädare, ehuru, såsom han förklarade, »det kostar obegripligen på mig att tala illa om någon för min allernådigste konung.»² Jägerhorn själf, som sålunda inom kort ej ansåg sig kunna fullt lita på sina stallbröder, började slå till reträtt i ett nytt förslag till »konfederationsakt», afsedd att undertecknas af »så svenske som finske män», däri det, säkerligen till stor öfverraskning för dem, som hugnats med hans förra skrivelser, bl. a. heter: »Det är ej vår afsigt, att skilja vårt kära fädernesland Finland från den förening, hvori det sedan från ålder varit med Sverige sammanhängande, tvärtom vela vi detta samband med yttersta krafter befästa.»³

Orsaken hvarför Sprengtportens planer på Finlands lösslitande från Sverige misslyckades, voro emellertid ej blott det vankelmod, som efter den första hänförelsen för frågan började visa sig hos de sammansvurna, då man varseblef, att konungens ställning var starkare än man trott, utan äfven och framför allt, att man fullkomligt missräknat sig på finska folket själft. När de upproriska herrarna bjödo folket friheten under Rysslands öfverhöghet, var det endast en del af de s. k. »ståndspersonerna», som läto hänföra sig af en dylik tanke, men det egentliga folket betackade sig, och de finska soldaterna gjorde början.

¹ Hastfehr till konungen i dec. 1788. (Tigerstedt, F. T. 1881, tom. XI, sid. 287.)

² Tigerstedt, F. T. 1881, tom. XI, sid. 287. Hastfehr till konungen 22. nov. (Krigsrättsprotokoller, sid. 237.)

³ Tigerstedt, F. T. 1882, tom. XIII, sid. 243.

Då konungen sålunda för att öfvertyga sig om soldaternas trohet, hvilken man för honom framställt såsom synnerligen vacklande, själf tillfrågade Åbo och Björneborgs regementen, om de ville följa honom, ropade de, trots alla bearbetningar i motsatt syfte från officerarnes sida: »Vi följa i lif och död!»¹ Soldaternas löfte var ett uttryck för hvad som rörde sig bland folkets djupare lager. »Finlands sjelfständighet ansågs med afsky af folket såsom ett påhitt af herrarne att sälja landet till ryssarne», säger en författare, hvars framställning här delvis följts,² och finska bondeståndets förbittring öfver anjalamännens beteende tog sig under 1789 års riksdag uttryck i en adress, som dess representanter den 2. mars öfverlämnade till konungen: »Inför Eders Maj:t», heter det i densamma, »våga samtelige riksdagsfullmäktige för allmogen i storfurstendömet Finland förklara deras och hemmavarande medbröders underdånigste vördnad och tacksägelse, för den nådiga och kraftiga vård, Eders Kongl. Maj:t lemnat Finlands invånare, i det detta land blifvit befriadt från anfall af en mäktig och listig fiende.»³

Det synes emellertid som om Sprengtporten, Jägerhorn och deras närmaste anhang antingen varit förblindade i fråga om folkets verkliga tänkesätt, eller ej *velat* se ett förhållande, hvarpå de dock ständigt erhöllo bevis. »Ville nationen icke sjelf begripa, hvad dess sällhet tillhörde», säger en finsk författare, »så var detta ingen anledning för Sprengtporten att ej bereda dess lycka, äfven emot dess egen vilja, på samma gång han sålunda, och numera *endast* sålunda, kunde bana väg för sin egen ära och makt.»⁴ Under det

¹ Ekmans dagbok, sid. 33. Officerarne tego och saluterade. På förnyad fråga svarade några ja, under det de flesta tego.

² Tigerstedt, F. T. 1881, tom. X, sid. 283.

³ Bondeståndets protokoller, sid. 131.

⁴ Castrén: Landtdagen i Borgå, sid. 224.

att kejsarinnan själf, som såg saken betydligt nyktrare, sade sig förgäfvos vänta efter »en skugga af konfederation»,¹ försäkrade hennes finska rådgifvare henne om sitt oerhörda inflytande i Finland och folkets benägenhet att sluta sig till Ryssland. Om blott kejsarinnan i sina proklamationer ville omtala, att hon komme som vän, icke som fiende, och om hon ville släppa till penningar för att betala folket, hvad det under kriget lidit, skulle det snart »afskaka tyranniets ok». Man inbillade sig till och med, att de från det egentliga Sverige öfverförda regementena härvid skulle vara finnarne behjälpliga.²

De proklamationer, som också i kejsarinnans namn spredos i Finland, visade sig dock ej mäktiga att rubba folkets trohet. En dylik proklamation, undertecknad af ryske öfverbefälhafvaren, general Musin Puschkin, daterad den $\frac{31. \text{maj}}{11. \text{juni}}$ 1789, innan de ryska trupperna gingo öfver gränsen, och ställd till »allom af det välborne adels ståndet, det vördige presterskapet, de loflige borgare och bondestånden, som bo och vistas i Svea rike och storfurstendömet Finland», uppmanade Sveriges och Finlands inbyggare att, skiljande sin sak ifrån konungens, blifva stilla och ej sätta sig till motvärn mot den ryska krigsmakten, i hvilket fall de skulle behandlas som »Rysslands sannskyldige vänner», under det de i motsatt fall skulle »utan all nåd och skonksamhet på det hårdaste bemötas». Hvarken lockelserna eller hotet i denna skrifvelse synas hafva medfört något resultat bland folket.

Ej heller de kontanta medel, som utdelades »till finnar- nes understödjande ... i förhållande till deras tjänster»,

¹ Tigerstedt, F. T. 1884, tom. XVI, sid. 18.

² Jägerhorn till Ostermann $\frac{1}{12}$ juli 1789. (Tigerstedt, F. T. 1884, tom XVI, sid. 16—17.)

³ Tigerstedt, F. T. 1883, tom. XV, sid. 247—249.

eller den belöning af 10 till 15 rubel, som utlofvades åt hvarje öfverlöpare,¹ synes hafva medfört någon verkan; och när Jägerhorn i ett bref till general Musin Puschkin fröjdades öfver, att han genom sin agitation i Savolaks lyckats förmå en (!) jägare i S:t Michel och en (!) i Kristina till underkastelse samt uttalade sin tillförsikt, »att detta skulle hafva god verkan och att man dymedelst skulle kunna bortdraga största delen af herr Stedingks kår»,² vet man ej riktigt, om det är till sin egen eller de båda jägarnes agitatoriska förmåga och inflytande han satt mest tillit.

Sprengtporten — själfva hufvudmannen för stämplingarna — skulle äfven han få erfara, hurudan stämningen bland den finska truppen och bland det egentliga folket var. Hela tiden hade han talat om det jäsande missnöjet, att folket blott väntade på lägligt tillfälle att afskaka det svenska oket och att orsaken, hvarför ej detta skett redan vid själfva krigsutbrottet, endast var det oskickliga sätt, hvarpå hans medhjälpare i finska hären skött sig. Kunde blott *han* få personligen uppträda på finska sidan och komma till tals med sina gamla vänner savolaksarne, skulle man erfara annat. Han fick sin vilja fram, och när han, åtföljande general Michelsons trupper, förde ryssarne till anfall vid Porrassalmi mot delar af sin egen gamla brigad, Savolaks infanteri och jägare, fick han personligen göra sina rön. Ryssarne blefvo med glänsande tapperhet tillbakaslagna, och Sprengtporten måste föras ur striden, lifsfarligt sårad af kulor från de studsare han själf infört.³ »Omat koirat purivat!» (Mina egna hundar beto mig!)

¹ Chrapovitskijs dagbok $\frac{12}{23}$ aug. och $\frac{22}{3}$ $\frac{\text{aug.}}{\text{sept.}}$ 1788 (sid. 24, 28).

² Jägerhorn till Musin Puschkin $\frac{1}{12}$ juli 1789. (Tigerstedt, F. T. 1883, tom. XV, sid. 258, 260.)

³ En i trakten af stridsplatsen gängse sägen förtäljer, att då öfverste Aminoff hörde Sprengtporten med höga rop kommendera sina soldater, han

lär han ha utropat, när kulan träffade. Och kejsarinnan, som i följd af Sprengtportens ljusa målningar väntat ett triumftåg genom Finland, skall vid budskapet om nederlaget vid Porrassalmi hafva utropat: »På 27 år har jag icke erhållit en dylik underrättelse!»¹

Så bemötte truppen och *det egentliga folket* Sprengtportens uppviglingsförsök, och många af partifanatismen i början hänfödda officerare vaknade åter till känsla af sin plikt mot konung och land, mot hvilkas fiender de sedermera vid upprepade tillfällen visade prof på glänsande tapperhet. Men då samma år lagman Stenhoff på *ridarhuset* föreslog Sprengtportens utstötande såsom af konungen förklarad förrädare och uppgifven att bära afvog sköld mot fäderneslandet, uppkom där »någon otålighet», såsom tidens förblommerade protokollstil uttrycker sig.²

Det synes, som om skottet vid Porrassalmi, hvilket under lång tid beröfvade Sprengtporten hans kroppsliga vigör, äfven för en tid brutit udden af de ryska stämplingarna. Jägerhorn och hans båda meningsfränder, stabskaptenen vid Nylands infanteriregemente, majoren i arméen och öfveradjutanten hos konungen Karl Henrik Klick samt kaptenen vid Björneborgs regemente, stabsadjutanten hos konungen Gustaf Wilhelm Ladau, hvilka äfven flytt till Ryssland, sökte nog fortfarande efter bästa förmåga att tjäna den kejsarinna, som tagit dem i sin sold, men hädanefter utan vidare framgång.³ Vid fredsunderhandlingarna

skall hafva frågat jägarne, om de kände rösten. En gammal jägare skall då hafva svarat, att rösten var väl bekant och förut hörd, hvarefter han riktat sin studsare och Sprengtporten fallit. (G. Korander: Kertomus Porrassalmen tappelusta etc. Tigerstedt, F. T. 1883, tom. XV, sid. 252—253.)

¹ Chrapovitskij's dagbok $\frac{7}{15}$ juni 1789, sid. 84.

² Ridderskapets och adelns protokoller 1789, sid. 53—54.

³ Stämplingarna fortsattes dock under hela kriget, och särskildt synas planer hafva varit å färde att öfverlämna Sveaborg till ryssarne. En af

i Värälä hade kejsarinnan så stora skäl att ej vidröra det förflutna, att hon ej ens ansåg sig böra lägga sig ut för de dömda anjalamännens rehabilitering, ej ens för Sprengtporten, som dömts förlustig lif, ära och adelskap, hvilken dom uteslutande grämde honom.¹ Jägerhorn och Klick uppbjödo visserligen all sin förmåga att förmå kejsarinnan att fortfara med sina förbindelser med konspiratorerna i Finland, hvilkas antal dock betydligt minskats,² men kejsarinnan afvisade under dåvarande politiska förbindelser med Gustaf III försöket med orden: »Jag anser hvarje intrig i Finland för det närvarande mera skadlig än gagnelig»,³ och den nyutnämnde ministern i Stockholm, von Pahlen, fick hennes befallning att ej blanda sig i de inre svenska angelägenheterna.⁴

Sprengtporten själf ansågs numera både öfverflödigt och besvärlig. Han sändes eller kanske rättare förvisades att sköta sin hälsa vid en utländsk badort. Härunder sökte han i känslan af sin öfvergifvenhet förlikning med Gustaf III och »grät öfver sitt brott mot Sverige»,⁵ men detta hindrade ej, att, när han år 1793 fått återvända till Petersburg, han ånyo, ehuru utan resultat, började sina stämp-

ryska regeringens agenter, som var bosatt på gränsen, nämner i ett bref den 26. mars 1790 till ryske utrikesministern, att en vid denna tid å Sveaborg bosatt högre svensk officer, hvars namn nämnes, sändt Klick den upplysningen, att han var färdig att dit insläppa ryssarne: men var man då ej i tillfälle att begagna anbudet. Den ifrågavarande officeren hade sedan kommit bort, men tillfället kunde återkomma, heter det, »och herrarne Klick och Ladau hafva lofvat göra sitt bästa för att framkalla det». (Danielson: Finska kriget etc., sid. 41.)

¹ Tigerstedt, F. T. 1884, tom. XVI, sid. 31, 33.

² Tigerstedt, F. T. 1884, tom. XVII, sid. 242.

³ Tigerstedt, F. T. 1884, tom. XVII, sid. 244—245.

⁴ Chrapovitskijs dagbok ^{25. sept.}/_{8. okt.} 1790, sid. 103—104. Ödnern: Gustaf III och Katarina II efter freden i Värälä. Svenska akademiens handl., Nya serien, del IX.

⁵ Anteckningar af en gammal gustavian. Ridderstads minnen fr. äldre och nyare tider, del I, sid. 68.

lingar mot detta land. Missaktad af Katarina, förvisades han 1795 formligen från Ryssland, och det var först under kejsar Paul han fick tillstånd att återvända till »sitt hjertas fädernesland»,¹ dit han före sig skickat ett »projet d'un certain Suédois au sujet de la Finlande», hvori han osfåttligen dryftade de finsk-separatistiska planerna.²

Ett afbrott i hans författarskap förorsakades af den ambassad till Napoleon, som han af kejsar Paul fick i uppdrag att leda år 1800. Detta var glanspunkten i hans lif. Han erhöll ett lysande emottagande, och smickrad häraf blef han hädanefter den franske kejsarens mest entusiastiske beundrare. »Eder suverän och jag», sade Napoleon till honom, »äro kallade att förändra världens utseende»,³ ett förehafvande, hvori Sprengtporten nog ansåg sig särskildt kallad att hjälpa dem.

Huruvida härvid Finland borde blifva rysk provins eller oberoende stat var en fråga, angående hvilken Sprengtportens tankar aldrig syntes vilja stadga sig. Ännu 1806, då han deltog i ett arbete afseende försvaret af ryska Finland, där stort missnöje rådde med den ryska förvaltningen,⁴ ville han dit förlägga uteslutande ryska trupper för att hålla sina stamförvanter i tygeln,⁵ men i hans samma år till kejsar Alexander inlämnade skrift: »Mina drömmar under min hvila», däri han ifrigt tillråder kejsaren att med uppoffrandet af förbindelsen med Österrike och Preussen sluta sig till Napoleon, heter det: »Finlands oberoende skall fortskrida i jembredd med detta företag. Sverige har icke

¹ Yrjö Koskinen sid. 89. (Tigerstedt, F. T. 1885, tom. XVIII, sid. 177.)

² Tegnér: Gustaf Mauritz Armfelt, del II, sid. 327.

³ Daudet: Les Bourbons et la Russie. (Revue des deux mondes 1885, 1. okt. sid. 550.)

⁴ Danielson: I hvilken riktning? sid. 15.

⁵ Danielson: Viborgs läns återförening med det öfriga Finland, sid. 43. Tigerstedt, F. T. 1886, tom. XX, sid. 90—91.

mer någon Gustaf III att sätta sig deremot; nämnda land skulle fåfängt vilja det, och England och Preussen skulle förgäfvos försöka att lägga hinder i vägen, när en landstigning vid Themsen och en armé i Berlin verkade för samma mål.»¹

Under det han hvälfde dessa planer i sitt oroliga hufvud, författade den karaktärlöse mannen till råga på allt en inlaga »till dän svänska konungen», däri han begär att få återkomma till fäderneslandet och däri han talar om sitt »outsläckliga nit och än brinnande kärlek för ett älskatt fosterland».²

Vid utbrottet af 1808 års krig hade Finland hunnit hämta sig från de olyckor, som åtföljt krigshändelserna 1788—90. Man ägnade sig med framgång åt fredliga värf, och sedan anjalamännen misslyckats i sina första brottsliga uppsåt, voro de icke många, som tänkte på förnyandet af de gamla försöken.

»På min ära», sade Sprengtporten år 1808 till grefve R. H. Rehbinder,³ då denne såsom delegerad deltog i finska

¹ Tigerstedt, F. T. 1886, tom. XX, sid. 94.

² Det är dock obekant, huruvida denna inlaga, som synes författad under tiden för Gustaf IV Adolfs uppehåll i Pommern, någonsin blifvit till konungen afsänd. Den lyder:

»Till dän svänska konungen!

Med fullkomligaste förtröstan på en god och rättvis konungs nåd; ett rent uppsätt att utplåna framfarne mistag; och med det outsläckliga nit och än brinnande kärlek för ett älskatt fosterland, som utståndne förföljelser, förtydningar och misöden ej kunnatt förminska, nedlägger här, allernådigste konung, för E. K. M. fötter en gammal gråhårig ärlig infödd finne sin underdåniga vördnad, och lika ödmjuka bön, att få till fäderneslandet återkomma, för att än blifva så lycklig att uti dessa brydsamma tider om kriget fortfara skulle få under E. K. M. egna ögon göra de sista dagar af sin lefnad nyttiga till dess och rikets tjänst, och derefter åtnjuta den för alla ädla sinnen så tröstfulla som ypperliga belöning, att få besluta sin lefnad på sina fäders jord.» (Tigerstedt, F. T. 1886, tom. XX, sid. 94, 95.)

³ D. v. assessor vid Åbo hofrätt, sedermera finsk ministerstatssekreterare.

deputationen till Petersburg, »sättet att utföra saken var min hemlighet; men ni känner att våra kära landsmän äro tröga att begripa, att de hellre diskutera än de handla. Man förlorade tiden, och jag kunde ej längre lida svenska regeringens orättvisor: jag gjorde mig till rysse. Den goda saken, som jag förfäktat, blef sedermera fullständigt förderfvad genom några högre officerares dumhet och svaghet, ehuru tillfället var ett det gynnsammaste för att lyckas.»¹

Såsom redan framhållits, var dock orsaken till »den goda sakens förderfvande» en helt annan än den Sprengtporten här framhöll. Hvarken själfständighetstanken eller tanken på en förening med Ryssland betraktades af medelklassen och allmogen i Finland annorlunda än som ett »påhitt af herrarne» att för egen vinning »sälja landet åt ryssarne.»²

¹ Castrén: Grefve R. H. Reh binder. (F. T. 1879, tom. VI, sid. 314.)

² Sid. 33. Misstron mot deltagarne i Anjalaförbundet, hvilka, tack vare Gustaf III:s mildhet, i regeln gingo tämligen fria från straff och till och med efteråt kommo att bekläda ganska höga poster, var djupt rotad bland allmogen och fortlefde äfven efter Gustaf III:s krig. Sålunda infann sig under rustningarna 1796 en deputation från allmogen i S:t Maria prebendeförsamling hos d. v. professor Tengström för att såsom hans socknebor begära upplysning, om de skulle åtlyda general-en-chefs befallning att förse soldaterna med kost vid uppbrottet, efter som detta påbud ej var utfärdadt af konungen. »De erinrade sig nogsamt, at under sidsta krig, de af konungen blifvit varnade, at icke lyda andre ordres än hans; och fruktade, at detta kanske torde vara et af de *falske herrarne* upspunnit knep, under en årtid då den af menföret afbrutna communicationen med Sverige syntes gynna deras onda förchafvande . . . Kanske at afsikten vore at obehörigen locka våre soldater til gränsen, för at där öfverlemnna dem försätel. i ryssarnes händer.» Professor Porthan, som i bref till Calonius berättar detta (Del I, sid. 245) tillägger: »Utsädet under sidsta kriget etc. håller ännu på at bära frukt.» I ett annat bref berättar han om liknande misstro hos den lägre befolkningen i Åbo. (Del I, sid. 257.) I ett tredje bref omtalar Porthan, att han haft besök af en bonde från Hinnerjoki, som »försäkrade mig at så elaka medborgare ibland oss finnas, NB af herrarne, som ønska at ryssen blefve mästare af vårt land» . . . »at han hört det visse verkligen sagt, at vi til hösten skulle få et nytt herrskap (en utlåtelse, om den blifvit

Grefve Rehbinder, hvilken i följd af sin ställning bör anses hafva haft stor kännedom om förhållandena i Finland vid krigsutbrottet 1808, karakteriserar det allmänna tänkesättet på följande, såsom det vill synas, träffande sätt: »I trenne grupper», säger han, »kunde finska nationen med afseende på förhållandet till den fiendtliga inkräktaren särskiljas. Allmogen, borgerskapet, militären [soldaterna], med ett ord de lägre samhällsklasserna, utgörande nationens stora flertal, hängde ifrigt fast vid föreningen med Sverige. Det är hos dessa klasser ett i alla länder utmärkande drag att hålla på det bestående, och en månghundraårig fortsatt förening hade bidragit att befästa förbindelserna med Sverige. Tanken på en förening med Ryssland hade hos dem aldrig uppstått, och idén om nationellt oberoende, som under de närmast förgångna årtiondena någon gång framträdtt inom de högre stående klasserna, var dem fullkomligt främmande. De voro därför äfven benägna för en kamp till det yttersta, för hus och härd.»¹

»En i viss mån annan ställning intog »det moderata partiet», bildadt af adeln, prästerskapet och större delen af tjänstemännen. Man hade i allmänhet i Finland under den

fallid, häldst så at den kunnat komma til almogens öron, värligen mer än oförsiktig!), hvaraf han slöt, at sådant nogsamtt rögte deras önskan! Då jag vidare påstod, at ej heller sådane utlätelser borde af någon förmodas, svarade han, at han af pålitligt folk hört, det deras kyrkoh. (H[elsingberg, regementetspastor], Bror känner den narren, och hans nit förra gången!) värligen så yttrat sig». (Del I, sid. 259.)

¹ Härmed öfverensstämmer fullkomligt hvad som uttalas i ett bref från general Klerckers son den 10. febr. 1808. »Den entusiasme», heter det här, »som allmogen med en mund på alla ställen och orter yttrar är utan all beskrifning — de önska blott att få gevär och krut, samt tillstånd, att om så påfordras, få gå man ur hus, för att försvara fosterjorden — de finska bönderna säga på finska, vi skola icke lämna vår kung, som intet nu kan hjälpa oss, och vi må väl kunna orka hålla ut till sommaren, då han sjelf med sitt krigsfolk kan hinna hit.» (Den yngre Klerckers bref, Kungl. Bibl.) Allmogens trohet vitsordas äfven af förrädaren K. H. Klick i hans under en resa i Finland 1808 förda dagbok.

förflutna perioden hängifvit sig åt öfvervägande materiella intressen och därunder invaggat sig i en naiv förhoppning om evig fred. . . . Ingenting var förberedt för landets försvaret, och man gjorde sig derjämte öfverdrifna föreställningar om ryssarnes styrka. Under intrycket af 1788 års olyckliga händelser närde man till och med fruktan för förräderi. Äfven hos de högst ställda ämbetsmännen saknades viljekraft och öfriga egenskaper för att leda den allmänna opinionen och bilda en föreningslänk mellan alla klasser af befolkningen. Ingen var förmögen af att uppställa en plan för gemensamt handlingsätt, ingen kombinerade det förångarna, det närvarande och det tillkommande, och slutligen ville ingen åtaga sig något ansvar utom kretsen af sina mest positiva pligter. Detta, hvilket allt låter sig naturligen förklara genom bristen på högre politisk bildning och erfarenhet hos tidens finska intelligens, måste sjelfallet återverka på hållningen under de oförutsedda tilldragelser som inträffade. Man inskränkte därför äfven väsentligen sina omsorger till att lugna sinnena, för att förekomma resningar bland allmogen och allt öfrigt, som onödigtvis kunde uppreta en mäktig fiende . . .

Återstår den tredje gruppen, en ringa fraktion, som i de stundande tilldragelserna såg begynnelsen af en ny gyllene ålder. Ledd till någon del af ärelystnad, till en annan af personliga intressen, men i främsta rummet af qvarlevor af gammal »ésprit de parti», var denna grupp föga talrik, men habil och verksam; dess inställsamhet å ena sidan och dess eftergifvenhet å den andra bedrogo såväl segrarne som de besegrade.¹ Om denna grupp säges å annat ställe: »Gamla böjelser för Ryssland lefde upp bland Sprengtportens lärjungar, af hvilka några ännu funnos kvar, bland sådana, hvilka tagit större eller mindre del i 1788

¹ Castrén: Grefve R. H. Rehbinder. (F. T. 1879, tom. VI, sid. 310—312.)

års händelser eller af sina föräldrar ärfvt vissa opinioner i samma riktning, och slutligen bland individer, hvilka spekulerade på förökande af sin egen förmögenhet, utan att allt för mycket genera sig för medlen härför.»¹

Denna tredje grupp, fåtalig men energisk, hade sitt verksamhetsfält just bland »det moderata partiet», och trots att flertalet af de moderate med ovilja betraktade Sprengtporten och de till Ryssland öfvergångna anjalamännen, läto de dock ofta af opportunitetsskäl förmå sig att gå deras ärenden. Att foga sig i omständigheterna och af dem draga största personliga fördel var grundtanken för deras sträfvanden.²

Det lider intet tvifvel, att ej Sprengtporten gjort hvad han kunnat för att påskynda krigsutbrottet. »Af 1788—89 års lidelsefulla sträfvanden och olyckor», säger en nyare finsk författare, »synes Sprengtporten ingenting hafva lärt och ingenting glömt. Han var i denna punkt förblindad af sitt hat mot Sverige. Han fattade icke att finska folkets vitalintressen äfventyrades genom en förening med Ryssland».³ När sålunda under krigsförberedelserna 1807 ryske marinministern Tjitjagoff, inseende att svenska flottan var

¹ Castrén: Grefve R. H. Rehbinder. (F. T. 1879, tom. VI, sid. 318.)

² Såsom illustration härtill må anföras hvad som berättas från ryska sidan i en skrifvelse till Hamb. Corresp. från Borgå den 13. febr. 1808 g. s.: »Sedan fienden», heter det häri, »förra natten hastigt dragit sig tillbaka mot Helsingfors, togo de våra i dag denna stad i besittning, och vid högkvarterets inryckning hade vi ett liknande skådespel som vid intåget i Lovisa, blott i större stil, så tillvida nemligen som uti denna större stad det höga andliga ståndet företräd af Finlands biskop med nordstjerneordens storkors på bröstet, likaväl som de högre landstatstjenstemännen gingo vår general till mötes.» (Publikationer ur de Alopæiska pappren af Ad. Neovius, sid. 302.)

³ Arvid Mörne: Göran Magnus Sprengtporten. (Ateneum 1900, sid. 173.)

I sina uti det följande omnämnda »reflexioner» säger sig dock Sprengtporten anse att »les esprits se sont beaucoup refroidis depuis ce temps [1788] par la mollesse avec laquelle leur confédération à Anjala fut soutenue.» (Danielson: Finlands förening med ryska riket, sid. 58.)

starkare än den ryska, kommit på tanken att från landsidan öfverrumpla den del däraf, som var stationerad i Finland, hade han långa öfverläggningar med Sprengtporten om denna sak och utverkade äfven, att denne såsom sakkunnig af kejsaren tillkallades, då fälttågsplanen skulle utarbetas.¹ Det var för användning vid öfverläggningarna härom som Sprengtporten själfva nyårsdagen g. s. 1808 framlade sina »Reflexions d'un militaire russe natif de la Finlande». I dessa utvecklade han dels oundvikligheten af ett krig mot Sverige, dels lämpligaste sättet för detsammes utförande, och framkastade härvid bland annat äfven tanken att snarast möjligt söka öfverrumpla Sveaborg, »om försöket att muta eller skrämma befälhafvaren icke skulle lyckas».²

Sprengtportens förslag till fälttågsplan blef i hufvudsak följdt, och det var äfven efter ett utkast, hvilket såsom bilaga åtföljde hans »reflexions», som sedermera med Ladaus hjälp utarbetades den första proklamationen till Rysslands »goda grannar och innebyggare af svenska Finland», till hvilken vi framdeles skola återkomma.

Äfven på den muntliga öfvertalningens väg ville ryssarne inverka på tänkesätten i landet, och därför åtföljdes hären af diplomatiska agenter, som voro mäktiga svenska och finska språken. De skulle med löften och penningegåfvor söka ernå, hvad som ej kunde vinnas med blanka vapen.

Sprengtporten var själf en af dessa agenter. Han hade visserligen nu likasom 1788 tänkt sig en annan roll, nämligen såsom öfverbefälhafvare för de ryska trupperna i Finland, synnerligast som han var äldre general än Buxhöw-

¹ Kutusoffs dagbok. (Danielson: Finlands förening med ryska riket, sid. 53.) Tigorstedt, G. M. Sprengtporten. F. T. 1888, tom. XXIV, sid. 162.

² Danielson: Finska kriget etc., sid. 13, 17. Danielson: Finlands förening med ryska riket, sid. 54.

den, men ehuru man i Ryssland ej ville gå miste om hans kändedom om finska förhållanden, var dock misstroendet och föraktet för honom så stort, att något öfverbefäl ej kunde ifrågakomma. Till en början fick han likväl medfölja högkvarteret »icke för att strida utan för att underhandla»,¹ men länge dröjde ej, förr än Buxhöwden på det bestämdaste undanbad sig en så besvärlig hjälp.

Sprengtporten, hvilken uppgifves hafva medfört en betydande penningssumma,² synes först hafva begifvit sig till Lovisa, där han var »ganska beställsam att rekognoscera Svartholmen och anvisa de ställen, hvarifrån denna fästning kunde med fördel beskutas».³ Men äfven som underhandlare utvecklade han mycket nit och lofvade kommandanten, enligt dennes egen uppgift, guld och gröna skogar, »hvaraf han sedermera ej en gång gjorde min utaf att hålla ett ord», samt förde honom »par surprise» in i den »labyrinth», hvilken hade fästningens dagtingan till följd.⁴ Kommandanten, majoren vid Jägerhornska regementet C. M. Gripenberg, gick strax efter fästningens kapitulation i rysk tjänst, och hans närmaste man, kapten v. Schoultz, aflade trohetsed till kejsaren, till belöning hvarför hans nyfödde son utnämndes till porte-épée-junkare vid det nyupprättade finländska gardet.⁵

Sedan Sprengtporten därefter inträffat i Helsingfors, öppnade han härifrån underhandlingar med Jägerhorn, hvilka, såsom förut omtaladt, ej blefvo utan resultat, och kunde han efter fästningens kapitulation, som ju äfven medförde,

¹ Stedingks rapport $\frac{9}{21}$ febr. 1808.

² Tigerstedt: G. M. Sprengtporten. (F. T. 1888, tom. XXIV, sid. 163.)

³ Barfod: Anteckningar. (Tigerstedt, F. T. 1888, tom. XXIV, sid. 166.)

⁴ Tigerstedt: G. M. Sprengtporten. (F. T. 1888, tom. XXIV, sid. 168.)

⁵ Buxhöwden till v. Schoultz $\frac{6}{18}$ juli 1808. (Tigerstedt, F. T. 1888, tom. XXIV, sid. 168. Handlingar rörande förvaltningen i Finland år 1808, del I, skr. $\frac{6}{18}$ juli.)

att ryssarne kommo i besittning af största delen af den af dem så ifrigt åtrådda finska skärgårdsflottan, i sin lyckönskningsskrifvelse till kejsaren, med tanke på hvad han uträttat, betyga, att det, som mest gladt honom »i denna affär, är sättet, på hvilket denna fästning kapitulerat».¹

Måhända var det i följd af dessa tjänster, som kejsaren redan nu erbjöd honom generalguvernörsposten i Finland, men under hänvisning till sin oenighet med Buxhöwden afböjde Sprengtporten detta anbud och begaf sig i stället till Petersburg, där han sökte undergräfvä Buxhöwdens anseende och förleda sina fångna landsmän att svika deras trohetsplikt.² Till civilguvernör i Finland utnämndes i stället civilguvernören i ryska Finland, verkliga statsrådet von Emin, en man, enligt Rehbinders åsikt, »depourvu de jugement et de connaissances».

Utom Sprengtporten nämnas såsom öfriga diplomatiska agenter vid högkvarteret hofrådet »baron» Hagelström, svensk till börden, kollegierådet Huberg, anjalamanen Ladau och en herr Schröder. Den mest betydande af dessa var Hagelström, hvilken, ehuru tvetydig och illa liden till sin person — enligt Rehbinder var han en förrymd barberare — med så mycken skicklighet biträdde vid underhandlingarna om Sveaborgs dagtingan, att han af kejsaren dekorerades med S:t Annæordens 2. klass.³ Till dessa agenter torde

¹ Castrén: Grefve R. H. Rehbinder. (Skildringar ur Finlands nyare historia, sid. 264.)

² Fänrik Breitholtz' dagbok under fångenskap i Ryssland. Jämför äfven fröken S. A. von Hausswolffs dagbok från samma tid.

³ Den skrifvelse, med hvilken decorationen öfverlämnades, var af följande lydelse:

»Hofråd Hagelström.

Till belöning för de af Eder hafde bemödanden och bevisade ifver, under närvarande campagne, emot svenskarne, under hvilken I hos arméens Öfverbefälhafvare varit nyttjad, samt förestått hemliga brevväxlingen och alla värf samt underhandlingar med svenska trouperne, och under hvilken I alla hinder och faror oagtdt, verkat ett inflytande hvarigenom åtskillige

äfven böra räknas f. d. öfverstelöjtnanten vid Björneborgs regemente, sedermera krigsrådet Karl Fredrik von Knorring. Denne hade, efter sitt afskedstagande, såsom handlande i Åbo fört ett stort hus och slutat med en lika stor konkurs med ty åtföljande bedrägerier mot borgenärer, hvarför han 1801 af Åbo hofrätt dömdes att varda sitt adelskap förlustig, stå två timmar vid kåken på ett af Åbo torg samt att i fjorton dagar sitta i fängelse på vatten och bröd. Innan domen af konungen stadfästes lyckades han emellertid fly till Petersburg. Knorring var först anställd hos Sprengtporten, men biträdde sedan landshöfding Munck att bland bönderna upprätthålla den »stränga ordning», som var nödvändig för invasionshärens underhåll.¹

Vid sidan af dessa så att säga officiella agenter, verkade andra mera hemligt och utan samband med högkvarteret. Bland dem må nämnas anjalamanen majoren K. H. Klick, hvars framgångsrika stämplingar redan i föregående del (s. 341—342) framhållits. En sådan var ock f. d. öfversten Turskij, polack till börden. Dennes förnämsta mission synes hafva varit att förmå den aktade biskop Tengström i Åbo att genom sin auktoritet draga öfver på Rysslands sida det finska prästerskapet, hvars inflytande på befolkningen kejsaren ansåg vara synnerligen stort.² Genom

officerare på vår sida öfvergätt samt såväl gjordt flere tjenester vid underhandlingen med Sveaborgs fästning, som äfven deltagit vid afslutandet af sjelfva conventionen, utnämner Jag Eder till riddare af S:t Annæordens andra classe, hvars insignier Jag härhos till Eder öfverlemnar, med befallning att anlägga och författningarna likmätigt bära dem, öfvertygad att detta skall tjena Eder till uppmuntran, att med fördubblad ifver fortsätta Eder tjänst. Förblifver Eder bevågen. S:t Petersburg d. 10 april 1808.

(Handl. i Riksarkivet).

Alexander.»

¹ G. Knorring: Framställning om det eröfrade Finlands nuvarande tillstånd. Handlingar rörande förvaltningen i Finland år 1808, del I, skr. ¹/₂ aug.

² Castrén: Grefve B. H. Rehbinder. (F. T. 1879, tom. VI, sid. 322.)

Turskij inrapporterades till kejsaren de högre tjänstemännens både förtjänster och fel samt huru man skulle söka vinna dem.¹

Men det var icke blott fästningskommendanterna och statens civile embetsmän, som man sökte vinna med lämpor. Ihåggkommande förhållandena under föregående finska krig, gjorde Buxhöwden med kejsarens medgifvande² äfven försök att förmå fältarméens officerare att svika deras trohetsplikt. I föregående del³ är redan något nämnt om detta. Här må tilläggas, att den 9. mars nya stilen afsändes Hagelström från Buxhöwden till Klingspor med en på franska språket affattad, oförseglad skrifvelse i öfversättning så lydande:

¹ »Statistisk, ekonomisk och politisk beskrifning af Finland vid första öfverblick däraf» af Turskij.

Det kan för uppfattningen af det följande vara af intresse att taga kännedom om öfverstens åsikter i denna fråga, och huru han anser att vederbörande borde behandlas. Han skrifver exempelvis sålunda:

- »Troil, landshöfding i Åbo, älskad för sin godhjärtenhet.»
 - »Tengström, biskop i Åbo, aktad för sitt förstånd.»
 - »Munk [Munck], landshöfding i Tavastehus, klen begåfvad.»
 - »Lode, landshöfding i Heinola, enkel, god, klen begåfvad.»
 - »Vannberg, guvernör i Vasa, ekonom.»
 - »Lange, landshöfding i Ulcåborg, har ringa gåfvor.»
 - »Vilbelius [Vibelius], landshöfding i Kuopio, full af förtjänster, aktad och älskad af folket.»
 - »Amiral Cronstedt, värdad för sina föregående bedrifter.»
 - »General Klingspor har ringa gåfvor och är föga omtyckt.»
- Bland »personer, som förtjäna särskild uppmuntran och utmärkelse af Hans Maj:t Kejsaren för visad tillgifvenhet» omnämnas:
- »Rodolf, sekreterare i hushållningssällskapet — orden.»
 - »Hartman [G. E. Haartman, med. professor vid Åbo universitet] — sätter sig lätt in i omständigheterna, en inbiten lufver, men för att ej stöta bort honom — orden.»

»Valerian hofrättsråd i Åbo hofrätt — orden.» O. s. v.

Turskij uttalande om landshöfdingarne, som nog ej kan anses obefogadt, kan tjäna till belysning af deras sätt att under kriget iakttaga, hvad deras ämbetsplikt såsom konungens förtroendemän fordrade.

² Ординъ: Покорение Финляндии, del II, sid. 98.

³ Del. II, sid. 158 och 159.

Herr General!

De afsikter Hans Kejslerliga Majestät, Kejsaren af Ryssland, min allernådigste Herre, hyst, då han sändt mig att i spetsen för sina trupper taga det svenska Finland i besittning, äro tydligt uttalade i den proklamation, som vid mitt inträde i detta land offentliggjorts. Hans Kejslerliga Majestäts vilja, den noggranna kännedomen om Finlands försvarskrafter och afbrytandet af förbindelsen mellan detta storfurstendöme och konungariket Sverige hafva tvifvelsutän nogsamt visat Eder, Herr General, att alla ansträngningar, som af svenska regeringen göras för att hindra detta lands intagande af de kejslerliga trupperna, icke kunna leda till annat än befolkningens olycka, då den tvingas att gripa till vapen och därigenom förverka de stora fördelar, hvilka Hans Majestät genom den i Hans namn utfärdade proklamationen värdigats erbjuda densamma.

Det är sålunda i mänsklighetens namn, för en oskyldig nations skull, hvars öde lämnats i Edra händer, som jag, Herr General, innan händelser ännu inträffat, hvilka icke kunna annat än förbittra sinnena på båda sidor, föreslår Eder att låta fiendligheterna upphöra och hemförlofva de trupper, hvilka stå under Edert befäl, samt låta dem fredligt återvända hvar och en till sitt. I kraft af den fullmakt, jag af Hans Kejslerliga Majestät mottagit, är jag därefter berättigad att i hans namn lofva alla de officerare, som köpt sina tjänster, godtgörelse hvar och en enligt de anspråk hans rang berättigar honom att hafva på vår höge Monarks frikostighet, och alla de generaler, öfverstar, stabs-officerare och officerare af lägre rang, som önska träda i Hans Kejslerliga Majestäts tjänst, att de där blifva mottagna, ifall de äro födda eller bosatta i detta land.¹

¹ Danielson: Finska kriget etc., sid. 115—116. Ордияъ: Покорение etc., del II, sid. 98—99.

Hagelström borde utom framlämnandet af brevet äfven muntligen göra öfvertalningsförsök i samma syfte och framhålla å ena sidan den nöd, hvaruti officerarne skulle störta sina familjer genom ett längre motstånd, och å andra sidan alla fördelar, som kunde vinnas af kejsarens nåd genom en dagtingan. Om denna Hagelströms expedition lämnar Ordin följande lifliga skildring.¹

»Sedan de ryska parlamentärerna vid tretiden på eftermiddagen nått det svenska arriergardet och en trumpet-signal gifvits, stannade arriergardet, som afslutades med 2 bataljoner med 2 kanoner. För att lättare kunna träffa befälhafvaren ansåg Hagelström lämpligast att ej tala svenska utan franska och ryska. Men emedan de yngre officerarne i denna afdelning, till hvilka han vände sig på dessa språk, icke förstodo honom, blef han skickad vidare, till dess han äntligen mötte konungens adjutant, baron Stackelberg, som beklädde samma tjänst vid befälet öfver Adlercreutz' kolonn. Stackelberg inbjöd parlamentären till öfverste Essen, som slagit upp sina bopålar i en liten usel stuga på en versts afstånd. Anländ dit, blef Hagelström enligt hans egen uppgift bemött af Essen aktningsfullt och höfligt. Här i närvaro af ett tiotal officerare af skilda vapenslag, förklarade han målet med sitt besök. Öfversten sände till Tammerfors för att underrätta Adlercreutz om ankomsten af en rysk parlamentär med bref och för att bedja om order.»

»Efter öfliga, ömsesidiga artigheter vände sig, enligt Hagelströms uppgift,² officerarne till honom med soldatens öppna rättframhet och sporde om innehållet i det bref, som han stod i begrepp att till dem öfverlämna. Jag hann

¹ Ординъ Покорение etc., del II, sid. 100 o. f.

² Hagelströms på franska språket affattade redogörelse för detta uppdrag.

knappt, skrifver Hagelström, tala om förslaget och fördelarna af en hederlig dagtingan, förrän alla ansikten klarnade, det inträdde en hjärtlig stämning och alla erkände, att i sakernas dåvarande läge kunde intet vara för dem mera önskvärdt och fördelaktigt. De medgäfvö, att stridskrafterna voro ojämnna (enligt deras underrättelser räknade ryska hären i Finland åtminstone 60 tusen man), att svenskarne behöfde proviant och furage samt att deras soldater voro illa klädda och mindre vana vid mödor och sträng köld. Då Hagelström i detalj utvecklade å ena sidan de fördelar, som de hade att vänta af Kejsarens storsinhet och å andra sidan den skada, för hvilken de riskerade att utsätta sig,¹ började dessa, utan att väga sina uttryck, att tala emot den svenska regeringen och mot förbundet med England, hvars både uppförande och guld voro dem förhatliga. Korteligen, de erkände, att missnöjet i arméén var så stort och så utspridt, att de ej blott väntade på tillfälle och på en hederlig förevändning för att dagtinga men äfven voro färdiga att sända till Sverige konungens kreatur, Klingspor och Löwenhjelm, bundna till händer och fötter, för att underrätta hofvet om kapitulationen. Enligt Hagelströms uppgift hade dessa officerare redan före hans ankomst beslutit att under 2 veckor vänta på antingen ryssarnes förslag eller styrelsens åtgärd till upphörandet af de olyckor och lidanden, för hvilka hela svenska hären var ett offer, men därefter nyttja första gynnsamma tillfälle för att antingen gifva sig eller låta trupperna gå hem. Till detta förfarande, sade de med Hagelström samtalande personerna, att de föranledts såväl af kärlek till

¹ »Jag förklarade för dem utan omsvep, att hvar och en, som lämnade fäderneslandet och gick till Sverige, skulle komma att räknas såsom emigrant, hans förmögenhet skulle konfiskeras och han själf beröfvas de fördelar, som genom Eders Majestäts nåd lofvats åt dem, som stanna i deras fädernesbygd i Finland.» (Hagelström).

fäderneslandet, som Sverige uppfprat, som ock i följd af den ryske högste befälhafvarens storsinta uppförande mot deras fångna kamrater och mot alla, som kommo i beröring med honom, och slutligen genom ryska krigshärens utmärkta manstukt. I öfrigt förekommo många samtal, emedan svar ej kunde väntas förrän efter 6 eller 7 timmar. Af dessa samtal framgick, att de svenska officerarne icke hade några noggranna underrättelser om fiendens ställning. De väntade, att ryska trupper redan samma dag skulle besätta Åbo, hvarefter det förestod svenskarne att blifva kringrända och trängda till Bottniska viken. Modlösheten och faran att förlora deras förmögenhet och existensmedel uttrycktes utan förställning. Hagelström såg till och med tårar i ögonen, då det blef tal om deras familjer.»

»Under tiden marscherade svenska kolonnen vidare. Hos parlamentärerna stannade utom Essen äfven Stackelberg för att invänta kurirens återkomst. De begärde och Hagelström lofvade dem skydd i händelse att kosacker skulle anlända, ty de hade ej någon annan betäckning än ordonnanserna. Detta löfte var så mycket lättare att uppfylla, som förposterna ännu befunno sig på ett afstånd af inemot 30 verst. Under det fortsatta samtalet påtog sig Stackelberg att föreslå Adlercreutz att öppet ställa sig på ryssarnes sida, om blott förföljningen fortsattes, och därigenom bereddes ett lämpligt tillfälle härtill. Han räknade på, att Adlercreutz' familj och alla hans egendomar befunno sig i den del af Finland, som nu var besatt af ryssarne.»

»Först kl. 11 på kvällen återvände den adjutant Essen afsändt och medförde från Adlercreutz inbjudning till Hagelström att resa ytterligare 40 verst och tillbringa natten på ett ställe, som iordningstälts åt honom. Till högste befälhafvaren Klingspor hade af honom sändts en kurir med underrättelse om ankomsten af en parlamentär. Adler-

creutz tviflade ej på att han skulle blifva mottagen af den svenske öfverbefälhafvaren. Emellertid kunde icke Hagelström begagna sig af denna inbjudning, då han icke hade befallning att resa så långt och fruktade att blifva uppehållen några dagar. I följd häraf lämnade han i närvaro af de två ofvan nämnda adjutanterna brefvet till öfverste Essen för att lämna det i general Klingspors händer, med det tillägg, att om denne ansåg lämpligt att sammanträffa med honom, Hagelström, kunde han alltid kalla honom. Härmed afbrötos samtalen, och hvar och en återvände till sitt.»

»Emellertid blefvo genom en underlig tillfällighet icke mera än 2 dagar därefter den ofvannämnde baron Stackelberg och löjtnant Rohr, Adlercreutz andre adjutant, som äfvenledes närvarit vid Hagelströms samspråk med Essen, tagna till fånga af kosacker nära Tammerfors vid en rekognosering på morgonen af några små ryska afdelningar, som närmade sig staden.¹ Vid förhör uppgåfvo dessa fångar, att brefvet till Klingspor lämnats till Adlercreutz i många officerares närvaro, för hvilka dess innehåll blifvit bekantgjordt; att han, Stackelberg, fått i uppdrag att lämna brefvet till Klingspor, som hade sitt högkvarter omkring 30 verst därifrån, och att han fullgjort detta uppdrag och lämnat brefvet i generalens egna händer i närvaro af greve Löwenhjelm. Båda hade synts mycket förvånade öfver det underliga sättet att skicka brefvet oförsegladt. På [deras] fråga om någon hade fått kännedom om brefvets innehåll, berättade Stackelberg, huru [den ryske] parlamentären hade väntat 7 timmar på kurirens återkomst och därefter, tvungen att återvända hem, läst upp brefvet i närvaro af några officerare, som befunno sig där, och sedan lämnat detsamma till Essen. Klingspor och Löwenhjelm uttryckte missnöje

¹ Del II, sid. 133—135 och bil. 76.

häröfver. Två timmar senare sändes brefvet till konungen. Stackelberg fick tillsägelse att begifva sig tillbaka till sin post, på hvilken han, såsom är förmäldt, råkade i fångenskap tillsammans med sin kamrat.»

Buxhöwdens skrifvelse var icke den enda, genom hvilken man sökte förleda de svenska trupperna till brytande af deras trohetsplikt. Sålunda öfversändes från general-löjtnant Tutschkoff ett på svenska språket affattadt »vorslag», dagtecknad den $\frac{7. \text{ april}}{26. \text{ mars}}$, så lydande:

»I nam af Hans Majestät Käijsaren af alla Russar, till Finnländska Armeet, i Fallet om de, under fölgande Conditioner will nerlega Wappn, och begifwa sig under Rusk beskyd.

1:o, Om igenom Politiska omständigheter, Finland kunde falla nonsten under Swenska Regeringen, (som intet kan förwäntas) so thar Hans Majestät Käijsaren af Russland alle officerar och under officerare under sit höga beskyd, garenterar deres fulkomliga Amnestie, såwäl som säkerhet för alla egendomar, eller ersättning för de samma egendomarne.

2:o Alla officerar och Soldaterne kan efter deras tijck och behag till baka komma, till sina hemwistar. — Underhåll och hästar till Transporter ifrån landet, blifwer bewiligade.

3:o, Alla officerar och under officerarne hwilcka i landet will blifwa kwar, behållar deras af Swenska Kronan gifwna båstellar, som egendom på lifstiden ---

4:o, Soldaterne behållar nijtjoretten af deras Torp och båstellar so länge de lefwar.

5:o, Alla så wäl officerarne som under officerarne och Soldater skall intet på någon sät blifwa twungna at Antag Militair tjenst uti Rüssland, och befrias med allona derutaf.

6:o, När alså Finn ländska Armeet, för än de trädar ur gränze af Uleborgs¹ län, frijwilligt nerlegar sina Wappn, utan at de blifwer igenom öfvermacken af Hans Käijsler:ca Majestäts Trouppor twungna, so skall nämde Conditionen blifwa fulförda, och på den promptaste bewilligade, men i annat händelse, hafwer Finn ländska Troupparne, sin egen, på Oret Stelle öfvertänkande till skrifwa, at de alldrig sie, sin Fadernes Landet, sina hustrur, Barn och slegtningar, och deras Egendomar blifwer på Rijska Kronans Wegnar Conficerade. — Om denne Conditioner antas, så skickar Finnländska Armeet, utan den mindeste forsumelse Parlemeuteuren till Högquartere uti gammal Carleby Stad. —

Tutschkoff.

Lieutenant General Commandant
de la 5:me Division au Service
de Sa Majesté Imperiale de
Toutes les Russies.

(Sigill).

d. 7:e april
d. 26:e mars. ’

Låt vara att Hagelströms ofvan återgifna framställning är öfverdrifvet färglagd, så torde det dock knappast kunna betraktas såsom en blott tillfällighet, att dagarna efter det Hagelströmska besöket, förutom Stackelberg² och von Rohr, 10 officerare och 2 regementspastorer, hufvudsakligen ur Åbo läns och Tavastehus regementen, lämnade sig efter arméen såsom sjuka, synnerligen som det är twifvel underkastadt, huruvida sjukdomen i allmänhet varit af allvarligare slag. Den å sid. 31, not 2, omnämnde Berndt Henrik Aminoff, hvilken efter sitt afskedstagande bosatt sig i trakten

¹ I det i Krigsarkivet förvarade originalet är först skrifvet »Wasa», men detta ord är rättadt till »Uleborgs».

² Stackelberg ingick längre fram i rysk tjänst och vann där en ganska snabb befordran.

af Björneborg, omtalar nämligen, att han i slutet af mars begifvit sig till staden och där till sin häpnad på en offentlig tillställning fått se elfva af Klingspors officerare. Stadsborna berättade, att de vid arméens afmarsch stannat kvar på grund af föregifven sjukdom, men att de kort efteråt allesamman, så när som på en enda, hvilken faktiskt var sjuk, i bästa välmåga rört sig i staden.¹

Dessa vidrörda, sorgliga förhållanden fortforo äfven under arméens reträtt längre mot norr. Härom skriver Klingspor till konungen i en rapport af den 29. april:

»Jag kan ej för Eders Kongl. Maj:te förtiga mitt bekymmer deröfver at en och annan officerare under föregifvande af sjukdom, dock utan min permission eller afvetande, blifvit efter på stationer och i städer som jag under retraite måst lemna, hvaröfver jag med nästa und. rapport skal lemna förteckning, ibland dem är til min stora förundran öfverste Wright vid Nylands Dragonerne, som i Brahestad aftonen för afmarchen derifrån var hos mig, sade sig må illa, men kunde då begärt tillstånd at resa till Uleåborg, hvilket han ej gjorde, utan blef efter, och har sedan med andra dylika pultroner eller förrädare vist sig friska för några dagar se'n i gl. Carleby, enligt berättelse så af major Lillienparre som och min ganska pålitliga spion.» Mycket sjuka officerare,² säger han vidare, »hafva på mindre pålitelige fältschärs eller läkare attester rest til Uleåborg i synnerhet af Åbo läns reg:te, men sedan jag utgifvit stränga gen:ordres at förekomma sådant, och befalt at inga läkare attester af mig för goda ärkännas som ej af första fältläkaren lifmedicus af Bjerken är ut-

¹ Danielsson: Finska kriget etc., s. 118. Inom Finland var denna föregifna sjukdom känd under namnet: »Björneborgska febern». (Montgomery, sid. 112, not).

² Här menas tydligen »Många sjuka officerare».

gifven förekommes hoppas jag sådane mindre betydande opasslighet, och haft den goda värkan at flere till regimenterne som friske återkomma».

Faktiskt var antalet officerare, som antingen stannat hemma eller blifvit efter den retirerande arméen, vare sig med eller utan laga förfall, ingalunda obetydligt. Nedanstående tabell, innefattande såväl dylika officerare som underofficerare och civilmilitäre, oberäknadt fångarne, visar, huru antalet fördelade sig på de olika regimentena.

Regemente eller kår.	Officerare.	Under-officerare.	Civilmilitärer.
Åbo läns regemente med rusthållsbataljon	10	3	—
Nylands infanteriregemente	10	—	3
Björneborgs regemente med rusthållsbataljon	7	2	2
Tavastehus regemente med jägarebataljon	6	2	1
Österbottens regemente	2	1	1
Savolaks infanteriregemente	1	—	—
Savolaks jägareregemente	1	1	—
Karelska jägarekåren	1	—	—
Nylands dragonregemente	4	2	1
Finska artilleriregementet	3	—	—
Summa	45	11	8

Bilaga 4 innehåller närmare upplysningar om ofvannämnda officerare med vederlikar äfvensom anteckningar om skälet till deras ute- eller efterblifvande och huru dessa skäl bedömts dels af arméens högste befälhafvare, dels af de krigsrätter, som rannsakat i frågan.¹ Alla däruti upptagna officerare, hvilkas sjukdom styrkts med läkarattest eller hvilkas efterblifvande i öfrigt af Klingspor ansetts »grundadt», kunna dock svårligen, såsom ock

Bil. 4.

¹ Klerckers skrivelse till Konungen med bilagor 24. jan. 1809. (R. A.)

högste befälhafvaren själf framhåller,¹ anses hafva verkligen varit sjuka. Af de nyss omnämnda i Björneborg kvarstannade hade sålunda icke mindre än åtta läkarintyg och högste befälhafvarens tillstånd att lämna sig efter, hvilket dock ej synes hafva hindrat dem att deltaga i den tillställning, hvarom Aminoff talar. Emellertid anställdes ingen undersökning om uteblifna af denna kategori, då läkarintygen och högste befälhafvarens vitsord fingo gälla.

Osannolikt är ej, att en del af de officerare, som på dylikt sätt öfvergåfvo sina regementen, haft en annan orsak till sitt handlingssätt än sjukdom. Bilagan visar, huru nära åtskilliga af dem genom släktskap varit förbundna med forna anjaliter, ja själfve deltagit i sammansvärjningen 1788 — trenne af de efterblifna af Åbo läns och Björneborgs regementen hörde till och med till de dödsdömda anjalamännen — och ehuru man ej kan i hvarje fall draga några slutsatser häraf, ligger dock den tanken nära, att, då i allmänhet den gamla surdegen började verka bland officerskårer, inom hvilka medlemmar funnos, som ej synnerligen älskade fältlifvets strapatser, utan längtade att få ett slut på kriget för att återvända till sina familjer och sin ekonomi samt lyssnade till de ryska underhandlarnes förespeglingar, verkan af denna surdeg till arten blef densamma som 1788, ehuru formen var något olika. Å andra sidan torde den på detta sätt försiggångna rensningen inom officerskårerna, då sjukliga, klenmodiga och blott på egna fördelar betänkta personer, såsom t. ex. förut omnämnde öfverste Wright, af söndrade sig från desamma, endast haft en välgörande verkan i fråga om arméens inre halt och stridbarhet.²

¹ Se ofvan citerade bref 29. april.

² Ryttnästaren Möllersvärd vid Nylands dragonregemente, hvars chef Wright var, skrifver härom i sin dagbok: »Uti Brahestad efterlämnade sig flere af arméens officerare under föregifvande af sjukdom. Jag känner ej deras namn, men vår, så i fred som krig till kropp och själ dåliga chef

Soldaterna undgingo ej heller ryssarnes bearbetningar. »På alla uptänkelige sätt», skrifver Klingspor, »practicerades proclamationer och upmaningar til förräderi ifrån ryska sidan til våra förposter», och bönder, skrifver han vidare, »dels lockas dels med hotelser at nedsablas trugas at colportera ryska papperen» eller »lömska skrifter och proclamationer, dem de icke en gång hafva försyn att till och med framför våra förposter upspika på käppar.»¹ Utan verkan blefvo ej heller dessa uppmaningar och förespeglingar, och beräknade general Klercker hela antalet rymlingar bland manskapet under vinterfälttåget till 4 å 500 man.

Äfven en del af de högre civila ämbetsmännen i Finland synes hafva hyst en egendomlig uppfattning af sina plikter mot konung och land. Landshöfdingarne uti de eröfrade länen, däraf de uti Heinola, Nylands och Tavastehus samt Åbo och Björneborgs län voro f. d. militärer, synas, på ett lysande undantag när, hafva utan tvekan ställt sig till den ryske inkräktarens förfogande, vare sig det gällde anskaffandet af erforderliga lifsförnödenheter åt denne eller då fråga var om undertryckandet af allmogens motstånd mot de nya herrarne. Det torde ej vara känt något exempel på att dessa höga förtroendemän i Heinola, Åbo, Tavastehus eller Vasa gjorde minsta invändning emot att lyda de order Buxhöwden gaf dem, och landshöfdingen i Åbo, von Troil, med sitt residens i landets hufvudstad, gick till och med så långt i undfallenhet mot fienden, att han, ännu medan denne var tio mil från staden, på Buxhöwdens befallning började anordna proviantupplag att finnas till-

öfverste Wright samt ryttmästar Carl Toll, voro bland de uslingar som där gifvo sig — sjukdommen var icke farligare än att dessa herrar, så snart ryssarne inryckte, uti full uniform upvacktade vederbörande.» (Möllersvärds dagbok. Finska statsarkivet.)

¹ Klingspor till konungen 14. och 29. april.

gängliga för de ryska trupperna under dessas framryckning.¹

Anledningen till detta förhållande synes hafva legat däruti, att under denna i så många afseenden sorgliga tid frihetstidens sätt att uppfatta befodringsfrågor fortfor. Man såg dem ej ur synpunkten, att staten måtte bli så väl betjänad som möjligt, utan tog hänsyn till den enskildes fördelar. Landshöfdingeposterna blefvo stundom ett slags pensionsinrättningar eller försörjningsanstalter för beskedligt folk,² som kunde åstadkomma den nödvändiga ackordsumman för att efter tidens sed köpa bort företrädaren.³ Och när kriget stundade, vågade man af personliga hänsyn lika litet utbyta dylika män mot kraftfulla sådana, som man ansåg sig kunna sätta en kraftfull högste befälhafvare för finska hären i stället för dess gamle general-en-chef, hvilken förvärfvat sina sporrar inom förvaltningen, men ej såsom krigare.⁴ Hvad särskildt landshöfdingen i Åbo, Troil, beträffar, kan förtjäna anmärkas, att han, som förut varit major vid Åbo läns regemente och öfverste i arméen, tillhört anjalamännen och blifvit dömd till döden såsom sådan, men att han sedermera benådats och till och med befunnits lämplig att beklåda denna höga förtroendepost.

Ehuru ej fortfarande i tjänst torde äfven en föregående landshöfding i Åbo län, Troils företrädare och den förut-

¹ Castrén: Grefve R. H. Rehinder. (F. T. 1879, tom VI, sid. 322 o. f.)

² Se Turskijs ofvan citerade beskrifning af Finland, noten sid. 48.

³ Porthans bref till Calonius, del I, sid. 13, 231, 317.

⁴ Konungen uppgifves hafva i fråga om Klingspors utnämning yttrat till general G. M. Armfelt: »Han kom upp till mig och yttrade med tårar i ögonen, att sedan han i så många år, såsom general en chef i Finland, commenderat finska arméen under fredstid, skulle det vara vanhedrande för honom, om, vid det möjliga utbrottet af ett krig, han nu skulle skiljas vid detta befäl och detsamma anförtros åt någon annan. Han såg så ömklig ut, och hans tårar bevekta mig så mycket, att jag fann mig tvungen att bifalla hans begäran, churu jag nog vet förut, huru det går.» (Ehrenströms anteckningar, del II, sid. 572).

nämnde öfverste v. Wrights svåger, generalmajoren frih. E. G. von Willebrand, vara förtjänt af ett omnämmande för den beredvillighet, med hvilken äfven han, ehuru numera privatman, sörjde för som det synes hela anskaffningen och framforslingen af proviant och furage åt de ryska trupperna såväl i Åbo och Björneborgs som i Nylands och Tavastehus län, hvarvid han biträdde af f. d. öfverstelöjtnanten vid Åbo läns regemente F. G. Riddersvärd, hvilken kort före krigsutbrottet erhölet afsked.¹

Landshöfdingarne Troil, Lode och Munck erhöilo ganska snart efter aflagd trohetsed till kejsaren yttre tecken på dennes nåd. S:t Annæordens 1. kl. tilldelades dem under den förhoppningen, att de skulle göra sig »ytterligare förtjänta af Hans Kejsarliga Majestäts nådiga åtankar.»² Landshöfding Wanberg erhöil en särskild komplimang af Buxhöwden därför att han afstyrt allt, som kunnat från allmogens sida hota de ryska truppernas säkerhet och förplägnad.³ Äfven biskop Tengström⁴ samt biskopen i Borgå Cygnæus,⁵ hvilken ej ansett sig böra undandraga sin medverkan vid spridandet af de första ryska proklamationerna,⁶ dekorerades. De mottagna utmärkelserna voro dock nära

¹ Handlingar rörande förvaltningen i Finland år 1808, del I, skr.

^{20.} maj ^{7.} juni, ^{28. sept.} ^{29. sept.} ^{11.} okt., ^{27.} okt.
^{11. juni} ^{19.} okt., ^{10. okt.} ^{11. okt.} ^{23.} okt., ^{8.} nov.

Willebrand, som äfven var svåger till general Klingspor, ehuru han ej synes dragit jämnt med denne, var redan under sin landshöfdingetid jämte förut omnämnde krigsrådet v. Knorring, stor leverantör af timmer, kläde m. m. till kronan och ansågs som stor ekonom (Porthans bref, del I, sid. 290, 295, 296 m. fl.) i öfverste Turskijs förut omnämnda rapport erhöil han vitsordet: »hatas af hela världen, alla frukta för att komma under hans befäl.»

² Handlingar rörande förvaltningen i Finland år 1808, del I, skr.

^{14.} maj; ^{24. juli} ^{26.} maj; ^{5. aug.} Castrén: Grefve R. H. Rehbinder. (F. T. 1879, tom. VI, sid. 479.)

³ Handlingar rörande förvaltningen i Finland år 1808, del I, skr.

^{2.} maj. Raucken: Bonderesningen i Svenska Österbotten, sid. 17.

⁴ Castrén: Grefve R. H. Rehbinder. (F. T. 1879, tom. VI, sid. 479.)

⁵ Handlingar rörande förvaltningen i Finland år 1808, del I, skr. ^{24. maj}

⁶ Орднъ Покопені etc., del II, sid. 97.

att stå såväl Troil som Tengström ganska dyrt. Då nämligen under landstigningen vid Lemo befolkningen i Åbo hängaf sig åt förhoppningen om svenskarnes snara intåg, höjdes talrika hotelser, att landshöfdingen skulle få »utbyta sitt band mot ett rep», och då biskopen tillbringade sommaren på ett landställe nära Åbo, undgick han med möda att blifva gripen af bönderna och öfverlämnad åt svenskarne, hvilkas fartyg kryssade i närheten.¹

I allmänhet synes man från ryssarnes sida mycket sträfvat efter att vinna prästerna för att genom deras inflytande lugna bönderna. Redan i mars månad anbefalldes nya kyrkoböner »för den, af Gud alsmächtig, tillförordnade öfverheten»,² och i samma månad utfärdade biskop Tengström en af tvenne ryska proklamationer åtföljd skrifvelse, däri han »förmodade», att »Herrar medbröder ej underlåta, att både med lära och efterdömen handleda sina åhörare att vara underdånige all mensklig ordning för Herrens skull, och att, under en stilla undergifvenhet för den allsmäktiges allvisa skickelse, samt medélst anständig varsamhet både i tal och uppförande, medverka till bibehållande af inbördes lugn, samt således äfven till lättande af de bördor, som från tidens händelser och skick äro oskiljaktige».³

Bibehållandet af detta för de ryska vapnens framgång så värdefulla lugn var ock ett af hufvudändamålen med de talrika ryska proklamationerna, hvilka för öfrigt återspegla den större eller mindre säkerhet man å rysk sida kände i fråga om den nya eröfringens bibehållande.

Del I. Bil. 1. Den första af dessa, som var dagtecknad 3 dagar innan ryssarne öfverskredo gränsen, hade, såsom förut är nämnt,

¹ Castrén: Grefve R. H. Rehbinder. (F. T. 1879, tom. VI, sid. 479.)

² Handlingar rörande förvaltningen i Finland år 1808, del. I, skr.

^{12.} mars.

^{21.}

³ Kungörelse från Åbo domkapitel 26. mars 1808.

fintit ur Sprengtportens och Klicks pennor. Den var riktad till finska folket, och i densamma följdes den gamla taktiken att skilja konungens sak från nationens. Det var mot den förre, som icke velat deltaga i kejsarens bemödanden att återställa Europas lugn, som fientligheterna voro riktade. Mot den »finska nationen», som i början af förra kriget så oförskräckt lagt i dagen sitt uppriktiga och otvungna förtroende till Ryssland och sin önskan om god grannsämja med detta land, hystes inga fientliga afsikter. Ryska trupperna kommo till finnarne ej såsom fiender utan såsom vänner »för at gjöra edert tillstånd lyckligare». Finnarne borde därför utan fruktan stanna hemma och sköta sina fredliga värf. Invånarne i allmänhet försäkrades om att deras religion, lagar, seder och bruk skulle »oryggeligen bibehållas», och ämbetsmännen, såväl de civila som militära — med undantag af infödda svenskar — om bibehållandet af deras tjänster. Inga ökade utskylder vore att befara. Tvärtom skulle den nödlidande befolkningen undsättas från de ryska magasinerna. Hvad till de ryska truppernas underhåll behöfdes, skulle genast och kontant (»prompt och bar») betalas. I öfrigt uppmanades befolkningen att så skyndsamt sig göra läte till Åbo insända deputerade af hvarje provins i den laga ordning, som vore vanlig vid riksmöten, för att rådgöra om allt hvad till landets välfärd ytterligare kunde åtgöras. Mot dem, som icke fölle till föga, saknades icke det vanliga hotet.

Nästa proklamation, daterad Lovisa dagen efter inbrot- Del I. Bil. 1.
tet, var riktad till de menige i finska krigsmakten. I denna proklamation förklarade Buxhöwden, att kejsaren mot sin önskan nödgats »till ett verkeligt beskydd, endast för lugnets, stillhetens bibehållande, samt för Finnarnes lycka, låta sina trupper inrycka uti Finland», hvarför han ock förbjudit att »skjuta första skättet». Till ryssarnes miss-

nöje hade emellertid lugnet blifvit brutet af de finska trupperna. Med liflig medkänsla för de arma soldaterna, som »igenom ödets skickelse» voro landets krigsfolk och nu nödgades för en orättvis sak öfvergifva hus och hem och våga lifvet, ville Buxhöwden ännu en gång för dem tillkännagifva, att äfven de ägde del i kejsarens nåd. De kunde därför få begifva sig hvart de önskade, blott de frivilligt aflämnade sina vapen, och skulle dessutom för hästar och vapen erhålla bestämd betalning. »Hvem ibland Eder», slutar uppropet, »skulle så litet älska lugnet, att han icke skyndar sig att släcka dett orätta upmanande till krig, för att förskaffa (sig) ett fredligt och lyckligt lif, under min Aller Nådigste Kejsares beskydd.»

Äfven från rysk sida har anmärkts,¹ att af innehållet i dessa båda proklamationer ej klart framgår, hvilken kejsarens ursprungliga afsikt med Finland varit. Ehuru visserligen mellan raderna framskymtar en tanke på att bemäktiga sig och för all framtid behålla landet, visar sig dock tillika, att man tills vidare tvekade att härutinnan bekänna färg. Man ville tydligen först taga reda på stämningen såväl bland folket i allmänhet som i arméen. Men då det förra, öfvergifvet af sina försvarare, förhöll sig lugnt, och försvararne själfva leddes på sådant sätt, att inom mindre än en månad fälthären redan vikit tillbaka till Österbotten, Svartholm kapitulerat och Sveaborg var inneslutet, fanns intet skäl att dölja de verkliga afsikterna; och sedan, efter Sprengtportens afresa från Petersburg, Klicks inflytande på ryske utrikesministern grefve Rumjantsoff uteslutande gjorde sig gällande, var det snart ej längre tal om något slags finsk själfständighet och ej heller om den landtdag, som skulle ordna förhållandena.

¹ Kutusoffs dagbok. (Castrén: Skildringar ur Finlands nyare historia: Finska deputationen, sid. 6.)

I stället lät kejsaren genom en deklARATION af den $\frac{16.}{28.}$ mars underrätta alla främmande makter, »att Han ifrån detta ögonblick betraktar den delen af Finland, som härtills varit Swenskt, och som Dess Truppar ej förr än efter åtskilliga drabbningar kunnat intaga, som en igenom Dess wapen eröfrad provins, den Han för alltid med sitt rike förenar».

Bil. 5.

De närmast följande proklamationerna afsågo ordnandet af åtskilliga förhållanden inom denna provins, så att öfvergången ej skulle kännas för svår för de nya undersåtarna, men dessa likväl fast bindas vid den ryske härskaren. Det var den gamle anjalamanen Klicks inflytande, som härvid gjorde sig gällande; han uppträdde 1808 såsom den häftigaste motståndaren till sin forne förbundsbroder Sprengtportens planer för Finlands framtid.¹

Den $\frac{19.}{21.}$ mars utfärdade Buxhöwden en proklamation, med försäkran, att efter trohetsedens afläggande finska arméen skulle bibehållas oförändrad och det ryska rekryterings-sättet ej införas i Finland.

Bil. 6.

Proklamationerna den $\frac{21. mars}{2. april}$ och $\frac{27. mars}{8. april}$ voro särskildt Bil. 7 och 8. riktade till krigsmakten för att genom lockelser och hot förmå denna att svika sin plikt. Man gjorde skillnad mellan finnar och svenskar. De förra meddelades tillstånd att, om de frivilligt nedlade vapen, begifva sig hvar helst de önskade inom Finland. Officerarne skulle erhålla respenningar och soldaterna, förutom 2 riksdaler (8 kronor) till respenningar, äfven betalning för aflämnade vapen och hästar. Inträde vid den »ryska finska arméen» stode öppet för ephvar krigsman, som så önskade, och försäkrades han därvid om bibehållen rang och lön äfvensom om att ej under det pågående kriget tvingas tjäna emot Sverige. De finnar

¹ Danielson: Finlands förening med ryska riket, sid. 62—63.

däremot, som ej inom viss tid öfvergåfve de svenska fanorna, skulle beröfvas sina boställen och förlora såväl all sin privata egendom som ock rätten att någonsin återvända till Finland. Hvad de infödda svenskarne anginge, skulle officerare, som förbunde sig att under innevarande krig ej tjäna mot Ryssland eller dess allierade, obehindradt få resa till Sverige, underofficerare och soldater skulle däremot under eskort föras till Viborg för att förblifva där, tills fred slutits.

Bil. 9. Dessa löften med ty åtföljande hotelser bragtes äfven, såsom redan omnämnts, genom ryska arméens underbefälhafvare i särskilda proklamationer till den retirerande finska arméens kunskap.

Bil. 10. I anslutning till Buxhöwdens proklamation den $\frac{6}{18}$ febr. utgafs i S:t Petersburg den $\frac{8}{30}$ april af utrikesministern grefve Rumjantsoff en deklARATION, afsedd att lugna och genom framhållande af enskilda fördelar vinna den finska befolkningen. Adeln, krigsbefälet och egendomsägarna underrättades därigenom, att finska krigsmakten skulle bibehållas, att inga förluster vore att vänta i följd af skedda tjänsteköp, samt att en lånebank skulle upprättas för egendomsägare; prästerskapet och civila embetsmän tillförsäkrades om innehafvande tjänster och löner; för borgarne påpekades det ökade tillfället till handel efter förening med det ryska riket och dessutom tillkännagafs, att en diskontobank för handeln skulle upprättas; bondeståndet slutligen försäkrades, att ingen fara vore för införande af lifegenskap eller rekrytering efter ryskt mönster. En direkt ekonomisk fördel vore äfven, att afgiften för betalning af den svenska statsskulden ej vidare skulle utgå. Slutligen tillkännagafs, att den till Åbo beramade landtdagen i följd af mellankomna svårigheter tillsvidare skulle uppskjutas.

I sammanhang härmed kom äfven till utförande Klicks förslag om trohetsedens affordrande af finnarne, icke vid

landtdag utan enligt former, som i Sverige och Finland iakttogos vid vanliga regentombyten.¹

Redan tsar Peter och kejsarinnan Elisabet hade ej dragit i betänkande att aftvinga ett främmande lands undersåtar trohetsed till sig, innan dessa genom ett formligt fredsslut blifvit lösta från sin lydnadsplikt till deras lagliga öfverhet, en åtgärd, som framträdde så mycket förhatligare, som båda gångerna Finlands invånare till allra största delen efter fredssluten åter blefvo svenska undersåtar. Kejsar Alexander använde samma tillvägagångssätt, och sedan Sveaborg fallit och ryssarne härigenom ansågo sin slutliga framgång tryggad, anbefalldes landshöfdingarne genom skrivelser den $\frac{8}{20}$ maj att gå i författning om den nya trohetsedens skyndsamma afläggande, hvartill förberedelser redan förut vidtagits.² »Uppå utförandet häraf, tillades det, »beror T. bibehållande vid dess nuvarande syssla och dess säkerhet till lif och egendom»³ — en mening, som tydligt gifver till känna uteslutandet af all slags frivillighet.

Bil. 11.

Eden skulle i första hand afläggas af alla ämbets- och tjänstemän, men allmogen tilläts i början, åtminstone i en del socknar, att aflägga densamma genom till kyrkorna afsända ombud sålunda, »at endast kronobetjeningen, brofogdar, lagmans- och häradsrätternas nembemänner uti deras närvaro, som äro uti kjörkorne samme aflägga och därigenom, inför den alsmächtige Gudens altare, åtaga sig de plichter, som på det högtideligaste förena regenten med dess undersåtare».⁴ Sedermera befalldes dock »kejsarliga» Åbo och

¹ Danielson: Finlands förening med ryska riket, sid. 63.

² Handlingar rörande förvaltningen i Finland år 1808, del I, skr.

$\frac{11}{1}$ april och $\frac{20}{12}$ april
 $\frac{1}{1}$ maj och $\frac{12}{12}$ maj.

³ Handlingar rörande förvaltningen i Finland år 1808, del I, skr.

$\frac{1}{1}$ maj.

⁴ Handlingar rörande förvaltningen i Finland år 1808, del I, skr.

$\frac{1}{1}$ maj.

Vasa hofrätter att förständiga »alla under dess jurisdiction hörande härads höfdingar (för sistnämnda hofrätt med tillägget: hvilkas lagsagor af kejserslige trupperna äro intagne) at vid gjörligaste första till de vanlige tingsställen sammankalla alla hemmans ägare och hemmans brukare, för at därstädes aflägga den af Hans Kejserslige Majestät allernådigst anbefallte tro- och huldhetseden, och däröfver föra laglikmätiige protocoller». Till denna befallning hade man, antingen för att gifva saken ett slags sken af frivillighet eller rent af för att ironisera öfver möjliga samvetsbetänkligheter, fogat följande tillägg: »Om emot all förmodan någon hemmansägare eller hemmansbrukare, af en eller annan orsak, ej önskar sig beskydd til lif eller egenom, så aflägger han följachtligen ej tro- och huldhetseden, hvilket uti protocollerna anmärkas, som af härads höfdingarna till Kejserslige Åbo (Vasa) Hofrätt i afsicht at mig meddelas, inskickas».¹

För att skärpa befallningen om trohetsedens afläggande och särskildt därtill tvinga ämbetsmännen och den besutna befolkningen påbjöds efter någon tid af Buxhöwden, att »om någon af präste ståndet, eller uti tjänst varande embetsman» ej inom sju dagar efter författnings kungörande i kyrkorna aflade trohetseden, hade han härigenom förverkat sina sysslor, hvilka genast skulle tilldelas kejsarens »edsvurne undersåtare». Dylika edsvägrare skulle ofördröjligen af kronobetjäningen insändas till närmaste militärbefäl, hvilket hade att under bevakning sända dem vidare till högkvarteret i Åbo, hvarifrån de såsom svenske konungens undersåtar strax skulle öfversändas till Sverige.² Vidare befalldes i fråga om edsvägrande hemmansägare eller hemmansbrukare, att deras hemman genast skulle

¹ Handlingar rörande förvaltningen i Finland år 1808, del I, skr. $\frac{10}{II}$ maj.

² Allmän kungörelse, Åbo landskansli 16. juni 1808.

öfverlämnas »till Hans Kejslerliga Majestäts edsvurne undersåtare», hvilka senare hade att härom inlämna ansökan till ryska högkvarteret.¹ Ståndspersoner af alla klasser från 16 till 70 års ålder skulle förse sig med bevis, att de aflagt eden, vid äfventyr att eljest anses såsom »brottsliga personer», hvilka förverkat »allt beskydd till lif och egendom», och hvilka komme att »som fridlöse blifva behandlade».²

Verkan af de ryska proklamationerna och tvångsätgärderna var olika.

Proklamationerna vid krigsutbrottet medförde ej det väntade resultatet. »Först och främst», säger förut nämnde greve Rehbinder, »voro de affattade på dålig svenska, hvilket gaf anledning till gyckel, och för det andra uppmanade de på ett alltför plumpt sätt innevånarne till glömska af deras skyldigheter och militären till förräderi»;³ och Michailofski-Danilefski säger i sin historia, att ingendera af dessa proklamationer »medförde den ringaste verkan till vår fördel, utan gaf endast svenska konungen anledning att kungöra, det ryska regeringen begagnar förförande medel till hans undersåtares förledande ifrån deras ed och plikt».⁴ Men när sedermera en stor del af landets invånare ställdes i valet mellan att såsom ryska undersåtar få behålla sina tjänster och sin egendom eller att, såsom sin lagliga öfverhet trogna, mista de förra och se den senare konfiskerad, vacklade och föllo många inför ett dylikt prof, så mycket mera som man bland den »upplysta» delen af befolkningen var öfvertygad om Rysslands slut-

¹ Handlingar rörande förvaltningen i Finland år 1808, del I, kung. $\frac{1}{11}$ juni.

² Handlingar rörande förvaltningen i Finland år 1808, del I, kung. $\frac{1}{11}$ juni.

³ Castrén: Greve R. H. Rehbinder (F. T. 1879, tom. VI, sid. 319—320.)

⁴ Michailofski-Danilefski: Beskrifning öfver finska kriget ... 1808 och 1809, sid. 8.

liga seger och om fördelen af att då stå på den starkares sida, hvadan man i likhet med landshöfdingen i Åbo önskade, att »det oundvikliga måtte ske så snart som möjligt». ¹

Särskildt voro officerarne och underofficerarne i en svår ställning, då de sattes i valet mellan att förlora sina vanligen genom tjänsteköp till höga pris förvärfvade boställen och därmed ofta hela sin förmögenhet eller att antaga de af ryssarne erbjudna villkoren. Hotelsen mot arméens indelta befäl skärptes ytterligare, då den ^{29. april}/_{11. maj} samtliga landshöfdingar anbefalldes »låta kundgöra, at de boställena, som innehafves af officerare och underofficerare, hvilka emot kejsarliga ryska arméen tjäna under general baron Klingsporres befäl, komma uppå tre år at arenderas», och det samtidigt förklarades, att så framt innehafvarne ej inom fyra veckor återkomme, arrendemedlen skulle användas till att »benåda förtjänste officerare, som vid kejsarliga uti Finland blifvande arméen, enligt proclamation af den ^{19.}/_{21.} martij engageras». ²

Endast en af de finska landshöfdingarne, den behjertade Vibelius, vågade inlägga en gensaga emot kungörelsen af den ^{21. mars}/_{2. april} om förfarandet med officerarnes boställen, ³ och ehuru denna protest ej synes hafva medfört åsyftadt resultat, medgaf dock kejsaren omsider, på framställning af Sprengtporten, ⁴ genom ett manifest af den 17. juni, att med boställenas utarrendering skulle få anstå ännu sex veckor, räknadt från kungörelsen härom i Finland. ⁵

¹ Ensk. bref från Troil i mars 1808.

² Handlingar rörande förvaltningen i Finland år 1808, del I, skr. ^{29. apr.}/_{11. maj}.

³ Skrifvelse den 14. april från Vibelius till Buxhöwden.

⁴ Sprengtporten till Rumjantsoff 31. maj (g. s.) 1808. (Castrén: Skildr. ur Finlands nyare hist: Finska dep., sid. 109.)

⁵ Danielson: Finska kriget etc., sid. 291. Handlingar rörande förvaltningen i Finland år 1808, del I, skr. ^{19.}/_{30.} juni.

Samtidigt med att man på detta sätt hotade att undan- draga de i fält varande officerarnes familjer deras existens- medel, gjorde man — med bättre eller sämre resultat — allt för att vinna dessa familjer för sig och särskildt för att förmå unga officerare eller begåfvade unga män, före- trädesvis tillhörande adeln, att inträda i rysk tjänst. »In- bjudandet af finska adelsmän och officerare att inträda i Hans Kejsersl. Maj:ts tjenst bedrifves å min sida», säger Buxhöwden i en skrivelse till krigsministern, »med all möjlig omsorg; några hafva redan . . . blifvit af mig sända till Eder och andra skola snart sändas enligt till- kännagifven önskan, men många hålla sig undan på sina egendommar och sysselsätta sig hufvudsakligen med landt- bruk». ¹ För att inverka äfven på dessa framhölls för lands- höfdingarne, som uppmanades att i denna sak samverka med Buxhöwden, huru ett af de bästa medlen för att grunda Finlands lycka vore, om »upplyste medborgare, valde ibland de bättre stånden, blifva af Hans Kejsersliga Majestät kände och erhålla tillfälle at uti underdånighet uppgifva planer ledande till det allmänna bästa, [och] att af den förmög- nare adelen [och] ofrälse ståndet unga officerare eller civile embetsmän på kortare eller längre tid vistas uti Peters- burg, antingen engagerade vid de[t] kejsersliga finnska, nu formerade gardet, vid hofvet, senaten, uti collegierna, eller också utan tjänst förskaffa sig derstädes de kunskaper och bekantskaper, som till ändamålets vinnande är tjänligt». ² Därjämte visade de ryska befälhafvarne en förekommande artighet mot de i fält varande officerarnes familjer. Man drog försorg om att de hemmavarandes bref tillställdes makar och fäder i den klingsporska arméen, och detta så mycket

¹ Buxhöwden till krigsministern $\frac{1}{13}$ juni.

² Handlingar rörande förvaltningen i Finland år 1808, del I, skr. $\frac{1}{16}$ juni till v. Troil, Munck, Wanberg och Lode.

hellre som de brefskrifvare, hvilka inbjudits att göra Buxhövdens bekantskap, ej nog kunde prisa »l'aimable général» och de af honom erbjudna tjänsterna.¹ Det var för hotelserna å ena sidan och lockelserna å den andra flera officerare inom den finska arméen såsom nämdt föllo, och det var ej utan skäl, som Klingspor, när han i ett bref till konungen den 29. april föreslog den arméen utan befäl åtföljande general Aminoff till erhållande af svärdsordens storkors, ansåg en dylik utmärkelse nyttig »i synnerhet nu då det är af högsta vikt at förekomma at officerare och trouper ej blifva af fiendens gemena och förförande löften vacklande».²

Stämningen bland den öfriga befolkningen sökte man lugna på alla sätt. Postgången återupprättades, en bestämmd kurs sattes mellan i omlopp varande svenskt och ryskt mynt,³ uppbor den af de utskylder, hvilka voro afsedda till afbetalning på svenska statskulden, inställdes,⁴ löner och pensioner, som skulle utgått ifrån svenska statskassan, utbetalades med noggrannhet,⁵ och från Petersburg afsändes till och med mjöl till försäljning för godt pris för att tillgodose nödlidande finnars behof.⁶ Då de finska civila myndigheterna i allt detta samverkade med de ryska, då deras framställningar af allmänhetens eller enskildas önskingar vanligen uppmärksammades⁷ och kejsarens person-

¹ Ett bref härom från major E. Furuhjelm's fru och ett ifrån pastor Avellan synas t. o. m. hafva fått medfölja landshöfdingsämbetets i Åbo län kungörelser. (Handl. rör. förv. i Finl. år 1808, del I, sid. 28.)

² Klingspor till konungen 29. april. -

³ Handlingar rörande förvaltningen i Finland år 1808, del I, skr. ^{31. mars.}_{13. april.}

⁴ Handlingar rörande förvaltningen i Finland år 1808, del I, skr. ^{17.}_{29.} mars.

⁵ Handlingar rörande förvaltningen i Finland år 1808, del I, skr. ^{4.}_{16.} april och ^{12.}_{24.} maj.

⁶ Handlingar rörande förvaltningen i Finland år 1808, del I, skr. ^{2.}_{21.} april och ^{4.}_{16.} maj.

⁷ Handlingar rörande förvaltningen i Finland år 1808, del I, skr. ^{4.}_{16.} april.

liga älskvärdhet bland annat äfven tog sig uttryck uti för-
länandet åt enskilda finnar af dyrbara minnesgåfvor,¹ för-
felade allt detta ingalunda att göra verkan.

Mera än alla proklamationer och öfriga till sinnesstäm-
ningens lugnande vidtagna åtgärder verkade dock den mans-
takt, som i början iaktogs af de ryska trupperna. För-
tjänsten däraf bör väsentligen tillskrifvas Buxhöwden,² som
gaf befolkningen tillåtelse att framföra sina klagomål, hvilka,
om de befunnos grundade, ledde till de skyldigas bestraf-
fande. Härtill kom att i början alla rekvisitioner betalades.³

Kejsarens fordran på trohetsedens afläggande, hvilken
kom till allmänhetens kunskap ungefär samtidigt med under-
rättelsen om de första svenska segrarna, medförde emellertid
en för ryssarne mindre fördelaktig vändning af stämningen.
Visserligen aflade de flesta ämbets- och tjänstemän utan
motstånd den fordrade eden, och särskildt i Finlands för-
nämsta stad, Åbo, försiggick denna ceremoni med mycken
ståt, med tal och dekoreringar, men så var ingalunda fallet
öfver allt. En del fruktade, att svenskarne åter skulle
blifva herrar i landet och för de efterräkningar, som däraf
blefve en följd, andra hoppades, att ryssarne snart skulle
blifva utdrifna, och djärfva män funnos, som äfven vågade
att öppet uttala sin mening.⁴ Såsom ofta framhållits, var

¹ Handlingar rörande förvaltningen i Finland år 1808, del. I, skr.
n. april och 24. juli.
22. aug.

² Castrén: Grefve R. H. Rehbinder (F. T. 1879, tom. VI, sid. 320).

³ Handlingar rörande förvaltningen i Finland år 1808, del. I, skr.
n. maj (2 st.), Promem. 17. mars m. fl.

⁴ En sådan man var bl. a. rektorn vid Åbo universitet Mattias Calo-
nius, en af den svenska lagfarenhetens förnämsta män. Vid nedläggandet
af rektoratet i juni 1808 uttryckte han offentligen, trots att staden var be-
satt med ryska trupper, sin förhoppning, att konungen skulle »återupprätta
sitt Finlands belägenhet». Vid samma tillfälle yttrade han sig om ed-
gången i följande ordalag: »Så länge ännu stridens utgång är oviss och till
dessa ett fördrag mellaankommer, hvarigenom regenten själf afsäger sig sin
rätt, beror det ej på undersåtens godtfinnande att afskudda sig sina plikter

det egentliga folket Sverige varmt tillgifvet. Det längtade ingalunda att utbyta den svenska friheten mot den ryska, och ehuru man just 1808 led under följderna af ett hårdt år,¹ tedde sig dock, vid de jämförelser man gjorde, fördelarna af att lefva i ett land med Finlands institutioner så ljusa, att själfva Buxhöwden i ett bref till kejsaren den $\frac{12}{24}$ mars måste förklara om det land, hvars förtryck det gällde att aflyfta: »Uti härvarande inbyggares lefnadsätt råder en utomordentlig renhet, ordning, goda och milda seder och en upplysning, som ställer dem vid sidan af Tysklands bästa provinser. Detta framträder så mycket hjärtare, ju längre bort från ryska gränsen man kommer åt väster. Oaktadt all brödbrist anse de sig ingalunda

som sådan och lossa de band, som han delar med sitt fädernesland, om han ej vill befäcka sig med förräderiets ärelösa brott. Och om till äfventyrs någon låtsade, att han, såsom hade han druckit af Lethes vatten, kunnat med ens förgäta den stat, i hvilken han tillbragt sin ungdom, i hvilken han, värnad af visa lagars skydd, har åldrats i ro, och med hvilken han genom släktskaps- och vänskapsförhållanden är innerligt och mångfaldigt fästad, så borde han sannerligen knappast anses annorlunda än såsom den där med oförsämndhet gäcker den mänskliga rättskänslan. Detta är orsaken, hvarför äfven jag, som icke känner någonting nedrigare än att bära ett fördoldt i sinnet och ett annat framme på läpparne, skulle betrakta det såsom en samvetsskuld, om jag med mindre öppenhet betygade, att vi af alt vår hjärta känna bitterheten af vår närvarande ställning.» (Finsk biografisk handbok, sid. 324.)

Bekant är äfven, huru prosten Jakob Chydenius i Vasa, en 74-årig gubbe, enständigt vägrade att aflägga eden. »Jag har», sade han, »en gång svurit under Gustaf Adolf, och denna eds kraft kan ingen annan än konungen och döden tillintetgöra.» För sin vägran blef han hotad och misshandlad, men svarade på den förnyade uppmaningen att aflägga eden: »Jag är gammal och har lefvat nog; jag vill dö min ed och mina pligter trogen; jag svär ej, gören med mig hvad I viljen!» Påföljande år afled han af följderna af den undergångna misshandeln. Advokatfiskalen i Vasa hofrätt Bergvall samt kommerserådet Fahländer, som vid samma tillfälle vägrade att svära, fördes till Åbo, dömdes till döden, men benådades och öfversändes till Sverige, där båda adlades med namnet Vasastjerna. (Aspelin: Vasa stads historia, sid. 663 o. f.).

¹ Wanbergs skr. till Buxhöwden 14. april 1808. (Danielson: Finska kriget etc., sid. 305.)

för ett fattigt folk och ersätta genom en duglig hushållning, hvad naturen och klimatet förnekat dem.»¹

Hvad som i fråga om edsafläggandet särskildt smärtamt berörde finnerne var, att de bägge öfverlöparne Ladau och Hagelström af Buxhöwden användes såsom pådrifvare. Härtill kom, att kungörelserna om edgången voro otydliga och hvarandra motsägande. Genom landshöfdingarne anbefalldes ett tillvägagående och genom domkapitlen ett annat, och då härtill kom, att i början intet var stadgadt rörande torpare, drängar och den lösa befolkningen, funnos talrika tillfällen för dem, som ej ville svärja kejsaren trohetsed, att undandraga sig densamma. Edgången försiggick dock i allmänhet utan nämnvärdt motstånd å fastlandet af det af rysarne ockuperade södra Finland, under det att befolkningen i skärgården och längre norr ut, där man väntade de svenska truppernas återkomst, gjorde svårigheter.² Landshöfdingen i Vasa län Wanberg rapporterade sålunda till Buxhöwden, att invånarne i hans höfdingedöme ej gärna ville foga sig efter den kejsarliga befallningen utan förklarade, att svenska trupperna snart skulle befria dem. Öfverallt yttrades stor farhåga för eden.³ Då våra bönder aflade eden, säger grefve Rehbinder, så gjorde de äfven detta tysta förbehåll: »Hellre än att riskera lif och tillvaro, svära vi i dag trohet åt Ryssland, men i morgon svära vi åt Sverige och i öfvermorgon åt storturken, ifall förhållandena så skulle gestalta sig.» Härmed öfverensstämmer äfven Klingspors yttrande: »De af Eders Kongl. Majjs:ts

¹ Buxhöwden till kejsaren $\frac{12.}{24.}$ mars 1808. (Danielson: Finlands förening med ryska riket, sid. 70.)

² Mycket skriferi föranleddes sålunda däraf, att när menigheten i Merimasku kapellförsamling skulle samlas för edens afläggande, klockaren rymt med nycklarna till kyrkan, däri edsformuläret förvarades, hvadan eden ej kunde på föreskrifven tid afläggas. (Handlingar rörande förvaltningen i Finland år 1808, del I, skr. $\frac{17.}{29.}$ maj.)

³ Wanberg till Buxhöwden 27. maj 1808.

undersåtare», skrifver han, »hvilke aflagt Ryske Kejsaren tro och huldhets ed, så väl af Pedersöre, Kronoby som Ny Karleby socknar, hafva nu med största glädje å nyo svurit Eders Kongl. Maj:ts tro och huldhets eden». ¹ På många håll, synnerligen i städerna, framtvingades underkastelsen i betydlig mån genom hotande demonstrationer från de ryska trupperna, kanoners uppställande på gator och torg samt kyrkornas omringande med ryskt infanteri. ²

I verkligheten gaf eden, hvilken afsåg att med orubb-
liga band fästa Finland vid ryska riket, anledning till att
det jämförelsevis stora lugn, som rådt bland befolkningen,
stördes på ett för inkräktarne särdeles obehagligt sätt, och
finner man af hvad som sedan timade, att finnarne voro betyd-
ligt mindre fredliga efter edens afläggande än dessförinnan.
Härtill bidrog dock äfven ryska öfvergrepp, hvilka efter den
första tiden började blifva allt vanligare. »Utsikterna [för
finnarne] till ett lugnt och lyckligt lif under Hans Kejsar-
liga Maj:ts beskydd», säges i en skildring från ryska sidan,
»försvunno; plundring börjades på alla håll; ryska arméen,
afsedd att blott operera mot svenska soldater, som drogo sig
tillbaka i förväntan på att man skulle lämna dem en heder-
lig anledning att sträcka gevär och återvända till sina hem,
visade sig vara invånarnes största fiende, och ju längre
den framryckte, desto mera ökades plundringarna.» »För
att förse arméen med dess behof», heter det vidare, »inkal-
lade man bönder, hvilka genast hörsammade inkallelsen;
man betalade dem och några klagomål förekommo ej; men
en månad hade väl knappast förgått, förrän punktligheten
i betalningen började upphöra; man anskaffade en mängd
bönder för transporter, men de kvarhöllos flera dagar

¹ Klingspor till Konungen 30. juni 1808.

² Aspelin: Vasa stads historia, sid. 663. Neovius: Alopæiska pappren, sid. 85 och 303.

utan att afsändas; en del af dem betalades, de öfriga erhöillo ingenting. Transporterna åtföljdes på vägarne af officerare och soldater, som plågade och slogo bönderna; man fick se en bonde med genomskjuten och af sabel sårad arm, därför att han ej lemnat en rysk officer en häst, som han ej egde o. s. v. »Ankomsten af nya ryska trupper blef signalen till ny plundring; man brydde sig ej om att skaffa nycklar, yxor öppnade alla dörrar och man roffade allt man kom öfver; de som vågade försvara sin egendom slogos och drefvos bort; hästar uppsamlades några gånger så många som funnos utan någon som helst betalning . . . Penningar för transportkostnader betalades ej, utan minskades alltjämt. . . . Den säkraste betalningen bestod vanligen i slag såväl för kommissarierna som för bönderna, och emellanåt voro de af sådan beskaffenhet, att man påträffade genom dem sönderslagna soldatsablar. Man befallde att öfver allt kungöra, att Hans Maj:t i sin allernådigste omtanke om sina undersåtars väl befallt att betala allt, som invånarne förlorat genom plundringen . . . men säkert är att ingen erhöill någon betalning intill den 15. juni.»¹

Att upphetsningen under sådana förhållanden växte alltmera är ej underligt, och själfva Sprengtporten, som ansett, att finnarne utan nämnvärdt motstånd skulle falla till föga, klagade öfver »den dåliga ton, som började göra sig gällande hos invånarne i det eröfrade Finland, och hvilken det vore farligt att låta vidare utbreda sig hos ett folk, bekant som det egensinnigaste i Europa.»²

Bland de medel, som ryssarne använde för att besvärja den hotande stormen, var i första hand förbudet att bära vapen. Ett dylikt förbud hade utfärdats ganska snart

¹ G. Knorring: Framställning om det eröfrade Finlands nuvarande tillstånd.

² Sprengtporten till Ramjantsoff ^{31. maj}/_{12. juni} 1808 (Tigerstedt, F. T. 1888, tom. XXIV, sid. 177.)

efter det ryska infallet, men inom kort mildrades detta betydligt genom förklaringen, att meningen endast varit, att städernas borgare och allmogen på landet skulle vid straffpåföljd »afgifva alla svänska kronan tillhörande gevär som uti trossbodorne eller annorstädes under namn af compagnie chefernas, eller annorlunda till förvarande äro emottagne».¹ När missnöjet i följd af edspåbudet och öfriga ryska öfvergrepp mot den civila befolkningen började växa, utgafs emellertid den $\frac{16}{26}$ maj en kungörelse, hvori bestämdes, att »alla hos allmogen befintelige gevär, pistoler och andre vapen genast samlas vid sockne kyrekorne, för at af kejsrerlige militaire cheferne emot qvittance blifva emottagne och förvarade² uti af socknemännen valde ombuds närvaro», och tillades, att alla de som ej åtta dagar efter kungörelsens uppläsande utlämnat dem tillhöriga vapen, icke allenast skulle bötfällas, »utan också blifva ansedde som uprorsstiftare, hvilka utan skonsmål efter krigslagarne straffas till lifvet och blifva efter omständigheterna antingen hängde eller till döds skjutne», hvarjämte enahanda straff stadgades för medvetenhet om vapens undandöljande, och skulle öfverenskommelser att ej åtlyda befallningen medföra gårdarnes uppbrännande.³

En källa till oro för ryssarne utgjorde äfven Sveaborgs forna garnison. När underrättelsen om nederlaget vid Revolaks kommit till Petersburg, befullmäktigades Buxhöwden att skicka de infödda finska officerarne till nämnda

¹ Handlingar rörande förvaltningen i Finland år 1808. Del I. skr. $\frac{15}{27}$ mars.

² Under förbudet innefattades ej »adelen och ridderskapet, prästerskapet, handlande, eller andra ståndspersoner, utan allenast handvarkare uti städerna och på landet samt bondeståndet i allmänhet». (Handlingar rörande förvaltningen i Finland år 1808. Del I. skr. $\frac{19}{31}$ maj.)

³ Handlingar rörande förvaltningen i Finland år 1808. Del I. skr. $\frac{16}{26}$ maj.

stad, där man skulle försöka förmå dem till inträde i det s. k. finska gardet, och krigsministern hemställde, om det ej vore lämpligt att hålla soldaterna samlade nära ryska gränsen under förevändning att presentera dem för kejsaren.¹ Buxhöwden gillade emellertid ej sistnämnda plan, ej heller en senare att internera soldaterna på Sveaborg, på Svartholm eller i Viborg. En dylik åtgärd ansåg han skola uppreta befolkningen, som ännu stod under den svenska regeringens inflytande. I stället befallde han kronobetjeningen att fångsla de till hemorterna förpassade krigare, som saknade stadigt hemvist och yrke samt att öfverlämna dem till militärmyndigheterna,² hvilka skulle använda dem till byggandet af förskansningar i närheten af Tavastehus.³ Slutligen befalldes, att all tillfångatagen finsk militär, som ej ville aflägga tro- och huldhetseden, skulle afsändas till St Petersburg i rysk fångenskap.⁴

Den passiva hållning, som, tack vare ryssarnes politik gentemot de finska tjänstemännen och dessas inflytande öfver allmogen samt tack vare krigstukten bland de ryska trupperna, iakttagits af den finska befolkningen, hade alltså, i följd af ryska öfvergrepp börjat gifva vika för ett allmänt jäsande missnöje, hvilket i sin mån bidrog till de svenska framgångar, för hvilka redogörelse nu följer.

¹ Araktschejeff till Buxhöwden 8. och 11. maj 1808. (Danielson: Finska kriget etc., sid. 279.)

² Handlingar rörande förvaltningen i Finland år 1808, del I, skr. $\frac{22}{2}$ maj.

³ Handlingar rörande förvaltningen i Finland år 1808, del I, skr. $\frac{1}{12}$ juni och kung. $\frac{5}{17}$ juni.

⁴ Handlingar rörande förvaltningen i Finland år 1808, del I, skr. $\frac{16}{20}$ juni.

**Vår- och sommarfälttåget i nordligare
Finland till medlet af juli 1808.**

Krigsläge och fälttågsplaner.¹

Den finska härens brådstörtade reträtt mot norr under mars och april månader hade bibringat ryska krigsledningen den uppfattning af krigsläget, att, när det hädanefter gällde värnandet af den nya landvinningen mot återtagningsförsök, man ej hade några allvarligare angrepp norr ifrån att frukta. Däremot underskattade man ingalunda faran af svenska eller svensk-engelska landstigningsförsök på den vidsträckta och svårbevakade finska kusten, så snart isarna i Bottniska och Finska vikarna försvunnit. Frågan gällde blott, om man skulle söka förekomma denna fara genom att själf omedelbart öfverföra trupper till det egentliga Sverige, eller om man vid Finlands försvar till en början blott borde inskränka sig till den rena defensiven.

Kejsaren själf syntes mest benägen att tillgripa förstnämnda utväg. Redan den 31. mars hade krigsministern Araktschejeff på hans befallning afsändt ett ilbud till Buxhöwden för inhämtandet af dennes mening angående möjligheten att från Åbo isvägen öfvergå till Sverige med en kår af tio till tolf tusen man.² Buxhöwden var dock ej sinnad att inlåta sig på ett dylikt företag. Han anförde däremot, att han ej kunde för detta ändamål afse en så stor truppstyrka eller funne någon utväg för dess underhåll, äfvensom

¹ Hårtill öfversiktskartan plan I.

² Krigsministern till Buxhöwden ^{19.}_{31.} mars.

att isvägen öfver Ålands haf skulle blifva alldeles för osäker vid den tid, då expeditionen kunde tänkas färdig att afgå. Han förklarade, att äfven han själf redan från början haft en dylik plan i tankarna men efter intagandet af Tavastehus fått klart för sig, att, om någon öfvergång öfver isen skulle utföras, Vasa vore den rätta utgångspunkten. Redan den 10. mars hade han därför befallt 5. divisionen och en del af den 21. att afmarschera dit. Men då Klingspor, hvars mål han ansåg allenast vara att rädda sin armé in i det egentliga Sverige, valt vägen öfver Uleåborg för att, såsom Buxhöwden trodde, fortsätta den öfver Torneå, och ej begagnat vägen öfver Qvarken, hade han dels tagit för gifvet, att isvägen äfven här för tillfället var oanvändbar, dels funnit krigsläget därigenom så förändradt, att han afstått ifrån att på detta sätt föra kriget in på svensk mark. Då de skäl, hvilka afhållit Buxhöwden från användandet af isvägen, fortfarande kvarstodo, hemställde han till kejsaren, att om denne vidhölle en landstigning i Sverige, därmed skulle få anstå till våren eller sommaren. För att då utföra densamma ansåg han erfordras minst 15,000 man landstigningstrupper, med hvilket antal den ryska hären i Finland alltså måste ökas, och borde transporten utföras under skydd dels af större krigsfartyg och dels af kanonbåtar till ett antal af 200.¹

I afvaktan på beslut ifrån högsta ort rörande denna fråga sysselsatte han sig med uppgörandet af en försvarsplan för det redan eröfrade området,² hvilken plan mot slutet af april underställdes kejsarens bepröfvande.

»Finlands lyckliga underkufvande», heter det i densamma, »har förändrat sättet för krigföringen från anfallstill försvarskrig, och den verkliga vårens inträde fordrar

¹ Buxhöwden till kejsaren 23. mars
4. april.

² Del II, sid. 218.

kraftiga medel till strändernas försvar.» I främsta rummet borde man vara betänkt på försvaret af Finska vikens stränder och Åbo omgifningar samt därefter på att skydda trakten kring Vasa, mot hvilka områden enligt Buxhöwdens tankar de svenska landstigningsförsöken till Finlands återtagande skulle komma att riktas. Däremot ansåg han, att något angrepp af allvarigare slag norr ifrån af den Klingsporska hären ej var att befara. »Därför kan man säga», heter det i denna försvarsplan, »att om man behärskar en position mellan Helsingfors och Tavastehus och om man underhåller starka detaschement i Åbo och Vasa, man samtidigt behärskar hela Finland.» Tavastehus, säges det, är att anse såsom »centralpunkten» för försvaret, Helsingfors var »hufvudstrandpunkten» vid Finska viken, Åbo »ingångsporten» till Finland och Vasa den viktigaste punkten i landets norra del. Efter dessa grundtankar voro planens detaljer utarbetade.

Till södra Finland skulle alltså försvarets tyngdpunkt förläggas, och utförliga förslag uppgjordes till fördelningen af trupperna i denna landsände. Men då redogörelsen härför hufvudsakligen kommer att lämnas i sammanhang med berättelsen öfver händelserna på södra krigsskådeplatsen,¹ skola här endast de delar af Buxhöwdens plan anföras, hvilka hafva betydelse för händelserna i norr och nordost.

I norr ansågos terrängförhållandena så gynnsamma för ryssarne, att »ett litet antal med stora medel till försvar» borde vara tillräckligt för att »tillbakahålla hans [Klingspors] bemödanden». Men äfven om det skulle lyckas svenskarne att här vinna någon framgång, heter det, skulle dock sommarens korthet och den tidigt inbrytande vintern snart göra ett slut på möjligheten att full-

¹ I nämnda berättelse kommer tillika att redogöras för den verkliga fördelningen af de ryska trupperna samt deras förflyttningar på södra krigsskådeplatsen.

följa densamma. När det alltså gällde att för sommarfält-tåget gruppera Tutschkoffs stridskrafter, hvilka under operationerna mot Klingspor bestått af 5. divisionen och delar af den 21.¹ och hvilka blott obetydligt skulle förstärkas, hyste Buxhöwden ingen fruktan att ganska betydligt sprida desamma. Enligt hans plan skulle dessa trupper, hvilka jämte artilleri blott räknade 10 svaga bataljoner, 3 husarskvadroner och 6¹/₂ sotnier kosacker², i och för försvaret mot norr och till afvärjande af landstigningsförsök fördelas på en front af öfver femtio mil enligt följande grunder.

Vänstra flygeln:

I Björneborg: 2 bataljoner infanteri och 1 husarskvadron (afdelade från 21. divisionen) samt 1 sotnie kosacker och 1/2 batterikompani till bevakning af området från Luvia i söder till Sideby i norr.

I Kiro (Kyrö) eller Tammerfors: 2 bataljoner infanteri och 1/2 sotnie kosacker, hvilken styrka skulle utgöra reserv åt trupperna i Björneborg.

Återtågsvägen skulle gå emot Tammerfors.

Centern:

Vid Kristinestad: 1 bataljon infanteri och 1 sotnie kosacker.

Vid Vasa: 3 bataljoner infanteri, 1 skvadron husarer och 1 sotnie kosacker, hvilka skulle rekognosera mellan Sideby och Oravais.

Vid Jakobstad: 1 bataljon infanteri samt 1¹/₂ sotnie kosacker, hvilka skulle rekognosera mellan Oravais och Kalajoki.

Dessa truppers återtågsväg skulle gå mot Kuopio.

¹ I fråga om dessa truppers styrka och indelning se del II, bil. 28 och 30.

² Förstärkningen skulle hvad beträffar kavalleriet uteslutande bestå af kosacker.

Högra flygeln:

I Uleborg: 1 bataljon infanteri, 1 skvadron husarer och $\frac{1}{2}$ sotnie kosacker, med uppgift att bevaka så väl kustområdet från Kalajoki till Torneå som älven med sistnämnda namn. Dessa truppers återtågsväg skulle gå öfver Kajana och Kuopio.

Jämte nu nämnda efter kusten förlagda trupper skulle såsom ett slags etappkommandon stationeras:

I staden Kajana: 1 kompani infanteri och $\frac{1}{4}$ sotnie kosacker samt

i trakten af Kuopio: 1 kompani infanteri och $\frac{1}{4}$ sotnie kosacker.

Det var Buxhöwdens afsikt att denna truppdisklokation skulle vara genomförd den 13. maj.¹

En planläggning af truppernas fördelning i norra Finland på sätt nu nämnts blottar alldeles tydligt Buxhöwdens förakt för den finska arméen och hvad han därifrån hade att vänta, och var det klart, att han ansåg, att denna armé vid nyss nämnda tidpunkt skulle hafva fullständigt utrymt Finland.

Men under det Buxhöwden sålunda endast tänkte på att passivt försvara den nyvunna besittningen, hade kejsaren och hans krigsminister ingalunda uppgifvit tanken på en landstigning i det egentliga Sverige. Man väntade när som helst underrättelsen om att de franska trupperna öfvergått till Skåne, och Napoleon hade för kejsar Alexander uttryckt den förmodan, att de ryska trupperna i början af maj skulle vara i Stockholm.²

Den skrifvelse, hvarmed Buxhöwden öfversände sin försvarsplan, och tvenne skrivelser från ryske krigsministern

¹ Buxhöwden till kejsaren $\frac{10}{21}$ april.

² Correspondence de Napoléon 2. febr. 1808.

till Buxhöwden med helt annan uppfattning i frågan gingo om hvarandra på vägen. I den ena af dessa senare talades visserligen om nödvändigheten att vara beredd på ett anfall från Sverige och att för dettas mötande förena de ryska stridskrafterna i kårer — en vid Vasa, en mellan Björneborg och Åbo samt en mellan Tavastehus, Borgå och Helsingfors, alla med en gemensam reserv närmare ryska gränsen¹ — men i den andra, af samma datum, erhöll Buxhöwden befallning att förbereda en landstigningsexpedition.

»Kejsaren, som har för afsikt att under sommaren öfverföra sina trupper öfver Bottniska viken för att anfälla Sverige», så lydde sistnämnda skrifvelse, »befaller Eders Excellens att gå i författning om rekvisition af fartyg i Åbo och på närliggande öar äfvensom i Nystad, Kristianstad [Kristinestad] och Vasa samt på alla öfriga platser vid Bottniska viken, där Eders Excellens vet, att det är möjligt att anskaffa dylika.»²

Buxhöwden ansåg sig i följd af denna bestämda order skyldig att taga frågan om en landstigningsexpedition under allvarligare öfvervägande och verkställa de undersökningar, som måste föregå utförandet af ett dylikt företag. Resultatet af dessa undersökningar jämte sina egna tankar om företaget sammanfattade han i ett utförligt »förslag rörande öfvergång till Sverige» af den 5. maj, hvilket såsom syn-

Bil. 12.

nerligen intressant i sin helhet återgifves i bilaga. Buxhöwden uttalar i detta förslag den åsikten, att ett infall öfver hafvet i det egentliga Sverige icke allenast borde på verksammaste sätt åstadkomma ett skydd mot alla svenska landstigningsförsök i Finland utan äfven borde vara ägnadt att krossa hela svenska nationen, tillintetgöra dess

¹ Krigsministern till Buxhöwden $\frac{8}{30}$ april, n:o 1.

² Krigsministern till Buxhöwden $\frac{8}{30}$ april, n:o 2.

makt på sjön samt dymedelst tvinga konungen till fred och beröfva England en af dess bundsförvanter. För utförandet af expeditionen ansåg han erforderlig en kår af minst 50,000 man af alla vapen, hvilken, sedan man sökt missleda fientliga flottan angående landstigningspunkten, borde i olika omgångar öfverföras under betäckning af större krigsskepp och 200 kanonslupar. I första omgången skulle öfverföras 20,000 man, hvartill 250 större transportfartyg ansågos behöfliga, och skulle dessa fartyg härefter återgå till finska kusten för att inlasta och öfverföra återstoden, hvartill beräknades skola under gynnsamma förhållanden åtgå åtta dagar. I fråga om landstigningspunkt hade man att välja mellan att öfver Ålands haf anfalla Stockholm eller att öfver Qvarken rikta anfallet mot trakten af Umeå. En landstigning mot hufvudstaden borde medföra större resultat men vore svårare att utföra; en landstigning åter i senare riktningen vore lättare att verkställa men kunde däremot ej medföra lika stor verkan. Att utföra landstigningsföretag i båda riktningarna samtidigt ansågs alldeles förkastligt.

Utsikten att under sommaren lyckas verkställa ett landstigningsföretag ansågs emellertid af Buxhöwden mycket liten. Enligt de undersökningar han låtit utföra funnos efter hela finska kusten blott 162 något så när användbara skepp och skutor. Dessa, likasom de proviantfartyg, som behöfdes till förråds uppläggande — då man omöjligen kunde landvägen genom Finland framföra lifsmedel för en så stor styrka — skulle under sin samling löpa fara att bortsnappas eller förstöras af svenska eller engelska fartyg; och äfven om expeditionen komme till utförande, skulle man ej kunna hemlighålla landstigningspunkten, hvarigenom svårigheterna ännu mera ökades. Men äfven om den första transporten lyckades komma öfver hafvet, vore den i stor

fara att tillintetgöras, innan den andra hunnit landstiga. För att gifva ytterligare skäl för sina farhågor framlägger Buxhöwden äfven från den tidens krigshistoria en del exempel på misslyckade landstigningsföretag samt avslutar sina betraktelser öfver detta ämne med följande ord: »Utan att på något sätt vilja bestrida den stora ära och fördel, hvilken är förenad med ett infall i Sverige, räknar jag dock som min skyldighet att söka bättre medel härtill.»

Detta »bättre medel» ansåg han vara ett *vinterfälttåg*. Då han emellertid höll det omöjligt att härvid kringgå Bottniska viken, borde det bestå i en expedition öfver isen antingen på Ålands haf eller Qvarken, så snart dessa vatten den kommande vintern tillräckligt tillfrusit. Om expeditionskårens styrka då sattes till 50,000 man, ansåg han detta tillfyllest. Dessa trupper kunde sammandragas under sommaren, och så väl denna samling som erforderliga förråds uppläggande skulle då blott få utseende af nödvändiga anstalter för det eröfrade Finlands försvar. Under en vinterexpedition behöfde man ej heller frukta fiendens flotta, och hvad hans armé beträffade, kunde denna då lättare utmanövreras ur ställningar, som under sommaren voro svåra att taga. Under det alltså »på sommaren framgången är underkastad tvifvel», är den »på vintern säker».

Det väsentligaste målet för en dylik vinterexpedition, säger Buxhöwden vidare, skulle vara den svenska hufvudstaden, genom hvars besättande »styrelsens alla trädar afslitas och falla till foten af den Allryske Monarkens tron». Men man skulle ej nöja sig härmed, utan borde genast därpå medelst snabba marscher bemäktiga sig Karlskrona med svenska flottan och Göteborg för att om möjligt taga äfven den engelska, som brukade använda sistnämnda ort till »hufvudvinterhamn». Om fienden ej hunne förstöra

dessa flottor, skulle Ryssland, förutom de ypperliga hamnarna i Karlskrona och Göteborg, erhålla för sina »offer» en »rik belöning genom vidsträckt tillökning af sina krafter till sjös». På detta sätt, utbrister anfallsplanens författare, skall »det kraftiga hindret för vårt uppstigande till herraväldet på Östersjön och faran för våra stränder undanröjas och handelns trygghet tillväxa med ryska flaggans lugna segling». ¹

Buxhöwdens här skildrade högtflygande planer måste emellertid denna gång uppgifvas. Den förutsättning, hvar på man grundat anfallsplanen: den trygga besittningen af Finland såsom operationsbas, visade sig helt plöteligt ohållbar. Visserligen hade just vid den tid, då planen var färdig att afsändas till kejsaren, Sveaborg öppnat sina portar för dennes trupper och härmed en högst afsevärd fördel vunnits, men segerjublet häröfver dämpades dock betydligt vid de underrättelser, som omedelbart därpå ingingo angående tilldragelserna i norr.

Striden vid Siikajoki ansågs visserligen ej såsom någon egentlig motgång för de ryska vapnen, ja, omtalades till och med i ryska rapporter och tidningar som en seger, ² men angående Revolaks var ej möjligt att säga detsamma. Egendomligt nog måste Buxhöwden samma dag, som han daterade ofvan nämnda anfallsplan, till kejsaren insända en rapport angående händelser, som syntes vända upp och ned på densamma, ³ och när härtill slag i slag kommo underrättelser icke allenast om allmogens i Österbotten börjande resning utan äfven om tilldragelserna på Åland — hvarom senare ⁴ skall talas — fick man å högsta ort så små-

¹ Buxhöwden till kejsaren $\frac{22. april}{5. maj.}$

² Petersb. Zeitung 22. maj 1808.

³ Buxhöwden till kejsaren $\frac{23. april}{[5. maj.]}$

⁴ Del IV.

ningom ögonen öppna för det faktum, att Buxhöwdens tal om Finlands »lyckliga underkufvande»¹ var åtskilligt förhastadt. »Huru behaglig underrättelsen om Sveaborg var», skrifver också kejsaren till honom, »kan Jag dock ej dölja för eder Min stora sorg öfver hvad som tilldragit sig med generallöjtnant Tutschkoff.»² Och såsom ett ganska drastiskt exempel på lyckans och gunstens växlingar kan anföras, huru Buxhöwden, nästan omedelbart efter det han för sina förtjänster såsom fältherre hugnats så väl med »den helige stormartyren och segerbringaren Georgs» orden som med »den helige och först utkorade» aposteln Andreas' ordens insignier i briljanter,³ af sin monark fick mottaga en högst onådlig skrifvelse med förebråelser för den »oförlåtliga bekymmerslöshet och det mycket dåliga iakttagande af fienden» han låtit komma sig till last.⁴

De ryska truppernas i norra Finland belägenhet kunde också anses såsom ganska betänklig. På aftonen den 27. april, d. v. s. strax efter striden vid Revolaks, voro samtliga de trupper, som opererade emot hvarandra i Finland, fördelade så, som å öfversiktskartan, plan II, synes. Af den-
 Plan II. samma framgår, att hela den ryska styrka, som opererade i norra delen af landet emot Klingspors trupper, utgjordes af 5. divisionen under generallöjtnant Tutschkoff I, hvilken division, inberäknadt Kulneffs och spillrorna af Bulatoffs detaschement, blott räknade ungefär 4,750 man med 1,240
 Bil. 13. hästar och 16 kanoner. Visserligen hade generallöjtnant Rajefski, som med 21. divisionens 1. afdelning stod Tutschkoff närmast, genast som Buxhöwden fått rapport om striden vid Siikajoki, beordrats att förstärka honom,⁴ men

¹ Buxhöwden till kejsaren $\frac{10.}{27.}$ april.

² Kejsarl. reskript $\frac{30. \text{April}}{12. \text{Maj}}$.

³ Petersb. Zeitung 22. maj 1808.

⁴ Del II, sid. 217.

denna order kunde först den 1. maj sättas i verkställighet,¹ hvadan ännu tre dagar efter Revolaksstriden sistnämnda trupp, som blott räknade 2,000 man, 400 hästar och 6 kanoner,² kvarstod vid Vasa och Kristinestad på ett afstånd af omkring 30 mil från platsen för de senaste krigshändelserna.

Mot Tutschkoffs svaga krafter stod Klingspors hela armé³ samlad. I allt räknade denna ungefär 12,000 stridande med 2,500 hästar och 62 kanoner och kunde, sedan »de detascherade afdelningarna» eller för tillfället mindre användbara trupper⁴ frånräknats, uppträda med en samlad styrka af 9,600 stridande, 1,750 hästar och 26 kanoner. På denna del af krigsskådeplatsen hade ryssarne alltså emot sig dubbel öfverlägsenhet, hvartill, såsom redan antydt, kom, att allmogen, hvars förhoppningar i följd af de svenska framgångarna återvaknat, började visa sig allt mindre benägen att lyda inkräktarnes bud.

Bil. 14.

Ställningens hela allvar synes ej hafva klargjorts för Buxhöwden genom Tutschkoffs första rapport om nederlaget vid Revolaks, ty ännu samma dag, som denna rapport afsändes till kejsaren, talar han blott i förbigående om vikten att hafva reserver, ifall fienden, »hvilket dock icke är troligt, skulle söka tränga söder ut från Torneå».⁵ Men

¹ 21. divisionens operationsjournal.

² Del II, bil. 28. Beskrifning öfver Bajefskis operationer $\frac{11}{23}$ maj. 21. divisionens operationsjournal. Buxhöwdens operationsjournal $\frac{1}{13}$ maj.

³ I fråga om dennas styrka och indelning i medlet af april se del II, bil. 29 och 31.

⁴ Större delen af rytteriet och artilleriet var vid denna tid sänd långt bakom de öfriga trupperna, hvartill orsaken uppgafs vara dragonhästarnas medtagna tillstånd och att kanonerna »i anseende till djup snö och mehföre hvarken kunde transporteras eller begagnas». Därjämte fanns en ej ringa del mindre utbildadt manskap samt äldre soldater, hvilka på grund af ålderdomsvaghet eller sjuklighet ej kunde anses fält dugliga.

⁵ Buxhöwden till kejsaren $\frac{22}{5}$ april
5. maj.

omedelbart därpå synes en utförligare redogörelse för händelserna i norr hafva anländt till ryska högkvarteret, och Buxhöwden måste nu se sakerna i ett annat ljus. Genast gaf han Tutschkoff order »att så mycket som möjligt undvika generalbatalj och att steg för steg draga sig tillbaka, kvarhållande sig om möjligt i starka positioner»,¹ hvarjämte, såsom redan förut omtalats,² Pernauska och Petrofska regementena — som ända hittills kvarstått i ryska Finland såsom reserv — beordrades att afmarschera till Tavastehus för att där utgöra allmän arméreserv. Därjämte afsände han till kejsaren enträgen begäran om förstärkningar.

I den skrifvelse, hvori denna begäran framställes, är det ej allenast åt sin fruktan för landstigningsförsök från svensk sida han ger uttryck. »Icke mindre nödvändigt» finner han att skydda högra flanken och ryggen för anfall norr ifrån; ty, säger han, »det är ganska antagligt, att fienden, på samma gång han vänder sig mot de södra stränderna för att dela våra krafter och få större inflytande på finnerne, skall förstärka den af oss till Uleåborg trängda kåren och göra en diversion från den sidan». — »I min disposition» (den $\frac{10}{22}$ april), fortsätter han, »bemödade jag mig att minska mina farhågor i detta afseende», men då nu 5. divisionen verkligen blifvit i behof af understöd, hvilket måste lämnas af trupperna i Vasa, och då Savolaks var så godt som alldeles blottadt på trupper, måste sådana ofördröjligen sändas dels till förstnämnda viktiga öfvergångsställe vid Qvarken, dels för att skydda Savolaksvägen. Då han ej ansåg möjligt att utan förstärkningar kunna fylla dessa behof, anhöll han om afsändandet till Finland af 12 bataljoner infanteri och 1,000 kosacker, däraf 4 batal-

¹ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{20}{22}$ april

² Del II, sid. 217.

joner och 200 kosacker borde marschera till Kuopio och återstoden till Tavastehus.¹

Från Tutschkoff ytterligare ingångna underrättelser, öfver hvilkas knapphändighet Buxhöwden uttrycker sitt missnöje, kommo honom snart att se ställningen ganska mörk. Hela 5. divisionen var stadd i reträtt längs kustvägen, och Savolaksvägen låg så godt som alldeles blottad. Detta var — så ansåg den ryske öfverbefälhafvaren — en följd af Tutschkoffs långsamhet och olydnad mot gifna befallningar, hvaröfver han bittert klagar. Klingspor åter hade lyckats samla alla sina krafter vid Uleåborg och hade där, efter hvad Buxhöwden trodde sig veta, dragit till sig förstärkningar, bestående af Västerbottens regemente och en del gardestrupper, hvilka gått omkring Bottniska viken. Klingspors hela styrka uppskattade han till 12 eller 13,000 man; och ehuru Rajefski framsändts till 5. divisionens undsättning och de trupper, hvilka voro i marsch mot Tavastehus för att lämna ytterligare förstärkning, uppgingo till ett antal af 4,000 man, skulle detta dock ej göra tillfyllest i en landsände, där hela befolkningen började resa sig. Buxhöwden förnyade därför på det enträgnaste sin begäran om förstärkningar och anhöll, det kejsaren behagade öfver Villmanstrand sända en särskild kår af 7 eller 8,000 man under en skicklig och erfaren generals befäl. Själ förklarade han sig vilja från Sveaborg resa till Åbo för att vara händelserna närmare, och sedan han förmått invånarne att aflägga trohetseden till kejsaren, ämnade han begifva sig till 5. divisionen.²

Om Buxhöwden efter den framryckning, som han en tid ansåg hafva ledt till fälttågets mål, velat öfvergå till

¹ Buxhöwden till kejsaren $\frac{24. april}{6. maj}$.

² Buxhöwden till kejsaren $\frac{1}{12. maj}$.

den rena defensiven, var Klingspor ej mindre sinnad för detta krigföringsätt. Genom sin reträtt hade äfven han nått *sitt »ögnamärke»*, Uleåborg, med »ett väl försedt magasin». ¹ Och likasom detta magasin varit den magnet, som dragit honom tillbaka, synes det ock härefter i lång tid hafva utgjort den kvarhållande kraften.

Att döma af den rapport, som Klingspor ingaf till konungen om segern vid Revolaks, synes han själf endast hafva uppfattat densamma såsom en taktisk och för de svenska vapnen ärofull framgång, men dess betydelse i strategiskt afseende fattade han alldeles icke, eller åtminstone mycket ofullständigt. Då Tutschkoffs trupper, såsom vi skola se, efter Bulatoffs nederlag ganska hastigt måste draga sig tillbaka söder om Siikajoki, framhåller Klingspor i samma rapport, huru värdefullt detta var, då han nu själf blifvit »mästare af Sikajokij ström, som lämnat en förmånlig *position* för Eders Kongl. Maj:ts armée», däri denna hade tillfälle till »*godt försvar*». Visserligen ordas i detta sammanhang äfven om, huru han från denna position kunde finna utväg till »någon ny diversion»; men så väl af hela den anda, hvori rapporten är hållen, som af högste befälhafvarens föregåenden och det sätt, hvarpå segern vid Revolaks faktiskt användes, framgår alltför väl, hvad han menar med »diversioner». Aldrig har han härmed tänkt sig annat än »möjligaste fördelars ärhållande», och en vunnen framgång anser han endast sätta honom bättre i stånd att genom hvad han kallar en »hastig manœuvre» tillintetgöra fiendens afsikt att »attaquera» honom. ² Alltjämt synes han frukta dennes oerhörda öfverlägsenhet.

Svårligen kunde dock Klingspor längre dölja för sig, att denna öfverlägsenhet å ryssarnes sida stod illa tillsam-

¹ Klingspor till konungen 28. juni.

² Klingspor till konungen 29. april.

mans med det sakförhållande, att de nu tvenne gånger i rad lidit rätt kännbara motgångar och faktiskt voro stadda på reträtt; men ännu den 2. maj synes *hufvudsaken* för honom hafva varit att intaga en sådan ställning, däri han kunde vinna »gemensamt försvar emellan brigaderna», och endast såsom en möjlighet framskymtar för honom »offensifve rörelser på fienden». ¹ Vid denna tid hade Klingspor dock alldeles klart för sig, att skulle något utföras i offensivt syfte, måste det ske snart, ty årstiden var nu så långt framskriden, att snösmältningen med därpå följande menföre när som helst kunde på allvar börja, och då vore det i dessa trakter för en tid slut på alla operationer. Han framhåller också detta för konungen, men att själf handla i öfverensstämmelse med hvad ställningen kräfde, var ej hans sak.

En plan till operationernas återupptagande ansåg han sig likväl böra uppgöra, men det egendomliga härvid är, att han ville uppskjuta därmed, till dess snösmältningen gjorde utförandet af samma plan omöjligt. »Så snart arméen ej mer kan avancera på fienden, hvilken epoque snart inträffar, i anseende till vägelag, som oförtöfvadt hindrar all rörelse», så säger han själf, »skal jag i all underdånighet uppgifva på hvad sätt jag tror Eders Kongl. Majt. skal kunna befria sina trogna finnar från ryska oket.» Äfven med redogörelsen för denna plan synes alltså böra uppskjutas; men då Klingspor likväl i sin underdåniga skrifvelse något antyder, i hvad riktning den borde gå, torde saken redan nu böra med användandet af hans egna ord något vidröras.

»Mithridate», skrifver han, »sade til sina söner, det är i Rom man skal besegra romarne, min underdåniga tanka

¹ Klingspor till konungen 2. maj.

Sveriges krig 1808 och 1809. III.

är den at det är i Petersbourg ryssarne skola tvingas till fred.» Detta skulle ske genom förstärkning af finska arméen, så att den kunde framrycka söder ut, samtidigt med att landstigningar utfördes på kusterna, men för tillfället borde emellertid den nödvändigaste omsorgen vara att intaga en »position som arméen til somarn kan soutenera».¹ Alla Klingspors åtgärder — om man undantager framsändandet af Sandels på vägen till Savolaks — gingo därför nu ut på att låta trupperna intaga dylika positioner samt att med befästningar skydda desamma.

I stället för att förfölja fienden hade alltså 4. brigaden fått order att tills vidare stanna i Revolaks. Endast tvenne brigader beordrades att förflytta sig något söder ut. 3. brigaden skulle alltså gå i kantoneringskvarter på södra stranden af Siikajoki älf, sedan brigadchefen dock genom rekognösering öfvertygat sig om sanningen af den under rättelsen, att fienden utrymt därvarande gårdar, och skulle man sedan genom spioner söka utforska »fjendens styrcka och rörelse åt *Vihandi* och Brahestad». 5. brigaden åter fick meddelande om, att arméen skulle »taga en offensiv ställning framåt», och befalldes därför afmarschera till Frantsila² — varande denna order inledningen till de händelser, hvilka längre fram komma att skildras under rubriken: »östra krigsskådeplatsen». Vi öfvergå nu till att skildra tilldragelserna i nordvästra Finland.

¹ Klingspor till konungen 5. maj.

² Högkvartersorder 28. april.

Västra krigsskådeplatsen.

I. Första operationsskedet.

1. Operationer från 27. april till 10. maj.

Såsom ofvan nämnts, drogo sig Tutschkoffs trupper omedelbart efter underrättelsen om Bulatoffs nederlag vid Revolaks den 27. april tillbaka utefter kustvägen, och detta skedde med sådan hastighet, att de redan tidigt påföljande dag samtliga befunno sig söder om Siikajoki älf. Inseende vådan af sitt läge, beslöt Tutschkoff att, sedan spillrorna af Bulatoffs detaschement vid Pattijoki förenat sig med hans trupper, omedelbart fortsätta återtåget söder ut. Då han lifligt fruktade, att svenskarne, som nu ej af något hindrades att, med begagnande af vintervägen från Revolaks öfver Vihanti till Pyhäjoki, framgå mot kustvägen, skulle afskära honom reträtten, var han angelägen att snarast möjligt uppnå sistnämnda ort.¹ Redan på aftonen den 28. ankommo också hans hufvudkrafter dit, under det Kulneff² med sina kosacker kvarstod i Brahestad för att

¹ Tutschkoff till Buxhöwden ^{16.} april. Buxhöwdens operationsjournal

^{20.} april

^{2.} maj.

² *Jakoff Petrovitsch Kulneff*, född 1763, blef 1785 officer vid infanteriet, men öfvergick snart till kavalleriet; 1789, 1795 och 1807 fäste han genom hänsynslös tapperhet uppmärksamheten på sig. 1808 åtföljde han såsom öfverste i Grodnoska husarreg:et den ryska arméen till Finland, där han grundlade sitt rykte som en rastlös och vaksam avantgardeschef; befordrades under kriget till generalmajor. Ständigt använd såsom avant- eller arriergardeschef utmärkte sig K. äfven i senare krig. Vid reträtten efter striden vid Klajstitsi träffades han, själf ridande i kön af sin trupp, af en kanonkula, som afslet båda benen och gjorde slut på hans ärorika bana den 18. okt. 1812.

Kulneff var i mycket en märklig personlighet. Dels af naturen, dels till följd af tidiga sorger och fattigdom var hans karaktär i hög grad sluten, hans vanor anspråkslösa. Själf synnerligen gästfri nöjde han sig äfven under framgångens dagar med det enklaste. Kännetecknande för denne

skydda undanförandet af en ganska betydlig lifsmedels-transport.

Endast sistnämnda företag var förenadt med någon svårighet. Från sin brigad hade nämligen Cronstedt framsändt major Ehrenrooth med 1. bataljonen af Savolaks infanteriregemente tillika med 25 skidlöpare och några dragoner för att i närheten af Buodi söka nå kustvägen och bortsnappa de ryska fordonen, men ryssarnes vaksamhet omintetgjorde hela företaget, och Ehrenrooth återkom med oförrättadt ärende till Revolaks den 30. april, vid hvilken tid 4. brigaden ännu kvarlåg därstädes.¹ Ryssarnes återtåg kunde ostördt fortgå. Den 29. april inryckte återstoden af Bula-toffs detaschement (delar af Mohilevska bataljonen och Permska regementet) jämte en del kavalleri i Kalajoki, och den 30. ankommo dit Siäfska och Kalugska musketerareregementena, 23. och 24. jägareregementena samt artilleriet.² Eftertrafven under Kulneff hade då dragit sig till Pyhäjoki.

Att blifva afskuren från sin reträttväg genom Kling-spors trupper behöfde Tutschkoff ej längre frukta, men befolkningens alltmer växande fientlighet och den härigenom tilltagande osäkerheten för förbindelserna var i stället en faktor, med hvilken han nödgades räkna. En del provianttransporter, hvilka skolat framforslas från förråd i Himanko och Lohteå, blefvo, i följd af skjutsböndernas vägran att tjänstgöra, till största delen kvarliggande, och för den ryske befälhafvaren fanns då ej annan råd än att låta trupperna

märklige man var dessutom ett varmt hjärta, ömmande för alla värnlösa, en högsint ridderlighet, djup religiositet, stark fosterlandskärlek samt klokhed och hög bildning. I sin egenskap af nästan ständig avant- eller arriergardeschef i finska och följande fälttåg lär K. aldrig klädt af sig utan städse varit färdig att personligen ingripa. Genom sina krigaregenskaper injagande fruktan hos fienden tillvann han sig äfven dess aktning och befolkningens kärlek genom alla de goda egenskaper, som doldes under den bistra ytan.

¹ von Borns dagbok.

² Buxhöwdens operationsjournal $\frac{11.}{23.}$ april— $\frac{11.}{22.}$ maj.

draga sig tillbaka till magasinerna. Den 1. maj inträffade de alltså i Himanko och den 2. i Lohtea, där de omsider kommo i tillfälle att njuta hvila i tvenne dagar.

Förgäfvos hade Tutschkoff under sin reträtt sökt att till öfverstelöjtnant Obuchoff, som befann sig i framryckning från Kuopio mot Revolaks,¹ sända meddelande om Bulatoffs nederlag samt därom, att den framryckande styrkan när som helst kunde anfallas af svenskarne. Denna underrättelse kom aldrig fram, och af Obuchoffs styrka lyckades blott 1 kompani af Mohilevska musketerareregementet jämte 2 kanoner under befäl af kaptenen Serbin (se sid. 300 not 1.) att efter synnerliga svårigheter förena sig med Tutschkoffs styrka vid Kalajoki, där dess arriergarde då stod.

Under tiden hade å svenska sidan endast den förändringen ägt rum, att den 30. april äfven 2. brigaden framflyttats till Siikajoki och förlagts i gårdarna på högra älfstranden, så att nu på ömse sidor om älfven tvenne brigader (2. och 3.) kantonerade under skydd af ett till Buodi framskjutet avantgarde. 4. brigaden låg, såsom förut nämnts, i Revolaks och 1., sedan den 19., i Lapinniemi. Det artilleri, som ej var fördeladt på brigaderna, var jämte åtskilligt kavalleri förlagdt till Kempele. Tiden upptogs af organisationsåtgärder, hufvudsakligen afsedda att lindra tjänstgöringen vid de beridna vapnen, af proviantering och furagering, sjukvårdens och trossens ordnande samt af anstalter för fångars och krigsbytes transporterande bakåt.²

Den 1. maj — en söndag — hölls öfverallt stort »Te Deum»³ till firande af de vunna framgångarna. Sedan denna akt förrättats, började arméen att intaga sin »offen-

¹ Sid. 299 och 300.

² Klingspor till konungen 5. maj, m. fl.

³ I den härom utgifna högkvarterensordern heter det: »Då lyckan nu biträdt svenska vapnen vid Sjakajoki den 18. och Revolax den 27. april är

siva ställning framåt,¹ eller hvad nu de truppförflyttningar skulle betyda, hvilka af Klingspor anbefalldes. Hvad 5. brigaden under Sandels beträffar, blef, såsom å annat ställe visas, dess framryckande af en genomgripande verkan för hela fälttåget, hvaremot, om någon verklig effekt varit afsedd med de öfrigas rörelser, denna dock i alla händelser nu uteblef, enär man försuttit tiden och fienden redan hunnit sätta sig i säkerhet.

Af de fyra brigader, som efter den 5:s detaschering bildade Klingspors armé, uppbröt den 3. på aftonen den 1. maj och förflyttade sig genom en nattmarsch till Brahestad—Salo.² 2. brigaden marscherade påföljande dag till Pattijoki³ och 1. brigaden till Siikajoki.⁴ 4. brigaden åter fick sistnämnda dag befallning att framrycka till Vihanti och därifrån kunska på så väl mot Pyhäjoki som mot Oulais.⁵ Den 1. maj förflyttade sig äfven högkvarteret från Limingå till Siikajoki by och följande dag till Brahestad,⁶ där det härefter blef kvarliggande ända till den 13. juni.

Under utförandet af dessa trupprörelser erhöil Klingspor visshet om, att fienden utrymt både Pyhäjoki och Kalajoki samt nu var sysselsatt att från sistnämnda ort undanskaffa sina förråd. I ändamål att hindra detta erhöil Cronstedt order att fortsätta med 4. brigaden till Oulais samt att härifrån till Kalajoki skyndsamt fram-

det vår första skyldighet at härföre hembära det Högsta Väsande vår tacksamhet» o. s. v. Under gudstjänsten afsjöngs psalmen: »O Gud, vi lofve dig!» och efter densamma lossades 64 skott i två omgångar med 6-8 kanoner. (Högkvartersorder 28. april.)

¹ Se sid. 98.

² O. A. Gripenbergs journal.

³ 2. brigadens förslag 15. maj.

⁴ 1. brigadens förslag 20. maj.

⁵ 4. brigadens förslag 15. maj. Adlercreutz till Cronstedt 2. maj.

⁶ Högkvartersorder 1. maj.

sända ett »parti jägare», om möjligt åkande efter brigadens hästar.¹

Äfven detta företag skulle dock misslyckas. Efter nära fem dagars overksamhet uppbröt brigaden på aftonen den 2. maj från Revolaks, och dess avantgarde nådde följande morgon kl. 4 Vihanti. Här mottog brigadchefen en order från Klingspor att med större skyndsamhet fortsätta sin alltför långsamma framryckning, så att han den 4. kunde vara i Kalajoki, och hade, meddelades det honom, 3. brigaden fått order att den 3. framrycka mot samma ort samt isvägen kringgå därvarande fiende.² Att påskynda marschen var dock ingen lätt sak. Ganska snart efter uppbrottet från Revolaks hade svårighet mött att proviantera truppen, enär alla lifsförnödenheter måste hämtas i Uleåborg, och begaf det sig sedan, att den vinterväg, som måste begagnas, ledde genom en lågländ trakt, uppfylld af kärr, bäckar och åar, hvilka i följd af vårens inträdande börjat öfversvämma och borttryckt de flesta broar. Det var, säger en deltagare, en den svåraste marsch, man med trupper kunde göra,³ och Cronstedt såg ingen möjlighet att kunna utföra den order han erhållit. Från Vihanti till Kalajoki hade han »7 fullkommliga mijl», och hvarken öfver väglaget eller hästarnas krafter kunde han befalla. Fastän han ansåg, att hans hjälp vid den ryska transportens tagande nu var tämligen öfverflödig, lofvade han dock i sitt svar på den erhållna ordern att »forcera igjennom natt och dag för att ej synas lägga hinder för någon ting». Efter tolf timmars rast i Vihanti skulle han fortsätta med

¹ Adlercreutz till Cronstedt 2. maj.

² Högkvarteretsorder 3. maj. På omslaget till denna order finnes om Pulkilasegern (se sid. 301) en anteckning af Adlercreutz så lydande: »Nu på stunden ankom underrättelse at Sandels tagit resten af Cuopio ryssen med 3 canoner.»

³ von Borns dagbok.

de fyra bataljoner, som hunnit blifva provianterade från Uleåborg, och de öfriga skulle följa efter, så snart deras proviant inträffat.¹ Sedan alla umbärliga persedlar insatts i Vihanti kapell,² fortsattes marschen. Oulais passerades den 4., och på aftonen den 5. inträffade brigaden öfver Merijärvi i Kalajoki, där samtidigt 3. brigaden inryckte — jämnt en dag efter det att ryska arriergardet lämnat denna ort.

3. brigaden hade, enligt förut omnämnd order, den 3. maj satt sig i marsch från Brahestad—Salo söder ut. Men redan föregående kväll hade ur densamma ett detaschement af 200 man under ledning af brigadadjutanten kaptén Langensköld afsändts isvägen för att bemäktiga sig efterblifna fientliga provianttransporter.³ Kl. 3 på morgonen den 3. framkom detta detaschement till Pyhäjoki, där man fick veta, att lifsmedlen i Kalajoki föregående dag vid middagstiden under eskort af 200 man med 2 kanoner transporterats söder ut.⁴

Emellertid hade återstoden af 3. brigaden under öfverste Gripenbergs befäl satt sig i marsch mot Pyhäjoki. »Sjövägen» var så svår, att artilleriet måste föras efter landsvägen, hvadan blott öfriga trupper kunde begagna sig af den förre, och först sent på aftonen uppnåddes marschmålet för dagen. Här erhöll Gripenberg rapport, att alla landsvägsbroar mellan Yppäri och Kalajoki uppbränts, men ehuru äfven därigenom marschen under följande dag måste fördröjas, ansåg han dock, att proviant- och furagebristen utgjorde det svåraste hindret mot en fortsatt framryckning. Han hade utsändt länsmannen i orten till aflägsna byar för att skaffa lifsmedel, men det lilla, som kunde uppdrivas, var

¹ Cronstedt till Adlercreutz 3. maj.

² Extra brigadorder 3. maj.

³ 3. brigadens förslag 20. maj. Gripenbergs rapport 4. maj.

⁴ Langenskölds rapport 3. maj. Sannolikt Serbins detaschement. Se sid. 101.

svårt att framföra till truppen i följd af bristen på bondhästar; och när den brigaden tilldelade skvadronen skulle furageras, befanns det, att högkvarteret lagt beslag på allt det hö han kunnat uppbriaga för densammas räkning.¹ Trots alla svårigheter lyckades dock brigaden, såsom redan nämndt, på aftonen den 5. nå Kalajoki, där alltså nu tvenne svenska brigader stodo samlade.² Genom en högkvartersorder den 6. maj uppdrogs åt Cronstedt såsom äldste brigadchefen att föra befäl öfver båda och icke blott ordna förläggningen »så beqvämt möjligt är och de militairiska considerationerne tillåta» utan ock att befordra samverkan mot fienden. Dennes eftertrupp stod nu vid Roukala gästgivareregård med en fältvakt föga mer än 3 km. söder om Kalajoki.

Under frammarschen hade Gripenberg för högkvarteret framlagt sina planer för de kommande dagarne. Sedan Kalajoki uppnåtts, hade han tänkt sig att, under det Cronstedt med sin brigad fortsatte marschen söder ut efter landsvägen, 3. brigaden skulle så obemärkt som möjligt öfver hafsisen framgå mot Gamlakarleby för att komma den i Lohteå ännu kvarstående fientliga styrkan »på ryggen».³

I högkvarteret ville man icke motsätta sig en dylik plan, ehuru ej båda brigaderna skulle få användas till dess utförande. Cronstedt skulle kvarstanna vid Kalajoki och endast med någon del af sin styrka vid behof understödja 3. brigaden, hvars chef äfven anbefalldes att »iakttaga all försigtighet under sin frammarche, icke engagera någon afaire med fienden utan att vara säker om sin öfverlägsenhet, utan söka genom demonstrationer påskynda dess retraite».⁴

¹ Gripenbergs första rapport 4. maj.

² Gripenbergs rapport 5. maj.

³ Gripenbergs senare rapport 4. maj.

⁴ Högkvartersorder 5. maj.

På det Gripenberg likväl ej skulle tro, det högkvarteret numera närde någon tanke på verklig offensiv, erhöll han före sin afmarsch en ny högkvartersorder, däri det, ehuru med andra ord, säges, att den framryckning, det nu var frågan om, egentligen hade stillastående till mål. »Hans Excellence», heter det i densamma, »anseer nödigt delogera fjendens arrier gardie från Raukala och där fatta posto med en större postering och för at inquiettera fjenden på dess högra flanke bör en bataillon med 2:ne partie canoner detacheras til Rautio by.» — »Utförandet af alt detta», hette det vidare, »öfverlemnas til Herr Brigad Chefens mogna öfverläggning, så ändamålet vinnes utan äfventyr för hufvud styrckan, hvars föremål är at kunna bibehålla position vid Kalajoki.»¹ Här skulle arméens längst framskjutna afdelningar stanna, och till yttermera visso fingo Cronstedt och fortifikationsbefälhafvaren, öfverste Cedergren, samtidig befallning att uppgöra förslag till befästningsanordningar samt brobyggnader så väl vid Kalajoki som vid Siikajoki.²

Den uppmuntran Gripenberg fick röna från högkvarteret rörande sina offensiva planer var alltså ej stor, och äfven andra förhållanden ställde sig mycket »ogunstigt, när det gällde utförandet. Han hade låtit rekognosera isvägen men funnit den »ganska elak». — »Lös snö och vatten», skrifver han, »går öfver skomynningen, så att jag tror att de troupper som der skulle komma att marchera, skulle för resten af campagnen stadna på sjukhuset.»³ Vägen till Rautio hade ock befunnits i det närmaste oframkomlig.⁴ Endast själfva landsvägen var sålunda någorlunda användbar. Men att underhålla trupperna under framryckningen

¹ Högkvartersorder 6. maj.

² Högkvartersorder 5. och 8. maj. Se vidare härom sid. 124.

³ Gripenbergs rapport 5. maj.

⁴ Gripenbergs rapport 7. maj.

var heller ingen lätt sak. Adlercreutz hade visserligen helt kategoriskt befallt, att furageringen, hvilken stötte på de största svårigheter, »måste ske för contant» och för ändamålet afsändt 1,500 Rdr beo;¹ men där intet fanns att köpa, gjorde penningarna föga nytta. Följden blef också, att 4. brigadens hästar efter framkomsten till Kalajoki i tvenne dagar fingo stå utan foder, hvadan Cronstedt på det enträgnaste anhöll »at genom Kongl. Ge. Krigs Comissariatets åtgärd höö med det aldra första må blifva hitsändt, hvarförutan hästarne ej kunna undgå att svälta ihjäl.» Föga bättre var det ställdt vid 3. brigaden, och då provianteringen fortfarande gick så till, att kommenderingar ur trupperna afsändes ända till Uleåborg för att hämta lifsmedel, kan man väl förstå, hvilket band som härigenom skulle läggas på alla trupprörelser.

Trots allt detta hade Gripenberg beslutit att rycka fram; och synes han vid denna tid hafva varit den ende som insett, att just genom en snabb framryckning det varit möjligt att lösa underhållssvårigheterna, då fienden i följd af de dåliga vägarna och befolkningens hållning hade minst lika svårt att undanskaffa sina lifsmedelsförråd som svenskarne ått framföra sina. Redan innan högkvartersordern af den 6. maj ankom, hade han, efter mottagen rapport om att ryssarne utrymt Roukala, besatt denna punkt med 500 man infanteri och 2 kanoner. Men ej nöjd härmed beslöt han på eget initiativ att den 7. maj med hela sin brigad framgå mot Himanko. Detta sitt beslut motiverade han därmed, att fienden skulle vara mera benägen att tänka på reträtten, om man vore honom »under ögonen med större styrka», och att det vore af vikt att framtränga till Himankoån i så god tid, att de uppbrända broarna kunde

¹ Högkvartersorder 4. maj.

² Cronstedts rapport 7. maj.

återuppbyggas före vårfödet. Hotet mot ryssarnes högra flank ansåg han vida verksammare öfver Ylikannus än öfver Rautio, och, skrifver han i detta sammanhang, om de 2 å 3,000 ryssar, som ännu lågo i Lohteå, »kunde derifrån forceras innan de hunne få provianten bortt transporterad, vore för oss betydlig vinst att hoppas».¹

När han sålunda på eget bevåg framgick med hela sin brigad, kom han emellertid att för tillfället handla i öfverensstämmelse med högkvarterets under tiden något förändrade åsikter. Hans offensiva anda synes hafva smittat äfven detta, hvartill säkerligen bidrog, att man nu därstädes kommit till något klarare uppfattning af ryssarnes verkliga styrka. Denna utgjorde, rapporterar Klingspor till konungen, 6 å 7,000 man i Himanko samt 2,000 man i och omkring Vasa.² Gripenberg fick nu order att »söka poussera sig fram till Gl. Carleby», hvilket borde kunna ske »genom demonstrationer på fiendens flanke och der man är säker om sin öfverlägsenhet», hvarjämte Cronstedt beordrades att på allt sätt understödja utförandet af denna rörelse. »Proviant», hette det, »skall ej fela», men kunde man taga sådan från fienden, skrifves från högkvarteret, »skulle det mycket facilitera våra bekymmer».³

Medan detta skrefs, hade Gripenbergs brigad den 7. på aftonen framkommit till Himanko. Därvarande bro befanns uppbränd. En rysk kavalleriaafdelning om 100 man på södra älfstranden undandrefs och förföljdes af avantgardet till Vuirret å;⁴ men märkte man, när man kommit alldeles inpå Lohteå, att det var för sent att bemärkta sig de ryska magasinerna. Dessa stodo just nu i lågor,

¹ Gripenbergs första rapport 7. maj.

² Klingspor till konungen 7. maj.

³ Högkvartersorder 7. maj.

⁴ Gripenbergs senare rapport 7. maj.

och de ryska trupperna befunnos hafva med sina hufvudkrafter dragit sig längre söder ut.¹

Tutschkoff hade nämligen ej vågat kvarstå länge vid Lohteå. Redan före svenskarnes framträngande dit hade han beslutat sig för återtåg, och orsakerna härtill voro tvenne. Den ena var befolkningens alltjämt tilltagande oro, hvilken yttrade sig på många sätt. Lifsmedelstransporter, afsedda för de ryska trupperna, öfvergåfvos eller plundrades af de finska forbönderna, skjutskarlarne rymde med sina dragare till skogarna och allmogon dolde sina hästar, hvarjämte kurirernas resor omöjliggjordes eller blefvo högst äfventyrliga. I Gamlakarleby hade — enligt Tutschkoffs mening, på inverkan af den där fångne Löwenhjälm — oroligheter uppstått² af den omfattning, att den ryske befälhafvaren ansåg sig böra låta en bataljon af Kalugska musketerareregementet redan den 3. maj fortsätta marschen dit. Samtidigt mötte honom äfven underrättelsen om Obuchoffs nederlag vid Pulkkila, (se sid. 301) och blef detta den andra af de orsaker, som förmådde honom att gifva de ännu i Lohteå kvarvarande trupperna befallning att bränna magasinerna och, äfven de, fortsätta marschen till Gamlakarleby. Där, hvarest han hade tvenne vägar till sitt förfogande för upprätthållandet af förbindelserna med det sydligare Finland, beslöt han att tillsvidare stanna.

Den 5. och 6. maj inträffade hufvudstyrkan af Tutschkoffs trupper i Gamlakarleby och förlades på ömse sidor om älfven. På högra stranden kantonerade 23. och 24. jägareregementena i byn Korplaks. På vänstra stranden förlades Siäfska och Kalugska musketerareregementena samt Permska regementets ena bataljon och hvad som från Re-

¹ Gripenbergs rapport 8. maj.

² Buxhöwden till krigsministern $\frac{5}{17}$ maj.

volaks återstod af Mohilevska regementet. Permska regementets andra bataljon samt kapten Serbins kompani af Mohilevska regementet detascherades å vägen Perho—Saarijärvi till skydd för de på densamma framgående provianttransporterna. I trakten af Himanko kvarstod sålunda vid denna tid endast det arriergarde, som Gripenberg påträffat.

Tutschkoff tänkte att i en ställning bakom Gamlakarleby älf göra envist motstånd och att här invänta de förstärkningar, som skulle komma söder ifrån, hvarför han omedelbart började befästningsarbeten dels vid landsvägsbron öfver älven — den s. k. Kaukko bro — dels vid Nedervetil, där en mindre väg från Kelviå utmynnade.¹

Såsom förut nämndt, hade Buxhöwden i första hand afsett Rajefskis i Vasa och Kristinestad förlagda 1. afdelning till förstärkning af 5. divisionen. Från Vasa uppbröto också den 1. maj 6 kompanier af Velikij-Lukiska musketerareregementet med 4 kanoner samt två dagar senare 5 kompanier af det i Kristinestad under befäl af öfverste Erikson förlagda 26. jägareregementet tillika med 2 kanoner.² Under dessa truppers förflyttning uppgingo i allmänhet dagsmarschernas längd till 30 km. och därutöfver, och förplägades de genom ett vidtgående rekvisitionssystem. Redan den 4. maj, således ungefär samtidigt med Tutschkoff själf, anlände till Gamlakarleby de trupper, som från Vasa afgått till hans förstärkning.² Af de från Kristinestad framsända kvarlämnades 1 kompani såsom garnison i Vasa och tvenne i Nykarleby,³ hvarefter återstoden den 11. maj inträffade i Gamlakarleby. Till 5. divisionen räknades därefter hela 1. afdelningen af 21. divisionen.³

¹ Gripenbergs rapporter 10. och 11. maj samt 1. juni.

² 21. divisionens operationsjournal.

³ Buxhöwden till kejsaren $\frac{1}{13}$ maj.

För att fylla den lucka i de ryska truppernas strategiska uppställning, hvilken uppstått genom de i Kristinestad förlagda truppernas förflyttning norr ut, befalldes Buxhöwden, att af den i Björneborg förlagda bataljonen af 2. jägareregementet 2 kompanier under befäl af major Essen den 3. maj skulle afgå till Kristinestad. Men knappast hade dessa kompanier anländt dit, förrän underrättelser ingingo om en stark uppblåsning bland befolkningen i trakten af Vasa, hvarför marschen fortsattes till denna stad; och beordrades i stället till Kristinestad ett af de i Björneborg kvarlämnade kompanierna.

Sålunda efter hand förstärkt med 8 kompanier och 6 kanoner, med förbindelserna utefter kusten skyddade af 2 kompanier i Nykarleby och 3 kompanier i Vasa samt vägen öfver Perho bevakad af ungefär 1 bataljon, såg sig Tutschkoff nu i stånd att trotsa ett svenskt anfall på den ställning han intagit vid Gamlakarleby, där han fortsatte med sina befästningsarbeten.

Det fanns ingen utsikt, att Gripenberg på egen hand skulle kunna drifva fienden ur denna ställning, om hvilken han emellertid visste förskaffa sig synnerligen noggranna underrättelser. Af företagna rekognoseringar framgick dock snart, att Tutschkoffs arriergarde helt och hållet utrymt Lohteå och stannat bakom Kelviåelfven,¹ dit Gripenberg nu kunde följa.

Under 3. brigadens framryckning framför den öfriga delen af arméen hade den emellertid råkat i ett ganska kritiskt läge i följd af den nu med rask fart pågående snösmältningen. Denna gjorde terrängen på sidorna om vägen äfvensom hafsisen nästan omöjlig för trupp att beträda, och härtill kom den allt annat än behagliga om-

¹ Gripenbergs rapport 11. maj.

ståndigheten, att vattnet i Sipo älf, som nu låg bakom brigaden, stigit öfver sina bräddar och bortfört hela landsvägsbron, så att kommunikationen med Kalajoki afbrutits.¹ Hade ryssarne nu framgått till anfall, hade möjligheterna för Gripenberg att draga sig ur spelet ej varit stora. Efter många svårigheter lyckades han visserligen att den 10. maj erhålla förstärkning genom en bataljon af Savolaks jägare, hvilken framsändts af Cronstedt,² men återställandet af bron visade sig i följd af vattenflödet omöjligt. Först den 15. blef förbindelsen mellan de båda stränderna ordnad, men då endast genom färja.³

Plan III.

Savolaksbataljonens framsändande till 3. brigadens understöd betecknar öfvergången från den långsamma förflyttningen söder ut af den svenska arméen till ett nästan fullkomligt stillestånd under sex veckors tid. Klingsporska hären låg därunder echelonerad utefter kustvägen i tämligen jämnstarka afdelningar på en sträcka af 17 å 18 mil. 3. brigaden förlades med sina hufvudkrafter i Himanko, 4. låg fortfarande i Kalajoki, 2. i Brahestad, 1. i Siikajoki, samt i Uleåborg den s. k. Uleåborgs garnison, för hvars sammansättning längre fram redogöres.

»Alla större militairiska operationer» voro nu för en tid omöjliggjorda af snösmältning och vårflöde,⁴ som icke allenast gjorde den trakt, genom hvilken vägarna gingo, utan ofta vägarna själfva oframkomliga, och arméens spridda

¹ 4. brigadens konceptbok 8. maj.

² Savolaks jägareregementets orderjournal 1808.

³ 4. brigadens konceptbok 14. maj. Så när hade ryssarne fått kunskap om denna Gripenbergs isolerade ställning, då en rysk parlamentär, löjtnant Mentzikoff, på återväg från svenska högkvarteret passerat Sipo älf och sett tillståndet därstädes. Då han skulle fortsätta genom 3. brigaden, blef han emellertid af Gripenberg återsänd till Kalajoki under förvändning, att förbindelsen med ryska trupperna var omöjliggjord, i följd af att ryssarne bränt en bro. (Gripenbergs rapport 10. maj.)

⁴ Klingspor till konungen 7. maj.

förläggning medförde därför ej ringa fara och betydliga svårigheter. Man var visserligen öfverlägsen fienden, men under det denne i en god ställning låg så samlad, att han föga behöfde frukta de längst framskjutna svenska brigaderna, lågo dessa, dels i följd af afståndet till bakomvarande trupper och dels i följd af den mellanliggande traktens svårframkomlighet, så isolerade, att man lupit stor risk att blifva i detalj slagen, om ryssarne börjat röra på sig. Ur underhållsynpunkt förorsakade därjämte den spridda förläggningen synnerligen stora svårigheter. Om det gällt att genom rekvisitioner, åtminstone till hufvudsaklig del, underhålla hären med landets egna tillgångar, hade ju denna förläggning i flera hänseenden varit förmånlig, men då hela trakten var fullständigt utsugen, ställde sig förhållandena helt annorlunda. Ensamt magasinsförplägnad måste anlitas, och då centralisationen härvid åtminstone i början drifvits till sin spets, inträffade, hvad Klingspor själf berättar, att, sedan vägarna blifvit oanvändbara för släddon, allt underhåll måste framföras »på axel» på afstånd uppgående ända till 17¹/₂ mil. Så långt var det nämligen mellan magasinen i Uleåborg och den längst framskjutna brigaden i Himanko.¹

Hästarna blefvo härigenom snart förstörda,² och då furaget alltmera inknappades, betecknar högste befälhafvaren i början af juni icke allenast tross- och artillerihästarna utan äfven kavallerihästarna såsom »orkeslösa».³ Vid samma tid skref också Klingspor, att arméen, som med längtan såg »åt hafvet om bröd från Sverige», hade så ondt om proviant, att den »subsisterade nästan för dagen»,⁴ och var »subsistan-

¹ Klingspor till konungen 3. juni.

² Klingspor till konungen 20. maj.

³ Klingspor till Bergenstråle 6. juni.

⁴ Klingspor till konungen 2. och 7. juni.

cen», säger han, just »den articeln», som ej tillät honom att »hafva alla trouperne vid Himango».¹

2. *Smärre krigsföretag från 10. maj till 14. juni.*

Ända till den 15. juni låg den svenska arméen i stort sedt stilla. Blott en del mindre förflyttningar och krigsföretag utfördes. Sålunda framsände Cronstedt den 18. maj, enligt löfte, till 3. brigadens förstärkning ytterligare en bataljon, nämligen 2. bataljonen af Karelska jägarekåren,² men då denna bataljon visade sig bestå af ganska opålitligt manskap,³ blef densamma redan den 30. maj aflöst af Savolaks infanteriregementes 4. bataljon.⁴ På framställning från Gripenberg anbefalldes äfven längre fram af Klingspor, att också 1. bataljonen af regementet skulle framsändas till 3. brigadens förstärkning.⁵ Slutligen föranlät äfven Klingspors fruktan för de längst framskjutna brigadernas isole-erade läge honom att till deras förstärkning frambeordra 2. brigaden under öfverste von Döbeln. Furageringssvårigheter gjorde dock, att så väl det kavalleri, som var brigaden tilldeladt, som den 3-æ partidivisionen måste kvarlämnas.⁶ Brigaden, som härefter bestod af 4 bataljoner och 2 divisioner (afdelningar) 6-æ kanoner, nådde efter trenne dagsmarscher, den 7. juni, sitt marschmål Himanko. För samma ändamål som beträffande 2. brigaden företogs äfven en

¹ Klingspor till konungen 2. juni.

² 4. brigadens förslag 20. maj.

³ Under de tolf dagar bataljonen låg vid Himanko inträffade ett betydligt antal rymningar — på två nätter å rad icke mindre än en korporal och 28 man — hvadan Gripenberg tilldelade bataljonen en skarp varning och kring dess kvarter utsatte en stark vakt »med skarft laddade gevär för att skjuta dem, som till äfventyrs med våld eller lönligen vilja undansmyga sig och om det icke på annat sätt kan förekommas». (Brigadorder vid 3. brigaden 25. maj.)

⁴ Högkvartersorder 27. maj. Brigadorder vid 4. brigaden 29. maj.

⁵ Högkvartersorder 8. juni.

⁶ Högkvartersorder 2. juni. 2. brigadens förslag 10. juni.

förflyttning af trupper tillhörande den 1. Den 5. juni fram-sändes nämligen på högkvarterets befallning dels 1. batal-jonen af Nylands infanteriregemente till Pattijoki och dels Elimä kompani af Nylands jägare till Himanko.¹ Klingspor ansåg sig nu kunna bibehålla »en respectable defensive» och sade sig hafva all anledning förmoda, att Himanko nu skulle vara tillräckligt försvaradt, »esynnerhet under en så vaksam och upmärksam befälhafvare som öfverste Gripenberg».²

Under det sålunda en del truppförflyttningar utfördes, afseende stridskrafternas successiva förskjutning söder ut, och under det man så väl härmed som med de samtidigt utförda befästningsanläggningarna synes inom högkvarteret hufvudsakligen hafva haft försvaret till ögonmärke, utför-des dock ett par mindre krigsföretag af offensivt skaplynne, utvisande att den sanna krigarandan ännu kvarlefde bland själfva trupperna.

Från 3. brigaden utsändes sålunda den 13. maj ett de-taschement af 30 man ur Tavastehus regemente under befäl af underofficern Spåre³ i ändamål att rekognosera den fient-liga ställningens högra flank. Spåre lyckades att förbi flera mindre ryska posteringar öfver Kelviå tränga fram till Peltokorpi by — belägen omkring 15 km. från Gamla-karleby. Här påträffade han en rysk bevakningsafdelning om 40 jägare, 25 husarer och 25 kosacker, hvilken djärft anfölls. Genom att rikta angreppet ömsom mot fiendens hufvudstyrka och ömsom mot en därifrån utsänd bevaknings-afdelning lyckades Spåre så oroa ryssarne, att 23. jägare-regementet under befäl af öfverste Froloff från Korplaks uttryckte till de anfallnas understöd.⁴ Sedan den svenska

¹ Högkvartersorder 2. juni.

² Klingspor till konungen 3. juni.

³ 3. brigadens förslag 20. maj.

⁴ Baxhöwdens operationsjournal ^{15.}/_{27.} maj.

styrkan på detta sätt skaffat sig kunskap om fiendens därvarande ställning, återkom den utan förlust till Himanko efter tvenne dagars frånvaro, medförande 7 fångar, 4 kavallerihästar med sadelmunderingar samt åtskilliga gevärs- och remtygspersedlar. För sitt välförhållande konstituerades Spåre af Klingspor till officer.¹

Ett annat detaschement af samma styrka som det nu omtalade utsändes den 16. maj till Nedervetil by för att hopsamla och undanföra ett parti bröd, bakadt af kronan tillhörigt mjöl, hvilket under ett tidigare skede af kriget för detta ändamål utlämnats till bönderna.² Tillgängliga källor lämna ej upplysning om, på hvad sätt företaget utfördes, blott därom att brödet, som ärligt återställdes af bönderna och kräfde flera lass för sin transport, den 20. maj öfverlämnades till det svenska kommissariatet.³

Den framgång, hvarmed dessa i sig själfva obetydliga företag kröntes, manade att fortgå på lilla krigets stråt. Redan den 19. maj meddelade också Gripenberg högkvarteret planen till ett nytt dylikt företag, afseende förstörandet af fiendens provianttransporter på vägen från Perho.⁴ Förslaget gillades af högkvarteret,⁴ och dess utförande anförtroddes åt majoren vid Tavastehus regemente O. H. von Fieandt⁵ såsom befälhafvare för en styrka af 200 man ur

¹ Klingspor till konungen 26. maj. 3. brigadens förslag 20. maj.

² Högkvartersorder 21. maj.

³ 3. brigadens förslag 20. maj. — Blott ett par dagar efter denna tilldragelse — den 23. och 24. maj — blefvo Permska bataljonen och Mohilevska regementet samt 23. jägarregementet jämte 4 kanoner från sina kvarter nära Gamlakarleby förflyttade till Nedervetil. (5. divisionens operationsjournal.)

⁴ Högkvartersorder 31. maj.

⁵ *Otto Henric von Fieandt*; född den 26. sept. 1762 i Kristina s:n i Finland; kom i krigstjänst 1769; stabsadjutant hos generallöjtnanterna v. Platen och Hamilton 1788 och 1789; kapten vid Tavastehus reg:te 1789 och sedermera vid Björneborgs reg:te; major vid Rautalampi bataljon 1796; öfverstelöjtnant i arméen 1808; afsked med öfverstes rang 1810; död den

regementets 2. bataljon.¹ Hufvudändamålet var att bemäktiga sig dem af fiendens magasin, som enligt ingångna underrättelser befunno sig vid Perho och Lintulaks, samt å vägen förbi dessa orter påträffade provianttransporter. Vägen skulle tagas genom Viitasaari² och vid utförandet all försiktighet iakttagas, så att truppens säkerhet ej äfventyrades. Efter fullgjordt uppdrag skulle von Fieandt återvända till Himanko, men kunde ock, om återtåget dit blefve afskuret, i nödfall retirera på 5. brigaden i riktning mot Iisalmi eller Knopio. Ändamålsenligheten af att detaschementet komme att kvarstå någonstädes i den trakt det hade att genomgå var äfven förutsedd.

Den 1. juni bröt Fieandt upp från Himanko och tågade förbi Ylikannus, Toholampi och Lestijärvi till Kinula by, belägen vid norra änden af Kivijärvi, samtidigt med att Gripenberg för att afvända uppmärksamheten från företaget lät fältväbeln Hake med 30 man af Tavastehus jägare utföra en furagering öfver Kelviä³ mot Nedervetil.⁴

15. sept. 1823 på Kononoja i Viborgs s:n i Finland. v. Fieandt var känd för sitt egendomliga lynne och sin personliga till egensinnighet gränsande tapperhet, som tidigt förvärfvade honom kaptenegraden. Hans vapen följdes i allmänhet ej af framgång, men slogs gjorde han alltid så länge sig göra lät.

¹ Befålet utgjordes af 3 officerare, 2 till officerstjänst beordrade underofficerare och 4 korpraler. 1 trumslagare samt 8 trosshästar med kuskar medföljde. Skildringen af företaget grundar sig, då annan källa ej anföres, på von Fieandts tvenne efterlämnade relationer.

² I ett orderkoncept står härnäst »till Rautalambi», i ett annat äro dessa ord uteslutna.

³ Gripenberg underhöll liflig förbindelse med kaplanen i Kelviä, Carleins, som lämnade honom åtskilliga viktiga upplysningar.

⁴ Detta detaschement lyckades visserligen ej indrifva något furage, men framträngde till Jolka by nära Nedervetil och lyckades tillfångataga 1 underofficer och 8 man, utsända i provianteringsärenden. Den 4. juni var detaschementet åter i Himanko. (Klingspor till konungen 10. juni. 3. brigadens förslag 10. juni.)

Den 4. juni framkom Fieandt till Kinnula, där hopsamlandet af båtar för detaschementets vidare befordran sjöledes på Kivijärvi var förberedt. Fieandt själf med allena 12 följeslagare skyndade genast genom en nattmarsch fram utefter sjöstranden till Kivijärvi kyrka, dit återstoden af styrkan under befäl af kapten Bröijer sjöledes anlände själfva pingstdagen, då allmogen uppbådats för att aflägga tro- och huldhetsed till ryske kejsaren. Genom Fieandts mellankomst vardt nu här af intet.

Från Kivijärvi kyrka uppbröt detaschementet den 6. till Vuonomalaks,¹ hvarifrån man å gångstigar öfver de mest impracticable måssar och berghölster tågade förbi Risumäki nybygge samt Jänkä och Jylhä hemman till Mustamaa, hvarest planen till öfverfallet på ryssarne vid Perho uppjordes.

Genom gång efter annan utsända kunskapare hade Fieandt hållit sig noga underrättad om de oafbrutet pågående förflyttningarna af smärre konvojkommandon å ryssarnes förbindelseväg öfver Saarijärvi.² För att afleda uppmärksamheten från företaget mot Perho utsände han bönder, hvilka förstörde landsvägsbroarna vid Lokasaari, Kiminki-Möttönen och Naarajärvi-Möttönen. De från de utskickade ingångna underrättelserna föranledde honom, när han på aftonen den 7. ankommit till Mustamaa, att omedelbart gå till utförandet af sitt värf. Ryssarnes styrka vid Perho tillhörde Permska regementet och kunde uppskattas till omkring 100 man,³ sedan en husarskvadron om 90 man åtföljd af 50 man infanteri nyligen afmarscherat mot

¹ En half mil från kyrkan, innerst i den väster ut gående viken.

² Vid Saarijärvi stod denna tid ett kompani af Mohilevska regementet under kapten Serbin och vid Koivisto (norr om Laukkas) öfverste Vlastoff med 24. jägarregementet. (Buxhöwdens operationsjournal $\frac{1}{13}$ juni. Sid. 164 och 165.)

³ Enligt v. Suchtelen sid. 83: 1 officer och 90 man.

Saarijärvi. Men norr ifrån väntades en rysk styrka om 350 man, hvilken hunnit till Kellokoski. Ryssarne i Perho voro förlagda på tre spridda hemman och bevakade sig endast med kvarterposter.

Efter att hafva låtit husbonden på Mustamaa orientera sig rörande belägenheten vid och omkring Perho bröt Fieandt vid 11-tiden på natten i största tysthet upp mot kyrkbyn försedd med erforderliga vägvisare. Ett stycke från kyrkan delade han sin styrka i fyra särskilda afdelningar. Mot prästgården gingo dels fänriken von Fieandt med 25 man öfver kvarndammen, dels, tagande en omväg norr om kyrkan, fanjunkaren Bökman med lika stor styrka öfver landsvägsbron. SjälF ryckte detaschementsbefälhafvaren med 100 man under befäl af kapten Bröijer och löjtnant Dobbin öfver en mosse mot Sahi gästgifvargård, där den ryske befälhafvaren befann sig med sin hufvudstyrka. Med återstoden af detaschementet, en pluton, intog fanjunkaren Weisman tills vidare dold uppställning i närheten af anmarschvägen i ändamål att bemäktiga sig klockargården. Slutligen lät underläkaren Raucht de bönder, som slutit sig till expeditionen, förse sig med hvar sin stör af skaladt trä och formerade med dem en »batalion» af 120 å 130 mans styrka, hvilken på afstånd skulle »figurera som en bevärad troupp . . . och med hurra rop under stödja ataquen». De utgifna förhållningsorderna bestämde äfven, att anfall ingenstädes finge ske, förrän skott hördes från prästgården, hvilket skulle utgöra signalen till allmänt anfall.

Plan IV.

Kl. 3 på morgonen den 8. juni sköts larm af den vid prästgården utsatta ryska posten. Tack vare förutseende i planläggningen och dristighet i utförandet blef likväl öfverraskningen fullständig. Seende sig på alla håll omringad fann den ryske befälhafvaren, kapten Millohoff, inom mindre

än tio minuter, och efter helt obetydlig skottväxling, för godt att sträcka gevär, hvarvid såväl han själf som 5 underofficerare och 81 man gjordes till krigsfångar.¹ Allt hade gått efter uträkning. Endast »bondbataillon» förhöll sig mindre tappert. Dess befälhafvare beklagade sig öfver att, »så snart skotten började gå, ... mer än hälften af hans troupp försvunnit.»

Bytet utgjorde: 100 musköter, 100 huggare, 100 bando-lärtaskor med ammunition, 500 mattor hafre, 50 å 60 mattor bohvetegryn och 400 pund kött, hvilket senare dock befanns vara »af röta så anstuckit at det icke dugde mera till någodt.»

I betraktande af fientliga truppers närhet å ömse sidor om Perho fann Fieandt icke rådligt att länge stanna på platsen, och af samma orsak, såväl som i följd af de dåliga vägarna, kunde största delen af det tagna ej medföras. Han lät därför sitt folk göra utbyte af bristfälliga vapen och persedlar samt fördelade bland detsamma så mycket af de ryska lifsförnödenheterna, som kunde medföras. Återstoden af såväl ena som andra slaget lämnades i allmogens vård eller undangömdes i skogarna.²

Redan kl. 6 f.m. var allt användbart bortfördt, hvar efter truppen, medförande fångarne, anträdde återmarschen samma väg den kommit. Den 9. juni nåddes Kivijärvi kyrkby, hvarifrån rapport om företaget afsändes till brigadchefen. För återtågets vidare fortsättande ansåg emellertid Fieandt ej vägen öfver Lestijärvi och Ylikannus erbjuda tillräcklig trygghet, hvarför han dels till sjös och

¹ En underlöjtnant och fyra man stupade. Fem sårade samt två mindre sjuka kvarlämnades. Två man lyckades oklädda rädda sig genom att simma öfver strömmen.

² Fieandt fick sedermera, då fienden dragit sig tillbaka, order att återfordra det sålunda kvarlämnade och särskildt att afföra gevären till armeén. (Högkvartersorder 17. juni.)

dels till lands fortsatte återtåget öfver Muuruvejärvi, Siun-salo, Viitasaari, Kolimajärvi och Pihtipudas till Muurrepää (vid norra änden af Muurrejärvi). Den 15. juni framkom han till sistnämnda ställe och erhöll här från högkvarteret nya förhållningsorder med anledning af arméens förestående framryckning.

II. Förberedelser till sommarfältåget.

1. Förberedelser å svenska sidan.

Det efter Tutschkoffs reträtt å svenska sidan inträffade uppehållet i fråga om betydelsefullare krigsrörelser användes af Klingspor till ordnandet af förbindelserna utefter operationsvägen och densammas tryggande genom befästningar, till ordnandet af tross-, underhålls- och sjukvårdsväsendet, till nyformationers uppsättande samt till arbeten på truppernas organisation, utrustning och utbildning.

Det må ej förnekas, att högkvarteret härvid utvecklade ej ringa drift och företagsamhet samt lyckades utföra ett ganska omfattande arbete. Af det följande torde emellertid ej vara svårt att finna, att trots det ofta upprepade talet om »offensifve rörelser på fienden»,¹ den röda tråd, som genomgick alla Klingspors anordningar, var tanken på det passiva försvaret, med den eventualiteten för ögonen att dock slutligen behöfva anträda reträtten in öfver gränsen till det egentliga Sverige. Denna baktanke skapade svårigheter, som sannolikt eljest ej uppstått, och föranledde en förbrukning af krafter, hvilka ofta kunnat nedläggas på nyttigare saker.

I fråga om *förbindelserna* hade dessa varit ganska lätta att upprätthålla, så länge kölden isbelagt alla de älfvar,

¹ Klingspor till konungen 2. maj.

hvaröfver arméens tåg gått, men vid öfvergången till den blidare årstiden blef förhållandet ett annat. Den 1. maj rådde fullt yrväder; tre dagar senare var landsvägen redan ofarbar för släde.¹ Och under den närmaste tiden förvärrades tillståndet betydligt. Kustvägen öfversvämmades mångenstädes, älvarna stego öfver sina bräddar och bortförde flera af de redan förut nog fåtaliga broarna och färjorna.² Såväl vid begagnandet af vägen öfver hafsisen som ofta å själfva landsvägarna måste man vada till knäna i vattnet,³ och snart blef hafsisen fullkomligt oanvändbar. Endast å landsvägen fanns någon möjlighet att framkomma, men denna afbröts ständigt af större eller mindre vattendrag, öfver hvilka antingen endast färjförbindelse funnits, eller där broarna blifvit af fienden förstörda.

Det sistnämnda var förhållandet vid Himanko kyrka, där ryssarne vid sin reträtt afbränt de båda öfver älven ledande broarna. Gripenberg vidtog genast i samråd med fortifikationsbefälhafvaren öfverste Cedergren åtgärder till förbindelsens återställande och lät bygga en flottbro öfver älven närmare dess utlopp.⁴ Vid Sipo hade, såsom förut omtalats, en färja inrättats i stället för den af vårfloden borttryckta bron, och det vill synas, som om man ej på länge lyckats få någon annan förbindelse till stånd. Vid Kalajoki hade bron befunnits oskadad, men tyckes den ej hafva motsvarat behovet, ty den 4. juni anbefalldes Cedergren att för kommissariatets behof anlägga ytterligare tvenne broar,⁵ hvilket arbete synes hafva afslutats den 14. juni. Broarna öfver Pyhäjokis båda grenar, hvilka lidit

¹ Klingspor till konungen 5. maj.

² Rapporten och bref från Klingspor till konungen i maj.

³ 4. brigadens konceptbok 8. maj.

⁴ Cedergrens rapport 8. maj.

⁵ Högkvartersorder 4. juni.

af isgången, tarfvade endast reparation; men svårare ställde sig förhållandena vid Siikajoki. Ännu den 10. maj förmedlades öfvergången öfver denna älf allenast af en mindre färja, rymmande 20 man, och den 240 m. breda strömmen var så stark, att det näppeligen lät sig göra att anordna vare sig flottbro eller vanlig färjtrafik. Öfverste Cedergren anbefalldes därför byggandet af trenne »stockpromar», rymmande hvardera 60 å 75 man,¹ hvilka synas hafva blifvit färdiga den 19. maj. Senare, när vårfloden sjunkit undan, beslöt man sig dock för byggandet af en ordentlig bro, och fick Åbo läns regementes 1. bataljon för utförandet af detta arbete kvarstanna vid Siikajoki ända till de första dagarna af juli.² Öfver Ule älf skulle trenne flottbroar enligt upprättadt förslag hafva utlagts, men ingen af dem synes hafva kommit till stånd, och nöjde man sig i fråga om öfriga älfvar mellan Uleåborg och Torneå med den vanliga färjtrafiken. I senare hälften af maj var emellertid förbindelsen utefter kustvägen mellan Uleåborg och arméens olika delar ordnad; och ombesörjdes orders och rapporters framskaffande utefter densamma i allmänhet medelst brefposteringar af beridna dragoner, utposterade 2 och 2 på omkring 1 $\frac{1}{2}$ mils afstånd från hvarandra.³

En synnerlig omsorg ägnade Klingspor åt *befästandet* af de ställningar han intagit eller hade för afsikt att intaga. Redan i början af april anbefalldes sålunda generallöjtnant af Klercker att med biträde af öfverste Cedergren i detta syfte rekognosera trakten mellan Pyhäjoki och Uleåborg,⁴ och inlämnades med anledning häraf en hel

¹ Cedergrens rapport 10. maj.

² Hökqvartersorder 6. och 13. juni. 1. brigadens förslag 20. juni och 10. juli.

³ 4. brigadens konceptbok 15. maj m. fl.

⁴ Klingspor till Klercker 8. april.

del rapporter och förslag. Öfverste Cedergren anbefalldes därpå att i hufvudsaklig öfverensstämmelse med ett af dessa förslag, dagtecknad den 3. maj, uppgöra planer till befästningar vid Kalajoki, Pyhäjoki, Siikajoki och Uleåborg.¹ 3. brigadens framträngande till Himanko nödvändiggjorde emellertid, att äfven ställningen vid Raumoälven förstärktes; och såväl brigadens framskjutna läge som ock önskvärdheten af att kunna i en framtid bibehålla denna ställning ledde efter hand därhän, att försvarets tyngdpunkt förlades dit.

Himanko- eller Raumoställningen erbjöd enligt Gripenbergs mening tillräckligt utvecklingsutrymme för två brigader, under förutsättning att båda älfstränderna besattes, och ansågs ej ofördelaktig.² Befästningsarbetena härstädes, hvilka i början synas hafva bedrifvits lamt och planlöst, fördes mot slutet af maj framåt med mera omtanke och med användandet af samtliga därvarande trupper, hvilka för ändamåletingo arbeta t. o. m. om söndagarna. Den 8. juni voro de fullbordade, och arbetet inställdes.³

Äfven 4. brigaden vid Kalajoki erhöll befallning att därstädes befästa sig. Då terrängförhållandena emellertid föga lämpade sig för fältbefästningar i denna linie, dröjde det länge, innan man med allvar grep sig an med utförandet af »detta angelägna företag»,⁴ hvilket först i början af juni synes hafva kommit till fullbordan.

Vid Pyhäjoki och Siikajoki hade Cedergren utsett platser lämpliga för befästningsanläggningar till älföfvergångarnas försvar. Om utförandet af dylika vid Pyhäjoki känner man dock intet, och om försvarsanordnin-

¹ Högkvartersorder 5. maj.

² Gripenbergs rapport 11. maj.

³ Brigadorder vid 3. brigaden 8. juni.

⁴ Högkvartersorder 4. juni.

garna vid Siikajaki blott, att Klingspor i början af juni rapporterar till konungen, det han där skulle låta anlägga 2:ne batterier at försvara utloppet af denna 400 al:rs breda ström.¹

Vid Uleåborgs befästade synes stor vikt hafva blifvit lagd. Klercker fick i början af juni i uppdrag att genast påbörja arbetena härmed, »för at i fall af olyckshändelser för arméén ej ovanliga i krig vara beredd på försvar och at kunna hafva en säker retraite». ² Arbetena skulle ledas af majoren Nyberg enligt en af honom uppgjord plan, och i händelse af behof finge ryska fångar användas vid utförandet. ³ Det vill emellertid synas, som om tanken på dessa befästningars fullbordan tills vidare uppgifvits i och med armééns framryckning.

Denna framryckning gjorde samtliga befästningsanläggningar obehöfliga — en helt naturlig sak, då de endast voro anlagda »för at i alla händelser vara försäkrad om armééns retraite» ⁴ — och då de ej heller kommo till användning, när denna reträtt slutligen *måste* anträdas, kan alltsammans betecknas såsom ödslande med en kraft, den där hade kunnat nyttigare användas.

Den hastiga snösmältningen i början af maj månad verkade i dubbelt afseende hindrande på armééns rörlighet, i det att icke allenast vägarna i och för sig blefvo svårframkomliga utan äfven förbindelserna öfver älfvarna ganska vanskliga. *Armééns tross*, som hittills framförts på slädar, måste äfven helt hastigt sättas på hjuldon för att fortfarande kunna göra tjänst. Detta var emellertid en åt-

¹ Klingspor till konungen 8. juni,

² Klingspor till Klercker 9. juni. (Klerckeriana.)

³ Antalet ryska fångar i Uleåborg uppgick den 20. juni till 516 och den 30. i samma månad till 701.

⁴ Klingspor till konungen 7. juni.

gård, som vållade ej så litet bryderi, då trossfordonens hjul och en del annan materiel i allmänhet lämnats hemma i trossbodarna och då antalet fordon var så stort, att en komplettering af det felande knappast var görlig inom rimlig tid.

Redan förut¹ har framhållits, huru under återtåget mot norr arméens tross så småningom blifvit alltför vidlyftig, och hade detta, såsom Klingspor själf påpekat, »vid flere tillfällen redan satt arméen uti mycken förlägenhet.»² Samtidigt som Klingspor, sedan uppehåll i krigsrörelserna inträdt, anbefalldes öfvergång från släddon till hjuldon,³ tillsatte han därför den 5. maj en kommitté med uppdrag att utarbeta ett förslag till den s. k. fortskaffningstrossens fullständiga omorganisation. Redan den 8. maj hade kommittéen sitt förslag färdigt, och fastställdes det samma påföljande dag af högste befälhafvaren.⁴ Den ledande tanken i kommittéens yttrande var, att arméens rörlighet borde främjas, dels genom trossens minskande, och dels genom att vagnarna, såsom tyngre, svårare att reparera och fordrande större anspänning, utbyttes mot kärror. Därigenom skulle ock vinnas fördelen af mindre antal hästar, hvarigenom inbesparing af furage kunde ske.

Enligt denna plan grep man sig ofördröjligen an med trossens omorganisation. Redan förut var befallning utfärdad om upphandling af kärror till erforderligt antal;⁵ nu föreskrefs, att sådana i nödfall finge utskrifvas efter den grund,

¹ Del II, sid. 408.

² HögkvarTERSORDER 21. april.

³ HögkvarTERSORDER 3. och 6. maj. Del II, sid. 408.

⁴ HögkvarTERSORDER 9. maj. Detta förslag berörde ej förhållandena vid artilleriet, om hvars tross yttrande skulle infördras af dess chef. (Trossregl. kommittéens prot. 8. maj.) Sådant synes ock hafva inkommit den 11. maj samt gått ut på bl. a. minskande af ammunitionsmängden vid batterierna, en åtgärd som vann general-en-chefs gillande. (HögkvarTERSORDER 16. maj.)

⁵ HögkvarTERSORDER 5. och 9. maj.

att af tvenne kärror den ena fick uttagas.¹ Ensam i Uleåborg uttoges på detta sätt 200 kärror.² Starka och rymliga häckar skulle förfärdigas genom soldaternas försorg. Enligt plan öfvertaliga hästar skulle utan dröjsmål öfverlämnas till kommissariatet, och underhåll för dem fick ej längre rekvireras.³

Om trossens ordnande, trots den kraft, hvarmed den samma pådrefs, ej genomfördes så snart som önskvärdt varit, hade detta förhållande sin grund, dels i penningbrist, som fördröjde anskaffningen af seldon, presenningar o. d., dels, och särskildt vid 3. och 4. brigaderna, i furageringsvårigheter. Intendenturens motvilja för att så långt framföra furage ej blott omöjliggjorde för brigadcheferna att hålla hästantalet fullt utan nödgade äfven Cronstedt att utackordera sina trosshästar hos allmogen, ett försök som likväl slog illa ut, enär de vansköttes.⁴ Vid 2. och, så vidt man kan se, äfven vid 1. brigaden var emellertid trossen komplett i slutet af maj, och vid 4. brigaden fattades då endast 14 af 194 kärror.⁵

Arméens *underhåll* förorsakade högste befälhafvaren de största svårigheterna. Under återtåget hade förplägningen hufvudsakligen skett från tillfälliga magasin, upplagda längs marschvägen. Sådana voro — förutom de i redogörelsen för vinterfältåget omnämnda — Brahestad, Siikajoki, Limingå och Kempele magasin.⁶ Ju mera man nalkades det väl för-

¹ HögkvarTERSORDER 11. maj.

² HögkvarTERSskrifvelse 13. maj.

³ HögkvarTERSORDER 9. maj.

⁴ 4. brigadens konceptbok 28. maj.

⁵ 4 brigadens förelag 31. maj.

⁶ Finska generalkrigskommissariatets skrivelser 10., 11., 14. och 26.

sedda fasta magasinet i Uleåborg, desto mera lättades gifvetvis kommissariatets mödor.

Här hade Klingspor enligt flera uttalanden visserligen beslutit att försvara sig till det yttersta, men som en försiktig general förbisåg han därför ingalunda möjligheten af en fortsatt reträtt rundt Bottniska viken och lät på grund häraf upplägga förplägnadsmagasin invid kustvägen norr om Uleåborg i Ijo, Kuivaniemi, Kemi och Torneå.¹ Uti Uleåborg skulle lifsmedel uppläggas för 30, uti Ijo för 8 och i Kemi för 6 dagar, hvarjämte i Torneå en reserv borde finnas.²

Ju mera Klingspor nalkades Uleåborg, desto mera synes han emellertid hafva kommit till den uppfattningen, att hans energiska försvar därstädes dock skulle sluta med ett fortsatt återtåg, hvarför det anbefalldes, att magasinet i Ijo skulle fyllas från det i Uleåborg. Och när öfveradjutanten öfverste af Melin,³ som på konungens befallning afrest till finska arméen för att lämna dess högste befälhafvare kännedom om förhållandena i Västerbotten och

¹ Klingspor till generalintendenten 12. april. Finska generalkrigskommissariatets skrivelser 21., 22. och 27. april.

² Skrifvelse från underhållsintendenten Nyberg till generalintendenten Jägerhorn, hvilken efter Schenboms afresa till Sverige den 23. mars beklädde sistnämnda ämbete.

³ *Henric Georg Melin*, adlad af *Melin*, föddes den 24/3 1769; kom i krigstjänst 1779; löjtnant vid Södermanlands reg:te 1794; öfveradjutant hos konungen och major i arméen 1801; öfverstelöjtnant i arméen och brigadchef vid Fältmätningakåren 1806; öfverste i arméen samt tjänstgörande generaladjutant 1808; sekundchef för Ingeniörkåren 1812; generalmajor i arméen 1821; chef för Ingeniörkåren 1837; död i Stockholm d. 18/1, 1839 som den förste och siste af sin adliga ätt.

Deltagare i fälttågen i Finland 1788—90, i Pommern 1805—07 samt på Åland 1808, bevistade *M.* flera träffningar, men tjänstgjorde hufvudsakligen såsom adjutant hos högste befälhafvaren. *M.* skildras såsom synnerligen redlig och nitisk, men ansågs sakna den klarsynthet och energi, som hans framskjutna ställning under dessa kritiska tider kräfde.

Västernorrland, i händelse af ett fälttåg i norra Sverige,¹ den 18. april återvände,² fick han i uppdrag att från Västerbotten anskaffa 700 å 800 hästar med fordon för att i händelse af behof utrymma samtliga förråd i Uleåborg. Faran för en fortsatt reträtt var nu, så som händelserna utvecklade sig, visserligen öfver, men då, såsom af det anförda synes, magasinansläggningarna i och norr om Uleåborg varit hufvudsaken, blef följden den, att, när arméens förläggning slutligen kom att blifva söder om denna stad på en sträcka af 17 till 18 mil, underhållssvårigheterna blefvo synnerligen stora, och så mycket större som väglaget utgjorde ett betydligt hinder för de nu erforderliga förflyttningarna. Man hade tydligen så tänkt sig in i nödvändigheten att inskränka operationerna till Uleåborgs omnejd och vägen norr om denna stad, att man alls ej var förberedd på det krigsläge, som verkligen uppstått.

Till en början måste därför de söder ut tågande trupperna, hvar de än befunno sig, medelst egna fordon hämta sin proviant direkt från hufvudmagasinet i Uleåborg, men detta kunde ej fortgå i längden. Det blef nödvändigt att flytta förråden till truppernas närhet, och åtgärder vidtogos äfven i detta syfte. Från hufvudmagasinet i Uleåborg skulle proviant och furage så fördelas på de magasin, som upprättades i nedannämnda orter, att i Frantsila (för 5. brigaden) funnes livsmedel för 2,000 man i 8 dagar, i Siikajoki för 10,000 man i 16 och för 2,000 hästar i 14 dagar samt i Brahestad för 10,000 man och 1,700 hästar i 8 dagar.³ Till Brahestad, där Klingspor ville hafva arméens »resourcemagasin», skulle dessutom transporteras behållning-

¹ Hemlig generalorder 4. april.

² Klingspor till konungen 17. och 20. april.

³ Finska generalkrigskommissariatets skrivelser 1. och 2. maj.

arna såväl i Kempele och Limingå som uti magasinen norr om Uleåborg, hvilka sistnämnda dock åter skulle fyllas.¹ För 3. och 4. brigadernas behof upprättades småningom magasin i Kalajoki och Pyhäjoki.

Transporten af lifsmedel söder ut från magasinen i och norr om Uleåborg, hvilken i början utfördes öfver hafsisen, var synnerligen svår, då vatten och issörja gingo $\frac{1}{2}$ aln öfver slädorna(!);² och äfven fyllandet af de tömda magasinen stötte på betydliga svårigheter. I Uleåborg skulle nämligen ånyo uppläggas förråd för 14 å 15,000 man i 14 å 20 dagar och i norr därom belägna orter för samma antal man i 8 dagar.³

Man måste göra Klingspor den rättvisan, att han gjorde allt hvad i hans förmåga stod såväl härvid som i allmänhet, när det gällde själfva lifsmedelsanskaffningen, men hans uppdrag var ingalunda lätt. Allt hvad som med den i början synnerligen knappa penningetillgången kunde upphandlas af proviant eller furage köptes, och när penningar ej funnos, anlätades rekvisition, hvarvid man t. o. m. stundom synes hafva gått så energiskt till väga, att bland allmogen i Uleåborgs län, som för öfrigt led under följderna af ett missväxtår, brist uppstod på spannmål ej blott till utsäde utan till dagligt uppehälle.⁴ Då detta län snart var utsuget af såväl fienden som egna trupper, vände sig Klingspor till landshöfdingen i Västerbotten, friherre Stromberg, med begäran om anskaffning af spannmål och mjöl till arméen. Denne synes emellertid hafva varit föga tillmötesgående, hvarför vid Melins återkomst till Stockholm, och efter hans rapport om förhållandet,⁴ lagman Ekorn

¹ Klingspor till generalintendenten 4. och 7. maj. Finska generalkrigskommissariatets skrifvelse 4. maj.

² Finska generalkrigskommissariatets skrifvelse 7. maj.

³ Kungl. bref 18. maj.

⁴ Melins rapport 26. april.

förordnades till vice landshöfding i Umeå läns 3. och 4. fögderier med särskildt uppdrag att på allt sätt gå finska hären till handa.

Redan innan detta skedde, hade dock Melin under sin återresa satt alla krafter i rörelse för samma ändamål. På eget ansvar hade han befallt kronobetjäningen att till Uleåborg afsända det af Klingspor begärda stora antalet fordon, en befallning som ock utfördes, och hade äfven borgmästaren i Torneå »antydts» att för arméens räkning anskaffa brännvin, att låta verkställa brödbakning för truppens behof samt att »med yttersta verksamhet» biträda det till Torneå ankomna kommissariatsombudet.¹ Ekorn öfvervakade äfven nitiskt tillgodoseendet af arméens behof, och i början af juni afgick den ena betydliga proviant- och furagesändningen efter den andra till den finska arméen.²

Genom särskildt aftal med en brukspatron Forsell i Umeå lyckades Klingspor äfven erhålla en del proviant och furage,³ och slutligen ställde han i en den 1. maj utfärdad proklamation en allvarlig vädjan till Österbottens invånare att på allt sätt vara hären behjälplig i fråga om anskaffandet af dess underhåll.

Dessa ansträngningar hade också till följd, att förråden efter hand fylldes, så att arméens behof voro tillgodosedda intill slutet af juni månad,⁴ då lifsmedelssändningar sjöledes från Sverige kunde väntas.

Klingspor försummade intet tillfälle att för krigsstyrelsen framhålla arméens nöd, och var det härvid ej endast bristen på lifsmedel, som utgjorde det ständigt återkommande temat; bristen på penningar för erforderliga in-

¹ Melins rapport 26. april.

² Rapporten från öfverjägmästare Klingstedt 5., 11., 15., 16. och 28. juni.

³ Klingspor till generalintendenten 22. april.

⁴ Klingspor till konungen 17. juni.

köp och för arméens aflöning framhölls såsom ej mindre stor. Redan i april göres hos krigskollegium de bevekligaste framställningar om skyndsamt afsändande af penningar till Finland,¹ och i maj skrifer Nyberg till Schenbom, bedjande honom »fara af svält» sända penningar, då det för arméen vore »fara af svält».² Sveriges bekymmersamma finansiella ställning gjorde det emellertid ej lätt för krigsstyrelsen att efterkomma uppmaningarna, men man gjorde sitt bästa, och i slutet af maj samt början af juni ankommo betydande penningesändningar,³ hvarvid så väl arméens personal, hvilken på länge ej utfått någon aflöning, som äfven leverantörerna kunde tillgodoses. Härefter inträffade penningeremisserna ordentligt, och någon klagan förspörjes ej under längre tid.⁴

De svårigheter, med hvilka hären likväl utan tvifvel hade att kämpa, hänvisad som den var till Öster- och Västerbottens jämförelsevis små hjälpmedel, gjorde att man med stor längtan motsåg den tid, då isens försvinnande från Bottenhafvet möjliggjorde lifsmedelssändningar från moderlandet. Då emellertid äfven därstädes jämförelsevis stora truppstyrkor voro sammandragna, hvilka kräfde sitt underhåll, vållade Klingspors rekvisitioner för finska arméen ej ringa bekymmer i krigsdepartementet och voro ej lätta att efterkomma. Den 31. maj samt 7. och 14. juni underrättade emellertid departementet Klingspor om afsändningen från Stockholm af betydande partier proviant och furage, och kunde general-en-chef således vara förvissad, att när hans egna tillgångar togo slut, ersättning fanns att få.

Af det föregående torde hafva framgått, att ehuru arméens underhåll var förknippadt med ganska stora svårig-

¹ Finska generalkrigskommissariatets skrifvelse 14. april.

² Finska generalkrigskommissariatets skrifvelse 6. maj.

³ Finska generalkrigskommissariatets skrifvelser och kvittenser i juni.

⁴ Finska generalkrigskommissariatets skrifvelser och kvittenser.

heter, Klingspor dock nedlagt den allvarligaste omtanke på dessas besegrande. När icke desto mindre hela arméen, med undantag af Sandels brigad, blef liggande så godt som overksam långt fram mot sommaren, och detta hufvudsakligen skyldes på provianterings- och furageringssvårigheter, måste detta betyda, antingen att Klingspors beräkningar och ansträngningar likväl ej ledt till anskaffningen af tillräcklig mängd af lifsförnödenheter eller ock att anstalterna för att i mån af behof tillhandahålla trupperna hvad som verkligen fanns voro bristfälliga eller af andra orsaker ej fungerade.

Möjligheten att besvara frågan, huru det i förstnämnda afseende ställde sig, och om Klingspor alltså lyckats anskaffa allt, hvad arméen i underhållsväg behöfde, intill den tid då lifsmedelssändningarna från moderlandet kunde väntas, beror gifvetvis på, om det låter sig göra att utreda, huru stora lifsmedelstillgångarna i magasinerna under vissa tider verkligen varit. Ehuru detta af brist på erforderliga materialier är synnerligen svårt, saknar man dock icke alldeles hållpunkter därför.

Enligt en förut omnämnd skrifvelse af den 1. maj, däri fördelningen på magasinerna söder ut af behållningen uti Uleåborgs hufvudförråd anbefalldes, funnos ensamt därstädes omkring 260,000 portioner. Då portionstagarnes antal i allmänhet torde hafva uppgått till ungefär 14,000,¹ innebär detta, att här fanns lifsmedel tillräckligt för 19 dagar. Vid ofvannämnda tid voro likväl ansenliga förråd, såsom redan nämnts, dels undanförda från Uleåborgsmagasinet till Ijo, dels upplagda å alla större orter ända till Tornea, i hvilken stad också betydliga tillgångar synas hafva funnits. Den 11. maj rapporterar nämligen därvarande maga-

¹ Finska generalkrigskommissariatets skrifvelse 10. juni.

sinsföreståndare, att han afsändt 300 foror med åtskilliga förnödenheter till Brahestad och att han inom två dagar väntade 1,000 hästar från Västerbotten för afsändandet af återstående behållning.¹ Från lifsmedelsförråden norr om Uleåborg kunde sistnämnda stads magasin alltså erhålla en betydlig förstärkning, som i alla händelser borde vara tillräcklig, till dess de stora transporter från Västerbotten hunno ankomma. Dessa började nämligen samtidigt sättas i gång. I fråga om de lyckliga resultaten i berörda afseende af Klingspors ansträngningar kunna för öfrigt hans egna ord återopas. I rapport till konungen den 7. juni säger han nämligen, att arméen »ej en enda dag saknat hvad Eders K. Maj:te dem består, utom portions sk[il-lingen]». Och bestyrkes sagda förhållande ytterligare af en skrivelse till krigsdepartementet den 10. juni, däri kommissariatet med öfversändandet af redogörelse för magasinsbehållningarna visar, att arméen ägde proviant endast till — men dock till — månadens slut.²

Faktiskt var det ej heller så mycket öfver proviant som öfver furagebristen Klingspor klagade. Denna senare jämte de dåliga vägarna gjorde det nämligen svårt och ofta omöjligt icke allenast att hålla kavalleri- och artillerihästarna vid makt utan ock att furagera den stora massa hästar, som behöfdes för att framflytta magasinerna och framföra deras tillgångar till trupperna.

Att vägarna under snösmältningen och närmaste tiden därefter varit öfver all beskrifning usla är ett påstående, som väl svårligen kan jäfvas inför alla samstämmade uppgifter härom, men i slutet af maj, sedan vårfloden sjunkit undan, inträffade dock förbättring härutinnan, och vid denna

¹ Öfverjägmästare Klingstedt till finska generalkrigskommissariatet 11. maj.

² Finska generalkrigskommissariatets skrivelse 10. juni.

tid var äfven, såsom ofvan nämnts, arméens fortskaffnings-tross i ganska användbart skick. Då likväl, både förut och efteråt klagomål öfver furagebristen och hästarnas utsvultna tillstånd jämnt och ständigt höras, är detta något som ej väl stämmer med de redogörelser, som ännu finnas i behåll angående verkligen förefintliga tillgångar under nu omhandlade tid. Den 20. maj utgjorde sålunda den totala behållningen i samtliga magasinerna (utom de å östra krigsskådeplatsen) af korn, hö och halm minst 57,100 dagrationer, hvarjämte förefanns ett öfverskott af 20,000 pund halm. Antalet hästar uppgick den 15. juni (vakanta inberäknade, men 5. brigadens frånräknade) till 1,776, och skulle alltså, utan anlitande af de på väg varande transportererna från Västerbotten, underhåll funnits ytterligare i 32 dagar, d. v. s. till den 22. juni, då gräsbyte kunde användas.¹ Då härtill kommer att vid denna beräkning blott den högre rationsstaten — endast gällande för officers- och kavallerihästarna, hvilka utgjorde ungefär 1,000 — tillämpats, synes att furagebehållningen var så stor, att icke allenast det faktiskt befintliga antalet hästar kunde furageras intill tiden för andra utvägars anlitande, utan äfven att antalet kunnat ökas till förmån för sådana förplägnadskolonner, hvilka bort lyda under kommissariatet i och för lifsmedlens transport från magasinerna till truperna, men hvilka kolonner nu ej funnos.

Af här framlagda fakta framgår ofvifvelaktigt, att orsaken till de ständiga klagomålen öfver brist och svält samt till arméens häraf följande orörlighet ej låg i bristande tillgång på lifsmedel utan dels i felaktiga anordningar vid förrådens anläggande och lifsmedlens framförande till

¹ Den 13. juni anbefalldes, att alla artilleri-, tross- och dragonhästar, som ej voro i tjenstgöring, borde nyttja gräsbyte fr. o. m. den 16. s. m. (Högkvarteretsorder 13. juni.)

trupperna och dels i Klingspors obenägenhet att verkligen våga något. Man kan knappast värja sig för den miastanken, att de oupphörliga klagomålen från hans sida öfver brist och svårigheter mycket voro afsedda att tjäna till plausibla förevändningar för att slippa slåss.

Dylik klagan från brigad- och andra underordnade chefers sida kan däremot anses betydligt mera berättigad, och i synnerhet gäller detta om de längst framskjutna trupperna. Man tillhandahöll dem nämligen ej, hvad som fanns att tillgå. Några rörliga förplägnadsanstalter, afsedda att förmedla förbindelsen mellan magasinerna och trupperna, anordnades ej,¹ fastän hästar funnos i erforderligt antal, och då den ena högkvartersordern efter den andra anbefalldes brigaderna att med egna hästar afhämta alla sina behof vid magasinerna, blefvo de så godt som fastlåsta vid dessa. Att detta skulle omöjliggöra en kraftig offensiv ligger i sakens natur, men så var också, såsom redan påpekadt, hela underhållsväsendet från början egentligen ordnad för reträtt och ej för anfall. Däri låg det stora grundfelet.

Af fasta *sjukvårdsanstalter* fanns, då vinterfältåget afbröts, endast en, det i Uleåborg upprättade stående sjukhuset, i hvilket det flyttande sjukhus, som åtföljt hufvudarméen, slutligen uppgått.² I det eländiga tillstånd, hvare detsamma enligt tidigare skildring³ befann sig, inträdde under uppehållet i operationerna föga ändring, vare sig det gällde lokaler eller sjukhusutredning. Den då rådande penningnöden var ej heller ägnad att förbättra förhållandena. Endast på medikamenter tyckes ingen brist hafva rådt, och äfven tillräcklig läkarepersonal samt betjäning

¹ Högkvartersorder 14. maj.

² Högkvartersorder 21. april.

³ Del II, sid. 444 o. f.

synes nu hafva funnits. Den förra erhöll en oväntad förstärkning af 6 ryska, i Savolaks af Sandels tillfångatagna läkare, hvilka afsändts till Uleåborg, där de fingo göra tjänst å sjukhuset, företrädesvis vid vården af sjuka eller sårade landsmän.

Vid en inspektion af sjukhusen, hvilken under Klingens vistelse i Uleåborg i medlet af maj verkställdes af general Aminoff, vitsordades den goda ordning, som rådde hos svenskarne, men hos ryssarne »är», heter det, »omöjligt att hålla rent, emedan de äro högst malpropra». ¹ Sjukhusets läkare, som sågo sakerna med andra ögon, ville dock ej instämma uti förstnämnda gynnsamma utlåtande.

När under juni månad nya sjukhus måste organiseras söder ut, försämrades förhållandena i Uleåborg än ytterligare, enär man för utrednings anskaffande nödgades från det stående sjukhuset uttaga persedlar, som där mer än väl voro behöfliga. »Sedan detta skett», skrifer doktor Edgren något längre fram, »äro mer än hälften af våra sjuka i saknad af det nödvändigaste.»

Den 8. maj kvarlägo i Uleåborg 772 sjuka, däraf 329 blesserade, den 20. i samma månad 801, af hvilka 330 voro blesserade. 156 sjuka utgjordes af ryska fångar. ²

Behovvet af stående sjukhus längre söder ut än i Uleåborg gjorde sig, såsom naturligt var, vid arméens förläggning på djupet, snart gällande, och plats för ett sådant utsågs i Brahestad. Ursprungligen var afsikten att här organisera endast ett flyttande sjukhus för 75 å 100 man; ³ men det bestämdes snart därpå, att ett »nederlagssjukhus» skulle därstädes upprättas och det flyttande sjukhuset endast erhålla utredning för 30 å 40 man. ⁴ Till sjukhus-

¹ Gyllenbögels journal.

² Rapporten från sjukhuset 8. maj, jämförd med 2. juni, samt 20. maj.

³ Högkvartersorder 3. maj.

⁴ Högkvartersorder 6. maj.

läkare i Brahestad förordnades stadsläkaren Söderberg,¹ som till sitt biträde erhöll 4 underläkare och bl. a. äfven 8 sjuksköterskor. Lokalerna för detta sjukhus synas hafva varit bättre än de i Uleåborg, men hvad inventarier och utredning beträffar voro förhållandena likartade, hvarförutom äfven medikamentsbrist uppstod. Särskildt måste den för frossa så användbara kinan ersättas med allehanda blandningar, tillsatta med vin, maldrycker eller brännvin. Dessa surrogat tillvunno sig emellertid soldatens beröm, »förmodligen af den orsak», såsom det heter, »att han känner bränvinssmaken».

Antalet sjuke i Brahestad uppgick den 31. maj till 130, men steg något under juni månad.

Om sjukvården vid trupperna föreligga ganska få uppgifter. I hufvudsak torde den hafva företett samma be-
dröfliga bild som under vinterfältåget. Läkarnes antal och kvalifikationer hade ej kunnat ökas, och medicinalutrustningen var ej möjlig att fylla annat än genom tillförsel från Sverige. Den visserligen ej oroväckande men dock ingalunda obetydliga sjukligheten började efter hand att öfverfylla de stående sjukhusen, hvilket gaf Klingspor anledning att den 25. maj anbefalla brigaderna att om möjligt behålla kvar sina sjuka på något tjänligt sjukhus inom förläggningssorterna.² På grund af denna order etablerades vid brigaderna s. k. brigadsjukhus — för 2. brigaden i närheten af Brahestad, för 4 i Kalajoki och för 3. i Himanko. Sannolikt voro dessa sjukhus af mycket primitiv art. Ekonomien handhades i allmänhet af vederbörande brigadläkare i samråd med brigadchefen. I fråga om sjukhusutredning, förbandsartiklar och medikamenter fick man nöja sig med hvad som däraf fanns vid brigaderna, och ut-

¹ HögkvarTERSORDER 6. maj.

² HögkvarTERSORDER 25. maj.

spisningen var densamma som den, hvilken bestods det tjänstbara manskapet, en omständighet som ingalunda var ägnad att påskynda de sjukas vederfående.

Såsom redan påpekats, var det allmänna hälsotillståndet inom arméén ej godt, och trots de ganska noggranna föreskrifter för ordning och snygghet, som af högkvarteret utfärdades, tilltog sjukligheten under det långa stillaliggandet i ej ringa grad, hvilket hufvudsakligen torde böra tillskrifvas dålig beklädnad och bristande omväxling på födoämnen. Den 30. april utgjorde sålunda antalet sjuka af manskapsklassen tillhörande de fem brigaderna och Uleåborgs garnison 1,627, af hvilka 636 vårdades på sjukhus, och voro motsvarande siffror den 10. juni 1,859 och 810,¹ utvisande, om man utgår från hela armééns effektiva manskapsstyrka den 15. juni, 14,011 man, en ökning från 11,5 % till omkring 13 %. Dödligheten bland de sjuka var emellertid ej stor. Den största dödlighetsprocenten kom på de ryska fångarne, hvilket enligt Bjerkéns uppgift berodde på de mångfaldige och svåra blessurer finska arméén gifvit ryske soldaten.²

Klingspors åsikt om nödvändigheten att befästa Uleåborg, de viktigaste förrådens, verkstädernas och sjukvårdsanstalternas förläggande till denna ort, jämte den omständigheten att samtliga ryska fångar dit försändes och tarvade bevakning, nödvändiggjorde att äfven dit förlägga en från fälthären fristående *garnison*.

Redan under vinterfältåget hade detta behof gjort sig gällande, och den 15. april hade af Klingspor anbefallts bil-

¹ Förslag 30. april och 10. juni. I dessa siffror ingå ej sjuka vid kavalleriets brigaderna ej tilldelade styrka, och hafva uppgifterna för den 31. maj fått vid 5. brigaden ersätta uppgifterna för den 10. juni, hvilka saknas.

² Månadsrapport 2. juni.

dandet af en särskild garnisonstrupp om 150 man jämte nödigt befäl, uttagen ur 4. och 5. brigaderna. Manskabet i denna afdelning, efter dess befälhafvare vanligen benämnd »kapten Orbinskis detaschement», skulle utgöras af »de älsta och bräckligaste som till en active tjenstgöring äro mindre tjenlige». ¹ Till bestridande af garnisonstjänstgöring afsågs äfven den i midten af april till Uleåborg anlända, 160 man starka kontingenten af Kajana bataljon, hvarjämte äfven under en tid den i Uleåborg befintliga kontingenten af arméens flotta erhöll enahanda användning. Den 22. april beordrades Vasa regemente och den 29. i samma månad äfven Uleåborgs läns bataljon (Österbottens nya rotering) att förstärka garnisonen, ² och uppgick denna — sammansatt af nu nämnda kontingenter, några mindre dylika från annat håll samt artillerireserven — den 4. maj till 1,949 man, be-
 fälet inräknadt. ³

Bil. 16 och
 17.

Det ökade antalet ryska fångar, af hvilka alltjämt nya anlände, synnerligen från 5. brigaden, och hvilkas bevakning kräfde särskildt folk, nödvändiggjorde emellertid, att till garnisonens ytterligare förstärkning det dittills i Kempele kantonerande Karelska dragonvargeringskompaniet äfven förlades till Uleåborg. ⁴ När sedermera i början af juni såväl Vasa regemente som Uleåborgs läns bataljon afgick till fälthärens förstärkning, måste ersättning skaffas genom annat folks inkommendering. Härtill valdes att börja med de i Kempele förlagda afdelningarna af Nylands dragonregemente och Karelska dragonkåren, ⁵ men då äfven dessa den 19. juni afgingo till sina brigader, måste ersättning

¹ Högkvartersorder 15. april.

² Högkvartersorder 22. och 29. april.

³ Uleåborgs garnisons förslag 4. maj.

⁴ Högkvartersorder 13. maj.

⁵ Angående kavalleriets fördelning under maj och juni månader se ständiga indelningen den 13. juni. (Bil. 18.)

åvägabringas på annat sätt. När därför jämlikt Kongl. brevet den 23. april, med anledning af passevolansens upphörande, afmönstring till Kongl. Maj:t och kronan skulle verkställas vid de värfvade regementena, befallde Klingspor, att i samband härmed vid samtliga regementen en utmönstring af gammalt och orkeslöst manskap skulle äga rum, att de sålunda utmönstrade skulle afsändas till Uleåborg, samt att af dem tillsammans med kapten Orbinskis detaschement skulle bildas en särskild garnisonstrupp: den s. k. *garnisonsbataljonen i Uleåborg*.¹ Till chef för bataljonen nämndes öfverstelöjtnanten vid Savolaks infanteriregemente Tawast, och skulle till officerare tagas sådana inom denna grad, som kände sig »urståndsatte göra sommar campagnen».² De anbefallda mönstringarna ägde rum i början af juni, hvarefter, i mån som manskapet anlände, bataljonen organiserades. Dess styrka uppgick den 20. juni till 341 och den 30. juni till 470 man. Vid samma tider uppgick garnisonens hela styrka till resp. 926 och 1,072 man, tillhörande — förutom garnisonsbataljonen — artilleriet, Kajana bataljon och Karelska dragonvargeringer.³

Till kommandant i Uleåborg förordnades redan i medlet af april chefen för Österbottens regemente, öfverste G. von Numers, och den 22. april uppdrogs åt generallöjtnant af Klercker att i egenskap af öfverkommendant föra befälet öfver alla till Uleåborg ankommande trupper.⁴ Denna senare åtgärd torde hafva vidtagits dels för att bereda den åldrige generalen ett slags reträttplats, dels ock med hänsyn till ordnandet af stadens försvar, som, enligt hvad ofvan nämnts, mycket sysselsatte Klingspor. Härtill och till

¹ Högkvartersorder 13. och 27. maj.

² Högkvartersorder 5. juni.

³ Uleåborgs garnisons förslag 20. och 30. juni.

⁴ Kommendantsorder 23. april.

ordnandet af inkvarteringsförhållandena inskränkte sig också Klerckers åligganden, under det att reglerandet af garnisonens dagliga tjänstgöring tillhörde kommandanten. En etappchefs myndighet i nutida mening tillkom ingen af dem, utan meddelade sig enhvar af de underordnade myndigheterna, oberoende af kommandanterna, direkt med truppbefälhafvarne och med högkvarteret.

Stilleståndet i krigsrörelserna användes äfven att i möjligaste mån förstärka arméen genom truppförband, hvilkas manskapsstyrka, ehuru vid krigsutbrottet befintlig, likväl ej ännu hunnit organiseras, eller hvilken, såsom saknande all öfning, blott kunde betraktas såsom trupp till namnet. Dylika formationer voro — förutom den redan omnämnda garnisonsbataljonen i Uleåborg — Vasa regemente, Österbottens nya rotering, Kajana nya rotering, Kajana landtvärn, Karelska dragonvargeringen samt skärgårdseskadern.

Vasa regemente, hvilket i likhet med Österbottens nya rotering bildats genom den före krigsutbrottet gjorda nyroteringen inom Österbotten, var redan till manskapsstyrkan komplett, nämligen 753 man.¹ I medlet af mars hade regementet sammandragits till Vasa, Ilmola och Nykarleby för undergående af öfning och sedermera vid arméens reträtt åtföljt denna till Uleåborg,² i hvars garnison det, såsom förut nämnt, under en tid ingick. Befäl lämnades från Österbottens m. fl. regementen,³ och redan i början af april hade under befäl af öfverstelöjtnanten Conradi en organisation på tvenne bataljoner om 3 kompanier hvardera kommit till stånd. Utbildningen var förenad med stora svårigheter i följd af befälets fåtalighet och ovana, och det

¹ Del I, sid. 143, 146. Del II, bil. 26.

² Hofflanders bref till G. Montgomery.

³ Brigadförslag och högkvartersorder.

berättas, att en af bataljonscheferna måst »uti flere veckors tid 8 timmar om dagen på isen, sjelf handterande geväret» lära fyra kompanier att exercera.¹ Truppen bestod emellertid af ovanligt godt och kraftigt folk med god vilja, och dess snabba framsteg samt utmärkta hållning och disciplin lofordades af flera ögonvittnen såsom Klingspor och Adlercreutz.² Den 3. juni afmarscherade regementet för att tillstöta 5. brigaden, och af redogörelsen för dennas operationer kommer att framgå, huru väl det fyllde de förhoppningar man fäst vid detsamma.

Österbottens nya rotering erhöll i slutet af april benämningen »Uleåborgs läns bataillon». ³ Dess manskapsstyrka, enligt plan 278 man, var vid denna tid komplett och fördelad på 2 kompanier under befäl af majoren Bosin. Bataljonen organiserades och öfvades för öfrigt på liknande sätt och med lika goda resultat som Vasa regemente; var likasom detta under en tid förlagd i Uleåborg, deltog här efter med ett detaschement, på sätt redogörelsen för 5. brigaden visar, i dennas operationer, men tilldelades den 16. juni 1. brigaden ⁴ för att dock redan den 24. samma månad åter ställas till Sandels förfogande vid Kuopio. ⁵

Kajana nya rotering, eller Kajana bataljons i fred vakanta del, ⁶ hade vid krigsutbrottet uppbragts till 110 man, hvilka beordrades till Uleåborg och där, jämte 54 man af bataljonen, som redan förut dit förlagts, bildade ett särskildt truppförband, som i och för vidare utbildning ställdes under befäl af majoren Löthman. ⁷

¹ Hofflanders bref till G. Montgomery.

² Klingspor till konungen 10. juni. Adlercreutz' bref till Conradi 8. juli.

³ Högkvartersorder 25. april.

⁴ Högkvartersorder 6. och 16. juni.

⁵ Högkvartersorder 24. juni.

⁶ Del I, sid. 136 o. f.

⁷ Högkvartersorder 11. och 26. april. 5. brigadens förslag 14. april.

Kajana landtvärn eller enrulleringsmanskap¹ hade li-
kaledes vid krigsutbrottet uppsatts med en styrka af om-
kring 300 man, hvilka dock först i början af juli samlades
i Uleåborg till bestridandet af garnisonstjänst.²

Karelska dragonvargeringen, hvilken synes hafva saknat
all utbildning, hade åtföljt Savolaksbrigaden från hemorten
och tillhörde från den 16. maj till den 17. juli Uleåborgs
garnison, hvarefter den tilldelades 5. brigaden.³

På förslag af general Klercker i början af maj hade
Klingspor beslutit att vid Uleåborg »tilskapa en liten *skär-
gårdsflotta* af 8 canonslupar, för at betäcka arméen på sjö-
sidan, och taga fienden i flanken».⁴ Utförandet häraf upp-
drogs åt majoren vid arméens flotta Sjöman, till hvilkens
förfogande för detta ändamål ställdes de finska artillerire-
gementet förut tilldelade volontärkompanierna af arméens
flotta samt detaschementet af sjöartilleriet.⁵ Till farty-
gens bemanning afsågos, förutom nyssnämnda kontingenter,
dels 50 man förhyrdt sjöfolk och dels 50 man af Kajana
nya rotering, af hvilken dock endast 32 man slutligen to-
gos i anspråk.⁶ Bestyckning erhöles dels från tyghuset i
Uleåborg och dels genom användandet af några till Torneå
tidigare på året afförda 6- α pjäser.⁷

Eskaderns utrustning försiggick i Uleåborg med undan-
tag för tvenne kanonslupar, hvilka iordningställdes i Bra-
hestads hamn.⁸ I den mån de blefvo färdiga, skulle de

¹ Del I, sid. 136 o. f.

² Högkvartersorder 12. juni. Uleåborgs garnisons förslag 10. juli.

³ Uleåborgs garnisons förslag 20. juli.

⁴ Klingspor till konungen 20. maj.

⁵ Högkvartersorder 22. maj. Regementsorder vid Finska artillerirege-
mentet 23. maj. Uleåborgs garnisons förslag 10. juni.

⁶ Högkvartersorder 11. juni. Uleåborgs garnisons förslag 30. juni och
10. juli.

⁷ Högkvartersorder 15. juni. Uleåborgs garnisons förslag 30. juni.

⁸ Högkvartersorder 7. juni.

plutonsvis» afseglä till Kalajoki och enligt en senare bestämmelse till mynningen af Raumo älf, där de skulle träda under befäl af öfverste Gripenberg.¹

Organisationen af nu nämnda nya stridskrafter samt reorganisationen af de förut befintliga lägre truppförbanden omfattade hufvudsakligen komplettering af utrustningen, rekrytering och remontering för ersättande af vakanser bland dessa senare samt öfningar, afsedda att komplettera hvad som ännu fattades i krigsutbildningen. Det kan ingalunda betvivlas, att man på alla händer gjorde sitt bästa för att upphjälpa hvad som brast, och det är endast att beklaga, det möjligheterna att göra något i allmänhet voro så små.

Framst gäller detta komplettering af *utrustningen*. Illa var det beställdt med denna redan vid krigsutbrottet, och under reträtten hade tillståndet alltmera förvärrats, såsom af förslagen öfver felande persedlar framgår.

Bristen på gevär för den indelta truppen var minst kännbar. Visserligen funnos vid fälthären ej dylika för hela styrkan enligt plan — vid 4. brigaden felades t. ex. 300 musköter ännu i juni² — men i följd af det jämförelsevis stora antalet sjuka var förhållandet dock ej så märkbart. Gällde det åter att fylla bristen på vapen vid de nybildade trupperna, ställde sig förhållandena mycket sorgliga. Behållningen i Uleåborgs tyghus var sålunda den 11. maj endast 1,170 stycken gevär af 8 olika modeller, förutom 431 af ej specificerad sådan. Utaf de förstnämnda tarfvade emellertid 1,000 reparation.³ Från krigets början hade från Sverige ankommit endast 271 gevär, och först den 26. juni afsändes efter upprepade framställningar ytterligare 1,600.

¹ Hökquartersonder 11. och 14. juni.

² 4. brigadens förslag i juni.

³ Förslag från Uleåborgs artilleriförråd 11. maj.

Hvad artillerimaterielen beträffar, anbefalldes i slutet af april, att, med undantag af en division (afdelning) vid hvarje brigad, samtliga 6-kanoner skulle afsändas till Kempele för att därifrån, i den mån de tarvade reparation, försändas till Uleåborg,¹ hvarjämte de samtliga skulle sättas på hjul. Tillgången ökades äfven genom tvenne i Revolaks tagna haubitser, hvarjämte till tyghuset i Uleåborg transporterades 10 st. 6- och 8 st. 3-kanoner, hvilka dels under reträtten undanförs till Torneå och dels kvarlegat därstädes »sedan sista kriget emot Ryssland».²

För ammunitionstillverkningen såväl för infanteriet som artilleriet ställdes till chefens för sistnämnda vapen förfogande från medlet af april dels de båda volontärkompanierna af arméens flotta, dels detaschementet af sjöartilleriet.³

Sämst ställde det sig med beklädnaden. Antalet felande jackor, byxor och kapotter uppgick vid hvarje brigad till flera hundratal;⁴ och om strumpor och skor kunde man med användande af Klingspors ord säga, att »de började ej finnas». Det var egentligen på anskaffningen af sistnämnda tvenne slags persedlar man riktade sina ansträngningar. Om öfriga behof hör man knappast talas, förmodligen emedan alla insågo omöjligheten af att få dem tillfredsställda. De små partier, som kommissariatet lyckades upphandla i Öster- och Västerbotten, kunde ej långt förslå; först med ankomsten i början af juni af ett från Stockholm landvägen afsändt parti om 3,000 par strumpor och samma antal skor kunde den mest skriande nöden afhjälpas.⁵ I början af juni af

¹ Högkvartersorder 25. och 26. april.

² Klingspor till konungen 12. maj. Högkvartersorder 2. juni. Finsk artilleriregementets konceptbok 2. juli.

³ 4. brigadens konceptbok 13. april. Högkvartersorder 24. april. 5. brigadens förslag 30. april.

⁴ Brigadförslagen 31. maj.

⁵ Högkvartersorder 5. juni.

gick afvenledes från Stockholm en betydligare sändning beklädnadspersedlar af alla slag, hvilken dock ej förrän i början af juli kom arméen till handa.¹

Rekrytering till återbesättande af vid krigsutbrottet befintliga eller sedermera uppkomna manskapsvakanser hade gifvetvis endast i undantagsfall kunnat i vanlig ordning äga rum. I följd häraf vände sig Klingspor i en allmän kungörelse af den 4. maj till finska folket med anmaning, att de, som så kunde, borde till fosterlandets frälsning låta sig värfvas som soldater för den tid fälttåget räckte. Hans vädjan tyckes likväl, att döma af brigadförslagen, hafva förklingat skäligen ohörd. Emellertid kunde vakansernas antal ej sägas hafva varit stort. Den 20. juni uppgick det sålunda vid samtliga 5 brigader till allenast 661 (»anslagna» oräknade), eller med frånräknande af 137 man,² hvilka, utan att vara insatta i nummer, tillhörde brigaderna, till endast 525, ett resultat som dock i viss mån förklaras däraf, att vargeringsmanskap instuckits på kompanierna.

Bristen på officerare sökte man fylla, dels genom att kadetter vid Haapaniemi krigsskola förordnades att göra officerstjänst,³ dels genom underofficersares konstituerande till tjänst i högre grad, dock ej till större antal än »högst 8 öfver hufvudet vid hvarje corps».⁴ Genom generalorder den 2. maj bemyndigades emellertid Klingspor att till för rättande af officerstjänst beordra ytterligare tvenne underofficerare per bataljon.

Antalet otjänstbara och vakanta hästar vid Nylands dragonregemente och Karelska dragonkåren uppgick den 30.

¹ Högkvartersorder 3. juli.

² Från Sveaborg återkomna soldater m. fl.

³ Högkvartersorder 31. mars.

⁴ Klingspor till konungen 20. april.

april till i medeltal 14 per skvadron.¹ Den 12. och 27. maj förrättades kassationsmönstring med kavalleriets hästar,² hvarvid ej mindre än 42 kasserades vid dragonkåren.³ *Remontering* skedde genom uppköp i krigsorten, men befunnos, när den 15. juni denna befalldes skola upphöra, i medeltal ungefär 10 nummer per skvadron vid dragonkåren ännu vakanta,⁴ och förhållandet synes hafva varit detsamma vid Nylands dragonregemente. Remonteringen vid artilleriet, med hvars hästar mönstring förrättades den 9. maj,⁵ omfattade egentligen de s. k. aktionshästarna, hvilka användes till anspänning af kanonfordonen. Bristen å dylika skulle fyllas dels genom öfverföring till artilleriet af utrangerade dragonhästar och dels genom uppköp. I öfrigt skulle bondhästar och tagna ryska hästar användas.⁶

På *vapenöfningars* rätta och osfåtliga bedrivande lade man i högkvarteret stor vikt, och utfärdades tidt och ofta bestämmelser härom. Redan under återtåget föreskrefs, att exercis skulle äga rum, när tillfälle därtill gafa.⁷ Den 4. maj bestämdes, att exercistiden skulle utgöra minst 3 timmar om dagen, hvarvid i synnerhet »kedjeformeringen och chargen» skulle öfvas,⁸ och borde till öfningarna företrädesvis väljas skog samt stenig och oländig mark.⁹ I allmänhet synas exercistiderna hafva växlat mellan 3 och 6 timmar dagligen vid infanteriet och uppgingo vanligen till 4 timmar vid kavalleriet, vid hvilket vapen man

¹ Veckoförslag vid Nylands dragonregemente 30. april. Dagrappporter i regementshandlingarna.

² Högkvartersorder 6., 11. och 27. maj.

³ Förslag i regementshandlingarna.

⁴ Förslag 10. och 20. juni.

⁵ Högkvartersorder 1. maj.

⁶ Högkvartersorder 13. och 27. maj samt 4. juni.

⁷ Högkvartersorder 12. april.

⁸ Högkvartersorder 4. maj.

⁹ Högkvartersorder 3. juni.

hufvudsakligen sysselsatte sig med förpostreglementet, huggning på sabel och »flanqueringen i avancerande och retererande». ¹ Vid Karelska dragonkåren inrättades äfven en exercisskvadron, till hvilken kommanderades gamla dragoner och hästar samt rekryter och remonter. ²

Bil. 18, hvilken innehåller *ständig indelning* för svenska hären i Finland den 13 juni, angifver de högre truppförbandens styrka och sammansättning m. m. vid den tid, då Klingspor ansåg sig i stånd att åter upptaga operationerna på västra krigsskådeplatsen.

Bil. 18.

Klingspor, som efter segrarna vid Siikajoki och Revolaks blifvit utnämnd till fältmarskalk, ³ hade, såsom förut nämnts, i en skrifvelse till konungen den 5. maj utlofvat att, så snart som ett stillestånd i operationerna inträffat, framlägga en *plan till Finlands återtagande*. En dylik plan till »sommar campagne» framlades ock i en underdånig promemoria den 12. maj.

Uti densamma beräknar Klingspor sin effektiva styrka — efter afdrag af bleserade och sjuka — till 10,513 man, hvaraf dock ej till operationerna kunde användas mera än 9,000 man »värkelige stridande manskap» med 54 ⁴ kanoner. Mycket ansåg han likväl ej kunna uträttas med en dylik styrka, så framt ej fiendens »attention» väcktes »på flere puncter», hvartill följande medel borde användas: Den svensk-engelska flottan borde, opererande i Finska viken, genom ett anfall på »liflänska och ryska finska kusten» eller på »sjelfva Cronstadt» hindra kejsaren att förstärka sina trupper i Finland. »I den förhoppning at Eders Kongl. Maj:st

¹ Möllersvärds dagbok. Regementsorder vid Karelska dragonkåren 20. och 22.—24. maj.

² Högkvarterorder 1. maj. Regementsorder vid Karelska dragonkåren 20. maj.

³ Den 9. maj. Samtidigt befordrades Adlercreutz till generalmajor.

⁴ I skrifvelsen står »45», hvilket måste betecknas som skriffel, alldenstund en specificerad förteckning upptager 54 st.

ännu äger Sveaborgs fästning», heter det vidare, behöfde äfven fienden för denna fästnings inneslutande och för hindrandet af landstigning fortfarande en större kår, hvilken alltså blefve bunden i denna del af landet. Vidare skulle uppmärksamheten afledas från Klingspors trupper genom »en lätt escadre, jemte transport fartyg med 4 à 5,000 man, hvaraf 600 man lätt cavallerie landstignings trupper om bord», hvilken, opererande i Bottniska viken, »följde finska kusten, hotade med landstigning på flera ställen ofvanom Åbo, och verkstälde den vid Nystad, Raumo eller Björneborg». Under det fienden härigenom finge sin uppmärksamhet splittrad åt flera håll, skulle Klingspors armé — som behöfde en direkt förstärkning af 5 à 6,000 man infanteri och 600 man kavalleri — börja sina operationer, i hvilka såsom ett hufvudmoment borde ingå »en stor diversion» utefter Savolaksvägen. En sådan diversion »skulle förorsaka den största uppmärksamhet inom sjelfva Petersburg och oroa både hof och ministère». Enär fienden lämnat Savolaksvägen öppen, skulle man nämligen med ett större detaschement af 5. brigaden taga ställning vid Toivala midt emot Kuopio, hvarefter, i skydd af detta detaschement, »2,000 man med 4 à 6 lätta canoner och deraf 200 man cavallerie» borde framtränga ända till Sordavala, som ej vore svårt att taga. Allmogen i Karelen hade erbjudit sig att, om den erhöille gevär, deltaga i en dylik rörelse, och då Klingspor genom dylik hjälp hoppades kunna öka expeditionens styrka till 4,000 man, ansåg han, att man, sedan Sordavala fallit, kunde fortsätta »in i sjelfva Ryssland emellan Ladoga och Onega sjöarne, förstöra ett stort gevärs factorie der ligger heter Petrofskij, och poussera så långt försigtigheten det tillåter». ¹ Sistnämnda »di-

¹ Denna plan, säger Klingspor, hade han år 1790 framlagt för Gustaf III, och hade den »ej manquerat, utan emellankomne omständigheter».

version» borde emellertid ej utgöra något hinder för återstoden af 5. brigaden vid Toivala att, där omständigheterna det tillåte, »poussera in i Savolax och hota Nyslott», hvarigenom »diversionens» utförande skulle ännu mera tryggas.¹

Efter att hafva läst om alla de olika »diversioner» såväl till lands som sjös, hvilka Klingspor föreslagit skola igångsättas för att bereda honom möjlighet att börja operera med de trupper, som stodo under hans omedelbara befäl, väntar man sig äfven få höra något af hans tankar, om huru *dessa hans egna truppers* operationer skulle utföras, men härom säges intet annat, än att de voro förbundna med stora svårigheter.

Egendomligt är ock att, såsom äfven tydligen säges, planen ännu förutsätter Sveaborgs egande. Redan den 14. april hade emellertid Klingspor inrapporterat, att han genom Kulneff erfarit, »att fienden skulle med Sveaborgs fästning till öfverenskommande om capitulations villkoren träffat ett stillestånd», men förklarar han sig ej tro detta tal, hvilket dock fortfarande höll i sig.² Då löjtnant Callerstedt³ såsom Cronstedts kurir den 25. april på väg till Stockholm besökte högkvarteret,⁴ bör fältmarskalken dock ovillkorligen hafva erfarit innehållet af den mellan kommandanten å Sveaborg och ryssarne afslutade konventionen angående fästningens öfverlämnande, så framt ej undsättning före den 3. maj anlände. Det vill dock af allt synas, som om fältmarskalken trott, att denna undsättning likväl skulle hinna att i tid anlända, eller att fästningen i alla fall ej skulle öfverlämnas.⁵

¹ Klingspor till konungen 12. maj.

² Melins rapport 26. april.

³ Del II, sid. 350.

⁴ Klingspor till konungen 25. april.

⁵ Klingspor till konungen 20. maj.

Sådan var emellertid ej konungens tanke i denna fråga. Den 3. maj på aftonen — eller samma dag som fristen för Sveaborg utgick — ankom till Stockholm den förste af de kurirer, som skulle från Cronstedt öfverlämna kapitulationen,¹ och af den skrifvelse, som konungen en vecka härefter afsände till Klingspor, framgick tydligt, att han ansåg, att fästningen fallit. Denna skrifvelse, som på vägen gick om den ofvannämnda innehållande Klingspors operationsplan, medförde nämligen en befallning till fältmarskalken att, »i anseende till Sveaborgs olyckeliga öde och den vigt hvaraf denna fästning var för krigs operationerne», framlägga en plan angående »sättet att i nuvarande omständigheter föra kriget i öfre delen af Finland». Konungen, som visserligen blifvit nedslagen öfver att Sveaborg på »förrädiskt och ovärdigt sätt» öfverlämnats, hade dock alldeles samtidigt med underrättelsen härom erhållit nyheterna om segrarna vid Siikajoki och Revolaks samt om ryssarnes förjagande från Åland, hvarför han ej misströskade, utan tvärt om för Klingspor antydde, att denne nu borde gripa till offensiven. »Offensiva operationer», säger han, »äro alltid de förmonligaste, då de med fördel och klokhet utföras». Han tillade, att han, oaktadt det som inträffat med Sveaborg, hoppades »med Guds hjälp blifva mästare i sjön genom användandet af örlogs flottan i sammanhang med den engelska» och »ett stort antal canon slupar», som voro under byggnad.²

En engelsk hjälpsändning om 10,000 man, hvilken vid ungefär samma tid ankommit till Göteborg, skulle äfven kunnat blifva en afsevärd krafttillökning, när det gällde Finlands befrielse. Huru dessa hjälptrupper — om hvilka i en annan del af arbetet närmare skall talas — borde an-

¹ Tibells ämbetsberättelse.

² Konungen till Klingspor 10. maj.

vändas, därom kunde dock aldrig konungen och de engelska myndigheterna varda ense. Konungens tjänstgörande generaladjutant för arméen, generalmajor af Tibell,¹ afgaf emellertid den 19. maj ett förslag att genom engelsmännens användning mot Norge frigöra svenska trupper för att öka arméen i Finland.

Då de svenska och engelska flottorna vid denna tid hindrade danskars och fransmäns landstigning i Skåne och skyddade Sveriges kuster, ansåg han nämligen, att den enda fara, som på denna del af Sveriges gränser hotade, kom från norska sidan. Om man afstode ifrån att uppträda offensivt åt detta håll, utan här endast hölle sig på defensiven, skulle en stor del af den reguliära, mot Norge sysselsatta arméen utan fara kunna aflösas af de 14,000 man varge-

¹ *Gustaf Vilhelm Tibell*, adlad 1805 af *Tibell*, friherre 1827; född den 12/5 1772 på *Malma* i Södermanland; underlöjtnant vid Södermanlands regte 1789; kompaniofficer och lärare samt sedermera kompanichef vid krigsakademien å *Karlberg* 1792—1798; kapten vid Jämtlands regte 1795; i fransk och italiensk tjänst 1798—1803, hvarest han steg till generaladjutant i fransk tjänst 1799 samt till kommanderande generaladjutant 1801 och brigadchef för Fältingeniörkåren 1802 uti italienska republikens tjänst; åter i svensk tjänst 1803, utnämndes T. samma år efter hvart annat till konungens generaladjutant, till öfverste i arméen och generaladjutant af flygeln samt till direktör och chef för Fältmätningkåren; generalmajor 1808 erhöil T. plötsligt 1812 afsked från samtliga befattningar, och rättgång öppnades emot honom på grund af förmenta landsförrådiska meddelanden till franska sändebudet. 1814 återinsattes T. i alla sina värdigheter och dog som generallöjtnant i Stockholm den 2/5 1832. Redan under fälttåget i Finland 1788—90 erhöil T. silfvermedalj för tapprhet i fält. Under fälttågen 1798—1801 deltog T. bl. a. i tåget öfver Alperna samt i slaget vid *Marengo*. En af stiftarne af krigsmannasällskapet i Sverige, gaf T. äfven uppslaget till inrättandet af italienska krigsvetenskapsakademien i *Milano*. Ifrig historieforskare var han medlem af åtskilliga vittra samfund och utvecklade själf en ganska lifvig författarverksamhet. — Med skäl har man påstått, att det var till olycka för fäderneslandet, att T., fastän högt uppskattad af konungen, dock med afseende på krigets förande 1808 och 1809 föga kunde inverka på denne. *Gustaf IV Adolf* erkände, åtminstone understundom, klokheten af de framställda planerna, men — hade sina planer för sig.

rings- och 30,000 man landtvärnstrupper, som funnos organiserade. Dessas organisation var visserligen lös, men till ett rent defensivt uppträdande ansåg han dem dock dugliga, i all synnerhet om man på den södra gränsen mot Norge äfven finge disponera den engelska styrkan. Han beräknade, att på detta sätt 30 bataljoner indelt infanteri och vargering skulle kunna frigöras till användning i Finland, till hvilken styrka skulle delas nödigt artilleri men intet kavalleri.

I fråga om användningssättet af en dylik ganska betydlig styrka anför Tibell, att om Sveaborg ännu funnits i behåll, han ej skulle dragit i betänkande att föreslå undsättningskårens landstigning i södra Finland för att där operera själfständigt. Nu återigen, sedan ryssarne både tagit denna fästning och därvarande skärgårdsflotta samt skärgårdseskadern i Åbo vore bränd, hade fienden medel i sin hand att genom den sålunda förvärfvade förstärkningen af sitt skärgårdsförsvar omintetgöra eller betydligt försvåra en landstigning på dessa kuster. I alla händelser måste den svenska skärgårdsflottan först besegra den ryska, innan en landstigning kunde äga rum. Härunder kan, säger han, »finska arméen om den ryska under tiden erhållit betydliga förstärkningar blifva slagen». Men äfven om företaget lyckades, påpekar han vidare, skulle afståndet mellan de båda arméerna blifva för stort: »de kunna hvarken sammanbinda sina offensiva rörelser eller understödja hvarandra i fall af någon motgång, men fienden om han är rörlig och tilltagsen kan möjligtvis med samma trupper först möta den ena och sedan den andra af dessa aldeles afskilgde corpser.» Han rådde därför, att hela hjälpsändningen skulle så snart som möjligt landsättas *bakom* finska arméen och ställas under befäl af Klingspor, åt hvilken ock skulle öfverlåtas »at efter fiendens rörelser, landets beskaffenhet

och omständigheterna sjelf uppgöra» planen för dess användande. Hans uppmärksamhet skulle endast »i allmänna termer» fästas därpå, att de i Savolaks opererande trupperna borde förstärkas, alldenstund en framryckning i denna riktning och mot Kymmene skulle vara synnerligen kraftigt verkande. »Den hotar rent af», säger han, »at afskåra fiendens reträtt till egit land och bör således påskynda dess återtåg», under det att där varande trupper ej själfva kunde afskåras utan alltid hade vägen öppen till Uleåborg.¹

Ehuru Tibell på det enträgnaste vädjade till konungens »eftergifvande vishet som vikande för nödvändigheten, uppoffrar för ögnablicket Dess högre politiska åsichter för at afvärja egit folcks olyckor»,¹ fann denne ej för godt att gifva sitt bifall till ofvannämnda plan. Tanken på Norges eller ännu mera Selandis intagande var härtill alltför rotfäst. Gustaf IV Adolf anmärkte vid promemorians föredragande, att Tibells plan, om den komme till utförande, nog kunde föranleda ryssarne att hastigt och under sommaren utrymma Finland, men att en dylik motgång för dem likväl ej skulle föranleda ett fredsslut, då kejsar Alexander ej skulle afstå från sin fordran, att Sverige skilde sig från England, och konungen å sin sida ej kunde ingå härpå, då sådant strede mot hans ära. Däremot räknade han på, att tilldragelserna i Europa, och särskildt i Spanien, skulle öppna ögonen på Alexander, och att häraf mera skulle vara att hoppas. Han ansåg därför nödvändigt, »at alla operationer och krigs rustningar borde så beräknas och inrättas, at riket kunde försvaras, till dess Ryssland och Danmarck frångår sine fordringar och nalkas Sverige». Öfverförandet af så mycket trupper till Finland, som Tibell föreslagit, kunde

¹ Tibells promemoria 19. maj.

dessutom hafva till följd att, om fälttåget droge ut på tiden och in i vintern, det blefve svårt att vid behof återföra dem till moderlandets försvar. Konungen förklarade sig dessutom hafva beslutit att begagna de engelska trupperna till ett *anfall* antingen på Norge eller Seland, innan vintern kom; och då måste han till detta företag äfven använda åtminstone en betydlig del af de trupper, Tibell velat öfverföra till Finland.

Det var på annat sätt, som, enligt konungens mening, Finland skulle räddas. En hel del finska flyktingar och ombud för finska allmogen hade nämligen haft företräde hos honom och försäkrat honom om sina hemmavarande medbröders undersåtliga trohet, samt att dessa vid första analkandet af svenska trupper vore färdiga att förena sig med desamma till fosterjordens försvar. Klingspors meddelande om karelska allmogens beredvillighet att gripa till vapen hade äfven ankommit jämte redogörelsen för Sandels framgångar och allmogens sinnesstämning såväl i Savolaks som i Nerpes, där ett ryskt detaschement skulle hafva förjagats. Detta allt tillsammans med resningen på Åland ingaf konungen den föreställningen, att han, när det gällde Finlands befrielse, kunde i hög grad påräkna medverkan af landets invånare, »samt at til den ändan, svenska trupper borde landstiga på finska kusterne, för at väcka allmogens nit och gifva dem vissa föreningspunkter, då hela landet sjelfmant förmodades resa sig, och därigenom finska hufvudarméens framgång lättas och befordras, utan at behöfva borttaga något betydligt antal trupper från de tilltänkta norriska eller seländska operationerne».

Konungens beslut blef därför, att allenast afsända dylika, *mindre* landstigningskårer, nämligen en från Umeå mot Vasa under öfversten Bergenstråle och en öfver Åland mot trakten af Åbo under generalmajoren, friherre von

Vegesack, hvarjämte några bevärade fartyg skulle visa sig utanför Kaskö »för at där understödja allmogens företag»¹; och voro för öfrigt order om dessa expeditioners utförande delvis redan gifna, innan Tibells ofvan omförmälda betänkande framlades.

Klingspor skulle sålunda för fältågets fortsättande i det stora hela lämnas utan understöd af trupper från moderlandet. Men äfven han synes, åtminstone delvis, hafva satt sitt hopp till bonderesningar. Åtminstone saknades ej proklamationer, genom hvilka allmogen, som utlofvades understöd af reguliära trupper, uppmanades därtill. Det svårbegripliga härvid är dock, att, samtidigt som fältmarskalcken uppmanade till ett dylikt folkkrig, han gång på gång talar om bondhoparnas oanvändbarhet.

Däremot synes hans tilltro till egna krafter under någon tid hafva vuxit. Sedan vattenflödet upphört, skrifer han sålunda till konungen om ryssarne, »hoppas jag at kunna tournera dem och öfver Kellvio och nedre Vetil på deras högra flanke söka pröfva deras contenance». Men då han klokt nog ej förbisåg, att äfven hans egen »contenance» kunde blifva pröfvad, försäkrar han sig skola »förena den försigtigheten at ej entamera något som kan sätta på vågspel at förlora de obetydliga fördelar vi haft.»² När äntligen bestämda underrättelser inlupit om att Sveaborg verkligen fallit,³ var det återigen slut med tillförsikten. Fienden skulle nu blifva i tillfälle att använda hela sin armé emot honom, och han satte därför, skrifer han till konungen, sitt hopp därtill, »at Eders Kongl. Maj:tes allierade kraftigt bistå Eders K. Maj:te med sin flotta i Finska

¹ Tibells ämbetsberättelse.

² Klingspor till konungen 17. maj.

³ Alldeles bestämd underrättelse härom synes ej hafva nått arméens örr än den 23. maj. (Några anteckningar om och af general von Döbeln, del I, sid. 227.)

viken», samt därtill att, samtidigt som »en betydande diversion» riktades mot södra Finland, han själf med första öppet vatten erhöle »en betydande hjälpsändning»¹ — ett upprepande, såsom vi se, af tankarna i hans ursprungliga plan, till hvilken ock hörde ett anfall »sjöledes på Petersburg».² Under afvaktan härpå drog han, såsom förut nämndt, flera trupper till Himanko för denna orts försvar eller för att möjligen därifrån kunna utföra någon »diversion», men anbefalldes äfven ett allvarligare bedrifvande af försvarsarbetena vid Kalajoki och Siikajoki för att hafva reträtten fri.³ Att »agera offensift» emot fienden i Gamla Karleby, så länge denne därstädes hade »6 à 7,000 man», lät sig ej göra, förklarade han, samtidigt som han ordade om »diversioner», och man frestas nästan att tro, det han ännu så sent som den 14. juni härmed ej menat en allmän framryckning utan allenast smärre ströftåg liknande Fieandts för att oroa fiendens transporter och »betaga honom möjligheten af et långvarigt vistande här i orten».⁴

2. Förberedelser å ryska sidan.

Å ryska sidan hade man, såsom förut nämndt, kommit under fund med, att de för Finlands eröfring hittills använda stridskrafterna ej förslogo för detta ändamål, och ehuru man snart märkte, att faran för något kraftigare uppträdande af de trupper, som stodo under Klingspors direkta befäl, ej var alltför stor, ingaf återigen Sandels' hastiga framträngande på den östra krigsskådeplatsen de allvarligaste farhågor. Hela skulden till de lidna mot-

¹ Klingspor till konungen 20. maj.

² Klingspor till konungen 27. maj.

³ Klingspor till konungen 8. och 7. juni.

⁴ Klingspor till konungen 14. juni.

gångarna kastade Buxhöwden på Tutschkoff, och då han, efter att hafva vidtagit de åtgärder till dennes understöd och invasionshärens förstärkning, hvarom förut nämnts, kommit till den klarhet öfver krigsläget, att han såg sig i stånd att för kejsaren framlägga en därpå grundad plan för sommarfältåget, inledes denna med ett uppräknande af alla Tutschkoffs misstag.

Bl. 19.

Hans fel, säges det i denna skrifvelse såväl som uti en af den $\frac{1}{3}$ maj, hade bestått däri, att han ej från början riktat sin uppmärksamhet på besättandet af Varkaus, hvarigenom dels Cronstedt skulle hafva tvungits att draga sig mot Heinola, där han stött på andra ryska trupper, dels 5. divisionen fått försprång till Vasa; att han sedan stannat för länge i Kuopio och låtit Bulatoff kvardröja därstädes ännu längre; att han framgått mot Vasa med onödigt stor styrka; att han beordrat Bulatoffs afdelning att från Frantsila förena sig med honom samt att han genom alltför sparsamma och knapphändiga rapporter hållit högste befälhafvaren i okunnighet om det verkliga krigsläget. Utan Buxhöwdens vetskap och vilja hade han alltså fullständigt blottat Savolaksvägen på trupper och lämnat de gamla ryska gränserna obetäckta från detta håll, hvarigenom nu riskerades, att därvarande mindre afdelningar, magasin och sjukhus fölle i svenskar-nes händer. Och när han så måste retirera, hade han ej med sin division dragit sig mot Kuopio, utan efter kustvägen, trots den order han erhölet.¹ I följd af detta

¹ För att belysa med hvad grad af berättigande dessa förebräelser riktades mot Tutschkoff förtjänar erinras därom, att denna order innehålles i Buxhöwdens den $\frac{10}{27}$ april utgifna disposition, hvilken sväriligen hunnit komma 5. divisionen tillhanda före striden vid Revolaks. Vidare hade just Tutschkoff, när han erhölet befallning att med hela sin division gå till Vasa, i en skrifvelse till Buxhöwden den $\frac{4}{16}$ mars påvisat faran häraf: »Den mot mig stående fienden», skref han, »är 3,000 man stark. Uraktlåter man att

Tutschkoffs beteende, rapporterade äfven Buxhöwden till kejsaren, hade han kallat honom till sig och tills vidare anförtrött befälet öfver 5. divisionen och dess förstärkningar åt generallöjtnant Rajefski.

I fråga om operationernas utförande under den närmaste framtiden, i ändamål att bota den inträffade skadan, fäste sig Buxhöwden i främsta rummet vid den fara, som hotade å östra krigsskådeplatsen, där han dock redan vidtagit de allra nödvändigaste åtgärderna för att möta densamma. För att här med kraft upptaga kampen mot de framryckande svenskarne tänkte han att snarast möjligt vid St: Michel sammandraga en kår af minst 7,000 man under befäl af generallöjtnant Barclay de Tolly. Rajefski, hvilken snart komme att öfvertaga befälet öfver Tutschkoffs trupper, skulle utom de förstärkningar från 21. divisionen samt Petrofska och Pernauska regementena, hvarom förut talats, få sig tilldelade från södra Finland tvenne skvadroner lifkosacker. Södra Finlands kuster skulle besättas af öfriga i Finland varande trupper, hvilka liksom alla öfriga skulle kompletteras och ökas med de ur fransk fångenskap återkommande soldater, som ställts till Buxhöwdens förfogande. Och slutligen anhåller han hos kejsaren, att denne ville för bildandet af en gemensam reserv låta till Viborg sammandraga åtminstone 8 bataljoner infanteri och 5 skvadroner kavalleri.

Sättet för Rajefskis och Barclay de Tollys uppträdande mot Klingspor angifves sedan genom följande passus: »5. divisionen . . . skall hafva till mål att tillbakahålla fiendens försök

förfölja honom eller att lämna en tillräcklig garnison i Kuopio, återtaga svenskarne utan tvifvel denna stad och afskära därigenom transporten af lifemedel. . . Dessa viktiga orsaker hafva förmått mig att göra framställning i saken och att afvakta Eder befallning, huruvida jag med hela styrkan bör förfölja fienden till Uleåborg, eller om jag bör lämna en afdelning i Kuopio, samt i så fall huru stark den bör vara, och med huru stor styrka jag sedan bör gå till Vasa».

mot Vasasidan, mera locka honom på sig, för att samtidigt Barclay de Tollys kår må kunna forcera, vinna tid och taga honom i ryggen, och då fienden vänder sig mot Barclay de Tolly, så skall 5. divisionen utföra detsamma på vägen till Uleåborg och på sådant sätt bemöda sig att i hvarje fall ställa fienden mellan tvenne eldar.¹

Den 23. maj öfvertog generallöjtnant Rajefski² befalet öfver 5. divisionen och de förstärkningar, som tilldelats densamma.³ Till dessa förstärkningar skulle, såsom förut nämnts, sluta sig Petrofska och Pernauska regementena

¹ Buxhöwden till kejsaren $\frac{6}{15}$ maj. På kejsarens befallning hade äfven den bekante markisen Paulucci, hvilken företagit en rekognoseringsfärd genom Finland, uppgjort tvenne operationsplaner, den ena af $\frac{6}{16}$ och den andra af $\frac{6}{31}$ maj och innehållande tvenne alternativ: anfall eller försvar. För ett *anfall* behöfdes mera trupper (15,000 man), och borde man operera på *tre* kolonner: Kuopio—Temmes, Tavastehus—Perho—Kärsämäki(?) samt utefter kustvägen. Om inga förstärkningar kunde lämnas, borde man gå *försvarsvis* tillväga under sommaren i en linie Björneborg—Tammerfors—Kuopio—Vieremä. Dessa båda förslag synas emellertid hafva blifvit mindre beaktade.

² *Nikolai Nikolajevitsch Rajefski*, född 1771, kom i krigstjänst 1786; deltog med berömmelse i kriget mot turkarne och blef af denna anledning för utbildning i förposttjänst och lilla kriget kommenderad till tjänstgöring vid kosacktrupperna; blef därstädes redan 1788 hetman och kort därefter öfverstelöjtnant; deltog åter i turkiska kriget och sedermera i kriget mot Polen samt blef därefter chef för Nischegorodska regt:et i Kaukasien; 1806 i Preussen utnämnd till generalmajor återfinnes han 1808 såsom generallöjtnant vid ryska arméen i Finland. Efter deltagandet i finska kriget tjänstgjorde R. med utmärkelse på andra krigsskådeplatser, särades såsom chef för grenadierkåren vid Leipzig 1813, men deltog sedan i de sista striderna mot Napoleon. 1825 tilldelad rang af statsråd — efter förut erhållen befordran till general af kavalleriet — afled R. 1839.

³ Huruvida kejsaren gillade Buxhöwdens åtgärd att främtaga Tutschkoff befälet är ej så lätt att förstå af skrivelserna i ämnet. Emellertid skulle denne finna sig i ryska högkvarteret och hans sak underställas en krigsrätt med v. Suchtelen som ordförande. (Krigsministern till Buxhöwden $\frac{19}{31}$ maj.) Vid denna krigsrätt synes Tutschkoff lyckats fullständigt rättfärdiga sig och försoning hafva skett mellan honom och Buxhöwden. (Gavardovski till krigsministern $\frac{7}{14}$ maj [källans datum felaktig].)

samt två skvadroner lifkosacker, men Rajefski erhöi snart underrättelse, att Pernauska regementet med anledning af händelserna på Åland ej kunde sluta sig till honom utan i stället beordrats till Hvittis.

Bil. 20.

Rajefskis uppgift skulle, enligt den instruktion han erhöi, blifva hufvudsakligen af defensiv art. I öfverensstämmelse med den allmänna operationsplanen borde han »så mycket som möjligt undvika en hufvuddrabbning», och i stället, »genom begagnande af terrängen och intagande af starka positioner, hämma fiendens framträngande och steg för steg draga sig tillbaka på vägarna, som ledde till Tavastehus och så utföra sina operationer, att han ej blefve kringgången». För att kunna handla i samband med Barclay de Tolly erhöi han en afskrift af dennes instruktion, och förklarades för honom, huru en med ordning utförd reträtt af hans trupper, synnerligen i samband med »motstånd på vissa punkter och fiendens besegrande», ej kunde »vara skadlig för den allmänna operationen», ty, heter det, »i den mån ni drager er undan mot Tavastehus, närmar sig generallöjtnant Barclay de Tolly Kuopio och vinner härigenom fiendens flank». Han borde dock noga taga reda på, om ej tilläfvventyrs fienden vände sina hufvudkrafter mot Kuopio och mot honom själf endast lämnade en svagare styrka. Denna borde då anfallas för att »afleda fiendens uppmärksamhet» och dölja den verkliga afsikten. Intill dess Barclay de Tolly lämnat Kuopio, skulle Buxhöwden, då förbindelsen mellan de båda kolonnerna vore svår att direkt upprätthålla, meddela den ena underrättelser om den andres rörelser.¹

Den tillförsikt Rajefski omedelbart efter befälets emottagande hyst, att åtminstone ej behöfva vika för snart, synes

¹ Instruktion för Rajefski $\frac{14}{30}$ maj.

ej hafva varit ringa. »Min position», skrifver han till Buxhöwden, »är sådan, att det är omöjligt att tvinga mig lämna den utan öfverlägsna krafter och oerhörda förluster för fienden. För att kringgå den i högra flanken ser jag ingen möjlighet, ty utefter floden, där jag för tillfället befinner mig, har jag kommandon af infanteri och kavalleri, så att ingen från den sidan kan öfverraska mig, såvida ej hafvet, som börjar blifva isfritt, skall lämna dem [svenskarne] medel härtill, men i så fall», tillägger han, »håller jag min position med ett ringa antal trupper och kraftiga batterier, under det att jag enligt eder befallning vänder mig med den öfriga delen mot fienden.»¹

När han hunnit något närmare sätta sig in i ställningen, tedde denna sig dock ej fullt så ljus. Närmaste anledningen till bekymmer gäfvo underhållssvårigheterna. Genom allmogens motspänstighet i fråga om framförandet af provianttransporterna hade å 5. divisionens förbindelselinier lifsmedelsförråd för icke mindre än 25 dagar hejdats under framforslingen. Öfvergifna af de »upproriska» bönderna kvarlägo de ryska provianttransporterna kullvräcka vid Perho och Saarijärvi. Väglaget och de talrika öfversvämningarna försvårade också i hög grad deras hämtande, och möjligheten att skaffa trupperna underhåll genom rekvisitioner i den utsugna trakten blef allt mindre. Ja, dessa svårigheter syntes redan så stora, att Rajefski inom kort (d. 24. maj) rapporterade, att han såg sig nödsakad retirera till Vasa.²

Ehuru Buxhöwden, såsom ofvan framhållits, ej väntat, att 5. divisionen skulle kunna hålla stånd vid en svensk framryckning, och dess tillbakavikande i viss mån ingick i hans plan, hade han dock ej tänkt sig, att detsamma skulle

¹ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{13.}{26.}$ — $\frac{15.}{27.}$ maj.

² Buxhöwdens operationsjournal $\frac{17.}{29.}$ maj.

betingas af annat än de svenska truppernas åtgärder. Att Rajefski veke på grund af provianteringssvårigheter och befolkningens hållning ville han däremot ej tillåta, då detta komme att gifva ny fart åt folkresningen och Barclay de Tolly också skulle kunna hindras af densamma. Trupperna, så befallde högste befälhafvaren, måste förplägas med det bröd, som fanns till hands, och de förnödenheter, som funnos på Saarijärvi—Perhovägen, måste skaffas till rätta. I värsta fall kunde de efterblifna provianttransporterna hämtas med regementstrosshästarna, och borde de skyddas genom detaschering af truppkommandon samt befolkningen hållas i styr genom kraftiga repressalier. Om likväl ej tillräckligt med bröd kunde erhållas, borde dagportionen därpå minskas och i stället uppköpas mera kött, hvarjämte, om möjligt, brännvinsportionen skulle ökas. Ansenliga lifsmedelstransporter voro dessutom på väg dels från Vasa och dels från det rörliga magasinet i Tammerfors.¹

Ville Rajefski alltså kvarstå vid Gamlakarleby, var, såsom synes, läget i hvarje fall sådant, att han måste lägga sig särdeles vinn om att skydda sin högra flygel och vägen öfver Perho till Saarijärvi. Såsom förut omtalats, hade Tutschkoff, då han intog ställningen, detascherat en bataljon (ur Permska musketerareregementet) åt Perho till, hvarjämte kapten Serbin med sitt kompani ur Mohilevska regementet den 20. maj afsändts till Saarijärvi.² Sannolikt i följd af Gripenbergs demonstrationer (se sid. 115—117) hade, såsom förut nämnts, den 23. och 24. maj, återstoden af Permska och Mohilevska regementena jämte 23. jägareregementet och 4 kanoner förlagts till Nedervetil, och den 25. utsändes öfverste Vlastoff med 24. jägarerege-

¹ Instruktion för Rajefski $\frac{17}{29}$. maj.

² Buxhöwdens operationsjournal $\frac{17}{29}$. maj.

mentet ända till Koivisto med uppgift att skydda magasinerna därstädes och i Saarijärvi, betäcka från dem utgående transporter, hålla invånarna i tygeln och trygga Rajefskis rygg för ett befaradt anfall från Kuopiosidan, en fara, hvilken genom Sandels' hastiga framträngande på östra krigsskådeplatsen börjat blifva hotande nog.

Befolkningens hållning utefter kusten gjorde det emellertid nödvändigt att äfven skydda vägen till Vasa. För detta ändamål afsände Rajefski den 24. trenne husarskvadroner till Jakobstad¹ och den 31. Siäfska musketeraregementet med 3 kanoner till Nykarleby med särskildt uppdrag att skydda förbindelserna öfver Nykarleby älf, öfver hvilken ett eventuellt återtag måste gå, vare sig vägen skulle tagas åt Vasa eller åt Tammerfors.²

Kort innan sistnämnda truppförflyttning utfördes, var de båda motståndarnes ställning sådan den å plan V återgifvits.

Pl. V.

Faran för förbindelserna åt Vasa till kom dock ej endast från befolkningens sida. Buxhöwden hade genomlejdade invånare, som kryssade på fiskarbåtar i Åländska skärgården, fått uppgift om, att landstigningsföretag från svensk sida förbereddes, till hvars skydd 100 kanonbåtar afgått och 100 voro under utrustning. En särskild landstigningsexpedition om 50 transportfartyg under betäckning af fyra stora fregatter och två kuttrar hade, sadet det, förbi Sottunga styrt in i Bottniska viken, och man visste ej, om deras mål var trakten af Vasa, Kaskö eller Björneborg.³

¹ Från svensk sida har uppgifvits, att detta kavalleriets tillbakasändande endast berott på furagebrist. (Gripenbergs rapport 1. juni.)

² 5. divisionens operationsjournal. Buxhöwdens operationsjournal ^{22. maj} 3. juni.

³ Instruktion för Rajefski ^{17.} 29. maj.

För att möta denna nya fara skulle Rajefski, i händelse svenskarne gjorde en landstigning mellan Vasa och Gamla-karleby,¹ med sina hufvudkrafter vända sig emot dem och på samma gång dölja detta företag för herr Klingsporns armé genom vilseledande rörelser. Om däremot fienden med en större styrka landstege vid själfva Vasa eller söder där-om, ansåg Buxhöwden, att det skulle blifva omöjligt för Rajefski att kvarstå. Genom skickliga manövrer skulle han då söka förekomma fienden, samla sin kår mot Lappo och, om så erfordrades, öfver Alavo och Ruovesi retirera mot Tammerfors. I öfrigt gäfvos inga bindande föreskrifter och angafs blott, att operationerna skulle så utföras, att man ej blefve kringgången och ej lämnade fienden »ett enda steg mark utan förlust för honom».²

Emellertid hördes den svenska landstigningen ej af, och när juni månad ingick, stod Rajefski ännu kvar vid Gamla-karleby, och Petrofska musketerareregementet jämte de tvenne lifkosackskvadronerna under befäl af generalmajor Demidoff³ hade vid denna tid hunnit till Nummijärvi.⁴ Såsom marschmål för regementet hade Rajefski angifvit Lillkyro,⁵ hvarifrån garnisonen i Vasa — hvilken intill den 17. maj blott utgjordes af 1 och därefter af 3 kompanier (se sid. 110 och 111) — med lätthet skulle kunna förstärkas, om det gällde att afslå ett landstigningsförsök i denna

¹ Såsom lämplig plats för dylikt företag hade Rajefski själf uppgifvit trakten af Oravais. (Buxhöwdens operationsjournal $\frac{15.}{27.}$ maj.)

² Instruktion för Rajefski: $\frac{17.}{29.}$ maj.

³ *Nikolai Ivanovitsch Demidoff*, född 1773, var vid sin anställning vid ryska arméen i Finland 1808 generalmajor och chef för Petrofska musketerareregementet. I slutet af 1809 chef för 21. divisionen i Finland blef han 1817 chef för 1. grenadierdivisionen i Petersburg och 1825 direktör för rikets page- och kadettkåren. D. afled 1832 i Kaukasien.

⁴ S.O. om Kauhajoki. Buxhöwdens operationsjournal $\frac{20.}{1.}$ maj.

⁵ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{15.}{27.}$ maj.

trakt. De båda lifkosackskvadronerna skulle, under befäl af regementets chef, generalmajor Orloff-Denisoff,¹ bevaka kustområdet mellan Vasa och Kristinestad.²

Huru tacksam Rajefski än var för det understöd han sålunda hade att vänta, måste han dock inse, att detsamma var alltför otillräckligt. När de utlovade förstärkningarna trädte under hans befäl, skulle han visserligen hafva till sitt förfogande ungefär 7,500 man stridande med 24 kanoner, men, såsom af det ofvan sagda torde hafva framgått, kunde knappast mer än hälften af denna styrka användas för att direkt möta en framryckning från svenskarnes sida. Resten måste afdelas till skydd för flanker och rygg. »Att med så ringa styrka betäcka ett så utsträckt område vid ett anfall af den fiendliga flottan mot stränderna» ansåg han helt och hållet omöjligt.³

BII. 21.

Om alltså Rajefski fann det vara tvifvel underkastadt, huruvida han kunde kvarstå i sin ställning, ansåg han vanskligheterna under ett eventuellt återtåg ej mindre stora. Särskild fruktan hyste han för förstörandet af broarna vid Nykarleby och Möttönen — den senare belägen i närheten af Perho. »Förstöres den förra», skrifver han, »blir jag beröfvad det sista medlet värdigt en ryss: att slå sig igenom fienden», och med tanke på, huru äfven förbindelsen öfver Perho kunde afklippas, talar han om, huru Finland var en

¹ *Vasili Vasiljevitch Orloff-Denisoff*, född 1775; redan 1788, efter tjänstgöring vid kosackerna, löjtnant, befordrades han under 1807 års krig för visade förtjänster till generalmajor och 1808 till sekundchef för lifgardeskosackregementet samt deltog såsom sådan i 1808 års finska fälttåg, hvarifrån han på grund af (föregifven?) sjukdom i augusti entledigades; användes mestadels till stillande af folkresningen i sydvästra Finland och förvärfvade sig därunder genom sin stränghet namn för grymhet. I följande krig deltog han med utmärkelse och steg efter hand till general af kavalieriet 1827; afsked 1829; död 1844.

² Rajefski till Buxhöwdens ^{23. maj} 4. juni. Buxhöwdens operationsjournal ^{24. maj} 5. juni.

³ Buxhöwdens operationsjournal ^{22. maj} 3. juni.

krigsskådeplats af det slag, att »floderna kunna betaga hvarje tapper krigare möjligheten att visa sitt nit för fäderneslandet». ¹ Icke *allenast* underhållssvårigheterna gjorde alltså 5. divisionens ställning synnerligen vansklig.

Buxhöwden underkastade Rajefskis läge en allvarlig pröfning. Han kunde ej undgå att inse dennes många och stora svårigheter, men om något återtåg ville han ännu ej höra talas. Därigenom skulle Barclay de Tollys framträngande försvåras, alldenstund Klingspor, hvilken då äfven blefve herre öfver vägen till Saarijärvi och Koivisto, på detta sätt skulle få större lätthet att understödja Sandels. Gärna skulle han velat sända Rajefski erforderliga förstärkningar, men han vågade ej alltför mycket försvaga sig i södra Finland, där han väntade, att svenskarnes förnämsta landstigningsförsök skulle äga rum, och där han ansåg att motgångar för de ryska vapnen skulle blifva mest ödesdigra. Allra minst kunde några förstärkningar från denna del af landet sändas för att trygga Rajefskis högra flank. Där måste han skydda sig med de trupper han redan hade, och den lilla styrkan på Perhovägen finge genom ökad rörlighet ersätta, hvad som brast i antal. Landstigningsförsöken voro i Buxhöwdens ögon det farligaste. Genom dem kunde icke allenast vänstra flanken utan ryggen hotas, och var det endast tanken på dem, som nu förmådde honom att till förstärkning af Demidoffs mot Vasa framryckande trupper äfven framsända Bjälöserska musketerareregimentet om 7 kompanier ² samt 1 skvadron af Finländska dragonregimentet. ³ Dessa trupper jämte en del artilleri uppbröto också den 9. juni från Hvittis och Vehmo samt tågade öfver Björneborg

¹ Rajefski till Buxhöwden ^{23. maj}
4. juni.

² 1 kompani, 89 man med befäl, var kvarhållet i Heinola. (Styrkebesked ^{20. juli}
1. aug.)

³ Buxhöwdens operationsjournal ^{26. maj}
7. juni. Instruktion för Rajefski ^{26. maj}
7. juni.

och Kristinestad till sin bestämmelseort. Buxhöwden lofvade dessutom att, efter ryska skärgårdsflottiljens ankomst till kusten vid Åbo, sända en bataljon af 2. jägareregementet till Kristinestad, hvarigenom Demidoffs trupper till sist skulle komma att räkna 4 bataljoner liniefanteri, 7 kompanier lätt infanteri och 3 skvadroner kavalleri. Slutligen vädjade han till Rajefskis förträffliga egenskaper såsom general för att beveka honom att kvarstå i ställningen vid Gamlakarleby, men lämnade honom dock rättighet att handla efter omständigheterna, då ju han var bäst i stånd att bedöma dessa.¹

Det dröjde emellertid ej länge, innan nya från Rajefski inlöpande underrättelser förmådde Buxhöwden till ytterligare detascheringar. Nu såg det nämligen ut, som om Klingspor äntligen skulle börja att röra på sig. Han hade framflyttat sitt högkvarter, hette det,² och rykten så väl som uppsnappade bref tydde på ett förestående anfall. Bland annat trodde man, att Cronstedt med 3 å 4,000 man skulle söka framrycka öfver Perho och Saarijärvi, hvarvid det ansågs föga sannolikt, att Vlastoff, som med 24. jägareregementet stod vid Koivisto, skulle kunna hindra detta hans framträngande.

Buxhöwden, som ansåg en dylik rörelse från svenskar-nes sida sannolik, gaf med anledning af denna Rajefskis rapport direkt befallning åt Vlastoff att, i händelse af svenskar-nes framträngande med öfverlägsen styrka, draga sig tillbaka öfver Jyväskylä i riktning mot Tavastehus samt sände genast till hans understöd 1 bataljon af 30. jägareregementet, som var förlagd i Tenala och Helsingfors, samt 1 skvadron Finländska dragoner, förlagd i Östersundom, strax öster om sistnämnda stad.

¹ Instruktion för Rajefski ^{26. maj}
_{7. juni.}

² Detta Rajefskis meddelande var förhastadt, se sid. 175.

Redan underrättelsen om svenskarnes planer på framryckning mot Rajefski, jämte de från denne general förut ingångna oroande rapporterna, synas alltså hafva betagit Buxhöwden allt hopp om möjligheten att så långt norr ut som vid Gamlakarleby kunna bjuda Klingspor spetsen. Han skrifver också vid denna tid till kejsaren, att Rajefski sannolikt snart måste draga sig tillbaka. Hans ställning, ehuru stark, kunde dock ej kallas öfvervinnelig, och då nu de svårigheter, hvilka i Savolaks rest sig mot Barclay de Tollys framträngande, voro större, än man kunna vänta, ansåg Buxhöwden det ej ens möjligt att längre vidhålla sin ursprungliga operationsplan. Man måste på något annat sätt omintetgöra svenskarnes förhåfvanden.

När han öfvervägde, huru detta skulle ske, hade han funnit, att Rajefski vid en eventuell reträtt kunde välja trenne vägar: öfver Lillkyro, öfver Lappo eller öfver Lintulaks. Om han fördelade sin styrka på alla tre dessa vägar, blefve han öfverallt för svag för att kunna hålla Klingspor stängen. Ginge han däremot tillbaka på en allenast, kunde Klingspor framrycka på en annan och kringgå honom. Huru han än bure sig åt, hade han alltså ej stora utsikter att ensam hålla sig kvar i Vasa län, synnerligen som han därjämte måste vara betänkt på att af visa landstigningsförsök. Finge han ej förstärkning, eller utöfvades icke mot Klingspor ett hot från annat håll, syntes det oundvikligt, att Rajefski måste draga sig bakom sjöområdet.

Men en återgående rörelse af denna omfattning finge ej utföras. Om Rajefski nödgades retirera, borde hans återtag endast blifva tillfälligt; han måste ovillkorligen snar fram igen, ty Vasa län finge ej gå förloradt. Att bi behålla sig här vore t. o. m. viktigare än att Barclay de Tolly hade framgång. Hade denne senare kunnat

tid nå Iisalmi, skulle hans hot mot Klingspor därifrån skaffa Rajefski luft, men det fanns ingen sannolikhet för Barclay de Tolly att framtränga dit, så framt han ej finge förstärkningar, och dylika kunde ej på länge erhållas.

Ingen annan utväg att hindra svenskarnes framryckning mot Rajefski funnes därför än den att *direkt* förstärka denne. En dylik förstärkning — hvilken måste lämnas af trupper, som redan funnos i Finland — kunde ej erhållas från trakten af Åbo till större omfattning än redan skett, åtminstone ej förrän ryska skärgårdsflottan framkommit dit, och alltså återstod endast att draga större delen af Barclay de Tollys kår öfver till västra krigsskådeplatsen. Denna kår, hvilken vid ifrågavarande tid besatt Kuopio, borde därför i rent defensivt syfte därstädes kvarlämna 3,000 man och med återstoden öfver Koivisto och Lintulaks träda i förbindelse med Rajefski. Denne senare skulle då, om han blefve nödsakad att lämna sin ställning, kunna med en del af sina trupper förstärka »posten» vid Lillkyro, för att afvärja svenska landstigningsföretag mot kuststräckan Vasa—Kristinestad, och med återstoden koncentrera sig vid Lappo. Genom ett dylikt tillvägagångssätt komme vid juni månads utgång omkring 12,000 man ryska trupper att stå i linien Vasa—Lillkyro—Lappo—Lintulaks, och med så stor styrka kunde man återupptaga offensiven samt ånyo drifva svenskarne mot Uleåborg. Under tiden skulle vid Kuopio endast skenrörelser utföras, afseende att bibringa svenskarne den föreställningen, att hufvudoperationerna dock gingo ut på att denna väg framtränga till Uleåborg. Men för detta ändamål erfordrades dock att till östra krigsskådeplatsen ytterligare afsändes 2 å 3 bataljoner infanteri. Då Rajefskis och Barclay de Tollys kårer på nu angifvet sätt närmast sig hvarandra,

skulle Buxhöwden själf begifva sig till dem för att taga ledningen af »anfallsoperationen».¹

I öfverensstämmelse med denna nya plan utfärdades den 11. juni föreskrifter för Rajefski, i händelse ställningen vid Gamlakarleby ej — såsom dock högst önskligt vore — skulle kunna bibehållas. Lappo bestämdes till samlingsplats för hans trupper. Förbindelse skulle hållas med »posten» i Lillkyro under Denisoff, hvilken borde förstärkas, och med Barclay de Tolly öfver Lintulaks. Vlastoff med 24 jägareregementet hade att öfver sistnämnda ort förena sig med Rajefski, antingen ensam eller tillsammans med Barclays avantgarde, beroende på den skyndsamhet, hvarmed den förre behöfde draga sig tillbaka, och ställdes redan nu en anfallsrörelse från Lintulaks mot Perho i utsikt.

För öfrigt borde man sträfva att undgå de olägenheter, som kunde förutses vara förenade med ett återtåg, till hvilket ändamål det vore särskildt af vikt att hålla befolkningen i tygeln. För detta ändamål, äfvensom för att missleda den svenske befälhafvaren, borde allehanda falskt tal och falska rykten sättas i omlopp om ryssarnes oerhörda öfvermakt. Det skulle sägas, att deras återtåg för dem ej var »vidare oangenämt», samt utspridas, att en rysk kår var under framryckning från Tavastehus, en annan genom Karelen, äfvensom att »general Ersdorffs hela division framträngde från Arkangelsidan».(!)²

Buxhöwdens nya plan mottogs ingalunda med odeladt erkännande på högsta ort. Krigsministern ansåg der ifrågasatta föreningen af de båda kårerna vara omöjlig att verkställa, där den af Buxhöwden tillämnades. Med säkerhet skulle svenskarne raskt anfälla och tillbakakasta

¹ Buxhöwden till kejsaren 30. maj
11. juni.

² Instruktion för Rajefski 30. maj
11. juni.

den ena af kårerna, innan föreningen kommit till stånd, och vore i så fall äfven den andras reträtt gifven. Då det emellertid var antagligt, att kårcheferna redan fått sina instruktioner och Buxhöwden väl själf bäst vore i stånd att bedöma krigsläget och planens utförbarhet, skulle denna dock få vara sådan den var.¹

III. Andra operationsskedet.

1. Klingspors framryckning till Nykarleby.

Den 13. juni var de båda motståndarnes ställning å västra krigsskådeplatsen sådan den å plan VI angifves. Plan VI.

Å båda sidor var truppens underhåll ett ingalunda lättlöst problem. Det var underhållsvårigheterna, som utgjorde ett af hindren för svenskarnes framryckning; förnämligast dessa var det ock, som förvandlat Rajefskis ursprungligen hoppfulla stämning i misströstan och ingifvit honom tankarna på återtåg.² Fieandts uppträdande vid Perho synes hafva rågat måttet för ryssarne. Icke allenast hade 5. divisionens lifsmedelstillgångar blifvit på ett oväntadt sätt ytterligare minskade och Perhovägen befunnen synnerligen osäker, utan fruktade Rajefski t. o. m., att svenskarne från detta håll skulle göra ett försök mot Lappo.³ Han fann härefter ställningen alldeles ohållbar.

Med kännedom om sin svenske motståndares brist på handlingskraft hoppades Rajefski att äfven under reträtten kunna bibehålla initiativet, så framt han ginge försiktigt till väga, och det var därför med största skyndsamhet och tysthet, som han träffade förberedelserna till uppbrott under

¹ Krigsministern till Buxhöwden $\frac{6}{18}$ juni.

² Buxhöwdens operationsjournal $\frac{4}{16}$ juni. Beskrifning öfver Rajefskis operationer.

³ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{6}{18}$ juni.

skydd af sin befästa ställning. Kl. 2 på morgonen den 14. juni lämnades denna helt oförmärkt af ryssarne. Från Gamlakarleby uppbröto Kalugska, Velikij-Lukiska och 26. jägareregementena och från Nedervetil 23. jägareregementet jämte resterna af Permska och Mohilevska regementena. Deras samlingspunkt var Kronoby, hvarifrån de på eftermiddagen fortsatte till Kråknäs. Följande dag uppnåddes Nykarleby. Det här förut stående Siäfska musketeraregementet blef till största delen jämte en skvadron af Grodnoska husarregementet, ett kommando kosacker och 3 kanoner beordradt till Lappo.¹

I Nykarleby kvarlämnades ett arriergarde bestående af 23. jägareregementet, kontingenterna af Permska och Mohilevska regementena, en bataljon af Velikij-Lukiska regementet, en husarskvadron samt ett kosackkommando — tillsammans ungefär 1,300 man med 7 kanoner — under befäl af generalmajor Jankovitsch,² hvilken genast gick i författning om ställningens förstärkande. Vid Oravais bevakades kusten af ett kompani af Siäfska regementet jämte en skvadron och en kanon. Med återstoden af sina trupper fortsatte Rajefski återtåget efter kustvägen till Lillkyro, där han inträffade den 17. juni och trädde i förbindelse med Demidoffs trupper, till hvilkas förstärkning Bjälöerska regementet med 4 kanoner den 19. söder ifrån inträffade i Toby och Lillkyro. Efter att äfven hafva beordrat Kalugska regementet till Lappo — dit det anlände den 22.³ — beslöt Rajefski att tills vidare kvarstå med sin hufvudstyrka i Vasa och trakten däromkring, med bevakning anordnad å den nordväst om staden i Bottniska viken framskjutande Qveflakshalfön.

¹ 5. divisionens operationsjournal. Buxhöwdens operationsjournal $\frac{6}{18}$ juni.

² Beskrifning öfver Rajefskis operationer.

³ 5. divisionens operationsjournal.

svenska högkvarteret i Brahestad hade den 6. juni från Umeå anländt, medförande underrättelse om kongen beslutit att till Vasa afsända en expedition med 1000 man infanteri och 4 kanoner under befäl af generalen, öfverste Bergenstråle, och meddelades tillika kongen, att expeditionen, under förutsättning af gynnsamma omständigheter, kunde afgå från Umeå den 13. juni.¹

Klingspor lät svara Bergenstråle, att han var »färdig att påbörja sin färd när som helst» och skulle »ställa alla anordningar till beredning efter den förväntade diversionen». ² Samma dag, enligt ofvanstående, landstigningsexpeditionen till Umeå, var färdig att afgå, eller den 13., flyttades också högkvarteret till Himanko, och det ligger då nära till tro, det Klingspor ämnat genom en allmän framträdande infria sitt löfte, hvarigenom expeditionens föresatta planer skulle väsentligen underlättats. Så hade han också tänkt på sitt sätt. Men i öfverensstämmelse med den naturliga tankegång, som återfinnes uti hans förut omtalade planer, synes det dock, som om fältmarskalken hade förutsett, att Bergenstråle genom sin landstigning först skulle hjälpa ryssarne sinnade för återtag. Sedan skulle han hjälpa Bergenstråle. När Klingspor därför, samma dag som ryssarne lämnat Gamlakarleby, i en skrifvelse till kongen omnämner högkvarterets flyttning till Himanko, säger han orsaken därtill endast hafva varit »att så snart som möjligt ärmare personligen kunna handleda de försvarsanordningarna där låtit vidtaga». ³ När anfallsrörelsen, eller den som i samma skrifvelse omtalade »diversion», lämpligt skulle kunna utföras, synes han ej ännu haft klart

¹ Bergenstråle till kongen 3. juni.

² Klingspor till Bergenstråle 6. juni.

³ Klingspor till kongen 14. juni.

Att en anfallsrörelse vid denna tid påtänktes är dock säkert. Meningen var att genom ett låtsadt angrepp sysselsätta fienden i fronten, medan hufvudanfallet riktades mot hans högra flygel vid Nedervetil. Den där stående ryska styrkan, hvilken uppskattades till omkring 1,000 man, skulle man söka öfverrumpla.¹ Älfven var nämligen här efter vårflodens upphörande jämförelsevis lätt att passera. För att trupperna vid det stundande företaget skulle vara mera samlade, gafs order om att 1. brigaden, efter kvarlämnande af en bataljon för brobyggnaden vid Siikajoki, skulle framrycka till Pyhäjoki.²

Man var just sysselsatt med förberedelserna till en större brödbakning »till armeens högst nödvändiga behof»,³ då några stadsbor från Gamlakarleby infunno sig i Himanko och medförde den öfverraskande nyheten, att de ryssar, om hvilkas fördrifvande man å svenska sidan rådslog, redan lämnat sina ställningar⁴ och befunno sig långt bort åt Nykarleby till.

Nu blef det lif i högkvarteret. »Arméens uppbrott beslöts genast»⁵. Fienden skulle förföljas. Men det till förföljningen mäst lämpliga vapnet låg ännu till större delen 18 mil aflägsset vid Uleåborg, utan att hafva afslutat sin rekrytering och remontering,⁶ och vidare trädde förutnämnda till den 15. juni utsatta stora brödbakning i vägen för uppbrott. Detta måste därför uppskjutas. Och när fienden snart stod på 6 å 7 mils afstånd, fann man inom kort, att utsikterna att upphinna honom ej heller voro stora.³ »Det kostar på mig mer än jag det beskrifva [kan]», klagar också Klingspor för konungen, »at articlen af födan

¹ Gyllenbögels journal. Suremains bref till hertig Karl 14. juni.

² Högkvartersorder 13. juni.

³ Klingspor till konungen 18. juni.

⁴ Gyllenbögels journal.

⁵ Högkvartersorder 15. juni.

för trupperne hindrar mig at förfölja fienden som jag det önskade.»¹

Under den 15. framsköts endast från 3. brigaden till Maringais ett avantgarde bestående af bataljonen ur Nylands infanteriregemente, 25 dragoner och 2 st. 3-å kanoner under befäl af majoren Furuhjelm,² hvarjämte högkvarteret förlades till Lohteå prästgård.³ Först den 16. följde andra trupper. Med kvarlämnande af de från 4. brigaden detascherade Savolaksbataljonerna uppbröt då 3. brigadens hufvudstyrka och inryckte efter tvenne dagars marsch den 17., samtidigt med högkvarteret, under befolkningens jubel i Gamlakarleby.⁴ 2. brigaden uppbröt den 17. från Himanko och förlades den 18. på e. m. i Storby och Kallis byar vid Gamlakarleby,⁵ hvarvid bevakningen för hela arméen bestreds dels af Elimä kompani af Nylands jägare, som nu tilldelats 3. brigaden,⁶ dels af Nylandsbataljonen, hvilka trupper sistnämnda dag framskötos till Kronoby.⁶ Den 18. juni framryckte äfven 4. brigaden från Kalajoki till Himanko, därstädes förenande sig med sina detascherade bataljoner.⁷ Kavalleriet i Uleåborg hade fått befallning att oförtöfvadt framrycka och enligt plan fördelas på brigaderna.⁸ hvaremot 1. brigaden sedan den 16. kvarstod i Pyhäjoki, där densamma i ersättning för Nylands jägare tilldelades Uleåborgs läns bataljon.⁹

¹ Klingspor till konungen 17. juni.

² Extra brigadorder vid 3. brigaden 15. juni. O. H. Gripenbergs journal.

³ O. A. Gripenbergs journal.

⁴ 3. brigadens förslag 20. juni. Gyllenbögels journal. Suremains bref till hertig Karl 17. juni.

⁵ O. A. Gripenbergs journal. 2. brigadens förslag 30. juni.

⁶ Brigadorder vid 3. brigaden 18. juni.

⁷ Högkvartersorder 16. juni.

⁸ Högkvartersorder 15. juni.

⁹ Högkvartersorder 16. juni. O. A. Gripenbergs journal. 1. brigadens förslag 20. juni.

Sedan 3. och 4. brigaderna sålunda marscherat, den förra två och den senare en dag, ansågos de behöfva en längre hvila. De fingo följaktligen kvarstanna i Gamlakarleby och Himanko tre hela dagar,¹ och blott 2. brigaden framsköts till Kronoby för att öfvertaga avantgardestjänsten.²

Att en dylik framryckning ej kunde få namn af förföljning insåg snart också Klingspor, men det var såsom nämnt provianteringssvårigheterna, som fingo bära skulden, och särskildt bakningen af det parti mjöl, som han erhållit dels från Västerbotten och dels genom Sandels' försorg (sid. 345, not 4). Sedan blott denna bakning verkstälts, hade han för afsikt att »med yttersta möjlighet fortsätta arméens marche och förfölja fiendens redan så betydligt påbegynta retraite» och »genom jemne rörelser», så mycket som till honom stod, och »de sig så ofta yppande brister på proviant och fourage uti detta af fienden utblottade land» medgåfvo, »bidraga till gemensam värkan» med de expeditioner till Finlands undsättning, om hvilkas utrustning han erhållit underrättelse.³

Under det alltså arméens hufvudstyrka hvilade sig, var man ej sysslolös vid avantgardet. Detta bestod i början, såsom förut nämnts, af den från 3. brigaden framskjutna Nylandsbataljonen samt Elimä jägarekompani. Sistnämnda kompani framsändes den 19. från Kronoby under befäl af majoren von Hertzen på rekognosering mot Löfö. Härifrån utfördes i dagningen den 20. ett öfverfall på en i Sundby stående kosackpostering om 15 man. I ett trångt pass tillfångatogs befälhafvaren och 8 man,⁴ hvarefter von Hertzen genom en nattmarsch drog sig tillbaka till Kronoby. Hit

¹ O. A. Gripenbergs journal. 4. brigadens förslag 20. och 30. juni.

² 2. brigadens förslag 30. juni. O. A. Gripenbergs journal.

³ Klingspor till konungen 18. juni.

⁴ O. H. Gripenbergs journal. Buxhöwdens operationsjournal $\frac{13}{25}$. juni.

hade under tiden, såsom förut nämnts, 2. brigaden anländt, och från denna, under befäl af öfverstelöjtnanten Eek, framsändts en styrka bestående af Björneborgs regementes 1. bataljon, 15 dragoner samt 2 kanoner tillhöriga 3. brigaden¹ dels för att understödja von Hertzen och dels för att hindra fiendens patrullering² från Nykarleby. Denna rörelse utsträcktes till Socklots gästgifvargård, hvarest man genom utsända bönder erhöll underrättelser, som tydde på att ryssarne ämnade utrymma Nykarleby. Deras viktigaste fältvakt, hette det, var redan indragen till stadens rågrind.³

Då omständigheterna sålunda därtill inbjödo, framryckte Döbeln — efter hvad det vill synas på eget initiativ — med 2. brigaden natten mellan den 20. och 21. juni till Bännäs och följande dag till Sundby,² skyddad i vänstra flanken genom ett kompani af Björneborgs regementes 2. bataljon samt Nylandsbataljonen, hvilka trupper framsändts till Esse och Purmo kyrkor⁴ Vid framkomsten till Sundby framsköts rusthållsbataljonen af Björneborgs regemente till Karby med förpost till Socklot.²

Emellertid inträffade Adlererentz den 22. juni vid Sundby med fullmakt att ordna och fullfölja den anfallsrörelse hvilken omsider beslutats i högkvarteret.

Striden vid Nykarleby den 24. juni.

Det vid Nykarleby af Rajefski kvarlämnade arriergar-det stod, såsom förut nämnts, under befäl af generalmajor

¹ 3. brigadens förslag 30. juni.

² v. Döbelns rapport 24. juni.

³ Eeks och Brakels rapporter 20.—22. juni.

⁴ Orderjournal vid Nylands infanteriregementes 2. bataljon.

Jankovitsch och var sammansatt af 23. jägareregementet, delar af Permska och Mohilevska regementena, en bataljon af Velikij-Lukiska regementet samt ett kosackkommando, tillsammans ungefär 1,300 man. Då Jankovitsch fått kändedom om svenskarnes framryckning, lät han på aftonen den 23. sin träng afgå till Munsala och intog för att möta det

Plan VII. väntade angreppet följande ställning.

Till skydd för högra flygeln och vägkorset vid Jutas, hvaröfver återtågsvägen gick, afdelades den Velikij-Lukiska bataljonen, hvilken tog ställning på en låg skogshöjd strax söder om nämnda vägkors och framsköt en fältvakt till det närbelägna kronobränneriet. I själfva staden och dess omedelbara grannskap stod 23. jägareregementet under öfverste Froloff. På vänstra älfstranden stod Mohilevska regementet för att försvara bron öfver älfven och längre norr ut det Permska för att bevaka ett där befintligt vad. I närheten af såväl Mohilevska som Permska regementet voro kanoner uppställda, af hvilka de vid sistnämnda regemente voro synnerligen väl maskerade. Bevakningsafdelningar voro framskjutna dels å vänstra stranden till älfmynningen, dels å den högra utefter landsvägen från Socklot, hvaremot bevakningen öster ut synes hafva blifvit tämligen försummad. Åtgärder voro vidtagna att sätta eld på bron öfver älfven.¹

Enligt den i svenska högkvarteret uppgjorda anfallsplanen skulle, sedan 4. brigaden framdragits till Gamla karleby, något mer än hälften af 2. och 3. brigadernas infanteri dels omfatta ryssarnes flanker, förnämligast den högra, dels söka afskära deras återtågsväg, under det återstoden af infanteriet samt allt artilleri och kavalleri syselsatte fienden från Sundbyhållet. Adlercreutz ansåg näm-

¹ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{18.}{30}$ juni.

ligen Nykarlebyställningen för stark att enbart med ett anfall i fronten kunna tagas.¹

Sedan Savolaks infanteriregementes 4. och Savolaks jägares 3. bataljon jämte 12 dragoner och 2 st. 3-kanoner redan den 21. afdelats för särskildt ändamål, hvarom längre fram (sid. 245) skall talas, erhöll därför återstoden af 4. brigaden order att den 22. uppbräta från Himanko och den 24. inträffa i Gamlakarleby. Af 2. brigaden detascherades Österbottens regementes 1. bataljon² under majoren von Otters befäl till Kovjoki, där den skulle förena sig med den 3. brigaden tillhörande Nylandsbataljonen och fortsätta till Sorvist för att verka mot fiendens reträttväg.³ 3. brigadens hufvudstyrka, som den 21. uppbrutit från Gamlakarleby,⁴ och som vid Sundby skulle förena sig med 2. brigaden, hade att jämte denna utföra hufvudanfallet mot Nykarleby.

Trupprörelserna utfördes enligt order, och alltså befann sig den 23. von Otter med sina båda bataljoner vid Sorvist,⁵ under det att 2. och 3. brigadernas hufvudkrafter befunno sig i Sundby med förposterna framskjutna till Socklot på blott en half mils afstånd från den ryska ställningen. Högkvarteret hade förflyttats till Pedersöre prästgård.⁶

Redan på aftonen, vid 10-tiden, sistnämnda dag uppbröto 2. och 3. brigaderna under Adlercreutz' befäl och framgingo till Socklots by, där närmare dispositioner för anfallet utgäfvos.⁷ På grund af dessa framryckte ett detaschement af Nylands jägare jämte 90 man af Tavastehus

¹ Adlercreutz rapport 25. juni.

² Enligt von Otter äfven ett kompani af 2. bataljonen.

³ von Döbelns rapport 24. juni. von Otters rapport 26. juni.

⁴ Högkvartersorder 20. juni.

⁵ von Otters rapport 26. juni.

⁶ Gyllenbögels journal.

⁷ v. Döbelns rapport 24. juni.

regemente — tillsammans 200 man — under befäl af kaptenen Langensköld¹ till Storsocklots by, där hela styrkan på 19 båtar² öfvergick älfven vid dess mynning för att anfälla på andra stranden varande ryska trupper, hvarefter den, framryckande mot staden, skulle bemäktiga sig det ryska batteri, som enflerade svenskarnes anfallsväg.³ I motsatt riktning afsändes von Döbeln kl. 12,30 f. m. den 24. med hela Björneborgs regemente — 3 bataljoner — på en dålig gångstig¹, hvilken, gående först i sydlig och sedan i sydvästlig riktning, förde mot staden. Han skulle framtränga till den i stadens sydvästra del befintliga bron för att afskära återtåget för de ryska trupperna å högra älfstranden. Först efter hans framkomst, hvilken beräknats till kl. 4 på morgonen och skulle tillkännagifvas genom ringning från kyrkans klockstapel, var det meningen, att sätta hufvudkolonnens anfall utefter landsvägen i gång. Till dettas utförande ämnade Adlercreutz själf framgå med 3. brigaden och båda brigadernas artilleri, fördt af majoren Charpentier. Slutligen skulle von Otters detaschement, efter att 7 km. söder om staden hafva passerat älfven, »attackera fienden i ryggen och taga det batteri, som var anlagdt bakom Nykarleby bro och beströk densamma». ⁴

Utförandet af denna plan kom emellertid icke fullt att motsvara hvad man åsyftat. På slaget 4 f. m. inträffade hufvudstyrkan med sin tet framför den vid stora landsvägen af ryssarne utsatta fältvakten, hvilken stod ett stycke norr om deras nordligaste batteri å andra älfstranden. I en half timmes tid väntade man förgäfvos på att få höra det aftalade tecknet, klockringningen, men då ej

¹ O. H. Gripenbergs journal.

² E. Furuhjelm's rapport 23. juni.

³ Adlercreutz' rapport 25. juni.

sådan afhöordes, fortsattes framryckningen. Avant-
under öfverstelöjtnanten Wetterhoffs befäl, bestående
stehus regementes 1. bataljon jämte några dragoner,
ef till en början med lätthet fiendens bevaknings-
men dessa erhöilo snart understöd från afdelningar
de 23. jägareregementet, hvilka förlagts »en em-
i skogen öster om landsvägen, hvarifrån de öpp-
n nog liflig mousquetterie eld». Mot de i skogen
a ryska trupperna framryckte emellertid tvenne
, som afdelats såsom flankskydd, men först sedan
af det återstående avantgardesinfanteriet förstärkt
nåste fienden på denna sidan vika, och marschen
es.¹

en från andra älfstranden hade under tiden ryskt
i afgifvit eld, dock utan att göra någon skada, men
avantgardet passerat förbi det å motsatta stranden
, väl dolda batteriet, börjades från detta helt plöts-
häftig eld mot kolonnens hufvudstyrka. Denna eld
hade visserligen en stockning i framryckningen,
den å landsvägen marscherande delen af avantgar-
edkastad linje» sökte skydd i landsvägsdikena, men
n å ryska sidan afgafs så illa, att alla skott gingo
t, led man å den svenska ej ringaste skada. Emel-
hade äfven det svenska artilleriet kommit i verk-
Trenne kanoner besköto fiendens infanteri och två
de elden från det ryska batteriet, med den effekt
ta efter 8 å 10 skott drog sig tillbaka, hvarefter
ska trupperna utan vidare motstånd inträngde i

lercreutz' rapport 25. juni. O. H. Gripenbergs journal. Buxhöw-
ationsjournal ¹⁵/₃₀ juni.

lercreutz' rapport 25. juni. O. H. Gripenbergs journal. Buxhöw-
ationsjournal ¹⁵/₃₀ juni. En af de ryska kanonerna demonterades i
ottet af en bland de svenska. (Brakels bref till brodern 27. juni)

Jankovitsch, som under nu skildrade strid jämte sin stab befann sig i staden på högra älfstranden, erhöll emellertid snart meddelande om svenskarnes uppträdande äfven å den vänstra. Langensköld hade nämligen utan att röna större motstånd lyckats framtränga längs denna strand, ända till dess han något söder om ett här befintligt beckbruk råkade i strid med Permska regementets hufvudstyrka, som befann sig i närheten af detta. Jankovitsch, som ansåg det vara tid att draga sig undan, beslöt nu att utrymma högra stranden, och samtidigt med att Tavastlänningarne stormade in på stadens gator och ned mot älfstranden för att beskjuta den å andra stranden synlige fienden, ryckte 23. jägareregementet tillbaka öfver bron, som strax därpå insveptes i rök och lågor.¹

Just nu framkom teten af Björneborgs regemente till staden. »Oagtat alt bemödande»² hade Döbeln blifvit uppehållen »af den okända och öfver all förmodan elaka och sankta vägen»,¹ och försöket att afskära de å högra älfstranden varande ryska trupperna, hvilka utgjort 400 man med 4 kanoner,³ hade sålunda misslyckats. I harmen häröfver kastade sig von Döbeln i spetsen för sina Björneborgare i vattnet för att vadande öfvergå älfven, men måste på halfva vägen vända tillbaka, sedan såväl han själf som en del af hans soldater med knapp nöd undgått att drunkna i det strida och djupa vattnet.⁴

Froloff med 23. jägareregementet, understödd af det i närheten af bron uppställda ryska artilleriet samt med vänstra flanken skyddad af Permska regementet, som fortfarande höll

¹ Adlercreutz' rapport 25. juni.

² von Döbelns rapport 24. juni.

³ Carpelans journal.

⁴ Adlercreutz' rapport 25. juni. Några anteckningar om och af general von Döbeln, del I, sid. 235.

öld tillbaka, sökte ännu en stund hålla sig kvar
ra älfstranden, men då det svenska artilleriet, af
till en början ett par kanoner från stadens norra
eskjutit ryssarne, nu med fyra kanoner afbröstade
an och med kartescher besköt motsatta stranden,
ovitsch order, att äfven denna skulle utrymmas
tten fortsättas mot Jutas. Detta beslut fattades
nedan man från rysk sida fruktade, att Döbeln
ckas öfvergå älfven längre söder ut, t. ex. i när-
Forsbacka, samt i följd af de underrättelser som
än Jutas. ¹

befann sig nämligen sedan ett par timmar tillbaka
i strid med Velikij-Lukiska musketerarebataljonen.
Österbottens- och Nylandsbataljonerna hade, så-
n nämnts, den 23. nått Sorvist, hvarest från högkvar-
räffade öfveradjutanten G. von Otter och stabs-
n von Kræmer med uppdrag att biträda detasche-
ilhafvaren vid ledningen af den förestående stri-
der natten till den 24. bröt von Otter upp och
te ungefär $\frac{3}{4}$ mil i riktning mot det bestämda
gsstället Draka, sökande så mycket som möjligt
t förehafvande för de flitigt patrullerande kosac-
Med af bönderna beredvilligt sammanförda 14 båtar
ne mindre färjor öfvergingo de båda bataljonerna
id tretiden på morgonen, hvarefter von Otter,
rlämnande af 50 man till båtarnas bevakning
en af Draka och en lika stor styrka vid
emman, ryckte vidare norr ut. Efter en kvarts
sch stötte han på den ryska fältvakten vid krono-
t. Förtruppen, som »med mycken ordning och
» anfördes af fänriken vid Österbottens regemente

ovitschs rapport ^{14.}/_{28.} juni.

Herlin, formerade nu »kedja i avancerande med högra flygeln stödd emot ån och den vänstra emot ett djupt kärr i skogen», och under det en slutna trupp följde på landsvägen, skedde »attaquen» med »all möjlig vigeur». Ryssarne, hvilka äfven lära fört artilleri i elden, nödgades småningom vika.¹

Medan en del af von Otters styrka framträngde utefter landsvägen, utbredde sig andra delar däraf i skogen för att omfatta den ryska bataljonens högra flygel. Denna, som erhållit befallning att i det längsta försvara Jutas, koncentrerade detta sitt försvar till skogshöjden söder om vägskalet, där den ihärdigt höll stånd »samt med utmärkt tapperhet och med fälld bajonett flere gånger attackerade fienden» i fronten, under det att striden på flygeln blef stående.²

Tack vare den ringa framgång von Otter på det hela taget haft, lyckades Jankovitsch utan större förlust inkomma på sin reträttväg öfver Jutas. Döbeln sökte visserligen med all makt hindra honom, men det var först sedan han med hjälp af stadens borgare fått en del af de till vänstra älfstranden samlade farkosterna återförda till den högra, som han kunde få öfver sitt infanteri jämte tvenne 3-æ kanoner.³ Döbelns trupper, till hvilka Langenskiölds slutit sig, upptogo därefter förföljandet. Hufvudkrafterna framryckte efter landsvägen, under det att tvenne kompanier gingo markledes söder om Stenäs träsk till Bonäs, men då ryssarne redan hunnit för långt undan, inställdes marschen vid Loilaks hemman norr om Munsala kyrka. Endast till Jutas hade Langenskiöld medföljt denna framryck-

¹ von Otters rapport 26. juni.

² Jankovitschs rapport $\frac{14.}{26.}$ juni.

³ Adlercreutz' rapport 25. juni. Carpelans journal. O. A. Gripenbergs journal.

han här stannade han för att jämte von Otter skydda flanken mot ett befaradt anfall från Ytterjepo.¹

Otter hade nämligen ännu ej hunnit längre än så, där han inskränkt sig till att besätta gästgifvernen. Oaktadt han under tre timmars strid² ej lidit förlust än en dödsjutten och tvenne sårade soldater, så en framryckning för att kasta sig in på ryssarättväg alltför vågad. Han hade nämligen iakttagit brinnande bron och ansåg osäkert, huruvida han skulle hålla förstärkning från högra älfstranden.³

Jankovitschs skarnes hela förlust under träffningen vid Nykarleby utkränktes sig till ofvannämnda 1 död och 2 sårade,⁴ samt på ryska sidan förlusterna uppgingo till 63 döda,⁵ samt i fångar 1 officer, 1 underofficer och 61

spor, som under stridens sista skede personligen kommit till Nykarleby, hade nu nått målet »att återvända till vägarne till Lappo och Vasa», vid hvilket ställe man i hans högkvarter hoppades kunna i förbindelse med Bergenstråles från Sverige väntade framryckande varit af nöden. Jankovitschs afdelning hittills ej utgjort något synnerligen stort hinder och nu låg nästan hela vägen öppen, alldenstund den öppnades omedelbart efter striden vid Nykarleby skynd-

se i krigsarkivet.

Öfverhövdingens operationsjournal $\frac{16}{30}$ juni.

Otters rapport 26. juni. Man hade sålunda, som synes, hufvudsakligen utfört ett frontalanfall, och detta oaktadt den uppgjorda planen af Öfverkreutz ofvan nämnda åsikt om den ryska ställningens styrka vid Nykarleby.

Öfverkreutz' rapport 25. juni.

Jankovitsch rapport $\frac{14}{28}$ juni. Enligt denna rapport ansåg Jankovitschs skarnes förlust tre gånger så stor, bl. a. i följd af »vårt artilleriska verkan».

samt drog sig till Oravais och påföljande dag till Vörå, där den jämte 26. jägareregementet och ytterligare en bataljon af Velikij-Lukiska regementet, med hvilka trupper Rajefski framryckt till dess förstärkning, intog ställning.¹

Men fältmarskalken ansåg ingen skyndsamhet vara af behovet påkallad. Bergenstråle hade ännu ej afhörts, bron öfver älfven var bränd, hvilket försvårade öfvergången för de brigader, som ännu befunno sig på högra älfstranden, och af dessa stodo för öfrigt 4. brigaden ännu i Gamla-karleby och den 1. ända borta vid Pyhäjoki. Först när bron blifvit återställd, truppernas proviantering på vanligt sätt ordnad samt de tillbakahållna brigaderna framdragna, ansågs framryckningen kunna fortsättas.² 2. brigaden drogs följaktligen tillbaka och förlades jämte den 3. vid Nykarleby, där man under midsommardagen tillika med stadens invånare hängaf sig åt glädjen öfver befrielsen från ryska herraväldet. Man väntade 213 pund tobak från Jakobstad, och under tiden höjdes feststämningen genom extra förplägnad ur 6 helankaren brännvin per brigad.³

2. Bergenstråles expedition till Vasa.

Under det att fältmarskalken ännu den 25. firade midsommar, ankom till högkvarteret en skeppare Kärrman med underrättelse från Bergenstråle, att hans landstigning vid Vasa vid meddelandets afsändande var omedelbart förestående.⁴

Såsom redan förut omtalats, hade konungen beslutit att, samtidigt som från Åland ett landstigningsföretag un-

¹ Beskrifning öfver Rajefskis operationer. Buxhöwdens operationsjournal $\frac{18.}{30.}$ juni. 5. divisionens operationsjournal.

² Klingspor till konungen 25. och 26. juni.

³ Högkvartersorder 23. juni.

⁴ Klingspor till konungen 25. juni.

ing af generalmajor von Vegesack utfördes mot några bevärade fartyg visade sig utanför Kaskö, expedition mot Vasa skulle företagas under befäl af adjutanten, öfversten och chefen för Västerbottens regemente. Bergenstråle,¹ hvilken vid denna tid var beordrad för den i Norrland förlagda s. k. »Norra fördelningen». Denna »fördelning», hvilken hufvudsakligen bestod af expeditionen till Norge, men äfven hade till åliggande att bevakas på den norra kusten mot ryska landstigningsförsök, bestod af 1. bataljon af Hälsinge regemente samt 3 kompanier af Jämtlands regementes 1. bataljon den 28. maj afordrad för att i trakten af Vänersborg ansluta sig till arméen² — af följande, på nedanstående sätt förordade kompanier:

1. bataljon: 3 kompanier af Jämtlands regementes 2. bataljon;

2 kompanier af Västerbottens regementes södra bataljon; Jämtlands hästjägareskvadron;³

Jämtlands regementes partibatteri med 6 st. 3-å parlikanoner samt

1 kompani af Svea artilleriregemente med 6 st. 3-å kanoner;

2. bataljon: — mot Röros — 1 kompani af Jämtlands regementes 1. bataljon;

3. bataljon: 1 kompani af Jämtlands regementes 2. bataljon samt

¹ *Bergenstråle*, född den 13. maj 1756, kom i krigstjänst 1769; adjutant vid Nylands infanteriregemente 1788; öfverste i arméen 1802; adjutant 1802; öfverste och chef för Västerbottens regemente 1813; med generalmajors rang 1813; död den 7. mars 1840 i Stockholm.

² Ordern af 18. maj.

³ En del af denna skvadron, hvilka varit detascherade till Umeå, inkallades först den 4. juni i Sundsvall. En stor del af skvadronen bestod af fängkonvojer.

vid Umeå: 2 kompanier af Västerbottens regementes södra bataljon tillika med Västerbottens regementes varering (under samling).

Högkvarteret var förlagdt i Sundsvall.¹

Redan i en skrifvelse den 18. april hade Bergenstråle, som ansåg, att årstiden snart skulle medföra lika stora svårigheter för svenskarne att infalla i Norge som för norrmännen i Sverige, till konungen hemställt, att hans trupper måtte få afgå »till den krigs ort där rikets försvaret kan bättre behövas». I en ny skrifvelse den 30. i samma månad antyder han vidare, att den flottilj, han ansåg nödvändig till bevakning af kusten, äfven kunde användas till en expedition mot »östra vallen».

Dessa framställningar ledde emellertid endast därtill, att ungefär samtidigt som de bägge bataljonerna af Hälsinge och Jämtlands regementen beordrades till Vänersborg, befallning utgick, att södra bataljonen af Västerbottens regemente skulle, så fort isen tilläte, »gå om bord och öfverföras till Uleåborg» för att ställas under befäl af generalen-chef för finska arméen.² Då emellertid Bergenstråle, hvilken kallats till Stockholm,³ där fått utveckla sina tankar, återtogs befallningen om Västerbottensbataljonens afseglning till Uleåborg,⁴ och utsågs han i stället själf till ledare af en expedition mot Vasa med ett något större antal trupper, för hvilket företogs en hemlig instruktion utfärdades den 25. maj.

¹ Bergenstråle till konungen 31. maj.

² Generalorder 17. maj. Landshöfdingen i Umeå fick med anledning häraf i uppdrag att anskaffa nödiga fartyg för »410 man utom befäl och tross samt proviant för en månad, att så fort möjligt blifver i Ratan embarqvera». (Gyldenstolpe till landshöfding Stromberg 23. maj.) Landshöfdingen förklarade emellertid, att fartygen ej kunde blifva färdiga före den 12. juni. (Bergenstråle till konungen 31. maj.)

³ Generalorder 9. maj.

⁴ Generalorder 24. maj.

vikt densamma skulle han genast gå om bord »med
 armast liggande batailloner som han efter omatän-
 ne af corpserne componerar jemte 4 canoner» för
 att ställa en landstigning i trakten af Vasa. Han
 först söka bemäktiga sig denna stad samt sedan
 göra en diversion i fiendens rygg. För åstad-
 ne af samverkan med Klingspor skulle tillika denne
 varit underrättas om tiden, då expeditionen ansågs
 afgå.¹ Mycken vikt fästes äfven vid att expedi-
 tionen mot Åbo och Vasa utfördes samtidigt, hvarför
 rådet fick del af von Vegesacks order² samt un-
 derstod, att expeditionen från Åland skulle afgå den 9.
 juni, äfvensom att de i Bottniska viken kryss-
 garna hade erhållit befallning att öfverbringa
 meddelanden från Bergenstråle dels till Klingspor
 dels till von Vegesack.

En terresan från Stockholm anlände Bergenstråle den
 10 juni till Sundsvall, hvarest trenne fartyg förhyrdes, af-
 hvilka de trupper, hvilka därstädes skulle tagas om
 hand för proviant och ammunition. Samtidigt
 utredtoges af landshöfdingeämbetet i Västerbotten,
 om af därom redan afgångna order, anstalter för
 medels anskaffande, utöfver hvad som redan före-
 funnits i Västerbottensbataljonens först afsedda öfverfö-
 ring till Uleåborg. Fältmagasinet i Sundsvall komplette-
 rades dess tillgångar ökades genom proviant- och fu-
 rar, som genom landshöfdingämbetets försorg an-

sig generalorder 25. maj.

generalorder 30. maj.

En af dessa fartyg, benämndt »Kronprinsen», hade enligt Bergen-
 strålets berättelse utseende af ett krigsskepp och var »föret bestyckat med 4
 rederiet med 50 kulor försedt». Fartygen skulle vara färdig-
 a den 5. juni. Embarkeringen ägde dock ej rum förrän den 8.
 (se arméens» förslag 10. juni.)

Bil. 22.

skaffades från Hernösand.¹ Ursprungligen hade för expeditionen beräknats livsmedel för 4 månader, men då man var angelägen att påskynda affärden och tillgångarna voro små, nedsattes inom kort anspråken, och fältkontoret fick slutligen befallning att inlasta proviant åt 1,000 man för 1 1/2 månad samt furage åt 40 hästar för 1 månad, hvarjämte man skulle medföra 1,000 kannor brännvin och 1,000 skålpund rulltobak. I Umeå hoppades man kunna fullständiga provianttillgången, men då behållningen i därvarande magasin befanns ringa, blef detta ej i nämnvärd mån möjligt, hvadan därvarande landshöfding uppmanades att på bästa sätt fylla bristerna, så att eftersändning af proviant till expeditionen skulle kunna ordnas under sommarmånaderna.² Till frakternas betalande och bestridandet af oförutsedda utgifter rekvirerades hos krigsdepartementet 10,000 rdr. bko., och slutligen träffades anstalter för att medelst »skjälbåtar» upprätta en postförbindelse öfver Qvarken.³

Den 31. maj fortsatte Bergenstråle sin färd norr ut, och samma dag afgingo, på grund af förut omnämnda generalorder af den 17. maj, de i Sundsvall förlagda tvenne Västerbottenskompanierna till Umeå med *marche forcée*,⁴ emedan drifis ännu hindrade sjötransport. De framkommo den 3. och 4. juni, och den nu samlade södra bataljonen af Västerbottens regemente förlades jämte regementets vargering den 7. i samma månad till Hiske hed strax väster om staden.⁵

I Umeå erfor Bergenstråle, att de för transporten påtingade fartygen först den 12. juni kunde stå till hans förfogande, och den 2. juni affärdade han därför till Kling-

¹ Bergenstråle till landshöfding von Nieroth 28. maj.

² Bergenstråle till konungen 12. juni.

³ Bergenstråle till konungen 16. juni.

⁴ Bergenstråle till konungen 31. maj.

⁵ Regementsorder 6. juni.

urir, stabsadjutanten Bergenstråle, hvilken, såsom
 emndt, medförde underrättelsen, att expeditions-
 astning skulle företagas den 13. i samma månad
 afsegling ske, så snart tjänlig vind blåste.¹
 tid, som sålunda återstod till expeditionens af-
 höfdes alltför väl till öfvandet af vargeringen,
 efter många svårigheter samlats vid Umeå till
 af 508 man² och till största delen måste
 för att uppbringa expeditionskåren till bestämd
 Den 27. maj kunde öfningarna börja med den
 n fullständigt samlade styrkan,³ af hvilken se-
 det bästa, skickeligaste, bäst exercerade, begrip-
 och bäst beklädda manskapet skulle uttagas till
 öfning.⁴ När, efter hela stambataljonens samling,
 mte vargeringen utflyttat till Hiske hed, för att
 skulle vänjas vid fältförhållanden, bedrefvos öf-
 mera energiskt. De togo dagligen sin början kl. 5
 t omfattade kompani- och bataljonsexercis, hvar-
 garne särskildt öfvades. Att dock, trots all an-
 da, truppens utbildning blef underhaltig kan man
 å, när hela öfningstiden var så knapp, när man-
 rst den 10. juni fick börja att exercera med krut
 halfva patroner per man⁵ och när slutligen ej
 3 skott per man voro anslagna till målskjutnings-

enstråle till konungen 3. juni.

öfningsräkning 1. juni.

ningen pågick mellan den 21.—29. maj, och öfningarna leddes
 alla-kompaniernas framkomst af öfverstelöjtnanten von Knorring
 e af 4 subalternofficerare, 4 underofficerare, 4 korporaler och 16
 öfningsräkning 1. juni.)

öfningsorder 4. juni.

öfningsorder 10. juni.

es krig 1808 och 1809. III.

Under väntan på transportfartygen sökte Bergenstråle inhämta underrättelser om tillståndet i trakten af Vasa och om grupperingen af fiendens stridskrafter samt vände sig för detta ändamål genom sina utskickade till landshöfding Wanberg. Skrifvelsen till denne bar utanskriften: »Till en redlig Svensk», och borde han i svaret teckna Västernorrlands länsvapen i stället för sitt namn — allt för att ej blifva komprometterad, i fall brefvet skulle falla i ryssarnes händer.¹ Af Wanberg var emellertid intet att vänta. Han hade, meddelades det Bergenstråle, svurit ryske kejsaren tro- och huldhetsed och »nyttjade alle medel, att till detta vanhedrande steg» äfven förmå andra.² Kommerse-rådet Fahlander,³ en mycket inflytelserik man och svenska kronan orubbligt tillgifven, blef i stället den, som meddelade åtskilliga värdefulla upplysningar.

Att ryssarne voro i färd med att öka sina stridskrafter i trakten af Vasa syntes af flera meddelanden sannolikt.⁴ Men äfven inlupo underrättelser om, huru långtansfullt man i Österbotten emotsåg landsättningen därstädes af svenska trupper. »Alle från Finnland hit ankomne personer», skref Bergenstråle, »instämna uti den glädjefulla berättelsen, att menige man vänta snar hjälp och äro beredvillige, att med lif och blod afskudda sig fiendens ok.»⁵ Med anledning af dessa underrättelser afsände också Bergenstråle den 11. juni ett bref till Fahlander, däri denne ombads att bereda allmogen på en snart förstående undsätt-

¹ Bergenstråle till konungen 3. juni.

² Bergenstråle till konungen 12. juni.

³ Se sid. 73, not 4.

⁴ Af privatbref medförda till Umeå af löjtnanten vid arméens flotta Svinhufvud, hvilken den 29. maj med desamma afrest från Jakobstad, och hvilka bref Bergenstråle lät landshöfdingeämbetet bryta, framgick bl. a., att 500 man af härafdelningen vid Gamlakarleby afsändts söder ut. (Bergenstråle till konungen 12. juni.)

⁵ Bergenstråle till konungen 12. juni

att uppmana densamma såväl att själf gripa till
n att möta expeditionen med hästar till fortskaff-
kanoner och tross.¹

och innan de i Umeå befintliga trupperna voro fär-
ilasta, återkom fänrik Bergenstråle från Kling-
förande svaret å öfverste Bergenstråles till denne
neddelande. I detta svar lämnade Klingspor —
de löften om samverkan, hvarom redan talats² —
tering angående sin egen och fiendens ställning.
are, hvars styrka dock ej uppgifves, låg, hette
kansad vid Gamlakarleby. Emellan denna ort och
ans ej någon betydligare styrka och i Vasa högst

Men säkra underrättelser gáfvo dock vid handen,
0 man med 4 kanoner voro under marsch norr ut
a Finland. Själf låg fältmarskalken med två bri-
d Himanko och kunde på en till tre dagar draga
re tvenne brigader dit. Klingspor uttryckte tillika
lande af att landstigningen skulle utföras med så
after. Han önskade, att Bergenstråle åtminstone
ka desamma med 500 man, t. o. m. om han för
et måste använda landtvärnsmanskap, samt lofvade
 eget ansvar en dylik åtgärd. Vidare rådde han
tt under operationerna ej aflägsna sig för långt
ten samt att, i händelse han stötte på en öfverlägsen
ch nödgades retirera, söka sjöledes vinna förbindelse
éen. Mötte återigen ingen dylik, skulle han söka
ais.³ Något senare fick Bergenstråle nya under-
från fältmarskalken om fiendens ställning. Denne
a hafva 400 man i Vasa, 50 man i Oravais och 800

Bergenstråle till konungen 12. juni.

sid. 175.

Klingspor till Bergenstråle 6. juni.

man i Nykarleby. »Tit. rättar således sin expedition här efter», tillägges det helt lakoniskt.¹

Utan tvifvel hade Bergenstråle velat i öfverensstämmelse med Klingspors uppmaning förstärka sin landstigningskår, men mycket fanns ej att förstärka med. Sedan de för expeditionen afsedda Sundsvallstrupperna afseglat, skulle där — så anmälde han till konungen — ej finnas kvar mera än ett kompani Jämtlänningar och 16 hästjägare, och i Umeå komme blott att lämnas 109 man vargering. Dessa voro, skrifver han, nödvändiga dels till fångars bevakning, dels ock att öfvertyga landet, det äfven dess försvar härvid icke är åsidosatt.²

De trupper, hvilka den 13. skulle ilasta vid Umeå, utgjordes af Västerbottens södra bataljon³, hvilken efter förstärkning med 100 man vargering räknade 500 man, samt af 300 man vargering afsedda att jämte de två Jämtlandskompanier, som beordrats att tillstötta från Sundsvall, bilda en s. k. »fältbataljon», likaledes om 500 man. De båda Jämtlandskompanierna hade redan den 8. juni afseglat från Sundsvall tillika med 25 hästjägare och 4 kanoner, hvilkas servismanskap utgjordes dels af förut nämnda detaschement ur Svea artilleriregemente, dels af personal tillhörande Hälsinge och Västerbottens regementen. Hela landstigningsflottan skulle före färden öfver Qvarken samlas vid Bredskärs lotsplats utanför myningen af Ume älf. Lotsar från både svenska och finska sidan hade i tillräckligt antal anskaffats.⁴

¹ Klingspor till Bergenstråle 10. juni.

² Bergenstråle till konungen 12. juni.

³ 52 man af densamma, hvilka eskorterat ryska fångar till Sundsvall, gingo dock om bord härstädes jämte öfriga där förlagda trupper. (Bergenstråle till konungen 12. juni.)

⁴ Bergenstråle till konungen 12. juni. Klingspor hade själf öfveräändt en af dessa lotsar, den förut (sid. 188) omtalade skeppare Kärman, äfvensom ett sjökort öfver Vasa skärgård.

rad af motigheter skulle emellertid fördröja afseg-
 Uppbrottet från Hiske läger kunde sålunda ej ske
 på aftonen den 13., hvarigenom ilastningen fördröj-
 ej hann afslutas förrän den 14. på aftonen, då
 färdens »roendes utföre elfven»¹ anträdde till Ob-
 man rastade den 15., hvarefter Bredskär uppnåd-
 16. Endast ett af de från Sundsvall väntade far-
 ämligen »Kronprinsen» med artilleriet och en del af
 et ombord tillstötte där,² men af de öfriga hördes
 g. Dessa, som medförde stabens hästar, hästjägare-
 ren, en del af infanteriet jämte tross och furage
 ro dåliga seglare, hade för vidriga vindar blifvit

17. juni gick öfverste Bergenstråle själf ombord,³
 en enligt konungens befallning lämnat befälet öfver
 ande trupper till öfverste Gyldenstolpe, och beslöt
 gra dagars fåfång väntan på Sundsvallsfartygen
 gla utan dem, så snart vinden medgaf. Denna var
 d envist emot, och det dröjde ända till den 21.,
 an lättade ankar för att anträda färden. Knappast
 k detta skett, förrän vinden ånyo kastade om. »Den
 e storm med byar och oceaner» bröt lös åtföljd af
 ggn med »sjömörker», hvarför man skyndsamt måste
 an.⁴

Bergenstråle skildrar i rapporter till konungen sin
 öfver detta dröjsmål, och konungen själf var ej
 otålig. Redan den 30. maj hade Tibell uppmanat
 råle att påskynda expeditionens affärd, den 9.
 berättade han om, att Vegesacks expedition skulle

Bergenstråle till konungen 14. juni.

Öfversta dagbok.

Bergenstråle till konungen 20. juni.

Bergenstråle till konungen 21. och 22. juni.

afgå samma eller följande dag, och den 13. anbefalldes han Bergenstråle att ej invänta kurirens återkomst från Kling-spor utan att afsegla i alla fall.¹ Den 18. juni var det alldeles slut med konungens tålmod. Han anbefalldes då Bergenstråle att ofördröjligen och utan alla betänkligheter afsegla.

Den 23. på morgonen kunde detta ändtligen ske. Vin-den blef då gynnsam, och samtliga fartygen styrde kurs
 Plan VIII.³ öster ut, alla, utom »Kronprinsen»², med Österhankmo by norr om Vasa till mål. »Kronprinsen» åter, förd af löjtnanten vid arméens flotta af Lund, hade efter undergången omlastning tagit ombord 50 man af Jämtlands regemente under befäl af löjtnanten i arméen Ridderhjerta,⁴ hvilken erhållit order att landstiga söder om Vasa för »att hindra fiendens retraite».⁵ För detta ändamål skulle han äfven med biträde af löjtnanten vid Jämtlands regemente Jacobson leda böndernas resning i denna trakt. För att uppmuntra denna resning medfördes äfven
 Bil. 23. proklamationer, i hvilka Bergenstråle för att imponera på fienden — då ju proklamationerna äfven kunde råka i dess händer — benämnde sina båda bataljoner: »armée», något som han hoppades, att konungen ej skulle med »onåd anse».⁶

Under öfverseglingen synes ett af de dittills uteblifna fartygen från Sundsvall hafva tillstött expeditionen, hvar emot det andra med hästjägarna ombord ännu en tid ej

¹ »Fendrik Bergenstråle», hette det, »kan sedermera komma efter med de underrättelser han medförer.» (!) (Tibell till Bergenstråle 13. juni.)

² Bergenstråles order till af Lund 19. juni.

³ Se del II sid. 98, noten.

⁴ Ridderhjerta var förordnad att göra kaptenstjänst vid den landtvärnsbataljon, som skulle uppsättas i Västerbotten.

⁵ Bergenstråle till konungen 21. juni.

⁶ Bergenstråle till konungen 20. juni.

1 Vinden, som i början var gynnsam, kastade
 och blef »contraire» samt tilltog i styrka. 2 Flot-
 ande därför ej hålla tillsammans under öfverfärden.
 af fartygen kom redan vid middagstiden den 24.
 ska skärgården, där man genom en landstigning å
 skär sökte erhålla underrättelser om fienden. Några
 fartyg åter — däribland chefsfartyget, galeasen Sit
 hade blifvit efter och vunno först på e. m. samma
 r ständigt kryssande höjden af Michelsörarne. 3 De
 es dock af de först anlända, och på aftonen gled
 nsportflottan in i viken vid Österhankmo by.

an dessförinnan, eller kl. 2 e. m., hade Bergenstråle
 en af Michelsörarne såsom kurir till Klingspor af-
 keppare Kärrman, hvilken medförde en skrivelse
 e expeditionens framkomst och Bergenstråles af-
 Styrkan uppgifves där till 1,090 man — hästjägarna
 made — och var »desseinen» att först taga Vasa.
 ter min denne afton skjeende landstigning», fort-
 Bergenstråle, »och sedan jag hunnit göra mig full-
 gen underrättad om fiendens position, kan det lik-
 da, att jag först forcerar Lillkyro, derest, såsom
 es, fienden derstädes har sin starkaste postering i
 af nämnde stad.» Om anfallet på fienden lyckades,
 perationerna förläggas till kusten, på sätt Kling-
 an föreslagit. 4

dstigningen försiggick också enligt beräkning vid
 kmo, med början kl. 9 e. m., och var afslu-
 1 påföljande morgon. Först landsattes jägaretrup-

sta fartyg, som för svårt väder måst söka nödhavn å Ångerman-
 kusten, upphann ej de öfriga förrän vid truppernas senare land-
 tid Nykarleby. (Holms dagbok.)

Bergenstråles underdåniga berättelse 23. nov. 1809.

Holms dagbok.

Bergenstråle till Klingspor 24. juni.

Bil. 24.

pen, därpå artilleriet och slutligen återstoden af expeditionskåren, hvars styrka och sammansättning i detalj återfinnes å bil. 24.¹ Allmogen biträdde på det beredvilligaste, dels genom att tillhandahålla landstigningsbryggor, dels genom anskaffande af hästar för artilleriets och trossens behof.²

Ehuru landstigningen sålunda kunnat ostördt utföras, var man å ryssarnas sida ingalunda oförberedd därpå. Landshöfding Wanberg hade fäst ryssarnes uppmärksamhet på sannolikheten af en dylik landstigning³ och Buxhöwdens »lejda invånare», hvilka kryssade i Bottniska viken, hade underrättat honom om transportfartygs sammandragande till Umeå. Både Buxhöwden och Wanberg hade tillskrifvit Rajefski om möjligheten af en svensk landstigning i trakten af Vasa.

Genom 5. ryska divisionens förut omnämnda utrymmande af Gamlakarlebyställningen samt dess återtåg mot söder hade ryssarnes stridskrafter i trakten af Vasa blifvit i väsentlig grad förstärkta. När Bergenstråle beträdde Finlands jord, voro härvarande ryska trupper fördelade på nedanstående sätt:

*På Qvestakshalfön, där strandbevakningen sköttes af smärre kosackafdelningar, stodo: i Karperö 1 kompani och i Klemetsö 1 kompani — båda tillhörande 2. jägareregementet.*⁴

¹ Å denna bilaga äro emellertid såväl Ridderhjertas trupp som hästjägarna upptagna.

² Holms dagbok. Bergenstråles underdåniga berättelse 23. nov. 1809.

³ Den 17. juni rapporterade Wanberg till Buxhöwden, att enligt ett meddelande från länsman Långhjelm i Storkyro en förklädd finsk soldat, Trast, varit där i trakten för att kunska om de ryska truppernas styrka och förläggning. I Långhjelms rapport sades, att soldaten i fråga skulle taga reda på, om icke svenska afdelningar redan landstigit i Kristinestad och Vasa, då i sådant fall »svenskarne från alla vägar [skulle] börjat kringräna de ryska trupperna». (Handlingar rörande förvaltningen i Finland år 1808, del II: 1, sid. 311.)

⁴ Demidoff till Rajefski $\frac{10}{27}$ juli.

Vasa stad voro förlagda: grenadierbataljonen och 1 af Petrofska musketerareregementet jämte 2 ka-

lby lågo 2 kompanier af Petrofska musketerareregementet, 2 kompanier af Bjälöserska musketerareregementet och 4 kanoner.

Lillkyro stodo 6 kompanier af Bjälöserska musketerareregementet.

Vörd stod, såsom förut nämnts, Jankovitsch med Nykarleby tillbakadragna trupper, hvilka, inberäkna förstärkningar, utgjordes af delar af Permska Sibiriska regementena, Velikij-Lukiska musketerareregementet samt 23. och 26. jägareregementena jämte det tilldeladt kavalleri och artilleri.¹

Sammanlagda styrkan utgjorde ungefär 5,000 man med 19 kanoner. Bil. 25.

Vasa uppehöll sig vid tillfället förutom kommandör Kniper, generalmajor och chef för 2. jägareregementet, chefen för Petrofska musketerareregementet general Demidoff samt civilguvernören Emin.

Bergenstråle beslöt sig för att anfälla Vasa, var öfvan angifna ställning och ungefärliga styrka honom obekant. Från den öfver allt synnerligen välfolkningen hade han erhållit samstämmade uppgifter hvilka ryssarne, utom smärre kosackafdelningar vid de sannolikaste landstigningspunkterna, hade utsatta å halfön nordväst om Vasa, såsom vid byarna Iskmo, Karperö, Brändö (Vasabacken) och Klemetsö. Fiendens styrka vid staden — beräknade — angafs till 1,500 man med

Divisionens operationsjournal. Demidoff till Rajefski ^{25. juni} _{7. juli.} Rajefski till Demidoff ^{12.} _{24.} juli.

2 st. 6-Åkanoner. En annan fientlig afdelning om 1,000 man med 2 kanoner sades ligga i Toby, hvarjämte slutligen i Lillkyro skulle stå en fientlig styrcka med starckt artillerie, hvilcken icke till någon viss bestämmelse kunde upgifvas.¹

Anfallet mot denna sålunda väl kända, betydliga öfvermakt, utan någon visshet om samverkan från Klingspors sida, ansåg Bergenstråle sig ovillkorligen ålagdt genom konungens order.²

Medan landstigningen pågick, framskötos, under löjtnanten Hamréns befäl, Västerbottens jägare såsom avantgarde till Qveflaks kyrka, och slöt sig till denna afdelning redan vid landningsstället en hop beväpnad allmoge.¹ Vid kyrkan påträffades några kosacker, hvilka tillfångatogos, men det dröjde sedan rätt länge, innan framryckningen fortsattes. Den landsatta hufvudstyrkan skulle nämligen uppropas, och när äfven denna framkommit till Qveflaks kyrka, anbefalldes en timmes rast.³

Från sagda ställe föra tvenne vägar mot Vasa, den ena genom byarna Koskö, Karperö och Smedsby, den andra, hufvudvägen, först i sydlig och sedan i västlig riktning genom Veikars, Martois och Höstvesi. Å den först nämnda afsändes kl. 7 f. m. kaptenen Sandman med Bergs kompani af Jämtlands regemente, 107 man, och skulle vid ledningen af denna kolonn en af Bergenstråles adjutanter, fänriken

¹ Holms dagbok.

² »F. d. konungens ordres», säger han nämligen i sin sedermera afgifna berättelse, »voro *vilkorliga* i anseende till mina operationer i fiendens rygg, men deremot *ovilkorliga* i anseende till occupationen af Vasa stad, hvarföre, utan afseende på fiendens ställning, jag borde dit intränga.» (Bergenstråles underdåniga berättelse 23. nov. 1809.) I instruktionen (bil. 22) stod dock »General Adjutanten bör dervid hafva afseende på detachementets säkerhet».

³ Bergenstråles underdåniga berättelse 23. nov. 1809. Holms dagbok.

unge regemente Burman, biträda.¹ Under Sandmans ledelse ock fänriken Qveckfeldt, som med 50 man af tens vargering samtidigt afsändes markledes² mot och Klemetsö broar för att upprifva dem och gottande af dessa båda platser icke blott afklippa för de ryska afdelningar, som voro utplanterade nordväst om Vasa, utan äfven söka förhindra, att elsen om landstigningen nådde fram dit. Sandman r att under sin framryckning anfälla och om möjligt åga nämnda ryska posteringar. Vid Smedsby bro båda detaschementen förenas för att därifrån, med de af alla krafter, framtränga mot Vasa, under hufvudanfallet utfördes österifrån genom åter Bergenstråles trupper, som efter rasten skulle söder ut öfver Veikars och Martois.³

man anlände efter 1½ timmes marsch till Koskö n kosackpostering om 2 man och en slags officer- ogs.⁴ 15 bönder under anförande af afskedade sol- mon Blank tillstötte här och lämnade det medde- t i Karperö by 160 man af fiendens trupper skulle agda, äfvensom att något mera än 100 man be- i byarna Jungsund, Singsby och Gerby. Sand- g då, att ett beslutsamt och om möjligt öfverras- ppträdande bäst skulle gynna uppnåendet af det öresatta målet, och återupptog i öfverensstäm- med omedelbart framryckningen. I närheten af togs från ett högt träd en öfverblick öfver

iskt torde dock Burman hafva varit den ledande och Sandman tminstone talar Burman i sin rapport om sig själf såsom befäl- om Sandman såsom den underordnade.

ckfeldts rapport.

enstråles underdåniga berättelse 23. nov. 1809. Sandmans, Bur- vveckfeldts rapporter.

mans rapport.

byn, hvars gårdar, omgifna af stora stenar eller klippor, lågo spridda utefter en trång bygata af föga mindre än en fjärdingsvägs längd. Sandman beslöt därför att genom den i väster belägna skogen kringgå den enda vakt som utsatts och hvilken stod vid bygatans nordvästra ända. Rörelsen utfördes också, och Jämtlänningarne lyckades obemärkt framkomma till en skogsudde, hvilken sköt fram tätt intill byn. En kort rast gjordes här, hvarefter anfallet vid 10-tiden sattes i gång. Med ungefär halfva styrkan formerad i kedja ock återstoden i kolonn — hvarifrån patruller till husens genomsökande utsändes — bröt kompaniet fram längs gatan i fullt språng med fälld bajonett och under hurrarop.¹

I byn blef stor uppståndelse. För en del af ryssarne blef reträtten genast afskuren.² De öfriga, skriver Burman, »disputerade [oss] genom en häftig eld steg för steg passagen, men måste dock alltid vika för våra bajonetter». Utanför byn återsamlade sig emellertid det ryska jägarekompaniet, hvilket stod under befäl af stabskaptenen Rasnotofskij, för att bjuda kraftigare motstånd. Sedan svenskarne framträngt ett stycke längre söder ut, fann man äfven att det intagit ställning tvärs öfver vägen på en skogbe vuxen höjd »i sluten linea med jägare kedja på begge flankerna».¹ Ryssarnes eld möttes med ett raskt bajonettanfall i vänstra flanken, hvilket förmådde dem att lämna ställningen. De råkade härvid i fullkomlig oordning »kastade från sig många gevärs- och monderingspersedlar, ända til och med frackar, samt flydde med största hastighet».³

¹ Sandmans och Burmans rapporter.

² Under striden i byn och söder därom togos tillsammans 50 fångar, däribland 2 officerare, äfvensom en betydlig mängd persedlar. Bevakningen häraf anförtroddes åt de beväpnade bönderna.

³ Burmans rapport.

anningarnes krafter voro emellertid nu nära ut-
 De flesta voro ännu illamående efter sjösjuka un-
 rresan, hade ej fått tid att intaga tillräcklig
 redo af den synnerligen starka solhettan under de
 språngmarschern. Sandman, som dessutom »litade
 finna fienden vid den uprifna Smedsbybron hugad
 era»,¹ blef därför nödsakad att låta truppen göra
 ett hvila och vederkvicka sig.² Härunder förlora-
 ngen med fienden, hvilken oaktadt erhållen för-
 drog sig tillbaka till Smedsby, hvarifrån efter
 liflig skottväxling förnams.

fiende, som kapten Rasnotofskij här påträffat var
 t. Denne hade framryckt efter en skogsstig och
 m. ankommit till Smedsby bro. Efter att hafva
 at halfva sin styrka för att »lossa berörde bro
 fning» fortsatte han med återstoden i riktning mot

Hunnen ett stycke på väg, möttes han af en be-
 fverlägsen rysk styrka, nämligen det i sagda by
 jägarekompaniet, hvilket på Demidoffs order nu
 till Vasa med anledning af hvad som där tilldragit
 eckfeldt drog sig tillbaka till Smedsby, där alltså
 afdelning snart åter var förenad. Men knappast
 återkommen och brons rifning med ökade krafter
 förrän, -kl. 11,30 den från Karperö tillbakadrifna
 styrkan visade sig. Under den strid, som nu upp-
 i byn, lyckades svenskarne under halfannan tim-
 ålla stånd emot öfvermakten, men blef Qveckfeldt
 kastad tillbaka och drog sig då ett stycke norr

mans rapport.

an hade redan stupat af utmattning, och Sandman själf var så
 att han vid framryckningen måste stödjas af tvenne soldater.
 och Burmans rapporter.)

idoffs rapport ¹⁰/₂₇ juli.

ut på östra stranden af Karperövikens.¹ Rasnotofskijs kompani gick öfver vattendraget på de ännu kvarliggande »långstäckarna» och fortsatte så marschen mot Vasa.²

Skottväxlingen under nu skildrade strid förmådde Sandman att fortsätta sin marsch söder ut, men då han mellan kl. 1 och 2 e. m. framkom till Smedsby, var allt redan slut och både vänner och fiender försvunna. Han fann bron endast ofullständigt förstörd, och anstalter träffades att med böndernas hjälp få den återställd.

Dels för att inhämta närmare underrättelser om hvart de trupper tagit vägen, hvilkas strid man hört, dels för att gripa och afväpna smärre ryska afdelningar, hvilka man befarade finnas i kompaniets rygg, utskickades en del patruller. Detta medförde visserligen tillfångatagandet af åtskilliga ryska soldater, men innan Sandman omsider beslöt att fortsätta marschen till Vasa, hade härigenom mycken tid gått förlorad. De 90 man, öfver hvilka han nu kunde förfoga,³ sattes emellertid i marsch emot staden, men hade ej hunnit långt, då man upptäckte »ett blixlikt sken på en circa 2,000 alnar öster om bron varande stenig och skogbeväxt höjd».⁴ Det var den under utveckling stadda förtruppen af Petrofska regementets grenadierbataljon, hvilken jämte 2 kanoner och något kavalleri framsändts från Vasa, då man vid 11-tiden fått kännedom om svenskarnes framryckning på denna väg.⁴

Utan någon tanke på att kunna bryta sig väg fram till Vasa, men i akt och mening att åtminstone mot sig binda den nu synlige fienden, tvekade Sandman ej att upptaga en ojämn strid. Bron upprefs ånyo, och det

¹ Qveckfeldts rapport.

² Sandmans rapport.

³ Burmans rapport.

⁴ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{17}{22}$ juni och $\frac{1}{13}$ juli.

ompaniet utvecklades i Smedsby mot den fientliga armén nu framryckt dit. Demidoff, som själf förde truppen, anbefalldes å sin sida bronns återgång och då, efter verkställandet häraf, ryssarne börjande gången, drog sig Sandman tillbaka och lade efter sin egen marsch genom mycket oländig mark sitt »embuscade» i en skog.¹ Demidoff förföljde ej honom inskränkt sig till att besätta en backe väster om Smedsby samt omintetgjorde härigenom alla Sandmans försvarskomma förbi till Vasa, hvarifrån man nu tydde sig kunna höra en liflig skottväxling.

Om tiden på eftermiddagen föranlät också de underofficerarne som från staden kommo Demidoff tillhanda, denne förklarade om förslämnande af en stark eftertrupp å den skogen väster om Smedsby, där han först upptäckts af ryssarne å draga sina trupper tillbaka mot Vasa.² Sandman ryckte nu åter till Smedsby, där den af ryssarne besatta bron ånyo reparerades och anordningar vidtoges för att med böndernas hjälp samla alla fångar och allt byte till sig.³

Öfverläggningar började nu inlöpa om en i Vasa påstådd överfall, men då dessa voro sväfvande och hvars ett som helst sägande, beslöt Sandman att själf företaga en utspionering. Han ryckte därför ånyo öfver Smedsby och hade redan hunnit ett godt stycke, då säkrare besked kom om hvad som förefallit i staden föranledde honom att åter draga sig bakom bron, där omsider vid slutet af aftonen Qveckfeldts afdelning förenade sig med

¹ Sandmans och Burmans rapporter.

² Demidoffs rapport $\frac{10}{27}$ juli.

³ Sandmans rapport.

Från Qveflaks kyrka hade under tiden Bergenstråle fortsatt med hufvudkrafterna till Veikars by,¹ där en andra rast ägde rum och en kosackpatrull tillfångatogs.²

Här, i vägkorset mellan den norr ifrån kommande Qveflaksvägen och landsvägen Vasa—Lillkyro, detascherades löjtnanten vid Västerbottens regemente Gyllengahm med 100 man i ändamål att vid därvarande bro stänga vägen för de ryska truppafdelningar, hvilka kunde vilja framrycka från Lillkyrohället.² Hufvudstyrkan, till hvilken 2 å 300 beväpnade bönder nu slutit sig, fortsatte vägen mot Vasa. Då avantgardet närmade sig Martois by, ingick genom befolkningen underrättelse om att några ryska jägare där höllo sig dolda i en bondgård. För deras öfvermannande framsände Bergenstråle nödig manskap jämte en kanon, men ryssarne försvarade sig tappert, bl. a. sökande skydd bakom folk tillhörande gården, så att man slutligen måste sätta eld på denna för att utdrifva dem.³

Framryckningen fortgick härefter till Höstvesi by, belägen blott en kvarts mil från staden, och ingick här genom en kunskapare underrättelse, att alla ryska trupper lämnat denna, hvilket Bergenstråle tillskref Sandmans uppträdande.⁴ Under en kortare rast i Höstvesi företogs af Bergenstråle jämte tillkallade officerare en rekognosering af terrängen

¹ Bergenstråle lade stor vikt på att söka hemlighålla sin framryckning. Detascherade afdelningar hade därför befallning att undvika allt, som skulle kunna röja hufvudstyrkans förehafvanden. Skott borde, så vidt möjligt, icke lossas. Utsända bevakningstrupper skulle släppa mötande, smärre fientliga afdelningar förbi sig och sedan, då de sökte återvända, spärra dem vägen. Vid avantgardet användes hela vägen med framgång bönder till »avancerande sidopatruller». (Bergenstråles underdåniga berättelse 23. nov. 1809.)

² Bergenstråles underdåniga berättelse 23. nov. 1809. Holms dagbok.

³ Holms dagbok. O. A. Gripenbergs journal.

⁴ Bergenstråles underdåniga berättelse 23. nov. 1809.

närbelägen höjd,¹ hvilken erbjöd en vidsträckt ut-
 ter den mot staden ledande vägen samt slätterna
 söder om densamma.² Härvid upptäcktes å vägen
 en fientlig kolonn stadd i framryckning mot sta-
 yndsamhet ansågs därför af nöden; och för att göra
 mera lättrörlig i den starka värmen fick densamma
 packningarna. De svenska och ryska afdelningarna,
 hade ungefär lika lång väg att tillryggalägga, täf-
 t om hvem som först skulle hinna fram, den förra
 stra och den senare genom södra tullporten. För
 sina soldater lät Bergenstråle kommendera: »Gå
 !», och under ropet: »Lefve Gustaf Adolph!» började
 are rusa in i staden. Klockan var nu ungefär 2,30

Plan IX a
 och b.

Demidoff vid middagstiden uppbrutit mot Smedsby,
 såsom vakt i Vasa kvarlämnat 1 kompani af Pe-
 regementet under befäl af platsmajoren Stegman.
 a kompanis omedelbara förstärkning hade han till-
 om förut nämnts, beordrat det i Klemetsö stående
 t af 2. jägareregementet, hvarjämte äfvenledes 2
 r af Bjälöserska musketerareregementet och 4 kano-
 örande den i Toby förlagda styrkan fått befallning
 ka i Vasa.⁴ Det var dessa två kompaniers marsch
 råle iakttagit, och då han själf inträngde i staden,
 alltså snart där emot sig 4 kompanier och 4 ka-
 en styrka föga understigande hans egen. Ryssarne
 ander fick en ingenjör Holm, hvilken jämte v. häradshöfdingen
 och brukspatronen Fahlander såsom edsvägrare flytt öfver till
 återvändt med expeditionen, genom en i hast uppgjord skiss
 bergenstråle angående läget af stadens gator och torg.

as dagbok.
 enstråles underdåniga berättelse 23. nov. 1809. O. A. Gripen-
 al.

idoffs rapport $\frac{10}{22}$ juli.

is krig 1808 och 1809. III.

kunde emellertid vänta ytterligare förstärkningar från de i närheten förlagda trupperna, och för detta ändamål afgick till Rajefski i Lillkyro rapport om den svenska truppens framryckande. Då man likväl varit nog oförsiktig att blott på *en* väg och med en enda kosackordonnans afsända rapporten, och denna ordonnans tagit den östra vägen till Lillkyro, stötte han på hela Bergenstråles kolonn och nådde aldrig sin bestämmelse.¹

Vid framkomsten till Vasa ordnade Bergenstråle anfallet på följande sätt: Medan hufvudstyrkan uppmarscherade invid östra tullen, framträngde löjtnant Hamrén småningom med Västerbottens jägare i mindre afdelningar å Post-, Torg- och Kyrkogatorna. I början mötte de intet annat motstånd än det, som gjordes af vaktmanskapet samt af det ryska befälets betjäning, som från husen besköto de inträngande svenskarne. Öfver tvenne tvärgator ända fram till Köpmangatan synas jägarne hafva banat sig väg med ganska stor lätthet, men vid sistnämnda gata måste framryckningen vid 3-tiden på eftermiddagen tills vidare afbrytas och striden upptagas med den söder ifrån inryckande Tobykolonnen.²

Till skydd för vänstra flanken, hvilken ansågs hotad genom nämnda kolonn, beordrade Bergenstråle genast den honom följande väpnade allmogen att under befäl af kaptenen vid Västerbottens regemente Dahlberg³ taga ställning å den s. k. Hofrättsbacken, belägen i stadens sydöstra utkant.

Emellertid tilltog striden i stadens inre alltmer i häftighet. Utom Tobykolonnen, hvilken utbredde sig i södra

¹ Demidoffs rapport $\frac{10}{27}$ juli. Holms dagbok.

² Bergenstråles underdåniga berättelse 23. nov. 1809. Holms dagbok.

³ Kapten Dahlberg var afsedd till chef för Västerbottens ej ännu sammandragna landtvärnsbataljon och åtföljde jämte tvenne subalternofficerare expeditionen för att »anföra» den beväpnade allmogen i Österbotten. Han ansågs af Bergenstråle särskildt lämpad härför såsom varande af bondesläkt och innehafvande »de bästa façonerna att på menige man imponera». (Bergenstråle till konungen 14. juni.)

n, förde ryssarne snart i elden det från Klemetsö
de jägarekompaniet, och å svenska sidan understöd-
derbottensjägarna genom afdelningar af Västerbot-
talsbataljonen, hvilka framsändes å Kyrko- och Torgga-
torna, hvilka friga fingo heller de svenska kanonerna, hvilka för-
störjaren Hårdh, länge stå sysslolösa vid östra
En af dem frambeordrades af Bergenstråle, redan
af jägarna hejdades genom skjutandet å gatorna,
friga fingo, äfven de, snart ingripa. Ryssarne hade
fört i elden sina 4 kanoner — efter hvad det vill
örbet af Post- och Köpmangatorna — samt börjat
svenskarnes å den förra af dessa gator framryc-
kraft, och för besvarandet af denna eld var
nu äfven de öfriga svenska kanonerna körde upp.
projektilerna beströko härefter gatorna från tvenne

id af artillerielden och gatornas afspärrande från
a med trossfordon kunde det svenska infanteriet
bana sig väg fram på desamma, hvarför Bergen-
stråle förordade Västerbottningarna att sprida sig på ömse
gatorna, dels för att finna skydd mot artilleriel-
den, dels för att genom gårdarna lättare kunna komma
i närheten af de ryska kanonerna och nedskjuta dessas
Då soldaterna sålunda inträngde å gårdar och i
gjorde här en liflig skottväxling genom fönster och
sammanhållningen gick förlorad, och ledningen af
örsvarades i hög grad.

er det att gatustriden rasade, hade Bergenstråle
«talsbataljonen» — som dock efter alla detascheringar
de mera än 100 man — mot stadens södra tull för

bergenstråles underdåniga berättelse 23. nov. 1809 v. Knorrings
om öfvergången till Finland.
Sjelmans rapport 30. juni.

att härifrån ingripa, och då svenskarnes framträngande äfven öster ifrån gick stadigt framåt, synes detta hot mot fiendens återtagsväg haft till följd, att den ryske befälhafvaren efter en timmes strid började utrymma staden.¹ De båda Bjäloserska kompanierna jämte en kanon drogo sig ganska hastigt åt Tobytullen, och tvenne invid staden befintliga ryska magasin offrades åt lågorna.²

För egen del var Bergenstråle fullt upptagen med att leda gatustriden,³ och dennas utveckling hade haft till följd, att hans uppmärksamhet hufvudsakligen dragits åt vänstra flanken. Han hade just gifvit befallning om de vikande ryssarnes förföljande, då han erhöll rapport om en från Smedsbyhållet framryckande kolonn. I början antog han det vara Sandmans kompani, men kolonnens längd bragte honom snart på andra tankar.¹ I själfva verket var det Demidoffs bataljon, som i följd af den häftiga skottväxlingen återvände till staden.

Vid första underrättelsen härom lär Bergenstråle hafva tänkt anbefalla allmänt återtag, emedan den ryske befälhafvarens afsikt tydligen visade sig vara att kringränna de i staden befintliga svenska trupperna, hvartill äfven kom, att ammunition började fattas för Västerbottningarne. Bergenstråles närmaste man, öfverstelöjtnanten von Knorring, ansåg emellertid möjligt, att man ännu kunde hemföra segern. Han föreslog, att ordnade afdelningar skulle jämte allt artilleriet sändas att utanför staden möta och tillbakakasta kolonnen från Smedsby (Petrofska grenadierbataljonen). Detta ansåg han dessutom vara bästa sättet att bereda möjlighet för ett återtag.⁴

¹ Bergenstråles underdåniga berättelse 23. nov. 1809.

² Ulfhjelm's rapport 7. juli.

³ Härunder ådrog han sig redan i början en kontusion och fick sedermera äfven hästen skjuten under sig.

⁴ v. Knorrings berättelse om öfvergången till Finland.

denna plan gillades af Bergenstråle, red han själf tullen för att ordna därvarande afdelningar, under Knorring fick befallning att rida gatan uppför i att leda och påskynda de inuti staden kämpande as samling till denna tull. Bergenstråle fick emellertid rapport om, att hans öfverstelöjtnant blifvit af en fientlig kula satt ur stridbart skick, hvarför han öfverföret vid tullen åt majoren Ulfhjelm och åter begaf sig till staden, nu för att ordna reträtten. De svenska soldaterna som härvid kunde samlas, intogo en upptagsställning på Österlånggatan, och hindrades ryssarnes framryckning därjämte genom eld längs efter densamma af det svenska artilleriet, hvilket tillfogade fiendens här sammantrupper och tross ganska mycken skada.

Demidoff hade under sin framryckning redan på långt förtäckta den svaga reserv ur Västerbottens regemente, som stod uppställd öster om staden. Under den vidare striden delade han då sin styrka så, att öfversten Kusmin med två kompanier och två kanoner framryckte mot norra tullen, under det han själf med återstående styrka gick längre öster ut öfver ett kärr¹ för att söka slå samman ryssarne i ryggen.² Emot Demidoff var det nu, som han utvecklade sina Västerbottningar. Eldstriden blef en långvarig, ty svenskarne nödgades snart gå tillbaka, hvarvid en del återvände till staden, och förstoden jämte fanorna kastade sig i oordning på Lillkyro.³ Kusmins styrka synes härunder med svår förtäckning hållits något tillbaka och endast hans kanoner varit i striden. När framgången ej längre var möjlig, inryckte han dock med sina kompanier norr

1. Kusmins dagbok.

2. Demidoffs operationsjournal $\frac{1}{15}$ juli.

3. Demidoffs rapport $\frac{19}{22}$ juli.

ifrån i staden för att rensa den från svenskarne, under det att Demidoff öster ifrån fullbordade inslutningen.

Bergenstråle skildrar stridens sista kritiska skede i följande ordalag: »Eldad af nit att icke vilja förlora kanoner¹ och krigsfångar, red jag sjelf in i staden åtföljd af adjut: Bergenstråhle (hvilken 200 alnar från tullporten, vid min sida blef blesserad) och ropade till manskapet, som i anseende till det häftiga fiendtliga skjutandet längst efter gatorne, af de från Toby tull åter inträngande trupper, kommit i oordning och dragit sig in på gårdarne, att de skulle retirera ur staden, hvilket de dock icke genast åtlodde. Sedan jag såg allt mitt bemödande fruktlöst, skulle jag med mina adjutanter Cap: Lutchou och fändr: Bergenstråhle, rida utur staden, men fann till min största förvåning, det fienden vid tullporten trängt sig emellan mig och de utanför staden varande svenska trupper, och hvarigenom all reträtt var mig betagen. Således hade jag icke annat partie att taga, än att rida in på en gård och med de öfriga i staden varande trupper gifva mig till fånga.»²

För ryssarne återstod emellertid ett ganska drygt arbete, nämligen öfvermannandet och afväpnandet af de i staden inneslutna svenskarne, hvilka ännu under en å två timmar envist fortsatte sitt motstånd. För detta ändamål utsändes af ryssarne smärre truppafdelningar i alla riktningar, hvarigenom vän och fiende öfverallt blandades om hvarandra. En del ryska trupper framryckte äfven längs Tobyvägen för att rensa densamma från den af Bergenstråle ditsända beväpnade allmogen, hvilken en tid under Dahlbergs befäl synes hafva hållit stånd därstädes.³

¹ En kanon hade dock redan måst kvarlämnas i stadens inre, alldenstund dess anspann nedskjutits. (O. A. Gripenbergs journal. Holms dagbok.)

² Bergenstråles underdåniga berättelse 23. nov. 1809.

³ Demidoffs rapport $\frac{10}{27}$ juli.

vill af flera uppgifter synas, som om stadens invå-
 ett eller annat håll tagit del i de förbittrade gatu-
 som nu uppkommo, därvid sannolikt somliga tagit
 svenskarne och andra för ryssarne.¹ I alla hän-
 gs detta till anledning att lössläppa de ryska
 a till den plundring, som utgör ett af krigets
 te minnen och hvarom bil. 26 lämnar några de-

Bil. 26.

er tiden utsändes piketer till alla från staden le-
 ägar, och krigsfångarne hopsamlades till den s. k.
 kten vid rådhuset. Öfverstelöjtnant Kusmin, som
 fått detta senare uppdrag sig anförtrodd, lyckades
 nom en under tvenne dagar fortsatt husrannsaking
 ungefär 80 man med gevär, hvilken styrka seder-
 ler bevakning afsändes till Lillkyro.²

idoff synes hafva varit så upptagen af dessa åt-
 stadens inre, att han alldeles uraktlät att för-
 a slagna svenska styrkan utanför densamma. Så-
 till denna uraktlåtenhet har han anført, att han
 issledd af det oupphörliga larmet och emotsett ett
 de af anfallet. Ett sådant ansåg han sig kunna
 in två håll. Dels kunde, menade han, den svenska
 , med hvilken han träffat samman vid Smedsby,
 nderna i trakten, lätt hafva besekrat stadens gar-
 n denna försvagats, och dels var ett anfall från
 et att befara. Åt detta håll hade nämligen skott-
 hörts och hade en från Toby väster ut sänd patrull
 träffat svenska trupper.³

höwdens operationsjournal $\frac{1}{13}$. juli. Demidoffs rapport $\frac{10}{22}$. juli.
 rapport 27. juni.

höwdens operationsjournal $\frac{1}{13}$. juli. Demidoffs rapport $\frac{10}{22}$. juli.

idoffs rapport $\frac{10}{22}$. juli. Den vid Toby påträffade svenska styrkan
 idderhjärtas från »Kronprinsen» landsatta trupper, hvarom mera

Major Ulfhjelm var efter Bergenstråles och von Knorings tillfångatagande expeditionskårens högste befälhafvare. Hans uppgift var att genom ett skyndsamt återtåg föra de trupper, som lyckats draga sig ur staden, tillbaka till landstigningsstället. Tack vare Demidoffs overksamhet blef detta honom jämförelsevis lätt. Å samma väg, som begagnats för framryckningen, tågade man nu under det ösregn, som efterträdt den ovanligt starka hettan, tillbaka, och slöt sig härunder löjtnant Gyllengahms vid Veikars kvarlämnade trupp¹ till den öfriga styrkan. Vid midnattstid uppnådde trupperna landstigningsstället i ganska medtaget tillstånd, sedan de under loppet af ett dygn marscherat 5 å 6 mil och slagits 3 å 4 timmar.

Inga rapporter hade ingått om hvad som vederfarits de båda under Sandman och Qveckfeldt ställda detaschementerna, och Ulfhjelm, som var föga invigd i Bergenstråles planer, ansåg sig ej kunna invänta dem. Han beslöt därför att omedelbart börja inskeppningen, hvarvid dock båtar för den saknade styrkan kvarlämnades på Hankmofjärden.

Den 26. juni kl. 7 f. m. var flertalet trupper ombord. Fartygen begynte lyfta ankar, och för svag vind aflägsnade de sig från stranden med kurs emot Svartörn. Alla båtar hunno emellertid ej komma åstad så fort, synnerligen som man äfven ville medtaga de af Sandman i Karperö m. fl. byar tagna ryska fångarne jämte sju hästlass af honom eröfrade effekter, hvilket allt af bönderna nedförts till landstigningsstället. Ilastningen häraf hann ej afslutas, förrän man började oroas af ryssarne.²

Rajefski hade nämligen omsider fått kännedom om tilldragelserna i Vasa och framsände då från Lillkyro mot

¹ Under hufvudstyrkans strid i Vasa hade denna bemäktigat sig en mindre rysk transport samt gjort 5 fångar. (Holms dagbok.)

² Sandmans och Burmans rapporter.

fyra kompanier af Bjälöserska regementet.¹ Tre jämte några kosacker och ett par kanoner sändes svenska landstigningsplatsen, dit de anlände på förmiddagen den 26. och hvarifrån de började beskjuta fjärden. Härunder blefvo tvenne af dessa, hvilka flyende bönder, skjutna i sank,² men ingen, som expeditionskåren, skadades. Endast några kosacker och ett lass med krigsbyte, som ej hunnit ombordlo i de förföljandes händer.

Efter det alltså expeditionskårens hufvuddel anträdde fartyget från Vasa, befann sig Sandman efter sin föredragning vid Qveckfeldt ännu vid Smedsby. Mot aftonen gick dock äfven här klart för sig, att hela företaget uppgått och att intet annat återstod än att genom en omväg draga sig tillbaka mot kusten. Vägen togs genom Karperö och Koskö, hvarigenom åtskilliga båtar och saknade lyckades återförena sig med truppen. Krigsbyte och krigsbyte under eskort af allmoge afstämde till Österhankmo, gick truppen från Koskö mark till Petsmo by. Underrättelse hade nämligen nu intet hufvudstyrkan befann sig i återtåg, förföljd af fartyget och man fruktade därför, att vägen förbi Qveflaks skärgård skulle befinnas spärrad. Efter en besvärlig marsch kom den svåraste ödemark, bestående endast af sanka och hållberg och sten emellan,³ framkom detasche till Petsmo kl. 4 på morgonen den 26. Här förklarade sig man sig genast båtar, och sedan truppen hvilat på land, skedde ilastningen, hvarefter färden anträdde i skärgården förbi Vesterö, där man kunde skaffa krigsbyte, hvilket nu ganska länge varit i saknad däraf.⁴

Öfverhövdingens operationsjournal $\frac{1}{13}$ jnli.

Sandmans rapport 27. juni.

Sandmans rapport.

Sandmans rapport.

Den 26. på aftonen låg hela den Ulfhjemska flottiljen, 28 segel stark, till ankars innanför Svartörn, då man frändensamma upptäckte 9 båtar, hvilka formerade i linie »under stark rodd samt tilsatte segel avencerade»¹ mot ankarplatsen. I början var man ej säker på, huruvida de analkande voro vänner eller fiender. Alla fartygen lyftade därför ankar och »satte undan både med segel och rodd ut til sjöss». Sedan misstaget upptäckts — det var nämligen Sandmans afdelning — afbröts seglatsen, och båtarnas besättning gick ombord på expeditionens fartyg.¹ Med dessa ankom den Bergenstråleska expeditionskåren den 28. juni till Nykarleby redd, dit nu äfven hästjägarna, som ej afhörts sedan afseglingen från Sverige, framkommit. Följande dag ägde landstigningen rum, och trupperna förlades på Klingspors befallning i Storsocklots by.

Förlusterna under detta företag utgjordes, så vidt de kunna bestämmas ur de hvarandra motsägende uppgifterna:

å *svenska* sidan af 14 officerare, däribland expeditionskårens chef med stab, 12 underofficerare och 238 man, hvarjämte en demonterad kanon och en ammunitionskärra föllo i ryssarnes händer, samt

å *ryska* sidan 37 döda, hvaraf 2 underofficerare, 82 sårade, däraf 5 officerare, samt 53 fångar, däraf 3 officerare.

IV. Tredje operationsskedet.

1. *Bonderesningen i Österbotten.*²

Såsom förut nämnts hade skeppet »Kronprinsen», medförande löjtnanterna Ridderhjerta och Jacobson samt 50

¹ Burmans rapport.

² Då ej annan källa anföres, grundar sig följande redogörelse för bonderesningen på »Anteckningar under expeditionen till Österbotten under 1808 års fälttåg» af Fredrik Ridderhjerta.

man af Jämtlands regemente, redan vid Bergenstråleska expeditionens afsegling från Bredskär beordrats att styra en sydligare kurs än expeditionskåren i dess helhet. Ridderhjerta hade nämligen fått befallning af Bergenstråle att landstiga söder om Vasa för att, såsom förut nämndt, »hindra fiendens retraite»¹ samt att i sin mån mana österbottningarne att gripa till vapen och leda deras resning. Sedan han hunnit samla några hundra bönder och försett dem med ammunition, skulle närmaste målet vara att anfälla den i Toby stående ryska styrkan.

På höjden af Gaddens fyr skilde sig »Kronprinsen» från de öfriga fartygen, och den 23. juni kl. 3 e. m. gick den för motvind till ankars vid Korsörn. Åtföljd af en underofficer och 10 soldater gick Ridderhjerta i land på öarna Vallgrund och Repplot. Bergenstråles proklamation utdelades till befolkningen, och på sistnämnda ö försäkrade man sig om den såsom ryssvänlig ansedde komministerns person. Ridderhjerta blef öfverallt väl emottagen, och på morgonen den 24. förstärktes hans trupp genom 13 bonddrängar, hvilka försedda med lodbössor inställde sig å »Kronprinsen». Då vinden ännu denna dag blåste emot, insågs omöjligheten att uppnå den tillämnade ankarplatsen Häststen eller Storchästen, två mil utanför Vasa,² hvarför Jacobson fram på förmiddagen med 1 underofficer, 30 soldater och förut nämnda 13 bonddrängar afsändes i roddbåtar från Vallgrund till Stråkan nära Sundoms by på fastlandet. Bönderna slöto sig här genast till honom, och med deras hjälp lyckades han öfverrumpla och tillfångataga kosackposteringarna i Sundoms och Sols byar.³ Den 25. framträngde han till

¹ Bergenstråle till konungen 21. juni.

² af Lunds rapport 28. juni.

³ 35 kosacker tillfångatogs, hufvudsakligen af bönderna. (af Lunds rapport 28. juni.)

närheten af Toby, där en bro refs. Från den ryska styrkan i Toby utsändes emellertid ett rekognoseringsdetaschement honom till mötes, och en skottväxling uppstod, slutande därmed att ryssarne efter någon förlust drog sig tillbaka.¹

Några timmar senare än Jacobson lämnade äfven Ridderhjerta »Kronprinsen» och begaf sig jämte en underofficer och några bönder till Vargö² för att sätta sig i förbindelse med allmogen. I följd af oväder framkom han först på natten, och vanns äfven här tillslutning från allmogens sida. Med några och tjugu man i trenne båtar afgick han därför den 25. från Vargö för att sluta sig till Jacobson, hvarvid han tydligt hörde så väl infanteri- som artillerield från Vasa. Han hade tänkt framrycka mot staden, men då han efter landstigningen anländt till närheten af Solf just under Jacobsons förut nämnda strid med det ryska rekognoseringsdetaschementet och hört den därvarande fientliga styrkan uppgifvas till 900 man med 6 kanoner, måste marschen afbrytas. I stället beslöt han att befästa sig vid Solf, tog befälet öfver den disponibla truppen och utsände Jacobson att tillfångataga i trakten varande ryska posteringar.

Försvarsmedlen voro emellertid ytterst ringa. Skyttegrafvar uppkastades visserligen, och ett litet batteri anlades för att bestryka vägen till Toby, men då man till dettas bestyckning endast förfogade öfver en kanon och tvenne små nickor, hämtade från ett i närheten liggande fartyg, sökte man imponera på fienden genom att därjämte i trenne tomma embrasyrer anbringa svärtade trästockar.

¹ Det var underrättelsen om hvad som här förefallit, hvilken utgjorde en af orsakerna till Demidoffs underlåtenhet att förfölja Ulfhjälm.

² Öns namn har några tiotal år efter kriget på invånarnes (»vargungarnes») begäran ändrats till »Bergö». (Rancken, Bonderesningen etc., sid. 25.)

den 26. juni uppgick emellertid antalet vid Solf bönder till 250, beväpnade med sälbössor, för hvilka berättas hafva hyst stor fruktan. Ett slags bevakningsstyrka utnämndes mot fienden, hvilken å sin sida framskjutit en bataljon på en väderkvarnshöjd midt emot den uppnämnda. Från denna höjd syntes ryska officerare flera och med kikare rekognosera Ridderhjertas ställning, men denne ej försummade att genom en del truppförare söka missleda fienden om sin styrka och verksamhet. Detta lyckades ock så väl, att det från Vasa inrapporterades, att man vid Solf upptäckt en svensk trupp, som ansågs utgöra avantgarde till en, enligt denna trupps uppgift, i Malaks förlagd betydande kår.¹

En rapport om den omfattning böndernas resning hade tagit förmådde emellertid snart Ridderhjerta en rapport afsändande till Bergenstråle och begäran om en förordning från denne, begifva sig söder ut. Han hade därvid befälet vid Solf till Jacobson, som hade utgått från sina ströftåg söder ut, under hvilka han hade låtit förstöra broarna öfver Malaksån.

En rapport om Vasa ända till Kristinestad stodo, såsom förklaradt, de till kustens bevakning afsedda ryska styrkan under befäl af generalmajor Orloff-Denisoff och bestod af 2 skvadroner lifkosacker och 1 skvadron finländska dragoner, spridda efter kusten tillika med 1 kompani jägareregimentet, förlagdt i och invid Kristinestad. Utom dessa svaga ryska stridskrafter var det nu ingen annan svensk styrka som kunde vända sig. Orsakerna till deras resning, skref

Orloffs rapport omkr. ^{15.}/_{27.} juni. (Buxhöwdens operationsjournal ^{21. juni}/_{3. juli.})
 och öfverallt, att denna styrka verkligen existerade och bestod af 2 kompanier. Bladh d. ä. ansåg, att dessa rykten, »utpiskade» ur finska rykten, utlöste orsaken till att ryssarne den 29. juni lämnade Vasa. (Rancken, *Historien om Vasa*, sid. 27.)

landshöfding Wanberg redan den 31. maj till ryske öfverbefälhafvaren, voro svenska arméens närhet, de från Sverige väntade hjälpsändningarna, rykten om att Sveaborg åter fallit i svenskarnes händer, hungersnöd, som dref befolkningen till våldsdåd, samt den djupt rotade öfvertygelsen, att afläggandet af den nya trohetseden skulle medföra ofärd.¹ Då nu underrättelsen kom, att svenska trupper verkligen landstigit för att återtaga landet, flammade lusten att afskaka sig det ryska oket upp på nytt. Ridderhjertas och Jacobsons framgångar i trakten af Solf stärkte modet, och de bondhopar, som samlats i de norra socknarna, tågade söder ut för att rensa trakten från ryssar och egga socknarna i Kristinestadstrakten att delta i befrielsekriget. Ju längre mot söder de tågade fram, dess större blef också anslutningen.

Vid Åminneborg, nära Malaks kapell, låg chefen för den ena lifkosackskvadronen, öfversten Jagodin, inkvarterad, och bevakningen härstädes sköttes af 36 lifkosacker under en löjtnants befäl. 8 Jämtlandssoldater och en skara bönder företogo sig att söka infånga denna postering, men hopen, som saknade ledare, utförde försöket oskickligt, och Jagodin jämte sitt folk lyckades undkomma. Senare möttes han dock vid Malaks af beväpnade bondhopar, hästarna måste lämnas i sticket, en del af kosackerna blefvo fångna, och efter tvenne dagars irrfärder framkommo de båda officerarne och blott 13 man till Vasa — samtliga till fots.²

Böndernas tåg gick vidare genom de stora kustbyarna Petalaks, Korsnäs, Harrström, Töjby, Rangby, Norrnäs och Tjerlaks till Nerpes.³ Öfverallt föllo kosackposteringarna

¹ Handlingar rörande förvaltningen i Finland år 1808, del II: 1, sid. 247.

² Rancken: Bonderesningen etc., sid. 31—32. Bladh, Minnen etc., sid. 51—54.

³ Bladh: Minnen etc., sid. 54. af Lunds rapport 28. juni.

mindre fullständigt i deras händer. Den 26. eller hade resningen nått Tjerlaks. En underofficer och tillfångatogos här, och den på Nerpes prästgård in- öfversten Birjukoff, hvilken var chef för den stationerade lifkosackskvadronen, var nära att öde.¹ Innan några motåtgärder från rysk sida vidtagas, hade resningen tagit fart äfven längre in

I Rimals by, sydost om Solf, blef en mindre, rka gripen. Redan den 25. juni reste sig bön- Pörtoms kapellförsamling och bemäktigade sig en sa ditsänd rysk kornttransport jämte dess betäck- pp, och följande dag gjordes i Öfvermark försök en penningetransport, hvilken under 100 mans be- var på väg till Vasa. Detta aflopp emellertid illa rna: några blefvo skjutna eller sårade, andra till- na och till döds marterade.²

som först lyckades i någon mån sätta en damm ernas framfart var den från Nerpes undkomne öf- irjukoff. Invid den i närheten af Nerpes kyrka vägnoden lyckades han samla några lifkosacker, ndska dragonskvadronen och några jägare tillhö- jägareregementet.³ Det var en svag afdelning, öck tillräckligt stark för att göra de oordnade bond- betänksamma. Hunna till Tjerlaks inställde dessa n framryckning och intogo ställning bakom den ngbron, hvilken mellan sistnämnda by och Kalaks er vidsträckta sank marker. Bron refs, och man örskansningar på en höjd väster om densamma. ledde härvid af en afskedad underofficer Wik-

Bladh: Minnen etc., sid. 55. Sammanlagdt tillfångatogos nära 100 och fördes till Nykarleby (Brakel: Anteckningar etc., sid. 80. H. M. kejsarens lifkosackregementes historia.)

Bladh: Minnen etc., sid. 48.

Bladh: Minnen etc., sid. 56, 65 och 68.

ström, hvilken, då annat befäl ej fanns att tillgå, blef böndernas anförare.¹

Det befarade ryska anfallet på denna böndernas ställning uteblef dock. Birjukoff hade omsider intagits af större fruktan för bönderna än de för honom, och han hade knapast, på sätt ofvan nämnts, samlat sitt folk, förrän han, uppskrämd af alla kringlöpande rykten, hals öfver hufvud anträdde reträtten mot Lappfjerd, blott kvarlämnande några kosacker och dragoner, hvilka snart följde exemplet. Orloff-Denisoff gaf samtidigt order, att alla hans trupper skulle samlas vid Lappfjerd för att i nödfall kunna öfver Kauhajoki förena sig med Rajefski,² och rapporterade till Buxhöwden om sitt kritiska läge.³

Ridderhertas i det föregående omnämnda resa söder ut kom i själfva verket ej att utsträckas längre än till Malaksån. Här fann han 260 å 270 bönder samlade, beväpnade med karbiner, pistoler och sablar, tagna från fångna lifkosacker. Han lät från »Kronprinsen» hämta ammunition, hvilken nästan helt och hållet saknades vid bondehären; befästningar anlades och rapporttjänsten ordnades med användande af tagna kosackhästar.⁴ Äfven här gjorde man sig beredd på anfall af ryssarne.

¹ Bladh: Minnen etc., sid. 56 och 76.

² Orloff-Denisoff synes med skäl hafva trott sig stå under Rajefskis befäl, men detta tyckes däremot ej Buxhöwden ansett. Han betraktade honom såsom sig direkt underordnad och meddelade honom, att hans reträttväg var åt Björneborg till.

³ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{17}{29}$ juni.

⁴ Ej obetydligt af fångar och krigsbyte hade före juli månads ingång tagits. De förras antal utgjorde ungefär 130, däribland 3 officerare, hvarjämte till »Kronprinsen» förts 3 präster och 7 andra finska medborgare, som anklagats för att hafva aflagt rysk trohetsed. Ombord på »Kronprinsen» hade äfven förts 87 säckar spannmål — i allmänhet tagna af bönderna —, 21 sablar, 11 pistoler, 1 studsare, 19 kosackpikar, 21 sadlar m. m. Resten af kosackernas tillhörigheter, däribland 105 från dem tagna hästar, förvarades i byarna eller användes af den väpnade allmogen. (af Lunds rapport 28. juni och handbref till von Otter 29. juni.)

under förberedelserna till afvärjande af ett sådant
 såsom svar på Ridderhjertas förut afsända rapport
 om förhållningsorder, underrättelse till honom
 om Bergenstråles motgång, med
 från Klingspor att med både skepp och manskap
 begifva sig till Nykarleby och där stöta till
 meén.

da i valet emellan att åtlyda denna befallning och
 sitt öde lämna den Sveriges sak så hängifna all-
 der att, med anledning af de inträdda förhållandena,
 na såsom bonderesningens ledare, valde Ridderhjerta
 und det senare. De voro just i färd med att, till
 gande af sitt beslut, ombord på »Kronprinsen» af-
 till Klingspor ställd rapport angående förhållandena
 Vasa, då genom tvenne bönder underrättelse ingick,
 hären uppbrutit från Nykarleby och befann sig i
 ning söder ut. Detta stadgade Ridderhjerta ännu
 ans föresats, och meddelandet användes för att höja
 s allmogen.

erhjerta beslöt nu, att, så snart noggrannare under-
 om svenskarnes framryckning inlupit, från Solf gå
 ll mot ryssarne i Toby, och förberedelserna till
 chen pågingo som bäst, då man den 30. juni genom
 från Toby erhöill meddelande om, att fienden redan
 denna ort¹ och skyndsamt dragit sig tillbaka mot
 Genom utsända patruller öfvertygade man sig om
 en här af, och den 1. juli framträngde från Ridder-
 tyrka en stark underbefälspatrull ända till Vasa.
 ärpå erhöill Ridderhjerta emellertid befallning från
 r att öfverlämna befålet vid Solf åt Jacobson och
 skeppet jämte fångar och byte begifva sig till Ny-

a skedde redan den 29. Sid. 242. (5. divisionens operations

karleby, en befallning som han nu måste åttlyda. Jacobson åter kvarstannade, hotad till lifvet af bönderna, om äfven han ville lämna dem, och de sålunda skulle blifva utan all militär ledning.¹

Under tiden hade Orloff-Denisoffs rapport om »upploppets» omfattning nått fram till Buxhöwden, som insåg nödvändigheten att afsända förstärkningar. Han gaf därför order dels åt det enda i Björneborg kvarvarande kompaniet af 2 jägareregementet att marschera till Lappfjerd och dels åt 2 sotnier af öfverstelöjtnanten Kiseleffs kosacker,² hvilka stätt i Tavastehus, men den 27. därifrån afgått till Tammerfors, att fortsätta marschen till Kauhajoki. Därjämte beordrades den till Tammerfors redan framskjutna bataljonen af 30. jägareregementet att framsända 2 kompanier jämte 1 kanon till Tavastkyrö; och utgäfvos slutligen stränga befallningar om den oroliga befolkningens exemplariska bestraffande.³

Under det att dessa truppförflyttningar utfördes, slöto sig vid Långbron nya skaror till den där samlade allmogen, så att denna snart räknade en styrka af 400 man.³ Då å fientliga sidan endast en eller annan kavalleripatrull kunde iakttagas, kände sig Wikström snart stark nog att våga en framryckning till Finby bro, där en ny ställning, längs Närvejoki (Finby å), intogs. Med begagnande af under vintern upplagda vedstaplar anordnades bröstvärn, bakom hvilka skarpskyttar uppställdes på lämpligt afstånd från hvarandra, hvarjämte i ställningen äfven användes en från Vasa erhållen mindre kanon.⁴

¹ Bladh: Minnen etc., sid. 44. Rancken: Bonderesningen etc., sid. 27.

² Buxhöwdens operationsjournal $\frac{17.}{29.}$ juni och $\frac{21.}{3.}$ juli. I journalen står visserligen »Isajeffs kosacker», men af allt att döma är detta en felskrifning. (Utdrag ur H. M. Kejsarens lifkosackregementes historia.) Öfverstelöjtnant Kiseleff synes hafva varit befälhafvare för ett regemente af donska kosackhären.

³ Rancken: Bonderesningen etc., sid. 40.

⁴ Bladh: Minnen etc., sid. 75 och 78.

dröjde emellertid, innan bondehären vid Finby bro åga något anfall af ryssarne. Tiden blef lång enformiga vakttjänsten tröttande. En del af allgaf sig därför utan vidare hem, och andra hopar kring här och hvar i bygderna, därvid de, i brist, särskildt läto sin ovilja drabba sådana ståndssom svurit ryske kejsaren trohetsed, något hvarför ofta fingo dyrt plikta.

En till dröjsmålet med ryssarnes ingripande förtrycka resningen var, utom bristen på disponibla uppträdandet i trakten af Kristinestad af de svenade fartyg, hvilka, enligt hvad förut nämnts (sid. 12), drats att afgå till finska kusten.¹ Af dessa ankom i på aftonen till Kaskö briggen »Fredrik», förd af Thornton,² hvarigenom befolkningens och särskildt vid Finby bro tillförsikt i hög grad ökades.

erhållet meddelande om ryssarnes ringa styrka i ad beslöt Thornton att fördrifva dem därifrån. storbåt och slup, bemannade med matroser och samt åtföljda af 11 andra båtar, medförande en af Kaskös vapenföra befolkning,² begäfvos sig på n 5. juli inomskärs ned mot den landtunga, Koppön, östra del Kristinestad är belägen. Här skulle ngen ske. Men innan denna hann utföras, hade ryska garnison, bestående af ett par officerare, 20 n 6 kosacker, tagit till flykten. Fiendens fördrif- r sålunda ett fullbordadt faktum, när det skulle

s. k. »armerade briggar» voro 9 till antalet, under befäl af flottan C. R. Martin, nämligen: korvetten »Der Biedermann» taget från danskarne), briggarna »Johanna Christina», »Blomnomien», »Freden», »Fredrik», »Svalan» och »Vaksamheten» en »Celeritas».

nton till konungen 8. juli. Bladh: Minnen etc., sid. 88. v. Suchemellan Sverige och Ryssland, sid. 112, not. 162 och sid. 113,

utföras, och efter väl förrättadt värf återvände Thornton med sitt manskap ombord samt afseglade från Kaskö.

Denna landstigning tillika med böndernas uppträdande i Nerpes, en sammandrabbning med dem den 29. juni¹ och alla kringlöpande rykten synas hafva fullständigt skräckslagit Orloff-Denisoff. Han rapporterade till Buxhöwden, att enligt inlupna underrättelser 9 svenska fartyg landsatt icke mindre än 1,500 man vid Kristinestad samt att han vid Nerpes hade emot sig en svensk styrka om 7,000 man.² Han hade därför beslutit att retirera, och reträtten anträdtes ock i riktning mot Tavastkyrö,³ fastän de af Buxhöwden afsända förstärkningarna nu började inträffa.

Buxhöwden kunde naturligtvis ej gilla ett dylikt förfarande, och på dennes befallning måste ock återtåget afbrytas,² hvarefter Orloff-Denisoff, öfver Kaubajoki, återvände till Lappfjerd, där han inträffade den 12. juli.⁴ Nu föfogade han dock öfver betydligt större krafter. Under marschen öfver Kaubajoki hade han erhållit förstärkning genom tvenne kompanier af 2. jägareregementet, hvilka jämte regimentets chef, generalmajor Kniper, vid Rajefskis återtag mot Lappo (se sid. 242) afsändts från Ylistaro mot Lappfjerd. Då härtill kommo det ifrån Björneborg till hans understöd framsända jägarekompaniet och det, som han hela tiden haft under sitt befäl, uppgick Orloff-Denisoffs infanteristyrka snart till en bataljon. Hans kavalleri utgjordes af de båda lifkosackskvadronernas rester — ungefär en skvadron — af den finländska skvadronen och af de tvenne skvadronerna af Kiseleffs kosackregemente, hvilka den 8. framkommit till Lappfjerd. Artilleriet åter bestod blott af 1 kanon,

¹ Utdrag ur H. M. Kejsarens lifkosackregementes historia.

² Buxhöwdens instruktioner till Orloff-Denisoff $\frac{25. juni}{7. juli}$ och $\frac{5. juli}{17. juli}$.

³ Bladh uppgifver, att reträtten, som gått genom Storå och Honkajoki, utsträckts ända till Vehuarpe gästgifvargård, blott 3 mil från Tavastkyrö.

⁴ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{2. juli}{14. juli}$.

den, som i Vasa tagits från svenskarne och med-
 pers båda jägarekompanier. Ytterligare förstärk-
 ro därjämte att vänta, nämligen 1 kompani¹ af
 regementet, hvilket kompani tillika med 1 eller 2
 ar på marsch från Tammerfors till Kaubajoki, samt
 ier af nyssnämnda regemente, hvilka erhållit be-
 tt afgå från Tavastehus till Tyrvis, hvarest de
 s inträffa den 16. juli.²

Klingspor hade gånger sände Buxhöwdens befallning till Orloff-
 utan att fästa sig vid några hinder, gå anfallsvis
 mot »landstigningstruppen» — såsom det hette —
 tränga mot Vasa,³ men innan denne hunnit besluta
 åtljuda öfverbefälhafvarens befallningar, hade ställ-
 svenska sidan undergått en viss förändring.

Klingspor hade nämligen beslutit sig för att söka or-
 bonderesningen och afsände för detta ändamål till
 socknarna söder därom generalmajor Aminoff till-
 stabsadjutanten kapten Lang och löjtnant Ridder-
 vilken den 7. juli å »Kronprinsen» inträffat vid Ny-
 Efter ett besök i Vasa den 8. och 9. juli anträdde
 den 10. sin färd till de sydligare socknarna, hvar-

Orloffs Buxhöwdens operationsjournal. Enligt annan källa 2.

Buxhöwdens operationsjournal ^{26. juni}
_{10. juli.}

Buxhöwdens operationsjournal samt instruktion till Orloff-Denisoff ^{25. juni}
_{7. juli.}
 Orloffs anteckningar om sommarfälttåget. Afsikten med Aminoffs
 var att, sedan ryssarne lämnat Vasa, organisera den civila för-
 I detta ändamål inträffade han i Vasa den 8. juli och lät påföl-
 sammankalla landsstaten. På konungens befallning suspende-
 ndshöfding Wanberg, och till upprätthållandet af hans tjänst
 lagmannen von Schoultz. En timme senare sammanträdde hof-
 rid alla de ledamöter af densamma, hvilka aflagt rysk trohetsed,
 derades, med befallning dock att t. v. svara för hofrättens hand-
 noff skrifer angående det sätt, hvarpå suspensionen af vedorbö-
 gs: »Så väl den Kongl. Hofrätten som herr landshöfd. och landt-
 ned den djupaste underdånighet och de lifligaste rörelser emottagit
 höga befallning och förordnande till underdånigste åtljdnad och
 (Klingspor till konungen 9. juli. Klingspor till Aminoff 7. juli.)

vid vägen togs öfver Solf, Malaks, Johannesdal, Pörtom och Öfvermark. Meningen var att träffa öfverenskommelse med allmogen om att under Ridderhjärtas och Jacobsons befäl uppsätta tvenne bataljoner landtvärn. På ett större möte, som Aminoff i Nerpes höll med bönderna, förbundo sig också dessa att för hvarje soldatrote uppsätta tvenne landtvärnsmän, hvilka dock ej skulle få föras utom länets gränser, och hvilka skulle öfvas af skickliga officerare från hären.¹

Att bringa detta beslut till utförande var dock ingen lätt sak. En del af allmogen befitade sig visserligen att uppsätta och utrusta rekryter, men en del, och särskildt de i kustsocknarna, hvilka utgjorde bygdens »ömsom plåga och försvar», fann mera behag uti att ströfva fram längs vägarna för att utkräfvä hämnd på de ämbetsmän och ståndspersoner, hvilka ansågos hafva försvurit sig åt ryssen. Utan vidare lämnade dylika bönder försvarsställningarna, och då hopar af dem under Aminoffs resa som bäst drogo plundrande omkring och bedrefvo ofog af alla slag, var det svårt nog att blott med »goda façoners» ställa allt detta till rätta.² Det vill också synas, som om Aminoff gifvit alltsammans på båten, ty efter en kort inspektion af ställningen vid Finby bro, och sedan Ridderhjerta insjuknat,³ återvände han till det svenska högkvarteret utan att egentligen hafva åstadkommit någonting.

Under besöket hos bönderna vid Finby säges Aminoff hafva varnat dem för att lämna den ställning, de här in-tagit.⁴ Det första de gjorde, sedan han lämnat dem, var emellertid att handla tvärt emot detta råd. Härtill bidrogo tvenne omständigheter. Först och främst yrkade bönderna

¹ Högkvarterensorder 22. juli. Bladh: Minnen etc., sid 95.

² Aminoff till Klingspor och Klingspor till Aminoff 9. juli. Klingspor till konungen 9 juli. Bladh: Minnen etc., sid. 95—96.

³ Högkvarterensskrifvelse 17. juli.

⁴ Aminoffs anteckningar om sommarfälttåget.

ora byarna Gottböle, Böle, Härtsböle, Granskog, Ståbacka och Pielaks, att man skulle intaga en framskjuten ställning, hvarigenom alla dessa byar skyddas, och för det andra hade å nyo ett svenskt fartyg visat sig vid kusten. Denna gång var det kornet under befäl af major Martin, som ryckte i Kristinestad uppmanats att fördrifva ryssarne, och inryckt därstädes. För detta ändamål landsteg kornet den 11. norr om staden, förde i land tvenne kompanier och placerades på en därstädes befintlig höjd, samt begynte sig att sälunda understödjade bondehären. Till dennas hjälp hade Thornton förut ställt tvenne andra nickor,¹ och ett kompani af Wikströms artilleri, när däri äfven inberäknades den nämnda kanonen (sid. 226) och en större järnkanon,² som placerats på vanliga kärror, räknade fyra pjäser. De nämnda förstärkta och uppmuntrade genom närheten af de nämnda svenska krigsfartyget togo bönderna Wikström med sig och begynte sig att gå fram mot Pielaks för att till en början besträffa sig af allmogen därstädes inrättad förhuggning.

Orloff-Denisoff hade emellertid beslutit att jämlikt Buxhöfvens befällningar angripa bondehären, men träffade han dem först i Finby utan vid Pielaks, hvarjämte en kompani af dem uppträdde från sjösidan. Ryssarnes anfall utfördes den 13., på så sätt att Orloff-Denisoff själf med 100 lifkosacker, 120 kosacker af Kiseleffs kompani samt 2 kompanier af 2. jägareregementet framträdde öfver Tjock mot Pielaks, under det att återstående kompanier dels skulle operera mot Kristinestad och dels utrycka sig öfver. Öfver dessa senare erhöll Kniper befälet och utförde sitt uppdrag på så sätt, att ett jägarekompani, 20 kompanier och en kanon sändes mot staden, medan ett jägare-

¹ Thornton till konungen 8. juli.

² Th: Minnen etc., sid. 98.

kompani och den finländska skvadronen kvarlämnades söder om Lappfjärd såsom allmän reserv och trossbetäckning.

När Orloff-Denisoff, efter att ända från Tjock hafva varit i strid med bönderna, hunnit till norra aftagsvägen åt Kristinestad, detascherade han, för att från detta håll skydda sig mot Martin, $\frac{1}{2}$ jägarekompani och 30 kosacker. Mot Wikström afdelade han i fronten endast några skyttar, men sände däremot ryttmästaren Stepanoff öfver en å med 50 man att uppträda i dennes vänstra flank och rygg samt ryttmästaren Popoff med en afdelning kosacker och ett jägarekompani öfver ett kärr emot hans högra flank. Såsom reserv i närheten af landsvägen lämnades återstoden af lifkosackerna samt en del af de Kiseleffska kosackerna.

Så snart Popoffs kosacker och jägarekompani gjort åsyftad verkan mot bondehopens högra flank och bragt densamma i oordning, störtade sig de i reserv kvarhållna kosackerna fram i fronten och mot kanonerna, som efter första skottet blefvo tagna. Bönderna flydde i oordning och sökte skydd bakom byggnaderna i byn. För att fördrifva dem därifrån vändes de eröfrade kanonerna emot denna, och när ett af husen i ställningens rygg började brinna, blef flykten allmän. I oordning skingrade bönderna sig till skogarna, under det en del lyckades uppnå stranden och rädda sig i håtar.

Under tiden hade Orloff-Denisoff hört skottväxling i sin rygg åt Kristinestad till, hvilket föranlät honom att kvarlämna ett jägarekompani och 100 kosacker i Pielaks samt med återstoden af styrkan rycka mot staden, i hvars närhet Knipers trupper redan förut skärmytslat med bönderna. Innan det kom till någon allvarligare strid, drog sig emellertid Martin tillbaka till sitt fartyg, hvilket sedermera, den 15., inträffade i Kaskö.

striden vid Pielaks eröfrade ryssarne de svenska ka-
 2 små »milisfanor», en del ammunition och vapen
 »mindre tross med bakadt bröd och ränslar.»² En
 er dödades och sårades eller tillfångatogs.³ Wik-
 alf berättas hafva lämnat sitt befäl och, så fort
 unnat löpa, flytt ända till Vasa. Ryssarne häm-
 ter striden på bönderna genom att nedbränna en
 ondgårdar i Pielaks, Härtsböle, Granskog och Stå-

va förlorade ryssarne 9 döda och 16 sårade samt
 .⁵

kosackerna ej förföljde längre än till Finby bro,
 en del af bönderna där å nyo i den gamla ställ-
 avarest de snart äfven erhöilo förstärkning genom
 5. juli från Mustasaari socken vid Vasa ankommen
 värnsmän, anförda af skolmästaren Hellgren.⁶ Äfven
 hvilken varit sysselsatt med att vid Solf organi-
 ltvärnet⁷, hade med sin skara och en 3-8 kanon
 t till Malaks för att vara händelserna närmare.
 ningen bland allmogen kunde ej undgå att i följd
 na nederlaget och det ringa eller alldeles uteblifna
 et från den reguliära arméen blifva i hög grad
 . Icke utan skäl började man frukta ryssarnes
 t hvilken man såg sig hjälplöst öfverlämnad, och

as antal uppgifves i ryska källor till 7.

Buxhöwdens operationsjournal $\frac{4}{16}$ juli.

rusten uppgifves i rysk källa till omkr. 200 man. (Buxhöwdens
 urnal $\frac{4}{16}$ juli.) Då emellertid ensamt vid Kristinestad, där knap-
 motstånd gjordes, förlusten såges hafva varit 50 man, torde
 uppgiften angående böndernas förlust i dess helhet vara öfver-

h: Minnen etc., sid. 99—100.

Buxhöwdens operationsjournal $\frac{4}{16}$ juli.

h: Minnen etc., sid. 109.

kvartersakrifvelse 17. juli.

många af allmogen började redan undanföra sina familjer och sin redbaraste egendom till aflägsna byggder inåt landet eller till öarna i den yttre skärgården, där det ofta för de flyktande fattades det allra nödvändigaste.¹

2. *Hufvudhärarnas operationer 26. juni—4. juli.*

Under det att de händelser inträffade, hvilka, enligt ofvan lämnade redogörelse, gifvit fart åt bonderesningen, låg Klingspor ännu överksam kvar i Nykarleby. 2. och 3. brigaderna voro inkvarterade i och omkring staden; 4. brigaden, som den 24. uppbrutit från Gamlakarleby, hade den 25. hunnit till Kråknäs, och 1. brigaden stod ännu vid Pyhäjoki, hvarifrån den dock anbefallts att framrycka till Gamlakarleby.² När Klingspor den 25. juni erhöll Bergenstråles med skeppare Kärrman afsända rapport om den förestående landstigningen och samma dag genom en kunskeppare äfven fick visshet om, att denna verkligen ägt rum, skref han till konungen: »Jag skal söka lemna honom del af arméens ställning och möjligheten af vår förening»,³ men han ville ej brådska härmed, och på general Aminoffs hemställan om nödvändigheten att genast afsända en adjutant för att meddela Bergenstråle fältmarskalkens planer »gjordes ej något afseende».⁴

De åtgärder, som vidtogos för att åstadkomma samverkan, förtjäna knappast detta namn. Den 25. gjordes ingenting. Först den 26. framsändes tvenne avantgarden på vägarna till Vasa och Lappo. Det förra, hvilket tillhörde 2. brigaden, stod under befäl af von Otter och var sammansatt af Österbottensbataljonen, 1 underofficer och 12 dragoner samt 2 st. 3- α kanoner ur 3 brigaden. Det

¹ Bladh: Minnen etc., sid. 102.

² 4. brigadens förslag 30. juni. Högkvartersorder 24. juni.

³ Klingspor till konungen 25. juni.

⁴ Aminoffs anteckningar om sommarfälttåget.

skulle framrycka till Munsala kyrka eller ända till Oravais, i händelse fienden utrymt sistnämnda ort. Det senare, ur 3. brigaden, bestående af Tavastehus regementes 3. bataljon, 1 underofficer och 12 dragoner samt 2 st. 3- \bar{x} kanoner, skulle marschera till Öfverjepo by, men hade sig *medgifvet* att framrycka till Alahärmä, om inga fiender där funnos.¹ Därjämte beordrades något längre fram tvenne vid Jakobstad befintliga kanonslupar under befäl af löjtnanten Stålhane att afgå till Oravais, avancera i lika högd med avantgardet och understödja dess operationer på möjligaste sätt samt recognoschera, när tillfälle gifves, fiendens rörelser ner till Vasa.²

Avantgardenas framryckning utfördes så, att von Otter på aftonen den 26. nådde Oravais, där han kvarstod äfven den 27., under det att Tavastlänningarne sistnämnda dag anlände till Alahärmä.³ Den 28. framsändes emellertid hela återstoden af 3. brigaden till Öfverjepo,⁴ hvarifrån följande dag Nylands jägare och den 30. juni äfven 2. bataljonen af Tavastehus regemente afgingo till Alahärmä.

Under tiden hade von Otter, ehuru utan framgång, sökt uppnå Vasa, hvarifrån oroande underrättelser kommit honom till del. Den sorgliga innebörden i dessa bekräftades, då han den 27. lyckades träda i förbindelse med »Kronprinsen», hvilken, såsom förut nämnts, den 26. afsändts med rapporter från Ridderhjerta;⁵ och samma dag fick man äfven i högkvarteret full klarhet uti, huru allt förlupit. Då inträffade nämligen Ulfhjelm uti Nykarleby med spillrorna af den Bergenstråleska kåren. Nästan alldeles sam-

¹ Högkvartersorder 26. juni.

² Högkvartersorder 27. juni. Kanonslupsdivisionen kom dock ej så snart i väg, ty vid affärden stötte en af sluparna på grund, hvarför den måste repareras — och lotsen straffas. (Högkvartersorder 28. juni.)

³ O. H. Gripenbergs journal.

⁴ Högkvartersorder 27. juni.

⁵ von Otters rapport 30. juni.

tidigt härmed erhöill Klingspor genom en kurir från Sandels underrättelse om, att denne nödgats utrymma Kuopio och draga sig tillbaka till Toivala.

Dessa båda nedslående nyheter synas hafva betagit fältmarskalken allt mod. Bergenstråle, som skulle lätta svårigheterna för honom, hade »fallit i en embuscade», och ehuru Sandels' nya ställning var mycket stark, kunde den dock »tourneras på sjösidan» af de 9,000 man, som opererade på östra krigsskådeplatsen under Barclay de Tolly. Bittert klagar han för konungen öfver sitt olyckliga läge. Den ringa styrka, säger han, hvarmed Bergenstråles »diversion» utförts, torde hafva öppnat fiendens ögon för det faktum, att några afsevärdare företag från sjösidan ej vore att frukta. Ryssarne behöfde hädanefter ej fästa samma uppmärksamhet vid kusten som förut, utan kunde mera vända sin uppmärksamhet mot de finska trupperna, hvilka nu, när de förlorat hoppet om hjälp genom en »betydlig diversion», måste afstå från »lyckan at poussera til södra Finland». Sandels åter skulle, när han nödgades fortsätta reträtten, vara tvungen att gå antingen till Brahestad för att förena sig med hufvudarméen, och då lämna Barclay de Tolly vägen öppen in i Västerbotten, eller ock till Uleåborg och då blifva afskuren från hufvudarméen. »Bägge desse casus», fortsätter fältmarskalken, »äro högst betänkelige», och ett »tredje casus», eller att, »vid en olycklig retraite för Sandels, med denna armée nu igen gå tillbaka sedan den hunnit öfver 30 mil från Uleåborg är i min underdåniga tanke icke at påtänka.» Nu hade han nämligen ej såsom under vintern ett välförsedt magasin i Uleåborg och visste knappast, huru »norra vägen åt Sverige» under sommartiden skulle kunna användas af en armé. Det blefve »ingen annan utväg öfrig», säger han, »än at försvara sig så länge någon af arméen är qvar, så framt ej mitt underdåniga

uppfyllas och denna dess tappre och trogne armée om Eders K. Maj:tes nådiga försorg och öma be-
blifva undsatt eller och sjövägen frälsad at af
Maj:te annorstädes blifva användbar til dess höga
utförande». Hans största bekymmer var, förklarade
ej känna konungens vilja rörande alla dessa »casus»
han hade så litet trupper: blott 6,000 man i Öster-
man ej inräknade garnisonerna, invaliderna och
råles trupper. Fienden däremot hade med sin
styrka samlats vid Lappo, och »innan den på ett
sätt kan derifrån delogeras», fortsätter han, »kan
ingen längre än till Oravais, eller högst Vörå ingen-
tagas». Han lofvade dock att i detta afseende göra
vad han kunde, dock »tillika med den försigtighet
sättas för en betydlig echee, ty», säger han, »när
har något at repliera på, tror jag det ej vore väl
sig utur all ressource».¹

Klingspor utförde den i skrivelsens slut an-
sörelsen, och i afvaktan på de proviantfartyg han
väntade från Sverige,¹ ville han koncentrera sina
och då dessa, såsom redan nämnt, ännu den 25.
redda mellan Pyhäjoki och Nykarleby, måste ej obe-
id åtgå härtill. 4. brigaden anlände den 26. till
där den, efter att hafva detascherat en bataljon
dera städerna Jakobstad och Nykarleby för be-
af garnisonstjänst, gick i kantoneringskvarter.²
läffade under den 29. från Uleåborg dess kavalleri,
Öfre Savolaks skvadron af Karelska dragonkåren.³
den uppbröt äntligen den 26. från Pyhäjoki⁴ och

Klingspor till konungen 28. juni.

Kvartersorder 24. och 27. juni.

Brigadens förslag 30. juni.

länns regementes lifbataljon — som ännu var sysselsatt med
den öfver Siikajoki — deltog emellertid ej i denna framryckning,

framkom efter ganska långa dagsmarscher den 30. till Gamla-karleby, där order mötte om marschens omedelbara fortsättande till Korsby (Karby?) och Socklot.¹ Till sistnämnda by ankom brigaden den 2. juli och gick där tills vidare i kvarter, undantagande dock några kompanier, hvilka användes dels till generalstabsvakt och dels till förstärkning af avantgardena. Slutligen organiserades äfven de trupper, som tillhört Bergenstråleska kåren, till en »6. brigad» under befäl af chefen för Tavastehus regementes jägarebataljon, öfversten O. R. von Essen.²

Den enda truppörelse af någon betydighet, hvilken under de närmaste dagarna ägde rum från Nykarleby söder ut, var 2. brigadens förflyttning från Nykarleby stad till Jutas, där den intog den till Öfverjeko framryckta 3. brigadens kvarter.² Men synes denna åtgärd egentligen hafva förorsakats af Klingspors beslut att flytta högkvarteret från Pedersöre in i själfva staden, hvarför denna måste utrymmas.³ Vid juli månads ingång var alltså, jäm-

Plan X. likt bifogade förlägningsplan, Klingsporska hären ganska starkt koncentrerad — det villkor han själf framhållit för operationernas återupptagande — och proviantfartygen från Sverige, det ena efter det andra, började nu också inträffa i Nykarleby och Vasa,⁴ men ändå tog man sig nära två veckors ytterligare hvila, innan något afgörande företag sattes i gång. Endast vid de båda avantgardena inträffade ett och annat af betydighet, hvarför längre fram skall redogöras.

Då man lärt känna fältmarskalken Klingspors uppfattning af krigsläget, hans stora fruktan för den ryska öfvermen skulle dock jämte brigadens partibatteri snarast följa. (1. brigadens förslag 30. juni. Högkvartersorder 24. juni. v. Konows dagbok)

¹ Högkvartersorder 30. juni.

² Högkvartersorder 27. juni.

³ Högkvartersorder 28. juni. Gyllenbögels journal.

⁴ Finska generalkrigskommisariatets skrifvelse 27. juni.

Enda möjligheten att förekomma detta ansåg han ligga uti, »om svenskarne dröjde med sina anfallsoperationer mot generallöjtnant Rajefskis kår», så att denne hunne få understöd af Barclay de Tolly. Han hyste då det hoppet, att Klingspors framträngande skulle kunna hejdas, men vågade ingalunda »bestämdt försäkra», att han kunde drifva denne undan bakom Uleåborg, enär han måste använda mycket folk emot kusten. Så länge man ej fört kriget in på gammal svensk mark, slutar han, kunde man aldrig lita på, att ej svenskarne återtoge hvad de förlorat; och alla ansträngningar borde därför gå ut på att under sken af att försvara Finland vidtaga åtgärder för det vinterfälttåg öfver isen, hvartill redan förslag framlagts för kejsaren.¹

Det sätt, hvarpå Klingspor verkställde sin framryckning mot Nykarleby, sedan han äntligen satt sig i gång, gjorde dock, att Buxhöwden snart började misstänka riktheten af denna sin senaste uppfattning angående svenskarnes styrka och planer. Kanske var dock ej den svenska arméen så stark, som man förut trott, eller hade måhända Klingspor, när allt kom omkring, blott lämnat en obetydlig afdelning mot Rajefski och med hufvudkrafterna gått fram öfver Perho för att anfalla Barclay de Tolly i trakten af Kuopio. I denna fråga måste Buxhöwden hafva klarhet, och Rajefski fick därför befallning att framrycka åt Gamla-karlebyhället, hvarigenom ock svenskarnes uppmärksamhet skulle kunna vändas bort från hvad som å rysk sida förhades.²

Striderna vid Nykarleby och Vasa samt befolkningens alltmera hotande hållning betog emellertid Rajefski all lust att fullgöra högste befälhafvarens order. Det egendomliga inträffade, att under det, såsom nämnt, Klingspors fruktan

¹ Buxhöwden till krigsministern $\frac{7.}{19.}$ juni.

² Buxhöwdens operationsjournal $\frac{10.}{22.}$ — $\frac{12.}{24.}$ juni.

för Rajefski afhöll honom från att framrycka mot Vasa, föranledde Rajefskis fruktan för Klingspor ryssarne att utan svärdsslag utrymma denna stad.¹ Den ryske generalen rapporterade den 27. juni till sin öfverbefälhafvare, att han visserligen med anledning af svenskarnes uppträdande vid Ylihärmä,² hvarigenom han ansåg Lappo hotadt, tänkt anfälla fienden »på strandvägen till Nykarleby»,³ men att han vid närmare besinning beslutit att handla annorlunda. Bakom trupperna vid Oravais, så hade han erfärit, stod Klingspors hela samlade styrka färdig till framryckning mot Storkyro. Anfölle svenskarne, kunde hans egen styrka därigenom blifva klufven i tvenne delar och föreningen med Barclay de Tolly omintetgöras.³ Det var detta som bestämde honom, och den 28. anträdde han återtag, medförande ej mindre än 250 »misstänkte» af den civila befolkningen.⁴

I enlighet med Buxhöwdens för ett nödtvunget återtag gifna förhållningsorder⁵ beslöt Rajefski att koncentrera sina krafter vid Lappo. Denna förflyttning skedde i marsch-

¹ Huru uppskrämda ryssarne äfven voro för folkrosningen, framgår bl. a. af följande i medlet af maj timade tilldragelse: Genom falsk angivelse af en förrymd finsk trumslagare mot en nämndeman Vesti utspriddes och troddes allmänt ett rykte, att samme Vesti såsom anförare för omkring 1,000 beväpnade bönder från Ilmola ämnade anfälla Vasa för att bemäktiga sig och »massakrera» landshöfdingen Wanberg jämte alla i staden varande ryssar och ryssvänner. Genast utsändes order om Vestis m. fl. häktande, stadens alla tillgångar afspärrades för flera dagar, åtskilliga arresteringar företogs, och stränga undersökningar anställdes — till dess trumslagaren rynde, och allt befanns vara tomt prat. (Rancken: Bonderosningen etc., sid. 20. Handlingar rörande förvaltningen i Finland år 1808, del. II: 1, sid. 212—213, 221 och 238.)

² Buxhöwdens operationsjournal ^{18.}/_{30.} juni. I journalen står visserligen »Ylihärmä», men meningen torde vara Alahärmä.

³ Buxhöwdens operationsjournal ^{20.}/_{2.} juli.

⁴ Rajefskis berättelse öfver striden vid Vasa.

⁵ Sid. 172.

grupper af lämplig styrka. Förutnämnda dag lämnade 1 $\frac{1}{2}$ bataljon af Bjälöserska musketerareregementet jämte en skvadron Grodnoska husarer och en del artilleri Lillkyro och framkommo Ylistaro. Följande dag uppnåddes denna ort af de trupper, hvilka stått emot von Otter i ställningen vid Vörå kyrka, nämligen Velikij-Lukiska, Permska och Mohilevska musketerareregementena (d. v. s. resterna af sistnämnda regementen), 23. och 26. jägareregementena, 1 husarskvadron samt tilldeladt artilleri. Samtidigt utrymde äfven Demidoff Vasa och Toby samt gick med sin styrka till Lillkyro. Återtåget fortsattes sedan under de följande dagarna, så att Rajefski den 1. juli på aftonen hade alla sina krafter samlade vid Lappo, med undantag blott af de 2 kompanier ur 2. jägareregementet, hvilka jämte den i Vasa tagna kanonen (sid. 228) under Knipers befäl från Ylistaro afsändts öfver Ilmola till Lappfjerd i ändamål att förstärka Orloff-Denisoffs dit tillbakadragna styrka.¹

I Lappo skulle enligt Buxhöwdens operationsplan Rajefski träda i förbindelse med Barclay de Tolly. Men äfven härutinnan omintetgjorde händelsernas utveckling alla Buxhöwdens beräkningar. Enligt hvad förut nämnts, hade visserligen Barclay de Tolly lyckats undandrifva Sandels till Toivala, men — såsom af beskrifningen öfver operationerna på östra krigsskådeplatsen kommer att närmare framgå — den verksamhet, som den svenske öfversten härifrån utvecklade, band för lång tid den ryske generalen, där han var. Sandels uppträdde så utmanande och lyckades så vilseleda motståndaren angående sin verkliga styrka, att Barclay de Tolly ansåg nödvändigt handla rakt emot Buxhöwdens order. I stället för att lämna en mindre afdelning mot Sandels och gå med resten till Rajefskis understöd, stannade han med

¹ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{23. juni}{5. juli}$ 5. divisionens operationsjournal.

ela sin kår vid Kuopio och skickade blott en
het mot Lintulaks.

Rajefski redan under reträtten mot Lappo fått kun-
detta sakernas läge och att han alltså ej hade
säsentlig förstärkning att vänta; då han vidare er-
nedom om en del misstänkta svenska truppförflytt-
mot Lintulaks, och då han slutligen betänkte sin
a underlägsenhet, fann han ingen annan utväg än
ätta sitt återtag mot Kuortane. Genom en dylik
unde han ju dessutom, i öfverensstämmelse med de
er hans högste befälhafvare uttalat, locka sven-
ill en oförsiktig förföljning och sålunda begagna
er nuvarande läge sista medlet att själf angripa

tgångna af ett avantgarde bestående af de till
n svaga Permska och Mohilevska regementena,
llika användes att skydda de återgående trans-
nerna, fortsatte alltså Rajefskis trupper under de
garna af juli sin reträtt mot sydost. Den 3. juli
antgardet Sarvikko (13 km. norr om Alavo), under
hufvudstyrkan denna och följande dag förlades i
af Kuortane mellan Ruona och Kulju. 23. jägare-
et och Velikij-Lukiska musketerareregementet kvar-
såsom arriergarde vid Tiistenjoki.²

ned var dock reträtten fär denna gång slut. Ra-
mryckte snart åter, och Klingspor äfvenså för att
oo pröfva vapenlyckan. För att förstå orsakerna
r emellertid nödvändigt att tills vidare lämna de
operationerna och följa de mindre, men därför ej
betydelsefulla, som en tid bortåt ägt rum på för-

hövudens operationsjournal $\frac{20. \text{ juni}}{2. \text{ juli}}$ och $\frac{23. \text{ juni}}{5. \text{ juli}}$.
hövudens operationsjournal $\frac{23. \text{ juni}}{5. \text{ juli}}$. 5. divisionens operationsjournal.

bindelsevägarna mellan den västra krigsskådeplatsen och den östra. På dessa vägar var det, som von Fieandt kom att mäta sina krafter mot ryssarne, hvilka till en början fördes af öfverste Vlastoff.

3. Von Fieandts operationer.

Efter det lyckade öfverfallet vid Perho hade Fieandt, såsom af föregående redogörelse, sid. 121, framgår, i Muurrepää den 15. juni erhållit nya förhållningsorder från högkvarteret. Ryssarne hade vid denna tid utrymt Gamlakarleby, och anbefalldes Fieandt genom nämnda order, att genaste vägen afmarschera till denna stad för att åter förena sig med arméen. Man förmodade i högkvarteret, att hvarken fientliga afdelningar eller lifsmedelstransporter af någon betydighet längre funnes på vägen mellan Kuopio och Gamlakarleby samt att det följaktligen kunde anförtros åt kronobetjäningen att bemäktiga sig de mindre foror, hvilka till äfventyrs påträffades i trakten af Saarijärvi.

Antingen nu högkvarteret ej hade sig bekant, hvar Fieandt kunde befinna sig, när denna order skulle träffa honom, eller denne hade sina egna tankar om, hvilket som var den genaste vägen, alltnog, i stället för att marschera mot kusten, begaf han sig tillbaka mot söder och sydost till de vildmarker, från hvilka han kommit. Det var honom, ansåg han tydligen, och ej kronobetjäningen, som det tillkom att äfven framdeles bemäktiga sig ryska provianttransporter och magasin. Sedan de vid Perho tagna fångarne den 16. juni afsändts till Pyhäjoki under betäckning af 30 man, gick han själf med återstoden af sitt detaschement sjöledes tillbaka öfver Pihtipudas till Kyminkoski. Här ingick till honom från östra krigsskådeplatsen

den underrättelsen, att i följd af Barclay de Tollys framträngande mot Kuopio öfverstelöjtnant Fahlander, som på Sandels befallning besatt passet vid Kivisalmi, nödgats lämna denna ställning (se sid. 357). I följd häraf valde Fieandt en västligare marschriktning och ankom den 19. öfver Viitasaari kyrkby till Talviaislaks. Här möttes han af den underrättelsen, att Saarijärvi var väl försvaradt af en rysk styrka, som uppskattades till 400 man, och erhöll tillika meddelande därom, att 100 lass proviant redan den 16. afsändts i riktning mot Vasa och att återstående lifsmedel skulle följa den 20. eller, om så ej kunde ske, brännas.

Under sådana förhållanden ansåg Fieandt ändamålslöst att fortsätta mot Saarijärvi, och då han fruktade, att vägen öfver Karstula och Perho till förening med hufvudkrafterna var alltför osäker, beslöt han att följa sin ursprungliga marschväg öfver Kivijärvi, Kinnula, Lestijärvi och Toholampi samt ankom den 23. juni till Ylikannus kyrkby, under vägen förstärkt med några vargeringskarlar af Rautalampi kompani, hvilka tillhört Sveaborgs garnison och beväpnats med gevär, som återlämnats af allmoget.¹

I närheten af Toholampi kyrka erhöll han en högkvartersorder af den 22. juni, enligt hvilken hans detaschement skulle förstärkas med 4. bataljonen af Savolaks infanteriregemente, 3. bataljonen af Savolaks jägare, 1 underofficer och 12 dragoner samt 2 st. 3-åkanoner. Jämte öfriga trupper af 4. brigaden lågo dessa vid Himanko, men skulle efter ankomsten till Gamlakarleby, dit brigaden framryckte (sid. 181), under befäl af majoren Grotenfelt afgå till Perho för att i förening med Fieandts egna trupper utgöra hufvudhärens *vänstra kolonn* vid dess fortsatta framryckning söder ut. Detaschementet hade härvid till särskildt uppdrag att med hela eller någon del af sin styrka besätta Lintu-

¹ von Fieandts relation.

laks i ändamål att förhindra och borttaga fiendens transporter ifrån Savolax; äfvensom trouppers marche däråt.¹

Efter mottagandet af denna order satte sig Fieandt i marsch från Ylikannus på obanade stigar öfver Ullava och Kaustby samt tog den 27. juni vid Perho det Grotenfeltska detaschementet under sitt befäl.² Hela styrkan utgjorde nu tillsammans 654 man under gevär.³

Grotenfelt hade medfört proviant för 8 dagar åt Fieandts styrka³, och sedan denna utdelats, anträdde marschen oförstörd till Lintulaks, hvarvid dock för bevakning af en mindre väg, som från Perho kyrka för direkt till Saukko vid vägen från Lintulaks till Lappo, kvarlämnades 100 man under befäl af kaptenen Ladau.³ Efter att redan $\frac{3}{4}$ mil från Perho hafva haft känning med kosackpatruller, hvilka drogo sig tillbaka mot Lintulaks, besatte Fieandt den 28. juni sistnämnda ort. På vägarna mot Saarijärvi och Lappo framskötos bevakningsafdelningar: å den förra 70 man under befäl af löjtnanten Harlin och fänriken von Fieandt till Kiminki Möttölä pass (en mil sydost om Lintulaks), å den senare 1 officer och 20 jägare jämte 2 dragoner till Nurmisoja, ett litet vattendrag, som från sydväst uttrinner i Kyyjärvi. Genom därtill utsända bönder uppbrändes dessutom landsvägsbroarna å vägen Lintulaks—Lappo på en sträcka af 5 mil.³

De af Fieandt påträffade kosackerna tillhörde öfverste Vlastoffs afdelning, hvilken vid denna tid med sina hufvudkrafter stod vid Saarijärvi. Denne hade, såsom af förut lämnad redogörelse (sid. 110) framgår, redan den 25. maj af Rajefski detascherats med 24. jägareregementet från Korpilaks mot nyss nämnda ort och Koivisto, med uppgift att

¹ Högkvartersorder 22. juni. 4. brigadens förslag 30. juni.

² O. A. Gripenbergs journal.

³ von Fieandts relation.

här befintliga magasin, betäcka från dem utgå-ansporter, hålla invånarne i tygeln och från detta gga Rajefski för Sandels' segerrikt framträngande

Sandels hade emellertid, såsom förut nämnts, måst vika tillbaka, och midt emot honom låg Barclay de Tolly med sin styrka i Kuopiotrakten, sedan han dock (se sid. 242—243), sammanträtat en mindre styrka åt Lintulaks för att sluta sig till Rajefskis trupper därstädes. Denna styrka bestod af 1 regementet (7 kompanier), 50 kosacker och 4 kanoner. De sista dagarna af juni trädde dessa afdelningar under Vlastoffs befäl, jämte 1 skvadron Finländska drabanterna och 50 kosacker, som af Buxhöwden framsändts från Kuopio förs öfver Jyväskylä.² Enligt af Buxhöwden direkt till Vlastoff³ skulle den samlade styrkan — uppgående till 1 regementet, 1 dragonskvadron, 100 kosacker och 4 kanoner, tillsammans 1,260 man i ledet⁴ — framgå till Lintulaks och därvarande svenska trupper, om hvilka Vlastoff⁵ sade, att de ej uppgingo till större styrka än högst 1,000 man med två små kanoner.⁵ Uppbrottet skedde från Kuopio den 1. juli, och redan samma afton rekognoserades den svenska förpostställningen vid Kiminki Möttölä af en kosackafdelning, en rekognosering som följande dag, 2. juli, förtryckningen af Vlastoffs hufvudstyrka från Karstula, avslutades.

Barclay de Tolly till krigsministern $\frac{15.}{27.}$ juni. Buxhöwdens operationsjournal $\frac{18.}{30.}$ juni.

Buxhöwden till Barclay de Tolly $\frac{19.}{1.}$ juni/juli.

Buxhöwdens operationsjournal $\frac{12.}{24.}$ juni.

Örkebesked $\frac{20.}{2.}$ juni/juli. 5. divisionens operationsjournal. Beskrifning öfver

operationer. Buxhöwdens operationsjournal $\frac{25.}{7.}$ juni/juli och $\frac{1.}{13.}$ juli. Bar-

clay de Tolly till krigsministern $\frac{15.}{27.}$ juni.

Buxhöwdens operationsjournal $\frac{12.}{24.}$ juni och $\frac{21.}{3.}$ juli.

Förberedd härpå hade emellertid Fieandt nu låtit utsätta ett bakhåll af 1 underofficer och 25 man, hvilka lyckades tillfångataga 1 samt döda 3 kosacker, hvarefter svenskarne återvände med ett byte af 16 hästar med sadelmundering.¹ Kosackerna åtföljdes emellertid af återstoden af Vlastoffs avantgarde, bestående af 120 man infanteri under befäl af kaptenen Gajeff,² och sedan äfven artilleri framförts till dess förstärkning, drog sig Harlin efter liflig skottväxling tillbaka³ till Lintulaks.

Striden vid Lintulaks den 3. juli.

Den 3. juli på morgonen framryckte Vlastoff mot Lintulaks, där han nu uppskattade svenskarnes styrka till 1600 man med 2 kanoner. Hans avantgarde under öfverste-löjtnanten Pritvitz bestod af 150 jägare, den Finländska dragonskvadronen, 62 kosacker och en 12- α enhörning.⁴

Fieandt, hvars styrka blott uppgick till ungefär 550 man, hade på en höjd strax norr om Lintulaks gård intagit en med befästningar förstärkt ställning. Vänstra flanken sträckte sig till Kyyjärvi, och högra flanken, som stöddes mot en myr, skyddades tillika af en förhuggning. Ytterst på högra flygeln stodo Savolaks jägare under majoren Furu-
marks befäl och närmast till vänster om dem en half bataljon af Tavastehus regemente under befäl af löjtnanten Dobbin. Mellan detta infanteri och landsvägen stodo de båda kanonerna och på vänstra flygeln, öster om landsvägen,

Plan XI a
och b.

¹ von Fieandts relation.

² Buxhöwdens operationsjournal $\frac{1}{13}$ juli.

³ von Fieandt påstår, att Harlin så häftigt besköt fiendens avantgarde, som framryckte »en colonne» på marschvägen, att 1 officer och omkring 70 man stupade, innan ryssarne hunno formere kedja.

⁴ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{25. juni}{7. juli}$ och $\frac{1}{13}$ juli.

ett kompani af Savolaksinfanteribataljonen.¹ Någon reserv hade ej afdelats, ty såsom sådan kunna ej gärna räknas hvarken de 50 man, hvilka under stridens lopp med fänrik von Fieandt som befälhafvare sändes att skydda bron i ställningens rygg, och ej heller den vid Perho på två mils afstand varande styrkan under Ladau, hvilken emellertid fått order att framrycka.

Vlastoff framgick till anfall på följande sätt. Först utvecklades 120 skyttar under befäl af kaptenerna Sverin och Gajeff mot Fieandts front, och under skydd af dessas eld återställdes en rifven bro. Ett och ett halft kompani af Asofska regementet under majoren Baryschnikoff förstärkte snart Sverin och framryckte jämte honom mot Fieandts högra flygel, medan Gajeff, understödd af artillerield från vägskälet vid Lintulaks gård, vände sig mot hans center. Snart därpå framryckte 30 jägare, åtföljda af ett och ett halft kompani, äfvenledes af Asofska regementet, mot Lintulaks gård under befäl af stabskaptenen Korsakoff, så att inom kort i det närmaste en bataljon af Asofska regementet och en del jägare voro utvecklade i första linien, bakom hvilken återstoden af 24. jägareregementet var stadd i uppmarsch. Längre tillbaka, öster om de båda landsvägsbroarna, uppställdes tvenne kanoner, under det att resten af trupperna, eller Asofska regementets grenadierbataljon, dragonskvadronen och kosackerna, såsom reserv uppmarscherade uti en sänka nära stranden af Kyyjärvi.²

Vid tvåtiden på e. m. hade ett ganska ymnigt och häftigt regn börjat falla, hvarigenom eldgifningen småningom försvagades. Ett försök, som då gjordes af den ryska kedjan att »tournera» Fieandts högra flygel, förekom genom i tid verkställd utveckling af tvenne divisioner Savo-

¹ von Fieandts relation.

² Buxhöwdens operationsjournal $\frac{25. juni}{7. juli}$ och $\frac{1. juli}{13. juli}$.

laksjägare. Då eldgifningen i följd af ösregnet snart nästan alldeles upphörde och de båda främsta ryska kanonerna fördes tillbaka, ansåg Fieandt tidpunkten kommen »at med bajonetten tillrycka sig segern. Savolakskompaniet på vänstra flygeln fick order att storma Lintulaks gård, Tavastehuskompanierna och Savolaks jägare på högra flygeln beordrades att rycka rakt fram öfver fältet och spränga den ryska skyttelinien, som delvis dragit sig långt ut på mossen, och själf framryckte detaschementschefen med de två kanonerna och 12 dragoner till korsvägen.¹

Savolakskompaniet på Fieandts vänstra flygel intog genom ett kraftigt bajonettanfall Lintulaks gård, därvid åtskilliga fångar gjordes, och äfven på högra flygeln synes man hafva haft framgång. Kringgången af Furumarks och Dobbins trupper, synes ryssarnes linie närmare mossen hafva börjat draga sig tillbaka.² Det fattades Fieandt blott en slutna reserv för att fullborda segern, hvilken han tyckes hafva ansett ganska viss. Men nu förde Vlastoff själf fram sin reserv till motanfall. Efter en på kort håll afgifven salfva gick hans infanteri till bajonettanfall.² Det till Lintulaks gård framryckta Savolakskompaniet måste vika, och de svenska kanonerna, »som af regnet blifvit försatte i det obestånd at de på flere minuter icke kunde göra något skott»¹ blefvo starkt hotade, hvarför Fieandt, som nu insåg ställningens hela allvar, gaf order om återtåg, hvilket af vänstra flygelns trupper ställdes mot den af fänrik von Fieandt besatta landsvägsbron. Asofska grenadierbataljonen vände sig emellertid nu mot Tavastehuskompanierna och Savolaks jägare, angripande dessa trupper i både flank och rygg, därvid den understöddes af kavalleriet, som framryckt på ryssarnes vänstra flygel. Äfven på högra flygeln blefvo

¹ von Fieandts relation.

² Buxhöwdens operationsjournal $\frac{25. juni}{7. juli}$ och $\frac{1. juli}{13. juli}$.

trupper sålunda tillbakakastade, och hans detascher nu fullständigt sprängdt af den ryska öfvermakten. Den största delen af den slagna styrkan anträdde återtåget till Perho och upptogs af fänrik von Fieandts regement, hvilken genom en kraftig eldgifning lyckades göra hål på förföljandet, som slutligen efter brons rifning till slut upphörde.¹ Fieandt kunde därefter ostördt fortgå till Perho kyrkby tillika med kapten Ladan, som var omkring half mil från Lintulaks förenat sig med honom och hans styrka ånyo 100 man kvarlämnades till försvar af Perho.

Efter ryssarnes anfall hade den yttersta högra flygeln af den svenska sidan blifvit afskuren från nu nämnda reträttväg² och räddades endast med svårighet och på omvägar ånyo till Perho med detaschementet. Efter ett besvärligt återtag, till Perho efter vägen mot Lappo och sedan genom skogarna, kom major Furumark de flesta af Savolaks jägare under sig till Perho. Därstädes inträffade äfven påföljande dagen den 4. juli, större delen af Tavastehusbataljonen befäl af fältväbeln Schöneman, som tillika medförde flera underofficer och 12 man såsom fångar.

Förlusterna voro å båda sidor ganska betydliga i förhållande till de stridandes antal. Å svenska sidan funnos 24 dödade och 91 saknade, däribland löjtnanterna Harlin och Bin.³ Å ryska sidan uppgifvas förlusterna i döda till 100 — major Baryschnikoff — och 24 af lägre grader, samt till 3 officerare och 96 menige samt i fångar till 100.

¹ Den ryska sidan uppgifves, att förföljningen upphörde, emedan folket blef blött af det alltsedan midnatt(?) fallande hållregnet. (Buxhöwdens operationsjournal $\frac{1}{12}$ juli.)

² Spår till konungen 9. juli. von Fieandts relation.

³ Fieandts relation.

Buxhöwdens operationsjournal $\frac{1}{12}$ juli.

Vlastoff hade genom sin seger öppnat sig väg till förning med Rajefski, och vid emottagandet af budskapet här om fick Buxhöwden t. o. m. den uppfattningen, att denne senare nu skulle blifva nog stark att kunna gå anfallsvis till väga mot Klingspor.¹ Fieandt åter fann sin ställning vid Perho kyrka i taktiskt afseende mindre fördelaktig och drog sig därför med kvarlämnande af 100 man under Furu-marks befäl,² natten mellan den 5. och 6. juli tillbaka omkring 4 km. till Kokonsaari, hvarest han intog en tämligen stark ställning bakom en sank mosse.³

Redan vid reträttens anträdande hade Fieandt till högkvarteret afsändt rapport om stridens utgång, och då Klingspor fruktade att genom ryssarnes vidare framträngande se sin reträttväg afskuren, afsändes genast förstärkningar till vänstra sidokolonnen. Dessa togos ur 1. brigaden, som då ännu kvarlåg i Socklots by norr om Nykarleby och utgjordes af 1. bataljonerna af Nylands infanteri- och Åbo läns regementen, den förra förd af kaptenen Blåfjeld och den senare af majoren Hästesko.⁴ Dessutom tilldelades detaschementet 20 man Nylands dragoner under löjtnanten af Forselles och 2 st. 6-kanoner under befäl af underlöjtnanten Hagelstam.⁵ Redan den 8. juli hade dessa förstärkningar vid Kellokoski och Oksakoski trädt under Fieandts befäl.

Den ryska styrka, som stod emot honom, hade emellertid erhållit ännu större förstärkningar. Redan då Rajefski under sitt återtag inträffat i Kuortane, hade han härifrån, den 5. juli, afsändt Siäfska musketerareregimentet och en

¹ Buxhöwdens operationsjournal ^{25. juni}
7. juli.

² Savolaks jägarregementes orderjournal.

³ von Fieandts relation.

⁴ Högkvartersorder 5. och 6. juli.

⁵ 1. brigadens förslag 10. juli. von Konows dagbok.

husarskvadron under Kulneffs befäl till Lintulaks¹ för upp-
rätthållandet af förbindelsen med Vlastoff. När underrätt-
telsen om dennes seger, såsom längre fram nämnes, ingaf
honom mod att efterkomma Buxhöwdens uppmaning att
rycka framåt och han härvid, för att förmå Klingspor att
vika, ville å vägen Perho—Gamlakarleby hota svenska huf-
vudhärens reträttväg,² afsändes ytterligare förstärkningar.
Den 7. juli afgick nämligen till Lintulaks äfven Bjälö-
serska musketerareregementet och ytterligare en husar-
skvadron under Jankovitsch, hvilken efter framkomsten,
såsom äldst, tog befäl öfver alla därvarande ryska trupper.

Ryssarne återupptogo nu offensiven i riktning mot
Perho.³ Den 9. juli på aftonen anfölls och tillbakakasta-
des Fieandts vid Perho bro efterlämnade styrka,⁴ och föl-
jande dag tillbakaträngdes äfven de svenska förposterna vid
Perho kyrkby — nu 200 man — samt veko steg för steg
till den af Fieandt bakom Kokonsaari mosse besatta ställ-
ningen.

Striden på Kokonsaari mosse den 11. juli.⁵

Kokonsaari mosse, hvilken väster ut sträcker sig ned Plan XII a
till Perho älf, och öfver hvilken landsvägen gick, var myc- och b.

¹ 5. divisionens operationsjournal. Buxhöwdens operationsjournal

^{25. juni}
^{7. juli.}

² Buxhöwdens operationsjournal ^{28. juni}
^{10. juli.}

³ I sin operationsjournal ^{1.}/_{13.} juli rapporterar Buxhöwden, att Janko-
vitsch anmält, det »generalmajoren, greve Cronstedt med en kår af 4000
man marscherade mot honom från Perho och major Fieandt med sin bri-
gad öfver Kivijärvi.

⁴ Buxhöwdens operationsjournal ^{3.}/_{13.} juli.

⁵ Där ej annan källa uppgifves har vid beskrifningen af denna strid
von Fieandts relation följts.

ket sumpig och bevuxen med gles skog, som dock å några »kärholmarna» var tätare. På ett par af dessa, som lågo framför svenska ställningen, hade Fieandt låtit nedhugga skogen för att beröfva fienden all betäckning.¹

Trupperna fördelades på följande sätt uti försvarsställningen. Ytterst på högra flygeln, nära älven, stodo två kompanier af Åbo läns regementes 1. bataljon under kaptenen Brunows befäl samt mellan dessa och landsvägen återstoden af Tavastehusbataljonen — numera blott 74 man — under fänrik von Fieandt. I midten, dels vid landsvägen, dels vid en liten skogsväg, stodo kanonerna: 2 st. 3- $\frac{3}{4}$ vid den förra och 2 st. 6- $\frac{3}{4}$ vid den senare, med återstoden af Åbolänningarne emellan sig såsom kanonbetäckning. Vänstra flygeln, som var mycket tillbakadragen, utgjordes från höger räknadt af 3. bataljonen Savolaksjägare, som stod nära artilleriet, samt af Nylandsbataljonen och 4. bataljonen af Savolaks infanteriregemente, hvilka intagit ställning utefter brynen af den tätare skogen å ett par af »kärholmarna». Sin svaga styrka, omkring 1,100 man,² hade Fieandt alltså här, likasom vid Lintaluks, utbredd öfver en stor front på en enda linie och utan reserv.

Jankovitsch, hvars styrka nu uppgick till omkring 3,100 man³ framryckte mot denna ställning i följande ordning: *Avantgarde* under Vlastoff: 24. jägareregementet, Asofska grenadierbataljonen, en skvadron husarer och kosacker samt 4 kanoner; *hufvudstyrka*: Siäfska regementet, Bjälöerska regementets musketerarebataljon samt 2 skvadroner Grodnoska husarer; *arriergarde*, tills vidare kvar-

¹ Beskrifning till rysk plan öfver striden.

² Buxhöwden uppgaf svenska styrkan till 3,000 man under befäl af Cronstedt, och af Jankovitsch, hvars relation infördes i Åbo tidning, angafs den till 4,500 man.

³ Styrkebesked $\frac{20. juni}{2. juli}$ med iakttagna förändringar.

vid Perho kyrka: Bjälöserska regementets grenadjon och 1 skvadron Finländska dragoner.¹

Det ryska avantgardet fått kännning med de svenska kanonerna, lät Jankovitsch dess fyra kanoner afbrösta och spränga dem. Samtidigt spreds den i avantgardets tetgående bataljonen till vänster om vägen för att draga de ryska bataljonernas uppmärksamhet åt detta håll, under det att 3 kanoner af 24. jägareregementets 2. bataljon jämte Bjälöserska musketerarebataljonen beordrades att bryta af till höger om vägen. Den öfvergåenden samt söka kasta tillbaka svenskars stridflygel.² Elden var inom kort i full gång på alla fronten.

Jankovitschs försök att kringgå svenskarnes vänstra flank lyckades sig snart kännbart. De från denna flygel utgående jägarne började vika. Fieandt befallde då Nylands- och Savolaks infanteribataljoner att göra en stöt mot samt den ena af de 3-kanonerna att ombyta ställning för att jämte de 6-pjjeserna kunna enfilera den till höger utgående ryska truppen. För karteschelden från vänster och gevärselden i fronten måste ryssarne också göra stora förluster inställa sin framryckning och söka undkomma de förutnämnda förhuggningarna. Eldstriden var en stund stående. Jankovitsch förstärkte emellertid sin högra flygel med ytterligare två jägarekompanier,³ och gjorde ett hot mot Nylands- och Savolaksbataljonernas vänstra flank. Som detta innebar, drogo sig dessa senare omsider tillbaka till den ställning de förut innehafte.

En mot Fieandts högra flygel insattes nu starka och nämligen ytterligare 3 jägarekompanier till vänster

¹ Skrifning till rysk plan öfver striden. Enligt denna skulle dock 2 dragonskvadroner, hvilket motsäges af 5. divisionens operationsplan som blott upptager 1 dylik skvadron.

² Skrifning till rysk plan öfver striden.

om de förut hit framsända, samt närmast älfven 2 kompanier af Asofska grenadierbataljonen och 2 af Siäfska regementet.¹ De framför den svenska ställningens front »i måssan belägna små holmar» besattes af ryssarne, men däremot kröntes dessas försök att framtränga längre och särskildt att bana sig väg utefter elfven till en början ej med framgång. Äfven på denna flygel blef striden het. Elden var ganska lifig utefter hela fronten, men ännu kl. 3 e. m. bibehöllo svenskarne sin ursprungliga ställning, ja, Jankovitsch drog till och med sina utmattade trupper på högra flygeln till större delen tillbaka¹ och samlade dem i den bakomvarande skogen, där en stor eld brann.²

Vid 3-tiden på e. m. satte Jankovitsch emellertid sin reserv i rörelse. Från landsvägen, där äfven de ryska kanonerna voro uppställda, anträdde denna reserv, sannolikt 2 bataljoner stark, marschen tvärt öfver mossen i nordostlig riktning för att förena sig med trupperna på högra flygeln. Afsikten var synbarligen att från denna sida kringgå Fieandts flank och komma in på en gångstig, som från Mustamaa ledde till Oksakoski hemman. Då Fieandt insåg detta och samtidigt de af ryssarne närmast älfven insatta bataljonerna med ökad kraft trängde fram, beslöt han att vika för fiendens öfvermakt, utrymde ställningen och drog sig mellan kl. 3 och 4 e. m. tillbaka till landsvägen, där trupperna samlades vid Oksakoski hemman, hvarifrån rapport om stridens utgång afsändes till svenska högkvarteret.

I det täta skogsbrynet vid Oksakoski höll sig emellertid detaschementet kvar ännu en timmes tid för att, såsom

¹ Beskrifning till rysk plan öfver striden.

² Ändamålet med denna eld torde hafva varit att uti den väglösa skogsmarken utgöra en hållpunkt och ledning för de trupper, som ytterligare skulle dragas till högra flygeln. Möjligen användes den ock för att därvid låta folket torka sina kläder. Fieandt berättar nämligen, att den ryska linien »stod intill knäna i vattnet och dyen».

uppgifver, skydda undanförandet af de sårade. Se-
amålet vunnits, fortsattes reträtten. Jägare och
voro då från ryska sidan i framryckning mot
under det att vänstra flanken hotades af en stark
kolonn. När denna nådde landsvägen i afsikt att
venskarnes återtag, hade emellertid dessa redan
t. Till deras följande framsände Jankovitsch en
af Siäfska regementet, ett jägarekompani och en
afdelning.¹

asterna i denna blodiga strid voro:

ryska sidan: döda 2 underofficerare och 23 man
ade 7 officerare, 6 underofficerare och 130 man;²

svenska sidan: af officerare 1 död och 15 sårade, af
ader omkring 300 döda och sårade,³ hvarjämte en
n så svårt skadats, att den ej sedermera kunde an-

er fortsättningen af Fieandts reträtt mot Gamla-
egde en sammanstöt rum mellan hans arrier-
h fiendens avantgarde $\frac{1}{4}$ mil norr om Kellokoski;
Fieandt sedermera lät uppbränna alla broar efter
örde så småningom fiendens påträngande. Halt
örst den 12. juli vid Dunkars Sorensilta, mellan
l och Kaustby kyrkor, efter nära fem miles marsch,⁴
schementet förlades då mellan Sorensilta och Sil-
istgifvargård.

högkvarteret rapporterades om detaschementets
en kritiska läge. Vid Tavastlänningarne fanns så-

öwdens operationsjournal $\frac{4}{16}$. juli. Beskrifning till rysk plan

atteriflagga gick äfven förlorad.

öwdens operationsjournal $\frac{4}{16}$. juli.

spor till konungen 20. juli.

s krig 1808 och 1809. III.

lunda ej en enda officer kvar, och artilleriet hade under den 8 $\frac{1}{2}$ timmar långa striden bortskjutit nästan all sin ammunition. Von Fieandt sade sig icke kunna svara för utgången om han ej erhöle en fiendens öfvermakt motsvarande förstärkning.¹

4. Hufvudhärarnas operationer 4. till 11. juli.

Till Klingspors högkvarter i Nykarleby hade den 2. juli underrättelse ingått, att ryssarne utrymt Vasa och Lillkyro samt dragit sig tillbaka i riktning mot Lappo.² Med anledning häraf framsköts det vid Vörå å kustvägen under von Otters befäl stående avantgardet längre söder ut och inträffade den 5. juli i Lillkyro samt den 7. i Stor-kyro, under det att 5. skvadronen af Nylands dragoner besatte Lillkyro och Vasa.³ Till förstärkning af detta avantgarde frambeordrades äfven ur 1. brigaden 1. dragonskvadronen.

Å vägen till Lappo fick 4. brigaden, till hvilken garnisonsbataljonerna i Jakobstad och Nykarleby indrogos, den 5. juli öfvertaga bevakningen, under det att 3. brigadens trupper, som hittills skött denna tjänst, drogos något tillbaka och förlades i trakten af Ekola.⁴

Den lilla kanonbåtsflottilj, som Klingspor enligt föregående låtit utrusta, började nu äfven kunna användas, och den 4. juli anbefalldes kapten Munck att med de då färdiga kanonbåtarna — sannolikt 5 — afgå till Vasa, taga under sitt befäl Stålhanes båtpluton samt vid behof understödja

¹ von Fieandts rapport 12. juli.

² Klingspor till konungen 9. juli. Gyllenbögels journal. Carpelans journal.

³ von Otters rapport 6. juli. Carpelans journal. 2. brigadens förslag 10. juli.

⁴ HögkvarTERSORDER 3. juli. O. H. Gripensbergs journal.

den Otters som Ridderhjärtas operationer i Vasa-

hindrade nu Klingspor att med kraft återupptaga operationerna. Han behöfde knappast härvid befara någon allmän underrättelser gifvo vid handen, att fienden, upptäckt af den alltmer kring sig gripande bonderesningen, under påtryckning drog sig tillbaka, och då nu äfven försväringsvärdigheterna voro afhjelpna genom Sveaborgens befästade lifsmedelstransporter, fanns ej heller detta något att befaras. Men ännu synes han ansett läget ganska behäfradt och hade sin blick stadigt riktad på reträttvägen. Han befalldes just vid denna tid major Nyberg att med största skyndsamhet bedrifva arbetet på Uleåborgs befästning² och en arbetskommendering af 150 man Västerbotten sändes för att bygga en ny bro öfver Nykarleby-kanalen i stället för den gamla, redan reparerade.³ På de mot förväntan försedda vägarna däremot utfördes endast en del mindre omfattande rekognoseringsföretag, förenade med tillräckligt bemäktiga sig ryska provianttransporter m. m.

En tredje framsändes den 6. juli från 4. brigaden i Alaveterna till särskilda afdelningar mot vägen Lillkyro

Den ena, bestående af 50 man⁴ ur artillerikompaniet vilka ej voro »emplojerade vid kanonerne», ställde under befäl af kaptenen von Born och hade till hufvuduppgift att bemäktiga sig en i Ilmola stående rysk befästning. Den andra, under majoren Ehrenrooth, bestod af 1. infanteriregementes 1. bataljon, 12 dragoner samt

1. kvartersorder 4. juli.

2. kvartersorder 8. juli. Öfverstelöjtnant Tawast förordnades den 3. juli som kommandant i Uleåborg i st. f. öfverste von Numers, som fått order att återvända till höghvarteret. Ungefär samtidigt inkallades äfven Kajana landt- och artilleri- och arnisonstjänstgöring.

3. kvartersorder 5. och 6. juli.

4. Borns rapport till Ehrenrooth 8. juli.

2 st. 3 α -kanoner och skulle marschera mot Lappo. Till Ehrenrooths understöd skulle tillika majoren Fredensköld med 2. bataljonen af Karelska jägarne framrycka till Kauhava.¹

Von Born framgick en skogsväg förbi Kosola och Untamala byar och framkom midt i natten mellan den 7. och 8. juli till Ylistaro, där han trädde i förbindelse med von Otter. Med hjälp af befolkningen sökte han nu att uppbbringa den ryska transporten, men hade häruti föga framgång. Större delen af fordonen — omkring 100 lass — lyckades rädda sig undan söder ut öfver Kauhajoki, och endast omkring 30 lass togos den 7. vid Harja gästgifvargård² af bönderna, hvilka härvid anfördes af en prästson, fil. kand. Hanelles från Ilmola. Denne erhöll dock snart hjälp af trupperna vid Storkyro och Ylistaro. Under befäl af kaptenen Uggla afgick nämligen från förstnämnda ort 12 dragoner jämte 50 åkande Österbottningar, och från Ylistaro, där von Born stod, afsändes 15 »artillerister till fots».³

Hjälpen kom dock för sent. »Oagtadt all använd flit kunde den ryska fordonskolonnen ej upphinnas, och t. o. m. de redan tagna lassen, hvilka man låtit kvarstå vid Harja, återtogos eller förstördes sedermera af ryssarne, som framträngt dit från Lappo och utkräfd grym hämnd på trak- tens befolkning.⁴ Den 10. juli återkom Uggla från sin expedition, medförande 9 fångar.

Med förbindelse sinsemellan kvarstodo von Otters och von Borns detaschement i Storkyro och Ylistaro, där den

¹ Savolaksbrigadens konceptbok 6. juli. Extra brigadorder 6. juli. Fredenskölds rapport 8. juli.

² Härvid tillfångatogs 1 kapten, 1 underofficer och 2 man samt nedsköts 1 underofficer.

³ von Borns rapport 8. juli.

⁴ von Otters rapport 10. juli. von Borns rapport 13. juli.

emellertid flera gånger oroades af patrullerande kompanier, hvarvid mindre skärmytslingar ägde rum.¹ Efter de händelser vid Lappo, om hvilka snart skall framryckte öfverlägsna krafter mot von Born. Det jägareregementet med 30 ryttare och 3 kanoner, som, Rajefski återtagit Lappo, den 12. juli framsändts på en undersökning väster ut.² I enlighet med erhållen information drog sig von Born då tillbaka mot Storkyro och sedan till Valtarla af von Otter, som skyndat till hans hjälp. Ryssarne framträngde dock ej vidare utan drog sig tillbaka mot Lappo, hvarefter såväl von Otter som von Born intogo sina förra ställningar i Storkyro och Lappo, den senare dock nu förstärkt från von Otters afdelning med 40 man af Österbottens regemente och 8 drabanterna.

Ehrenrooth hade under tiden haft allvarligare strider med ryssarne. Den 6. juli satte han sig som nämnt i föregående kapitel. Under kännning med fientliga kavalleripatruller skickade detaschementet långsamt och försiktigt och nådde Lappo den 7. kl. 10 på aftonen, där man föröfvar sig tillfångataga en större kosackafdelning.⁴ Befordringen för natten var nyss utsatt, då Ehrenrooth vid Lappo erhöll underrättelse om annalkandet af en stor rysk bataljon, hvarför han begärde, att major Fredensköld skulle leda bataljonen till förstärkning. Vid morgonen den 8. rapporterades ånyo från fältspionerna på Kuortanevägen, att fienden var i annalkande, och att tillsammans befanns endast vara en tom rysk lifsbataljon, den man förgäfvades sökte bemäktiga sig.

¹ von Otters rapport 11. juli. von Borns rapporter 11. och 13. juli.

² Kjövdens operationsjournal $\frac{3}{15}$ juli. von Borns rapport 13. juli.

³ von Borns rapport 13. juli.

⁴ En rysk kosackafdelning räddade sig på vägen åt Nurmo och Ilmola och sökte sig sedermera till Orloff-Denisoffs trupper vid Lappfjerd.

Först kl. 8 på morgonen,¹ just då Fredensköld framkommit med Karelska jägarebataljonen, inkom rapport, att fientliga trupper verkligen voro i frammarsch mot Lappo, och då en styrka om 30 man af sistnämnda bataljon utsändes på rekognosering i riktning mot Kuortane, påträffades Rajefskis avantgarde.²

Såsom redan omtaladt, hade nämligen denne beslutat att åter rycka fram, därtill förmådd dels af de skäl, som härför anförts af Buxhöwden, dels af tilldragelserna vid Lintulaks.

Barclay de Tollys återvändande till Kuopio var ett svårt streck i Buxhöwdens beräkningar. När Rajefski härigenom blef lämnad åt sig själf, hade man allt skäl att frukta, det han ej skulle kunna hindra Klingspors framträngande ända till södra Finland. Visserligen kunde man å rysk sida ej antaga, att svenskarne skulle våga med sina *hufvudkrafter* fortsätta framryckningen längs kustvägen, så länge Rajefskis kår stod i trakten af Lappo, men svenskarne kunde dock mot densamma afdela tillräcklig styrka och ändå hafva trupper att sända längs kusten öfver Vasa och Kristinestad. Om så skedde vore faran stor. Stödd på flottan och på allt sätt hulpen af invånarne, kunde en dylik svensk afdelning, mot hvilken man hade nästan alls intet att sätta, framtränga ända till Kumo älf och t. o. m. bemäktiga sig Tammerfors, då säkerligen bönderna äfven där skulle resa sig, något som till hvarje pris borde förekommas.

Endast tvenne utvägar för besvärjandet af den hotande faran funnos. Antingen kunde Rajefski, med upprifvande af broar och undanförande af båtar, draga sig

¹ von Beckers bref till von Born 11. juli.

² Ehrenrooths rapport 10. juli.

Näsijärvi vattenområde för att där invänta förningar, eller ock kunde ett anfall försökas. Buxhöwverlämnade åt Rajefski att själf bestämma, hvilket skulle vara bäst, men vädjade dock till honom såsom krigare, huruvida ej det senare sättet vore att förevarigenom man äfven sluppe uppgifva ett redan eröfråde. Han kunde därvid gå så till väga, att han sände till Tavastehus och läte utsprida, det han själf bljå efter, Fienden skulle härigenom lockas till ett ögt förföljande, och då kunde han själf framrycka slå honom.¹

Buxhöwden ej kunde afvara några trupper för att ödja en dylik framryckning från Rajefskis sida, men åtminstone söka hjälpa honom genom en krigslist. En ändan utarbetades äfven en falsk instruktion för general, af hvilken instruktion afskrift tillsändes och hvilken afsändes öfver Kristinestad, i akt och att den skulle falla i svenskarnes händer.

Denna instruktion uttalade Buxhöwden sin tillfredsöfver Rajefskis afsikt att draga sig tillbaka på till Tavastehus för att locka svenskarne efter sig ntalar, huru han planerat för att »kringränna hela armé och tillintetgöra den». Först och främst var krigsskådeplatsen generallöjtnant Galitzin i framgång med 18 bataljoner från Sordavala mot Iisalmi och annolikt redan hunnit till Tohmajärvi. Vidare hade de Tolly fått befallning att framrycka mot Perho, eligen var en hel fördelning under framryckningammerfors antingen för att direkt understödja Rader för att afskära svenskarne återtagget.²

Buxhöwden till Rajefski $\frac{20. \text{ juni}}{2. \text{ juli}}$.
 Svensk order till Rajefski $\frac{20. \text{ juni}}{2. \text{ juli}}$. Det framgår ej af något, att denna
 sammit i svenska högkvarterets ägo eller inverkat på dess åtgöranden.

Vlastoffs framgång vid Lintulaks samt måhända någon tilltro till de lyckliga följderna af Buxhöwdens här omtalade krigslist torde hafva gjort Rajefski sinnad att i stället för fortsatt återtåg välja alternativet att ånyo framgå till anfall. Härvid hoppades han tillika, att de förstärkingar han framsändt till sina trupper på vägen Lintulaks—Perho, hvarigenom dessa sattes i stånd att framtränga till Gamlakarleby, skulle göra Klingspor benägen att anträda återtåget. Äfvenledes synes han hafva hyst den uppfattningen, att ifrån den svenska hufvudhären så starka krafter afdelats på kustvägen till Vasa och söder om denna stad, att han möjligen ej skulle påträffa något större motstånd å vägen Lappo—Nykarleby.¹

Redan den 6. juli framsändes 23. jägareregementet jämte en del kavalleri från Tiistenjoki på rekognosering mot Lappo. Den 7. uppbröt äfven Velikij-Lukiska musketeraregimentet från Tiistenjoki, och båda regementena inträffade på aftonen denna dag i närheten af Lappo kyrka, där de, såsom nämndt, den 8. på morgonen sammanstötte med Ehrenrooths bataljoner. Då Rajefski förnam, att denna ej ville vika, frambeordrade han äfven sin hufvudstyrka — 26. jägareregementet samt Kalugska och Petrofska regementena — samt gick till anfall.² Hans lätta trupper undanträngde hastigt de å Kuortanevägen främsända svenska afdelningarna, hvarefter återstoden af avantgardet började utveckla sig mot kyrkbyn.³ Här hade nämligen Ehrenrooth under tiden utvecklats halfva infanteri- och halfva

¹ Buxhöwdens operationsjournal ^{4.} _{16.} juli.

² 5. divisionens operationsjournal. Kort beskrifning öfver Rajefskis operationer. Buxhöwdens operationsjournal ^{29.} _{11.} juni _{11.} juli.

³ I fråga om terrängens utseende se plan XIII öfver striden vid Lappo den 14. juli.

taljonen jämte en kanon,¹ hvaremot han beordrat en att taga ställning invid landsvägen från Kau- den höjdsträckning, som i norr begränsar Lappo-

an Rajefski sändt en afdelning öfver ån för att i kyrkbyn stående svenska trupperna i ryggen och beordrat majoren Platonoff med 2 kompanier af Velikij- regementet mot Ehrenrooths återtågsväg, fram- han med återstoden af avantgardet, förutgånet af och kavalleri i spridd ordning, på trenne kolonner full musiqve» mot kyrkbyn. Svenskarne gjorde en otstånd, hvarvid löjtnanten von Becker med sin ka- a i tillfälle att på verksamt håll afgifva flera druf- ett, men när de fientliga afdelningarna närmade sig ra håll, drog Ehrenrooth sig »under en beständig tillbaka mot sin förut nämnda upptagsställning.²

denna hade under tiden Platonoff, som framryckt ryrynet öster om Lapposlätten, gjort ett bajonett- vilket dock aflupit så, att hans styrka kastats till- h han själf sårats.³ De utefter skogsbrynet fram- ryska afdelningarna utgjorde alltså ej någon fara blicket, när Ehrenrooth samlat sina trupper i den ställningen, hvarest han äfven tänkt att försvara sig agsta. Men snart erhöll han genom utsända patrol- skap om, att ryssarne genom skogen på där befint- ävägar »sökte komma detachmentet på ryggen»,⁴

den andra kanonen hade under frammarschen ett af hjulen gått arför den måst kvarlämnas i Kauhava. (Fredenskölds rapport

Ehrenrooths rapport 10. juli.

Krhöwdens operationsjournal ^{29. juni} 11. juli.

vid blef emellertid en på Nurmovägen utsatt fältvakt afskuren ägsvägen. Fanjunkaren Järnefelt och underofficeren Hjelman a styrkan, 12 man, lyckades dock rädda sig öfver ån och flydde

hvad han fann för godt att anträda återtag. Ryssarne förföljde häftigt under nära en mil den i spridd ordning retirerande svenska styrkan, därvid von Beckers kanon synes hafva gjort god tjänst, när det gällde att hålla den på landsvägen framträngande fienden på afstånd.¹ Mellan Lappo och Kauhava erhöll Ehrenrooth dock förstärkning af Savolaks jägares 2. bataljon under majoren Tujulin, hvilken redan den 7. framsändts mot Lappo och nu vid underrättelsen om striden därstädes skyndat fram till kamraternas bistånd.²

Äfven brigadchefen, öfverste Cronstedt, hade, så snart han fått kunskap om att Ehrenrooth var anfallen, begifvit sig fram mot Lappo, hvarvid han mötte sina framsända bataljoner i fullt återtag. Sedan han erhållit kännedom om ryssarnes betydliga öfverlägsenhet och egna truppers utmattning efter den långvariga striden under en särdeles varm dag beslöt han, att, då ingen lämplig försvarsställning på närmare håll fanns, rycka tillbaka ända till Alahärmä pass och färjställe, där han beredde sig att göra kraftigt motstånd.³

Förlusterna under striden utgjorde: *å svenska sidan:* döda 7 man, sårade 1 underofficer och 4 man samt saknade 16 man;⁴ *å ryska sidan:* döda och sårade omkring 75 man.⁵

¹ von Beckers kanon retirerade med släptåg. Han berättar härom till von Born: »Herr kapten kan väl finna att då jag på denna distance [60 å 100 alnar] under hela milen gaf på med druhagel, på dem, som för äran att få kan. var ganska närgångna, att det måtte hafva jort något.» (von Becker till von Born 11. juli.)

² Savolaksbrigadens konceptbok 7. juli. Ehrenrooths rapport 10. juli.

³ Cronstedts rapport 8. juli.

⁴ 4. brigadens förslag 10. och 20. juli. Buxhöwdens uppskattade svenskarnes förlust »på platsen till omkring 200 man» samt 40 man »tillfångagna och sårade».

⁵ Buxhöwdens operationsjournal ^{29. juni} 11. juli.

ryssarne ej syntes benägna att framrycka mot den brigaden intagna ställningen, framsände Cronstedt på den 9. öfverstelöjtnanten Martinau med 1. bataljvolaks jägare på en rekognosering mot Kauhava.¹ Den bataljon hunnit till Lampi, erfor Martinan, att en liten styrka kosacker framträngt ända till Kauken att hela ryska arméen skulle inträffa därstädes dag. Dess »kvarter» uppgafs redan sträcka sig från ända till $\frac{1}{2}$ mil söder om Kauhava, och då hästar voro »upptagna», drog man däraf den slutsatsen, att ämnade fortsätta sin offensiv.²

Underrättelsen härom beredde man sig å svenska till ett kraftigt försvar af Alahärmä pass, och dit, hvilken äfven synes haft 3. brigaden under sitt befäl, gaf order åt Gripenberg att hålla sin brigad färdig vidare meddelande genast afmarschera dit.³ Äfven väntade man anfall af ryssarne, hvarför trupperna onödigt höllos under gevär hela dagen⁴ vid färj-där man för öfrigt var sysselsatt med att bygga öfver ån.⁵

Den bittida den 12. juli gjorde fienden något allvarligt hot. Kalugska musketerareregementet framsändes den då på rekognosering norr ut, samtidigt med att förut nämnts, en sådan företogs åt väster mot von Otter. Martinau vek då utan strid undan Alahärmä,⁶ dit äfven den ryska styrkan följde, för att snart åter draga sig undan mot Kauhava.⁷

Volaksbrigadens konceptbok 9. juli.

Martinans rapport 10. juli. Savolaksbrigadens konceptbok 10. juli.

Volaksbrigadens konceptbok 10. juli. 3. brigadens förelag 10. juli.

H. Gripenbergs journal.

Buxhöwdens operationsjournal $\frac{3}{15}$. juli.

Martinans rapport 12. juli.

Divisionens operationsjournal. Buxhöwdens operationsjournal $\frac{3}{15}$. juli.

V. Fjärde operationsskedet.

1. Svenska hufvudhärens framryckning till Lappo.

Med undantag af nu skildrade jämförelsevis obetydliga rörelser hade Klingspor med hufvudhären förhållit sig passiv ända sedan sin framryckning till trakten af Nykarleby. Han tyckes hafva varit villrådig om, huru han hädanefter borde handla.

Att Rajefski vid juli månads ingång dragit sig tillbaka till Lappo kunde han visserligen ej förneka, men han ansåg honom dock därstädes vara 9,000 man stark, och då han erfarit, att Barclay de Tolly med sina hufvudkrafter marscherat till Laukkas, fruktade han, att en förening af de ryska stridskrafterna i trakten af Lappo snart var förestående.¹ Han visste synbarligen ej, huru han skulle göra: kanske kunde Sandels genom att gå anfallsvis till väga förmå Barclay de Tolly att återvända till Kuopio,² men kanske skulle äfven hans egen armé vara »så lycklig at kunna framtränga längre»,³ om han blott visste i hvilken riktning. Ryckte han fram till Vasa, vore nog där i viss mån en säker plats för magasinen — hvilka ju i händelse af en »echec» kunde föras undan på fartyg — och på detta sätt kunde han också verksamt stödja den redan påbörjade bonderesningen. Men framgick han denna väg, hade han Rajefski i sin vänstra flank, och det var också därför, som han ej vågat flytta sitt högkvarter till nämnda stad.⁴

Fieandts nederlag vid Lintulaks ökade ingalunda fältmarskalkens tillförsikt, men det synes likväl, som om denna sorgliga nyhet hos honom väckt en obestämd aning om, att

¹ Klingspor till konungen 1. juli.

² Klingspor till konungen 3. juli.

³ Klingspor till konungen 4. juli.

⁴ Klingspor till konungen 3. och 9. juli.

ttet att tillintetgöra följderna af ryssarnes fram-
e därstädes vore att med hufvudarméen anfalla dem

Den 4. juli skrifver han nämligen, att om han
vore», skulle han välja »ett enda parti, det at
fienden i Lappo; men», tillägges det, »der är han
mig mycket öfverlägsen», och därför ansågs hela
en outförbar. Resultatet af alla funderingar fram-
aka blef endast, att han skulle »bjuda til taga det
som efter omständigheterna bäst kan med minsta
enas». ¹

som mest bidragit att förmå Klingspor till att
göra slag i saken synes hafva varit general

an under framryckningen mot Nykarleby hade han
å, att fienden med kraft borde undanträngas och
erna förläggas till södra Finland, där man borde
segra», ² och nu när omständigheterna ställde sig
mare än någonsin förut, bad han, att fältmar-
skulle för sig uppgöra en verklig operationsplan
arméen. ³ I denna operationsplan borde enligt hans
gå att med en mindre kår framrycka efter kust-
r att stödja bonderesningen i Nerpes, där Aminoff
befann sig, samt att med hufvudkrafterna anfalla
Lappo. Efter alla ingångna underrättelser kunde
ej vara mera än 5,000 man stark. ⁴

gspor tvekade emellertid fortfarande. Långt ifrån
skulle anfalla ryssarne, hade nu dessa börjat an-
nom själf och framryckt ända till Alahärmä.
f. m. den 10. juli synes han ej hafva beslutit sig

gspor till konungen 4. juli.

noffs anteckningar om sommarfälttåget.

noff till Klingspor 8. juli.

noff till Klingspor 9. juli.

för annat än att skicka Cronstedt förstärkningar för att undgå faran, att fienden alltför hastigt skulle forcera sig ännu längre fram.¹ Men på aftonen samma dag vände sig bladet. Underrättelser ingingo då, »at fienden mycket förstärkt sig i Lindolax och marcherade på Perrho», och när fältmarskalken härigenom fann sin reträttväg öfver Gamla Carleby starkt hotad och sannolikt äfven insåg, att krafttillökningen på Perhovägen skett på bekostnad af de truppers styrka, hvilka Rajefski hade till sitt omedelbara förfogande, »tog han det beslut at attackera fienden i Lappo».² Äfven en önskan att skaffa Sandels luft synes hafva härtill bidragit.³

Klingspor's armé hade vid denna tid den sammansättning och styrka, som af bifogade ständiga indelning och Bil. 27 o. 28 styrkebesked den 10. juli framgår.

Knappast hade emellertid framryckningen mot Lappo satts i gång, förrän, den 12. juli tidigt på morgonen, underrättelse ingick från Fieandt, att han återigen blifvit slagen på Perhovägen, skjutit bort nästan all sin ammunition och ej utan anseeligare förstärkning kunde hindra ryssarnes fortsatta framryckning.

Detta var för Klingspor, som vid alla sina operationer i främsta rummet tänkte på återtågsvägen, en högst ovälkommen nyhet, men den invercade dock ej på honom så,

¹ Klingspor till Aminoff 10. juli.

² Klingspor till Aminoff 11. juli. Aminoff yttrar i frågan följande: »Min tillstyrkan var att med samlade krafter angripa fjendens hufvud corps i Lappo, hvarigenom Fieandt skulle bli degagerad, och Gamla Carleby frälsad, och arméens retraite; äfven ur det skäl, att all verkelig defence består i offensiva rörelser, ty aldrig ännu har en armé, som stått i ett retrancherat läger eller annan fast position, blifvit frälsad, sitt försvar endast riktadt på defencen. Det blef beslutat att attackera fjenden vid Lappo och plan dertill fastställd ehuru stympad.» Aminoff säger sig nämligen äfven hafva tillstyrkt, att von Otter från Storkyro skulle deltaga i anfallet. (Aminoffs anteckningar om sommarfälttåget.)

³ Adlercreutz' rapport 18. juli.

inställde den redan påbörjade framryckningen. I tidtog han andra åtgärder.

första af dessa var, att han genast gaf order till den s. k. »Svenska brigaden» att afmarschera till Nylands förstärkning, och för samma ändamål medtog 3. skvadronen af Nylands dragonregemente, 2 st. artilleri, 1 3-partikanon samt en till Nykarleby från Nylands ryss anländ partidivision, äfvensom ny ammunition.¹ Han gaf han order åt chefen för kanonbåtsflottiljen, kapten Munck, att — då man kunde befara »det fienden på Perhovägen forcerar sig fram till Gamla Carleby» — medelst artilleri afgå för att försvara älfmynningen därstädet, och att vid Himanko genom »flottbrons svängande åt väster» hindra af strömmen försvåra fiendens vidare framryckning norr ut. Vid utförandet af detta uppdrag skulle användas 30 man af Nylands regemente, hvilka han skulle ledas från Gamlakarleby. Skulle fiendens »lätta kompanier» likväl lyckas komma öfver Raumo å vid Himanko, skulle Munck befallning att förstöra bron öfver Kalajoki älfmynningen, och om ryssarne lika fullt lyckades framtränga — äfven öfver Pyhäjoki och Siikajoki vattendrag.²

Om beordringen i sistnämnda order kan svårligen vara mera än ett tillfälle, är det gällande att bilda sig en föreställning om det som på Klingspor tänkt handla, i fall hans nu pågående operation slutat med nederlag. Ehuru inga skriftliga instruktioner i detta fall föreligga, kan befallningen eventuellt upprifvande af broarna norr om Gamla Carleby, åt hvilket håll detaschementet å Perhovägen eller någon del af detsamma alltså ej förutsattes skola retirera, utan att göra annat, än att detta detaschement, i händelse af nederlag, skulle gå till Nykarleby eller Vasa. Af samma

¹ Kvartersskrifvelse 12. juli.

² Kvarterersorder 13. juli.

skäl hade äfven hufvudstyrkan under Klingspor måst efter ett lidet nederlag draga sig mot kustområdet vid Qvarken och där avsluta återtåget i stället för att fortsätta det samma längs kustvägen mot Uleåborg.

Om Klingspor, hunnen åter till kusten, ej här blifvit »und-satt» genom en ny och betydligare hjälpsändning från moderlandet, måste sålunda den enda återstående utväg han tänkt sig hafva varit den att, såsom han förut slagit fram, blifva af konungen »sjövägen frälsad». ¹ Härom har sannolikt äfven ett bref till amiral Rajalin handlat, hvilket chefen å korvetten »Der Biedermann» den 13. juli fick befallning att skyndsammast tillställa denne Detta bref har ej kunnat återfinnas, men var det enligt Klingspors skrifvelse »af den vikt, att det nödvändigt borde kastas öfver bord, om den som framförde det skulle råka i fara att blifva tagen af fienden». ² Det ser nästan ut, som om Klingspor denna gång tagit något intryck af Aminoffs förut omnämnda råd att »dö eller segra». ³

Under det nämnda förberedelser i arméens rygg vid togos, hade redan den 11. juli 1. och 2. brigaderna börjat sin framryckning, den förstnämnda från Socklot på Nykarlebyälfvens högra strand till Stenbacka i Öfverjepo och den senare på vänstra stranden från Jutas till Öfverjepo by. ⁴ Förflyttningen under den 12. var i följd af ett utbrutet oväder högst obetydlig, ⁵ men den 13., sedan bron vid Alahärmä hunnit fullbordas, ⁶ sattes alla fyra brigaderna i rörelse, den 4. i teten. Karelska jägarekårens 1. bataljon

¹ Klingspor till konungen 28. juni, se sid. 236.

² Högkvartersskrifvelse 13. juli.

³ Klingspor till Adlercreutz 14. juli, däri säges, att den förestående »affären med fienden» visserligen »kommer at decidera om vårt sommar öde».

⁴ 1. och 2. brigadernas förslag 20. juli.

⁵ O. A. Gripenbergs journal. von Konows dagbok.

⁶ Carpelans journal. Adlercreutz' rapport 18. juli.

Karelska dragonskvadronen bildade avantgardet
befäl af öfverstelöjtnanten Aminoff.¹

De två fältmarskalken medföljde sistnämnda dag hären
dess framryckning, men endast till Alahärmä. Hun-
nan förtrodde han helt och hållet befälet åt Adler-
under den väntade striden och återvände fortast
till Nykarleby för att vara »i centern». Här sys-
sa med att under afvaktan på utgången expediera en
fvelser och anskaffa hästar åt artilleriet.²

Den vid framryckningen från Alahärmä synes man
 varit ängsligt angelägen att skydda återtagsvägen,
gen bron vid nu nämnda ställe. Där kvarlämnades
n 2. bataljonerna af Åbo läns regemente och Karelska
ären jämte 2. divisionen af 2. lätta 6-batteriet.³

Den framryckande kolonnen stötte avantgardet nära
a på en mindre kavalleristyrka, som dock snart
; tillbaka. Natten mellan den 13. och 14. bivacke-
fvidkrafterna norr om Kauhavaån, under det att
med sin bataljon och 20 dragoner bestred bevak-
med förpostens hufvudstyrka förlagd på en höjd
n ån och en fältvakt framskjuten en fjerdedels mil
n mot Lappo.⁴

2. Striden vid Lappo den 14. juli.⁵

Den 14. juli var man tidigt i rörelse. Redan mellan
och 4 på morgonen blef den svenska förposten med

Adlercreutz' rapport 18. juli.

Ungspår till Adlercreutz 12. juli. Danielson: Finska kriget etc.,

och 4. brigadernas förslag 20. juli. Order vid 2. Karelska jägare-
von Konows dagbok.

Brigadens förslag 20 juli. O. A. Gripenbergs journal, m. fl.

En annan källa ej anföres, grundar sig redogörelsen på Adlercreutz'
3. juli.

Enges krig 1808 och 1809. III.

häftighet anfallen af ryssarne.¹ Hela 4. brigaden fick då befallning att bryta upp och satte sig vid 5-tiden i rörelse framåt. Fienden måste nu vika, och kolonnen, förutgången af sitt avantgarde under Aminoffs befäl, befann sig snart inne i den skog, som åtskiljer den öppna bygden vid Kauhava från Lapposlätten.

Vägen framgick här genom en fullständig obygd, bestående af kärr och stenbunden, ofta tätt skogbevuxen mark, samt sluttade oafbrutet ned mot Lappo.² I denna terräng hade det ryska avantgardet, bestående af 1½ kompani af Velikij-Lukiska, 1 kompani af Kalugska och 1 bataljon af 26. jägaregementena jämte en mindre kavalleritrupp, in-nästlat sig,³ och när de bägge avantgardena ungefär $\frac{3}{4}$ mil från Lappo stötte på hvarandra, uppstod en ganska häftig strid, som slutade med att Karelska jägarebataljonen, sedan den utvecklade hela sin styrka, med någon förlust måste vika tillbaka.

Adlercreutz, som vid 7-tiden jämte sin stab ridit till avantgardet, kom just då fram samt gaf öfverstelöjtnant Aminoff befallning att på nytt anfälla fienden; men då han härvid snart fann, att denne var öfverlägsen, syntes honom rådligast att, innan ett nytt försök till framryckning gjordes af det långt framskjutna avantgardet, invänta bakomvarande trupper, som därför beordrades påskynda sin marsch.²

Så snart 4. brigadens hufvudstyrka hunnit fram, fingo 1. och 2. bataljonerna af Savolaks jägare under befäl af kapten Brunow och major Tujulin order att aflösa Karelska jägarebataljonen och undandrifva fienden. Under brigadchefens, öfverste Cronstedt, personliga ledning utvecklade de båda bataljonerna kedja i skogen och öfvergingo till ett

¹ 4. brigadens förslag 20. juli. O. A. Gripenbergs journal m. fl.

² O. A. Gripenbergs journal.

³ Rysk plan öfver striden.

jonettanfall, för hvilket ryssarne, efter segt mot-
 gades vika något tillbaka.¹ Då man emellertid
 igen jämnstark å ömse sidor och terrängens be-
 i hög grad försvårade ledningen, vann ingendera
 någon afgjord fördel, utan tjänade striden, som stän-
 fram och tillbaka, endast till att utmatta trup-

r tiden framryckte återstoden af hufvudstyrkan i
 marschordning: 4. brigadens återstående trupper,
 en, 3. brigaden och, ganska långt efteråt, 1. bri-
 följd af det häftiga skjutandet vid avantgardet
 i hufvudstyrkan gående afdelningarna af en
 åtrå att få deltaga i striden, och särskildt gällde
 brigaden med dess tappre chef, öfverste von Döbeln.
 garne anhöllo hos Adlercreutz att få aflösa Savo-
 re samt drifva undan fienden, men dessa ville inga-
 sig aflösas, menande att den ansträngande avant-
 nsten i viss mån utgjorde deras särskilda före-
 såsom jägare. Först om de genom klenmod ej
 sin uppgift vuxna, vore det befogadt att beröfva
 s ärofulla plats.²

ryssarne ej kunde förmås att vika, beslöt Adler-
 förstärka de redan framsända trupperna och gaf
 fallning om, att äfven Savolaks infanteriregementes
 bataljoner under befäl af majorerna Ehrenrooth
 Törne skulle insättas, hvarjämte underlöjtnant von
 med sina tvenne 3-kanoner frambeordrades att

1. Anteckningar etc., sid. 80.

2. H. Gripenbergs journal. Eek: Björneborgs regementes händelser.
 Anteckningar om och af general von Döbeln, del II, sid. 5. Af andra
 det ut, som om 2. brigaden i början gått efter 3. men sedan
 marschen fått rycka förbi denna. (Brakel: Anteckningar etc.,

3. Anteckningar om och af general von Döbeln, del II, sid. 5.
 : Historia etc., del I, sid. 224.

understödja anfallet. Detta gick nu fram med sådan fart, skriver Adlercreutz, »at vi som åtföljde landsvägen knappt hant följa dem som framträngde genom skogen».

Plan XIII a
och b.

I stort sedt hade emellertid framryckningen från Kauhava genom skogsmarken gått mycket långsamt. Först vid 4-tiden på e. m. nådde det svenska avantgardet efter föga mera än en mils marsch brynet af den skog, som i nordost begränsar de minnesrika fälten vid Lappo. Det var därför mindre underligt, om de i hufvudstyrkan marscherande trupperna lagt i dagen en viss otålighet; och Adlercreutz själf hade allt skäl att påskynda ett afgörande, då han erhållit underrättelse, att Jankovitsch med 1,200 & 1,500 man var i annalkande från Lintulaks.¹ Framkommen till skogsbrynet, lät han emellertid avantgardet en stund göra halt, medan han själf till häst jämte sin stab tog en öfverblick öfver terrängen och fiendens uppställning i densamma, hvilken någorlunda lätt kunde härifrån uppfattas.²

I sydlig och sydvästlig riktning utbredde sig en vidsträckt slätt, genomfluten af den i en sänka rinnande Lappoån. Fältet är jämnt som en vattenyta. Dess norra del utgjordes af en vidsträckt gräsbevuxen ängsmark, men närmare Lappo by täcktes det af böljande rågfält. I säden kunde trupper visserligen skyla sig, men någon möjlighet till betäckning fanns ej å hela fältet annat än i åkerdikena, i en liten buskskog halfvägs fram till Storbyn samt bakom några torpstugor, belägna vid landsvägen, midt emellan denna buskmark och byn. Så mycket mera framträdande var den skogbevuxna höjdsträckning, som i norr och öster utgjorde slättens begränsning. Omkring 400 m. öster om den plats, där Adlercreutz nu satt, böjde skogsbrynet af

¹ Adlercreutz' bref till Aminoff 18. juli. Buxhöwdens operationsjournal 4. juli.

² O. A. Gripenbergs journal. v. Döbelns rapport 16. juli, m. f.

er och drog sig i en oregelbunden linie mot Lappogen från Kuortane utkom ur denna del af skogsungefär 400 m. öster om Liuhtari by och följde därnäska nära åns högra strand, under det att vägen behåva, där den framgick öfver den stora slätten, sig i en vid båge åt väster. Båda vägarna sammanlöpte i Lappo Storby, hvarest en bro ledde öfver till andra strand, där kyrka och prästgård voro belägna. Vägen delar sig uti tvenne grenar, af hvilka den ena ledde till Nurmo och Ilmola samt den västligare, som ledde i Lappoån utfallande vattendrag, till Vasa. Fyra vägar sammanstötte alltså här, och det var också en viktig egenskap af viktig vägknut,¹ som förmått Rajefski att upptaga en strid.

Utsätt, hvarpå han grupperat sina stridskrafter var vid högst egendomligt, om man tänker sig, att han hade afsikt att här utkämpa en afgörande strid. Han hade nämligen uppställt hufvuddelen af sin styrka i en linie utefter Kuortanevägen mellan skogsbrynet och stranden med ån alldeles i ryggen. Från Adlercreutz plats i afståndet, en stor del af Rajefskis trupper väl tillräckligt, åtminstone hvad de olika vapenslagen beträffade.² Först på högra flygeln stod i skogsbrynet öster om omkring 4 st. 3-kanoner, som från 26. jägareregementet och 1 st. Velikij-Lukiska regementet, hvilket senare uppfördes i huvudsakligen snedt framför och till höger om sagda plats sitt regementsartilleri, 4 st. 6-kanoner, uppkördt tillräckligt densamma.³

Linjens midt intogs af Kalugska musketerareregementet som delvis doldes af den sänka, hvori ån rann.

¹ II, sid. 53—54.

² Kungens bref till brodern 17. juli m. fl.

³ Kungens plan öfver striden.

Till höger om detta och något tillbakadragna voro 2 skvadroner Grodnoska husarer placerade, och framför detsamma uppträdde invid landsvägen ett kommando kosacker. Här stod äfven invid ett tomt magasin ryssarnes viktigaste batteri, hvilket synes hafva utgjorts af 2 st. 6-kanoner och 2 haubitser. Vänstra flygeln bestod af 23. jägareregementet, hufvudsakligen förlagdt till Storbyn och med 3 st.¹ 3-kanoner i väl dold ställning framför denna by. Framför högra flygeln inuti skogen befann sig största delen af ryska avantgardet, hvars sammansättning redan angifvits, hvarjämte framför fronten, äfvensom icke obetydligt till vänster om de slutna trupperna i riktning mot Alapää, ganska långt framskjutits täta jägarkedjor, som höllo sig dolda dels i den höga säden och dels i buskmarken vid Kauhavavägen.²

Såsom ett slags reserv, ehuru placerade utanför ställningens högra flygel, för bevakning af ett par norr ifrån kommande skogsstigar och för tryggande af återtågsvägen mot Kuortane, stodo invid sistnämnda väg närmast denna flygel 1 bataljon af 26. jägareregementet samt 1 bataljon af Petrofska musketerareregementet och ännu längre öster ut, vid Kojola gårdar, 3 kompanier af sistnämnda regemente jämte 6(?) kanoner.³ Omkring 1 000 m. norr om dessa kompanier stod slutligen ännu ett af samma regemente.

De ryska trupperna voro alltså, trots sin jämförelsevis obetydliga styrka, utbredda på en front af mera än 3 $\frac{1}{2}$ km. och formerade, som om de, utgörande en marschkolonn af detta djup på väg från Kuortane, med teten i Storbyn och med i högra flanken utsända detaschement, nödgats göra front mot en i denna flank plötsligen anfäl-

¹ Enligt rysk plan öfver striden. Men såväl Adlercreutz i sin rapport den 18. juli som Gripenberg och Carpelan uppgifva antalet till 2.

² O. H. Gripenbergs journal m. fl.

³ Rysk plan öfver striden.

lande fiende. Så var dock, efter hvad förut nämnts, ingalunda fallet, utan Rajefski hade redan sex dagar befunnit sig vid Lappo och alltså haft god tid på sig att vidtaga sina anordningar för den väntade striden. Sådana voro bland andra byggandet af en spång på båtar öfver älfven vid Liuhtari¹ och anläggandet af en kolonnväg i förbindelse med denna bro utefter den i vanliga fall sankta terrängen närmast norr om ån, hvilken väg genom faskiner gjorts framkomlig både för kavalleri och artilleri² och hade till ändamål att i händelse af behof underlätta vänstra flygelns återtåg.³ Därjämte hade bäddningar anordnats för batterierna, bron öfver Lappoån invid kyrkan inredts till bränning och en vid svenskarnes framryckning sedermera påtänd tjärtunna placerats, där Kauhava-vägen framkom ur skogen, förmodligen i ändamål att, i händelse af disig luft eller dylikt, skarpt markera denna punkt.⁴

För att, om så erfordrades, kunna påräkna förstärkning hade Rajefski gifvit order åt Jankovitsch att endast låta sitt avantgarde framrycka vidare på Perhovägen men med hufvudstyrkan intaga ställning vid Lintulaks, så länge ett afgörande vid Lappo förestode, äfvensom att till sistnämnda ort afsända Bjäloserska regementet och en del kavalleri såsom omedelbart understöd.⁵

När Rajefski under för handen varande förhållanden, på sätt nu nämnts, grupperade sina stridskrafter, kunde hans afsikt tänkts hafva varit antingen att locka Adlercreutz till ett anfall mot trupperna på slätten för att, sedan ett

¹ Några anteckningar om och af general von Döbeln, del II, sid. 7.

² Buxhöwdens operationsjournal $\frac{6}{18}$ juli. v. Suchtelen: Kriget mellan Sverige och Ryssland, sid. 108.

³ Kort beskrifning öfver Rajefskis operationer.

⁴ I några anteckningar om och af general von Döbeln, del II, sid 7, säges, att den itändts för »att hindra ett hastigt förföljande».

⁵ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{4}{16}$ juli.

dylikt satts i gång, rikta ett motanfall emot honom genom den lätt framkomliga skogsmarken öster om densamma,¹ eller ock att genom ett rent passivt försvar på alla punkter förmå svenskarne att utveckla sig för att, sedan han lärt känna deras styrka, draga sig tillbaka. Ett antagande af förstnämnda alternativ är dock knappast möjligt, ty därtill voro de ryska stridskrafterna på högra flygeln alltför svaga. Att antaga det senare alternativet är dock lika svårt, ty därtill syntes ställningen för vågad, på samma gång den var alltför väl förberedd för att efter blott ringa strid lemnas. Det återstår sålunda knappast någon annan förklaring, än att den ryske befälhafvaren vid tanke på Lappos stora betydelse såsom vägknut fallit för frestelsen att vilja *direkt* försvara *alla* de vägar, som härifrån ledde till östra och södra Finland, sålunda ej allenast vägen till Kuortane utan äfven vägarna till Ilmola och Storkyro, hvilka senare just sammanstötte vid den af honom med så afsevärd styrka besatta Storbyn. Ehuru han ansåg sig vara svenskarne underlägsen,² gaf måhända den erfarenhet han hittills haft om deras försiktiga krigskonst honom hopp om att ändå vinna sitt mål och att i alla händelser erhålla mera kunskap om fiendens verkliga styrka, än han hittills ägt.³

Hans uppställning var emellertid sådan, att Adlercreutz, om han gått rätt till väga, kunnat med sin något öfverlägsna styrka⁴ tillfoga honom ett kännbart nederlag eller åtmins-

¹ Skogsmarken *här* är, åtminstone nu för tiden, mycket framkomlig. Möjligen växte 1808 tätare skog, men då terrängen är ganska jämn, torde äfven vid sistnämnda tid trupprörelsens utförande i densamma ej stött på några större hinder.

² Svenska styrkan uppskattades af ryssarne »enligt fångars utsago» till 10,000 man. (Buxhöwdens operationsjournal $\frac{6}{18}$ juli.)

³ Den officiella ryska berättelsen (Michailofski-Danilefski, sid. 68) säger, att Rajefski ej ville retirera, »då han icke än med egna ögon öfvertygat sig om fiendens styrka».

⁴ Sid. 296 samt bil. 29 och 30.

tone tränga en större eller mindre del af de ryska trup-
perna bort från reträttvägen mot Kuortane. Härigenom
skulle ryssarnes strategiska front hafva genombrutits, Jan-
kovitsch råkat i ett ganska brydsamt läge och underhålls-
svårigheterna för den besegrade tillika vuxit.

Det sätt, hvarpå Adlercreutz utförde anfallet, räddade
emellertid Rajefski från följderna af hans okloka tillväga-
gående. I stället för att med kraft vända sig mot ryssarnes
högra flygel, från hvilken deras reträttväg utgick, beslöt
Adlercreutz att med sin jämförelsevis ringa styrka omfatta
båda flyglarne; och de händelser, som under tiden tillstötte,
medförde slutligen det resultat, att hufvudanfallet kom att
träffa den vänstra, hvarigenom fienden, långt ifrån att af-
skäras från sin reträttväg, tvingades in på densamma.¹

Striden i hufvudställningen inleddes af det ryska ar-
tilleriet, som riktade en jämn eld mot teten af de rastande
trupperna vid den punkt, där landsvägen från Kauhava
mynnar ut på Lapposlätten. För att bekämpa det fientliga
artilleriet lät Adlercreutz till en början 2 af 4. brigadens
6-å kanoner under major Sunn afbrösta å landsvägsbacken;
och så småningom förstärktes härvarande artilleri, dels med
2 st.² 6-åkanoner från 3. brigaden under major Charpentier,
och dels med de båda vid Revolaks tagna haubitserna
under kapten Kurtén.³ Afståndet (omkring 1,300 m.) var
dock alltför stort för att någon egentlig verkan vare sig

¹ Det intryck svenskarnes uppträdande vid detta tillfälle gjorde, fram-
går af följande passus i den ryska officiella berättelsen (Michailofski-
Danilefski, sid. 68): »Det tappra, men uti manöver och sättet att föra krig
oerfarna folket var länge vankelmodigt vid valet af den punkt, dit det
borde vända sin styrka, och beslöt slutligen att agera emot våra beggo flanker.»

² I en källa uppgifves antalet till 4.

³ O. H. Gripenbergs plan öfver striden. Adlercreutz' rapport 18. juli
m. fl. Uppgifterna om tiden och sättet för denna artillerigrups förstärk-
ning samt om kanonantalet äro i de olika källorna ganska skiljaktiga.

å ena eller andra sidan skulle kunna uppnås. Endast habitserna å svenska sidan synas hafva utöfvat något inflytande på striden, i det deras eld uppgifves hafva fördrifvit ryska kavalleriet från slätten.¹

Sedan artillerielden pågått en stund och Adlercreutz hunnit orientera sig öfver ställningen samt, såsom han själf anför, funnit, att »fiendens skått icke hant fram och vår [eld] ej heller på sådant afstånd kunde gjöra särdeles värkan», gaf han order åt 2. brigaden att »marchera längs landsvägen för at ataquera fiendens vänstra flygel», hvarefter han tänkte låta 3. brigaden framgå mot den högra.

Till åtlynad af denna befallning satte sig Björneborgs regemente — hvilket nu utgjorde 2. brigadens hela infanteristyrka — i marsch förbi 4. brigaden. I teten gick 2. bataljonen under major Grönhagen, därefter 1. bataljonen under öfverstelöjtnant Eek, så brigadens 6-å batteri under kapten Ugglå och sist rusthållsbataljonen under öfverstelöjtnant Furuhjelm.²

Det dröjde ej länge efter det teten af regementet kommit ned på slätten, förrän detsamma började lida af den artillerield, som förut riktats mot de svenska kanonerna i skogsbrynet men nu äfven vändes mot marschkolonnen.³ Denna fortsatte icke desto mindre med skyndsamt framryckning mot torpen vid vägen till Storbyn. Men då teten hunnit, såsom det vill synas, ungefär halfvägs mellan skogsbrynet och dessa torp, ankom oförmodadt order från Adlercreutz genom kapten Björnstjerna, att brigadens fram-

¹ Några anteckningar om och af general von Döbeln, del II, sid. 7. Montgomery: Historia etc., del I, sid. 225.

² v. Döbelns rapport 16. juli. Grönhagens rapporter 15. och 16. juli. Eeks och Furuhjelms rapporter 16. juli samt Gripenbergs plan.

³ Brakel: Anteckningar etc., sid. 81—82.

ng skulle inställas,¹ hvarför halt gjordes, just då
 ntets sista bataljon lämnat skogsbrynet.²
 der framryckningen hade Björneborgarne besvärats,
 af den fientliga artillerielden, äfven af elden från tal-
 ryska jägare, hvilka dolt sig i rågåkrar och bland
 ; hvarför Döbeln framsände en del af sina jägare
 t rensa åkern å ena sidan och den buskbevuxna delen
 en på andra sidan af landsvägen från fiender.³ Men
 rigaden gjort halt, började fiendens artilleri spela
 ördubblad styrka. De båda dittills maskerade bat-
 a på ryssarnes vänstra flygel öppnade nämligen plötsligt
 t regementets främsta afdelningar,⁴ så att »drufhagel
 som ärter, utkastade af säningsmannen»,⁵ hvarjämte
 gt kavalleri sökte framgå till anfall mot den långa in-
 kolonnen.⁶

ör att besvara ryska artilleriets eld gaf Döbeln order
 gla att framrycka med sitt batteri. Detta intog när-
 kolonnens tet på verksamt skotthåll en ställning på
 llddeles invid landsvägen,⁷ hvarifrån motståndarens ar-
 med framgång besköts.

gglas batteri blef nu i sin ordning föremål för det
 artilleriets eld.⁸ Infanteriet å landsvägen bereddes
 igen härigenom någon lättnad, men då det, till största

1. Döbelns rapport 16. juli. Några anteckningar om och af general
 n, del II, sid. 17. O. A. Gripenbergs journal.

2. Furuhjelms rapport 16. juli.

3. Döbelns rapport 16. juli. Några anteckningar om och af general
 eln, del II, sid. 8.

4. O. A. Gripenbergs journal. Några anteckningar om och af general
 eln, del II, sid. 8.

5. Brakel: anteckningar.

6. Gripenbergs plan.

7. O. A. Gripenbergs journal.

8. Några anteckningar om och af general von Döbeln, del II, sid. 8.
 is journal.

delen i sluten ordning, befann sig i närheten af och på båda sidor om de framryckta kanonerna,¹ led dock äfven detta fortfarande stora förluster, där det nödgades midt på fältet och utan något nämnvärdt skydd afbida Adlercreutz' order om fortsatt framryckning eller återtåg.

Detta brydsamma läge var förorsakadt af en plötslig farhåga hos Adlercreutz att af ryssarne blifva anfallen i högra flanken. Han hade nämligen fått den uppfattning, eller, som han själf säger, rapport, att en ansenlig fientlig styrka visat sig i trakten af Alapää gård,² hvarifrån alltså en fara skulle hota 2. brigadens högra flank. Detta var orsaken, hvarför denna beordrades att inställa sin framryckning och öfverste Gripenberg — hvars brigad såsom nämndt ursprungligen var afsedd att anfälla ryssarnes högra flygel — fick order att med Tavastehus regementes 1. och 2. bataljoner framrycka mot Alapää.³

Det synes hafva varit Adlercreutz' mening att invänta resultatet af Gripenbergs anfall, innan Döbeln fick fortsätta sitt. Under tiden ökades alltjämt Björneborgarnes förluster. Visserligen hade folket fått kasta sig ned i landsvägsdikena, men dessa gäfvo endast obetydligt skydd, och om än de framför kolonnen utvecklade jägarne någorlunda lyckades hålla fiendens tiraljörer på afstånd, kunde de dock ej ingripa mot hans artilleri, som på verksamt skotthåll oafslätligen besköt såväl den svenska infanterikolonnen,⁴ som Ugglas batteri, vid hvilket en af officerarne löjtnanten Gestrin, nästan genast stupat. Huru länge skulle

¹ Eek: Björneborgs regementes händelser.

² Några fientliga granater, som sprungit på ängen, uppgifvas hafva kommit Adlercreutz att förmoda befintligheten af ryskt artilleri vid Alapää. (Carpelans journal. Några anteckningar om och af general von Döbeln, del II, sid. 7.)

³ O. H. Gripenbergs rapport.

⁴ Brakel: Anteckningar etc., sid. 82.

idgas hårda ut på detta sätt, frågade man sig med spänning, hvilken tilltog i samma mån, som dödens blefvo rikligare. Modlöshet började gripa kringad soldaterna, befälet knotade allmänt,¹ och brigadotålig het var ej mindre än officerarnes. Faktiskt tog brigaden sin framryckning, innan order därtill af Adlercreutz.²

ru härvid tillgått är numera ej lätt att utreda. Uppgifver, att han gifvit order om anfallet mot, emedan han fruktade ett infanterianfall därifrån de förekomma detta. »Tvänne fiendtelige officerare st», säger han nämligen, »gofvo sine trupper ordres st och tecken att attackera, och en ansenlig troupp lutande, men springande från å stranden till byn såkrarne, gaf mig anledning att kanske tidigare än generalens intention varit, låta anfalla byen.»² Af döma synes det dock ej ens varit Döbeln, som tagit vet till framryckningen.

an brigaden gjorde halt, hade, såsom nämndt, dess vilken själf åtföljde 1. bataljonen, gifvit befallning arne att reusa rågåkrarna på ömse sidor af vägen e ryska tiraljörerna, hvilka därifrån afgåfvo en be- eld. Det vill synas, som om 2. bataljonens jägare, fördes af löjtnanten Blum, härvid framryckt mera er om landsvägen, under det att 1. bataljonens, förda anten Brakel, gått fram till vänster om densamma. kten skymdes af den höga rågen, hela »Lappofältet brinnande och i en tjock dimma af rök»¹ samt order våra att framföra, hade dessa jägare fortfarande rkt i den tro, att kolonnen följt efter. Först när de skott bakom sig — troligen från afdelningar,

akel: Anteckningar etc., sid. 82.

Döbelns rapport 16. juli.

hvilka ytterligare utsändts från 2. bataljonen — inställde de framryckningen, och omtalar Brakel, att han då själf kröp genom rågen tillbaka till landsvägen, där han fick reda på sammanhanget. Han träffade nämligen här flera officerare af 2. bataljonen, hvilka höllo ett »litet krigsråd» och »högt yttrade [sitt] missnöje öfver den anbefallda verksamheten», midt under det den ene efter den andre af folket föll för fiendens kulor. »Så gerna kunna vi dö fienden närmare, som här i dikena», sades det, och då någon yttrade: »Det är hjälpt med ett hurrarop!» hördes strax sådana, hvilka »flögo från mun till mun». »Med blixstens hastighet reste sig alla upp [och] rusade fram»,¹ hvarvid tvenne kompanier synas hafva följt utefter landsvägen, under det att Grönhagen själf med resten af bataljonen framgick på fältet till höger om samma väg.

Döbeln framsände nu sin adjutant, löjtnanten Ramsay, till Eek med order om jägarnes framryckning², men Ramsay stupade snart efter det han tagit ledningen öfver dem, ungefär samtidigt som löjtnant Blum föll i spetsen för sin afdelning. Anfallet var sålunda redan i gång, och nu lär också Adlercreutz' befallning till Döbeln att återupptaga detsamma hafva inträffat.³

Medan detta tilldrog sig, synes Eek med återstoden af sin bataljon hafva uppmarscherat till vänster om vägen,

¹ Brakel: Anteckningar etc., sid. 82. Några anteckningar om och af general von Döbeln, del II, sid. 16 och 17.

² Eeks och Brakels redogörelser äro härutinnan omöjliga att bringa öfverens. Eek säger nämligen att Ramsay på Döbelns befallning tog befälet öfver jägarne och afmarscherade med dem. Brakel, som var jägarekompaniets befälhafvare, nämner alls intet om Ramsay utan säger sig hela tiden hafva själf fört befälet.

³ Detta enligt Döbelns rapport 16. juli. Det uppgifves dock äfven att Adlercreutz, när han hört hurraropen, skulle yttrat: »Det var illa jag släppte de galningarne lösa». (Några anteckningar om och af general von Döbeln, del II, sid. 17.)

dock led betydligt af den fiendliga artillerielden, och mera som han stod alldeles invid Ugglas batteri. Han märkte, huru man framför honom gick till anfall, och när ruskerna ville stå överksam kvar, framryckte äfven han med ett initiativ och synes hafva nått torpstugorna strax efter att de ha blifvit tagna af 2. bataljonens båda kompanier.¹

Björneborgsbataljonerna, hvilka snart utvecklades till en bataljon, till höger om vägen, hindrades emellertid af att tränga af det fiendliga artilleriet vid Storbyn, och de ryska infanteriet från flera sidor sökte med sin eld att slå ut den svenska styrkan,² uppkom en »nog lång fuserstrid» under belägenheten för Björneborgarne blef ganska kort.³ När denna strid en stund pågått, inträffade Grön-
d torpen, och de båda bataljonscheferna beslöto nu att slut på den brydsamma situationen genom att taga till sig de med bajonetten. De beseglade beslutet med ett »hurra», och bataljonerna ryckte under hurrarop med stor våldsam kraft till storms.⁵

De hade emellertid ännu 600 steg att tillryggalägga, och den ryska elden blef manfallet stort. Från ådalen kom nya ryska trupper till de andras understöd, och när Björneborgarne kommit alldeles inpå byn, körde de bort kanonerna bort och »skymdes snart af en slutentom i god ordning och beständig charge drog sig tillbaka.
Det var 23. jägareregementet, som började anträda striden. En del däraf öfvergick bron invid kyrkan⁷ och

¹: Björneborgs regementes händelser samt rapport 16. juli. v. Dö-
rt 16. juli.

²: Sthagens rapport 15. juli.

³: Sthagens journal.

⁴: Björneborgs regementes händelser.

⁵: Sthagens rapport den 16. juli samt Björneborgs regementes händelser.

⁶: Sthagens rapport till brodern 17. juli.

⁷: Sthagens journal: Anteckningar etc., sid. 83.

⁸: Sthagens plan öfver striden.

drog sig på åns södra strand mot högra flygeln, till hvilken den sedermera slöt sig med begagnande af spången vid Liuhtari. En annan del åter följde norra stranden och upptogs af Kalugska regementet, hvilket hittills hållits doldt bakom åbranten men nu, åtminstone delvis, fick rycka fram och jämte artilleriet på vänstra flygeln bilda en ny slaglinie nästan i rät vinkel mot den, som förut intagits af 23. jägarregementet.¹

Björneborgarne följde de vikande på båda sidor af ån med ungefär lika stor styrka på vardera.² De på södra sidan framryckande började hota fiendens vänstra flank och rygg, under det att på norra stranden en stunds stående eldstrid tyckes hafva uppstått. I denna ingrep snart Ugglas kanoner på ett kraftigt sätt, i det att desamma körde fram till torpen och härifrån öppnade en verkningsfull eld emot fienden i hans nya uppställning, synnerligen mot hans artilleri, hvarjämte det vill synas som om Ugglas med några skott afvisat ryska kavalleriet i dess försök att skaffa det vikande infanteriet luft.³ En af kanonerna blef emellertid snart på Eeks begäran framsänd till Storbyn för att under befäl af den kække underlöjtnant Hesselius på nära håll beskjuta fienden,⁴ och synes samma kanon sedermera hafva för enahanda ändamål dragits öfver bron till södra sidan af ån.⁵ Fienden »gjorde» dock ett »envist försvar», och det var först sedan friska trupper framkommit till Björneborgarnes understöd, som man lyckades tränga vidare framåt.

¹ Carpelans journal. Rysk plan öfver striden. Buxhöwdens operationsjournal $\frac{6}{16}$. juli m. fl.

² I källorna (Eeks och Furuhjelm's rapporter 16. juli) uppgifves, att 200 man af 1. samt hela rusthållsbataljonen ryckt öfver ån och framgått på södra stranden, men med all säkerhet voro bataljonerna så blandade med hvarandra, att de olika truppförbanden eller styrkeförhållandena ej bestämdt kunnat uppgifvas.

³ Carpelans journal.

⁴ v. Döbelns och Eeks rapporter 16. juli.

af Adlercreutz efter anfallets återupptagande framstärkningarna utgjordes i första hand af Savolaks regementes 3. bataljon under befäl af öfverstelöjtnode, hvilken framryckte omedelbart efter Furuhjelms. Då dessutom misstaget angående fiendens uppträdande Alapää omsider upptäckts, fick äfven Gripenberg t med sina båda däremot framsända Tavastehusbataljoner följa landsvägen och understödja 2. brigadens anfall. Han varvid han medförde 2 st. 6-kanoner.¹ Under det striden på denna del af slagfältet rasade, och äfven uppflammat i skogen på svenskarnes vänstra sida.

af Ehrenrooth, hvilken redan den 8. juli vid Lappo hade varit med Rajefski och därigenom vunnit kännedom om fiendens läger, lär under Adlercreutz' framryckning från Kaukasus ha uppmärksammat denne en beskrifning angående ort- och vägförhållandena och särskildt framhållit, huru man genom att använda småvägar i skogen skulle kunna afskära fienden. Flera gånger under marschen skulle han äfven ha föreslagit att själf åtminstone med två bataljoner få utöfva en utryckelse med sådant ändamål.²

Adlercreutz hade emellertid ej egnat denna framställning tillräcklig uppmärksamhet, men när han likväl ansåg

¹ Enligt Ugglas, ty 3. brigadens artilleri togs, att döma däraf af 6 skott förbrukades under hela striden, föga i anspråk. Af de officiella källor framgår äfven, att kaptenen vid Savolaks regemente C. von Fieandt med ett kompani af detta regementes 1. bataljon utgjorde kanonbetäckning i skogsbrynet, med eller utan understöd fram till Döbelns understöd samt deltagit i striden antingen vid stormningen eller öster om denna ort, därvid han tagit till fångar, eller alla som togos under hela dagen. (Holm: Anteckningar etc., sid. 54—55. Aminoff: Relation om Savolaksbrigaden, sid. 44.)
² Holm: Anteckningar etc., sid. 45—46. Montgomery: Historia etc., sid. 226, noten. Några anteckningar om och af general von Döbeln, sid. 14.

sig böra rikta sitt anfall jämväl mot ryssarnes högra flygel var det, såsom nämndt, åt 3. brigaden han hade tänkt anförtro detta uppdrag. De inbillade trupperörelserna vid Alapää hade dock snart dragit 3. brigadens trupper åt ett helt annat håll, och då denna brigad alltså kom att uppträda i samband med Döbeln, fick i stället Cronstedt order att sysselsätta sig med fiendens högra flygel, men blott i ändamål att observera dess rörelser, hvartill tvenne bataljoner, nämligen Savolaks infanteriregementes 1. och 2. bataljoner skulle användas. Från denna trupp afsände emellertid Cronstedt endast ett kompani ur 1. bataljonen under kaptenen M. Ehrenrooth, hvaremot resten kvarstannade närmare landsvägen, där under tiden återstoden af 4. brigadens infanteri (4 halfbataljoner), en bataljon af hvardera 3. och 1. brigaderna samt en del af kavalleriet¹ och artilleriet så småningom uppmarscherat såsom allmän reserv.

Ehrenrooth stötte snart på en i skogen framträngande fientlig styrka och blef af denna tillbakakastad. Föga help, att han snart erhöll understöd från ett kompani af 2. bataljonen. Båda kompanierna nödgades vika, och fienden framträngde så raskt, att kulorna snart slogo ned bland de vid landsvägen uppställda kanonerna. Återstoden af de båda Savolaksbataljonerna måste insättas, men ställningen var fortfarande lika kritisk.² Det var täta skyttelinier ur ryssarnes förra avantgarde, ur 26. jägareregementet och ur Petrofska musketerareregementet, hvilka senare, såsom förut nämnts, fått sin plats utanför Rajefskis högra flygel,

¹ Förutom de vid Alahärmä bro kvarlämnade trupperna hade äfven en del af kavalleriet, nämligen Nylands dragoners 3. och 4. skvadroner kvarlämnats vid Kauhava. (2. brigadens förslag 20. juli.)

² Aminoff: Relation om Savolaksbrigaden, sid 44. Några anteckningar om och af general von Döbeln, del II, sid. 7. Montgomery: Historia etc., del I, sid. 225.

som här uppträdde, sökande att i skogen kringgå de svenska trupperna.¹

När Adlercreutz fick rapport härom — såsom det vill synas samtidigt med att ryssarne nödgades vika ur Storbbyn och draga sig mot Liuhtari — gaf han ordres till grefve Cronstedt, att med de troupper som stodo i reserve företaga en alfvarsam attacke emot fiendens högra flygel. Denna order utfördes emellertid, i full öfverensstämmelse med tillvägagångssättet i det hela, sålunda, att i början endast otillräckliga krafter insattes. 2. bataljonen af Savolaks jägare framryckte sålunda på vänstra flygeln,² men då äfven denna bataljon sviktade, insattes ännu längre till vänster Nylands jägare och slutligen 2. bataljonen af Nylands infanteriregemente³ — båda tillhörande 3. brigaden — hvarjämte 3. bataljonen af Åbo läns regemente (som först närmare kl. 6 e. m. nått fram till slagfältet⁴ och jämte Tavastehus regementes 3. bataljon kvarhållits i reserv) fick order att på vänstra flygeln af Nylands jägare understödja det redan igångsatta anfallet.⁵

Nylandsbataljonen och Nylands jägare hade emellertid lyckats omfatta ryssarnes yttersta högra flygel, och när de, formerade i gles kedja, under hurrarop gingo till anfall⁶ och till höger om dem Savolaksarne likaledes framryckte, nödgades fienden äntligen vika, och blef det snart äfven god fart i hans reträtt.

Orsaken till denna låg dock ej uteslutande i de svenska truppers förstärkning och framträngande på denna del af slagfältet. Tilldragelserna på ryssarnes vänstra flygel hade lika mycket bidragit därtill, och var i själfva verket

¹ Rysk plan öfver striden.

² Aminoff: Relation om Savolaksbrigaden, sid. 44.

³ O. H. Gripenbergs journal.

⁴ v. Konows dagbok.

Rajefski redan nu besluten för att anträda återtagget. På ömse sidor om ån framryckte 2. brigadens trupper. De, som följde den södra stranden, sökte att efter de flyende ryssarne komma öfver spången vid Liuhtari men funno densamma i lågor, hvarför de måste inskränka sig till att beskjuta de på norra stranden retirerande, hvilket kunde ske under rätt gynnsamma förhållanden.¹ De, som framryckte norr om ån hade erhållit förstärkning af friska trupper, och de kanoner, som medföljt dessa, synas hafva gjort god verkan. Härtill kom att äfven Liuhtari by började brinna.² »Sunda förståndet»³ bjöd då Rajefski att anträda återtagget eller att, såsom Buxhöwden uttrycker det, »ombyta ställning».⁴

Innan detta skedde, synes han dock hafva framför den brinnande byn med sin vänstra flygel intagit en ny ställning, hvarvid Kalugska regementet eller delar af detsamma

¹ Eeks och Furuhjels rapporter 16. juli. Planer i krigsarkivet.

² Från rysk sida har Liuhtaris brand angifvits såsom förnämsta anledningen till Rajefskis återtag samt påståtts, att elden skulle anlagts af de »trolösa invånarne». (Buxhöwdens operationsjournal $\frac{6}{18}$ juli). Hvad detta senare påstående beträffar, torde det vara något högst ovanligt, att bönder — äfven om det skulle gälla att göra en fiende afbräck — påtända sina egna gårdar, och faktiskt gagnade ej heller denna brand svenskarne, hvilka, såsom af berättelsen kommer att framgå, just med anledning häraf väsentligen hindrades att förfölja fienden. Från svensk sida har det därför också påståtts, att ryssarne med afsikt påtändt Liuhtari (Björnstjernas anteckningar, se Eskilstuna tidning 5. jan. 1891), men häremot talar å andra sidan det förhållande, att en hel del ryska sårade och sjuka, som funnos i byn, ej blefvo undanfödda utan omkommo i lågorna. (Björnstjernas anteckningar. Montgomery: Historia etc., del I, sid. 227.) Sannolikast synes vara, att då spången öfver ån antändes för att hindra svenskarne framträngande denna väg, elden också spridit sig till byn. Montgomery säger också, ehuru något dunkelt, att »fienden itände spången och i detsamma Leohtala [Liuhtari] by». Suchtelen, som också talar om spångens brand, påstår däremot (sid. 102), att densamma itändes af byinvånarne; men då ryssarne faktiskt begagnade sig af denna vid sitt återtag, och byns invånare väl ej genom en senare antändning skulle velat hindra svenskarne att förfölja fienden, faller detta påstående på sin egen orimlighet.

³ v. Suchtelen, sid. 108.

⁴ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{6}{18}$ juli.

och möjligen äfven delar af Velikij-Lukiska regementet blifvit insatta, men här gjordes endast en kort stunds motstånd för reträttens skyddande. Man såg nämligen snart genom krutröken, huru kanonerna från ryska mittelbatteriet bortsläpades,¹ och vid 7-tiden på aftonen² började äfven infanteriet draga sig bakom byn, där en ny ställning intogs. Vänstra flygeln sträckte sig till ån, den högra befann sig i närheten af ett i skogsbrynet norr om Liuhtari beläget torp. Framför fronten befann sig en del af artilleriet och en tät jägarekedja.³

Häremot framryckte de svenska stridskrafterna: ungefär halfva Björneborgs regemente under Döbeln, de båda Tavastehusbataljonerna med två kanoner under Gripenberg och 3. bataljonen af Savolaks infanteriregemente under Lode, till hvilkas förstärkning Adlercreutz emellertid äfven snart frambeordrade 1. bataljonen af Karelska jägarekåren och sannolikt äfven 1. bataljonen af Savolaks jägare.⁴ Svenskarnes på detta sätt bildade nya eldlinie närmade sig alltmera den ryska, som efter några få kanonskott och muskötsalfvor fortsatte sitt återtag. Detta utfördes med mycken ordning, dels på den genom skogen ledande vägen förbi Ny-Kojola hemman, dels på kolonnvägen närmare ån,⁵

¹ Carpelans journal. Några anteckningar om och af general von Döbeln, del II, sid. 11.

² Carpelans journal.

³ Planer i krigsarkivet. Carpelans journal. Några anteckningar om och af general von Döbeln, del II, sid. 11. Aminoff: Relation om Savolaksbrigaden, sid. 46.

⁴ Huru dessa trupper uppträdde i förhållande till hvarandra är omöjligt att genom befintliga källor utreda. Å planen öfver stridens senare skede är endast det sannolikaste utmärkt. Hvad särskildt 1. bataljonen af Savolaks jägare beträffar, var dess ena hälft (v. Fieandts kompani, se sid. 289, not. 1) sannolikt med bland Döbelns trupper, och det synes som om därefter äfven den andra hälften af bataljonen, öfver torpen norr om Storbyn, framsändts till Döbelns förstärkning. (Carpelans journal.)

⁵ O. H. Gripenbergs och Carpelans journaler. v. Suchtelen, sid. 103.

under det att svenskarnes fortsatta framryckning stötte på åtskilliga hinder. Synnerligen oläglig var härvid Liuhtaris brand, så mycket mera som en djup ravin strax väster om denna by hindrade det svenska artilleriet att framkomma norr om densamma.¹

Fiendens förföljande uppdrogs åt 3. brigaden, hvars från väster och norr framryckande delar jämte spridda afdelningar af Cronstedts trupper sammanträffade i skogen ungefär 1 km. öster om Liuhtari. Nylands jägare voro härvid de främsta; men förföljandet utsträcktes ej längre än till dess ryssarne i skogsbrynet öster om Ny-Kojola ordnade sig till nytt motstånd.² Trupperna, hvilka efter 13 timmars ansträngningar voro alldeles uttröttade,ingo då af Adlercreutz order att stanna,¹ och sedan bevakning utsatts, förlades de på eller invid slagfältet.

Rajefski åter drog sig under natten tillbaka i skydd af passet vid Tiistenjoki. Bjälöserska musketerareregementet med artilleri hade hela dagen varit på marsch från Jankovitschs afdelning, men inträffade vid Lappo för sent för att deltaga i striden. Det medföljde i stället reträtten. Följande dag tillstötte äfven ifrån Lintulakshället trenne skvadroner kavalleri.³

I betraktande af stridens långvarighet, från tidigt på morgonen till kl. 9 på e. m.,⁴ voro förlusterna ej synnerligen stora. De utgjordes af:

på svenska sidan: officerare: 5 döda⁵ och 11 sårade, underofficerare: 7 sårade, manskap: 15 döda och 112 sårade —

¹ O. H. Gripenbergs journal.

² Aminoff: Relation om Savolaksbrigaden, sid. 46. O. H. Gripenbergs journal.

³ 5. divisionens operationsjournal.

⁴ 2. brigadens förslag 20. juli.

⁵ Därjämte inberäknad kaptenen vid Savolaks infanteriregemente Aminoff, som fått ena benet afslitet af en kanonkula och dog den 15.

däraf 94 af Björneborgs regemente — samt 11 saknade, tillsammans 162 man.¹

på ryska sidan: omkring 150 man döda och sårade — oberäknadt de sjuka och sårade, som omkommo vid Liuhtaris brand — samt omkring 50 fångar, hvarjämte 30 af ryssarne tagna fångar återtogos.²

Beträffande styrkan af de trupper, som å svensk sida deltagit i striden, uppgifves densamma af Adlercreutz till 3,300 man³ med 16 kanoner, men det är ej möjligt att bringa denna uppgift till öfverensstämmelse med förefintliga styrkebesked från denna tid, hvadan det måste antagas, att med ofvannämnda siffra endast menas de truppdelar, som under striden *utvecklats* för att delta i densamma. Men äfven med en dylik tolkning af hans uppgift kan den ej fullt förlikas med verkliga förhållandet, ty då skulle ej heller däruti kanonantalet uppgifvits till 16, när enligt Adlercreutz' egen uppgift endast 8 kanoner å svenska sidan deltog i striden. Enligt styrkebeskeden, med afdrag för detascheringar, måste

¹ v. Döbelns och Furuhjelm's förteckningar å dödsdjutna m. fl. 25. och 27. juli. 3. och 4. brigadernas förslag 20. juli.

Invid landsvägen från Kauhava, å det ställe där 2. brigaden led sina största förluster, är uppkastad en gafhög med en minnestafå, å hvilken läses:

»Tappelit tässä sankarit Suomen,
Heittivät henkens e'ost' oman maan:
Poikansa heille nostivat patsan
Vannoen vuorons' kuollansa näin.»

(Här stredo Finlands hjältar, offrande sitt lif för eget land. Söner deras reste värden, svärjande att i sin tur dö såsom de.)

samt därunder:

»Ramsay, M. Blum, D. Aminoff, v. Qvanten, Gestrin ja 106 miestä»
(»och 106 man» — vänner och fiender). På en sten invid läses å ena sidan
»Magnus Blum lieutenant vid Kung. Björneborgs Regemente, Riddare», samt å den andra: »Stupade J Segern Öf:r Ryssarne d: 14 Juli 1808. Saknad af Fäderneslandet och Vapen-Bröder.»

² Buxhöwdens operationsjournal $\frac{6}{18}$. juli m. fl.

³ Denna uppgift lämnade han äfven under truppernas frammarsch från Kauhava vid samtal med en del officerare. (Aminoff: Relation om Savolaksbrigaden, sid. 48.)

Adlercreutz vid Lappo hafva förfogat öfver 4,700 man med
 Bil. 29. 18 artilleripjeser.¹

Rajefskis på motsvarande sätt beräknade styrka vid Lappo synes, så vidt densamma kunnat ur hittills synliga uppgifter bedömas, hafva varit svenskarnes något under-
 Bil. 30. lägsen: omkring 4,100 man med 15 eller 17 kanoner.²

Med nu anförda siffror för ögonen och vid tanke på Rajefskis ovanligt besynnerliga sätt att uppställa sina trupper, kan man ej nog förundra sig öfver, att resultatet af svenskarnes framgång blef så obetydligt i *taktiskt* afseende. Detta berodde, såsom redan nämnt, på sättet för anfallets utförande, och måhända berodde detta i sin ordning till väsentlig grad på Adlercreutz' obekantskap med både fiendens verkliga ställning och terrängen. Det mot Alapää igångsatta anfallet visar tydligen, att han trodde, det fienden här hade sin vänstra flygel, och ett af hans yttranden under stridens början tyder nästan på, att han förmodat, att de ryska hufvudkrafterna stått på södra sidan af Lappo å.

Då han nämligen fick underrättelse om det anfall, den ryska högra flygeln utförde genom skogen mot hans egna uppmarscherande truppers vänstra flank, yttrade han till den officer, fänriken G. A. Aminoff, hvilken öfverförde den första rapporten härom: »Hafva ryssarne gått öfver ån?» Svårt är visserligen att förstå innebörden i en dylik fråga,

¹ I sin rapport till Buxhöwden om slaget uppskattade Rajefski den svenska styrkan till 10,000 man (Buxhöwdens operationsjournal $\frac{6}{18}$ juli) och i 5. divisionens operationsjournal säges, att svenskarnes anfall utfördes med »en styrka om 7,000 man». Björnstjerna uppgifver svenska styrkan till 5 å 6,000 man.

² Adlercreutz uppgifver ryssarnes styrka till 6,000 man med 8 (Kling-spor säger 12) kanoner samt åberopar såsom stöd härför å slagfältet funna styrkebesked. Björnstjerna uppskattade densamma till 5,000 man. (Eskilstuna tidning 5. jan. 1891.) Enligt den ryska planen i krigsarkivet skulle ryssarne haft 20 kanoner, men är troligen å densamma något fel begånget.

men Aminoff själf gör med anledning af densamma en så lydande anmärkning: »Denna mindre kännedom om lokalen, torde måhända varit orsaken, hvarföre ej flera troupper på en gång straxt nedsändes mot Kuortanevägen.»¹

Hvad stridens omfattning och häftighet beträffar, kan det svårligen vara annat än den omständigheten, att nästan samtliga trupper å båda sidor utvecklades samt den förbittrade kampen om Storbyn, därvid 2. brigaden uppträdde med glänsande tapperhet, som i Sveriges och Finlands häfder åt drabningen gifvit benämningen »slag» eller »fältslag». Knappast torde dock en sådan benämning kunna rättfärdigas, när man tar i betraktande de mot hvarandra kämpandes relativt ringa styrka samt de äfvenledes ganska obetydliga förlusterna. Såsom nämndt, utgjordes å svenska sidan — där förlusterna noga kunna bestämmas — antalet stupade blott af 20 man, och dessa tillhörde nästan allesamman den öfver ett slätt fält mot fiendens regementen och batterier framryckande 2. brigaden. Öfriga truppers förlust i döda var ganska obetydlig, och det kan förtjäna anföras, att den bataljon af Savolaks jägare (2.), som framryckte genom skogen, vid stridens slut blott hade 1 man lindrigt sårad.²

Hvad som däremot gjorde striden vid Lappo så betydelsefull var dess *moraliska* och *strategiska* följder. Efter den långa reträttens nesa hade det omsider kommit till en allvarlig kraftmätning med den ryska hufvudstyrkan, därvid segern afgjordt stannat på svenskarnes sida.

¹ Aminoff: Relation om Savolaksbrigaden, sid. 44.

² Aminoff: Relation om Savolaksbrigaden, sid. 47. — Buxhöwdens rapport om striden vid Lappo upptager i manuskript en knapp sida af hans operationsjournal, under det att t. ex. bondestriden vid Pielaks afhandlas på hela sex sidor. I allmänhet yttrar den ryske befälhavaren sig mycket knapphändig om sina nederlag. Sålunda synes kejsaren trots upprepade befallningar ej på flera månader om ens någonsin kunnat erhålla en fullständig rapport om striden vid Revolaks.

Hvad særskildt den strategiska betydelsen vidkommer skall den i en kommande del af detta arbete skärskådas. Men innan dess är nödvändigt att följa händelsernas gång på andra krigsskådeplatser.

Östra krigsskådeplatsen.

I. Första operationsskedet.

1. Sandels' framryckning till Kuopio.

I general Buxhöwdens ursprungliga plan för sommarfälttåget (se sid. 87), hvilken utgick från att hela Finland vid vårtiden skulle vara i ryssarnes händer, lades helt naturligt hufvudvikten på kustens försvar mot återeröfringsförsök. »Östra krigsskådeplatsen» skulle få en mera underordnad betydelse. En bataljon, en husarskvadron och en half sotnie kosacker i Uleåborg, ett kompani och en kosackafdelning i Kajana samt en lika stor styrka i trakten af Kuopio — se där allt hvad den ryske öfverbefälhafvaren under sådana förhållanden ansåg behöfligt för försvaret af denna del af landet gent emot företag norrifrån.

Bekant är emellertid, att denna plan ej kunde genomföras. Svenskarnes framgångar i norra Finland under senare delen af april månad förändrade helt och hållet det strategiska läget. Buxhöwden nödgades erkänna, att »tilldragelsen vid Revolaks tydligen ådaglagt, att Kuopiovägen var otillräckligt betäckt». ¹ Följderna af denna försummelse skulle ännu klarare framträda genom händelserna på östra krigsskådeplatsen i maj månad.

Endast få ryska trupper funnos i början af maj kvar Plan XIV. på denna krigsskådeplats. Alltsedan generalmajor Bula- toffs detaschement den 20. april afmarscherat från Pulkkila öfver Vihanti till Revolaks, ² återstod för Savolaksvägens

¹ Buxhöwden till kejsaren $\frac{6}{18}$ maj.

² Del II, sid. 209.

skydd endast öfverstelöjtnant Obuchoffs detaschement, hvilket, på väg från Kuopio för att förena sig med Bulatoffs trupper, sedan den 28. april stod vid Pulkkila. Detaschementet utgjordes af två kompanier af Mohilevska musketerareregementet jämte en kanon och några kosacker.¹ Detaschementschefen var okunnig om ryssarnes nederlag vid Revolaks, alldenstund de kurirer och patruller, som Tutschkoff afsändt för vinnande af förbindelse med honom, icke framkommit.² Utom Obuchoffs detaschement torde vid ifrågavarande tid hafva befunnit sig på östra krigsskådeplatsen:³ ett kompani af Mohilevska musketerareregementet i S:t Michel och Rantalampi,⁴ med ändamål att tjäna som betäckning för transporter, vidare två kompanier af Villmanstrandska garnisonsbataljonen, af hvilka ett befann sig i Varkaus och ett i S:t Michel,⁵ äfvensom garnisonen i Kuopio, som torde uppgått till något öfver 200 man (utom sjuke) af olika 5. divisionen tillhörande infanteri- och jägareregementen⁶ samt ett fåtal kosacker. Härtill kommo slutligen 5 kanoner af 5. divisionens artilleri i Nyslott.⁷

Medan 4. svenska brigaden kvarstannat i närheten af Revolaks efter striden därstädes, hade 5. brigaden under de sista dagarna af april från Uleåborgstrakten afmarscherat söderut⁷ och den 30. i samma månad nått Frantsila, sålunda görande början att intaga den »offensiva ställ-

Plan XIV.

¹ Till Obuchoffs detaschement hade ytterligare hört ett kompani af samma regemente samt två kanoner, hvilken styrka emellertid, såsom förut nämnts, under befäl af kaptenen Serbin, från Piippola afsändts till Pyhäjoki.

² Buxhöwdens operationsjournal $\frac{26. \text{ april}}{8. \text{ maj.}}$

³ Tutschkoffs styrkebesked $\frac{5.}{17.}$ april. Styrkebesked $\frac{20. \text{ april}}{2. \text{ maj.}}$

⁴ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{26. \text{ april}}{8. \text{ maj.}}$

⁵ Ytterligare ett kompani af denna bataljon var tilldeladt 5. divisionen men ännu ej »utkommenderadt». (Styrkebesked $\frac{20. \text{ april}}{2. \text{ maj.}}$ Tutschkoffs styrkebesked $\frac{5.}{17.}$ april.)

⁶ Framgår af kaptenen Jonis' rapport till Obrjeskoff $\frac{13.}{25.}$ maj.

⁷ Del. II, bil. 32.

ning framåt,¹ hvarom i det föregående (sid. 98) talats. Den skulle tillika öfvertaga samma roll, som 4. brigaden förut innehaft, nämligen att svara för bevakningen af vägen mot Kuopio.²

5. brigadens styrka och sammansättning vid denna tid Bil. 31 och 32. framgår af bil. 31 och 32. Styrkan var numera endast ungefär hälften mot hvad den varit i början af april, sedan en del trupper afgått till den nybildade »Uleåborgs garnison».

Den 29. april ingick den första rapporten om fienden. 500 man infanteri jämte ett tjugutal kosacker berättades hafva inträffat i Pulkmila vid middagstiden samma dag.³ Ny rapport inkom den 30., hvarigenom styrkan närmare bestämdes till högst 500 man infanteri, 30 à 40 kosacker samt en kanon af mindre kaliber. Ryssarnes förposter hade iakttagits en half mil norr om kyrkan. I Pulkmila voro, enligt hvad som berättades, kvarter beställda för fyra dagar. En proviantransport sades befinna sig i Piippola.⁴

Sandels, som antog, att den fientliga afdelningen ärnade taga vägen genom Haapavesi i afsikt att förena sig med trupperna vid Pyhäjoki,⁵ inrapporterade förhållandet och erhöll order att anfalla densamma för att sedermera kunna taga de transporter, hvilka man visste vara på väg från Kuopio norrut.

Striden vid Pulkmila den 2. maj.

Planen för anfallet var byggd på nattmarsch och öfverrumpling i daggroningen i förening med »tournering». Öfverstlöjtnanten Fahlander⁶ skulle på eftermiddagen den 1.

¹ Högkvartersorder 28. april.

² Sandels: Kort sammandrag etc., sid. 4.

³ Sandels till Klingspor 29. april.

⁴ Sandels till Klingspor 30. april.

⁵ Sandels: Kort sammandrag etc., sid. 5.

⁶ *Gustaf Fahlander*, född på Värmdön nära Stockholm år 1764, blef 1782 sergeant och 1783 fänrik vid Åbo läns reg:te samt utnämndes 1788

maj med 300 man af Österbottens regemente, 50 man af Kajana bataljon samt 100 man af Savolaks jägareregemente afmarschera på en skogsväg öfver Pelkonen och Launonen för att senast klockan 2 på morgonen följande dag kunna ställa sig omkring $\frac{1}{2}$ mil söder om Pulkmila, d. v. s. i fiendens rygg och på hans reträttväg.¹ Brigadchefen själf skulle senare på dagen uppbyta från Frantsila med 400 man af Västerbottens regemente, 100 man af Savolaks jägare och några dragoner äfvensom 2 st. 3- α -kanoner samt, utefter stora landsvägen till Pulkmila, framgå mot fienden i fronten och därmed gifva signalen till allmänt anfall. Då från detta håll »säkert skott» hördes, skulle öfverstelöjtnant Fahlander taga ryssarne i ryggen, hvarvid alla från Pulkmila ledande vägar borde afspärras.

Den uppgjorda planen följdes i det väsentligaste. Sedan trupperna den 1. maj bevisat tacksägelsegudstjänsten öfver segrarne vid Siikajoki och Revolaks, afmarscherade Fahlanders detaschement den anbefallda vägen. Dess styrka var emellertid mindre än enligt planen, nämligen endast 330 man, i det af Österbottens regemente blott 200 och af Savolaks jägare 80 man deltog.² Truppen var försedd med 36 skarpa skott per man samt medförde i ränslarna proviant för två dagar. Vägvisare medföljde, äfvensom

till löjtnant vid Kuopio lätta infanteribataljon. Efter att hafva befordrats till kapten vid Karelska jägarekåren 1789 förflyttades Fahlander genom tjänstebyte till Österbottens regemente, där han blef major 1795. År 1796 befordrades han till chef för Kajana bataljon och öfverstelöjtnant i arméen. Fahlander användes 1808 under Sandels' operationer vanligen såsom befälhafvare för större detaschement eller såsom ställföreträdare och närmaste man åt brigadchefen. Han utnämndes till öfverste i arméen för sitt utmärkta förhållande i striden vid Pulkmila. Adlad 1809 under namn af Edelstam blef han samma år riddare med stora korset 2. kl. af svärdsorden. 1811 landshöfding i Västerbottens län, erhöi han afsked 1817 och dog 1825.

¹ Order till Fahlander 1. maj.

² Sandels' rapport 3. maj.

ett trettiotal skidlöpare för spaningstjänsten. På vägen mellan Pelkonen och Launonen detascherades 50 man af Österbottens regemente till byn Karhukangas för att under marschen skydda flanken.

Klockan 6 e. m. samma dag uppbröt Sandels från Frant-sila. Det omedelbara befälet öfver hufvudkrafterna fördes af majoren Grotenfelt vid Savolaks jägarebataljon. Äfven vid denna kolonn var styrkan mindre än enligt planen, i det att endast 350 man af Västerbottens regemente och 80 af Savolaks jägare¹ utgingo. Utrustningen var densamma som vid Fahlanders trupper. Från Mattila, där en timmes rast gjordes, detascherades till Jylhänniska 70 man af Västerbottens regemente jämte 10 jägare under kaptenen Silfverbrands befäl, åtföljda af fältmätningsofficieren löjtnant Burman. Denna afdelning skulle följa en genväg längs den förbi Pulkila flytande ån för att »tournera fiendens vänstra flanken».

Pulkila kyrka var belägen på östra stranden af Siika-jokiälfvens biflod, Lamujoki, och omkring 700 m. söder om Pulkilaåns inflöde i densamma. Terrängen omkring kyrkan var öppen och i det hela jämn ned till ån. Nordost om Pakkalahöjden vidtog skog på ett afstånd från densamma växlande mellan 200 och 400 m. Nämnda höjd, på hvars högsta del gården Pakkala var belägen, torde vid tidpunkten för striden hafva varit till största delen skog-bevuxen. Lamujokis vänstra strand var tämligen brant.

Plan XV.

Obuchoffs detaschement hade vid underrättelsen om svenskarnes annalkande intagit ställning på Pakkalahöjden, hvars norra och västra slutning besattes med infanteriet, under det att kanonen i början ställdes invid vägen norr

¹ Om dessa kontingenters styrka föreligga hvarandra motsäggande uppgifter i marschordern, i Sandels rapport om striden, i styrkebeskeden samt i Burmans relation. Ofvan anförda siffror torde vara de tillförlitligaste.

om Pakkala. Bevakningsafdelningar voro framsända på de till Pulkkila ledande hufvudvägarna.

Då svenska hufvudkolonnen närmade sig byn, afdelades från densamma tjugo skidlöpare på en omväg genom skogen för att »coupera och borttaga» en mindre kosackpostering i Niilekselä. Men då skidlöpaerafdelningen icke kom fram så snart som man beräknat, utsändes i stället en jägarepatrull från avantgardet, och lyckades denna fullgöra uppdraget.

Liflig skottväxling hördes emellertid nu från Pulkkilahället, angifvande att striden redan upplågat. Svenskarnes anfallsplan hade nämligen i förtid röjts. Öfverstelöjtnant Fablanders kolonn, som till följd af den djupa snön icke kunnat markledes utföra sin kringgående rörelse, hade måst slå in på Haapavesivägen till trakten af Pulkkila prästgård och därvid upptäckts af fiendens bevakningstrupper samt hade på detta sätt, oaktadt nära nog en timme återstod, innan enligt beräkning det gemensamma anfallet skulle börja (kl. 2 f. m.), måst »engagera affaire». ¹ Ehuru dessa trupper marscherat 5 mil och väl behöft någon hvila, gingo de »med mycken hurtighet och mannamod» genom snödrifvor och öfver gårdesgårdar till anfall mot fiendens ställning. Framryckningen skedde på följande sätt: Längst ut på högra flygeln Savolaks jägare (Sulkava kompani) under kaptenen Duncker²; rakt österut genom skogen, och sedan följande vägen till Kukkola, manskapet af Kajana bataljon under löjtnanten Clementeoff och ytterligare till vänster, utmed vägen till Anttila, Österbottningarne under majoren

¹ Sandels: Kort sammandrag etc., sid. 8. Order till Fahlander 1. maj.

² Joachim Zackarias Duncker, född 1774 i Savolaks, blef fänrik vid Savolaks jägareregemente 1789 och deltog i denna egenskap med utmärkelse i kriget 1788—90. 1795 blef han sekundlöjtnant, 1802 premierlöjtnant, 1804 kapten och i början af 1809 öfverstelöjtnant. Stupade sistnämnda år vid Hörnefors.

en.¹ Själft följde Fahlander vänstra flygeln.² Gruppen voro emellertid ej nog starka att ensamma fiendens motstånd, utan måste nöja sig med att försvarsvis i afvaktan på hufvudkolonnens inmarsch. Fiendens upprepade försök att slå sig igenom misslyckades dock. Sulkava kompani af Savolaks jägare nämndes skildt såsom därvid kraftigt medverkande.³ Lieutenant Silfverbrand uppträdde emellertid nu med sitt kompani på Fahlanders vänstra flygel. Han framträdde i en kedja till ungefär halfvägs mellan Kytömäki och Pulkkila, drog sig därpå mot sydost och ingrep i strid samtidigt med hufvudkolonnen.

Den svenska armén hade starkt påskyndat sin marsch, ja, enligt den officiella rapporten, tillryggalagt nära en half mil i

hufvudkolonnens ingripande skildras af Sandels såsom följande: Den avancerade framom kyrkan med artilleriet och skidlöpare samt jägare på flyglarne, hvilka i ordning skulle tournera fienden; hvarefter infanteriet framryckte och med jämn underhållen eld repousserade fienden, hvilken då kastade sig in, uti de i kyrkobyn beväpnade gårdar, där den ifrån husen genom fönster och gluggar sökte göra oss någon förlust; hvarföre jag fann mig förant sig ett stort med canon-eld nedskjuta desse hus, och sedan fortsättningsvis stormande med fälld bajonette intaga gårdarne, då lieutenant Fahlander härunder framryckte å nyo kompanier, och ifrån denne sida gjorde en liflig anmarsch som medförde den verkan, att fienden såsom kring-

¹ Själft fältmätningsofficerens slagplaner.

² Själft: Kort sammandrag etc., sid. 10.

³ Själft: Relation etc., sid. 20.

⁴ Själft: Själft till Klingspor 3. maj.

⁵ Själft: Själft krig 1808 och 1809. III.

ränd på alla sidor, såg sig föranlåten, efter det mäst hårdnackade motstånd och nära 4 timmars affaire, gifva sig fången.»

Fiendens kringränning skedde på det sätt, att Fahlanders trupper efter hand utbredde sig mera österut och till sist fullständigt afskuro hans återgångsväg. I Anttila gård, där ryssarne efter flera misslyckade genombrytningsförsök blefvo inneslutna, togos 6 officerare, däribland befälhafvaren, öfverstelöjtnant Obuchoff, 18 underofficerare samt inemot 260 man, hvaraf ett femtiotal sårade. Ett tjugotal kosacker voro bland de tillfångatagna¹. Döde voro på ryska sidan 1 officer och 40 man. En oskadad fana och en fanstång, från hvilken duken afrifvits, tillika med en 6-å kanon² togos bland annat i byte. — På svenska sidan uppgingo förlusterna till inemot 70 man, hvaraf 10 i döde. 4 officerare sårades.

Kapten Duncker afsändes till konungen med rapport om segern. Han benådades med majorsfullmakt och svärdsordens riddarekors. Själf blef Sandels med anledning af striden vid Pulkkila riddare med stora korset af svärdsorden. Truppen erhöll en dags portion i kontant såsom extra förplägnad.

Genom segern vid Pulkkila öppnade Sandels för sig vägen till Kuopio, där betydande ryska förråd äfvensom sjukhus befunno sig så godt som utan skydd.

Underrättelsen om utgången af striden vid Pulkkila torde icke hafva nått Buxhöwdens förrän närmare midten

¹ Kosackernas tagande omnämnes såsom något sällsynt, emedan de låta ganska sällan surprenera sig och äro til patronilleringar och såsom lätta troupper betraktade de bästa, och utgjöra ryske arméens säkerhet, i kvarter och läger.» (Klingspor till konungen 7. maj.)

² Enligt rysk källa (Buxhöwdens operationsjournal ^{22. april}/_{4 maj}) skulle båda fandukarna hafva afrifvits och räddats af fänrikarna Rogoschin och Potse-
lofski, hvarjämte den omtalade kanonen skulle hafva kastats i vattnet (?).

heden. Redan dessförinnan hade han emellertid, intrycket af ryssarnes motgång vid Revolaks, gjort anslutning om förstärkning af trupperna på östra krigsplatsen. I den förut omnämnda skrifvelsen¹ till kejsaren den 6. maj förklarade han sig nämligen numera anse det som ett önskvärdt att skydda högra flanken och ryggen mot norr, och att försvaret är ganska sannolikt, säger han, »att fienden, på sin nästkommande gång han vänder sig mot de södra stränderna, skall söka att splittra våra krafter och få större inflytande på den finska befolkningen, förstärka den af oss tillräckligt tillbakaträngda kåren och göra en diversion från den finska krigsplatsen.» I Savolaks funnes icke att tillgå tillräckligt för att bilda en under sådana förhållanden tillräckligt rysk operationskår. För detta ändamål borde sammanställas om 4 infanteribataljoner och 200 kosacker samlas till Kuopio.¹

Riksdagsministern — som själf ungefär samtidigt framlagt ett förslag — meddelade till svar på denna Buxhöwdens framställning, att Asofska musketerareregimentet och Jägareregimentet, eller tillsammans 4 bataljoner, skulle utskickas till Kuopio.²

Den förtvåning som nederlaget vid Pulkkila ökade i Buxhöwdens fruktan, att såväl svenska trupper nu skulle kunna komma sig öfver östra krigsskådeplatsen, som att befolkningen allmänt skulle resa sig. En särskild rysk kår om omkring 8,000 man under en erfaren generals befäl vore, enligt hans mening, här högeligen nödvändig. Denna kår borde så snart som möjligt sammandragas till trakten af Villmanhög och till Kuopio sattes icke längre ifråga till samlingspunkt.

1. d. 94—95,

Riksdagsministern till Buxhöwden $\frac{29.}{10}$ april maj.

Buxhöwden till Kejsaren $\frac{1.}{13}$ maj.

Äfven denna Buxhöwdens anhållan fick ett gynnsamt svar.¹ Utom de två förut lofvade regementena skulle Nisofska och Volynska musketerareregementena, två bataljoner af Lifgrenadierregementet och en bataljon af Lifgardesjägareregementet likaledes ingå i kåren, hvilken ställdes under generallöjtnanten Barclay de Tollys befäl.² Infanteristyrkan komme på detta sätt att uppgå till 6,500 man. Af kavalleri skulle kåren erhålla kejsrerliga Gardesulanregementet samt tvenne kosackregementen. Dess artilleri skulle bestå af ett kompani af 14. brigaden med 12 pjäser, ett halfkompani af 17. brigaden med 5 pjäser samt ett kompani af gardesbrigaden med 10 pjäser. Hela styrkan beräknades blifva 7,500 man. Om dess operationer yttrades nu endast, att kejsaren antog, att dessa helst borde riktas mot Kuopio och mot Uleåborg för att genom denna rörelse taga fienden i ryggen och afskära alla hans förbindelser med hans »hufvudpunkt».

Större delen af maj månad förgick emellertid, innan dessa åtgärder inverkade på svenskarnes operationer.

Sandelska brigadens uppgift efter segern vid Pulkkila angafs af Klingspor på följande sätt i bref till dess befälhafvaren den 3. maj. »Jag hvarken kan eller vill föreskrifva Herr

¹ Krigsministern till Buxhöwden ^{4.} maj.

² *Michael Bogdanovitsch Barclay de Tolly*, född 1761 af en till Ryssland inflyttad skottsk familj, blef 1778 kornett och därefter adjutant hos chefen för lifländska fördelningen, generalmajor Patkull, hvilken uppmärksammade och framhöll Barclays stora militära anlag. Efter att hafva utmärkt sig under krigen i slutet af 1700-talet, blef han 1798 öfverste och chef för 4. jägareregementet, 1799 generalmajor samt 1807 generallöjtnant och chef för 6. infanteridivisionen. År 1809 utnämndes Barclay de Tolly till general af infanteriet, chef för finska arméen och generalguvernör i Finland. Den 20. januari 1810 blef han krigsminister och 1812 chef för 1. militärdistriktet. Barclay de Tolly deltog i krigen 1813, 1814 och 1815, till en början såsom chef för 3. ryska arméen, senare såsom högste befälhafvare för de ryska trupperna. Han upphöjdes till rysk grefve 1813, till furste och fältmarskalk 1814 samt dog år 1818.

en vidare operationer, men endast tillkännagifva min om den kan med möjlighet och försigtighet företas. Kunde Herr öfversten poussera fram sin segbrigade, vore det högst lyckeligt det beror på mig och jag skal göra allt at skaffa det från Uleåborg. Om jag icke skulle kunna så vida ingen fiende af styrka lärers finnas i Idensalmi knapt i Cuopio Herr öfversten ej kan få någon assistance från eller uti förstnämnde ställe, så kan jag öfversten med mitt fullkomliga bifall frammarchera till Idensalmi. denna armée skall hålla eder brigade säker och fri. Jag öfverlemnar till Herr öfversten med fullt tillstånd och autorisation at med dess brigades rekommenderar endast at skaffa Er underrättelser om fiendens exponera Er för mycket i fall någon fiende skulle uppträda såsom önskas kunna finnas».

Man finner, att de tankar, som innehållas i denna skrift till Sandels, huru oklart de än formulerats, dock i sin mån öfverensstämde med det operationsutkast, som öfversten förklarade förut nämnts (sid. 149—151), framman för kongen. Knappast är dock troligt, att han vid det tidpunktet själf allvarligt trodde på möjligheten att genomföra detta utkast till utförande. Några dagar innan nyssnämnda operationsutkast afsändes, skref han nämligen till kongen: »Jag . . . får rekomendera Toivola pass nära Idensalmi såsom för en förestående sommar campagne af högsta betydelse i defensivt och offensivt afseende, allt som vi kunna få förstärkning från Sverige, och kanske hota sjelfva Carelen detta hörer till capitlet om *les chateaux en Finland*, men hvem vet hvad som kan företagas.»³

Klingspor till Sandels 9. maj.

Åt slutet af maj uttalades emellertid åter tanken på en framryckning till Carelen. I sitt bref till kongen den 27. i sagda månad anstod kongen karelska befolkningens villighet att gripa till vapen yttrade Klingspor: » . . . om min i underdånighet upgifne plan kan

där taga en ammunitionstransport om nära 30 vagnar. En annan styrka, 50 man, af Grotenfelts afdelning skickades ända till Iisalmi, hvarest fienden troddes hafva ett upplagsmagasin, bevakadt af endast några få man. Vid framkomsten till Iisalmi befanns det emellertid, att svenska trupper redan förut voro på platsen.

Samtidigt med nu beskrifna företag hade nämligen öfverkommendanten i Uleåborg, generallöjtnanten af Klercker, utan att underrätta Sandels därom, utskickat 100 man af Uleåborgs läns bataljon under majoren Bosin,¹ med det vidlyftiga uppdraget att öfver Muhos och Säresniemi samt »vidare genom ödemarken» marschera till Nilsisä kapell,² där fienden berättades hafva betydliga magasin. Detaschechefen kom emellertid snart till visshet om oriktigheten af de ingångna underrättelserna och beslöt då på eget beråd att i stället följa stora vägen öfver Nissilä mot Iisalmi. Vid först nämnda ort påträffades och togs en provianttransport om ett sjuttiotal lass. I Iisalmi, dit Bosin med sina trupper framkom den 6. maj, hade det ryska proviantupplaget redan tagits af befolkningen. På grund af de proklamationer, som svenske öfverbefälhafvaren utfärdat, hade nämligen en hop Iisalmibönder vid 5. brigadens närmande samlat sig på anstiften dels af en i Iisalmi prästgård boende gammal generalmajor Carpelan,³ dels af afskedade kaptenen Sahlstein samt under bonden Erik Olikainens anförande angripit de ryska magasinsvakterna vid Valkiais⁴

den 11. nov. blef han sårad och råkade i rysk fångenskap, från hvilken han kort före fredsslutet erhöll befrielse. Upphöjd 1810 i adligt stånd, fick han vid afskedet från krigstjänsten hofjägmästares titel. Sitt återstående lif tillbragte han såsom jordbrukare i Savolaks, där han dog 1826.

¹ Sandels: Kort sammandrag etc., sid. 14. Öfverkommendantsorder i Uleåborg 1. maj.

² Ungefär 4 mil N. O. om Kuopio. Ej att förblanda med Nissilä.

³ Klingspor till konungen 3. juni.

⁴ Strax norr om Iisalmi.

Iisalmi, tillfångatagit omkring 50 man samt satt sig i besittning af det ryska proviantupplaget, som befanns vara af betydligt (200 lass).¹ Bland män, som deltog i anfallet, nämnas särskildt kollegan Gummerus samt kaptenen Boisman, hvilka båda sårades, äfvensom nämnen Genti och bonden Hokkanen.²

Om de sålunda tagna ryska förråden mötte, såsom förutsetts, 5. brigadens underhåll ingen svårighet. Det sattes till och med redan nu i fråga att transportera lifsmedel, som brigaden icke för egen del behöfver till Brahestad för hufvudhärens räkning,³ men kunde dock icke ännu ske till följd af vägarnes dåliga betingelser.⁴

Öfverensskicka hvilade emellertid ej på de vunna lagrarna. Den 6. maj utgaf Sandels, enligt den från Klingspor förelagda anlända ordern af den 3. maj, befallningar om operationens fortsättande. Major Grotenfelt fick i uppdrag att afkommande underställda detaschementet sända 100 man under kaptenen Malm till Kuopio med ändamål att bemäktiga sig där befintliga proviantmagasin, och skulle löjtnanten jämte 20 åkande jägare åtfölja denna styrka. Framtiden borde ske med största skyndsamhet natt och dag så långt möjligt med användande af marche forcée. Om denna styrka saknade man dock säker kännedom. Major Grotenfelt visserligen inrapporterat, att 200 man funnos i Kuopio, men Sandels ansåg uppgiften öfverdrifven. Emellertid begärde Malm att i händelse af behof taga i anspråk det som till Iisalmi sända detaschementet om 50 man. I samförståelse med nu omnämnda anordningar afgick från Sandels

¹ Sandels till Klingspor 8. maj.

² Klingspor till konungen 12. maj.

³ Gekvartersorder 9. maj.

⁴ Sandels till Klingspor 12. maj.

ett meddelande till major Bosin, hvaruti han afrådde denne från att med sin svaga och oöfvade trupp tränga längre söderut. Han borde i stället stanna i Nissilä för att dels täcka vägen till Kajana, dels upptaga Malms trupper, om de nödgades vika. I händelse af tillbakagång borde Bosin draga sig öfver Aho och Piippo till samverkan med brigadens hufvudkrafter.¹

Tidigt på morgonen den 7. maj afmarscherade Malm med sitt detaschement från Piippo, och redan kl. 12 m. d. den 8. framkom han till Iisalmi — efter en marsch af omkring 10 mil. Han möttes där af en underrättelse från major Bosin, att en fientlig truppstyrka om 150 man vore i antågande för att återtaga magasinen, samt att den kunde väntas framkomma redan på aftonen samma dag. Malm fördelade i följd häraf sina trupper på det sätt, att han själf med hufvudkrafterna tog ställning i närheten af kyrkan för att mottaga fienden i fronten, medan löjtnant Burman med 60 man »embusquerade sig» i ett bakhåll.² Till kl. 3 följande morgon stod man i denna ställning utan att på något sätt oroas. För framgången af företaget mot Kuopio ansåg emellertid Malm nödvändigt att uppsöka och slå den inrapporterade ryska styrkan och ämnade just sätta sina trupper i marsch öfver Kilpijärvi och Kirmajärvi sjöar för att »tournera och couperera dess retraite åt Kuopio»,³ då underrättelse ingick, att fienden haft nattkvarter i Taipale, hvarifrån han kunde väntas när som helst framrycka mot Iisalmi.⁴

¹ Sandels till Klingspor 7. maj. Order till Bosin 6. maj.

² Burman: Relation etc., sid. 24.

³ Sandels: Kort sammandrag etc., sid. 19.

⁴ Vidkommande ifrågavarande truppstyrka lämna tillgängliga ryska källor intet besked, lika litet som om de mindre afdelningar, hvilka togos af Burmans, Grotenfelts och Fahlanders detaschementer efter striden vid Pulkila. Som emellertid af de trupper, hvilka befunno sig på östra krigs-

att härvid förekomma ryssarne beslöt Malm fulln plan. Företrädt af kunskapare nådde detasche-oupptäckt Pakkas by vid norra ändan af Kirma-Där sporde Malm, att fienden redan passerat på t Iisalmi. Han hade sålunda lyckats komma honom en, och det återstod endast att genom ett öfverle anfall begagna sig af denna fördel. Löjtnant Clef utsändes för detta ändamål med 50 man af Kajana för att genskjuta fienden och anfälla hans tet; riga styrkan återvände stora landsvägen. Clementeoff snart vid Kapakka torp, nordväst om Pakkas, den afdelningen, som, utan att gifva sig tid till någon eldgifning, kastade sig in i skogen på båda sidor om En del af densamma inträngde i en närbelägen bondör att där försvara sig. Mindre afdelningar utsändes Malm för att spärra alla vägar söderut. Truppen i den omringades, och på detta sätt lyckades sven- utan att själfva förlora en enda man, att tillfång- officer och omkring 90 man. De öfriga flydde, men tes af åkande jägare och upphunnos.

an fångarne jämte bytet afsändts till major Bosin, Malms detaschement efter någon hvila samma ef- tag (den 10.) för att fortsätta marschen till Kuopio. berättelser man ägde om därvarande fientliga styrka vo sig från postmästaren i Kuopio, Sjöberg, hvilken ryske kommandanten utsändts för att inhämta upp-

een vid vårfälttågets början, 1 kompani af Permska, $\frac{1}{2}$ kompani evska samt 1 kompani af Villmanstrandska regementet ej åter- e ryska beskeden från och med medlet af maj, torde man kunna ett det var åtminstone de båda sistnämnda, som af Sandels' de- ter uppsnappades under tiden 3.—11. maj, så mycket mera som kant, att åtminstone det Mohllevska halfkompaniet var afsedt till st. Det Permska kompaniet återigen är sannolikt det, som till- vid Bevolaks. (Del. II, bil. 32.) rman: Relation etc., sid. 25.

lysningar om svenskarnes anmarsch samt om böndernas stämning. Sjöberg uppgaf, att Kuopiogarnisonen väntat anfall af finska bönder samt att den förstärkt sin bevakning utanför staden. Styrkan uppskattades till 100 man, hvartill kommo 400 sjuka på sjukhus i staden.

För att ytterligare förvissa sig om dessa uppgifters riktighet utsände Malm pålitliga bönder på olika tider och vägar åt Kuopiohället.¹ Under loppet af den 11. erhöil man på detta sätt säker underrättelse, att den fiendliga styrkan i Kuopio utgjorde minst 150 man, till hvilkas förstärkande ytterligare ett femtiotal under dagen anländt från Varkaus. Tre starka fältvakter bevakade ingångarne till staden.²

2. Intagandet af Kuopio den 12. maj.

Efter att hafva valt vägen öfver Maaninka³ framkom Malm på aftonen den 11. maj till Pöljänsalmi,⁴ där dispositionerna för anfallet mot Kuopio utgäfvos. Utom sin reguliära styrka hade Malm härvid till förfogande icke mindre än 300 bönder. Af dessa hade ett hundratal samlats vid Pöljänsalmi, under det att omkring 200, anförda af sockenskolmästaren Hellgren, stodo uti Kasurila by.⁴ Af allmogen var endast ett femtiotal försedt med gevär; de öfriga förde

¹ Burman: Relation etc., sid. 27.

² Buxhöwdens operationsjournal $\frac{7}{19}$ maj. Malms rapport 12. maj. Burman: Relation etc., sid. 28. Om den ryska styrkan i Kuopio och dess uppträdande föreligga i ryska källor mycket knapphändiga upplysningar. Den torde hafva uppgått till något öfver 200 man (förutom sjuke) af olika regementen.

³ Burman omtalar (sid. 27), att under den rast, som gjordes vid Maaninka, så många bondhästar anskaffades, att detaschementet kunde fort-skaffas åkande fram till Pöljänsalmi.

⁴ Se plan XIX.

störar, spjut, liar o. d. Bönderna, hvilka Malm icke
 öppna in i staden under striden och ej heller använda
 art tillsammans med trupperna, afsågos att bilda kedja
 söder och öster om staden samt utom skotthåll från
 na. De kunde på detta sätt försvåra stadens
 ande och fiendens reträtt. Skolmästaren Hellgren
 den ändan en skriftlig instruktion, enligt hvilken
 lle i tysthet under natten med sin skara begifva
 Itkoniemi udde, öster om staden, där han borde in-
 l. 2 på morgonen följande dag och intaga dold upp- Plan XVI
 g för att afvakta stridens början. Vid första skott
 han föra ned sitt folk på isen utanför staden och
 kedja; halfva styrkan var afsedd att skickas vidare
 nönsaari. Bönderna i Pöljänsalmi hade befallning
 en början medfölja trupperna och därefter taga
 g vid Kuopio niemi, sydost om staden, för att af-
 vägen till Leppävirta.

detaschementets trupper uppbröt Malm och mar-
 e till Harjula gård nordväst om staden, där tross
 dhästar kvarlämnades under bevakning af några
 h hvarifrån sist omnämnda afdelning bönder af-
 För anfallet bildades härefter tre jämnstarka ko-
 Längst till höger skulle löjtnant Burman med 2
 icerare, 38 man Västerbottningar och 10 man Savo-
 re framgå längs vägen från Jynkkä och söka be-
 sig södra delen af staden, under det att på ven-
 geln löjtnant Clementeoff med 1 underofficer och
 af Kajana bataljon framryckte mot nordöstra delen
 en utmed vägen Kelloniemi—Lahdentaka. I midten
 lutligen underlöjtnanten Tavaststjerna med 1 under-
 38 Västerbottningar och 10 Savolaksjägare gå till
 mot stadens norra och nordvästra sida. Kl. 2 på
 ligt karta i Burmans »Relation etc.» samt ryska rapporter.

natten skulle stormningen begynna och det första skottet vara signal till allmänt anfall.¹

Löjtnant Burmans afdelning, som framgick med »10 jägare till avantgarde och 2 på bägge flankerna»,² blef först upptäckt af ryska vedetter ett stycke utanför tullen. Dessa, som lyckades undkomma, gjorde larm, hvarefter några skott aflossades från kyrktornet i staden såsom signal för ryssarne att gripa till vapen. Burmans trupp ordnades emellertid till anfall och framryckte utan uppehåll till vedetternas förföljande, men blef på 200 stegs afstånd från tullen beskjuten af en rysk fältvakt. Utan att hafva lidit någon förlust skredo svenskarne till bajonettanfall, hvarvid den ryska fältvakten utrymde sin ställning och ryssarne, tätt följda af svenskarne, flydde genom staden och ned på isen i närheten af Tukaniemi, där de sökte samla sig. Burmans trupp gaf emellertid eld från utkanten af staden med den påföljd, att 9 man af den ryska styrkan sårades och de öfriga flydde.

Clementeoffs och Tavaststjernas afdelningar påträffade äfven ryska fältvakter, hvilka fördrefvos från tullarna. Striden fick emellertid här icke ett så hastigt förlopp, som vid Burmans kolonn, i det att de fältvakter, som stått på norra sidan om staden, vid sitt återtag gjorde motstånd inuti densamma, hvarvid en seg gatustrid uppstod. Från hus till hus, från gård till gård måste ryssarne här tillbakadrifvas, innan de uppgåfvo motståndet. På stadens torg tog striden ännu större omfattning. Här var Tavaststjerna, som med en mindre afdelning trängt in i husen för att göra fångar, nära att omringas af fienden, men understöddes i rätta ögonblicket af Clementeoff. Ännu en gång upplågade striden, alldenstund en del ryssar samlat sig i det gamla »kansli-

¹ Malms rapport 12. maj.

² Burman: Relation etc., sid. 30.

den s. k. »kaserngården», i hvars öfre våning de försvarade sig. Malm skildrar denna strid så-

»stor hoper ryssar . . . underhöll en förfärlig eld, alla fönsterluffer, några jägare skulle genom förtrappan upptränga, men emottogs med en salfva hvarblessades, i brist af canon lät jag bombardera med de gamla jägare studsare, men sådant oackadt elden, så snart någon viste sig på gatan, hvarien jägare åter blef dödsboten, jag hade nu ej annat öfrigt än at bloquera huset, och genom lieutenant² afsända en rysk fånge, hvilken förkunnade dem skulle brännas eller styckas, om de icke snart sträckte och gáfvo sig, elden stadnade, en mängd beväpningar inträngde i förstugan och skjutningen började på lieutenant Burman rusade up åt trappan med i handen och ropade, at de voro fångar, redan en gevär emot honom riktade då han afskjöt sin mot dem, en man blesserades och de öfrige 36 friska i sjuke capitulerade.»

»Den öfriga ryska styrkan var stadd på flykt. Den af som Burman undankastat, hade delat sig i två af hvilka den ena drog sig tillbaka åt Itkonien den andra till Rönönsaari. Den förra, som följdes af en man med en mindre afdelning, vände, då den fick från bönderna vid Itkonien, åter mot staden, men när ett tjugotal man af löjtnant Clementeoffs kolonn anjunktaren Lötman, hvarvid den kastade ifrån sig vapen begärde pardon.³ Malm, som med en del af Tavastafdelning skyndat till Burmans understöd, mottog

¹ Malm rapport 12. maj.

² Lötman hade nämligen skyndat till Clementeoffs understöd.

³ Lötman: Relation etc., sid. 31.

vid framkomsten 2 underofficerare och 50 man såsom fångar 5 ryssar voro dödade och 9 sårade.

För de öfriga flyktingarne gick det bättre. De bönder, som skulle fatta posten vid Kuopioniemi, hade nämligen tvärt emot erhållen order begifvit sig in i staden och börjat plundra där befintlig rysk egendom, så att vakter måste utsättas för att stäfja deras företag. De ryssar, som vid flykten begåfvos sig söder ut, mötte därför intet hinder. På detta sätt undkommo 2 officerare och omkring 70 man af den ryska besättningen.

Klockan 6 f. m. var striden afslutad. Förlusterna på svenska sidan inskränkte sig till 2 döda och 1 sårad.¹ Af ryssarne voro 40 döda och sårade. Omkring 5 underofficerare och 280 man, däraf 124 man sjuke, blefvo fångar, förutom en del vid sjukhusen tjänstgörande personal. Osårade fångar afsändes till brigadkvarteret under eskort af 5 soldater och 30 beväpnade bönder, anförda af en nämndeman.²

Till den med hänsyn till fiendens öfverlägsenhet för svenskarne oväntadt lyckliga utgången af striden bidrog i ej ringa mån den omständighet, att den ryske kommandanten i staden, löjtnanten vid Permska musketerareregimentet Paulenko, icke fanns på platsen. Han hade nämligen aftonen före striden gifvit sig ut på rekognosering åt Toivalasidan men, då svenskarne icke anryckt från detta håll, förblifvit i okunnighet om hela striden. Vid sin återkomst några timmar efter det allt var slut fann han staden bevakad af Savolaks jägare i stället för af ryska vedetter. Ehuru eftersatt af åkande jägare lyckades han emellertid komma undan till Varkaus. Anblicken af den ryske

¹ Malm rapport 12. maj. Brigadförelägg 31. maj.

² Bytet uppgifves till 1,200 tunnor spannmål, 1,000 mattor mjöl och gryn, 1,000 lisp. salt kött och omkr. 10,000 lisp. hö. Enligt Burman skall detta hafva haft ett sammanlagdt värde af minst 50,000 rdr.

officeren och några kosacker hade emellertid varit tillräcklig för att i Kuopio befintliga bönder skulle, lämnande sina redskap och slädar, öfvergifva staden och fly med hästarne.¹

3. Sandels' framryckning söder om Kuopio.

I sin rapport öfver striden vid Kuopio framhöll Malm, hurusom på grund af »mehnföret» de tagna förråden ej kunde forslas längre än till Toivala. Hans lilla truppstyrka, försvagad genom detascheringar för bevakning af magasin och fångar, vore otillräcklig, om fienden sökte återtaga de lämnade platserna. Han anhöll därför om snar förstärkning samt hemställde, huruvida det icke vore lämpligt att framdraga hela brigaden till Kuopio.

Brigadens hufvudkrafter befunno sig nämligen ännu kvar i Pulkkila och Frantsila. Vägarnas ofarbarhet till följd af vårflödena äfvensom bristen på hästar för lifsmedels framskaffande voro förnämsta orsakerna härtill. Samma dag som svenskarne intogo Kuopio — Malms rapport hade ännu ej inkommit till brigadkvarteret — hade emellertid Sandels utgifvit order² om afmarsch söderut följande dag med större delen af brigaden. Det nu fattade beslutet för- anleddes närmast af en upplysning från högkvarteret,³ att ett fientligt detaschement om 300 man från Jakobstad afmarscherat öfver Perho och Saarijärvi mot Kuopio.⁴ De till Kuopio framsända truppernas läge kunde därigenom

¹ Burman: Relation etc., sid. 35.

² Brigadorder 12. maj.

³ Högkvarterensorder 9. maj.

⁴ Härmed åsyftades tydligen den bataljon af Permska musketerareregimentet, hvilken den 6. maj (sid. 110) detascherades på vägen till Perho för skyddet af transporter. (Buxhöwdens operationsjournal $\frac{11. \text{april} - 11. \text{maj}}{23. \text{april} - 23. \text{maj}}$.)

Bataljonen stod ännu den 1. juni kvar i Perho. (Styrkebesked $\frac{20. \text{maj}}{1. \text{juni}}$.)

blifva blottställdt, hvartill kom, att magasinet i Iisalmi, hvilket icke, såsom afsedt varit, kunnat föras till Pulkkila, blef utsatt för att återtagas af fienden.

Den 13. maj kl. 5 på morgonen satte sig de i Pulkkila varande trupperna under öfverstelöjtnant Fahlanders befäl i marsch mot Iisalmi, med kvarlämnande af en vakt, bestående af 1 underofficer och 20 man ur Österbottens regemente, afsedd till bevakning af därvarande magasin och ett nyinrättadt sjukhus.¹ Endast den outhärligaste trossen medtogs på anskaffade kärror. Samma dag på e. m. uppbröto äfven under befäl af majoren Roos de i Frantsila befintliga trupperna tillhörande 5. brigaden.²

Den 14. maj anlände Sandels till Aho. Där sammanträffade han med major Bosin, som nu dragit sig tillbaka till nyssnämnda by, och som erhöll order att, sedan de vid Kuopio tagna ryska fångarne inträffat och deras eskort blifvit aflöst, återgå till Uleåborg med sitt detaschement. I Aho mottog Sandels kapten Malms förutnämnda rapport med anhållan om förstärkning.³ Med anledning däraf sändes 300 man under major Grotenfelt med marche forcée till Malms understöd. Denne uppmanades att sända nödiga vägvisare Grotenfelt till mötes. Därjämte erhöll han i uppdrag att träffa förberedelser till öfverförandet af brigadens hufvudkrafter öfver Kallavesi. Till Klingspor sände Sandels meddelande om sin afsikt att från Iisalmi ytterligare framskjuta dessa hufvudkrafter till Kuopio, en plan som denne äfven förklarade sig gilla, dock med villkor att en säker retraité åt Österbotten bibehålles.⁴ Klingspor underrättade på samma gång, att någon förstärkning utöfver återstoden af Bosins bataljon icke kunde läm-

¹ Brigadorder 12. maj.

² Order till Roos 12. maj.

³ Sandels' rapport 14. maj.

⁴ Högkvartersorder 16. maj.

från hufvudhären tagit Gamlakarleby, och sålunda
 öfver Saarijärvi kommit i svenskarnes händer.
 Sandels inträffade den 17. i Iisalmi, rastade där till
 och framkom den 20. till Toivala.² Härifrån öfver-
 brigadens hufvudkrafter på båtar genom en af all-
 uppsågad ränna i isen till Kelloniemi färjställe,
 på afton inryckte större delen af trupperna i Kuopio,
 enkelt med sitt detaschement torde hafva anländt
 dagar tidigare.³ Den afdelning, som under befäl
 Roos marscherat ända från Frantsila, stannade i
 På sju dagar hade Sandels hufvudstyrka på detta
 ryggalagt 22 till 25 mil i det svåraste väglag.

Sandels vid denna tid kände om fienden, var
 ryssar, som undkommit från Kuopio, förenat sig
 Leppävirta och Varkaus varande afdelningar, och
 så, att de nu till ett antal af ungefär 300 man be-
 hörg på sistnämnda plats.⁵ Den dit samlade styrkan
 dock i verkligheten endast af 3 officerare, 4 under-
 officerer, 2 spel och 97 man, tillhörande Siäfska, Permska
 och Permska musketerareregementena samt 23. och 24. jägare-
 regementena, äfvensom ett femtiotal man af Mohilevska
 areregementet och 6 kosacker eller tillsammans
 150 man.⁶

Brigadens hufvudkrafter inryckt i Kuopio, utsände
 såsom tillförene, detaschementer i och för spaning,
 af fiendens förråd o. s. v.⁷ Först skickades under-
 Tavaststjerna den 21. maj med 1 underofficer och
 till konungen vid ungefär samma tid (den 17.) säger Kling-
 skola förstärka Sandels' brigad med omkring 1000 man.

Sandels, Kort sammandrag etc., sid. 27.

Sandels till Klingspor 18. maj.

Sandels till Roos 18. maj.

Sandels' rapport 23. maj.

Jonson till Obrjeskoff ^{13.}/_{25.} maj.

Sandels till Tavaststjerna 20. och till Wallgren 21. maj.

36 man af Österbottens regemente samt 1 underofficer och 16 man af Savolaks jägare att observera tvärvägen mellan Savolaks och Österbotten. Närmaste målet var Rautalampi, där fienden sades hafva ett proviantförråd. Detaschementet skulle därifrån fortsätta till Kivisalmi pass för att hindra ryssarnes framträngande därstädes. För öfverlägsna krafter borde detsamma, efter att hafva förstört broarna, draga sig tillbaka mot Kuopio.

Följande dag afgick ett annat, större detaschement under befäl af brigadadjutanten, löjtnant Wallgren, som kände de ortliga förhållandena, för att »tournera» Varkaus.¹

¹ Instruktionen till befälhafvaren för detta detaschement återgifves i sin helhet såsom betecknande för Sandels' sätt att i detalj leda rörelserna.

»Till Herr Lieutenanten Wallgren den 21. Maj 1808.

I morgon afton kl: 6 upbryter och afmarcherar härifrån 100 man Österbottningar, 36 man af Savolaxska jägare och 30 man af Cajana bataillon med nödigt befäl under Tit: anförande för att gemensamt med den colonne som härifrån kommer att afgå söka intaga Varckaus holme. Den under Tit: befäl afgående commendering bör inträffa uti Läppävirta socken, Tackulanpelda by den 24. om afton, hvarifrån Tit vidare den 25. fortsätter marchen, försedd med pålitliga vägvisare ut med en biväg till Hyfvjärvi insjö södra ända samt går öfver Hyfvjärvi och ett stycke fram med samma väg, där Tit: tager vägen till höger öfver mo marck, så att trouppen kommer till norra ändan af Ossmäjärvi å, därstädes har härads höfdingen och lagman Envald lofvat hafva tillreds 20 st: båtar, hvar uppå trouppen föres längs ån till Roukojärvi Immola där de landstiga och fortsätta Marchen uppå den väg som följer Roukojärvi vänstra strand, ända till Kuposos torp vid Pojkasjärvi norra ända, där ifrån trouppen marcherar framom väga skillnaden af den landsväg som går genom Varchaus till Jorois och den gamla förstörde vägen, som går ifrån Jorois omkring Huruslax vik. Ifrån sidstnemde ställe detacherar Tit: 1. off. och 25 man till Kavansi bro för att dels observera om någon fiendtelike troupper skulle komma ifrån Jorois och dels att förhindra, det icke någon fiende som möjligt vis kunde undslippa de attackerande där öfver får passera. Tit detaschement bör vid landsväga skillnaden otvifvelagtigt vara den 26:te kl. 2 förmid: avancerandes därifrån sedan åt Pirtivirta bro, och major Wallentins gård, likväl först sedan signal af den genom Luttela gående collone blifvit gifven; attacken bör där efter blifva häftig, och om Pirtivirta bro icke är uprifven, bör Tit låta trouppen hastigt där öfver passera samt med fäld bajonette tvinga fienden att gifva sig fången: men skulle emot förmodan fienden icke kunna forceras att gifva sig och

lgren, som redan den 23. framryckt ända till Leppä-
 rapporterade derifrån, att fienden berättades hafva
 Varkaus samt gått tillbaka förbi Jorois kyrka.
 befalldes honom då att, om det bekräftades, att Var-
 e utrymdt eller hölles endast med en mindre styrka,
 a dit »gerade vägen» i stället för att göra den förut
 »tourneringen». Lyckades han taga platsen, skulle
 lämnas 50 man, medan detaschementets öfriga trup-
 pastigt som möjligt fortsatte till Jorois för att ej
 nden tillfälle att ordna sig till försvar.

ma dag den 23. på morgonen afmarscherade briga-
 vudkrafter, 200 man af Västerbottens och 30 man af
 ens regemente, 70 man af Savolaks jägare, 10 dra-
 mt två 3- $\frac{1}{2}$ kanoner under major Grotenfelts befäl
 gen åt Varkaus till löjtnant Wallgrens understöd.
 medförde lifsmedel för 5 dagar samt 36 skarpa
 man.¹

Kuopio kvarlämnade trupper ställdes under öfverste-
 Fahlanders befäl. I Toivala skulle enligt en senare
 endast 50 man (Västerbottningar) af major Roos'
 nent förläggas samt därifrån afsändas en postering
 an till Jännevirta pass.² Vidare skulle en bevak-
 lning framsändas till Henriksnäs, hvarjämte 100 man,
 ta delen ur Kajana bataljon, beordrades att, helst
 rche forcée, afgå till underlöjtnant Tavaststjernas
 till holmen äro uprifne söker Tit: att med stockars och bjelkars
 de göra den brukbar, samt utsätta behörige vakter, så att ingen
 på kunna där ifrån utsmyga sig, och utskickas ständiga patruller
 ax.

ågon fiendtlig fältvagt, eller avancerad post under vägen på-
 den tourneras och borttagas, så att de i Varkaus varande
 om dess förvakter, icke om detachmentets ankomst må blifva
 e. Troupen bör vara provianterad för 6 dagar samt försedd
 rpa skott på man.»

adorder 22. maj. Order till Grotenfelt 23. maj.
 er till Roos 1. juni.

understöd. Denne hade nämligen satt sig i besittning af ett magasin i Rautalampi, utan att påträffa fientliga trupper men därifrån inrapporterat, att en öfverlägsen rysk kolonn var i framryckning, och begärt förstärkning. Den till Tavaststjernas understöd afgående styrkan ställdes under befäl af kaptenen Spåre.¹ Utom ofvannämnda detaschement afsändes äfven en mindre afdelning, 10 man och 20 beväpnade bönder under löjtnant Burman, för att afföra ryska fångar äfvensom en del byte m. m. till Uleåborg.²

Brigadens hufvudkrafter under majoren Grotenfelt framkommo den 25. maj till Varkaus, hvarifrån löjtnant Wallgrens detaschement i förväg afmarscherat för att i öfverensstämmelse med erhållen instruktion,³ sätta sig i besittning af Jorois, dit den ryska styrkan i Varkaus redan den 22. maj gått tillbaka. Både i Leppävirta och Varkaus föllo en del förråd⁴ — i Varkaus dessutom en hel del artilleripjeser⁵ — i svenskarnes händer. I sistnämnda ort kvarlämnades, då brigaden fortsatte marschen, omkring 150 man jämte de båda kanonerna, under befäl af majoren Schildt. Denne skulle låta sätta det tagna artilleriet i brukbart skick samt uppställa pjeserna äfvensom omhändertaga de »lådjor» och båtar, hvilka genom kronobetjeningens försorg rekvirerades och på dem undanföra af fienden kvarlämnad materiel m. m.⁶

¹ Sandels till Klingspor 29. maj.

² Burman uttrycker i sina »Anteckningar etc.», sid. 139, sin förtrytelse öfver denna kommendering, hvilken han ansåg såsom en dålig belöning för allt hvad han uträttat. Om Burman lät sin oundbärlighet vid brigaden framlysa lika tydligt under pågående operationer som i sina efterlämnade anteckningar, må man emellertid ej förundra sig öfver kommenderingen till Uleåborg.

³ Order till Wallgren 23. maj.

⁴ Montgomery: Historia etc., del I, sid. 148.

⁵ Bilaga till Sandels' rapport 29. maj.

⁶ Order till Schildt 26. maj.

d Wallgrens framkomst till Jorois befanns äfven plats utrymd. För att icke afskåras från återtågshade nämligen den ryska styrkan utan dröjsmål fort- reträtt.¹ En mängd bönder från trakten — de upp- från rysk sida hafva uppgått till 600 — hade sam- med kyrkan och undanfört ett ryskt proviantförråd, hvil- jämte ganska afsevärda mängder af sängkläder, sjuk- bedlar m. m. från det i kyrkbyn upprättade ryska set blef ett välkommet byte för de svenska trupperna.²

kunskapare erfor Sandels snart, att fienden reti- till Jokkas. Samtidigt inberättades, att han erhål- tärkning af 60 ulaner, att ett större magasin skulle i S:t Michel samt att en fientlig styrka om 150 ar i anmarsch från Sulkava för att förena sig med ererande afdelningarna.³

ndels var, såsom det skall visa sig, ganska väl under- Kommandanten i Kuopio hade inrapporterat sina mot- till platsmajoren i Nyslott, majoren Rjumin, hvilken målt förhållandet hos militärguvernören öfver »Gamla b», general Obrjeskoff i Viborg. Denne ingrep nu t för att hejda Sandels' trupper under afvaktan på uppsatta kårens ankomst. Främst ansåg han nödigt stigt betäcka» Nyslott, där icke någon annan trupp n ett halfkompani af 17. artilleribrigaden (tillhörande

aptenen Joni till Obrjeskoff ^{13.}/_{25.} maj.

ilaga till Sandels' rapport 29. maj. Allmogens i denna trakt fient- ning ansågs på rysk sida hafva framkallats genom uppvigling af ingen Vibellius, hvilken tidigare väckt ryssarnes misshag genom ständiga uppträdande under vinterfälttåget och särskildt genom sin egående omnämnda protestskrivelse, riktad mot Buxhöwdens pro- a af den 2. april, angående skyldighet för finska officerare inom hären att inom viss tid återvända till sina hemorter vid äfventyr t mista löner, boställen och egendom. I kejsrerlig skrifvelse den abefalldes Vibellii fängslande.

andels: Kort sammandrag etc., sid. 29 och 30.

5. ryska divisionen) med 5 kanoner,¹ och vidtog i detta syfte på eget beråd den åtgärden att dit afsända en garnisonsbataljon från Schlüsselburg, hvilken rastade i Viborg på genommarsch till Sveaborg.² Bataljonschefen, öfverste Bjälavin, erhöll af Obrjeskoff befallning att detaschera ett kompani till det viktiga passet vid Punkaharju, dit äfven tvenne af kanonerna i Nyslott skulle sändas för att ställas i ett där befintligt batteri. Den Schlüsselburgska bataljonen torde hafva afgått från Viborg den 16. och framkommit till Nyslott den 20. maj. Vidare afsände Obrjeskoff ett kompani af Viborgska garnisonsregementet till Villmanstrand, där inga trupper numera funnos. Kompaniet afsågs att vid behof framrycka till S:t Michel för att förstärka därvarande tvenne kompanier af Villmanstrandska garnisonen.³ Som S:t Michel icke därmed ansågs tillräckligt skyddadt, ditsändes dock redan den 17. maj på fordon en annan bataljon, 3. bataljonen af Velikij-Lukiska regementet, hvilken inryckt till Viborg för att användas till fästningsbesättning.⁴

Sedan dessa åtgärder vidtagits, begaf sig Obrjeskoff den 18. maj till Nyslott för att öfvertaga befälet. Under vägen dit möttes han af märkliga underrättelser. Kronolänsmannen i Kerimäki meddelade, att en svensk här om 14,000 man under befäl af hertig Karl var i anmarsch från Kuopiotrakten: 6,000 man marscherade genom Karelen och 8,000 öfver Leppävirta mot Nyslott.⁵ Utan att gifva sig tid att förvissa sig om riktigheten af dessa rapporter, som borde

¹ Rapport från major Rjumin till Obrjeskoff $\frac{2}{14}$. maj.

² Obrjeskoffs rapport till krigsministern $\frac{4}{18}$. maj.

³ Obrjeskoffs rapport till krigsministern $\frac{4}{18}$. maj. Det å sid. 300, not 5. omnämnda kompaniet, som ännu ej varit »utkommenderadt», hade synbarligen nu framsändts.

⁴ Obrjeskoff till krigsministern $\frac{8}{20}$. maj.

⁵ Kaptenen Rjumin till Obrjeskoff $\frac{5}{17}$. maj.

förefallit skäligen osannolika, sände Obrjeskoff dem till kejsaren,¹ hvarjämte han förstärkte trupperna i ett. Härtill togos i anspråk den nyuppsatta kårens två afdelningar, hvilka nu närmade sig.

Sammansättningen af denna kår hade icke blifvit alls sådan, som ursprungligen bestämts.² Revelska muskeregementet kom sålunda att i stället för det Volynregementet ingå däri. Af kosacker blefvo endast tre tilldelade kåren,³ hvaremot en dragonskvadron tillförlämnades.⁴ Någon af de sista dagarna i maj⁵ tillkom likafullt ett pionierkompani, som rekvirerats af Barclay de Tolly från Fredrikshamn.

Bil. 33.

Planeringen var bestämd att äga rum i S:t Michel om den 12. juni.⁶ Uppmarschen vid gränsen skedde emellertid redan under senare hälften af maj och de första dagarna af juni månader.

Plan XVII.⁷

Revelska, Nisovska och Asofska musketerareregementena, Musketerareregementet, Lifgrenadierregementet och gardesjägarbataljonen anlände i nu angifven ordning mellan den 20.

Obrjeskoff till kejsaren $\frac{7}{19}$ maj. I sitt svar $\frac{13}{25}$ maj sade kejsaren, att trupperna för S:t Michel säkert voro öfverdrifna, och uttryckte sitt missnöje att Obrjeskoff återgifvit så orimliga rykten.

Barclay de Tolly säger i sin rapport till Buxhöwden $\frac{20}{1. juni}$ maj, att hela bataljonen, hvarmed han kunde uppbyta från S:t Michel, endast utgjorde en styrka i ledet. Läggas härtill trupperna på Puumalavägen, styrkan i bataljonen af Nyslott samt den afdelning, som kvarlämnades i S:t Michel, utgör ungefär den slutsumma, som återfinnes å bilaga 33.

Buxhöwden till Barclay de Tolly $\frac{4}{16}$ maj.

Buxhöwden till Barclay de Tolly $\frac{9}{21}$ maj.

Barclay de Tolly till krigsministern $\frac{10}{27}$ maj.

Buxhöwden till kejsaren $\frac{6}{18}$ maj.

Af kårens trupper återfinnas på denna plan icke pionierkompaniet, dragonskvadron samt de tre kosacksotnierna, hvilka trupper uppbröto sist bekänd tid från Petersburg. De platser, där de tre sydligaste marscherna antagas hafva befunnit sig, äro bestämda efter befunnliga ryska kartaer.

och 27. maj från Petersburg till Viborg, för att sedan fortsätta norr ut. Dragonskvadronen och $1\frac{1}{2}$ ulanskvadron uppbröto den 15. och 19. från Forsby och Fredrikshamn; $3\frac{1}{2}$ ulanskvadroner åtföljde infanteriet, hvaremot de 3 kosack-sotnierna först något senare lemnade Petersburg, under marschen, på framställning från Obrjeskoff, detascherande 100 kosacker till Nyslott. Af artilleriet befann sig, såsom förut nämndt, 17. artilleribrigadens halfkompani i Nyslott. Gardesartilleriet åtföljde gardesjägarebataljonen, och 14. artilleribrigadens kompani, hvilket uppbrutit från Fredrikshamn, förenade sig under marschen med Nisovska musketerareregimentet, men måste vid Suomenniemi tills vidare lämnas efter i följd af vägarnes dåliga beskaffenhet.¹

Af kårens trupper togs Revelska musketerareregimentet först i anspråk. På general Obrjeskoffs framställning till regementschefen, öfverste Tutschkoff IV,² afmarscherade detta regemente från Viborg den 21. maj³ öfver Siitola, Miettilä och Tyrjä till Punkaharju, hvarest den ena bataljonen aflöste det där förlagda kompaniet af Schlüsselburgska bataljonen, hvilket nu inryckte till Nyslott. Dit inryckte likaledes den andra Revelska bataljonen den 27., för att följande dag tillsammans med tre af de där varande kanonerna fortsätta till Parkumäki.⁴ Den Schlüssel-

¹ Krigsministerns order till chefen för Gardesjägereregimentet $\frac{8.}{20.}$ maj. Buxhöwden till Barclay de Tolly $\frac{4.}{16.}$ maj och $\frac{26.}{7. \text{ juni.}}$ maj. Barclay de Tolly till Buxhöwden $\frac{8. \ 10. \ 15.}{20. \ 22. \ 27.}$ maj.

Den $\frac{4.}{16.}$ maj beordrades ett detaschement bestående af Bjälöserska musketerareregimentet och två finländska dragonskvadroner under generalmajor Borosdin att afgå från Helsingfors till S:t Michel. Detaschementet fick emellertid order att vända om, innan det hunnit fram, emedan dess närvaro befunnits öfverflödigt på grund af andra truppers ditkomst. Ett kompani kvarlämnades i Heinola.

² Obrjeskoff till regementschefen $\frac{7.}{19.}$ maj.

³ Barclay de Tolly till Buxhöwden $\frac{8.}{20.}$ maj.

⁴ Obrjeskoff till krigsministern $\frac{14.}{26.}$ maj.

ska bataljonen fördelade Obrjeskoff vid sin framkomst Nyslott på de viktigaste punkterna i trakten. Ett kompani detascherades sålunda jämte en kanon på vägen Jokkas för att förena sig med den från Jorois retireerande styrkan, hvars återtag försvårats genom allmogens negativa hållning. Det var tydligen detta kompani (150 man) på Sulkavägen, hvarom Sandels kunskapare lemnat berättelse.

Ungefär samtidigt med Obrjeskoffs framkomst till Nyslott anlände Barclay de Tolly till Viborg. Han ansåg, utifrån allt för mycket trupper afsändts till Nyslott, under det S:t Michel vore den plats, som framför andra borde föredras.¹ I Obrjeskoffs åtgärder ville han dock ej vidtaga någon ändring men uttryckte sin önskan, att Revelska regimentet jämte artilleriet i Nyslott måtte på lämplig tid utrycka mot Jokkas. Till S:t Michel framsände han omedelbart den främst bland kårens trupper marscherande halfva eskvadronen² med uppgift att snarast möjligt sätta sig i förbindelse med de ryska trupper, som vikit från Jorois. Redan den 25. förenade sig ulanerna i Jokkas med sagda trupper.³ Efter åtföljande Nisofska musketerareregimentet från Viborg, afsände Barclay de Tolly i S:t Michel d. 26. maj.³ Där funnande vid hans ankomst det kompani af Viborgska garnisonsmentet, som Obrjeskoff sändt till Villmanstrand, men sedermera framskjutits till S:t Michel,⁴ kompanierna af Finlands- och Kurländska garnisonen samt den Velikij-Lukiska bataljonen, hvilken torde inträffat i S:t Michel omkring den 20. maj. Kommendant i S:t Michel var öfverstelöjtnant Sander.

Barclay de Tolly till Obrjeskoff $\frac{8.}{20.}$ maj.

Barclay de Tolly till Buxhöwden $\frac{8.}{20.}$ maj.

Barclay de Tolly till Buxhöwden $\frac{15.}{27.}$ maj.

Barclay de Tolly till Buxhöwden $\frac{20. \text{ maj}}{1. \text{ juni.}}$

Med anledning af de ingångna underrättelserna om fiendens förstärkning beordrade Sandels kaptan Malm att d. 27 maj på f. n. med 180 man afgå, »åkande så långt hästarne förslå», från Jorois till Jokkas för att hindra föreningen mellan de båda fiendliga styrkorna samt om möjligt »coupera» den från Sulkava kommande.¹ Härefter skulle han vända sig mot S:t Michel och taga därvarande förråd. Under denna expedition borde allmogen uppmanas att mangrannt samla sig och gripa till vapen för att taga magasinerna och fördrifva fienden.² Major Grotenfelt kvarlämnades såsom befälhafvare öfver detaschementet i Jorois. Försvarsanordningar skulle träffas därstädes och flitig patrullering äga rum.³

Sedan Sandels träffat dessa anordningar, återvände han från Jorois till Varkaus för att ytterligare ordna försvaret på denna plats. Anländ dit den 28. maj anbefalldes han att tvenne bevakningsafdelningar skulle utsändas, nämligen en postering till Taipale näs (öster om Leppävirta), hvaröfver alla båtar för att kunna komma till Kuopio måste dragas landvägen,⁴ och hvilket skulle spärras genom anbringande af förhuggningar och öfriga hinder, samt en poste-

¹ Sandels till Klingspor 29. maj.

² Order till Malm 27. maj.

³ För att »coupera» den till Jokkas tillbakagående styrkan utsändes, så snart erforderligt, från Varkaus rekvirerad, (order till Schildt och Wallgren 26. maj), manskap framkommit, dessutom en kommendering om 120 man af Västerbottens regemente under löjtnant Wallgren. Denne erhöll befallning att göra halt $\frac{1}{2}$ till $\frac{1}{4}$ mil norr om Kaihunmäki, där bönder och hästar skulle kvarlämnas, medan truppen, delad på flera afdelningar, skulle öfverrumpla fienden. Sandels hade själf låtit ombesörja, att broarna vid Salmonsilta (öster om Jokkas), Järvenpää (söder om Jokkas) och Hilpi-koski (sydväst om Jokkas) om natten skulle upprivas och därmed fiendens reträtt till Rantasalmi, Sulkava och S:t Michel spärras. Det synes dock, som om Wallgrens detaschement antingen aldrig utgått eller ock förenats med Malms afdelning. Ingen rapport från eller ytterligare order till Wallgren föreligger.

⁴ Sandels, till Klingspor 29. ma.

om 25 jägare under befäl af fältväbeln Åkerman till Rantasalmi och därifrån sjöledes till Rantasalmi, med uppdrag att spana såväl åt sjö- som landsidan mot Nyslott, och tillslut tillhörande ända till gränsen.¹ Sistnämnda postering med biträde af ortens allmoge hålla sin ställning så långt som möjligt, dock alltid med reträtten åt sjösidan.

Under denna dag, den 28. maj, inkom rapport från Åkerman, att den fiendliga styrka, som varit i Jokkas och nu befann sig i Turakkala, erhållit förstärkningar, hvarefter ett anfall mot densamma icke vidare hade någon utsikt att lyckas. Med anledning häraf sände Sandels genast ett order till Åkerman att anfallet mot Turakkala äfvensom hela rörelsen i S:t Michel skulle inställas. Malm borde emellertid vara i Jokkas under ännu två dagar och därunder söka upprätthålla den från Sulkava väntade ryska styrkan. Efter denna tid skulle han draga sig tillbaka till Jorois.³

Den följande dag ankom en ny rapport från Malm af ännu betydligare innehåll: »Fienden utom den styrka af om- 300 man som är i Turakkala by af Jokkas socken, hade ett order ifrån Willmanstrand genom Christina till S:t Michel om en förstärkning af 1,000 man, och ... en betydlig förstärkning väntades ifrån Heinolasidan, som skulle vara uti Hinneri 2 1/2 mil på andra sidan S:t Michell.» Äfven nu var det i det hela väl underrättad. Styrkan i Turakkala torde ej uppgått till mera än högst 200 man. Den omtalade förstärkningen, som inträffat i S:t Michel, var tydligt förut omnämnda Nisofska musketerareregementet. Äfven innefattades häruti äfven den från Fredrikshamn kommande Kristina kommande ulanhalfskvadronen, hvilken in-

Sandels: Kort sammandrag etc., sid. 82.

Order till fältväbeln Åkerman 28. maj.

Order till Malm 28. maj.

ryckte i S:t Michel ungefär samtidigt med Nisofska musketerereregimentet. Den »betydliga corpsen» från Heinolasidan utgjordes af generalmajor Borosdins förut omnämnda detaschement.¹ Ungefär samtidigt med Malms rapport inkom meddelande från fältväbel Åkerman, att en kår om 400 man uppbrutit från Nyslott och slagit läger vid Kallis-laks.² »Kåren» i fråga var den bataljon af Revelska musketerereregimentet, som af Obrjeskoff framsändts till Parkumäki.

På grund af dessa underrättelser fick Malm order att utrymma Jokkas, om sådant kräfdes, redan före utgången af de tvenne dagarna. Till befälhafvaren i Varkaus, major Schildt, sändes nya förhållningsorder, afseende ett skärpande af bevaknings- och spaningstjänsten samt ytterligare förberedelser för försvaret. Vidare sändes order till major Grotenfelt i Jorois att för en öfverlägsen fiende retirera mot Kuopio, sedan han rifvit bron vid Kuvansikoski strax söder om Varkaus. Sandels begaf sig därefter, den 30. maj, till Kuopio.

På vägen Rautalampi—Koivisto hade, såsom förut är nämndt, trupper utsändts i tvenne omgångar, senast en styrka under kapten Spåre enligt order den 24. maj. Den ryska afdelning, som Tavaststjerna inrapporterat, utgjordes af 60 man under befäl af fänriken Podlutskij³ och sannolikt tillhörande Villmanstrandska garnisonsbataljonen. Från Spåre hade sedermera rapport ingått, att två ryska regementen vore i anmarsch mot Kuopio på vägen öfver Saarijärvi. Härmed torde hafva åsyftats det 24. jägareregimentet, hvilket under öfverste Vlastoffs befäl jämte kapten Serbins detaschement (se sid. 164—165) afsändts öfver Perho till

¹ Se sid. 330, not 1.

² Sandels: Kort sammandrag etc., sid. 33.

³ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{30. maj}{1. juni}$.

ärvi »till betäckande af transporter», och hvilket regementet den 30. maj,¹ framkom till Saarijärvi, hvarifrån ett regement utskickades till Honkola.

Generalen hade, på grund af Spåres rapport, den 26. befallning afresa till Koivisto — mot hvilken by den svenska armén emellertid framträngt — i ändamål att där träffa och besätta anordningar mot en öfverlägsen fiende, såsom förberedde af broar, bortförande af färjor och båtar m. m. — Enligt Sandels' detaljerade instruktion. Tack vare Fahns ingripande kom Koivisto, som redan besatts af svenskarna, åter i svenskarnes våld den 30. maj. Om denna fiendes rapporterade han följande dag: »Efter inhämtade uplysningar om fiendens styrka och ställning, beslöt jag att angripa honom oaktadt den förstärkning han hade fått ifrån Saarijärvi erhållit, och upbröt den 29. maj kl. 6. efter middagen, samt ankom igenom en aldeles osannskogs väg klockan 1 om natten helt nära till Koivisto. Utan att af någon fiendens förpost blifva observerad. — Under lieutenanten Tavaststjerna samt fenderikens kompanibottens regemente grefve Cronhjelm detacherades 50. man för att kringrädda byen och afskära fienden från förnödenheter, men som straxt derpå fiendens larmtrummor tillkom, gaf jag ut förordningen att vi voro upptäckte, och jag befarade att han ämnade antända magasinerna, vågade jag ej längre uppskjuta honom, utan attackerade genast de tvänne gårdar hvar af hvilka var posterad, utan att jag, oaktadt fiendens skjutande, kom på 50 stegs afstånd lät lossa något skott, då fienden gjorde ett häftigt men kort motstånd i största ordning, sedan dess befälhafvare, enligt de säkra underlystelser jag sedermera erhållit, redan vid första skotten, och obehärdnad bort sprungit till den nära belägne skogen, dit han af sin trouppe nu äfven följdes med

högstens operationsjournal ^{26. maj}
7. juni.

den skyndsamhet at ej flere än 27 fångar kunde göras, hvaribland 9 äro blesserade, hvarförutan fienden i döds-kutne förlorade 11 man. Å vår sida äro 2 man af Savolax jägare och 3 af Cajana bataillon blesserade men ingen döds-kuten.»

Emellertid drogo svenskarne icke fördel af sin framgång. Kapten Spåre, hvilken, sedan Fahlander efter väl förrättadt värf lämnat Koivisto, återtog befälet öfver styrkan på Rautalampivägen, företog sig nämligen att — med anledning af meddelande från en länsman i Saarijärvi, det en rysk styrka om 2,000 man den 26. maj anländt till Kars-tula — utrymma Koivisto och utdela större delen af därvarande förråd till allmogen, då bristen på hästar hindrade deras undanförande, hvarefter han återvände till Kivisalmi.

Ungefär samtidigt gick Malm tillbaka till Jorois, emedan han icke längre vågade kvarstå vid Jokkas af fruktan att blifva afskuren. Han visste nu meddela, att den fiendliga styrkan i trakten af S:t Michel erhållit betydliga förstärkningar såväl från Villmanstrands- som från Heinolahället, bland annat 12 st. större och mindre metallkanoner, hvaremot de trupper, som framryckt öfver Sulkava mot Jokkas, återvändt mot Nyslott.

Äfven dessa uppgifter voro, med undantag af dem som rörde förstärkningarna från Heinolahället, riktiga. Det kompani af Schlüsselburgska garnisonen, hvilket marscherat från Nyslott för att förena sig med den från Jokkas retirerande ryska afdelningen, hade vändt om, alldenstund det kommit för sent för att lösa sin uppgift. I S:t Michel återigen inträffade före den 2. juni: Asofska musketerareregementet, 14. artilleribrigadens kompani,¹ den styrka, som

¹ Kanonerna, hvilka måst lemnas vid Suomenneni, liksom trossen bars till en början af manskapet, men måste slutligen lämnas efter. Barclay de Tolly till Buxhöwden $\frac{15}{27}$ maj.

från Jokkas, och hvilken nu sammanslogs med den
Lukiska bataljonen¹ samt 3. jägarregementet. Några
enare anlände ytterligare dit Lifgrenadierregemen-
ten ulanskvadron.² Gardesjägarbataljonen, 2 ulan-
er och gardesartilleriet framryckte däremot öfver
mot Jokkas, med order att i hvarje fall söka hålla
den ställe, där de torde hafva befunnit sig den

brigadens läge i slutet af maj var tydligen sådant,
att tankar på ytterligare offensiv från svensk sida
uppgifvas. Huru Sandels, hvilken, såsom nämnt,
idtagit åtgärder för att draga sina främsta afdel-
ningar tillbaka, uppfattade läget vid denna tid framgår af
följande berättelse:⁴

»Minst tillfredsställande brigad chefen kunde vänta
att få i sina rapporter», säger han. »Denna brigad hade varit
enligt att genom anförarnes kloka och verksamma dis-
positioner, i förening med befälets och soldatens mod och
enhet utmärka sig: Den hade under 50 mils fram-
ryckning sett fienden på alla punkter vika — ej för dess
enhet, utan för dess *djerfhet* och *styrka* — egen-
som utmärka hvarje folk som försvarar sin frihet
och krigare, som känner sina pligter: den hade befriat
sju magasin, utom flere transporter, hvilka icke alle-
nast utan längre tid afhjelpat brigadens behof, utan ock till
förförat öfriga arméen, slagit omkring 200 och
idtagit 850 man, eröfrat trophéer, bevärning och en

Clay de Tolly till Buxhöwden $\frac{20. \text{maj}}{1 \text{ juni.}}$

Buxhöwdens operationsjournal $\frac{24. \text{maj}}{5 \text{ juni.}}$

Reseskjott till krigsministern $\frac{29. \text{maj}}{4 \text{ juni.}}$

Sandels: Kort sammandrag etc., sid. 35.

Sandels krig 1808 och 1809. III.

myckenhet andre effecter, samt, med ett ord, haft en lysande framgång och i alla afseenden en fördelaktig utsigt. Af ofvannämde rapporter upplystes, att brigaden hotades med anfall af en på flere vägar, antågande, mer än fyrdubbelt öfverlägsen fiende. Brigadens belägenhet var så mycket vådligare, som ingen secours var att vänta och fienden genom Sveaborgs och Svartholmens kapitulationer blifvit satt i tillfälle att draga sine trupper derifrån och använda hela dess styrka mot en genom flere affairer sammansmulten, redan vid krigets början, obetydlig armée. Alla omständigheter förenade sig således att ombyta scenen.»

Hädanefter blef det brigadens lott att gå försvarsvis tillväga. Steg för steg måste man åter uppgifva, hvad som förut vunnits genom de sällsynt djärft planlagda och väl utförda operationerna — »den brillantaste campagne svenska trupper på flere tider gjordt.»¹

II. Andra operationsskedet.

Operationer mellan Savolaks gräns och Kuopio.

Grunderna för användandet af de ryska stridskrafter, hvilka nu sammandrogos i och för operationer på östra krigsskådeplatsen, framlades, såsom förut angifvits,² i den allmänna plan för sommarfälttåget, som general Buxhövden insände till kejsaren den 18. maj.

De närmast till hands befintliga garnisonstrupperna jämte de afdelningar, som under maj månad vikit söderut vid svenskarnes framträngande genom Savolaks, skulle bilda ett avantgarde med uppgift att framrycka mot Kuopio, hejda svenskarne samt bringa befolkningen till ordning

¹ Klingspor till Sandels 2. juni.

² Sid. 159—161 och bil. 19.

och lugn. För en öfverlägsen motståndare hade detta avantgarde att draga sig tillbaka till Nyslott. Hufvudkrafterna af Barclay de Tollys kår skulle, såsom vi erinra oss, från sina samlingsplatser beslutsamt framrycka öfver Kuopio för att, »om fienden förstärker sig mot 5. divisionen, på kortaste väg antingen falla honom i flanken eller afspärra hans återtågsväg.» Sistnämnda division borde samtidigt söka hejda och sysselsätta de svenska trupperna på kustvägen för att underlätta Kuopiokårens uppgift. Vände sig åter svenskarne med sina hufvudkrafter mot Barclay de Tollys kår, skulle denna afvakta samverkan på motsvarande sätt från 5. divisionens sida.

Innan Buxhöwden erhållit del af kejsarens omdöme om denna sin plan, utfärdade han den 26. maj till Barclay de Tolly följande här i utdrag återgifna föreskrifter:

»Eders Excellens' förenade kår skall hafva till mål:

1) Att hastigt marschera raka vägen åt Kuopiohället för att så mycket som möjligt förhindra fiendens förstärkande och därigenom dämpa invånarnes resning, hvilken, om den får gripa omkring sig, kan blifva ytterst farlig. Genom besättandet af Suomen [Suomenniemi?] och Kuopio, och i synnerhet byarna Gschalarando [Rissalanranta?] och Tojvala, på andra sidan sjön Kalavai [Kallavesi], betages fienden alla möjligheter: å ena sidan att kringgå och oroa generallöjtnant Rajefskis kår, som ännu den 7. innehade positionen vid Gamlakarleby, och å andra sidan att utsträcka sina operationer och uppviglingar till Karelen, åt hvilken trakt Eders Excellens till följd af invånarnes oroliga sinnelag och närheten till gränsen äfven bör vända uppmärksamheten.

2) För att påskynda verkställigheten af detta skall Eders Excellens, ifall omständigheterna det tillåta, afsända så långt fram som möjligt och på alla vägar flygande

detaschement, hvilka genom sin snabbhet injaga fruktan och beundran hos befolkningen, och genom lyckade företag mot liknande fiendliga detaschement betaga fienden alla utsikter och tvinga honom att öfvergå från anfalls- till försvarsoperationer.

3) Jag lämnar Eder ej föreskrift om de vägar, ni bör marschera. Fiendens ställning och terrängförhållandena böra bestämma edra operationer; jag hoppas härvid, att de af Eder vidtagna mått och steg skola rättfärdiga den tillit och de förhoppningar, som jag och Kejsaren själf ställa på Eder. Dock finner jag nödigt anmärka, att härvarande terrängförhållanden kunna bjuda många hinder för fiendens besegrande, om man börjar med att anfalla honom endast i fronten, ty stundom kunna ett par bataljoner vara nog för att uppehålla stora styrkor. Framgången af ett krig i denna trakt beror hufvudsakligen på en skicklig planläggning af marscherne med hänsyn till att på gångstigar och mindre sidovägar kringgå fienden, öfverträffa honom i marschhastighet och därigenom bereda sig möjlighet att falla honom i ryggen. Dessutom bör man oupphörligen oroa motståndaren med lätta trupper för att genom öfverraskningar afleda hans uppmärksamhet samt splittra hans krafter och bringa honom i okunighet och tvifvel angående våra företag, sålunda döljande våra truppers styrka och tvingande honom att lämna fördelaktiga positioner.

4) Om Ni mot all förmodan finner, att fienden är stark, så bör ni taga verksamma mått och steg till försvar och disponera trupperna så, att de skydda våra gamla gränser, samt ej tillåta honom att kringgå Er eller göra diversioner på aflägsna vägar.

5) Jag bifogar härhos kopia af den föreskrift,¹ som jag lämnat generallöjtnant Rajefski, till öfvervägande och för

¹ Sid. 162 och bil. 20.

lig samverkan vid de tillfällen, som särskildt hän- till Eders Excellens. Häraf behagar ni se, att nken i alla edra operationer i allmänhet bör vara om hastighet i rörelserna vinna tid, rikta eder direkt mot Uleåborg och söka före fienden komma na plats för att om möjligt taga honom i ryggen ingen slå honom eller tvinga honom att nedlägg

id som särskildt faller i ögonen vid betraktandet af reskrifter är det allmänna sättet för operationer- rande, hvilket icke tillämpats under vinterfälttåget, n Sandels med så stor framgång användt. Detta sade dock bättre för den, som uppträdde i eget land, och understödd af en tillgifven befolkning.

lighet med dessa allmänna föreskrifter skulle nu de Tolly börja sina operationer. Emellertid för- nträdandet af truppernas framryckning af flera skäl. h främst öfverskattades svenskarnes styrka. Barc- Tolly trodde, såsom han i sin rapport den 1. juni ett motståndaren ensamt i Jokkas hade 3,000 man. nd häraf ville han, innan operationerna började, det fullständiga afslutandet af kårens samling, ta så mycket mera, som skyddet af förbindel- ll följd af den rådande andan bland befolknin- fde ej ringa styrka. Därtill kom att någon fram- g ej kunde begynna, förrän kårens förplägnad un- närmaste framtiden tryggats. Detta var så mycket aktpåliggande, som Barclay de Tolly nära nog ute- var hänvisad till proviantering genom tillförsel kt område, alldenstund krigsortens tillgångar, i sig ej ymniga, redan förut tagits i anspråk.¹ Till

Barclay de Tollys rapporter i maj och juni.

följd af Barclays framställning i detta ämne¹ gaf krigsministern den allmänna föreskriften, att militärguvernören general Obrjeskoff skulle ombesörja anskaffandet af lifsmedel för Kuopiokåren, äfvensom att kårens rörelser skulle rättas efter förplägnadsförhållandena, så att icke provianteringssvårigheter tvingade till återgående rörelser, hvilket kunde komma att ofördelaktigt inverka på befolkningen.²

Under en kort tid kunde trupperna förplägas genom anlåtande af förrådstillgångarna vid samlingsorterna i St Michel och Nyslott. Dessutom medfördes enligt Buxhöwdens order, vid öfverskridandet af gränsen reservproviant för 10 dagar.³ Uppgörelse angående transport af förnödheterna från S:t Michel visade sig vara en ganska svår sak, alldenstund invånarne dels utrymt sina bostäder, dels undandrog sig tillhandahållandet af transportmedel. Under sådana förhållanden återstod intet annat än att för framforslingen landvägen anlita truppernas egna fordon och hästar. Sjötransporter förbereddes genom samlandet af båtar. På grund af traktens osäkerhet⁴ kunde dylika dock ej komma till vidsträcktare användning, innan operationerna fortskridit någon tid. För att emellertid söka trygga dem gjorde Obrjeskoff framställning⁵ om utrustning af en del af Saimaflottiljen, men kanonbåtarna blefvo ej färdiga förrän i slutet af juni månad. Magasinen i Nyslott och S:t Michel fylldes under tiden genom transporter på Saima från Villmanstrand⁶ samt landsvägstransport från Kristina.

¹ Barclay de Tolly till Obrjeskoff $\frac{8.}{20.}$ maj.

² Krigsministern till Obrjeskoff $\frac{8.}{20.}$ och till Barclay de Tolly $\frac{13.}{25.}$ maj.

³ Buxhöwden till Barclay de Tolly $\frac{4.}{16.}$ maj.

⁴ Barclay de Tolly till Buxhöwden $\frac{15.}{27.}$ juni.

⁵ Obrjeskoff till krigsministern $\frac{10.}{20.}$ maj.

⁶ Barclay de Tolly till Buxhöwden $\frac{20.}{1.}$ maj
1. juni.

an de ryska truppernas framryckning sålunda för-
 , var Sandels sysselsatt med vidtagandet af en del
 hetsmått, för att icke hans på så många detasche-
 uppdelade brigad skulle utsättas för att blifva del-
 ren. Framträngde fienden öfver Kivisalmi eller
 äki mot Vehmasmäki, råkade nämligen detasche-
 a i Varkaus och Jorois i fara att blifva afskurna
 rtågsvägen till Kuopio. Ett förstärkande af kapten
 trupper vid Kivisalmi blef därför brigadchefens
 omsorg. Till den ändan erhöll major von Essen
 a maj order att följande dag uppbryta med den i
 kvarvarande delen af Österbottens bataljon, om-
 50 man, jämte de två i Kuopio befintliga 3- $\&$ ka-
 och marschera till Suonejoki, med den dubbla upp-
 att skydda vägknuten vid Vehmasmäki samt, om
 rades, upptaga Spåres trupper. Från Suonejoki
 50 man framsändas till trakten af Kutumäki till
 de af Pieksämäkivägen, där träda i förbindelse
 på vägen till Koivisto framsända trupperna samt,
 händelse fienden påträngde öfver Pieksämäki, in-
 sådan ställning, att nämnda trupper hunne draga
 aka mot Suonejoki.

kapten Spåre, som samtidigt fick uppbära skarpt
 för sin endast på lösa rykten verkställda reträtt
 isalmi, sände Sandels befallning¹ att ovillkorligen
 illningen därstädes, till dess förstärkning eller vidare
 nlände. Bron öfver Laukkas ström vid Koivisto
 grund förstöras. Fahlander, hvilken ditills endast
 iga uppdrag utsändts åt detta håll, erhöll nu ständigt
 d Kivisalmi.² Han ålades särskildt att genom spe-
 sända »directe öfver ödemarkerne den ginaste vägen

¹der till Spåre 1. juni.

²der till Fahlander 2. juni.

till Sarijerfvi och därifrån framåt så långt han kan komma, kontrollera riktigheten af ingångna upplysningar (lämnade genom skolmästaren Hellgren till underlöjtnant Tavaststjerna), enligt hvilka de ryska trupperna retirerat från Gamlakarleby, en svensk brigad vore i anmarsch åt Saarijärvi samt slutligen de i Koivisto och Saarijärvi befintliga ryssarne dragit sig åt Tavastland.¹

Sandels träffade därefter åtgärder för stärkandet af försvaret i Jorois och Varkaus, hvilka orter han icke ville släppa, förr än fiendens påträngande tvunge därtill. Vidkommande försvaret af Jorois anbefalldes han, att, om ryssarne ej ännu tagit Rantasalmi, deras uppmärksamhet skulle dragas åt detta håll genom att man dit utsände en expedition sjöledes och genom dennas aflösande med än större och än mindre styrkor förvillade om rätta ändamålet.² För försvaret af Varkaus gaf Sandels ytterligare förhållningsorder, utöfver hvad han anbefallt den 26. och 30. maj. Till Kuvansikoski pass skulle om möjligt framsändas tvenne af de större artilleripjeserna för samverkan med Grotenfelts jägare, hvilka där skulle upptaga strid.³ Posterin-garna vid Taipale och Rantasalmi borde kvarstå så länge som möjligt. Alla befintliga båtar — de uppgingo till ett 40-tal⁴ — skulle samlas på ett ställe för att vara till hands vid reträtten. För öfrigt arbetades med all drift på försvarsanordningar vid Varkaus. Förnaglade gröfre kanoner

¹ Ryssarnes reträtt från Gamlakarleby skedde dock, såsom förut nämnts, ej förrän natten till den 14. juni. Med den svenska brigad, som var i anmarsch åt Saarijärvi, afses tydligen von Fieandts detachement, hvilket afgick från Himanko den 1. juni. Angående de flentliga afdelnin-garna på Koivistovägen se sid. 110 samt 164—165.

² Order till Grotenfelt 2. juni.

³ Order till Schildt 2. juni.

⁴ Schildts rapport 4. juni.

rades och sattes i brukbart skick. Batterier uppförde 6- $\&$ slangorna och de 12- $\&$ kanonerna.¹ Krut af upphandlades för förfärdigande af ammunition. Arjeser, som ej användes, sändes sjöledes till Toivala och Paukarlaks upptogos ur vattnet de tio nickor, som 4. brigadens reträtt i mars blifvit sänkta.² För försvaret i trakten af Kuopio utfördes en del försvarsarbeten vid Henriksnäs, hvarjämte förråd och föremåter i Kuopio öfverfördes till Toivala.³ Dit samlade efter hand största delen af de förråd, som tagits i Sävirva, Jorois, Varkaus och Rautalampi.⁴ För att förbereda försvaret åt sjösidan hade Sandels reskrifvelse till fältmarskalken den 29. maj anhållit om i tiden fienden kunde väntas hafva i brukbart skick och under förra kriget uti Saimen nyttjade canoner, hvilka han troligen torde begagna till desse kusters försvar och uti Savolax nu mera ej finnes någre fartyg, för försvar åt sjösidan kan påtänkas, få inreda en flottor med båtar⁵ och »lodjor» till kanonbåtar samt bestycka dem med partikanoner eller gaffelnickor. Sandels utbad sig, att några officerare af arméens flotta måtte kommas att härvid biträda. Denna senare anhållan blef till tid ej beviljad.⁶

Burman: Relationer etc., sid. 44.

Sandels till Klingspor 29. maj. Del II, sid. 190, noten.

Notan af detta förråd frånräknats hvad Sandels ansåg brigaden själf — proviant för 2,400 man i tre månader — gafs order om afsändande af det öfverblifna, 100 tunnor råg, 60 tunnor gryn och 200 tunnor i Brahestad att användas af hufvudhären. (Sandels till fältkamrer den 4. maj och 7. juni. Burman: Relationer etc., sid. 44.)

Sandels till Klingspor 4. och 12. juni.

Inspekvison af dylika utfärdades genom vederbörlig landshöfding den

Klingspor till Sandels 2. juni.

I början af juni erhöll brigaden däremot en välbehöflig förstärkning. I skrifvelse af den 26. maj hade Adlercreutz lofvat Sandels »med första» två 6-å divisioner, återstoden af den dragonskvadron, hvaraf Sandels förut erhållit 20 man, äfvensom Vasa regemente och återstoden af »Uleåborgs nya uppsättning». Dessa trupper — utom Uleåborgs bataljon, hvilken till en början i stället fick order att marschera till Brahestad och därmed utträdde ur brigadförbandet¹ — anlände till Kuopio mellan den 5. och 12. juni. Brigadens styrka ökades härigenom med omkring 700 man och 4 kanoner.

Rapporterna om fienden hade emellertid börjat komma tätare och få ett allvarligare innehåll. Den 4. juni anmälde kapten Spåre, att, enligt utsago af befolkningen, ryssarne föregående dag öfvergått Laukkas ström på flottor och kunde väntas till Kivisalmi under påföljande natt. Det 24. jägareregementet hade nämligen någon af de sista dagarna i maj månad frambeordrats från Saarijärvi till Koivisto. Om den fortsatta framryckningen mot Kivisalmi lämna dock de ryska källorna ingen upplysning.

Till följd af de inkomna underrättelserna befallde Sandels, att von Essens vid Suonejoki befintliga styrka, inemot 80 man (sedan ett tjugotal utsändts till patrullering söderut), och 2 st. 3-å kanoner skulle, för den händelse ingen fiende afhördes på Pieksämäkihället, vid behof afgå till Kivisalmi för att understödja därvarande detaschement.² Den 7. på aftonen visade sig den emot sagda detaschement uppträdande fienden ända framme vid Istumäki, hvarför Fahlander lät fördubbla fältvakten vid Kivisalmi färjställe. Redan kl. 5 på morgonen den 8. syn-

¹ Adlercreutz till Sandels den 6. juni. Jfr anm. & bil. 27.

² Order till von Essen 5. juni.

en anseelig infanterie kolonne på västra stranden af , hvarifrån man ropade åt bönderna efter båtar. Under lät nu hela sin styrka i kedja rycka ned till bogbevuxna stranden samt aflossa några studsareskott i båten, hvilken saknade hvarje betäckning, sedan han varit i husen. Utan att hafva vidtagit några anordningar för öfvergång drogo ryssarne sig då i största hast till Kuopio, kvarlämnande en mindre styrka till strandens bevakning. På eftermiddagen samma dag anlände von Essens öfver till förstärkning.¹

Samtidigt hade Barclay de Tollys kår omsider anträtt Kuopio. Af de i S:t Michel samlade trupperna upptogs de hufvudkrafterna den 2. eller 3. juni och framkommo till Kuopio den 5. Samma dag inträffade därstädes äfven en svensk styrka, som legat vid Puumala. Från Jokkas var sedan den 6. juni ett avantgarde framsändt till Kumbois, bestående af två infanterikompanier och en ulanskvadron. I S:t Michel, där äfven Lifgrenadierregementet jämte en ulanskvadron inträffat, kvarlämnades till en början bataljonen af S:t Mikij-Lukiska musketerareregementet och ett kompani af Villmanstrandska garnisonsbataljonen samt ett fåtal kompanier jämte fyra kanoner.² I Puumala kvarstannade under tiden en mindre styrka gardesjägare och 4 kanoner.³ De angifna platser förblefvo trupperna några dagar, innan de erforderliga provianttransporterna ännu ej inkommit.⁴

Under tiden erhöll Barclay de Tolly från Buxhöwden några skrifter angående framryckningen till Kuopio. Denna

Fahlanders rapport 8. juni.

En kompaniet af Viborgska garnisonsregementet afsändes — ovisst hvilken — till Villmanstrand för att användas på Saimaflottiljen.

Barclay de Tolly till Buxhöwden $\frac{25. \text{ maj}}{6. \text{ juni.}}$

Barclay de Tolly till Buxhöwden $\frac{21. \text{ maj}}{12. \text{ juni.}}$

borde lämpligen ske på det sätt, att de svenska trupperna i Jorois och Varkaus sysselsattes i fronten, medan en kolonn raskt framryckte öfver Pieksämäki för att från detta håll för de framskjutna svenska afdelningarna afskära åter-tåget till Kuopio. Om nämnda kolonn mötte starkare motstånd, skulle trupperna på Varkausvägen framgå till kraftig offensiv.¹

Plan XVIII.

Den 9. juni uppbröto Lifgrenadierregementet, en ulanskvadron, 50 kosacker och fyra kanoner från St Michel² under befäl af generalmajor Lobanoff och marscherade till Pieksämäki. Vid framkomsten dit den 12. juni förenade sig med dessa trupper en del af den styrka, som legat i Jokkas, nämligen gardesjägarbataljonen, Asofska musketerareregementet, 1 tropp ulaner, 10 kanoner och halfva ingenjörkompaniet.³ I Jokkas kvarstannade Nisofska regementet, 3. jägareregementet, 2 ulanskvadroner och 8 kanoner till den 11. juni, då de afmarscherade till vägknuten vid Kumbois, där Revelska regementet, åtföljdt af 1 ulanskvadron och 3 kanoner, tillstötte öfver Rantasalmi från Parkumäki.⁴

Den 12. på morgonen stötte denna kolonns avantgarde på den svenska ställningen vid Jorois. Denna var vald bakom Jorois ström med en insjö och en vik af Saimen till flankstöd; och stod nu här till Grotenfelts förfogande äfven Malms detaschement efter dess tillbakagång från Jokkas. Strömmen, djup och med sumpiga stränder, var ett godt fronthinder. Endast ett vad fanns, beläget omedelbart i när-

¹ Buxhöwden till Barclay de Tolly $\frac{26. \text{ maj}}{7. \text{ juni}}$

² Angående tidpunkten, då bataljonen af Velikij-Lukiska musketerareregementet och kompaniet af Villmanstrandska garnisonsbataljonen lämnade St. Michel, föreligger ingen uppgift.

³ Barclay de Tolly till Buxhöwden $\frac{31. \text{ maj}}{12. \text{ juni}}$

⁴ Barclay de Tolly till Buxhöwden $\frac{25. \text{ maj}}{9. \text{ juni}}$ och $\frac{31. \text{ maj}}{12. \text{ juni}}$. Buxhöwdens operationsjournal $\frac{5.}{17. \text{ juni}}$.

af vägen och behärskad af en från Varkaus fram-
 -8 pjes. De två broarna öfver strömmen hade för-

ryssarnes första åtgärd var att undersöka, om ställ-
 -s högra flygel kunde kringgås. När detta befanns
 -gt, började man bygga flottar på en dold plats i när-
 -af åns utlopp. Under tiden öppnade några kanoner
 -edan jägare framsändes till stranden, där de kommo
 - med svenska tiraljörer. Elden fortgick med några
 -t ända till den 14. på morgonen. Under skottväx-
 -sammanförde ryssarne sina nu färdiga farkoster och
 -e öfvergången. Grotenfelts trupper anträdde åter-
 -till Varkaus, först när en del af fiendens styrka satt
 -t på åns norra sida, hvarför den 6-8 kanonen ej hann
 -undan, utan föll i ryssarnes händer. Förlusterna i
 -och sårade vid Jorois uppgingo till omkring 10 man
 -nska och 50 på ryska sidan.¹

tr att underlätta de vid Varkaus kvarstående trup-
 -återtåg hade major Roos med i Kuopio och Toivala
 -rande delar af Österbottens och Västerbottens batal-
 -jämte 40 dragoner af Sandels afsändts till Vehmas-
 -Därifrån afgingo 100 man jämte dragonerna till Ku-
 -att förstärka den afdelning, som i början af måna-
 -är tagit uppställning. Vid Vehmasmäki skulle »det
 -a motstånd» göras.² Nödgades man uppgifva plat-
 -de Roos att besätta en upptagsställning vid Henriks-
 -varest 30 man lämnades för utförande af befästnings-
 -n. Artilleriställning vid sistnämnda ort var redan
 -, och brigadens 6-8 kanoner voro uppställda i den-
 -sedan den 10. juni.

Grotenfelts rapport 7. juni. Barclay de Tolly till Buxhöwden $\frac{5}{17}$.

Order till Roos 10. juni.

Nämnda anordningar föranleddes förnämligast af underrättelsen om ryska truppers framryckning på Pieksämäki-vägen. För att genom en våldsam rekognosering undersöka den frammarscherande kolonnens styrka, som af patruller betydligt underskattats,¹ utgick kaptenen vid Österbottens regemente Söderhielm, som hade befälet i Kutumäki, den 13. juni från denna ort med ett större detaschement. Det visade sig snart, att fienden var ganska stark, och flyende bönder berättade, att »flere kolonner» vore i anmarsch, tillsammans uppgående till 2,000 man.² Söderhielm återvände då till Kutumäki. Dit hade under tiden anländt till förstärkning två 3- \bar{a} kanoner från Kivisalmi under betäckning af en afdelning Österbottningar, som dock efter verkställt uppdrag under natten återvände.³

Generalmajor Lobanoffs kolonn hade emellertid den 12. juni anländt till Pieksämäki. Följande dag framsändes därifrån till Surnumäki under befäl af öfverste Selenin ett avantgarde, bestående af 2 kompanier af Lifgrenadierregementet, 2 kompanier af Asofska musketerareregementet, ett kompani af gardesjägarebataljonen, 50 kosacker samt minörhalfkompaniet. I Surnumäki befann sig en från Kutumäki framsänd svensk fältvakt, hvilken nu gick tillbaka till Viipero. Då det ryska avantgardet den 14. juni fortsatte sin frammarsch, ryckte fältvakten in till Kutumäki, och infanteriet i kapten Söderhielms detaschement spridde sig i kedja bakom en söder om byn rinnande å. Det ryska avantgardet utvecklades, sedan det hunnit fram till motståndarens ställning, på båda sidor om vägen. Efter 1 $\frac{1}{2}$ timmes kanon-

¹ Underrättelsen om fiendens anmarsch hade svenskarne först förskaffat sig genom att taga del af ryska proklamationer, som under pågående gudstjänst fråntagits en präst, sysselsatt med deras uppläsande i kyrkan. (Sandels till Klingspor 14. juni.)

² Söderhielms rapport 13. juni.

³ Söderhielms rapport 15. juni.

svärseld från båda stränderna under obetydliga för-
 anlände gardesjägarebataljonens återstående kompa-
 nmt tvenne kanoner under öfversten Potemkin till det
 avantgardets understöd. De förstärkande trupperna
 ckte genom skogen mot ställningens vänstra flank.
 ielms afdelning gick då tillbaka.¹ Under vägen sökte
 terligare sätta sig till motvärn, men måste draga sig
 norrut mot Suonejoki, innan Fahlanders kolonn från
 ampi hunnit passera. Vid Jauhomaiki tillstötte den
 ämnda betäckningen af Österbottens regemente, hvil-
 nder sin återmarsch till Kivisalmi vändt om, då
 xlingen hördes.²

ssarne förföljde till Jauhomaiki, dit de anlände vid
 t. Följande morgon framsändes de två kompanier
 fska musketerareregementet, hvilka tillhörde avant-
 jänte en kanon till Rautalampi. Framryckningen
 es därefter samma väg som Söderhielm gått till-
 sedan de detascherade kompanierna ersatts med två
 ier af Lifgrenadierregementet. Den 15 på aftonen
 Suonejoki,³ medan hufvudkrafterna af general Lo-
 kolonn framkommo till trakten af Kutumäki.

Plan XVIII.

nom ryssarnes framträngande på Pieksämäkivägen
 ll Suonejoki blef Fahlanders detaschement afskuret
 ägen till Kuopio och afdelningen på Varkausvägen
 fara att dela samma öde.

n torde knappt kunna förneka, det Sandels' under-
 t att i tid draga sina trupper tillbaka till Suonejoki
 ehmasmäki försatt brigaden i ett ganska vanskligt
 Tack vare lyckliga tillfälligheter, underbefälhaf-
 rådighet och Sandels' energiska åtgärder för att

Potemkins rapport $\frac{2}{15}$. juni.

Söderhielms rapport 15. juni.

Selenins rapport $\frac{6}{18}$. juni.

godtgöra det försummade, räddade sig emellertid de svenska detaschementerna undan faran.

Vid underrättelsen om starkare fientliga krafters framryckning från Pieksämäki hade nämligen Sandels skyndat att sätta sig i förbindelse med sina detaschementer i afsikt att samla dem i trakten af Suonejoki. Först sändes befallning till Fahlander att, såvida det ej redan skett, med kvarlämnande af endast några man till passets bevakning, omedelbart afgå från Kivisalmi och draga sig till Kutumäki samt där göra motstånd, om fienden anryckte. I nödfall skulle reträtten fortsättas till Suonejoki, där han ägde att »i möjligaste längsta försvara sig». Endast steg för steg finge han sedan draga sig mot Henriksnäs.¹ Befälhafvaren för trupperna i Vehmasmäki, hvilka hittills utgjort en reserv till de framsända afdelningarna, erhöll därefter order att fortast möjligt framrycka till Suonejoki.² Dit beordrades äfven det i Henriksnäs befintliga 6- α batteriets ena division.³

Vidare sände Sandels order till major Schildt att, sedan han hunnit göra sig underrättad om fiendens styrka, utrymma Varkaus, dock icke förr än den afdelning, som stått i Jorois inträffat. Återtåget skulle, om fienden på Pieksämäkivägen framträngt förbi Suonejoki, företagas sjöledes till Henriksnäs. Alla båtar, som ej kunde medföras från Varkaus, borde uppbrännas. Hufvuddelen af Vasa regemente — utom 50 man, kvarlämnade att bestrida bevakningen — afsändes från Kuopio till Vehmasmäki. Därifrån skulle regementet, om inkommande rapporter därtill föranledde, fortsätta marschen till Suonejoki, kvarlämnande en mindre styrka vid Henriksnäs till betäckning åt artilleriet.⁴ Slut-

¹ Order till Fahlander 14. juni.

² Order till Roos 14. juni.

³ Brigadförlag 30. juni.

⁴ Order till Arnkihl och Ugglä 14. juni.

ligen skulle i Kuopio kvarvarande jägare afgå till passet vid Haminanlaks på vägen till Karttula för att där förhindra »tournering» af Henriksnäsställningen.¹

Sandels måste emellertid snart afstå från sin plan att hålla Suonejoki — där han numera själf befann sig — till följd af det sätt, hvarpå händelserna, såsom ofvan beskrifvits, utvecklade sig vid Kutumäki. Härtill tvangs han äfven af tilldragelserna vid Varkaus.² Om läget därstädes den 13. — då meddelande ingått från prosten Bondorff i Pieksämäki, att fienden här framryckte— skref Schildt till Sandels:³

»Hur det [försvaret af Varkaus] kan soutineras, det lämnar jag till Herr Brigad Chefens bedömande, då truppen är utan mat,⁴ och i denna ställning ej kan permitteras, at ute i byarne skaffa sig den: med den styrcka ryssarna forcera, är det gifvit at vi här bli tournerade både efter gl. landsvägen och förbi Ruokojärvi. — Retraiten blir äfventyrlig sedan försvaret är beslutet, ty vattnet har stigit til sådan högd, att en båt med sjuke som i dag skulle afgå til Cuopio, var på vägen at 2:ne gånger kantra; och måste jag sluteligen dela dem på 2:ne båtar, och ännu arbeta de, at taga sig upføre. Jag är brydd huru jag skall

¹ Order till von Gerdtten 15. juni.

² Sandels till Klingspor 20. juni.

³ Schildts rapport 13. juni.

⁴ Att lifsmedelsbrist rådt i Varkaus framgår äfven af Sandels' skrifvelse till Schildt den 1. juli, där han åberopar ett yttrande af vederbörande regementäläkare, enligt hvilket truppen flera gånger måst svälta samt till och med i fyra dagar vara utan föda. Sandels förklarade samtidigt, att detta ej kunde bero af annat än vårdslöshet, alldenstund »Brigaden af Subsistance ämnen haft och ännu har öfverflöd». I skrifvelse samma dag till generalkrigskommissariatet hemställde Sandels, tydligen med anledning af ofvan påpekade förhållande, att »Capitain Andersin» måtte förordnas till »brigadens första fält-Commisarie» med tillsyn öfver fältkameraren Gyldén, hvilken icke med vederbörlig ordning och noggrannhet skött sina göromål.

förhålla mig, ty med den bästa villja, ser jag mig icke kunna vinna ändamålet . . . lyckas det intet, så är det icke mitt fel, ty ställningen är kinkug.»

Under sådana förhållanden inställde Schildt den anbefallda framryckningen till Kuvansikoski, där Grotenfelts detaschement skulle hafva upptagits. Ställningen vid Varkaus besattes emellertid, hvarjämte 100 man infanteri, några dragoner och ett par kanoner utsändes för att hindra fiendens förmodade försök att på en gammal landsväg kringgå högra flygeln.

Natten till den 15. juni lämnade Schildts och Grotenfelts förenade detaschementer Varkaus utan att afvakta fiendens påträngande. De sjuka hade sändts i förväg till Toivala, men i öfrigt bar allt prägeln af en brådstörtad reträtt: 4 st. 12- \bar{a} kanoner, som ej kunde medföras, förnaglades, dess lavetter och hjul förstördes, hvarjämte en 6- \bar{a} pjes sänktes i forsen.¹ Marschen fortsattes följande dag, och under en del af natten till den 16. bivackerade trupperna i närheten af Oravikoski, där Schildt, som ej kände, att Suonejoki redan var i fiendens våld, ämnade afvakta meddelande om dess utrymmande af svenskarne. Fram emot middagen den 16. anlände emellertid order från Sandels om oförtöfvad reträtt till Vehmasmäki, dit trupperna anlände kl. 3 e. m.

Den 15. juni på morgonen — några få timmar efter svenskarnes afmarsch — framkom avantgardet af ryssarnes högra kolonn till Varkaus, där hufvudkrafterna inträffade samma afton.² 3. jägareregementet och minörerna utsändes omedelbart för att iståndsätta de förstörda broarna, medan kosackerna framryckte för att återvinna känningen med

¹ Från rysk sida uppgifves, att 14 kanoner af svenskarne kvarlämnats i Varkaus (Barclay de Tolly till Buxhöwden $\frac{5}{17}$. juni.)

² Barclay de Tolly till Buxhöwden $\frac{5}{17}$. juni.

fienden. Först den 17. kunde marschen försättas. Anledningen till detta för svenskarne välkomna dröjsmål var underhållssvårigheter. General Obrjeskoff hade ordnat förplägnaden så, att hufvudkolonnens trupper, hvilka under marschen underhöllos med från magasinet i St. Michel¹ framförda lifsmedel, vid ankomsten till Varkaus skulle erhålla proviant ur ett från Villmanstrand sjöledes framfördt förråd. Den väntade transporten hade emellertid råkat ut för motvind och ej kunnat uppnå sin bestämmelseort, Varkaus, hvadan förnödenheter nu med truppträngens fordon måste framskaffas från magasin i Rantasalmi.²

Den 18. juni inträffade Barclay de Tolly med hufvudkolonnen i Vehmasmäki.³ Samma dag framkom dit äfven Lobanoffs kolonn. Redan den 16. juni hade emellertid svenskarne lämnat denna ort, dit Söderhielms detachement samma dag anländt. Under skydd af ett starkt arriergarde hade den förenade styrkan gått tillbaka till Henriksnäs.

Endast Fahlanders afdelning saknades. Vid Kivisalmi hade fienden ej synts sedan den 8. juni. Den ryska styrkan befann sig vid denna tid sannolikt i Koivisto, där den i dagarna erhöll order att gå tillbaka åt Saarijärvihället.⁴ Kl. 6 e. m. den 14. erhöll Fahlander — hvilken, såsom nämnt, afsändt sina två kanoner till Söderhielm — brigadchefens order om afmarsch till Kutumäki för att förstärka därvarande afdelning. Marschen anträdades, så snart bevakningen indragits. Omkring 1 1/2 timme efter uppbrottet mötte emellertid ett meddelande från Söderhielm, att fienden, »med både artilleri och infanterie ansenligt förstärkt,» redan sändt trupper till Rautalampi — de Asofska

¹ Barclay de Tolly till Buxhöwden $\frac{25. \text{maj}}{6. \text{juni.}}$

² Barclay de Tolly till Buxhöwden $\frac{3. \text{juni.}}{15.}$

³ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{12.}{24.}$ juni.

⁴ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{6.}{16.}$ juni.

musketerarekompanierna — för att afskåra hans (Fahlanders) reträtt. Under sådana förhållanden återstod för denne intet annat än att vända om till Kivisalmi och därifrån söka taga sig fram på andra vägar till förening med brigaden.¹ Fahlander skildrar sin djärfva och äfventyrliga färd på följande sätt:

»Jag ... embarquerade med manskap och tross på derstädes [i Kivisalmi] varande båtar, hvilka förut blifvit samlade för at i händelse af behof, kunna til detta ändamål nyttjas. Sedan båtarne blifvit på trenne ställen dragne öfver land, ankom jag den 15. kl. 6 eft. midd. till Lietenjemi-Vainikala² hemman i Pieximäki sockn, hvarifrån trossen skickades directe till Kartula. Sergeant Norring af Savolax jägare, med några man i en lätt båt, afsändes för at recognocera om capitain Söderhjelm's detachement ännu vore kvar i Suonijocki, dit jag med trouppen skyndesamt följde efter, i synnerhet sedan flere kanonskått korrt derpå hördes ifrån Suonijocki. Norring återkom kl. 12. om natten med rapport at han varit til svenska fältvagtens vid Suonijocki, och af befälhafvaren vid densamma fått tillsägelse at anmoda mig skynda dit, hvilket också skedde, på sätt at jag kl. 1 för midd. landsteg en half mil ifrån fältvagtstället, men nödgades, för at ej af fienden uptäckas, göra en mils omväg igenom en tät skog til Suonijocki gästgifvaregård. Under marchen berättades mig af en gässe at svenska trupperne et par timmar förut redan derifrån upbruttit, hvilket så väl igenom en utsänd kunskapares berättelse, som straxt derpå igenom fiendens talande och rop på alla sidor omkring oss, fullkomligen bekräftades. Jag beslöt då at återgå til båtarne, men vid ankomsten til stranden, hade vakten som til deras bevakande var

¹ Fahlanders rapport 19. juni.

² Möjligen afses härmed Lietemäki (nordväst om Suonejoki).

annad, redan med båtarna begifvit sig derifrån, af som jag sedermera inhämtat, at bönder berättadt at jag med trouppen redan var tagen af fienden, och borde skynda sig derifrån. För mig återstod således at än at igenom ödemarken leta mig fram till Karpell af Kuopio sokn, samt derifrån til brigaden i Kuopio, en marsche af vid pass 8 mil, hvilken äfven vid Kuopio värdställdes, så at detachementet den 17. oktober inträffade på sistnämnde ställe, utan annan förlust som jag saknade, hvilka förmodeligen af trötthet blifvit utslagna, samt således troligen ännu torde sig in-

författare¹ yttrar om Fahlanders förhållande vid detta tillfälle med rätta: »Det är icke nog för en befälhafvare att äga bravoure, han bör äfven äga rådighet, då oförutsebara händelser inträffa, och framför allt en noggrann undersökning af landet. Hade någon af dessa talenter felats vid detta tillfälle, så hade säkert hela detachementet varit utslagna.»

Henriksnäs vardt på detta sätt brigadens hela styrka utslagna den 17. Olägenheterna af ett försvar på denna plats framträdde emellertid snart. Sagda dag inrapporterades till kommandoföraren, att fientliga afdelningar med tydlig syfte att kringgå högra flygeln togo sig öfver till Karttunen i riktning mot Haminanlaks. Sandels måste skydda sig för denna fara detaschera 300 man och utgick under Dunckers befäl till den hotade punkten. Enligt berättelse ingick tillika, att fienden på medförda pontonger och båtar äfven sökte kringgå ställningens vänstra sida. Ryska kanonslupar kunde därtill väntas snart inkomma. Under sådana omständigheter, och då ryssarne upp-

¹ Herman: Relation etc., sid. 48.

skattades till öfver 4,000 man¹ med 18 kanoner och några haubitser, fann Sandels rådligast att i tid och med god ordning verkställa den svåra och förr eller senare oundvikliga öfvergången till Toivala.²

Då de flesta förnödenheter samt trossen förut befunno sig å sistnämnda ort, kunde trupperna redan den 18. på morgonen börja sättas öfver. Först fördes kavalleriet och det »umbärliga» artilleriet öfver Kallavesi, därefter infanteriet bataljonsvis.³ Erforderliga båtar hade anskaffats i trakten af Kuopio. Kl. 5 e. m. var hela brigaden i Toivala utom 300 man af Vasa regemente och 50 jägare samt två 6-å kanoner. Dessa trupper utgjorde arriergarde och kvarstannade, till dess hufvudstyrkan hunnit öfver. Till undvikande af öfverrumpling framsändes från detsamma en fältvakt om 50 man. Medan arriergardets hufvudkrafter på aftonen höllo på att inskeppas, anfölls denna fältvakt af delar af det ryska avantgardet,⁴ hvarvid ett par man blefvo sårade. Sandels, som själf stannat i staden, sände då 100 man af Vasa regemente till förstärkning, hvarefter de återstående och slutligen äfven fältvakten öfverfördes till Toivala.

Samtidigt med Sandels' trupper lämnade äfven landsstaten Kuopio och öfverflyttade till nyssnämnda ort.⁴

¹ I Sandels: Kort sammandrag etc., sid. 43, säges: »mer än 5,000 man af Rysslands kärntrupper och gardes regementen».

² Sandels till Klingspor 20. juni.

³ Sandels: Kort sammandrag etc., sid. 45.

⁴ Bland landshöfdingeskrifvelser i riksarkivet återfinnes följande handling, där landshöfding Vibelius utvecklar de skäl, som förmådde honom att lämna Kuopio samtidigt med att Sandels' trupper utrymde staden.

»Aller underdånigste memorial.

Under en tid af 2:ne månader som jag legat under ryska magten och varit nödsakad som en värnlös civil tjänsteman, foga mig til befälhavarens anspråk, har jag samlat nog erfarenhet, för at kunna inse omöjligheten, at åstadkomma något verksamt godt för lännets innevånare. Denna

Barclay de Tollays avantgarde, bestående af gardesbataljonen, 1 kompani af Lifgrenadierregementet, 1 kvadron, 30 kosacker och en minörafdelning, inryckte i

landet är samlad en tid, då ryska trupper kommo in i landet, på gänska declarationer om vänskap och beskydd för landets inneväpnare. Ryska truppernas ströfverier voro oerhörda der de framföro. Derpå följde de transportskjutsar, som till en stor del äro obetalda, dertill utgifven af proviant och fourage persedlar. Under tiden våldköp fördrö och stundom med betalning af räkenpenningar. Misshandlingar och utsämsbeter under transportskjutsarne och i synnerhet de så kallade skjutsar hvarföre ganska sällan annat än stryk utföll, hvilket lika med fullt mått ersattes, så at flere arresteringar i järn såsom det förmaningssteget, af mina då varande förmän äskades, men icke verkställas emedan den anklagade stundom ej kunde namngifvas, ofta gaf sig undan detta prof af vänskap och beskydd. Uttröttad af dessa utsämsbeter sällade sig allmogen til de käcka finska trupperne som återtog och med varmt hjerta hämnades de ledne oförrätter, hvilket på det misshagat ryska magten.

Derpå återtränger en samlad öfverlägsen styrcka in i lähnet. anförd, af generalen Barclay de Tolly, som i en proclamation, hvilken föregår gifver till känna at det höga förtroende är honom updraget, at bedrö så kallade bondeupproret. Dessa allmogens rörelser tillskrifver mig såsom upphofsman till och ledare af, rubricerar mig som uppre, förklarar mig skyldig til svårt straff och vill på mig i anseende embetets värdighet stadga ett afskräckande exempel. Menniskor äro af dessa ursinnige fiender, andre arresterade afförde til Nyslott och dömdkommit i blotta linnen den ämnade medfarten.

Under detta förevetande och då embetets utöfning mig visserligen aldrig förut betros så mycket mindre som allmänna rygget från negden i den stöteliga armeen, dertill bestämmer ryska hof rådet Gadding, förut ut i svensk tjenst men år 1789 för brott rymnd från Svartstjertning till Ryssland; då endast misshandling och våldförande väntar många människolik skulle bero af hvad jag för pina och marter ej motstå at yppa, har jag allmänt varnad om hvad mig hotade, hals afsvud begifvit mig undan fienden, som nu åter besatt Kuopio stad i betydlig styrcka, sedan jag vid svenska befälhafvarens sida satt reteraren och all krono betjening til handräckning, i den lilla del af fienden ej är occuperad, och der jag tills vidare äfven förblifver. Jag kastar mig till Eders kongl. Maj:ts fötter och ber om nåd, at jag måt kvarstadna på stället, då endast min uppoffring utan alt ändamål skulle blifva en följd. . . . All min egendom har gått förlorad.

I sammanhang härmed må nämnas, att Buxhöwden erbjöd landshöfdingen at generalmajor S. W. Carpelan, hvilken dock ej synes hafva mottagit . . . (Handlingar rörande förvaltningen i Finland 1808, del I, sid. 279.)

Kuopio på morgonen den 20. juni, följdt af Revelska och Nisofska musketerareregementena jämte artilleri. För att besätta Rautalampi utsändes ytterligare en afdelning kosacker med uppgift att patrullera till Koivisto.¹

III. Tredje operationsskedet.

Operationer omkring Kuopio.

Plan XIX.

»Brigadens nu intagne position i Toivola synes i anseende till de betydande fördelar som naturen till försvar härstädes erbjuder, icke för det närvarande äfventyrad, i synnerhet sedan alla båtar äro från fiendtliga sidan undanskaffade och hit öfverförde. Dock kan detta ställe ej mindre till sjöss än lands, genom flere omvägar tourneras: I förra fallet blir det fienden möjligt att såväl vid Maninga kapell som längre fram åt Idensalmi med kanonslupar och flottor landsätta trupper, äfvensom ifrån Haminanlax genom anläggande af en väg om $3\frac{1}{2}$ mils längd, till Rokovirda [Ruokovirta] ström i Maninga Kapell² hvilken lätteligen kan öfvervadas, komma åt Idensalmi på stora landsvägen; likväl åtgår till förfärdigande af denne väg öfver en på åtskillige ställen ganska oländig mark, mycket arbete och längre tid.»³

På detta sätt bedömde Sandels ställningen vid Toivola. Han insåg och uppskattade, såsom synes, dess styrka, utan att vara blind för dess svaga punkter. Bland de »omvägar», på hvilka en »tournering» af ställningen kunde äga rum, borde dock äfven nämnts vägen genom Karelen till Jännevirta.

¹ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{12.}{24.}$ juni.

² Af denna sträcka företogs på brigadchefens befallning en noggrann rekognosering af löjtnant Clementeoff. (Clementeoffs rapport 22. juni.)

³ Sandels till Klingspor 20. juni.

brigaden lägrade till en början med hela styrkan vid Toivala, på sätt plan XX angifver. Bevakningen öfverläts åt åtskilliga vakter,³ af hvilka en afhängande postkedja utsattes längs stränderna till för kanonerna samt i ändamål att hindra bortförarbåtar och förekomma obehörig tilläggning vid stranden. En af dessa bevakningsafdelningar var »högvakten» vid Toivala; de öfriga kallades »strandvakter» eller »kanonvakter». På högra flygeln stod den s. k. »magasinsvakten», som sannolikt hade sitt namn däraf, att den fått sin uppgift vid »magasinsstranden» midt för Sorsasalo holme. Befästningsstyrkan uppgick i början till omkring 80 man. Bevakningsvakterna utsändes båtpatruller såväl natt som dag i Karhusalmi sund samt förbi Kelloniemi och Kuopio, samt dagligen patrullerades ned emot Leppävirta för att utspärra, om fientliga kanonslupar skulle visa sig. En »vaktpost» om 150 till 200 man förlades vid gästgifvariet vid Toivala. Öfverste Fahlander fick af brigadchefen i uppdrag att utse och befordra de officerare för bevakningstjänst och stridsberedskap; han erhöll även det omedelbara befälet i lägret.⁴ Under Fahlanders befäl öfverställdes öfverstelöjtnant Conradi befälet på »högra flygeln», öfverstelöjtnant Roos i »centern» och major Schildt på »vänstra flygeln». Ett fältmagasin var upprättadt i Soinila; brigadens sjukhusanstalterna var, sedan de förut i Pulkkila och Temmes sjukhusanstalterna evakuerats till Uleåborg, förlagda till Soinila, dit afvenledes den umbärliga trossen afsändts. De försvarsanstalter, som omedelbart påbörjades vid Toivala, voro: uppförande af batterier på stranden för 6

³ Enligt finska landtmäterikartan, jämförd med kartor i krigsarkivet. En af dessa vakter utsattes, synes bevakningen hafva ombesörjts af vaktposterna på holmarna framför Toivala (Västerbottens bataljons orderjournal).
⁴ En utkikspost omtalas dessutom, detascherad från »magasinsvakten», vid Toivala tora tallen på Toivola backe».

 Brigadorder 19. och 20. juni.

(sedermera 8) kanoner, anordnande af försänkningar i Vaajasalmi och Karhusalmi sund samt iståndsättande af de hopsamlade båtarna, af hvilka de större inreddes till kanonbåtar.¹ Efter det nämnda åtgärder för ordnande af försvaret och bevakningen vid Toivala vidtagits, ansåg Sandels, att denna position icke utan största svårighet kunde forceras.²

Bil. 34.

Mot Sandels' 2,000 man i Toivala stod den 19. juni i trakten af Kuopio den ryska styrkan, uppgående till omkring 6,000 man. Denna var fördelad i tvenne grupper, den ena vid Kuopio, den andra vid Vehmasmäki, hvartill kommo de afdelningar, som detascherats till Rautalampi.

Bil. 35.
Pl. XXI.

Några dagar innan de ryska trupperna inryckte i Kuopio, och förr än kejsarens yttrande angående den ursprungligen framlagda planen för sommarfälttåget hunnit anlända, hade emellertid general Buxhöwden framlagt ett nytt förslag för Kuopiokärens operationer.³ Såsom af redogörelsen för tilldragelserna å västra krigsskådeplatsen framgått, var denna nya operationsplan — hvars väsentligaste innehåll redan i det föregående återgifvits⁴ — betingad af det brydsamma läge, hvori Rajefski i början af juni befann sig. Jämlikt denna nya plan skulle Barclay de Tolly lämna 3,000 man i Kuopio för försvaret af denna stad och med de öfriga afmarschera för att förena sig med Rajefski.

Sedan Buxhöwden sålunda återkommit till den grundtanke, som redan under vinterfälttåget visat sig föga tillämplig, utvecklade han närmare, hvad som vore att iakttaga för planens utförande. Medan Barclay de Tolly så hastigt som möjligt förflyttade sina hufvudkrafter till Lin-

¹ Sandels: Kort sammandrag etc., sid. 49.

² Sandels till Klingspor 20. juni.

³ Buxhöwden till kejsaren $\frac{20. \text{maj}}{11. \text{juni}}$.

⁴ Sid. 170—172.

tulaks, borde åtgärderna vid Kuopio gå därpå ut att kraftigt sysselsätta motståndaren vid Toivala och dölja den kvarlämnade styrkans ringhet. För att öka motståndarens förskräckelse skulle en del af Saimaflottiljen föras till Kallavesi med ändamål att verka mot Toivalaställningens högra flank, hvarjämte en afdelning borde från Sordavala framrycka genom Karelen för att ingifva fienden den tron, att en särskild kår vore afdelad för att från detta håll kringgå hans ställning. I sammanhang härmed anhöll äfven Buxhöwden (sid. 171), att till Sordavala måtte beordras, förutom det Mitauska dragonregementet och en kosacksotnie, som redan befann sig på marsch till nämnda ort, tre eller åtminstone två infanteribataljoner.

Buxhövden tog emellertid i sina beräkningar ej tillräcklig hänsyn till den motståndare, som uppträdde mot hans trupper på östra krigsskådeplatsen. Det blef i stället Sandels som skulle öka sin motståndares förskräckelse till den grad, att Buxhöwdens hela plan kom att ramla, och »diversionen» i Karelen skulle visa sig utan verkan, ända till dess den utbyttes mot en kraftig operation med en betydlig styrka.

Redan dagen efter de ryska truppers framkomst till Kuopio skred Barclay de Tolly till utförande af Buxhöwdens order angående afmarsch till Lintulaks. Med Lifgrenadierregementet, Asofska musketerareregementet, 3. jägareregementet, 4 ulanskvadroner, 1½ sotnie kosacker och halfva minörkompaniet afmarscherade han till Rantalampi. Därifrån framsändes kosackerna och efter dem ett avantgarde, bestående af 3. jägareregementet jämte 4 kanoner. En del af avantgardet framkom den 25. juni till Koivisto, medan hufvudstyrkan ännu uppehölls med förfärdigande af flottar för öfvergången af Kivisalmi sund. Kosackerna voro denna

dag redan i Saarijärvi, där de trädde i förbindelse med 24. jägarregementet.¹

De trupper, som af Barclay de Tolly kvarlämnades i Kuopio — Nisofska och Revelska musketerareregementena, gardesjägarbataljonen, 1 ulanskvadron och 20 kosacker samt 8 kanoner af 14. brigaden och 6 kanoner af gardesbrigaden — stodo under befäl af generalmajor Rochmanoff.² Denne enhöll en detaljerad instruktion, hvilken må anföras såsom visande Barclay de Tollys uppfattning om det lämpligaste sättet för de ryska truppernas användning vid Kuopio.

»Inom kort», säger han häri, »går jag med de trupper, som befinna sig hos mig, öfver sjön vid Kivisalmi för att förena mig med generallöjtnant Rajefskis kår. Enär Eders Excellens då kommer att befinna sig på ett icke obetydligt afstånd från mig, bör Ni ej för hvarje fall afvakta mitt afgörande, utan äger Eders Excellens att anse sig såsom chef för hela den detascherade kåren, och i öfverensstämmelse härmed vidtaga edra mått och steg och göra de anordningar, som böra vara grundade på de allra säkraste beräkningar, desto mera som den ställning, hvilken Ni håller besatt, är så viktig, att hela fälttågets framgång beror af dess bibehållande. Här af ser Eders Excellens, hvilket obegränsadt förtroende jag hyser för Eder. Bemöda Eder att genom pålitliga och talrika spioner, hvilka ej böra känna hvarandra, i god tid göra Eder underrättad om alla fientliga företag. Dela ej edra krafter, utan behåll alltid allra största delen af edra trupper i beredskap i en

¹ Barclay de Tolly till krigsministern ^{14.}/_{26.} juni. Buxhöwdens operationsjournal ^{15.}/_{27.} juni.

² Från denna tid förekommer ett slags brigadindelning vid det ryska infanteriet. Nisofska och Revelska musketerregementena kallas vanligen för Rochmanoffs brigad.

ställning för att, om fienden mot all förmodan skulle
något mot Eder, med samlade krafter öfver-
monom, hvarvid det är synnerligen viktigt att skilja
fall från verkliga sådana, något som i det läge, i hvil-
i befinner Eder, ej är så svårt, alldenstund fienden
närma sig sjövägen och således ej äger möjlighet att
sina förberedelser. Så snart några bevarade båtar
räkning anlända till sjön Kalavesi, hvilket, som
ppas, snart kan ske, blifver eder ställning fullstän-
etryggad. Försök emellertid att samla så många
som möjligt och låt medelst dem infanterikommandon
allera stränderna i närheten af Kuopio och de när-
a öarna. Härtill måste användas punktliga och om-
mma officerare, hvilka böra noggrant iakttaga allt, på
gång de hålla reträttvägen öppen för sig. Vikti-
rändringar och säkra underrättelser behagade Eders
ens i god tid rapportera till finländske militärguver-
herr generalen af kavalleriet Obrjeskoff, med hvilken
id beträffar förplagnaden måste hafva oafbruten för-
e. Vidkommande upprättande och bibehållande af
rdning och skick inom de församlingar och distrikt,
o underställda eder förvaltning, har jag i mina före-
framställningar gifvit Eders Excellens erforderlig
ktion, och är jag fullt förvissad att Ni följer den för-
rmå de invånare, som lämnat sina hem (hvertill i
verket de osanna rykten, som af illasinnade personer
ts om våra trupper, hufvudsakligen synas hafva
orsaken) att återvända till dem igen. Ohörsamma
beväpnade invånare behandlar Ni med all militärisk
net, alla misstänkta låter Ni utan undantag arresteras
ppporterar om dem. I händelse Eders Excellens af
öfverlägsna krafter skulle nödgas att verkställa en
agående rörelse, hvilket man emellertid omöjligen

kan antaga och hvilket säkerligen skulle upptagas särdeles illa, så måste Eders Excellens i sådant fall hafva uppmärksamheten fäst på de båda vägar, som leda till Randisalmi öfver Varkaus och Jorois och till S:t Michel öfver Pieksimekki. I härvarande kuperade och föga öppna terräng kan Eders Excellens vid hvarje steg finna tillfälle till försvar och att slå fienden. Eders Excellens känner af egen erfarenhet, hvilka stora svårigheter och långa dröjsmål uppbrända och i grund förstörda broar kunna åstadkomma. Positionerna vid Jorois och Teksimeki [Pieksämäki] äro sådana, att de under förutsättning af tillräcklig försiktighet ej lätt kunna forceras. Här i Rautalambi kvarstannar under major Lorr's befäl en skvadron ulaner, och ett kompani af Velikij-Lukiska musketerarebataljonen är på marsch hit från Pieksimekki. Åt denna afdelning bör i händelse af återtåg befallning gifvas att ej blott förstöra de vid Kivisalmi byggda färjorna och öfvergångarna, utan äfven att bränna och i grund förstöra den vid Rautolampi [Rautalampi] befintliga bron, som på grund af sin storlek är ganska betydande. Jag fäster Eders Excellens' uppmärksamhet på allt detta, på det att alla fördelar, som stå Eder till buds, må vara Eder bekanta, och utan den minsta tanke på, att Ni någonsin kan tvingas att lemna eder ställning vid Kuopio. Jag beder Eders Excellens städes betänka, att endast bibehållandet af denna ställning kan gifva önskvärd framgång åt hela fälttåget, och att följaktligen kejsarens och hela arméens uppmärksamhet är riktad på Eder. Alla edra rapporter behagade Eders Excellens, till dess ny befallning härom kommer att gifvas, sända mig öfver Rautolampi och Koivisto. För förplägnaden af edra trupper är jag lugn, då Ni har magasin i Varkaus och bekväm transportväg sjöledes. Underlåt ej att samla så många båtar som möjligt, sök att bortsnappa sådana från fienden och

grundligt dem som Ni ej kan taga med Eder. För-
er af allehanda slag till öfvergång från eder strand
åta företag mot och oroande af de fientliga strän-
öra ingå i edra försvarsordningar och äro ovillkor-
ödvändiga. Eders Excellens behagade utsända pa-
och mindre starka flygande afdelningar till Nartula
la] och Maninga och genom dem utsprida, att vi ämna
r sjön mot stranden mellan Toivala och Idensalmi.
clay de Tolly bedrog sig emellertid i sin förväntan
va ostörd af sin motståndare i Toivala. Af Sandels
att öfvergå till försvaret följde nämligen icke, att
nska brigaden skulle under fullständig overksamhet
fiendens anfall. Ett sådant uppträdande öfverens-
allra minst med brigadchefens lynne. Tillfällen till
e företag mot fienden sänkades icke heller. De båt-
r, som utsändts till Leppävirta, inrapporterade näm-
ett ryska provianttransporter pågingo sjöledes från
till Varkaus, hvarifrån de landvägen fördes vidare
Kuopio.¹

ta ägde sin riktighet. Sedan den ryska kåren fram-
till trakten af Kuopio, blef Varkaus — för att an-
en modern benämning — etappslutstation, dit lifs-
hufvudsakligen sjöledes, framfördes genom general
offs försorg och hvarifrån de på truppernas, i syn-
det i Varkaus förlagda pontonierkompaniets, fordon
ffades till Kuopio. Underrättad att en betydlig
ransport mellan Varkaus och Kuopio förestod, beslöt
att utskicka ett detaschement för att bemäktiga
samma. Själfva midsommardagen på kvällen² af-

ndels till Klingspor 27. juni.

Buxhöwdens operationsjournal ^{16.}/_{29.} juni omnämnes, att svenskarne
22. juni gjort ett försök att landsätta en styrka på Kuopio-
en att detta afstyrdes genom gardesjägarebataljonens ingripande.
källor omnämnes ej denna händelse.

sändes en styrka om 240 man på tjugo båtar fördelade i två »divisioner», under befäl af major Duncker och kapten Malm,¹ till Paukarlaks eller annan för ändamålet lämplig plats åt Leppävirtahället. Utom uppsnappandet af fiendens transporter fick detaschementet till uppgift att rekognosera och särskildt att iakttaga hans bevakningsanordningar samt »sjö armement». ² För utförandet af expeditionen gafs en instruktion, hvori det heter:

»Et avant garde af 2:ne eller flere båtar recognocerar altid farvattnet och landet på det trouppen icke må äfventyras. Vid skeende landstigning som bör verkställas på säkre och obemärkte ställen, kvarlemnas 2:ne man som bevakning i hvarje båt, hvilka på aldra strängaste anbefalles att där afbida trouppens återkomst, och måste befålet försäkra sig om trouppens pålitelighet, och därjemte underrätta manskapet att i händelse någon af feghet flyr undan fienden eller viker ifrån affairen innan befallning till re-traite blifvit gifven den samma då på stället nedskjutes.»

»Skulle antingen uti sjön eller å lande en öfver lägsen fiende mötas drager trouppen sig med största försigtighet tillbaka och inlåter sig icke uti någon affaire af sådane följder, att kunna afskäras och gå förlorade, men alla mindre detachementer attackeras med största manna mod, och antingen nedgöres eller till fånga tages hvarefter detachementet hit återvänder.»³

Då ett oefftergiftigt villkor för framgång var, att Duncker uppträdde öfverraskande, beslöt Sandels att draga fiendens uppmärksamhet åt annat håll genom att samtidigt göra ett anfall mot Kuopio. Den 25. kl. 10 på aftonen em-

¹ Duncker förde dessutom befålet öfver expeditionen i dess helhet.

² Order till Fahlander 24. juni. Sandels till Klingspor 27. juni.

³ Order till Fahlander 24. juni.

de för detta ändamål på omkring 60 båtar 600 man
 under två 3- \mathcal{C} och två 6- \mathcal{C} kanoner. Styrkan indelades
 i »fördelningar», af hvilka den högra och mindre,
 bestående af Vasa regemente under major Arnkihl, skulle
 gå till Savilaks vik och taga fienden i ryggen, medan
 den öfrige, bildande en vänstra kolonn under brigad-
 chefen, skulle öfver Kelloniemi anfälla honom
 från öst.¹

Den vänstra landstigningen och striden föreskref Sandels »att
 gå till uti spridd ordning och under skygd af canonerne
 landstiga på åtskillige ställen (hvarigenom fiendens
 ordning delas och här sättes i ovishet hvarest attacken
 kan göras) (hvarigenom ämnar företagas) ändamålet härmed är att four-
 nerna ifrån dess nu innehafde ställning och söka be-
 slå sig dess canoner m: m: men härvid bör all försig-
 ning företagas för att icke blifva afskuren och skiljd ifrån
 hvarst vid skeende landstigning 2:ne man i hvarje
 kompani till betäckning: Och får jag härvid ytterligare
 tillägga han, »hvad förre ordres innehålla att man-
 vid förefallande skärmytzlingar eller affaire med
 strängeligen tillhållas att icke förhasta sig, medelst
 en skjutning, hvori genom ingenting vinnes än att
 position onödigt förspilles, utan med all tranquillité avan-
 den och först på 30 stegs afstånd gifva en säker
 anslutning sig och därefter med bajonetten, hvilken vid alla
 tillfällen i vår armé deciderat och afgjordt segern, fram-
 mot fienden och fullkomna dess nederlag.»²

Den vänstra kolonnens anfall började kl. 11 på aftonen.
 Sandels från Toivala tyckt sig iakttaga — af ryska käl-

¹ Sandels till Klingspor 27. juni.

² Sandels till Fahlander 24. juni.

³ *Ryska krig 1808 och 1809. III.*

lor framgår ej, om så verkligen var förhållandet — att 2 kanoner stodo vid Kettulanlaks tegelbruk (väster om Kelloniemi), 1 vid Likolaks tegelbruk, 2 vid Kelloniemi färjställe samt 2 på Honkaniemi udde (mellan Itkoniemi och Likolaks). Då nu vänstra kolonnens båtar på en linie närmade sig Kelloniemi, öppnades eld såväl från där befintliga kanoner som af två kompanier af gardesjägarerabataljonen, hvilka ryckt ned till stranden. Elden besvarades från båtarna. Den ryska försvarsstyrkan vid stranden förstärktes då af ett kompani från Nisofska musketerareregementet, medan båtarna fortsatte söderut utmed stranden. På tvenne, »af fienden minst ockuperade ställen» — sannolikt på båda sidor om Itkoniemi — sökte svenskarne göra landstigning. På det ena af dessa lyckades detta äfven i skydd af kartescheld från kanonbåtarna. Den landsatta styrkan utvecklade sig på stranden och intog en ställning därstädes, mot hvilken ytterligare ett kompani af Nisofska musketerareregementet framsändes. Till kl. 1 på morgonen »fortsattes affairen», men Sandels ansåg då rådligast att draga sig tillbaka och låta truppen åter gå ombord för att ej blifva afskuren. Båtarna lade sig därefter ånyo på linie utom skotthåll. Ungefär en timme senare hördes skottväxling från Arnkihs »fördelning», då Sandels, för att binda sin motståndare, lät vänstra kolonnen ånyo nalkas stranden och öppna artillerield.¹

Arnkihs detaschement hade måst taga en omväg för att finna skydd bakom holmarna och på detta sätt komma fram obemärkt. Då man hunnit i höjd med Julkulaniemi, beordrades 1 $\frac{1}{2}$ af detaschementets fyra divisioner att bryta af väster ut och taga sig fram bakom en del där befintliga holmar för att »tournera» fiendens västra flank. Ungefär samtidigt upptäckte emellertid fienden, som på västra stranden af Kuopiolandet hade tre posteringar, båtarna och öpp-

¹ Sandels till Klingspor 27. juni. Buxhöwdens operationsjournal ^{27. juni} 4. juli.

nade artillerield, hvarför landstigning oförtöfvadt anbefalldes mellan Jukulaniemi och Savilaks, och framryckning skedde mot det kompani af Nisofska regementet, som bestridde bevakningen och hvilket nu mötte anfallet både »i sluten troupe och kedja», understödt af ett par 3- α kanoner. Den ryska styrkan måste emellertid vika. Artilleriet drogs hastigt undan mot Kuopio, under det att infanteriet långsamt följde efter, under påtryckning af Arnkihs trupper, till dess att ett nytt kompani insattes. Arnkihs afdelning blef nu underlägsen och återgick till sina båtar, skyddade af dessas vakter, som bildade kedja och uppehöll den icke synnerligen häftigt påträngande fienden. Äfven Sandels' kolonn upphörde nu med sin eld. Den 26. juni kl. 6 f. m. var hela styrkan åter i Toivala. Förlusterna på svenska sidan utgjorde 14 man döda jämte 2 officerare, 1 underofficer och 11 man sårade. Fienden förlorade 12 man i döda och lika många saknade. Dessutom sårades 37 man¹.

Under tiden hade Dunckers detaschement med ett dygns försprång satt sig i gång för att lösa sin uppgift. Genom förutsänd patrull gjorde han sig förvissad om att vid Domaregård (vid viken sydost om Pellosmäki), där man misstänkte att flottbroar byggdes, intet dylikt arbete förhades. Duncker fortsatte då till Paukarlaks. Han landsteg där på en udde i närheten af gästgifvargården samt »embusquerade sig» uti en skog, därifrån han hade fri utsikt öfver byn och ett stycke af landsvägen på båda sidor om densamma.

Hvad sedermera här inträffade skildrar han på följande sätt: »En cosack patrull af tre man ifrån Vehmasmäki ungefär

¹ Sandels till Klingspor 27. juni. Arnkihs rapport 26. juni. Buxhöw-
dens operationsjournal ^{22. juni}

² Dunckers rapport 27. juni.

kl:n 3 eft: midd: den 25:te juni upptäcktäcktes, hvilcken efter en stunds drögs mål å Pauckalax gestgifvaregård, och däromkring liggande gårdar begaf sig åt Nirala; denna patroul lätt jag obehindrat passera, samt efter dess afgång detacherade lieutenant Roos af Österbotns regemente med 50 man dels Österbottningar och jägare på södra sidan af byn, och lieutenant Castrén med lika styrcka på norra sidan, med den instruction, at i händelse någon rysk transport ankom den skulle uti Pauckalax by få inpassera, samt sedermera både ifrån teet och qveun anfallas — Den öfriga trouppen qvarhöl jag hos mig för at disponeras där jag fann den nödvändigast — Kl:n emellan 9 och 10 samma afton uptakte jag en ifrån Leppävirda ankommande anseelig proviant transport, hvilcken tycktes vilja stadna $\frac{3}{4}$ mil ifrån Pauckalax för at beta sina hästar i äng, hvarföre jag detacherade under lieutenant Weber till yttersta södra ändan af ofvannämnde äng, med femtio man af Savolax jägare med befallning att då sista ryska transport vagnen vore förbipasserad, han straxt borde anfalla colonnen, emellertid marcherade jag jämte capitaine Malm med resten af trouppen igenom Pauckalax by, up til landsvägen emellan de ställen där lieutnanterne Roos och Castrén voro posterade; Ryska transporten stannade icke, utan passerade under lieutenant Weber samt blef af honom i qveun och af lieutenant Roos i centern, samt af mig och capitaine Malm i teten atqverad, hvilcket företag aflopp så lyckeligt, att hela transporten bestående af 200:de dels med 2 och dels med 3 hästar bespände fyrhjulige proviant vagnar föllo i våra händer; hvarpå jag gaf lieutenant Castrén ordres, at på sin post qvarstadna och i händelse af anfall från Vehmasmäki sidan försvara sig till sista man; och bärgades under tiden så mycket, som var möijeligt; — hvilcket likvist icke

de mera änn 29. mattor råg mjöl, en matta tort och en matta hafra, samt en rysk charta, några dels glade och dels oförseglade bref, 3:ne ryska officers bref, resten af transporten tillät jag trouppen at spö och sedan detta var verckstält, var jag föränlåten att jälskjuta alla hästar och upbränna vagnarne med de mestade effecter; af berörde escort som åtföljde ryska trouppen, blef en under officer och åtta man fångne, 10 man och 10 man dödskutne, de öfriga af escorten¹ så som manskap jämte tross kuskarne flydde til den ålder om vägen varande täta skogen och kunde ej er-

Om denna rapport fogar Sandels den upplysningen, att de fångna soldaterna meddelat, det transporthästarna tillhört fiendliga artilleriet — de tillhörde i verkligheten ett kompaniet — äfvensom att en betydlig fältkassa uppbänd med en af de ryska vagnarna.³

Sandels' ofvan skildrade företag mot Kuopio och framfördet Dunckers lyckliga expedition ingaf Barclay de Tolly stora farhågor, hvilket han ock i en rapport till krigsministern den 27. juni påpekar. Ej blott transporten från Varkaus, heter det här, utan äfven själfva denna expedition, där ett betydligt magasin fanns, kunde komma i fara af svenskarne, hvarigenom Nyslott och den gamla försäkring i allmänhet utsattes för fara. Det vore därför ej undan att de sju kanonbåtar, som i slutet af juni ankom från Villmanstrand till Varkaus, fördes till Kalla-

den utgjordes af manskap tillhörande Asofska musketerareregimentet. Barclay de Tolly till krigsministern ^{15.}/_{27.} juni, hvarest äfven säges, att transporten endast utgjordes af 75 fordon.)

Dunckers rapport 27. juni.

Sandels till Klingspor 27. juni. Sandels omnämner här, att Vasa under de senaste dagarna, »ehuru nyligen uppsatt upförde sig med en öfvermått af öfvermått och skicklighet som af en gammal troupe kunnat väntas».

vesi. Det vore nödvändigt, att en ny flottilj byggdes för att fullständigt rensa Kallavesi och Ruovesi. För detta ändamål anhöll Barclay de Tolly att få till sitt förfogande »några erfarna sjöofficerare jämte tillräckligt antal timmermän och andra handtverkare med verktyg, spik och tåg.»

Så länge ryssarne ej voro herrar på Kallavesi, ansåg han sig därjämte icke blott böra afstå från att marschera vidare västerut med hufvudkrafterna, utan till och med nödsakad att återvända med sina trupper till Kuopio-trakten för att efter omständigheterna kunna ingripa åt Kuopio- eller Varkaushållet. Detta sitt beslut satte han också omedelbart i verket. Till Saarijärvi, för att förena sig med 24. jägarregementet, beordrades endast Asofska regementet med 50 kosacker¹ och 4 kanoner. Vid Rautalampi kvarlämnades en ulanskvadron, vid Kivisalmi ett lifgrenadierkompani. Med den öfriga styrkan anträdde Barclay de Tolly återmarschen. Den 29. var han i Vehmasmäki, dit en lifgrenadierbataljon jämte en half kosacksotnie omedelbart efter underrättelsen om striden den 25. juni sändts i förväg. I Vehmasmäki kvarlämnades, med uppgift att »observera hela distansen till Varkaus», den ena bataljonen af Lifgrenadierregementet jämte en ulanskvadron och 2 kanoner, medan regementets andra bataljon med 2 kanoner fördelades på Leppävirta och Paukarlaks. Den 30. juni på morgonen inträffade den ryska kårens hufvudkrafter i Kuopio².

Genom sin nu beskrifna operation hade Barclay de Tolly handlat fullständigt i strid med hela den idé, som låg till grund för öfverbefälhafvarens plan. De »ytterst

¹ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{19.}{30.}$ juni.

² Truppstyrkan i Varkaus enligt styrkebesked $\frac{20. juni}{2. jull.}$

³ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{24. juni}{6. jull.}$

nde skäl, som förmått honom härtill, utvecklar han fram' på följande sätt inför öfverbefälhafvaren. Jag har», skriver han, »haft äran mottaga Eders Excellens befallning af den 19. i denna månad n:o 45, på af hvars innehåll jag anser såsom min skyldighet att Eders Excellens lämna omständlig rapport rörande de åsaker, hvilka förmått mig att med en del af mina åsaker återvända till Kuopio. Posten vid Kuopio, som utgör högra flygeln af Eders Excellens' armé, betäcker för första en stor del af den trakt, hvars invånare, så väl som för oroligheter och uppror, i hög grad skulle kunna utnyttja fiendens krafter; för det andra betryggar denna högra flygel äfven ryggen på de öfriga trupperna af Eders Excellens armé; för det tredje hotar den fienden på en för allt ganska farlig punkt, om det skulle lyckas oss att utnyttja denna sida framtränga till Idensalmi. Lika nyttigt som det är på ena sidan, på grund af alla dessa omständigheter är att bibehålla posten vid Kuopio, lika, ja oeräkneligen mera skadligt skulle det vara, om det lyckades fienden att bemäktiga sig densamma. Af den förut till Eders Excellens öfverlämnade planen öfver ställningen vid Kuopio kan Eders Excellens se, huru mycket generalmajor Rochmanoff varit tvungen att splittra sin äfven därför utan tvivel afdelning för att åtminstone något så när besätta de för landstigning lämpliga platser. Fienden, som är i besittning af alla båtarna på sjön, kan med lätthet samtill på flera punkter göra sina försök, hvilket i verklig- hets äfven inträffat, och om han skulle lyckas slå sig på en af dem, så skulle de fristående posterna till en stor del blifva tagna i ryggen och afskurna, och generalmajor Rochmanoff, som blott kan hafva en mindre del i

reserv, skulle blifva nödsakad att under så betänkliga förhållanden retirera. För att ej tala om det skadliga inflytande, som detta skulle utöfva på uppfattningen hos invånarne, hvilka säkerligen ånyo skulle gripa till vapen och försvåra truppernas återtåg äfven genom att förstöra och uppböräna broar och öfvergångar, vill jag blott påminna om följande: Generalmajor Rochmanoff skulle nödgas dela sin fåtaliga styrka i två afdelningar för att betäcka vägarna, som leda till Pieksimjäksi och Varkaus, och blefve då utsatt för faran, att fienden, som har ett stort antal båtar, skulle kunna genom en landstigning afskära reträttvägen öfver Varkaus eller ock, under skenrörelser mot denna afdelning, vända sig med alla sina krafter mot den kolonn, som retirerar mot Pieksimjäksi. Sedan jag varit vittne till den sista striden vid Kuopio¹ är jag fullt öfvertygad om, att generalmajor Rochmanoff utan de trupper, som med mig anlände till förstärkning af hans afdelning, ej skulle varit i stånd att stå emot fiendens häftiga och kraftiga anfall. Endast vid Jorois och Pieksimjäksi skulle generalmajor Rochmanoff kunnat finna ställningar, där det skulle vara honom möjligt att uppehålla fienden och skydda våra gamla gränser. Men härigenom skulle vägen, som leder till Rautalampi blifva öppen för fienden, som sålunda finge tillfälle att göra allvarsamma diversioner i ryggen på våra mot marskalk Klingspor opererande trupper och taga eller förstöra våra magasin. Efter omsorgsfullt öfvervägande af ofvanstående har jag ansett såsom min ovillkorliga plikt att använda allt för att hålla ställningen vid Kuopio. Så länge de sex kanonbåtarna, hvilka anlände hit den 23. i denna månad,² ej ännu funnos i härvarande sjöar, var jag tvungen att så-

¹ Härmed åsyftas svenskarnes landstigning den 1. juli, som nedan skildras.

² D. v. s. 5. juli; Sid. 383.

t fiendens företag som mot de oroliga och beväpnade
arnes anfall skydda den öfver 90 verst långa förbin-
med Varkaus med två bataljoner infanteri och en
on rytteri. Lika nödvändigt har det varit att
ra förbindelsen med Rautalampi, och generalmajor
anoffs svaga afdelning var otillräcklig att lämna
m nödvändigt behöfdes för detta ändamål. Genom
l öfverste Vlastoff sända förstärkningen sattes denne
l att marschera till Lindolaus [Lintulaks] och slå
entliga afdelning, som blifvit ställd mot honom.
nu kanonbåtarna anländt, blifver det möjligt för
t föra trupperna närmare, och, då jag får tillräckligt
åttar, som jag hoppas kunna bortsnappa från fienden,
ar jag ej, att det för mig skall blifva möjligt att gå
vis tillväga.

erclay de Tolly, som riktigt bedömde vådorna af
s utrymmande, öfverdref emellertid betydligt faran
chmanoffs afdelning. Den i Kuopio kvarlämnade
a var nämligen fortfarande öfverlägsen Sandels' trup-
hvarje fall hade det varit Barclays plikt att upp-
sin återmarsch till Kuopio, till dess han hunnit
a öfverbefälhafvarens tillstånd.

xhövden synes emellertid hafva tämligen lugnt upp-
nderrättelsen om det sätt, hvarpå hans beräkningar
: »Som jag är frånvarande», skrifver han, »äro de
förhållanden, som ligga till grund för generallöjtnant
y de Tollys rörelser, mig obekanta; men jag antager,
, i öfverensstämmelse med generalen af kavalleriet
offs rapport af den 9. juni, sju kanonbåtar af Sajska
fflottiljen redan anländt till Varkaus, och om de
ess blifvit öfversläpade till sjön Kalavesi, böra alla
fientliga fiskarbåtarna ej kunna tillfoga oss någon
nde skada. Utan att emellertid vilja ändra general-

löjtnant Barklay de Tollys anordningar, har jag endast fäst hans uppmärksamhet på att han nu har hela kåren vid Kuopio, hvarför han bör söka besätta positionen vid Toivala och därigenom fullständigt betäcka vår gräns till Karelen och ej släppa ur sikte att om möjligt söka tränga fienden tillbaka till Idensalmi.»¹

Den ryska officiella berättelsen bedömer ganska strängt Barclay de Tollys åtgärd: »Barclay de Tollys ankomst till Finland», heter det här, »på hvilken man byggde så stora förhoppningar, gaf oss icke den ringaste öfvervikt öfver svenskarne; den hindrade endast Sandels' anfall och be-tryggade åt oss Kuopio».

Plan XXIII². Samma dag som Barclay de Tolly med sina hufvudkrafter åter inträffat vid Kuopio stod Sandels — som nu först fått någon kunskap om ryssarnes rörelse vester ut — färdig att med ett nytt företag oroa fienden. Dels hade underrättelser ingått, att ryssarne förberedde ett anfall mot Toivala,³ hvarföre tillrustningar i dylikt syfte ej fingo lämnas ostörda. Dels ville Sandels afvända fiendens uppmärksamhet från Rautalampivägen,⁴ å hvilken, enligt hvad som meddelats, major von Fieandts detaschement var i antågande. Och då det, efter hvad Sandels själf säger, »med säkerhet var känt», att en rysk styrka om 2,000 man brutit upp från Kuopio mot Fieandt, ansåg han sig böra genom ett anfall förmå denna styrka att vända.

Anfallet inleddes på det sätt att major Grotenfelt med 150 man på 15 båtar jämte två 6- $\frac{1}{2}$ kanoner på prämar den 30. juni kl. 11 på aftonen afgick till Kuopio med upp-

¹ Buxhöwdens operationsjournal $\frac{18.}{30.}$ juni.

² Michailofski Danilefski, sid. 78.

³ Sandels till Klingspor 3. juli.

⁴ Sandels: Kort sammandrag etc., sid. 57.

⁵ Enligt karta i Burmans: Anteckningar etc. samt ryska rapporter.

tt under vägen attackera fiendtliga lägret vid It-
 udde, därifrån avancera fram åt staden, göra mine
 stigning därstädes samt på alt möjligt sätt inquie-
 ch sysselsätta fienden.» Så snart Sandels antog, att
 felt i det närmaste var framkommen, satte sig den
 vdanfallet afsedda styrkan i gång, fördelad på tre
 r. Den högra kolonnen, 240 man på 22 båtar, för-
 kaptan Söderhielm, midtelkolonnen, 100 man samt
 och en 3- \AA kanon på 12 båtar, af kapten Burman
 n vänstra, 500 man med en 6- \AA och en 3- \AA kanon
 båtar¹, af major Duncker. Den högra kolonnen
 landstiga vid Kettulanlaks och därifrån vidare fram-
 till förening med Dunckers kolonn, hvilken hade
 n Honkaniemi udde taga på Kelloniemi befintliga
 ngar och batterier i ryggen. Burman skulle där-
 nfalla fienden utefter linien Kelloniemi—Likolaks.

1 f. m. den 1. juli började från Grotenfelts kanon-
 öder om Itkonniemi afgifvas en lifvig eld. En stund
 r var Söderhielm med sin kolonn i land, oaktadt
 tigt besköts af artilleri från Kelloniemi samt af de
 posteringarna vid och nordväst om Kettulanlaks,
 ta af delar af Nisofska och Revelska musketerare-
 terna. Söderhielm lyckades dock att framrycka så
 att han »var fienden på Kelloniemi i ryggen». Han
 därefter höjden norr om det på nordöstra sidan af
 befintliga ryska lägret. Ryssarne gingo, medförande
 anoner, tillbaka i riktning dels mot Likolaks, dels
 opio. Kapten Burman landsteg under tiden med sin
 förstörde fiendens batteribyggnader på Kelloniemi
 astade tvenne mötande kompanier af gardesjägare-
 nen tillbaka öfver bron vid Likolaks. Hade nu, enligt

¹Allorna uppgifva äfven 400 man på 40 båtar.

planen, Dunckers kolonn varit i land, skulle säkerligen fiendens retirerande styrka afskurits. Men Duncker hafde fördröjts däraf att han, för att fördrifva en betydlig rysk afdelning, 2 kompanier af gardesjägarbataljonen och 1 kompani af Nisofska musketerareregementet, som utvecklade sig på stranden, lät afgifva en långvarig artillerield, hvarigenom fienden fick tid att ordna sig och samla förstärkning. Af 3. jägareregementet, som nu framryckte, utvecklades bataljonen vid Likolaks, hvarefter den ryska styrkan där städes öfvergick till anfall och återtog Kelloniemi. Bussmans trupper måste skynda till sina båtar. Vid den hastiga reträtten genom skogen blef emellertid högra flygeln af hans »kedja» afskuren och fången. De på Kelloniemi samlade och förstärkta ryska afdelningarna förde kanonerna tillbaka i batterierna och vände sig mot Söderhies kolonn, hvilken snart för öfvermakten nödgades följa Bussmans exempel.

Duncker hade under tiden, efter att hafva mottagit förnyade order om landstigning, debarkerat vid Itkonie och Honkaniemi samt med bajonetten drifvit sin manständer undan intill vägen Kuopio—Kelloniemi, därvid utlande fiendens styrka i två grupper. Ehuru understödd af en del af Grotenfelts kolonn — kaptén Fuchs med 1 kompani Västerbottningar¹ — kunde Duncker emellertid ej ens förstått fortsätta sin framryckning, alldenstund ytterligare tre kompanier, två af 3. jägareregementet och ett af Revels musketerareregementet, utvecklades emot honom. Han kunde icke heller påräkna vidare samverkan med Grotenfelts kolonn, enär dess kanonbåtar måst draga sig tillbaka och utsatta för elden från tre ryska kanoner, och de öfriga båtarne tillhörande samma kolonn, hvilka fortsatt söder för att kringgå ryssarnes högra flygel, hejdats af elden från

¹ Sandels: kort sammandrag etc., sid. 61.

tre andra kanoner på Kuopioniemi. Under sådana förhållanden såg sig Duncker nödsakad att låta sin afdelning återgå i båtarna. Brigadchefen gaf nu order om allmän reträtt, och kl. $1\frac{1}{2}$ 8 f. m. voro trupperna åter i Toivala.

På svenska sidan stupade 1 officer, 1 underofficer och 14 man, sårades 51 och saknades 16. Ryssarnes förluster uppgingo till ej mindre än 204 man, däraf 42 döda. På båda sidor ådagalades, enligt befälhafvarnes rapporter stor tapperhet.¹

Om äfven nu skildrade företag, hufvudsakligen på grund af bristande samverkan mellan de svenska kolonnerna, fick en ogynnsam utgång, saknade det ingalunda betydelse. Det styrkte nämligen Barclay de Tolly ännu mera i hans åsikt om nödvändigheten att med alla sina trupper kvarstanna vid Kuopio.

Efter ett par dagars förlopp gjorde svenskarne åter ett anfall med anledning af rapport från en båtpatrull, som utsändts åt Leppävirtahället,² att fientliga kanonslupar voro i annalkande. 6 af de till Varkaus framkomna kanonbåtarna hade nämligen afsändts till Kuopio.³ Dessa voro bestyckade med tillsammans 23 pjäser (12- och 6-å kanoner samt 3-å falkonetter) samt bemannade med två kompanier af Viborgska garnisonsregementet och manskap tillhörande flottan. På e. m. den 4. juli afsände Sandels en styrka om 500 man jämte två 3-å kanoner på 50 båtar under major Arnkihs befäl i ändamål att hindra sluparnas framträngande vid Konnusforsen⁴, en svårframkomlig led, samt

¹ Källor för ofvanstående skildring: Sandels till Klingspor 3. juli. Sandels: Kort sammandrag etc., sid. 58—62. Burman: Relation etc., sid. 56—57. Brigadförslag 15. juli. Buxhöwdens operationsjournal $\frac{24. \text{juni}}{6. \text{juli}}$.

² Sandels: Kort sammandrag etc., sid. 63.

³ Barclay de Tolly till Tutschkoff $\frac{1.}{13.}$ juli.

⁴ Omkring 6 km. norr om Leppävirta.

genom antring bemäktiga sig desamma.¹ Underrättelse i gick emellertid snart, att ofvannämnda kanonbåtar redan passerat forsen. Arnkihl beslöt likväl att anfalla dem. Han samlade sina båtar bakom en holme och inväntade där de fiendliga sluparna. Den sjöstrid, som nu uppstod, skildrar han på följande sätt:² »Så fort vi avancerade på skotthåll, började [de] beskjuta vår båt colonn med sine bog canoner, och lågo formerade i linie d[e] b[ar]re a[uf] taille, jag gaf straxt ordres till de främsta divisions chefer, att med hastig rodd, avancera, och genom antring söka bemäktiga sig fiendliga canon sluparne, äfven som jag med dett samma for hela vår båt colonn igenom, och jag gaf samme ordres, men då jag ifrån quen åter upkom till teten, voro utom några få, endast de båtar avancerade hvarå divisions cheferne eller andre officerare voro, med största delen båtar, som voro aldeles utan att hafva befähl om bord, hade sammanskockat sig, och kunde icke förmås att avancera, ehuru flere försök gjordes, och så fiendtlige sluparne avancerade uppå oss, samt skjöt med druf hagell, in ibland omtalte sammanskockade båtar, gaf jag ordres till retraitt, emedan ofelbardt annars de mästa båtar med besättningar blifvit i grund skjutne, utan att af oss någon skada å fienden göras kunnat, då troupperna som till dett mästa å båtarne vore sig sjelfve lämnade anseende till felande antal befähl, icke lydte ordres, att avancera på fienden, och ännu mindre värkstälde sig i ärhållne ordres till attacke, med den hastighet, som det tillfälle fordrade . . .

De 2:ne tre 3:ge canoner, som medföljde vår båt escader, voro redan långt framryckte, och canonerade uppå fiendtlige sluparne men som de af intet infanterie blef

¹ Sandels: Kort sammandrag etc., sid. 63.

² Arnkihls rapport 5. juli.

tödde, annorlunda, än här förut nemdt är, fingo äfven res, att sätta sig i retraitt, tillika med den öfrige tten, och ankommo vi åter till Toivolla, i dag kl:n mid. med alle båtar, och en soldat af Kongl: Västerreg:te af spint från en sönderskuten åre skadad i

fiendens styrka rapporterade Arnkihl vid sin hem- att den uppskattades till 40 å 50 man på hvarje slup. ne fortsatte sedermera med sina kanonbåtar ostördt opio, där de inträffade på morgonen den 5. juli.¹

ljderna af kanonbåtarnas ankomst skulle snart visa Redan den 8. juli inrapporterade Sandels, att fienden de senaste dagarna två gånger anfallit samt genom ra patrulleringar på alla sidor oroade hans ställning. faran för en »turnering» af Toivalaställningen var de ryska kanonsluparnas uppträdande på Kallavesi Sandels såg sig under sådana förhållanden nödsökad aschera mindre styrkor från Toivala till de i första otade pukterna äfvensom att träffa förberedande åt- för reträtt. Den 6. juli afsändes Österbottens ba- jämte två 3- α kanoner från Toivala till Maaninka fallning att afdela 150 man under kapten Söderhielm okovirta pass, som skulle starkt förpålas samt förses tterier och bröstvärn, medan den återstående styrkan s vid Mustavirta, på yttersta udden af Taviniemi.² om fick major Bosin order att med Uleåborgs läns n, som var på väg till förstärkning, den 8. juli in- varter vid Kasurila med angifvet ändamål att vid iträda vid skyddet af högra flanken³. Till allmogen mi och Maaninka socknar ställdes dessutom en sär-

axhöwdens operationsjournal ^{28. juni}
^{10. juli.}

Sandels: Kort sammandrag etc., sid. 65. Order till Fahlander 6 juli.
Order till Bosin 8. juli.

skild uppmaning att gripa till vapen för att hindra fienden att afskära truppernas återtagsväg och plundra landet.¹

För möjligt återtag utgaf Sandels sin första order den 8. juli. Denna lydde: »1:o I händelse retraitten för brigaden härifrån skulle blifva oundvikelig, bör alt hvad som kan uppehålla marschen förut af sändas framåt Vierimi och vidare till Pulkila samt uppbrottet att ske på 2:ne colonner, hvar af öfverste lieutenanten och riddaren Christiernin commenderar den ena bestående af Västerbottens och Cajana batailloner jämte den i antåg varande Uleåborgs bataillon med 50 dragoner och 4 st. 3 &dje colonner med sin service och attiraille — den 2:dra colonnen commenderas af öfversten och riddaren Fahlander samt utgöres af Vasa regt:et, Savolax jägare, resten af dragoncorpsen, 2:ne divisioner af 6 &dje batteriet med service och artillerie, hvar till Österbottens bataillon som är detacherad vid Ruockovirda och Mustavirda sammanstötta uti Alapitkä, förstnemde collonne har teten under retraitten herrar collonne befälhafvare göra sig om terrainen och alla practicable vägar åt Idensalmi och vidare framåt på det nogaste underrättade, hvilka så väl af chartan öfver Kuopio län som genom rekognoceringar kunna inhämta och böra vägvisare under marchen åtfölja. Därefter göres nödige dispositioner till försvar och fiendens upphållande, i händelse han söker framtrenga hvarvid i synnerhet recommenderas ocuperandet af alla under vägen befintliga defileer, äfven som att skogarne cotoijeras, för att icke blifva couperade, äfven som att högder och backar intagas af artilleriet och flanquerer för att därifrån kunna göra fienden afbräck.

¹ »Uppmaning till allmogen uti Maninga och Idensalmi socknar att gripa till vapen den 8:de Julii 1808.»

Hvarje colonne indelas under marchen med avant- och sidopatruller och arriere garde, samt bibehåller en communication sins emellan, och framför alt så att fienden hvarken sjö eller land vägen kan förelä eller tournera våra trupper, i hvilken olyckliga händelse, det åligger herrar befäl hafvare att med rådgivande svenska krigsmanna ägande mod och tapperhet genomföra för att fortsätta marschen och föreningen af kolumnerna.»

Sammanhang med ofvannämnda anordningar afsändes till den — utom ett 10-dagars förråd¹ — samt »sjukhus och alt öfrigt, som vid förefallande retraite skulle behöva ändra och uppehålla», till Pulkkila.²

Indels lät äfven utföra en noggrann rekognosering af vägen och ställningar invid densamma. Resultatet sammanträdades i en »Ödmjukaste pro memoria», som af kompaniseringsofficeren, major Nyberg, inlämnades till befälhafaren den 14. juli. Den närmaste plats norr om Kuopio, där något motstånd kunde ifrågasättas, vore vid Kivimäki by, där »en landtunga formeras och hvarest en åker med något större skog gifver tillfälle till situationsförändringar». Nästa punkt, där strid kunde förutses, vore vid *Palois*, en ställning, som kunde besättas med förskansningar och batterier, hvilka beströmmningen öfver vattnet, möjiligen kunde blifva af nytta för förmon». En ställning vid *Iisalmi* bakom Virta vore tänkbar, men den ansågs »nog vidsträckt för att den styrcka kunna besättas och försvaras för längre

Enligt Burman: Relation etc., (sid. 62) kvarlämnades proviant för 10 dagar i Toivala och för 10 dagar i Iisalmi. De hästar, som ej behöfdes af dagliga tjänstgöringen, erhöilo gräsbete enligt uppgjorda kontrakt med de af granngårdarna. (Brigadorder 25. juni.)

Indels till Klingspor 8. juli.

År 1808 och 1809. III.

tid». Batterier syntes dock här böra anläggas för att hindra fiendliga kanonslupar att fortsätta längre norr och »tournera följande pass». Vid *Nissilä* by befanns »situation mycket afskuren», men möjlighet fanns dock att hålla stånd några dagar, förutsatt att förhugningar anlagts. Vid en eventuell reträtt från *Nissilä* borde ett detachement afsändas till *Uleåträsk* för att uppfånga alla där befintliga båtar, så att icke fienden, åtminstone ej uti tidsutdräkt, skulle kunna begagna sig af vägen öfver *Saresniemi* till *Uleåborg*. Vid *Niilekselä* var terängen gynsam för ett försvar. Själva byn var belägen på en höjd och omgifven af ett »sankt, dyacktigt och vidsträckt kärr» hvaröfver landsvägen söderut går uti rät linie 15 å 18 steg». Ett par hundra steg norr om byn funnos höjder på båda sidor om landsvägen och omkring 800 steg ytterligare norrut ännu en höjd, omgifven af kärrmark. Om byn sådessa höjder blefve försedda med »tjenliga förskansningar för jägare och infanterie och med batterier som enflädd landsvägen, skulle fienden . . . fot för fot kunna disputera passagen». — Norr om *Niilekselä* stode ingen lämplig stannning till buds på vägen till *Uleåborg*.

Med anledning af major *Nybergs* rapport anbefallde kapten *Burman* att enligt nämnde majors plan och utställning låta uppföra försvarsverk, i första hand vid *Palmas* för infanterie och artilleri¹. Som någon truppstyrka kunde umbäras i *Toivala*, verkställdes arbetet af allmoget, hvilken frivilligt inställde sig till ett antal af 200 till mot 8 sk. beo i dagspenning.

Medan *Sandels*, på sätt som nu är beskrifvet, beredde sig på möjligheten af *Toivalaställningens* utrymmande, stämningen på den ryska sidan långt ifrån förhoppningsfull. Detta framgår tydligt af skriftväxlingen mellan de hö

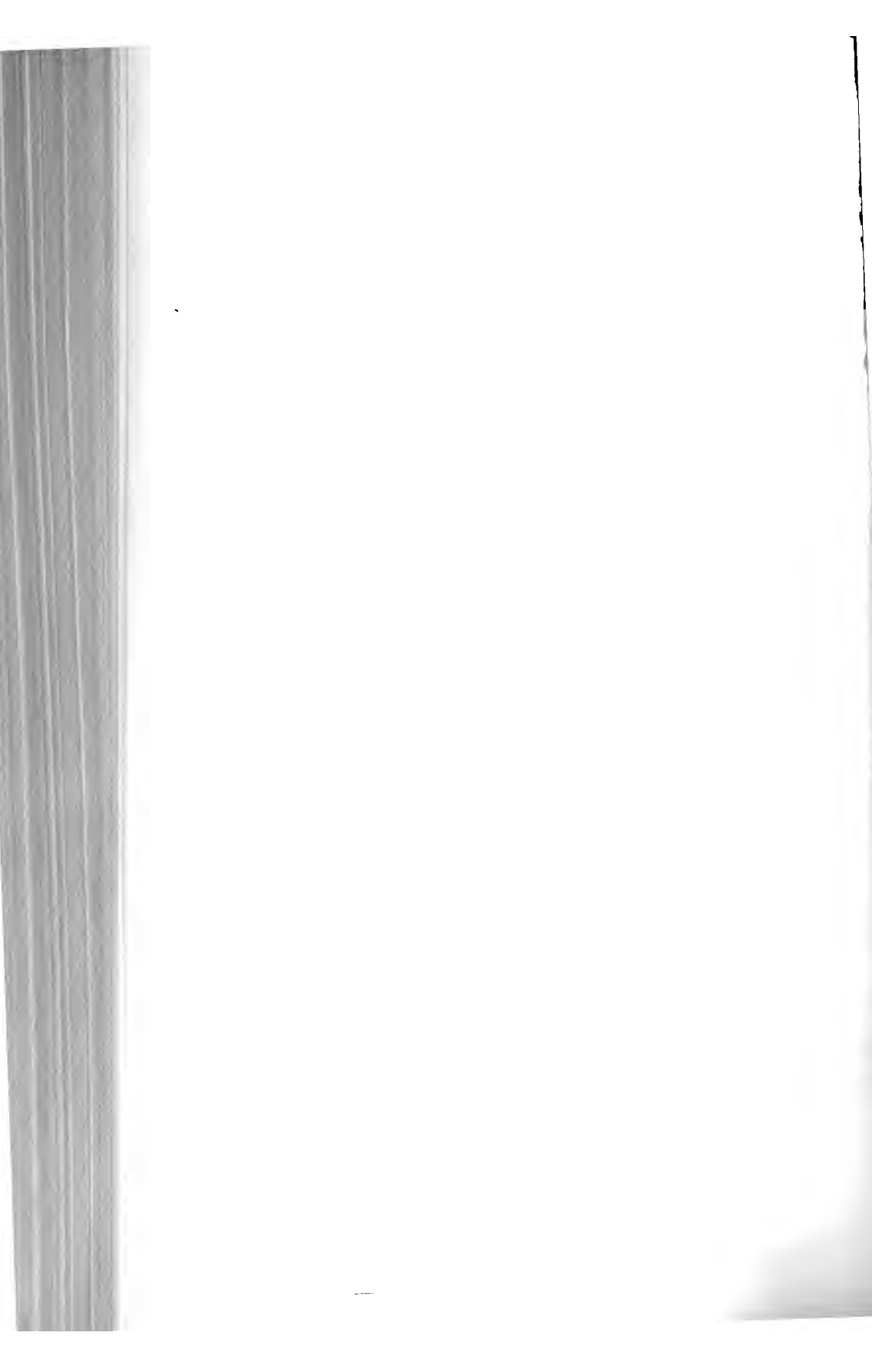
¹ Order till *Burman* 15. juli.

afvarne. Redan i slutet af juni hade Buxhöwden för-
 förut gjord framställning om förstärkningar. Men
 ordningar voro nu ökade: 10,000 man, den vid Kuopio
 liggande styrkan inräknad, vore erforderliga för en opera-
 tion mot Uleåborg, som ej öfver Kuopio, så direkt från
 Sordavala¹. Nödvändigheten af dessa förstärkningars snara
 framhållas sedermera enträget i en ny skrifvelse
 af juli². Dessa framställningar lände så till vida
 af följd, att en framryckning från Sordavala nu förbe-
 redes, men ännu med jämförelsevis ringa styrka.
 I slutet af juli månad ägde ombyte af befälhafvare
 i Kuopiokåren rum. Barclay de Tolly hade anmält
 sjukdom ur stånd att förrätta sin tjänst, och till
 efterträdare utsågs generallöjtnant Tutschkoff I,³
 som man, som under vinterfälttåget fört befälet öfver de
 trupperna på östra krigsskådeplatsen.
 I slutet af juli inträdde operationerna i ett nytt skede äfven
 på östra krigsskådeplats.

¹ Buxhöwden till kejsaren $\frac{12.}{24.}$ juni.

² Buxhöwden till krigsministern $\frac{24. \text{ juni}}{6. \text{ juli}}$.

³ Till en början afsågs till Barclay de Tollys efterträdare generallöjt-
 nant Wittgenstein. (Krigsministern till Wittgenstein $\frac{26. \text{ juni}}{5. \text{ juli}}$.)

Bilagor.

Bil. 1.

Manifest.

**Wij Elisabeth den första,
med Guds nåde
käyserinna och sielfrådande fru öfwer hela Ryssland
etc. etc. etc.**

Giör hwarjom. och enom, i synnerhet Ständerne och inbygiar-
nom uti Storfurstendömet Finland, kunnigt och witterligt:

Uppå hwad för et oråtrådigt sätt och wijs å den Swänska
Cronans sijda kriget emot det ryska rikket, är uti några åhr medi-
teradt, som och wärkeligen uthbrutit och begynt wordet, sådant
kan hela wärlden och de swänska undersåtare sielfwa, hwilcka icke
heelt och hållit strijda wilja emot et sundt förnuftt och öfwer-
wägande, noga bekandt wara. Det är så mycket onödigare wijd-
lyftigt att berätta såsom igenom sielfwa krigets fortgång och där-
wid, ifrån des första begynnelse; de ryska wapen af Gud förlähnta
wälsignelse tydeligt och klart nog å daga lagdt, att Gud intet
oråtrådigt företagande någonsin beskyddar, och uti de på orätt-
mätigt wijs påbeganter strider och twedräckter, alltid den rätmtiga
med sin mächtige hand och hielp bijstår; Wij hafwom wid vår
faderliga käyserliga arfweliga throns antrådande, såwål af uprichtig
åstundan med våra grannar uti frijd och wänskap att lefwa, och
våre undersåtare, igienom en så wäl in- som utom vårt rijke be-
fästade roligheet, uti et mer och mer floriseraende och beständig
wälstånd att sättia, såsom och i synnerhet, af wår emot det an-
gräntzande swänska rikket och des undersåtare alltid hafde wäl-
willigheet, detta fortdurande kriget, och därigenom undersåtharena
å bågge sijdor tillfogade ruin och oskyldiga blods utgiutande med
en ey ringa ömheet behiertadt, och för denskuld å wår sijdo ey

försummat, alla möjliga medel och vägar att förhindra den krigs-lågan och Gudi misshageliga fiendskapen att förkorta o-
 igienom frijdens återställande den förra granskappeliga wänskap
 och allmänna säkerheeten uppå en beständig och säker grund
 befästa kunna; Wij hafwom vår uprichtiga intention och wälme-
 benägenheet för detta hälsosamma wärket, igienom allehanda u-
 tänckte benägne bemötelser på det aldratydeligaste för ögonom
 ställa uti intet måhl fela låtit, krigs-operationerne under de ly-
 ligaste progresserne af våre wapen uppå en långom tid susp-
 derat, och i fyra manaders tid uppå de ifrån Swänska sidan k-
 mande fridå propositioner fåfångt wäntadt, och emedlertid
 Swänska undersåtare wijd alla lägenheter allahanda wänliga
 mötelser wederfara låtit, och alt det, som til fridens återställa-
 tiena kunnadt på möjligaste sätt å vår sijdo uprichtigt anwå-
 i det hopp, att igienom dylika våra fridålskande beteelser,
 Swänska Cronan afwenledes, till likmätigt sinnelag och tanka
 wåga, och sålunda igienom samtelig cooperation och uprichtigt
 sååt et wijdare utbredande af det förderfweliga onda, oskyl-
 länders och undersåtares förödelser samt alle andre krigs skade-
 fölgachtigheter, uti tid förebygdt, och att en Gudi behagelig
 till önskeligit stånd bringas kunde.

Wij äro uti denna vår wälwillige benägenheet så mycket
 bestärckt worden, aldenstund oss ey obekandt är, att detta o-
 rådiga kriget, är icke efter almen åstundan och enhällig con-
 af samtliga Sweriges rijkes Ständer och undersåtare påbe-
 wordet, utan et ey ringa antaal af de samma, heelt annat s-
 ment haft, hwilcka de skadeliga och fahrliga fölgachtighete
 detta på orättrådigt sätt påbegynta krig uti billigt öfwerwäg-
 tagit, och sådane personers samwetlösa demarcher och företaga
 hwilcka den ewigt helligt slutna frijden, egen willigt brutit,
 fäderneslandets almäna wälfärd, för deras privata afseende
 egennyttiga passioners skull på oförswarligt sätt, att upoffra, i
 försyn och skam haft, altid detesteradt; och såsom naturligt är
 under detta antaal, inbyggjarna uti furstendömmet Finland
 äfwenwål befinna, hwilcka hafwa så mycket större orsack at ö-
 et skyndsamt krigs-slut, emedan de sanma jepmte deras länder
 godz wijd detta kriget, en stor calamitåt och ruin aldräfst o-
 digt utstå och lijda måste.

tage sådan deras liden skada af christeligt medlijdande
 igt och så mycket mera till hiertadt, såsom wij i fölie af
 le wår frjidskande benågenheet, icke det ringaste afse-
 intention hafwa wår macht att uthwidga och nya con-
 t giöra, ey heller åstunde aldrig af Swerige det ringaste,
 llenast et godt wånskaps underhållande; altså hafwe wij
 id detta emot wår wilia, följande fortduurande, af det för-
 a kriget och bloods utgiutande; och wår wålmeente frijds
 heet, des önskade måhl ännu intet ernå kunnadt, uthan wåre
 uppar warit twungne in uti finnländaka gräntzerne å nyo
 kia; för godt och nödigt befunnit, åfwanrörde wår benågne
 , som och, det wåra troupper ingalunda i det afseende,
 ett eröfra eller occupera, dijt marcheradt; wij wele Stån-
 ch inbyggjarena uti furstendömmet Finnland, igienom denna
 laration och manifest bekandt giöra, som och hwarjom och
 f dem, härmedelst, deras egit samt deras fädernes lands
 ch nytta wålmeent for ögonen ställa låta, försäkrandes där
 det kraftigaste, att såframpt de sig wijd detta krijget stilla
 igt förhålla, af krijgs-operationerne och det därtill behörige
 nde ingen deel-taga, ey heller sig till någon fiendskap emot
 wåra trouppar bruuka låta, samt uti als inga måhl den
 armeen med hielp understödja, uthan deras intention, med
 granskappelig wånskap och frijd att lefwa, igienom wårke-
 of bewijsa; ifölje häraf skal åfwanbemeldte Ständer och in-
 uti furstendömmet Finnland å wår sijdo icke den ringaste
 ofogas, uthan hwar och en wijd et fullkomligt nytiande och
 le af deras godz och egendom rooligt och uthan det aldra-
 förtryck förblifwa, och där utinnan wår protection och be-
 på alt sätt och wijs åtniuta; härhoos wij och af uprichtig
 , och såsom wij uthom des icke åstunda en foot bred frem-
 land oss att tillägna gärna tillåta, och uppå alt sätt och
 fordra welom, att meerbemeldte furstendömmet Finnland, så
 det samma sinnadt wore, sig utur Sweriges wälde och juris-
 att befrija och löös giöra, på det framdeles, det samma,
 som nu igienom någre persohners egennyttigheet skiedt,
 af et fördärfweligit krijg de och aldrastörsta där af flytande
 ter, undwijka kunde; såsom ett frijt och af ingen dera
 dependerande land, under deras egen, emellan sig etable-

rande regerings-form på en sådan foot, och med alla sådane rätt privilegier, och immuniteter förblifwa wilja, som det till deras egen nytta och ewigwarande befästning på det aldrabästa och efter de egen åstundan tiena, och de sielfwa sig sådant önska kunna; hwilket hos wij dem och så till beskydd och understödelse uti sådan de nya inrättning wijd alle lägenheter och fordrande äro tillfallne med våra trouppar, enär, och huru mycket de sielf åstunda, att bij oss som och uti all deras öfriga begiäran hwarutinnan de sig hwar wijd denna intentions bättre och tillförläteligare befördran emot oss att yttra för nödigt befinna, med all beredwilligheet och nådlig wälwilligheet dem att hielpa och assistera, benägne wara welomkomna.

På detta sätt och igienom detta medel, kan Finnland, enär sig på åfwanörde wijs uti en egen förfatning och regerings-form befinna, till barriere och skiljesmähl emellan de ryska och swärs gränzterne tiena, och åfwen derigienom, dem swenskom, alle häls för det nära granskapet skuld med ryska rikket, hafde oroo befruktande betagit warda, fölgachtelligen och Cronan sielf, och billigheten, och såframpt den samma, till frambedeles conserva af en fast wänskap med Ryssland en rät alwarlig inclination af wer, denna proposition ey ogilla kan;

För det öfriga tillbiuda wij oss ochså å vår sido alltid sig derne uti furstendömmet Finnland öfwer en oförtrycker conserva och fulgiörelse på åfwanskrefne dem uthaf oss nådigst gifne säyelse, igienom den allersolennesta försäkring och wärkstäl prof, efter deras egen åstundom, att bekräfta; men såframpt de alt godt förmodande denna vår goda benägenheet och wälw intention, af furstendömmet Finnland icke antages, uthan inby arena därstädes af otidig egensinnigheet under detta påstå kriget, sig emot oss och våra troupper till fiendtligit företaget bruka låta, och den Swenska Armeen med någon hielp tillhanda så finnom wij oss då emoth vår wilja och egen inclination gade, detta landet igienom eld och swärd att förhärja låta. E ket alt, wij hwarjom och enom, till behörig efterrättelse igie detta vårt manifest befallt, kungiöra och publicera låta.

Gifwit Moscau
den 18 Martii 1742.

L. S.

Elisabeth.

Bil. 2.

Utdrag ur hofrättsrådet Adam Fredenstjernas

"Oförgripliga utkast."

af till Panins berättelse. Stockholm den 23. maj 1749.)

Öfversättning från tyskan.

edan förut¹ är framhållet icke blott huru nödvändigt, utan
nu skyndsamt det i Sverige insmugna franska regeringssystemet
förändras, och att utan kraftig och tillräcklig hjälp från
ne en dylik förändring är omöjlig att åstadkomma så, att
iktiga och nyttiga verk länder till rikets enighet och för-
, och till grannländernas ömsesidiga ro och tillfredsställelse.
ssland och Danmark komma alltså att blifva de grannar,
ika alla rättsinta svenskar skola för evigt känna sig stå i
else för en sådan af dem lämnad hjälp. Våra värdaste
torde själfva medgifva, att ju längre ett hus brinner, dess
ärmar det sig till aska och undergång. Här är icke fråga
släcka några gnistor blott, utan en full låga och rasande
varje försummadt ögonblick, hvarje lam åtgärd ökar den
som man fruktar, och gäckar allt hopp om hjälp och rädd-
Det synes alltså såsom om Ryssland med sina operationer
borde vara betänkt på att göra sig till herre öfver Finland, om
på vänskapligt sätt. Detta kan så mycket lättare ske, som
e icke kunna vara nöjda med det tryck svenskarne utöfva.
ar i många år sett, särdeles under striderna med Ryssland,
de arma finnarne fått bära tredubbelt tyngre bördor än
rne, huru de mest framstående personerna af denna nation
tillbaka, så att blott få befordrats i Finland till några heders-
medan det åter i Sverige är en sällsynthet att träffa en
någon mera framskjuten ställning, för att nu icke tala om
åra läge, hvori Finlands handel och sjöfart befinner sig,

i en föregående promemoria, ingifven i början af år 1749.

under det att dock finnarne vid ett krig med Ryssland ensamma få bära svårigheterna. Därför säger man äfven hos dem, att när svenskar och ryssar tvista, få finnarne släppa till skinnet. Då nu en sådan disposition finnes hos detta folk och detsamma äfven har anledning att med vördnad minnas det vänliga bemötande, det medlidande och den hjälp, som ryssarne visade i sista kriget, så skall det ännu mera stärkas däruti genom de proklamationer, som vid detta tillfälle komma att utgifvas från rysk sida, i all synnerhet om Hennes Majestät Kejsarinnan uti dessa nådigast behagar försäkra den svenska och finska nationen om följande hufvudpunkter:

1) att Hennes Kejserliga Majestät icke kommer i någon annan afsikt än för att, i följd af nystadtska freden och därpå grundade kejserliga försäkringar, räcka en hjälpsam hand åt dessa båda nationer mot alla planlagda, högst skadliga nyheter i regeringsformen och mot hvarje våldsamt undertryckande af rikets och ständernas friheter och privilegier;

2) att Högstdensamma på intet sätt ärnar hindra utan tvärtom på allt sätt vill befordra de åtgärder och förfoganden, som ständerna själfva finna lämpliga för rikets och deras eget bästa, säkerhet och ro;

3) att Hennes Kejserliga Majestät hvarken för sig själf eller för någon främmande makt vill under någon förevändning borttaga en handsbredd jord från Sverige eller Finland;

4) att ingen ersättning skall begäras för de kostnader, som vållats af detta tåg och där förefallande händelser;

5) att Allerhögstdensammans stridskrafter till lands och sjös skola återkallas och hemföras, sedan svenska nationen erhållit vederbörlig säkerhet och regering samt Hennes Kejserliga Majestät full upprättelse af de nuvarande ministrarne;

6) att det förbättrade styrelsesystemet äfvensom regeringsformen på det kraftigaste garanteras mot hvem det vara må. I hvilket allt Hennes Kejserliga Majestät skall glädja den svenska och finska nationen med lika stor bevågenhet som Kejsarinnan Anna, Högstsälig i åminnelse, då hon vid konung Augusts i Polen val lät till dennes bästa utgifva liknande proklamationer i Warschau.

Om detta ädelmodiga uppsåt hos å ena sidan Kejsarinnan, å den andra Konungen af Danmark på så sätt kungöres för de svenska och finska nationerna, så kommer detsamma ofelbart att

upplifva de förtrycktas hopp, fördubbla deras trängtan efter förlösning samt egga alla verkliga patrioter att med öppna armar ila till mötes sina utländska vänner och sanna hjälpare mot inre fiender.

På det att denna berömvärda hjälpsändning må försiggå om möjligt utan blodsutgjutelse och utföras icke blott eftertryckligt utan äfven snart och på skyndsammaste sätt, synes det vara högst nödvändigt, att tåget mot Finland företages om möjligt redan under detta år. Om det sker samtidigt från 3 håll, nämligen från Nyslott, öfver Keltisström och från Degerby, med skonsamhet mot landet och de fattiga undersåtarna, skall det ovillkorligen vinna god framgång, emedan den kommenderande generalguvernören är hatad af finnarne och därför åtnjuter ringa förtroende i den honom underställda arméen. Landet ligger öppet åt alla håll utan pass och utan några fästningar, så när som på Tavastehus, hvilket befinner sig i dåligt försvarstillstånd, och som, om det blott kringrännas af 1,000 man, skall själfmant gifva sig, då hela landet underkastat sig ryssarnes vapen. Så snart de finska regementena blifvit afväpnade och alla gevär blifvit förda dels till Tavastehus, dels till Åbo för att förvaras af ryska besättningarna därstädes, bör Ryssland icke lämna mera än 5—6,000 man till skyddande af de vunna fördelarna i Finland och öfverföra öfriga trupper till Sverige dels på galierflottan, dels på smärre, i finska skären hopsamlade fartyg och stora båtar, hvilka med ringa möda kunna apteras till rodd. Under tiden skall ryssarnes vänliga uppträdande i Finland komma att omtalas öfverallt i Sverige och lugna sinnena härstädes, till dess att invånarne med glädje få skåda sina ankommande vänner. Vid passerandet af Korpostrom kunna 2 à 3 stora galerer med deras kantschebascher detascheras till Bottniska viken samt vid närmandet till svenska skärgården ytterligare 2 à 3 galerer åt Geflehället för att öfverallt sprida proklamationer och tillika göra en diversion, så att de tre regementen, som ankomma från Västernorrland, hindras att förstärka arméens hufvudstyrka.

Så snart den samlade ryska galierflottan anländer till nejden af Vaxholm och Fredriksborg, torde den påträffa svenska galierflottan, pråmar och lätta fartyg med en anseelig förstärkning af de galerer, som nu hålla på att byggas, och med en besättning såväl på flottan som på fästningsverken af ungefär 18—20,000 man. Den kommer

antagligen blott att uppträda defensivt och söka betäcka denna och de öfriga avenyer till sjös. Man bör alltså på rysk sida iakttaga den försiktigheten att postera ett antal galerer med deras pramar och de öfriga lätta fartyg gent emot Vaxholm vid Rindö och Öfverby samt för att lägga de öfriga på det så kallade Trälhafvet samt draga nytta af de där befintliga fördelar, för det första för att hålla svenska eskadern vid Vaxholm i schack, för det andra för att skydda sig mot öfverrumpling från svensk sida och för det tredje för att betäcka öfriga företa som planläggas i svenska skärgården. De senare måste gifvet besvär däruti, att en kolonn af arméen gör en landstigning i Åkers socker hvarifrån man landvägen har blott 3 mil att marschera till Stockholm. Denna kolonn måste nödvändigt utbreda sig till de följande nämsta passen åt Uppsalasidan och vidare åt Steksund (Almarestådet) mot Västmanlandshållet. Den andra kolonnen af arméen skall göra en landstigning på södermanländska kusten vid Södra Stäket midt emot Farsta, utbreda sig till Södertelje såsom ett mycket förmåligt pass och framrycka en half mil nära Stockholm. För att i Mälaren upprätta förbindelse mellan dessa båda kolonner kunna mellan 10—12 kantschebascher släpas öfver land vid Södertelje, hvilket lätt låter sig göra, och därpå öfver Drottningholm och Fågelön upprätta och underhålla förbindelse mellan dessa båda kolonner.

Medan detta utföres, bör utofter kusten och så långt som möjligt rycker framåt inåt landet proklamationer utspridas i Kejsarinnans namn, genom hvilka hela svenska nationen underrättas och försäkras att Allershögstedsamma blott som en storsint beskyddarinna af den frihet och ära behagat anrycka med sin armé för att befria nationen från allt förtryck, all våldsambhet och förföljelse samt förhindra förändret af den ifrågasatta suveräniteten hos en fri och oskyldig nation. Vid samma tillfälle torde det vara oundgängligen nödvändigt att uti en, i H. K. Maj:ts namn till Konungen afklarande skrifvelse framlägga alla de skäl, som föranledt dessa rörelser, såsom skildt att H. M. Kejsarinnan såsom en sann Konungens vän och granne icke med likgiltiga ögon kunnat åse de försök till försändande af konungamakten, som vissa oroliga och förmättna hufvuden under de sist förflutna åren planlagt; utan ginge hennes hela sträfvande ut däruppå, att Konungens myndighet och svenska nationens grundlagsenliga frihet just genom H. M. Konungen och Rikens Ständer återupprättades och befästes. I hvilket syfte H. K. Maj:t i

hemställde till Konungen att, ju förr desto hellre, samman-
 tänderna till riksdag, därtill fogande den försäkran, att hon på
 s skulle störa dem i deras riksdagsarbeten och förhandlingar
 stmer vid påfallande behof låta dem på allt sätt vederfaras
 och hjälp. Under allt detta bör man icke hindra finnarne att
 da varor till och handla på Sverige, emedan härigenom ett
 nligt bevis gifves på ryssarnes vänliga uppträdande i Fin-
 varjämte öfverallt här i landet den ogrundade fruktan för
 es annalkande skulle försvinna, i all synnerhet om ryssarne
 gära något af de svenska bönderna annat än mot kontant
 g och öfverallt behandla dem vänligt. Om därjämte från
 ka hamnar kunde öfverföras 30—40,000 tunnor spannmål
 billigt pris tillhandahållas bönderna och menige man, skulle
 elt säkert mer och mer stärka och fördubbla förtroendet till

edan allt detta sker, bör den stora ryska hufvudflottan förena
 i den danska, sedan några skepp dock blifvit lämnade vid
 l för att uppbringa till Sverige destinerade fartyg och uppe-
 em så länge, tills man ser, huru händelserna utveckla sig i

enska hufvudflottan i Karlskrona, som är allt för svag för
 na hålla öppna sjön mot en mer än dubbel öfvermakt och
 n kommenderas af en mycket dålig chef, torde visligen
 g för att utgå ur Karlskronas hamn. Den kommer att
 a på redden och torde redan anse det såsom en förtjänst,
 a kan försvara sig innånför där varande skansar och batte-
 Den är alltså icke i stånd att drifva den förenade flottan
 ess ställning i Östersjön, ännu mindre att betäcka svenska
 och skeppsfarten, men minst af allt att till Sverige konvojera
 lp, som väntas från Preussen, om för öfrigt denna är upp-
 menad.

der dessa rörelser i Östersjön torde det äfven vara oafvis-
 dvändigt, att från dansk sida 2 örlogsskepp om 60 kanoner
 eller 10 fregatter och brigantiner stationeras i Göteborgs
 l och flitigt kryssa längs halländska och bohuslänska kusten
 hålla alla till Göteborg destinerade skepp, till dess att man,
 ofvan är sagdt, får se, huru affärerna utveckla sig vid riks-
 eller förut.

För att underlätta allt detta och så mycket förr uppnå målböra samtidigt norska operationer äga rum från Svinesund mot Värmland äfvensom vid Rörås för att så mycket mera bringa det härvarande våldsamma, herskande partiet i bryderi och krig göra så mycket kraftigare diversioner, i fall detta, hvilket dock svårt att tro, skulle genom tvång och öfvermod sammanbringa här på 60 till 70 tusen man. Om man nu antager, att 18,000 man användas vid Vaxholm, till besättning å galerna och i skådegården, 14,000 man vid hufvudflottan i Karlskrona och 16,000 man efter noggrannaste beräkning detascheras till samtliga fästningar, kunna icke mer än 16—18,000 man uppträda i fält. Då nu de 18,000 man måste fördelas mot den ryska och den danska armén kunna ju knappast mera än 8—9,000 man uppträda mot hvar af dessa grannar, hvilket alltså blir endast en hand full folk att utföra ett så stort och vidlyftigt försvar. Man kan också i största tillförsikt försäkra, att när nationen genom såväl de ryska som danska manifesten (liksom äfven genom ett från H. M. Konungen i Danmark till H. M. Konungen af Sveriges, i ungefär oförändradt ordalag affattadt bref) underrättas om de båda hofvads afsikter, skola icke blott bönderna utan äfven soldaterna, som böndernas bröder och söner, med stor kallsinnighet skrida till svaret och hellre lämna sakernas afgörande åt pennan än åt svärdet.

Författaren avslutar skrifvelsen med framkastandet af tanken på Kronprins Adolf Fredriks fördrifning — därvid dock iakttagande en viss försiktighet, emedan det just varit ryska kejsarinnans som genomdrifvit Adolf Fredriks val till svensk tronföljare. Skrifver:

»Det kan ej bestridas, att Prinsens val endast och allenastående tillskrifvas den ädelmodiga Kejsarinnan. Hennes Kejsarliga Majestätets högsta rekommendation och den vördnad, som hvarje patriotisk skaffens patriot hyser för en så stor välgörarinna, äro de sanna orsakerna till det företagna valet, ehuru väl man enligt grundläggande icke egt rätt att skrida därtill, så länge den regerande konungen är i lifvet. Därför har det äfven hjärtligen förtrutit en hvar patriot att Prinsen af otidig förkärlek för grefve Tessin mera bemödat om dennes upprätthållande och försvar än om ett tillbörligt upprätthållande af Kejsarinnans nåd och vänskap, hvilket helt v

n anses såsom ett prof på något tacksamt sinnelag. Man har
ne Prins iakttagit brutala afsikter, som icke öfverensstämma
ationens böjelse. Dem, som befordrat hans val, ser han
xeln; dem, som äro vänner af Ryssland och Danmark, be-
han med förakt och förföljelse, såsom om dessa oskyldiga
r vore hans uppenbara fiender. Hans gemål behandlar nästan
ets ansedda och höga familjer med förakt, kallar dem svenska
och kan icke tala om någon annan storhet än om hennes
onungen af Preussen.

insens hof har ökat med så många officianter och tjänste-
ch kräver så stor kostnad, att Konungens hof fordrar vida
Därföre är Prinsen och hans gemål den rätta och sanna
till alla tunga skatter och öfvergrepp samt till de nu anställda
ingarna och tillrustningarna, att här förtiga flera svårigheter,
d tiden skola blifva uppenbara, så att, om denne furstes val
it understödt af en så hög kejslerlig hand, skulle han aldrig
successionen. Hans tronföljd i Sverige skulle löpa stor fara
e blifva af lång varaktighet, om Hennes Kejslerliga Majestät
oge honom sin beskärmande hand och värdigades lämna
a fria och obundna händer till att göra en förändring med
följd, som är så skadlig för upprätthållandet af lugnet i
och i stället låte den komma till en prins, som vore mera
e för svenska intressen och obestriddigen i stånd att under-
et sanna lugnet i nordn och en beständig vänskap med de
rande makterna. Ett sådant tillvägagående af svenska
a skulle så mycket mindre kunna betraktas som en nyhet,
dan, hvad konungarne Erik och Sigismund beträffar, dylika
finnas på att man uppsagt till och med krönta hufvuden
och lämnat kronan till mera lämpliga prinsar, som bemödat
vinna nationens förtroende.»

Bil. 3.

År 1875.

Om Namn af Sines Majestät till
Gåvan af alla Rättor, till de
Länderna, Orman, i Sallat om
de, under följande Conditioner
ville utvalda Majorer, af beg
ma sig under Rättor bestyr

1mo Den iguwan följande upgående
fötar, tillkomna under alla namn
under Orman Orman Orman, som
vill de som följande: / 1/2 Sines Orman
Majestät Rättor af Rättor
alle Officerer af under Officerer
under till Sines Rättor gänter
Sines följande Orman, som
som följande för alla Rättor
När alla Rättor för de Sines
Rättor Orman.

2° Alla Officerer af Orman
Sines Sines Rättor till Sines
Sines, till Sines Orman. - Orman
Sines af Sines till Sines, som
Sines Sines Sines.

3° Alla Officerer af under Officerer
Sines i Sines till Sines Sines
Sines Sines af Sines Sines
Sines Sines, som Sines
Sines Sines -

Påskådas befälles iij förutten
 i deras Namn af Häfällad i
 Laga de Lafuan.

Alle somme Officerarne som mitter
 icerarne af Häfällad, skall mitter
 mågan iij Häfällad Länningarna
 i anlag Militäris Laga i iij
 iij Namn, af Häfällad med alla
 iij iij.

När de iij Län Länstämman.

iij iij de Länstämman iij iij
 iij iij Län, iij iij iij iij.

iij iij iij, iij iij iij
 iij iij iij iij iij iij
 iij iij iij iij iij iij

iij iij iij iij iij iij
 iij iij iij iij iij iij
 iij iij iij iij iij iij

iij iij iij iij iij iij
 iij iij iij iij iij iij
 iij iij iij iij iij iij

iij iij iij iij iij iij
 iij iij iij iij iij iij
 iij iij iij iij iij iij

iij iij iij iij iij iij
 iij iij iij iij iij iij
 iij iij iij iij iij iij

iij iij iij iij iij iij
 iij iij iij iij iij iij
 iij iij iij iij iij iij

Conflicterade. - Den sanna ConDito
 men auktat, på Skikas Linulän
 Has Anuuar, vilas den Munst
 Jossuuef. Parlementeuer. Lile
 Säggnarhan uli gänas Carleby
 Plad. -

Fattusoff

Chantant Pucial Comendant
 de la 5me Division de Tami
 de Son Registe Supplicat
 de Totes les Ruffis

(Förminskad kopia efter original i Kongl. Krigsarkivet.)

Bil. 4.

Förteckning

med vederlikar, som antingen ej inställt sig vid sina regementen eller under återtagget blifvit efter.¹

Namn.	Vederbörande bataljonschefs anmärkning.	Fältmarskalken Klingspors anmärkning.	Anteckningar.
Åbo läns regemente.			
Willebrand, Fredrik Johan.	Sjuk enl. attest och kvarblifven i Björneborg.	Med tillstånd.	<p>Klerckers resolution: Föranleder, på grund af fältmarskalkens annotation, icke till någon åtgärd.</p> <p>v. W. var en af de till döden dömda anjaliterna. Hans broder Carl Gustaf och kusiner Johan Fredrik och Fredrik Johan likaledes dödsdömda anjaliter.</p> <p>Hans ena syster var gift med anjaliten C. G. De la Motte, en annan med en son till anjaliten A. J. Hästesko.</p>
Hästesko, Johan Gustaf.	Sjukattest insänd, att han icke kunnat utan fara och svåra påföljder åtfölja arméen från Brahestad.	Hvilken sjukattest ej var bekant förrän 2:ne dagar efter sedan efterfrågan blif gjord.	<p>Klerckers res.: Sedan inför regementskrigsrätten vederb. reg:ts läkare och flera vittnen intygat H. varit så illa febersjuk, att han ej kunnat utan lifsfara transporteras från Brahestad, och vidare utredts, att det den 17. april (då reg:tet var i Brahestad) utfärdade sjukbetyget s. d. kommit till reg:tet och insändts till brigadchefen, pröfvas Hästeskos förhållande ej kunna anses som tvetydigt.</p> <p>H. var en af anjalamännen och son till anjaliten, öfverste J. H. Hästesko.</p>

terblifna officerare ingaf fältmarskalken Klingspor den 12. maj 1808 en förteckning. Maj:t (dock ej upptagande alla här anförda), med anledning hvaraf general Klingspor undersöka, hvilkas förhållande kunde anses tvetydigt och föranleda deras ansvar.

Namn	Född	Föräldrar Fadersnamn Mödrasnamn	Föräldrar Fadersnamn Mödrasnamn	Anteckning
1899	Finnson, Carl Gustaf Finn	Samma föräldrar som för Finne- son	Samma för- äldrar som för Finne-son	Klerkers res- son den ang. F. Behinder var lömda anjalamn
	Finnson, Carl Gustaf Finn	Samma föräldrar som för Finne- son	Samma för- äldrar som för Finne-son	Klerkers res- son själv funnit i en grundad o- betyg styrkt för sökningen till i. Knl. läkarebetyg kunde P. ej ut- sitt rum.
1899	Finne-son, Carl Gustaf Finn	Samma föräldrar som för Finne- son	Grundad.	Klerkers res- son den som r. F. var gift med majoren B. och hans fru, Lervik, och där- med löjtn. frih. berg, brigadadj. creutz samt fän.
1899	Finne-son, Carl Gustaf Finn	Samma föräldrar som för Finne- son	Grundad.	Klerkers res- son v. Willebrand. F. var en bro- Finne-son (se Den 25. juni bland anmälde som då hölls satt.
	Finne-son, Carl Gustaf Finn	Samma föräldrar som för Finne- son	Grundad.	Klerkers res- son brand. Ls mor var jaliten, kaptene borg. En syst. anjaliten C. G. Själff ingick i skap med en jaliten, major Motte.
	Finne-son, Carl Gustaf Finn	—	—	Kvarlämnad gadförslag 31.

BIL. 4. INRE FÖRHÅLLANDEN.

Namn.	Vederbörande bataljonschefs anmärkning.	Fältmarskalken Klingspors anmärkning.	Anteckningar.
-------	---	---------------------------------------	---------------

Åbo läns regementes rusthållsbataljon.

e, Otto erman.	Kvarblifven i Jakobstad enligt anmälan och ingifvit läkarebetyg om verklig sjukdom.	Med mitt tillstånd.	Klerckers res.: se v. Willebrand. L. var systerson till anjaliten, kaptenen P. Kalm. Fadern, landshöfding i Kymmenegårds län, blef 1808 rysk sådan i samma län och i juli s. å. R. R. S:t An. O. 1. kl. L. själf blef 1811 vice landshöfding i Åbo och Björneborgs län.
stedt, hilip.	Fått kontusion i högra foten vid Pyhäjoki, kvarblifven i Brahestad.	Utan anmält tillstånd, var synlig på gatorna dagen innan arméens reträtt ifrån Brahestad.	Klerckers res.: Sedan vid regtstridsrätten upplysts, att O. i Brahestad låtit brigadläkaren undersöka foten, på hvilken han något haltat; att Ö. klagat sig sjuklig, men att läkaren ej ansett kontusionen svårare än att Ö. längre fram kunnat följa arméen; och att han hvarken sjukrapporterat sig eller insändt sjukbetyg, så ansågs han ej kunna undgå laga åtal. † 1808 ²¹ / ₁₁ i Kaluga i rysk fångenskap.

Nylands infanteriregemente.

nck, Claes oban.	Enligt attest kvarblifven i Gamla-karleby.	På goda skäl grundadt tillstånd.	Klerckers res.: se v. Willebrand.
a Kuorring, Carl Rein- old.	Sjuk innan uppbrottet enligt fält-skärsattest.	Grundadt.	Klerckers res.: se v. Willebrand. † 1808 ¹⁶ / ₃ i Tammela socken.
vong, Carl Gustaf.	Efterlemnad sjuk i Tavastehus enligt anmälan hos Gen.-en.-chef.	Grundadt.	Klerckers res.: se v. Willebrand. Enligt brigadförslag afsändes L. såsom sjuk till Björneborg.

krig 1808 och 1809. III.

BIL. 4. INRE FÖRHÅLLANDEN.

Grad.	Namn.	Vederbörande bataljonschefs anmärkning.	Fältmarskalken Klingspors anmärkning.	Anteckning.
Kapten.	von Numers, Jakob Reinhold.	Utan attest kvarblifven i Södermark.	Utan anmaldt tillstånd.	Klerckers res.: Sörrätt upplysta, att v. sjuk och efterblifven i marks by, samt att den sjukrapporten insändt sjukatten att han ej kunde tilltal. Togs till fånga och fördes till Kadestieroa).
Löjtnant.	Tammelaender, Erik.	Sjuk innan uppbrottet. Sedan erhållit afsked.	---	Klerckers res.: brand.
›	Munck, Fredrik Reinhold.	Sjuk innan uppbrottet.	Grundadt.	Klerckers res.: brand.
›	von Schildt, Volmar Johan.	Sjuknat under en kurirresa till Savolaks. ¹⁾	Grundadt.	Klerckers res.: brand. I 3. kvartalets visas S. såsom »f hitkommen».
›	Taxel, Carl Aron.	---	---	I brigadförslag 1808 upptages T. efterblifven hemm Var 1808 65 år
Fänrik.	Hacklin, E. G.	---	---	I sistnämnda upptagen som »sjnad under reträtt
›	Knorring, Stephan Fredrik.	---	---	»Sjuk, efterblef landet» (nyssn. b
›	Munck, Claes Johan.	Minderärig.	---	Klerckers res.: brand.
Regementsläkare.	Lönroth, Nils Anders.	Efterblifven i Gamlakarleby som sjuk.	Hadde sedan han tillfrisknat ryske befälhafvarens tillstånd att återkomma, men begagnade det icke.	Klerckers res.: Sörrätten ingen anse om l. kunnat v han af förut ådrag kvarstannat vid ar och med anledning spors anmärkning skäligen förorda h under åtal.

¹⁾ Sedan von Schildt någorlunda tillfrisknat, begaf han sig under ständig fara af ryssarna åter till arméen, dit han efter mödosam vandring ofta genom obanade tröskor början af Augusti. (Qvennerstedt: I Torneå och Umeå I, sid. 129.)

BIL. 4. INRE FÖRHÅLLANDEN.

Namn.	Vederbörande bataljonschefs anmärkning.	Fältmarskalken Klingspors anmärkning.	Anteckningar.
nan.	Tillfångatagen vid Lappfjärd.	Grundadt.	Å brigadförslaget: »Rymd eller ock af sjuklighet kvarblifven». Klerckers res.: se v. Willebrand.
lin.	—	—	Enligt brigadförslag ^{1/1} — ^{31/12} 1808: »Sjuk, efterblifven hemma i landet».
lins.	Anmält sig vara i Stockholm.	—	Klerckers res.: se v. Willebrand.

Björneborgs regemente.

en berg, ls Leo- rd.	Illa blesserad i förra kriget. Kom-menderad hemma i landet af regem.-chefen.	Grundadt.	Klerckers res.: se v. Willebrand. G. var, tillika med bröderna Ad. Magnus och A. Jacob, bland de dödsdömda anjaliterna. Kusin med anjaliterna, bröderna J. M. och G. A. von Konow; samt med kommandanten å Svartholm C. M. Gripenberg. Fängen hos ryssarne (enl. brigadförslag).
Knorring, vert Rein- ld.	Sjuk, hemma i landet.	Grundadt.	Klerckers res.: se v. Willebrand. Bror till anjaliten C. G. och kusin med anjaliten B. U. v. Knorring. Morbror till cornett Mellin (se nedan).
énberg, edrik.	Före uppbrottet anmäld till afsked.	Grundadt.	Klerckers res.: se v. Willebrand. Son till anjaliten Johan Lil-lienberg. Svåger med fänr. Jerlström (se ofvan).
kman, eorg.	Illa blesserad i förra kriget. Sjuk hemma.	Grundadt.	Klerckers res.: se v. Willebrand. B. var 1808 60 år gammal.

BIL. 4. INRE FÖRHÅLLANDEN.

Grad.	Namn.	Vederbörande bataljonschefs anmärkning.	Fältmarskalken Klingspors anmärkning.	Anteckning.
Regementsläkare.	Lindebäck, Jacob.	Fången genom eget förvållande.	Grundadt.	Klerekers res.: I rätt hörda vittness generalmajor Aminliga relation i ämnelidning att antagna, nom eget förvållande fången i Borgå, då sökt att undkomma, väl medhunnit; h förhållande bör k ifras.
Auditör.	Jonsson, Christian.	Fången.	—	Klerekers res.: dan vid reträtten togs till fånga och icke anbefallt någoning rörande J. på vidtages ingen åtgätnom.

Björneborgs regementes rusthållsbataljon.

Löjtnant.	af Stenhoff, Gustaf.	Svag, sjuk, kvarblifven i Nykarleby.	Utan tillstånd.	Klerekers res.: S kompanichef vid upplyst, att S., som med en transport f borg till Nykarle under vägen och k till Nykarleby, san där haft besök a hvilka afgifvit atte sändts till bataljon dan nämnda läkare sjukbetyget ej fanns afgifvit edlig berätt ej utan lifsfara k följa, då han haft f fanns icke anledn någon åtgärd mot S. S. blef i mars ryssarne (odat. »för ver Björneborgs re rare . . »).
				Efter fredsslutet civil tjänst och blef sekreterare i kom finska ärendenas k Petersburg.

BIL. 4. INRE FÖRHÅLLANDEN.

Namn.	Vederbörande bataljonschefs anmärkning.	Fältmarskalcken Klingspors anmärkning.	Anteckningar.
Willellin, Carl Johan, frih.	Svag, sjuk, kvarblifven i Nykarleby.	Med tillstånd.	Klerckers res.: se v. Willebrand. M. togs till fånga af ryssarne i Brahestad (Wasastierna). Var systerson till E. R. von Knorring (se ofvan) och anjaliten C. G. von Knorring.
Fleming, Göran, frih.	—	—	»Sjuk, hemma» (odat. »förteckning etc.») samt enl. brigadförslag 15. maj. Brodern, H. Fleming, var en af anjalamännen.
Nylands dragonregemente.			
Wright, Gustaf Fredrik.	Efterblifven i Brahestad.	Utan anmaldt tillstånd och var ej sjukare, än att han i stället för att återvända till hemorten kunnat fara till Uleåborg och sköta hälsan.	Klerckers res.: Som vid krigsrätten styrkts, att v. W:s sjuklighet varit af mindre betydelse och att han ej behöft kvarstanna i Brahestad utan väl kunnat åtfölja arméen för att på lämplig ort vårda sin hälsa; och som genom intyg från stadsläkaren och från gästgifvaren i Brahestad visats, att v. W. efter en kort vistelse där kunnat afresa till hemorten, anses hans förhållande böra lagligen beifras. v. W:s syster var gift med landshöfding E. G. v. Willebrand och hans systerdotter med anjaliten greve Mannerheim.
Wright, Anders.	I förslagen sedan längre tider upptagen som sjuk och i denna egenskap efterblifven i Björneborg.	Grundadt.	Klerckers res.: se v. Willebrand.
Wright, Carl Henrik.	Sjuk, efterlämnad i Brahestad.	Samma anmärkning som för öfverste Wright.	Klerckers res.: lika lydande som för v. Wright.

BIL. 4. INRE FÖRHÅLLANDEN.

Grad.	Namn.	Vederbörande bataljonschefs anmärkning.	Fältmarskalken Klingspors anmärkning.	Anteckning.
Kornett.	Brummer, Gustaf Adolf Carlsson.	Efterblifven som blesserad och illa sjuk i Brabestad.	Grundadt.	Klerckers res.: brand.
Regementspastor.	Lilliestrand.	—	—	»På grund af generalens resolution kvarblifvit (anteckning i marschlöningaräkenskaper)

Tavastehus regemente.

Öfverstelöjtnant.	Kihlström, Henrik.	Gammal och sjuk, med tillstånd kvarblifven i Tammerfors.	Grundadt.	Klerckers res.: brand. K. var 1808 mal.
Adjutant och löjtnant.	Meurman, Constantin.	Som sjuk kvarblifven i Pohjois.	Grundadt.	Klerckers res.: brand.
Kapten.	Borgenström, Lorens Fredrik.	Efterblifven sjuk i Tammerfors.	Med tillstånd.	Klerckers res.: brand.
Fänrik.	Kihlström, Carl.	Hemablifven utan gifven anledning.	Grundadt.	Klerckers res.: K:s underlåtenhet sig ej utredd. Vid krigsrätten reg. (Gripenberg) förklarad som egentligen ansvarig sannolikt ej hunnande anseende till samma uppbrott; skyldighet varit inställa sig eller förfall, pröfvas ha vara så tvetydigt kan undgå laga i
Bataljonspredikant.	Perander.	Kvarblifvit i Björneborg.	—	Klerckers res.: rätten framhölls P. var besvärad om; men som b. cheferna och reg. sågo denna icke äro att P. väl i arméen, ansågs ha stol åtalas. »Medtog regem. (Brigadförlag 31)

BIL. 4. INRE FÖRHÅLLANDEN.

Namn.	Vederbörande bataljonschefs anmärkning.	Fältmarskalken Klingspors anmärkning.	Anteckningar.
-------	---	---------------------------------------	---------------

Tavastehus regementes jägarebataljon.

msay, Fredrik.	Sjuk, kvarblifven på Rattala gård i Artsjö socken.	Med tillstånd.	Klerckers res.: se v. Willebrand. R:s bror var gift med en syster till anjaliten J. A. Jägerhorn; hans fru, f. von Tiesenhausen, var kusin med samme Jägerhorn och systerdotter till öfverste Brunow (»öfverstinan» Brunows man).
Klercker, Jnstaf Reinhold.	---	---	Sjuk.

Österbottens regemente.

bel, Pehr.	Illa sjuk hemma enligt attest.	Grundadt.	Klerckers res.: se v. Willebrand. N. var 1808 60 år gammal.
ng, Lorentz Fredrik.	Sjuk hemma enligt attest.	Grundadt.	Klerckers res.: se v. Willebrand. J. var 1808 53 år gammal.
gus.	Konstituerad att göra extra batns-predikants tjänst för Estlander, absenterat sig från bataljonen i Gamlakarleby.	---	Klerckers res.: Vid krigsrätten upplystes, att L., som var skolrektor i Gamlakarleby, vid reträtten från denna stad lämnat sig efter utan att anmäla förfall; att han, efter stadens ockupation af ryssarne, inlåtit sig i nära gemenskap med dem, och att han, när ryssarne i juni månad drefvos söderut, med hela sitt hushåll själfmant följde fienden; hvadan det ansågs, att han borde för sitt förhållande ställas till laga ansvar.

Savolaks infanteriregemente.

minoff, Bernt Adolf.	Svag, sjuk, kvarlemnad i Kuopio.	Med tillstånd.	Klerckers res.: se v. Willebrand.
-------------------------	----------------------------------	----------------	-----------------------------------

BIL. 4. INRE FÖRHÅLLANDEN.

Grad.	Namn.	Vederbörande bataljonschefs anmärkning:	Fältmarskalken Klingspors anmärkning.	Anteckning
Savolaks jägareregemente.				
Löjtnant.	Tickander, David.	Kvarblifven på St Michels sjukhus.	Utan tillstånd.	Klerkers res.: rätten har utrönts, sjuklighet förelegat ingen åtgärd mot ?
Karelska jägarekåren.				
Kapten.	Molander, Adolf.	Kommenderad att kvarstanna vid Haapaniemi krigsskola.	Grundadt.	Klerkers res.: brand.
Finska artilleriregementet.				
Öfverste.	Gyllenbögel, David Adam.	---	---	>Qvarblefven i som sjuk>. (Mars löningsräkenskaper).
Underlöjtnant.	von Wolcker, Henrik Gustaf.	---	---	>Tillsjuknad och på Lochteå prestgå förslog 15. april).
Underlöjtnant o. adjutant.	Tigerström, Joh. Christ.	---	---	>Qvarblefven sj månads aflöningsrä

Bil. 5.

Declaration.

Kejsaren har uti alla Europas Cabinetter tillkännagifwit, och fått sina Undersåtare om det bemödande, med hwilket Han Konungen af Swerige sökt att göra, Dess uppå Tractater grundrätt gällande, fordrande denne Förstes medverkande emot d.

Efter detta för mer än en månad sedan gjorde företagande Han fått med missnöje weta, att då Han sökte bibehålla wänemellan Ryssland och Swerige, så har sistnämde Magt sökt öfver skattadt Dess Fiendes, Englands wänskap.

Hans Majestät Kejsaren hade hwarken för Konungen af Swerige, eller hela Europa döljt, att Dess Folks wäl fordrade, att Han nyttjar del, som Försynen endast gifwit, att befästa Dess Staters

Hans Majestät har; öfwerensstämmande med Dess foglighet för, att Han wore färdig att förwandla den tagne utwägen till öfver sigtighets steg, om Konungen af Swerige, utan uppskof uppå Dess förbindelser, och gemensamt med Honom samt Konungen af Ryssland, skulle till Östersjöns tillslutande för Engelska Flottan utgå.

Hans Majestät har tillåtande Konungen iakttog, efterrättelser uti allmänna saken om en Tractat, som skulle lämna uti denna Förstes dispositioner subsidier, en Flotta, och en del af Englands Trupper, allt som och wittnade om denna Regents tänkesätt emot Ryssland; och wiste, att Kejsaren förgäfwes wäntade en benägen förändring i Konungens tankesätt, och att det war tid, att Hans Majestät för öfver skyddade Dess Undersåtare för olyckor, som uti tysthet dem utgå.

Hans Majestät ser sig nu föranlåten att förändra egenskapen i Konungens företagande.

Han har fått weta, att Dess Minister uti Stockholm, uppå Konungens befallning den $\frac{20}{3}$ Febr. $\frac{Mart.$ blifwit försatt uti arrestationshuset, att uppå Dess befallning hela Ryska Beskickningen blifwit

uti samma qwarter förenad, för att derstädes likaledes wara inneslutne; att denne Regent tillåtit sig låta försegla alla Ministerns Archiver och Brefwåxlingar, och att hela Beskickningen är under Militairisk bewakning.

Han har följakteligen att beswära sig öfwer ett förgripande emot Dess Kronas rättigheter och wärdighet; och detta är ej allenast Dess Kejsersliga Majestäts, utan ock alla Regenters gemensamma sak. Den uti Stockholm warande Diplomatiske Corpsen har så wäl insedt det, att den straxt protesterade emot ett förfarande, som, undantagande hos Turkarne, ej finnes exempel uppå.

Hans Majestät kunde nyttja wedergällningsrätten. Han har walt att förordna, det Dess Ministèr skulle fördubbla omtanken för Swenska Ambassadeuren, som ännu är uti Petersburg, och besörja att Han efter egit wälbehag kan resa derifrån, utan att hwarken der eller på wägen, utsättas för någon swårighet eller obehaglighet.

Kejsaren underrättar nu alla Europeiska Magter, att Han ifrån detta ögonblick betraktar den delen af Finland, som härtills warit Swenskt, och som Dess Truppar ej förr än efter åtskilliga drabbningar kunnat intaga, som en igenom Dess wapen eröfrad Province, den Han för alltid med sitt Rike förenar.

Hans Majestät hoppas att Försynen under detta Krigs fortsättande ännu wälsignar Dess wapen, och ifrån Dess Rikes Gränсор afwänder allt det onda, för hwilket Rysslands Fiender sökt att ut-sätta dem.

Petersburg, den 16 Martii 1808.

Bil. 6.

Proclamation.

ppå Hans Kejsleriga Majestäts allernådigste Befallning kunnat uti det nu conqueterade Finnland, ej Recrutering, som i Finland skjer, blifwer införd; och sedan Finnlands Inwånare Tro- och Huldhets-Eden, så bibehålles Finnska Arméen, utan förändring, som den härtills varit under Swenska Regeringen. Utsänt i Stockholm den 13de Martii 1808.

General utaf Infanteriet, En Chef Commenderande Hans Kejsleriga Majestäts Armée uti Finland, Krigs-Gouverneur uti Liff- Est- och Curland, Riddare af alla Kejsleriga Ryska och Konungliga Preussiska Ordnar, samt Commendeur af den helige S. Jerusalems Orden

Grefwe BUXHOEVDEN.

Bil. 7.

Proclamation.

De wid det nu conqueterade Finnlands Armée, tjänande Officerare, underrättas härigenom, att den som öfwer Fin Gränts är Swänska Arméen följactig, och ej inom tre w räknadt ifrån denna dag, infinner sig på sit Boställe, eller hos af Herrar Landshöfdingar tillkjänna gifwer sin ankomst, u 1:mo ifrån den af Hans Käyserliga Majestät uti Proclama den $\frac{19}{31}$ Martii innewarande år, bewilljade förmån, att wid Arméen, utan förändring, som den härtills af Swänska Reg warit förordnad, under Dess Käyserliga Majestäts Spira fra blifwa allernådigst bibehållen. 2:do Blifwer dess Lön och l genast för Käyserlig Räkning disponerad, och 3:tjo kommer a Egendom att confisqueras. Helsingforss Högquarter den $\frac{21}{2}$ Martii April

General utaf Infanteriet, En Chef Commen-
derande Hans Kejslerliga Majestäts Armée uti
Finland, Krigs-Gouverneur uti Liff- Est- och
Curland, Riddare af alla Kejslerliga Ryska och
Konungsliga Preussiska Ordnar, samt Commen-
deur af den helige S. Jersalems Orden

Grefve BUXHO

Bil. 8.

General en Chef, Grefwe Buxhoevden, af Hans Majestät Kejsaren
 Island befullmäktigad, uppfyller Hans Majestäts Faderliga
 för detta Landets Innewånarens wäl, af alla Stånd, då Han
 Ryska Arméens bekymrande belägenhet, att antingen öfvergifwa
 Landet, skilljas ifrån sina Familjer, förlora sin egendom,
 eller åta sig några willkor, som den i allmänhet ej fullkomligen känner,
 och dar sig att öfvertyga Arméen om fördelarne deraf, görande
 i sin Souverains namn, följande propositioner:

Då Hans Majestät Kejsaren uti Dess Declaration af
 innewarande Martii förklarar, att Stor Furstendömet Finn-
 land för alltid med Dess Stater förenas, så är det utan twifwel,
 att Ryska Arméens Tjenstemän, som är constituerad af infödde
 i Finland, så snart de lämna Fiendens Fana, hafwa rättighet att
 få de fördelar, som dem i likhet med andre Ryska Under-
 officerare förunnade; och således hafwa de hwarken för sina personer,
 eller sin egendom, wid hwilken politisk förändring som helst,
 att frukta.

Alla Officerare, UnderOfficerare och Soldater, som ej
 varit i Kriget, kunna deltaga uti de fördelar, som Proclamation
 af den 1° sisl. Februarii gifwer; undantagande Swenska Officerare,
 UnderOfficerare och Soldater; men hvarje infödd Finne tillåtes resa
 hemwist; och Officerarne blifwa med respensioner försedde.

Soldaterne erhålla för hwarje Gewär, som de aflemna,
 10 Rubel, för en Sabel en Rubel och för hwarje häst tio Rubel;
 och hvar Soldat bekommer hwar Soldat som begär att resa hem två

Hwarje Militaire, som önskar att begagna sig af de uti
 Proclamation af den 1° sisl. innewarande Martii gifne fördelar, blifwer
 tillåten att begäran antagen wid den Ryska Finnska Arméen, hwarest
 han har samma rang och lön, han hade innan Finland nu
 varit i kriget af Kejsarliga Trupperna; men ingen blifwer twungen
 att gå i tjenst emot sin willja.

5:o. Officerare, UnderOfficerare och Soldater utaf Ryska Finns Arméen twingas ej, under nuwarande Krig, att tjena emot Swerige.

6:o. För Swenska Officerare lägges ej hinder att efter deras önskan resa till Swerige, om de förbinda sig, att under nuwarande Krig, ej tjena emot Ryssland eller dess allierade. UnderOfficerare och Soldater blifwa under escorte följde till Wiborg, hwarest de förblifwa till dess Freden emellan Ryssland och Swerige är slut.

7:o. Alla infödda Finnar, som äro wid Swenska Arméens underrättas härigenom, att om de, oaktadt föreskrifne fördelningar, dröja att enligt desse anbud antaga tjenst uti deras Fädernesland eller ankomma till deras familjer, så hafwa de att för följde förskylla sig sjelf, och hwilka ådraga dem, i anledning af Proclamationen daterad den $\frac{21 \text{ Mart.}}{2 \text{ Apr.}}$ att utan skonsmål för alltid förlora all deras egendom, och glädjen att någonsin återkomma till Fäderneslandet och deras familjer. Helsingfors den $\frac{27 \text{ Martii}}{8 \text{ April}}$ 1808.

General utaf Infanteriet, En Chef Commenderande Hans Kejslerliga Majestäts Armée uti Finland, Krigs-Gouverneur uti Liff- Est- och Curland, Riddare af alla Kejslerliga Ryska och Konungsliga Preussiska Ordnar, samt Commendeur af den helige S. Jerusalems Orden

Grefwe BUXHOEVE

Bil. 9.

Proclamation.

En le nom de mon Empereur je donne ma parole et ma réputation pour témoins que les officiers, bas-officiers, et soldats Finnois qui ont bas les armes, jouiront d'une vie tranquille, de leurs biens, de leurs femmes et enfans. Ils conserveront leur Religion, mœurs, et usages, et on ne fournira plus de recrues, les dégâts, qu'ils ont soufferts dans la campagne leur seront payés, et ils seront transportés a leur pays sans délais. En un mot tout ce qui a été dit dans la Proclamation du général en Chef Comte Buxöwden sera saintement et scrupuleusement observé. Dans le Cas contraire, ils perdrons tout, leurs biens seront confisqués au profit de la couronne et l'entrée de la Finlande leur sera a jamais fermée.

Braves Finnoises! pensez au resultat de votre opiniâtreté, et ne vous! il en est tems encor — mais une fois que vous franchirez les limites de ce pays point d'amnestie! Il est de mon devoir de vous avertir que la Finlande est declarée appartenante a la Russie et qu'elle a déjà preté serment à mon Auguste Maître.
Le Lieutenant General prince

BAGRATON.

Wien, le 2 Mars 1808.
Quartier général
de la 21:me division.

Bil. 10.

Declaration.

Hans Kejsersliga Majestät, sjelfregerande öfwer alla Ryssar, har uti en Ministeriel Note, daterad S. Petersburg den 16 Martii innevarande år underrättadt alla Europeiska Magter: Att Hans Majestät anser det efter flere träffningar af Dess Trupper intagne Swenska Finnland, som en med Dess Stater för alltid förenad Province.

Derigenom har Hans Majestät åtagit sig Faderliga omsorgen för desse Sina undersåtares wäl, så att de och deras efterkommande skola wälsigna den Tidepunkt, ifrån hwilken de bekommit rätt att deltaga uti den lycka, som alla under Dess Spira förenade Folkslag njuta.

I anledning af denna grundsats, har Hans Kejsersliga Majestät, för att minska de Pålagor, hwarmed Finnlands Inwånare förut warit betungade, redan Allernådigst befallt, att den till Swenska Riksskuldens afbetalande bestämde Bewillnings-Agiften skall upphöra; denna wälgerning är för de med Ryssland nu förenade undersåtarna uti Finnland det första bewiset af Hans Majestäts nådiga wälvillja.

Emedan Regerings-förändringen hos Nation förorsakadt twifvel och fruktan, och Hans Majestät känner orsaken dertill, så blifwa medel nyttjade, hwarigenom de oemotsägeligen förswinna.

Det är Hans Majestät bekant, att en del af Adelen och Ståndspersoner emot Penningelån ifrån Sverige pantsatt sine egendomar. De betänkligheter som deraf uppkommit skola ej länge hafva bestånd.

Officerare, UnderOfficerare till och med Corporaler hafwa till ett öfwerdrifwit pris sålt och köpt sysslor; Emedan Hans Kejsersliga Majestät med rättwisa låter införa ordning uti Finnland, så är Dess höga willja, att Arméen bibehålles, som den härtills warit förordnad, och att ingen genom den nu skedde förändringen, skall lida någon förlust.

Civile Ämbetsmän och Presterskapets Embetsgöromål blifwa oförändrade; deras Löner med alla dem åtföljande inkomster, komma att utbetalas efter de under Swenska Regeringen utgifne författningar.

enska Finlands förening med Ryssland gifwer Handlande, och Naringar af alla namn tillfälle att förwärfwa den Penmögenhet, som är följden af utwidgad Handel uti ett måg-e, hwilkets mångfaldige, under så många åtskilliga luftstreck Producter, gifwa lif åt alla handelsrörelser; Och då hwarje undersäte är efter Landets Lagar om personlig och egenakerheten öfvertygad, så är det ej swårt att förutse huru lyckligare Finlands Inbyggare framdeles blifwa, uti jemn-med hwad de härtills warit under Swenska Regeringen.

illwilja utspridde Rykten, hafwa haft till föremål att förleda e att tro, det de blifwa Lifegne, men Hans Kejsrerliga Maje-raktar en så låg list, emedan Dess tankesätt uti detta af-är allmänt bekant.

ns Majestät bibehåller allernådigst Finnska Krigsmakten som rtills warit förordnad; således kommer Recrueringen uti d aldrig att ske efter det uti Ryssland vanliga sättet.

snart freden med Swerige blifwit slutad, öppnas uppå Hans ga Majestäts befallning en Länbanque för Egendomsegare, Discont inträttas till befordrande af den för Handeln nyttige e circulation.

ka nådigt har Hans Kejsrerliga Majestät ytterligare försäkrat, andernas frihet uti Finnland icke skall inskränkas, emedan öga willja är, att ej allenast förbättra deras, utan ock alla kejsrerliga Majestäts undersätares tillstånd, uti denna delen af d.

der en sådan synpunkt är Hans Kejsrerliga Majestäts ända-tt bereda åt Finnska Nation en säkerhet, som åstadkommer wälstånd, hwarigenom den blifwer en Regering tillgifwen, örsynen efter dess allwisa beslut förordnad; Pligt och erför Hans Majestäts wälgerningar, förwissar Honom om sina tares trohet, wördnad och undergifwenhet.

ns Majestät, som aldrig wägradt nådigt upptaga Sina under-önskningar, tillåter alla upplyste Inwånare uti Finnland, Dess derstädes en Chef Commenderande General, skrifteligen deras betänkande, i afseende uppå Nations fördelar; Hans t, som hyser en Faderlig omwårdnad för sine undersätare, rtygad, att en sammankomst uti Åbo, för att härom genom

Deputerade öfwerlägga, ej ännu skulle uppfylla ändamålet. seende till swårigheten att bestämma öfwerläggnings för myckenheten af igenom omständigheter uppkomne enskilte g hwilka uti detaillien fordra hwarje enskilts fullkomliga or årstiden som sysselsätter Åkerbrukare af alla Stånd, samt med omkostningarne för den uti fråga warande församlin skulle öka utgifterna, hwilka igenom Kriget uppkommit; a sammans, gör det till en nödwändighet, att för det närw uppskjuta med utförandet deraf. Gifwit uti S. Petersburg Aprill 1808.

Uppå Hans Kejslerliga Majestäts allernådigste befallning skrifwit af

Grefwe NICOLAS RUMA
Minister af Utrikes Ären

Bil. 11.

undertecknad lofvar och svär vid Gud alsmächtig, och dess evangelium, at jag vill och skall Hans Kejsersliga Majestäts orden, Kejsar Alexander Paulovitsch, Sjelfregerande öfverhög, och Hans Kejsersliga Majestäts Thronföljare, trogit och troget tjena; Hans Majestäts allernådigste förordnande åttlyda, och förvid skona mitt lif till sista blods droppan; alla Lagar, Ordningar och påbud med skyldig lydnad efterlefva, och efter all möjlighet krafter och möjlighet skydda och försvara. Det som Hans Kejsersliga Majestät uti mit Fädernes Land återstälde lugnet, och efter all min förmåga bibehålla, och ej vara uti förbindelse med, som hafva stämplingar emot Fäderneslandet, hvarken direkt eller indirecte, hemligen eller uppenbarligen, ej allenast förtärande, eller annorlunda med afsikt, påfund och utöfning, så snart jag blifver underrättad om Hans Majestäts förordnande det allmännas skadande, så skall jag det ej allenast uti försök upptäcka, utan ock på allt sätt afvärja och förhindra; och förordna som det ägnar och anstår, en Hans Majestäts trogne och fredlige medborgare, och att jag det för Gud på Yttersta försvara, så sant mig Gud hjelpe til Lif och Sjal!

Bil. 12.

Förslag rörande öfvergång till Sverige.

Efter Finlands intagande och efter de verksamma mått steg, som blifvit vidtagna för att skydda detta land från fiendens anfallsförsök, är det, därest svenske konungen fortfarande beaktas som oböjlig i sitt beslut, oundgängligen nödvändigt att rikta anfallet på själfva Sverige för att dymedelst förmå honom att afstå från sin afsiakt, tillfoga Sverige ett afgörande slag, förstöra nämnda krafter och genom att sålunda bryta dess herravälde på Östern beröfva engelsmännen möjligheten att med framgång där operera äfvensom för att omintetgöra denna nations planer just i deras komst.

För operationer i sådant syfte är det alldeles otillräckligt att göra en landstigning på detta lands stränder med en styrka för att uppväcka förskräckelse hos invånarne, indriva tributioner af dem samt tillfoga fienden partiell skada, i det man genom öfverraskningar splittrar hans trupper, men vid uptröskandet af större krafter genast drager sig tillbaka till hafvet för att öfverflytta samma operation till annat ställe. Enligt min egen fattning bör detta företag ovillkorligen gå ut på att skaka det svenska riket och föreskrifva det lagar. Följaktligen måste man för att att föra ett sådant afgörande steg med fullt skäl tillgripa öfver alla medel.

Om man tager hänsyn till därvarande folks verkliga tillstånd och dess konstitution, som sätter alla dess stånd i rörelse, och till dess belägenhet, måste följande förhållanden nog samt uppmärksammas vid uppgörandet af operationsplanen:

I. Invånarne i många provinser, frihetsälskande, ägande kunnighet och mod och färdiga att vid första kallelse gripa till vapen, kunna på kort tid förstärka trupperna, och detta för tillfället så mycket hastigare, som de enligt ett från regeringen utfärdadt manifest hålla sig därtill beredda.

Där ett förbittradt folk griper till handling och försvar af
 igheter, där förmår till och med konungens makt icke något,
 a personliga fördelar skulle göra honom böjd att taga vårt
 delns och borgerskapets församling, som grundar sig på
 gar, kan hindra honom däruti.

En terräng, af naturen kraftigt gynnande försvaret, rikt
 med defiléer, breda floder, sjöar och berg, lägger hinder i
 framgång i våra operationer samt lämnar fienden möjlighet
 ringa krafter stå emot stora.

Med hänsyn till den styrka till sjös, öfver hvilken vi
 rfoaga, och den, som svenskarne i förening med engelsmännen
 att äga, måste man vara ense om de öfvervinneliga svårig-
 ilka skola möta vid anskaffandet af förplågnadsförnödenheter
 ärkning, äfvensom vid återtag, om på grund af omständig-
 ett dylikt skulle behöfva företagas.

Tillredning och leverering af proviant i Finland för hela
 som afses för denna expedition, är äfven en sak, som icke
 e viktig än de öfriga.

Samlandet af ett tillräckligt antal transportfartyg för att
 fång öfverföra en så stor mängd trupper och proviant, att
 svårighet kunna uthärda alla bemödanden och all hänsyns-
 an fiendens sida, kräfver ett föregående öfvervägande i detta

r noggrann undersökning af dessa omständigheter och med
 tygelse, att det i världen ej gifves någon omständighet, till
 öfvinnande det icke finnes medel, håller jag endast före, att
 medel böra öfverensstämma med målet, hvilket emellanåt be-
 så mycket af vapnen som af utanför stående krafter.

Bestämmandet af trupperna bör utgöra hufvudsaken vid
 expedition. För att anfälla den fientliga regelbundna ar-
 h samtidigt vara beredd att försvara sig mot det väpnade
 vilket enligt erfarenheten visat sin tillgifvenhet till makten,
 ses en armé, uppgående åtminstone till 50,000 man, däraf
 panier batteriartilleri samt inemot 2,000 kosacker och 15
 er dragoner och husarer.

Man måste så mycket som möjligt dölja punkten för öfver-
 eller åtminstone den plats man tänker anfälla, men hvarken
 eller det andra torde vara möjligt; det första, emedan

samlandet af en mängd olika slags fartyg från skilda hamnar i Bottniska och Finska vikarna till någon viss punkt icke kan dömas för fienden, som antagligen kommer att kryssa på alla Bottniska vattnen; och vidare, så snart platsen för fartygens samlande uttäckes, skall äfven deras riktning icke undgå fiendens uppmärksamhet. När därföre dessa fartyg utgå, lastade med landstigningstrupper, den talrika fiendliga flottan vara färdig att mottaga dem, och i så fall är förlust oundviklig. Häraf framgår, att man måste förut med någon förhoppning kunna betäcka öfverfarten hafva bortåt ett kanonslupar och en linieflootta för att, sedan man afledt de fiendliga krafterna, kunna handla med större säkerhet. Det är mig obekant hvarifrån ett sådant antal båtar och andra krigsskärmsfartyg kunna erhållas. Om de skola tagas från S:t Petersburg, måste man draga försorg om att de, så snart det blir öppet vatten, passera Björkö sund och gifva sig in bland skären och härigenom dölja sig för fiendens efterforskningar, ty mot de svenska och engelska försöksstyrkorna kan vår linieflootta näppeligen vara i stånd att operera med framgång.

3. För att undgå uppehåll i operationerna måste man, i förberedelse för landstigningen bestämda trupperna anlända till Finland, och dem iordninggöra proviant, hvars anskaffning på grund af de utomordentliga svårigheterna beträffande fordon icke kan ske annars än således i skären under betäckning af kanonslupar, hvarvid provianten efter omständigheterna bör sändas till Åbo eller till någon annan plats, som kan anses lämplig, beroende på hvart de till landstigningen bestämda trupperna skola sändas.

4. I enlighet med föregående framställning måste man, för att vinna fast fot i Sverige och kunna, i det att man befäster sig där, förtröstan afvakta ankomsten af en andra transport af trupper, öfversända en kår på åtminstone 20,000 man. Men för att öfversända hela detta antal måste man samla — utom 200 båtar, på hvar en af hvilka jag förutom besättningen beräknar 50 till 55 man, i allt bortåt 10,000 man — omkring 70 transportfartyg med rymd af hundra skeppsläster.

Häruti är icke inräknadt transport af kavalleriet, för hvilket behöfves tre gånger större plats än för infanteriet, och af artilleriet som kräfver tre gånger större plats än rytteriet. Enligt uppgiften i navigation kunniga personer rymmer nämligen ett fartyg om

ster icke mer än 30 hästar, och då ett sådant fartyg enligt konstruktion går 14 till 15 fot djupt, kan det följaktligen icke landa vid hvilken plats som helst på stranden.

Härtill ytterligare lägges ovillkorligen erforderlig proviant ånader, behöfvas för öfverförandet af den första transporten, kanonslupar, 250 transportfartyg af tämligen stor konstruktionsakligaste svårigheten ligger uti landstigningsafdelningens ing. Om vi antaga, att infanteriet kan lämnas på redden af den plats, som önskas, samt öfverföras till stranden på en vada, måste man för artilleriet och kavalleriet ovillkorligen till vid någon strand, uppföra lösbygga och långsamt verklastningen; följaktligen, på hvilken punkt vi än försöka oss, den, innan vi äro fullt färdiga att mottaga honom, redan motverka våra företag.

Men äfven om det skulle lyckas att gäcka den kryssande skarpsinne och hans strandposters vaksamhet, och man härtyckades verkställa den första landstigningen och befästa sig på stranden, så uppstår en ny olägenhet vid anskaffandet af förgång, ty under det att fartygen återvända till Finlands stränder och gå ut på hafvet med den andra transporten, hvilket äfven i en stark vind kan taga åtminstone omkring 8 dagar, skall den öfverflottan vara färdig att hindra den i sin segling, lämnande den andra transporten till offer åt strandarméen. Vidare kan den andra transporten icke blifva stark, emedan en del af kanonsluparna måste lämnas i närheten af de platser, där landstigningen blifvit verkställd, för att försvara lastbyggorna mot fiendens försök att skada dem på hafvet och för att förstärka den första positionen.

Vid Finska och Bottniska vikarnas stränder finnas enligt öfverflottans tjänstemän, som afsändts till strändernas besiktning, omkring 60 transportfartyg, större och mindre (hvilket kan ses af följande förteckning). För att kunna samla dem till en punkt på hafvet, måste man gå ut på hafvet; men som alla farvatten och hamnar lätt stängas af den fiendliga flottan, särdeles alla genomgående mellan skären, hvarest det finnes sträckor, där stora fartyg placeras och afskära förbindelserna sjöledes, hvilket äfven under senaste svenska krig verkställdes af vår flotta omkring finska kusten, så väntar oss följaktligen mycket stor möda vid sammanförandet af fartygen och äfven vid roddflottiljens passage. I hög grad

är detta antagligt vid passagen från Helsingfors till Åbo, ty från Viborg till Helsingfors är vägen mellan skären betäckt från hafvet men från Helsingfors finnas vid Porkalaudd och Hangöudd plats där lineskepp kunna uppehålla sig i själftva farvattnet mellan skär. För att undvika denna olägenhet böra dessa platser vid hvarje vara besatta af särskilda eskadrar.

Efter att hafva framhållit alla omständigheter, hvilka medelst ligen eller omedelbarligen kunna försvara landsättningen af trupper svenska stränderna, äfvensom härför erforderliga medel, återstår påvisa de punkter, från hvilka denna expedition bör begynnas.

Vid Bottniska viken finnas härför endast två punkter: 1. från Åbo öfver Åländska öarna och 2. från Vasa öfver Qvarken. Båda hafva sina fördelar och olägenheter. Från hvarje annan punkt skulle öfverfarten blifva icke blott tidsödande utan äfven förbunden med stor fara.

Fördelarna vid öfverfarten från första stället, d. v. s. Åbo, äro följande.

a. Landstigningstrupperna från St Petersburg hafva betydligt kortare väg att tillryggälägga till Åbo än till någon annan punkt vid Bottniska viken.

b. Anskaffandet af lifsförnödenheter sjöledes blifver, om oförhindrade nämnda hinder från den fiendliga flottan i skären undanrödjas, betydligt jämförelse bekvämare.

c. Kanonsluparna och andra större krigsfartyg hafva från Petersburg eller annan hamn vid ryska stränderna, där de kunna befinna sig, betydligt närmare väg att tillryggälägga.

d. Om det kommer att finnas tillräckligt med små fartyg att försvara alla kända passager mellan Åländska öarna, kan man midt på hufvudön anlägga en depot för landstigningstruppernas underhåll, icke blott vid deras öfverförande, utan äfven sedermera genom att föra förråder, materiel och proviant från stränderna till små båtar, af hvilka det finnes en stor mängd hos invånarne, hvilkas yrke uteslutande består i fiske.

e. Öfverfarten till svenska stranden öfver Ålandshaf är kortare än vid något annat ställe af Bottniska viken.

Om det lyckas att verkställa landstigningen på andra stränderna i sådant fall på grund af hufvudstadens närhet betydande svårigheter för alla våra operationer, på samma gång som fienden i sådant fall kan förekommas.

svårigheter, som kunna hindra vår operation öfver Åland.

Då fienden vet, att vi hafva möjlighet att utföra en landstigning öfver denna plats, skall han bemöda sig att skydda hufvudstad och alla omkring liggande stränder och i synnerhet förstärka platser, där det är möjligt att landa, med bevakningsposter samt utrymning, färdig att genast mottaga våra trupper.

Alla passager och sund, som finnas omkring Sveriges stränder mellan Öarna på vägen till Stockholm, skola spärras af krigsskuter och slupar, af hvilka det i Stockholms omgifningar vid åttio årtusen naturligtvis finnes tillräckligt antal.

De två öfverresor, den första mellan skären till Äländska hufvudstad och den andra från denna ö till svenska sidan, hvilket innebär stora svårigheter, skola ytterligt försvåra framgången af detta företag.

Fienden, som på grund af sin närhet till dessa platser ovilligt skall upptäcka vår afsikt, skall i god tid bereda sig att hindra vår landstigning.

Efter all sannolikhet skall i Ålands haf gifvet befinna sig en flotta af eskader, beredd att genast hindra alla våra försök eller åtminstone att hindra följande transporter, så framt icke en jämnstark flotta gör detta omöjligt för fienden.

Om det af denna expedition öfver Vasa har följande fördelar:

På grund af denna plats' aflägsna läge från de hufvudpunkter, där fienden kommer att uttömma sin vaksamhet, kunna förberedelserna på land göras dolda för honom och trupperna samlas. Öfverresan börjas direkt från fasta landet, hvarigenom de stora fartygens uppmärksamhet lättare göckas.

Om det, till följd af att passagera blifvit besatta af fienden, är möjligt att på Finska viken framskaffa proviant till Åbo, så kunna förnödenheter sändas öfver Ladogasjön och Saima, öfver

Forsby på sjön Päijäne samt öfver Tavastehus på Näsijärvis vatten, där stora svårigheter ej kunna möta.

d. Om truppernas marscher anordnas öfver Kuopio, gifves bättre tillfälle till marschförplågnaden på grund af sjöförbindelsen, och denna kår, som genom sin rörelse skyddar norra sidan af Finland eller högra flanken af vår hufvudposition, kan dessutom, därest fienden mot förmodan skulle framtrånga från Torneå, förstärka 5. divisionen vid dess operationer.

e. Omkring Qvarken skall naturligtvis samlas mindre antal fiendliga trupper än i närheten af hufvudstaden, och härigenom skall landsättningen icke blifva så svår och följaktligen förlusten ej heller så stor.

f. Den fiendliga flottan kan efter början af våra företag ej med sådan hastighet anlånda till Qvarken, och därför hinna den andra transporten gifva sig ut på hafvet.

Olågheter vid öfverfarten öfver Vasa.

a. För vår roddflotta blifver det betydligt svårare, och mera tid erfordras för att bege sig upp långa Bottniska viken. Dessutom kan denna rörelse, med hvilken försiktighet den än utföres, blifva bekant för fienden.

b. Det stora afståndet till Stockholm beröfvar oss möjligheten att på ett afgörande sätt föreskrifva fienden lagar. Eröfringen blifver härigenom ojämförligt mycket svårare, såväl på grund af naturliga hinder som ock emedan fienden kan, efter att hafva samlat alla sina krafter, vända dem mot oss och genom att besätta alla tillgångar göra vårt anfall långsamt och resultatlöst.

På grund af dessa undersökningar inses, att ingendera af dessa båda platser har någon fullständig fullkomlighet; det är till och med svårt att afgöra, hvilken af dem, som bör väljas. Ett företagande af denna expedition på en gång från Åbo och Vasa kan ej heller krönas med framgång, därför att hvar och en af de båda kårerna skulle blifva svag mot hela den massa, som den finge emot sig. Ej heller finnes någon möjlighet till ömsesidig förstärkning i följd af afståndet, som uppgår ända till 500 verst.

Under sådana omständigheter är det omöjligt att afgöra, hvilken position som bör intagas efter landstigningen och på hvilket sätt

operationen bör anordnas. Fiendens läge och lokala förhållanden kunna lämna bättre tillfälle att göra nödiga anordningar härför. Man äfven utvisa platserna, där det blir lämpligast att verkställa landstigningen.

innan man afgjort bestämmer sig att börja en så viktig operation, emot hvars lyckliga fullbordan till lands hela riket och den fiendliga flottans herravälde reser de största hinder, man taga i betraktande timade tilldragelser och, i det man väntar alla händelser, för sig afgöra, om det finns möjlighet för företaget att lyckas eller ej.

Man skall inskränka sina anmärkningar till den allmänna slutundersökningen under senaste franska krig, som räckte så många år, nästan alla landstigningar blifvit utförd med fullständig fördel. Emellertid voro de första, som med engelsmännens hjälp ville landstiga i Quiberon på kusten af Bretagne. På en lycklig utgång man hoppas till följd af invånarnes medverkan; från hafvet utdrömt hinder; alla omständigheter samverkade till, att man trodde, att företaget skulle lyckas. Icke dess mindre blef utslaget motsatt mot hela Europas förväntan. Sedan försökte fransmännen i Irland. Tillträdet dit hindrades af ingenting. Invånarna vägrade för att mottaga franska trupperna, men hela vinsten bestod i att de ej utförde någonting af vikt, utan gingo ombord på fartygen och återvände utan resultat till sitt fädernesland. Härefter företogs franska och engelska trupperna till norra Holland. Detta misslyckade företaget är allmänt bekant. Låt vara, att många fel utdröms utdenna expedition, men här är affären ännu mycket allvarig. Det är utdrömt, att hvarje strid, som förloras af landstigningshären, är förlorad, eligen för med sig dåliga följder; ty då finnes intet tillfälle att återvända till en annan ställning, utan man måste kasta sig tillbaka på fartygen, förlorande mycket folk.

Man skall kanhända invända, att fransmännens och engelsmännens landstigning i Egypten lyckades. Man må dock blott taga i betraktande, att dessa skyddades af stora flottor, och hvilka krafter mötte dem på stranden, för att nödgas medgifva, att företaget för Sverige böra tillskrifvas större betydelse än dessa.

Man för kunde ej fransmännen under loppet af nästan två år, till slut lyckligt voro lägrade i Boulogne och hade till förfogande sina bästa och största flotta, trots alla sina ansträngningar komma öfver till

England? Hvarför företaga fransmän och danskar nu, då de redan hafva en fot på Sveriges stränder, ingenting för att behärska dem? Utan tvifvel är orsaken härtill i båda fallen fruktan för, att om den första transporten misslyckas, den andra ej skall slippa fram, och att den första, lämnad utan hjälp, skall blifva offer för trupperna på stranden.

Utän att på något sätt vilja bestrida den stora ära och fördel, som är förenad med ett infall i Sverige, räknar jag dock som min skyldighet att söka bättre medel härtill.

Jag skall ej tala om att gå rundt omkring Bottniska viken, ty jag är öfvertygad om, att detta jätteföretag är omöjligt. Afståndet, svårigheten för förplånaden, flodernas bredd och de oframkomliga vägarna, som ännu i juni månad äro betäckta med is, de med skogar beväxna dälderna och hela traktens ödslighet — allt detta antager jag vara bekant för en och hvar.

Den allra fördelaktigaste expeditionen för Sveriges ockuperande under vårt nuvarande läge är en vinterexpedition. Jag är fullkomligt öfvertygad om riktigheten af denna min uppfattning.

I. Härför erforderliga trupper kunna utan ansträngande skyndsamt under sommarens lopp närmas till stränderna, ordnas i åstundad ordre de bataille och, då Bottniska viken betäckes med is, plötsligen med hela sin massa kastas mot Sverige, antingen, om isen tillåter, rakt öfver Ålands haf eller i motsatt fall öfver Qvarken, och, omringande hufvudstaden, föreskrifva Sverige lagar på samma sätt som nu blifvit gjordt i Finland.

II. Sommartiden skall lämna alla medel för att anlägga magasin i stor omfattning, att anskaffa proviant öfverallt, där så behöfs, medelst inre vattenförbindelser; och vid första före, då invånarnes arbeten på fältet avslutas, skola tusentals fordon, utan att invånarnes välstånd därigenom kommer att lida, vara färdiga att följa truppernas rörelser.

III. Fara för fiendens flotta skall ej vidare finnas. Under sommaren otillgängliga platser, ointagliga fästningar, ostormbara positioner skola blifva lätta att behärska, möjliga att intaga. Åt fienden skola ej lämnas några punkter, där det ej blir möjligt att blott genom skickliga marscher nedgöra honom. — Bevis härpå hafva vi redan sett af erfarenheten.

IV. Hinder för marschernas utförande och artilleriets framforsling, köldens stränghet och omöjligheten att ständigt och öfverallt kunna anskaffa proviant, allt detta gör svårigheterna omöjliga att skildra och öfverstigande mänsklig kraft; men om man tager i öfvervägande, att i båda fallen folk kommer att förloras, endast med den skillnaden att på sommaren framgången är underkastad tvifvel men på vintern säker, så skulle det vara orättvist att endast för tidens vinnande underkasta sig oundviklig skada.

V. Utom för att nå hufvudstadens besättande, utom detta säkra steg, förmedelst hvilket styrelsens alla trådar afslitas och falla till foten af den Allryske Monarkens tron, bör en vinterexpedition företagas äfven på grund af andra viktigare synpunkter. Efter hufvudstadens intagande kunna truppafdelningar medelst lätt utförda marscher riktas: en mot Karlskrona och besätta denna stad tillika med den där öfvervintrande flottan; en annan mot Göteborg, som brukar vara hufvudvinterhamn för engelska flottan. Om fienden ej hinner förstöra dessa flottor, skall Ryssland erhålla en ypperlig hafshamn, och ehuru den kostat offer, skall det i rikt mått skaffa sig belöning genom att erhålla en vidsträckt tillökning af sina krafter till sjös. Äfven om fienden skulle besluta sig för att förstöra alla fartygen, skola äfven då våra fördelar ej blifva mindre betydande. Det kraftiga hindret för vårt uppstigande till herravälde på Östersjön samt faran för våra stränder skola härigenom undanrödjas, och handels trygghet skall tillväxa i samma mån, som den ryska flaggans lugna segling.

VI. Huru stora omkostnaderna än bli, som måste förenas med en vinterexpedition, blifva de emellertid betydligt mindre än för en sommarexpedition.

Blotta rekvisitionen af fartyg, om den grundas på fritt förhållande och på de bestämmelser, som tillämpades 1805 vid transporten af våra trupper till Pommern, kommer att kosta omätliga summor, men äfven om dessa offer skulle uppgå till flera millioner, så äro de i alla fall ingenting i förhållande till den nytta för riket, hvilken är förenad med Sveriges intagande.

VII. Dessutom är jag öfvertygad om, att intet kan i vårt läge vara lättare än att dölja för fienden, att en vinterexpedition blifvit beslutad. Alla afsikter, alla rörelser komma att fattas såsom afsedda för Finlands bibehållande. Antagligen kommer fienden under som-

marens lopp att forcera stränderna. Följaktligen komma truppernas ökning att anses som en följd af försvaret och upprättandet af magasin såsom en följd af att man måste skaffa sig proviant för vintern. Den afbrutna förbindelsen med Sverige skall hindra underrättelsen om våra öfriga steg, och vi kunna vid vinterns början genom rörelser under sommaren så hafva förberedt företaget, att, innan fienden börjar tänka på möjligheten af en öfvergång, vi redan skola beherska hans stränder.

Jag vågar icke här uppgöra en detaljerad plan för denna expedition, innan detta förslag bevärdigas med godkännande, utan får endast tillägga, att en förstärkning af ytterligare 50,000 man till de trupper, som nu befinna sig i det nyförvärfvade landet, skall vara nog för dess verkställande.

Jag förbigår de politiska mått och steg, som måste tagas vid detta tillfälle för att göra svenska folket fördelaktigt stämmt mot oss, jag vill endast säga, att jag skall räkna mig hundrafaldt lycklig, om denna min tanke, riktad på den Allryska monarkiens fördelar och upphøjelse, bevärdigas med Hans frejdade Kejsersliga Majestäts välvilja.

Generalen Grefve Buzhövden.

Helsingfors.
23. april 1808.

aga.

Öfversigt af fartyg af olika slag, hvilka finnas i Finland.

Orten, på hvilken de finnas.	F a r t y g.							
	Tre- mastare.	2	Briggar.	Galascer.	Skutor.	Skonare.	Jakter.	Mindre fartyg.
Åbo	2	—	2	2	—	—	1	—
Åland	1	—	1	—	—	—	—	—
Århus	2	—	1	5	—	1	1	—
Bombås	—	1	4	—	—	—	—	—
Borås	8	—	1	9	—	1	5	7
Brahestad	2	—	—	—	10	—	—	—
Bredåker	—	—	1	—	35	—	—	—
Burgum	4,	—	—	8	2	—	—	—
	af hvilka 2 ännu ej tacklade							
Kristinestad [Kristinestad]	1	—	—	—	1	—	3	—
Kungälv	3,	—	—	3	—	—	—	—
	af hvilka 2 mycket gamla							
Leby	—	—	2	—	—	—	—	—
Lindås	4	—	10	—	1	—	—	—
Marleby	4	—	5	—	—	—	2	—
Nådendal	—	—	—	—	4	—	—	—
Nyby	—	—	1	—	1	—	—	—
Totalt	31	1	28	27	54	2	12	7
			162					

Generalen Grefve Buxhöwden.

Bil. 13.

Beräkning af de under generallöjtnant Tutschkoff I:s be-
den 30. april 1808 stående truppernas styrka.

Truppförband.	Personal.							Hästar.	Kanoner.	Anteckn.
	Stridande.					Icke stridande.	Summa.			
	Officerare.	Under-officerare.	Spel.	Manskop.	Summa stridande.					
5. divisionen.¹⁾										1) Enligt löjtnant koffs den 5. 17.
Hufvudkolonnen.										
<i>Infanteri.</i>										
Släfska musketerärereg:tet	29	66	29	853	977	64	1,041	79	—	
Kalngska »	30	36	30	658	754	39	793	93	—	2) Enligt bil. 30.
23. jägarereg:tet	35	51	23	531	640	61	701	80	—	
24. »	24	47	16	587	674	18	692	83	—	3) Ungefär
<i>Kavalleri.</i>										
Af Grodnoska husarreg:tet	6	6	2	128	142	3	145	161	—	4) Enligt bil. 34
» Kosacker	2	1	—	87	90	1	91	105	—	
<i>Artilleri.</i>										
Af 17. och 21. brigaderna	4	11	2	129	146	9	155	172	12	5) På f selinien östra kri platsen nades pani af ska m reregem Styrkan ven un
Bulatoffs detaschement.										
<i>Infanteri.</i>										
Mohilevska musketerärereg:tet	40	53	27	827	947	58	1,005	86	—	
Permska »	36	61	32	710	839	45	884	62	—	
<i>Kavalleri.</i>										
»	5	5	2	117	129	3	132	149	—	
<i>Artilleri.</i>										
»	3	6	1	85	95	12	107	123	7	
Kulneffs detaschement.²⁾	—	—	—	—	500	—	500	150	1	
	214	343	164	4,712	5,983	313	6,246	1,343	20	
Afräknas:										
Förlusterna vid Siikajoki	—	—	—	—	987	—	—	103	4	
och Revolaks ⁴⁾	—	—	—	—	200	—	—	—	—	
Detascherade afdelningar ⁵⁾	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Summa	—	—	—	—	1,187	—	—	103	4	
Återstår	—	—	—	—	4,746	—	—	1,240	16	

Truppförband.	Anteckningar.					
	Officerare.	Underofficerare.	Spel.	Manskap.	Summa stridande.	Summa.
Generalstabsvakten	8	15	11	211	245	291
1. brigaden	59	73	24	1,532	1,688	1,823
2. d:o	63	95	52	1,770	1,980	2,043
3. d:o	53	79	35	1,501	1,668	1,767
4. d:o	103	109	48	2,413	2,673	2,862
5. d:o	34	48	25	1,330	1,437	1,484
Detascherade afdelningar:						
af kavalleriet	31	27	12	342	412	521
Uleåborgs garnison	46	50	32	1,782	1,906	1,949
						252
						20
						16
						26
						36
						26

Summa 397 496 239 10 881 12 009 784 12 793 2 542 36 26

Anm. I ofvansifvande siffror äro endast inräknade effektiva styrkan, således icke sjaka, utom krigsorten varande, vakanta m. d. Jämför dock hvad beträffar 5. brigaden och Uleåborgs garnison anteckningarna å bil. 32 och 17.

Bil. 15.

Protocoll,

hållit i Brahestad den 8 Maj 1808, uti den Committée, som enligt högste befälhafvarens förordnande blifvit innom arméen utsedd, till undersökning och pröfning huruvida, sedan de fläste troupper, igenom förevarande krig gått i mistning af deras tross som hemma i landet uti de spridda trossbodarne uplagd, icke kunnat vid de hastiga upbrotten till ryska kejsrerliga gräntsen medtagas, och derigenom fallit i fiendens våld, dett skulle kunna blifva möjligert att vid anskaffningen af den nya omgång hvilken för nu annalkande sommar fordras, inrätta, åtminstone nu till en början, den angelägnaste delen, fortskaffnings trossen, på den fot som vägarne i detta land och flere orters mindre tillgång på hästföda kräfver, och hvarigenom det dubbla ändamålet kunde vinnas, att på en gång arméen blifver för alla årstider rörligare och kronans kostnad besparad, så i mindre dyra fordon och deras lättare underhåll, som ett mindre antal tross hästars beständiga föda och remontering och bestod denna committé af följande herrar befäl och chefer näml:n:

Ordförande:

General Majoren och Commendeuren af Konungens Svärds orden
Herr J. F. Aminoff,

Ledamöter:

General Adjuten för finska arméen, Öfversten och Riddaren
Carl Adlercreutz.

Majoren och Ridd:n Hr Georg Reutercrona,
D:o d:o Herman Reutersköld,
D:o d:o Gustaf Uggla,
D:o d:o A. Bucht,

Ryttmäst:n Herr A. von Post,

Capitainen och Ridd:n Hr Gustaf Blåfjeld,
D:o d:o Eric Wilh. Uggla,
D:o d:o Axel Lagermarck,

Lieutenanten vid artilleriet Thomas Wahlberg,
Underskrefven Kammar råd.

Under dylikt ögnamärke företog sig således committéen granskningen af arméens i tross-reglementet stadgade planer för fordonerne och öfverenskom samfält, at utom artilleriets fortskaffnings tross, som desutom i samma reglemente icke finnas intagen och hvars organisation med enahanda princip, som här omordad blifvit, skulle til herr Artillerie Chefens yttrande och utarbetande öfverlätas samteliga, så cavallerie som infanterie och jäg:re trouppers förut [till-] lagde vagnar, borde såsom tyngre at föra, svårare at reparera och fordrande större och vidlyftigare anspänning, förbytas till kärror, så at arméens samtel:a fordon nu inrättas 2 hjuliga, utom en vagn med 2 hästars anspann vid hvarje brigade, hvilken i och för reserve ammunitionen ansågs angelägen; kommandes i anledning häraf följande kärror och tross hästar, at tils derom annorlunda förordnas kan, stadfästas och anskaffningen deraf inom hvarje bataillon eller troupp at verkställas neml:n:

	Tross-	Tross-
	kärror	hästar
	St.	St.
Compagnie tross:		
För 1 comp. vid Kongl. Åbo läns, Björneborgs, Tavastehus och Nylands inf.-regem:ten, taget effectift til 125 man.		
För bröd och proviant efter stat i 5 dagar vägande 90 L&.	4	4
Och då karlen derjemte kan på sig bära 2 dag:rs torr föda, så blir trouppen härigenom i tillfälle, at altid proviantera enär så påfordras för 7 dag:r. Desutom kan tillika på des fordon, tross hästarnes foder medtagas.		
För comp:nie ammunitionen	1	1
För kok-kittlarne och öfrige fortskaffnings tross . .	1	1
För sjukt manskap	1	1
och sluteligen en reserve kärra	1	1
Summa åtta (8) tross kärror och 8 tross hästar, hvarigenom vid hvarje linie inf:e comp. 5 hästar besparas, som för nämnde 4 Regem:ten utgör 160 st. tross hästar.		

	Tross- kärror	Tross- häst
	St.	St.
Regements tross:		
Förut har vid hvarje regem:te bestått en fält kiste vagn, 3 hästs-, och 1 reserve kärra, en hästs-, samt en packsadels häst, summa 5 hästar, som förbytas til:		
För lif bataillon	2	2
För öfverste lieutenantens eller 2:dra Dito	1	1
den öfriga delen af regem:ts trossen beslöts, at å dessa nu upförde fordon fördelas, hvarigenom vid hvarje regem:ts tross, 2:ne tross hästar besparade blifva.		
Men som igenom denna inskränkning af kronans tross hästar och fordon emot hvad förra författningar utstaka, officerarnes och stabs betjenings bagage på annat sätt icke framkomma kan, än genom tillåtelse för dem, at, dock likväl på egen bekostnad medföra egna hästar i fält, så skulle så på denna grund, som jemväl i afseende å nödvändigheten at i ett blottstält och utfattigt land, befälet sjelft medförde mat förråd, följande egne hästar: — Staben och comp:e befälet tillåtas medhafva nu tils vidare och konungens nådigste bifall derå ansökas samt at rationer för dem måtte framdeles i nåder bestås.		
<i>Vid hvarje compagnie:</i>		
För capitaine el:r comp. chefen		1
För öfrige subalterne off:re tilhopa		1
<i>För staberne:</i>		
Chefen för hvarje stab, må vara regem:ts eller bats		1
Regements kvartermästaren		1
Adjutanten och då de äro 2. består alltid en för hvarje		1
Regem:ts kvartermäst:ns, Adjut:ens, auditeurens med sine handlingar, 2:ne läkares, regem:ts commissa-		

	Tross- kärror	Tross- hästar
med sine räknskaper och prästerne, alla nämnde föra deras bagage med tilsam:s . . .	St.	St.
efter arméens nya organisation regementerna så till befäl, som marcher och operationer		3
ti batailloner, består till nyssnämnde tjänstebagage på hvarje lif bataillon		2
frige batailloner hvarje		1
och efter denna beräkning kommer alltid att vid		
En lif bataillon		
af 4:ra compagnier:		
hjästar till kronans underhåll st. 34		
tjänste- och bagage d:o, till deras eget underhåll st. 15	49	
Öfverste lieutenantens eller 2:dra bataillon		
af 4. comp:r:		
hjästar till kronans underhåll st. 33		
tjänste- och bagage hästar till deras underhållande st. 14	47	
Infanterie eller rusthålls bataillonerna		
bestå enligt tross reglementet 11 st. tross hästar på hvarje comp:e samt 6 st. d:o för bat:onen, hvilka förminskade efter den här vid principen å 8 st:n å hvarje comp:e, gör för en bataillon af 4 comp:r	32	32
en bataillons trossen	1	1
ett och trettio tre (33) st. tross kärror och (33) öfver st. tross hästar, hvarigenom kronan bestå i tross fortskaffnings- och underhållskostnader för hvarje bataillon 17 st. hästar		
vid befälet, så tjenar förestående norm till rättelse.		

Jägare bataillonerna.

Desse äga enligt tross reglementet icke flere än 8 st. tross hästar å hvarje Comp: och af hvilket antal någon inskränkning icke har rum, men väl vid de för bataillons trossen vid Tavastehus jäg:e förut bestådde 7 samt vid Nylands jäg:re bestådde 6, hvilka indragas såsom ofvan anfördt blifvit til en tross häst för hvarje; lika som sist:nde bataillons comp: af 50 man erhåller endast 4, och det 80 mans compagniet 6 st. — Summa 11 st. tross hästar för samma bataillon. Befällets och stabens hästar åter blifva relative till hvad förut stadgat är.

Savolax lätta inf:re regemente

har 11 st. tross hästar å hvarje comp:e samt 30 st. d:o för regem:ts trossen enligt tross reglementet. Nu och då de här ofvan bestådde 8 st. tross hästar, äro beräknade för ett comp:s styrka af 125 man, så kommer tross häste antalet vid hvarje af dessa comp:r, som sins emellan äro olika, at relativt til deras styrka öfver eller under 125 man förökas eller minskas, emot det förordnade, antalet af 8 hästar. Erhållandes detta regemente för regem:ts och bataillons trossen 3 hästar tilhopa och befäls- samt stabs häste antalet lika med de här förenämnde troupper.

Nylands- och Carelska Dragone regement.

Carelska dragone regementets compagnie-tross hästar kunna i anseende til fourage framförsel icke minskas emot hvad tross reglementet för hvarje comp:e fastställer; men för esquadrons trossen blifva blott 2:ne kärror och 2:ne hästar nödige. Hvarigenom i alla fall 4 tross hästar vid detta regemente kunde besparas. Härom, äfvensom rörande tross forskaffnings behovet för dragone vargeringen, skall dock vidare undersökning i närvaro af ett regem:ts ombud anställas och resultatet til högste befälhafvarens pröfning och stadfästelse öfverlämnas.

Vidkommande dernäst Nylands dragone regem:te, så företer sig dervid enahanda behof af det fulla antal tross hästar för hvarje esquadron, som Kongl. Maj:ts nådiga utrednings plan af den 28:de

ii förledet är fastställer; men vid regem:ts trossen blir endast a och en tross häst.

älets och stabens hästar vid dessa regem:ten bestämmes genom den förnyade fält stats reglem:te af den 29 Martii inne-
år, som ej i någon måtto får til effectifveteten öfverskridas.
ad nu sluteligen beträffar de öfrige regementen och troupper
l. arméen uti Finland såsom:

**Östernorrbottnens regem:te, Österbottens d:o, des nya ro-
Vasa regem:te, Cajana bataillon, Carelska jäg:re
och Savolax jägare regem:ter m. m.**

äende utcommenderingar af detta lands vargering; så ock
änd åtskillige af dessa regem:ters comp:r äga större styrka
mans eller den som, fotat för linie inf:e comp:r bestämt
förut fixerade antal af comp. tross hästar; beslöt nu
den samfälligen at denna principe af 8 tross hästar för
ns tross, skulle blifva den relation eller norm hvarefter så
comp:r vid dessa i fråga varande regem:ten, skulle pro-
iter få beräkna högre antal tross hästar och de svagare
ndre antal i motvänd förhållning, lika som det för linie
stälta antal för stabernes och comp. befälets tjenste och
hästar på enahanda sätt skulle relativt till befäls styrkan
ttesnöre för hvad staberne och compagnie befälet vid desse
en tillätas, fastän på egen bekostnad effectift hålla. Brahe-
supra.

Fr. L. Nyberg.

Bil. 16.

Ständig indelning
för Uleåborgs garnison den 4. maj 1808.¹⁾

Öfverkommendant: Generallöjtnant *C. N. af Klercker.*

Kommendant: Chefen för Österbottens reg:te, öfverste *G. von Numer.*

Af Kajana bataljon.

┆

Orbinskis detaschement.²⁾

Kapt. *C. J. Orbinski.*

┆

Vasa regemente.³⁾

Öfv.-löjtn. *G. W. Conradi.*

II. bataljonen.

Maj. *G. A. Arnkihl.*

┆ ┆

┆

I. bataljonen.

Öfv.-löjtn. *G. W. Conradi.*

┆ ┆

┆

Uleåborgs läns bataljon.

Maj. *P. Bosin.*

┆ ┆

Af Finska artillerireg:tet.

Öfv. *H. Åkerstein.*

┆

Af Arméens flotta.

Maj. *A. J. Sjöman.*

Laivanlinna volontärkomp.

Kapt. *C. J. Munck.*

┆

Kristina volontärkomp.

Maj. *A. J. Sjöman.*

┆

Af Sjöartillerireg:tet.⁴⁾

Löjtn. *L. v. Reichenbach.*

┆

Garnisonens styrka: 1,406 man infanteri, 399 man a
tilleri och 144 man af arméens flotta. Summa 1,949 man.

Anmärkningar.

¹⁾ Uleåborgs garnison bildades i medlet af april. Det första styrkebeskedet af den 16. april redovisar 8 man af Nylands dragonreg:te, 90 af Nylands infanterireg:te, 65 af Åbo läns reg:te, 4 af Björneborgs reg:te, 12 af Österbottens reg:te och 160 af Kajana bataljon; dessa senare till största delen nyvärfvade rekryter.

²⁾ Enligt högkvartersorder den 15. april afsmånade kaptenen vid Savolaks infanterireg:te C. J. Orbinski den 20. april till garnisonen mindre kontingenter från 4. och 5. brigaderna om tillsammans 2 officerare, 2 underofficerare, 3 spel och 148 man.

³⁾ Vid de i anm. 2 omnämnda afdelningarnas ankomst aflöstes de till garnisonen förut hörande infanteriafdelningar, utom kontingenten ur Kajana bataljon. Till Uleåborg anlände ytterligare Vasa reg:te, Uleåborgs läns bataljon samt Kristina och Laivanliina volontärkompanier utom den till kanonservis nttagna kontingenten. Dessutom redovisades vid garnisonen allt i Uleåborg varande artilleri, nämligen artillerireserven (alla de batterier, som icke voro fördelade på brigaderna) samt den öfverste Åkerstein enligt högkvartersorder den 24. april underställda kontingenten af Sjöartillerireg:tet. I Uleåborg funnos sålunda den 4. maj 20 st. 6-Åga samt 16 st. 3-Åga pjäser af olika slag. Volontärkompaniernas manskap tjänstgjorde vid artilleriet.

⁴⁾ För öfrigt funnos vid garnisonen några man från Sveaborgs garnisonsregementen samt några underofficerare vid »landstormen», hvilka »passerade graderna», men af hvilka de flesta inom kort såsom oanvändbara hemsändes.

Bil. 17.

Styrkebesked öfver Uleåborgs garnison den 4. maj 1808.

Truppförband.	Personal.						Hästar.	Kanoner.	
	Stridande.					Summa.		3-Fga.	6-Fga.
	Officerare.	Underofficerare.	Spel.	Manuskap.	Summa stridande.				
Infanteri.									
Af Savolaks reg:te	1	—	1	52	54	—	54	—	—
Af Västerbottens reg:te	—	—	1	21	22	—	22	—	—
Af Österbottens reg:te	1	—	—	17	18	—	18	—	—
Vasa reg:te	13	21	10	760	804	6	810	—	—
Uleåborgs läns bataljon	5	3	—	282	290	—	290	—	—
Af Kajana bataljon	3	2	1	160	162	—	162	—	—
Af Savolaks jägarereg:te	1	1	1	26	29	—	29	—	—
Af Karelska jägarekåren	—	—	—	21	21	—	21	—	—
Artilleri.									
Af Finska artillerireg:tet	15	18	12	334	379	20	399	201	4 20
Af Arméens flotta	7	5	6	109	127	17	144	51	12 —
Summa	46	50	32	1,782	1,906	43	1,949	252	16 20

Uppgifterna äro hämtade från förslag öfver garnisonen den 1. maj; Kajana bataljons kontingent, hvilken tillfälligtvis var bortkommenderad, är därjämte isräknad enligt »prima plan». 6 man af Sveaborgs garnisonsregementen och 8 gradpasserande landtvärnsunderofficerare äro ej medräknade.

Bil. 18.

Ständig indelning

för svenska hären i Finland den 13. juni 1808.

Högkvarteret.

Öfverste: Fältmarskalken, grefve *V. M. Klingspor.*

Öfverste-löjtn.: Chefen för Björneborgs reg:te, generalmaj. *J. F. Aminoff.*

Öfverste-löjtn.: Generalmaj. *C. J. Adlercreutz.*

Öfverste-löjtn.: Chefen för Finska artillerireg:tet, öfv. *H. Åkerstein.*

Öfverste-löjtn.: Öfv. i arméen, öfv.-löjtn. vid Fortifikationsstaten *N. Cedergrén.*

Öfverste-löjtn.: för detaschemetet af Fältmätningsskåren: Majorerna vid Fältmätningsskåren *A. Gripenberg.*

Öfverste-löjtn.: Läkare: Lifmedikus *P. af Bjerkén.*

Öfverste-löjtn.: Reg.-pastorn vid Österbottens reg:te *H. Wegelius.*

Öfverste-löjtn.: Öfv.-löjtn. i arméen, kapt. vid Svea artillerireg:te *C. J. de Suremain,*

Maj. vid Adlercreutzska reg:tet, frih. *G. v. Otter,*

Maj. vid Savolaks jägarereg:te *B. U. v. Knorring,*

Kapt. vid Finska gardet *M. F. Björnstjerna,*

Kapt. vid Adlercreutzska reg:tet *E. G. Ulfsparré,*

Kapt. vid Tavastehus reg:tes jägarebat. *C. H. Lange,*

Löjtn. vid Finska gardet *G. A. v. Kræmer,*

Löjtn. vid Svea artillerireg:te, frih. *A. G. Leijonhufvud,*

Löjtn. vid Savolaks jägarereg:te *D. M. Klingspor.*

Kapt. i arméen, löjtn. vid Björneborgs reg:te *A. Gyllenbögél,*

Maj. i arméen, Kapt. vid Finska artillerireg:tet *P. Schröderstjerna,*

Löjtn. vid Finska artillerireg:tet *C. A. Hägerflycht,*

Kapt. vid Fortifikationsstaten *D. Sederholm,*

Kapt. vid Fortifikationsstaten *E. Paldani,*

Kapt. i arméen, löjtn. vid Fortifikationsstaten *C. Hartvall,*

Konduktören vid Fortifikationsstaten, frih. *F. R. Friesendorff,*

tjänstg. hos
fältmarskalken
Klingspor.

tjänstg. hos
generalmaj.
Aminoff.

tjänstg. hos
öfverste
Åkerstein.

tjänstg. hos
öfverste
Cedergrén.

Adjutanter: Löjtn. vid Fältmätningsskåren *J. H. Lemke*,
Kapt. i arméen, löjtn. vid Savolaks jägarreg:te *J. J. Burman*,
Und.-löjtn. vid Fältmätningsskåren *O. H. Gripenberg*,
Und.-löjtn. vid Fältmätningsskåren *U. G. v. Konow*,
Fänr. vid Björneborgs reg:te *W. M. Carpelan*,
Landtmäteriauskultanten *L. Jervell*,
Kommendant i högkvarteret: Maj. i arméen, kapt. vid Nylands infanterireg:te *A. F Boucht*.
Generalvagnmästare: Löjtn. i arméen, reg:tsatallm. vid Nylands dragonreg:te *J. M Uggla*.

tjänstg. hos
major
Gripenberg.

Generalstabsvakt.

Chief: Kommendanten i högkvarteret.

Trupp: 1 komp. af Nylands infanterireg:te, 1 kornett och 13 man af Lifgardet till häst samt 1 skvadron af Nylands dragonreg:te.

Finska generalkrigskommissariatet.

Chief: Generalintendenten, öfv. i arméen *L. J. Jägerhorn*.

Underhållsintendent: Kammarrådet *F. L. Nyberg*.

Adjutanter: Kapt. vid Björneborgs reg:te *G. R. v. Knorring*.

Kapt. vid Tavastehus reg:te *P. U. Möllersvärd*.

Fänr. vid Björneborgs reg:te *L. J. Holmberg*.

Fältkamrer: *A. J. Nomell*.

Fältkassör: *A. N. Hansson*.

Öfrig personal: 1 fältbokhållare, 1 fältsekreterare, 5 fältrevisorer, 1 fältaktuarie, 1 fältkammarskrifvare samt 2 vaktmästare.

Fältkansliet.

Fältsekreterare: Assessor *J. Unonius*.

Öfrig personal: 1 fältaktuarie, 3 fältkanslister och 2 vaktmästare.

Fältpostkontoret.

Fältpostmästare: Fältkanslisten *C. Calvander*.

Rättsväsendet.

Generalauditör: Auditören vid Åbo län reg:te *N. Bonsdorff*.

Öfverauditör: Auditören vid Tavastehus reg:te *I. F. J. Sundwall*.

Sekreterare: Hofrättsauskultanten *C. F. Wassenius*.

Krigsfiskal: Auditören vid Österbottens reg:te *J. W. Lewin*.

Fältgevaldiger: Föraren vid Adlercreutzska reg:tet *J. J. Neppius*.

Rättegångsväbel: *H. Helling*.

Arméens utredningsförråd.

Öfv. i arméen, öfverstelöjtn. vid Österbottens reg:te, frih. *C. G. Silfver-
blm.*

Löjtn. vid Björneborgs reg:te *G. U. Clarén.*

Artilleriparken.

Öfv. vid Finska artillerireg:tet *G. A. Boisman.*

Maj. vid Finska artillerireg:tet *G. W. Schalien.*

Sjukvården.

Öfv. i arméens sjukhus: Öfv. vid Tavastehus reg:te *G. B. v.
aten.*

Fänriken vid Björneborgs reg:te *C. J. Apolloff.*

1. Brigaden.

Öfv. för Åbo läns reg:te, öfv. *A. F. Palmfelt.*

Fänriken vid Åbo läns reg:te *V. B. Aminoff.*

Regimentsläk. vid Åbo läns reg:te *J. F. Fährée.*

Öfverläkare: Underläkaren vid Åbo läns reg:te *C. M. Heman.*

Åbo läns reg:te.

Lifbataljonen.
F. Reutercrona.

— —
— —

Öfverstelöjtn.-bataljon.
Kapt. *C. Armfelt.*

— —
— —

Lifbataljonen.
Major *A. J. Hästesko.*

— —
— —

Nylands jägarebataljon.

Major *G. Uggla.*
— —

Af Nylands inf.-reg:te.

Lifbataljonen.
Kapt. *G. J. Blåfjeld.*

— —
—

Af Nylands dragonreg:te.

N:r 1 Lifskv.

Löjtn. *P. O. Adelborg.*

—

Af Finska artillerireg:tet.

Major *A. Rosenlindt.*

I. 3-Åga partibatt.	I. div. af I. lätta 6-Åga batt.
Und.-löjtn. <i>A. F. Kjöllersfeldt.</i>	Löjtn. <i>T. Wahlberg.</i>
.
I. div. af I. 3-Åga batt.	3. div. af I. lätta 6-Åga batt.
Löjtn. <i>A. H. Tidholm.</i>	Und.-löjtn. <i>C. F. Hagelstam.</i>
.

1. brigadens styrka: $4\frac{1}{4}$ bataljoner, 1 skvadron och 1 kanoner = 2,400 man infanteri, 75 man kavalleri och 11 man artilleri.

2. brigaden.

Chof: Sekundchefen för Nylands infanterireg:te, öfv. *C. G. v. Döbeln.*

Adjutanter: Löjtn. vid Nylands dragonreg:te *C. G. Ramsay.*

Fänr. vid Björneborgs reg:te *G. A. Gripenberg.*

Brigadläkare: Reg:teläkaren vid Österbottens reg:te *C. Ajmell.*

Björneborgs reg:te.

Rusthållsbataljonen.	Öfverstelöjtn.-bataljon.	Lifbataljonen.
Öfv.-löjtn. <i>Enoch Furuohjelm.</i>	Maj. <i>J. A. Grönhagen.</i>	Öfv.-löjtn. <i>J. F. Ed</i>
⊥ ⊥	⊥ ⊥	⊥ ⊥
⊥ ⊥	⊥ ⊥	⊥ ⊥

Af Österbottens reg:te.

Lifbatalj. och 2. majorens komp.

Maj. frih. *C. v. Otter.*

⊥ ⊥ ⊥
⊥ ⊥

Af Nylands dragonreg:te.

N:o 5 Helsinge skv.	N:o 4 Vihtis skv.	N:o 3 Rasebergs skv.
Löjtn. <i>D. R. Brunow.</i>	Ryttm. <i>J. B. Blum.</i>	Ryttm. <i>J. R. Kuhlfel</i>
♩	♩	♩

Af Finska artillerireg:te.

5. lätta 6-åga batt.

Kapt. *F. Ugglä.*

↓ ↓ ↓ ↓

Styrka: 4 1/4 bataljoner, 3 skvadroner och 4 kanoner
2,300 man infanteri, 20 man kavalleri och 65 man
artilleri.

3. brigaden.

Öfverbefälhaf för Tavastehus reg:te, öfv. *H. H. Gripenberg.*

Öfverbefälhaf: Kapt. vid Björneborgs reg:te *A. G. Langensköld.*

Fänr. vid Österbottens reg:te *O. M. v. Essen.*

Assessor: *A. P. Ammilon.*

Tavastehus reg:te.

Öfverbataljonen.

Af Öfverstelöjtn. bataljon.

Lifbataljonen.

H. Adlercreutz. Maj. *R. W. Gripenberg.* Öfv.-löjtn. *O. F. Wetterhoff.*

↓ ↓
↓ ↓

↓ ↓

↓ ↓
↓ ↓

Af Nylands infanterireg:te.

Öfverstelöjtn.-bataljon.

Maj. *Elis Furuholm.*

↓ ↓
↓ ↓

Af Nylands dragonreg:te.

Maj. *J. W. Rothkirch.*

Öfvermenegårds skv.

N:r 7 Borgå skv.

N:r 6 Sibbo skv.

M. Möllersvärd. Ryttn., frih. *B. O. Rehbinder.* Ryttn. *J. M. Åkerstedt.*

↓

↓

↓

Af Finska artillerireg:te.

Öfverbataljonen af 2. partibatt.

2. div. af 1. 3-åga batt.

2. lätta 6-åga batt.

G. Sandelin. Und.-löjtn. *G. J. Tigerström.* Major *R. C. Charpentier.*

↓ ↓

↓ ↓

↓ ↓ ↓ ↓

Styrka: 3 1/2 bataljoner, 3 skvadroner och 8 kanoner = 1,900 man infanteri, 50 man kavalleri och 150 man artilleri.

4. brigaden.

Chef: Chefen för Savolaks infanterireg:te, öfv., greve *J. A. Cronstedt*.
Adjutant: Kapt. i arméén, löjtn. vid Savolaks jägarereg:te *C. W. Brusin*.
Brigadläkare: Reg:taläkaren vid Savolaks infanterireg:te *A. F. Laurell*.

Savolaks infanterireg:te.

IV. bataljonen.	III. bataljonen.	II. bataljonen.	I. bataljonen.
Maj. <i>C. H. Grotenfelt</i> .	Öfv.-löjtn. <i>C. L. Lode</i> .	Maj. <i>J. R. v. Törne</i> .	Maj. <i>G. A. Ehrnrooth</i> .
└┘	└┘	└┘	└┘

Af Savolaks jägarereg:te.

III. bataljonen.	II. bataljonen.	I. bataljonen.
Maj. <i>J. H. Furumark</i> .	Maj. <i>E. W. Tujulin</i> .	Kapt. <i>G. F. Aminoff</i> .
└┘	└┘	└┘

Karelska jägarekåren.

II. bataljonen.	I. bataljonen.
Maj. <i>N. Fredénköld</i> .	Öfv.-löjtn. <i>G. Aminoff</i> .
└┘	└┘

Af Karelska dragonkåren.

Öfv. Savolaks skv.
 Öfv.-löjtn. *A. C. Martinau*.
 ♪

Af Finska artillerireg:tet.

3. lätta 6-åga batt.
 Maj. *C. P. Sunn*.

Savolaksbrigadens artillerikomp.

3-åga fältkanoner.
 Kapt. *S. F. v. Born*.

4. brigadens styrka: 9 halfbataljoner, 1 skvadron och 8 kompanier = 2,800 man infanteri, 20 man kavalleri och 2 man artilleri.

5. brigaden.

chefen för Savolaks jägarereg:te, öfv. *J. A. Sandels.*

Löjtn. vid Savolaks jägarereg:te *C. G. Wallgren.*

läkare: Regementsläkaren *Carl Rano.*

Österbottens reg:te.

Öfverstelöjtn.-bataljon.

Maj. *M. C. Roos.*

┌ ┌
└ └

Af Västerbottens reg:te.

Lifbataljonen.

Maj. *C. U. Schildt.*

┌ ┌
└ └

Vasa reg:te.

Öfv.-löjtnant *G. W. Conradi.*

II. bataljonen.

Kapt. *C. S. Hofflander.*

┌ ┌
└ └

I. bataljonen.

Maj. *G. A. Arnkihl.*

┌ ┌
└ └

Kajana bataljon.

Öfv.-löjtn. *G. Fahlander.*

┌ ┌
└ └

Af Savolaks jägarereg:te.

Maj. *B. A. Grotenfelt.*

┌ ┌
└ └

Af Karelska dragonkåren.

Nedre Savolaks skv.

Kapt. *J. C. Fuchs.*

┌

Af Finska artillerireg:tet.

I. 3-åga metallbatt.

Löjtn. *C. G. Svebelius.*

┌ ┌ ┌ ┌

4. lätta 6-åga batt.

Kapt. *G. J. Ugglä.*

┌ ┌ ┌ ┌

adens styrka: 4 ³/₄ bataljoner, 1 skvadron och 8 kavalleri = 2,450 man infanteri, 20 man kavalleri och 150 artilleri.

Uleåborgs garnison.

Commandant: Generallöjtn. *C. N. af Klercker.*

Styrelse: Maj. i arméen, kapt. vid Fortifikationsstaten *G. G. Nyberg.*

Kapt. i arméen, löjtn. vid Adlercreutzska reg:tet *P. P. Grice.*

Adjutant: Chefen för Österbottens reg:te, öfv. *G. v. Numers.*

Historiska krig 1808 och 1809. III.

Af Kajana bataljon.

Maj. *S. J. Löthman.*

┆ ┆

Garnisonsbataljon.

Öfv.-löjtn. *T. Tawast.*

┆ ┆

┆ ┆

Kapten Orbinskis detaschement.

┆

Af Karelska dragonkåren.

Vargeringskomp.

Löjtn. *J. Poppius.*

┆

Af Finska artillerireg:ttet.

Artillerireserven.

Artilleripjeser såväl ur finska artilleriet
som från arméens flotta.

6. lätta 6-Åga batt.

Kapt. *S. Elfving.*
┆.┆.┆.┆.

Uleåborgs garnisons styrka = 500 man infanteri, 70 man
kavalleri och 200 man artilleri.

Anmärkningar.

Högkvarteret. General-en-chef befordrades den 9. maj till fältmarskalk och generaladjutanten Adlercreutz samma dag till generalmajor. — Generallöjtn. af Klercker förordnades den 22. april till öfverkommendant i Uleåborg. — Öfv. Cedergren, som varit kommendant i Tavastehus, åtföljde därifrån högkvarteret. — Ehuru fortfarande förste fältläkare, följde lifmedikus Bjerkén ej längre högkvarteret utan uppehöll sig i Uleåborg såsom ledare af arméens sjukhus därstädes. — Regementspastor Wegelius förordnades den 2. maj till fältprost. — Efter segern vid Revolaks afsändes kapt. Ramsay till konungen med de eröfrade fanorna, dubbades till riddare samt utnämndes till major i arméen. I juni 1808 medföljde R. som öfveradjutant v. Vegesack expedition till Finland samt stupade vid Lemo den 20. juni. — Kapt. Clairfelt blef tillfångatagen den 16. april. — Kapten Lange förordnades till adjutant hos general-en-chef den 9. maj. — Kapt. G. R. af Klercker kvarstannade som sjuk i Björneborg i medio af mars och föll i fångenskap. — Löjtnant C. U. af Klercker afönades visserligen till och med den 6. maj såsom adjutant hos generallöjtn. Klercker, men var aldrig tjänstgörande som sådan utan tjänstgjorde på flottan och medföljde dens till Åland. — Enligt order af den 5. maj erhöill öfv. Cedergren tillstånd att till sitt biträde rekvirera fortifikationsofficerare, hvilka varit kommanderade vid Fältmätningkåren. — Kapt. Sederholm och konduktör Friesendorff hemkallades till Sverige genom generalorder af den 18. juni. — Den 11. april beordrades maj. Gripenberg att anställa ytterligare 5 fältmätningsofficerare, hvilken order emellertid redan

den 28. april upphäffdes, och skulle endast en fältmätningsofficer per brigad finnas. — Fänrik Carpelan afönades vid Fältmätningsskåren fr. o. m. den 15. april samt landtm. Jervell fr. o. m. den 1. juni. — Major Spalding beordrades den 7. juni att åtfölja ryske generalen Bulatoff till Stockholm och efterträdde samma dag af major Bouché. — Löjtn. Addens ersattes den 2. april med sergeant Gråberg, hvilkens titel den 2. maj ändrades till fältgevaldiger. Den 26. maj efterträdde Gråberg af föraren Neppius. — Generalstabsvakten hade sedan slutet af april undergått en del förändringar. Den 24. april bestod den af 1 kompani af Nylands och 1 kompani af Björneborgs reg:ten samt 1 skvadron af Nylands dragonreg:te. Björneborgskompaniet aföstes enl. order den 13. maj af 1 kompani af Österbottens reg:te, hvilket den 13. juni återbeordrades till sin bataljon. Honnörsvakten ur Lifgardet till häst ankom i början af maj. Lifskvadronen af Nylands dragonreg:te aföstes den 4. maj af 2. skvadronen.

Generalkrigskommissariatet. Öfv. Schenbom beordrades den 23. mars att återgå till Sverige, och öfv. Jägerborn utnämndes samtidigt till generalintendent. — Fänrik Möller afönades såsom adjutant vid generalkrigskommissariatet t. o. m. den 31. mars. — Kapten Möllersvärd började sin tjänstgöring såsom adjutant den 29. mars. — Fänrik Holmberg står afönad som adjutant fr. o. m. den 1. april.

Rättsväsendet. Genom en den 2. mars utfärdad generalorder anbefalles Klingspor att organisera »en behörig Justitiæ Stat vid Arméen». På grund häraf förordnades den 28. mars auditör Borsdorff till generalauditör och dagen därpå auditör Sundwall till öfverauditör, auditör Lewin till krigsskåde- och hofr.-ausk. Wassénius till sekreterare.

Arméens utredningsförråd. Genom generalorder af den 10. maj förordnades öfv. Silfverhjelm till intendent och löjtn. Clarén till adjutant.

Sjukvården. Öfv. v. Platen förordnades till intendent den 4. mars och fänrik Appolloff till adjutant den 29. i samma månad.

1. brigaden. Åbo läns regementes lifbataljon, som i början af juni ställts till öfv. Cedergrens förfogande i och för brobyggnadsarbete vid Siikajoki, kvarstannade vid brigadens uppbrott den 14. juni i Siikajoki och frambeordrades först i början af juli. — 2. skv. af Nylands dragonreg:te gjorde generalstabsvakt. Mindre dragonkommanderingar voro tidtals afdelade till andra brigader. — Artilleriets fördelning på brigaderna grundade sig på order af den 13. och 22. maj. Enligt dessa skulle 1.—4. brigadernas artilleri bestå af 2 div. lätta åkande 6- K kanoner, 1 div. 3- K ordinära och 1 div. 3- P artikanoner; 5. brigaden skulle tilldelas 1 div. 6- K kanoner samt 2 div. 3- M metallkanoner; 4. brigaden tilldelades dessutom 2 haubitsar. — Hvarje 6- B batteri organiserades på 4 kanoner med en personal af 3 off., 4 und.-off., 58 man samt 54 hästar. Haubitserna bildade ett särskildt batteri. Af de 6 stycken 6- B batterier, som organiserades, ställdes det 6. tillsvidare som reserv. Den 24. och 25. maj afgingo de 6- B batterierna till vederbörande brigader, kastbatteriet först den 10. juni. — Vid 1. brigadens uppbrott den 14. juni kvarlämnades enl. högkvartersorder 1. partibatteriet på grund af hästbriest i Siikajoki.

Bland personalförändringar märkas: Löjtn. Jägersköld tjänstgjorde såsom brigadadjutant t. o. m. den 28. april. — Brigadläkare förordnades genom högkvartersorder af den 4. juni, ehuru dock de flesta redan förut tjänstgjort i enahanda befattning. — Öfv.-löjtn. Reutersköld insjuknade i början af juni samt efterträdde i befälet af kapten Armfelt.

2. brigaden. 4. och 5. skvadronerna af Nylands dragonreg:te, hvilka under maj och större delen af juni varit förlagda i och i närheten af Uleåborg, ankommo till arméen först i början af juli. En högkvartersorder af den 2. maj angifver dock, att ehuru dragonerna äro från sina brigader detascherade, de fortfarande höra under samma brigader som tillföre. — 3. skvadronen aföstes från generalstabsvakt den 25. april och åtföljde sedermera 3. brigaden. — Under maj och juni månader utgugo dragonkommenderingar på ung. 20 man till brigaden, dels från 1. dels från 3. brigaden. Den 2. maj synas dock enl. dagrapporten 1 off., 1 und.-off. och 15 dragoner af 5. skvadronen fortfarande kvarstå vid brigaden. — Ang. artilleriet se anmärkningarna till 1. brigaden. — Den 6. juni kvarlämnades på grund af hästbrist 1. div. af 2. partibatteriet i Pattijoki.

Bland personalförändringar märkas: Fänrik Gripenberg inträdde som brigadadjutant den 1. juni. — Ryttn. G. M. Adlercreutz upphörde fr. o. m. juni månad att i aföningräkenskaper uppföras såsom brigadadjutant. Han sårades i striden vid Revolaks, låg därefter en tid sjuk i Uleåborg samt utnämndes den 21. juni till öfveradjutant vid högkvarteret. — Öfv.-löjtn. Eek är i juni månads aföningräkenskaper upptagen som öfv.-löjtn. — Maj. Grönhagen utnämndes till major redan den 1. mars. — Öfv.-löjtn. Furuhielm befordrades till öfv.-löjtn. i början af maj. — Ang. brigadläkare se anmärkningar till 1. brigaden.

3. brigaden. Den 1. juni utsändes major O. H. v. Fieandt mot Perle med ett detaschement, bestående af ungef. 200 man ur Tavastehus reg:tes öfverstelöjtnantsbataljon. — 6. 7. och 8. skvadronerna voro under maj och större delen af juni förlagda i och i närheten af Uleåborg. — Efter den 25. april följa hufvudkrafterna af 3. skvadronen denna brigad. — Ang. artilleriet se anmärkningar till 1. brigaden.

Bland personalförändringar märkas: Löjtnant Bosin, hvilken den 6. mars förordnades att som adjutant tjänstgöra vid generalstaben, kvarstod såsom brigadadjutant till april månads slut; han beordrades sedermera den 27. juni att göra kaptenstjänst vid Uleåborgs läns bataljon. — Kapt. Laugensköld inträdde som brigadadjutant den 1. maj. — Fänr. Fahlstedt upphörde att tjänstgöra som brigadadjutant i slutet af april. — Ang. brigadläkare se anmärkningar till 1. brigaden. — Öfv.-löjtn. Wetterhoff insjuknade den 12. april, och major Gripenberg öfvertog under hans sjukdom befälet öfver lifbataljonen. — Den 1. juni öfvertog maj. Gripenberg befälet öfver de två kompanierna af öfverstelöjtn.-bataljonen. — Öfv. v. Essen tjänstgjorde under öfv. Palmfelts sjukdom fr. o. m. den 18. april t. o. m. den 19. maj som chef för 1. brigaden. — Befälet öfver Tavastehus jägarebataljon fördes fr. o. m. den 18. april af maj. Adlercreutz.

4. brigaden. Karelska jägarkåren sammanhölls till en början i kårförband under öfv.-löjtn. Aminoffs befäl. Den 4. juni upplöstes kårförbandet i taktiskt hänsesende, och öfv.-löjtn. Aminoff förde därefter 1. och maj. Fredensköld 2. bataljonen. — Genom order af den 13. maj anbefalldes dragonvargeringen afgå till Uleåborg i och för garnisonstjänstgöring. — Hufvuddelen af dragonskvadronen, som under maj och es del af juni varit detascherad i Uleåborgstrakten, anlände till brigaden den 29 juni 1 off., 1 und.-off. och 20 man kvarstannade under dessa månader vid brigaden. — Ang. artilleriet se anmärkningar till 1. brigaden. 6-8ga batteriet anlände till brigaden en af de första dagarna i juni, kastbatteriet omkr. den 16. juni.

Bland personalförändringar märkas: Ang. brigadläkare se anmärkningar till 1. brigaden. — Öfv.-löjtn. Sunn beordrades efter sitt tillfrisknande till högkvarteret såsom ständig ledamot af generalkrigsrätten.

5. brigaden. Vasa reg:te organiserades i slutet af maj på två bataljoner à 3 kompanier. Den 27. maj uppbrot reg:tet från Kempe och anlände till Kuopio den 12. juni. — Österbottens nya rotering fick under april månad sitt namn förändradt till Uleåborgs läns bataljon. — Kapten Fuchs med skvadronens hufvudkrafter ankom till brigaden den 6. juni. Före denna tid hade blott 20 dragoner varit brigaden tilldelade. — Ang. artilleriet se anmärkningar till 1. brigaden. 6-Åga batteriet anlände till brigaden den 5. juni. — Volontärkompanierna af arméens flotta öfverfördes genom generalorder af den 1. maj till garnisonen i Uleåborg. — Löjtn. v. Reichenbach med under honom stående 71 man af sjöartilleriet ställdes till öfv. Åkersteins föfogande i Uleåborg genom en högkvartersorder af den 24. april.

Bland personalförändringar märkas: Löjtn. vid Karelska jägarekåren D. W. v. Fieandt tjänstgjorde fr. den 14. april som extra brigadadjutant vid 5. brigaden, ehuru han ej upptages å brigadförlagen. — Ang. brigadläkare se anmärkningar till 1. brigaden. — Fältkamrer Gyldén förordnades genom högkvartersskrifvelse den 9. maj att omhänderhafva förvaltningen vid 5. brigaden. Den 14. juli återkallades han, och kapten Andersin beordrades att i ekonomiska angelägenheter gå öfv. Sandels till handa. — Maj. Roos förordnades till chef för öfverstelöjtn.-bataljon af Österbottens reg:te den 10. maj. — Maj. Lagerberg sårades i striden vid Pulkila och afled sedermera. — Öfv.-löjtn. Fahlander nämndes till öfv. i arméen på grund af sina bedrifter vid Pulkila. — Kapt. vid Savolaks jägarreg:te J. Z. Duncker afsändes efter striden vid Pulkila med de tagna fanorna samt rapport om segern till Stockholm, hvarest han af konungen dubbades till riddare af svärdsorden och utnämndes till major i arméen. D. återkom under juni månad till 5. brigaden.

Uleåborgs garnison. Uleåborgs läns bataljon, hvilken tillhörde 5. brigaden, afmarscherade enl. högkvartersorder den 29. april till Uleåborg för att bestrida garnisonstjänst. Den 2. maj uppbrot major Bosin med 100 man af bataljonen mot Iisalmi. Den 6. juni beordrades bataljonen till Brahestad och tillhörde härefter ej längre 5. brigaden. Major Bosins detaschement beordrades samtidigt till Pattijoki. Den 16. juni öfverfördes bataljonen till 1. brigaden för att redan den 24. juni återgå till 5. brigaden.

Öfv. v. Numers förordnades till kommandant i medlet af april. — Löjtn. Stjernorentz förordnades till adjutant den 22. maj men afgick den 8. juni. Först den 18. juni förordnades fänriken vid Kajana bataljon L. Baselier till adjutant.

Bil. 19.

Till Hans Majestät Kejsaren.

Rapport från generalen greve Buxhöwden.

På grund af Eders Kejsarliga Majestäts Allernådigste befallning till mig af den 30. april, får jag allerunderdånigst rapportera följande om de under generallöjtnant Tutschkoff Is befäl varande truppernas läge.

Hittills äro för Eders Majestät af journalerna endast den 5. divisionens rörelser bekanta. Dess verkliga ledning och alla därmed sammanhängande omständigheter har jag icke vågat låta komma till Eders Kejsarliga Majestäts kunskap, i det att jag hoppats, att generallöjtnant Tutschkoff under fälttåget skulle rätta det fel, hvartill han från själfva början gjort sig skyldig, men tvärtemot denna väntan har general Tutschkoff, begående den ena försummelsen efter den andra, åsamkat Eders Majestät oro och förstört hela operationsplanen.

Nu, då Eders Kejsarliga Majestät gör mig uppmärksam på denna divisions läge i förhållande till fienden, är det min skyldighet att framdraga alla de orsaker, som varit skulden till dessa tilldragelser, ej för att rättfärdiga mig, utan för att visa källan till de obehagliga tilldragelser, som passerat.

Vid själfva uppbrottet öfver gränsen utgjorde den 5. divisionen en särskild kår, som borde operera mot Savolaxskåren i samband med de öfriga divisionernas rörelser. Enligt en den 3. februari utgifven disposition var den bestämd att uppbryta från Nyslottssidan och att rikta en del mot Varkaus och den andra mot S:t Michel. Fyra dagsmarscher hade den till båda dessa platser, men generallöjtnant Tutschkoff vände sig med alla krafter till S:t Michel, och fienden retirerade på den andra vägen till Varkhaus utan att invänta hans anfall. Om Varkaus blifvit besatt, såsom befalldt var, skulle fienden, som dessutom var svag och vid detta tillfälle delad, icke kunnat retirera åt annat håll än till Heinola, där nya trupper voro färdiga att möta honom; och härvid skulle 5. divisionen haft åtminstone 6 dagars försprång, såsom kan ses af denna divisions marschruter.

På grund af 5. divisionens aflägsnande och de stora afstånd, på hvilka de mig Allershögst anförtrodda trupperna alltid opererat, vardt, i den af mig i Tavastehus den 27. februari utgifna dispositionen, hufvudoperationsplanen anvisad för alla divisionerna, och särdeles för generallöjtnanterna Tutschkoff och Bagration, hvilka voro bestämda till Vasa, på det att de vid sina rörelser skulle hafva i sikte det målet, mot hvilket de voro riktade, och i öfverensstämmelse härmed träffa anordningar för sina divisioner. Själff begaf jag mig till Sveaborg för att underkufva denna viktiga fästning och därigenom trygga vårt herravälde öfver södra Finland. Min första föreskrift att påskynda marscherna gafs åt generallöjtnant Tutschkoff I den 23. februari, den andra den 26., den tredje den 28. och i den fjärde, eller i dispositionen, lämnades upplysning om alla orsaker till denna rörelse, sändes marschruter, enligt hvilka 21. divisionen borde marschera, och fordrades, att han så mycket som möjligt lämpade sin framryckning efter dess marscher. Men i stället för det väntade påskyndandet stannade generallöjtnant Tutschkoff efter Kuopios besättande, som skedde den 3. mars, i denna stad intill den 8. hvarigenom han ytterligare förlorade 3 dagar; och generalmajor Bulatoff stannade till den 25. Följaktligen uppbröt han 16 dagar senare. Jag har vid hvarje sådant tillfälle gjort mina anmärkningar mot generallöjtnant Tutschkoff. Då han begärde, att jag skulle bestämma, om han skulle följa efter fienden till Uleåborg, gaf jag honom den 5. mars föreskrift, att han skulle sända efter fienden ett detaschement lätta trupper, som han skulle förstärka med tillräckligt antal tungt infanteri, och själf med öfriga trupper skyndsammast begifva sig till Vasa för att handla i öfverensstämmelse med dispositionen.

Dessa rörelser åt Vasasidan företogs särskildt i den afsikten att slå åtminstone Tavastehuskåren, i det att denna ej lämnades tillfälle till förening med den savolakska, ty om 5. divisionen begifvit sig från Kuopio direkt till Uleåborg, så skulle fienden, som marscherade från Tavastehussidan, kunnat, under det han sysselsatte 21. divisionen med ett mindre antal, verkställa en kringgående rörelse med sina hufvudkrafter, hvarigenom 5. divisionen ställts mellan tvenne eldar och afskurits hvarje möjlighet till återtåg. Den 21. divisionen, som borde öfverallt på stränderna lämna poster, skulle nämligen varit för svag för att tillfoga fienden någon kännbar skada och skulle ej med sådan skyndsamhet kunnat följa denne, då svenskarne

själfva alltid använde invånarnes hästar. Detta gifver sig äfven till känna i deras snabba flykt. Sålunda skulle då 5. divisionen kunnat blifva tillintetgjord.

Utan att rättfärdiga 21. divisionens rörelser, i synnerhet från Tavastehussidan till Björneborg, hvilken division, i stället för att framrycka enligt föreskrifna marschruter, gick, samtidigt som jag begaf mig till Lovisa för att avsluta Svartholms kapitulation, utan rastedagar och besatte denna plats, hvarigenom den anlände några dagar tidigare till Åbo.¹ Men jag vågar allerunderdånigst anmäla, att, då jag på grund af dessa omständigheter insåg, att några medel att slå fienden vid Vasa ej vidare funnos, höll jag för nödvändigt att åtminstone ej släppa honom ur sikte och befallde därför generallöjtnant Tutschkoff att rikta oafbrutna angrepp mot hans arriergarde och att genom posternas oroande med skärmytslingar afleda svenskarne uppmärksamhet, tillfoga dem största möjliga skada och så hastigt som möjligt tränga dem mot norr.

Något stort antal trupper var för detta ändamål ej nödvändigt att sända dit, liksom härför ej fanns någon möjlighet, ty, i följd af att fienden uppsamlat hästarna öfverallt i landet, kunde ej proviant i tillräcklig mängd ditskaffas, och följaktligen skulle truppersna kunnat blifva nödsakade att draga sig tillbaka, innan fienden börjat anfälla dem.

Med en sådan disposition bestämde jag, att generalmajor Bulatoff med sin afdelning skulle marschera vägen från Kuopio och betäcka denna och generallöjtnant Tutschkoff vägen till Vasa. Anseende det för 5. divisionen omöjligt att leverera en afgörande strid mot fiendens förenade krafter, gaf jag redan på förhand den 12. april generallöjtnant Tutschkoff I befallning att ej vidare forcera, utan genom att hålla starka positioner ej gifva fienden tillfälle att kraftigare utbreda sig samt att retirera steg för steg.

Jag erhöll från denne generallöjtnant rapport af den 31. mars, att han befallt generalmajor Bulatoffs afdelning att från Frantsila förena sig med divisionen, hvarför jag gjorde honom uppmärksam på, att jag ej fann denna förening nyttig, men general Tutschkoff rapporterade då till mig den 13. april, att denna förening var öfverensstämmande med de lokala förhållandena och att han ansåg den ovillkorligen nödvändig.

¹ Originalalets svårfattliga mening är ordagrant återgifven.

na divisions affägsenhet jämte de få alltid korta och ofull-
underrättelser, jag erhållit om dess rörelser, hafva för mig
s verkliga belägenhet. Generallöjtnant Tutschkoff, ehuru i
enden fri, var dock skyldig att frivilligt rätta sina rörelser
allmänna målet, hvilket var honom, såsom befälhafvare för
ade trupper, städse bekant. Jag släppte dock ej ur sikte
honom nödig förstärkning, och i den af mig utgifna dispo-
af den 10. april bestämde jag återtåget för hela nordliga
en till Kuopio.

dragelsen vid Revolaks har tydligen lagt i dagen, att Ku-
a var otillräckligt betäckt, och generallöjtnant Tutschkoff,
för att vid afmarschen skicka från Kuopio åtminstone ett
etachment, bröt af med alla trupperna på vägen till
irigenom lämnande de gamla gränserna obetäckta från
sidan och utsättande alla på denna sida befintliga oss till-
mindre afdelningar, magasin och tillfälliga sjukhus för ound-
ra att falla i fiendens händer.

har redan rapporterat för Eders Kejsrerliga Majestät, att
jtnant Rajefski med sin afdelning blifvit sänd att förstärka
Tutschkoff och att äfven Petrofska och Pernauska regementena
nda till Tavastehus för detta ändamål. För det vidare för-
r jag vidtagit följande anordningar:

Generalen af kavalleriet Obrjeskoff har jag den 3. maj gifvit
att från Viborg på fordon sända Schlüsselburgska garni-
onen åt S:t Michelsidan, förenande den med andra af de
garnisonsbataljonerna, som äro bestämda att ingå i Svea-
nison och hvilkas hufvudmål det skall blifva att marschera
t Michel och begifva sig på vägen till Kuopio, bemöda sig
a den upprörda befolkningen och förstärka sig genom att
alla åt detta håll på olika platser befintliga kommandon.
en börjar förstärka sig, är det befalldt att sända våra ma-
h sjukhus på fordon till den gamla gränsen, och har af-
fått tillsägelse att, intagande fasta ställningar, hålla sig
a Nyslott till reträttpunkt.

Under fortsättningen af denna förtrups rörelser är det
att så fort som möjligt vid S:t Michel samla en stark kår,
börja med åtminstone bortåt 7000 man, under befäl af
jtnant Barclay de Tolly, hvilken kår skall få till mål att

betäcka våra gamla savolakska gränser, tillbakakasta fienden, om han förstärkes, och att vid hvarje tillfälle beslutsamt anfälla honom framåt Kuopiosidan eller längre, så att, om fienden förstärker sig mot 5. divisionen, denna kår må genom den kortaste rörelse antingen falla honom i flanken eller fullständigt afskära honom hans återtåg.

3. Äfven 5. divisionen skall förstärkas i början intill 6000 man och skall hafva till mål att tillbakahålla fiendens försök mot Vasasidan, mera locka honom på sig, för att samtidigt Barclay de Tollys kår må kunna forcera, vinna tid och taga honom i ryggen. Då fienden vänder sig mot Barclay de Tolly, skall 5. divisionen utföra detsamma på vägen till Uleåborg och på sådant sätt bemöda sig att i hvarje fall ställa fienden mellan tvenne eldar. Såsom reträttspunkt är för denna kår staden Tammerfors bestämd.

4. Södra Finlands kuster skola besättas af de öfriga trupperna, hvilka liksom alla öfriga genast skola kompletteras och ökas med de till mitt förfogande ställda ur fransk fångenskap kommande soldaterna. Till följd af detta förslag kommenderas till generallöjtnant Barclay de Tolly 6. divisionens regementen: Asovska, Nisovska och 3. jägareregementet, 2 garnisonsbataljoner, hvilka nu marschera för att utgöra förposter i S:t Michel; från Helsingforsidan sändas Bjälöserska musketerareregementet och 3 skvadroner af Finländska dragonregementet, och från S:t Petersburg skola efteråt komma till divisionen 3 kosacksotnier. Dessutom anser jag för alldeles nödvändigt och vågar allerunderdånigst bedja Eders Kejsrliga Majestät befalla att sända omedelbart dit äfven det 5. divisionens regemente, som är bestämdt till Fredrikshamn, och en skvadron ulaner, af dem som böra ingå i rörliga kåren, hvarigenom den äfven kommer att bestå af: 12 bataljoner infanteri, 4 skvadroner kavalleri och 3 sotnier kosacker. Af fältartilleri beräknas till denna kår: från Fredrikshamn 12 kanoner och 5 från Nyslott af major Breklins kompani, som blifvit lämnadt på denna plats af 5. divisionen.

Kårens trupper, som böra förena sig med 5. divisionen, skola bestå af: hela femte divisionen, som nu har i fronten ej mer än 3000 man; den med densamma förenade generallöjtnant Rajefakis afdelning 1900 man; 2 regementen, det Petrofska och Pernauska, samt 2 skvadroner lifkosacker, hvilka redan uppbrutit från Helsingfors till Tammerfors.

Till reserv i Finland omkring Viborg och Villmanstrand behagade Eders Majestät ytterligare hitsända åtminstone 8 bataljoner infanteri och 5 skvadroner kavalleri.

Denna samling af trupper är bestämd att försiggå före innevarande månads utgång, och därefter skola genast verksamma operationer begynna. Om denna kår ytterligare förstärkes med ett antal från fångenskapen kommande trupper, skall det blifva tillräckligt för att hindra fiendens framgångar, och den oförmodade framgång, som svenskarne vunnit, skall blifva till deras eget fördärf. Vår triumf skall ej dröja att lugna Eders Kejsrerliga Majestät.

Emellertid hafva 5. divisionens ofvan anförda operationer, regementenas förstörda skick och andra orsaker gjort divisionen så svag, att till och med i de regementen, som ännu ej varit med i någon affär, såsom t. ex. det Kalugska, det icke finnes mer än 611 menige.

Allt detta har föranledt mig att kalla generallöjtnant Tutschkoff I. till Tavastehus, där jag själf, efter avslutandet af erforderliga anordningar i Åbo, skall infinna mig, och befälet öfver denna divisions trupper och de öfriga, som skola förena sig med densamma, är tillsvidare anförtrodt åt generallöjtnant Rajefski, hvilken jag jämväl föreskrifvit att verkställa inspektion af 5. divisionens regementen. Jag har ej heller uraktlåtigt att i denna division öka antalet kvartermästareofficerare och andra grader med personer, hvilkas lämplighet är mig bekant, att befalla ditförandet af en del af artilleriparken samt att gifva befallning om proviants ditsändande, och själf skall jag ej dröja att begifva mig dit för att vidtaga afgörande anordningar för operationer mot fienden.

Generalen grefve Bushöwden.

Den 6. maj 1808.
Byn Jändele.

Bil. 20.

Instruktion, gifven till generallöjtnant Rajefski den 14 maj 1808. (g. s.)

Som jag ej antager, att den under Eders Excellens befäl stående kåren kommer att gå anfallsvis till väga, anser jag tillräckligt att för eder förstärkning sända till Lappo endast Petrofska musketerereregementet och två skvadroner lifkosacker. Däremot har jag gifvit Pernauska regementet befallning att marschera till Hvittis kyrka, emedan fienden besatt Åländska öarna och hans energiska tillrustningar tvinga mig att förstärka positionen vid Åbo. Jag får dessutom anmoda Eders Excellens att i öfverensstämmelse med mina föregående föreskrifter så mycket som möjligt undvika en hufvuddräbning utan genom bruk af terrängen och intagande af starka positioner hämma fiendens framträngande och steg för steg draga Eder tillbaka på vägarna, som leda till Tavastehus, så utförande Edra operationer, att Ni ej blir kringgången. Att bestämdt angifva de mått och steg, som Ni bör taga i och för operationerna, och att uppräknat alla omständigheter, hvilka böra bestämma Eder, är ej möjligt. Jag är öfvertygad, att Eders Excellens med känedom om hufvudmålet ej skall försumma att begagna sig af allt, som kan leda till dettas uppnående.

Lika nödvändigt är för Eder att tillse, det transportererna skyddas och att den vid Vasa förlagda afdelningen ej blifver ett byte för fienden. Att ytterligare förstärka posten vid Kristianstad [Kristinestad] anser jag onödigt.

Af härhos för Eders Excellens räkning närslutna kopia ser Ni min instruktion till generallöjtnant Barclay de Tolly om de operationer, som nu förutsättas af den under hans befäl stående kåren. Följaktligen kan icke edert tillbakaryckande, om det utföres med ordning, under nödigt motstånd på vissa punkter och med fiendens tillbakaslående, vara skadligt för den allmänna operationen, ty, i den mån Ni drager Er undan mot Tavastehus, närmar sig generallöjtnant Barclay de Tolly till Kuopio och vinner härigenom fiendens flank. Men i icke mindre mån bör Ni hafva Eder uppmärksamhet riktad på och genom spioner söka få kunskap om, huruvida fienden vänder sina hufvudkrafter mot Kuopio. Om Ni verk-

ligen blir öfvertygad härom och finner, att de svenska trupperna äro svaga, bör Ni anfälla dem för att göra en diversion, afleda fiendens uppmärksamhet och dölja vår verkliga afsikt.

Det stora afståndet och de afbrutna förbindelserna på postvägarna hindra Eders Excellens från att upprätthålla förbindelsen med generallöjtnant Barclay de Tolly. Då detta emellertid är högst nödvändigt, skall jag, till dess han kommer till Kuopio, och så länge Ni blir i Lappo och förbindelserna ej äro återställda, ömsevis meddelat Eder hans operationer och honom edra, på det att edra rörelser må kunna uppgöras på grund af dessa.

Hvad de upproriska invånarne angår, anmodar jag Eders Excellens att, om dylika upptäckas, vidtaga stränga och kraftiga åtgärder. Jag tillåter till och med, att invånare, som tillfångatagas beväpnade under fientligt uppträdande mot våra trupper, må skjutas som upprorsmakare (om möjligt i de församlingar, där de hafva varit hemvist, eller på platsen, där förbrytelsen blifvit begången, och i de öfrigas åsyn), och om en hel by upptäckes hafva deltagit i upploppet, böra till varnagel för andra hufvudmännen skjutas och de öfriga löpa gatlopp. Hos länsmän, kronobefallningsmän och pastorerna, särdeles hos dem, som förefalla misstänkta, böra deras lifliga handlingar genomses, och om de i ringaste mån deltagit i upproret, skola de arresteras och sändas till Tavastehus för förvaring, tills närmare utredning af saken kan ske. Vederbörliga åtgärder om denna stränghet böra ske i kyrkorna, hvarvid förklaras, att de, som förblifva fredliga, skola lämnas i lugn och deras egendom skyddas och att de, som bevisa någon tjänst, skola exemplariskt belönas.

Likaledes bör utforskas, om de på grund af kapitulationer och proklamationer till sina hem återsända soldaterna och andra, som varit anställda i svensk tjänst, äfven blanda sig i upproret. I så fall bör man, i betraktande af att de ej hålla sig stilla, för försikthetens skull söka ihopsamla dem och sända dem såsom krigsfångningar under betäckning till Tavastehus för att sedermera föra dem därifrån antingen till Ryssland eller till Helsingfors och där inlåsa dem å fästningen Sveaborg.

Generalen greve Buzhövden.

Bil. 21.
Styrkebesked öfver generallöjtnant Rajefskis trupper

den 20. maj 1808.¹
den 1. juni

T r u p p e r.	P e r s o n a l.						Kanoner.	Hästar.	Anteckningar.
	Stridande.			Icke stridande.					
	Officerare.	Spel.	Manskap.	Summa.	Summa.	Summa.			
Hufvudgruppen. (i GamlaKarlebylinien).									
Infanteri.									
Kalugska musketeraregementet	29	37	537	630	35	665	98	Desattom stod en svag bataljon vid Perho, för hvilken likväl styrkeuppgift saknas.	
Af Peruska ,	20	16	168	222	24	246	62	Desattom ett kompani i Saarijärvi; styrkan okänd.	
Mohtilevska ,	12	15	84	128	37	160	47	Desattom stod i Vasa; dess styrka är här icke frånräknad.	
Velkij-Lankiska ,	81	69	878	1,016	58	1,069	78		
28. jägarregementet	30	28	390	457	53	510	80		
26. ,	31	60	614	724	61	786	88		
Kavalleri.									
Loachtchilins kosacker	8	1	103	107	—	107	128		
Artilleri									
Artilleri.									

	20	40	15	114	150	17	600	50	2	Stad i K. Västn.
24 Jägareregementet										
Af Femiska musketererementet en svag bataljon (i Parko); styrkebesked härfor saknas										Jämf. ofvan.
Af Mobileska musketererementet ett kompani i Saarijärvi; styrkebesked härfor saknas										Do.
Sjätte musketererementet	28	61	33	762	884	61	945	79	3	På väg till Nykarleby.
Af 2. jägareregementet; 3 kompanier. ³	16	25	11	397	449	45	494	47		I Vasa och Kristinestad.
²⁶ styrka är inberäknad i ofvan nämnde uppgifter										Stod i Vasa.
Kavalleri.										
Af Grodnoska husarregementet ⁴	15	19	7	251	292	7	290	241		
Loschtschilins kosacker	1	4		82	87		87	182		
Detascherade förbandens styrka	80	149	66	1,906	2,201	130	2,331	632	5	
Demidoffs detaschement.										
Petrofska musketererementet	37	72	43	1,002	1,154	71	1,225	90		
2 skvadroner lifkosacker	13	23	5	228	269	4	273	538		
Artilleri	2	6	1	50	59	7	66	55	4	
Detaschementets styrka	52	101	49	1,280	1,482	82	1,564	683	4	
Sammanlagda styrkan	301	500	255	6,228	7,284	511	7,795	2,250	24	

Anmärkingar. ¹ Siffrorna äro hämtade ur rapport öfver anialet folk, hästar kanoners etc. af denna dag.
² Härunder upptagas till kusternas iakttagande beordrade truppfdelningar.
³ Enligt rapport för den 20. juli.
⁴ För retablerande af 'fronthästarna' vid regementets uppgifves en skvadron hafva sådant vid Nederweil under befäl af stabstyttmästaren Grotus.

Bil. 22.

Hemliga Ordres
Justerat
Gustaf Adolph.

Kongl. Mayt har i nåder befalt at General Adjutanten m. m. Bergenstråle med tvenne närmast liggande batailloner som han efter omständigheterna af corpserne componerar jemte 4 canoner, genast embarquerar för at verkställa en landstigning i nejden af Vasa där han finner lämpligaste landstigningsstället; samt söker bemäktiga sig Vasa stad och vidare göra all diversion i fiendens rygg. General Adjutanten bör dervid hafva afseende på detachementets säkerhet, bibehållande fartygen å säker ort för at i fall han af öfverlägsen styrka tvingas till återtåg kunna rembarquera. General Adjutanten underrättar genom curir. General en Chef i Finland, om den dag då han ungefär anser sig kunna afsegla med detachementet.

Amunition och proviant medtages efter General Adjutantens ompröfning. Flitige underdånige rapporter insändas om General adjutantens företag och operationer.

Capitaine Lieut. m. m. Gref Gyllenstolpe förer befålet öfver norra fördelningen under General Adjutantens frånvaro.

Skulle General adjutanten genom denna diversion kunna operera sin förening med finska arméen, ställer Gen. adjut. sig under Herr fältmarskalken m. m. Grefve Klingsporrs ordres och åtföljer finska armeens operationer, tills vidare ordres.

Stockholms slott den 25 may 1808.

Bil. 23.

Bergenstråles proklamation.

Redeliga Finnar! Konungen har i nåder befallt underteknad, tillika med en armée öfvergå til Eder räddning och försvar, under den för Eder nu mäst bekymmersamma tidepunct. Att uplysa denna nådiga befallning är jag nu til Eder kommen: och gör jag försäkrad, att I härvid lemnen all handräckning til befordrande Eder befrielse ifrån en svekfull fiende, som, otrogen sin svåger och bundsförvant, beträddt Edert land, och genom list, dels redan tvungit, dels än vidare söker förmå Eder til en edgång, lika så vidande emot Edra egna tänkesätt och undersåteliga pligter emot Edra lagkrönte Konung, som skadande Eder egen frihet, själfständighet, och den heder, hvarmed finska nationen sig i alla tider utmärkt. Som jag erhållit säker underrättelse genom Edra egna uttäckade att I ären gripa til vapen, så förenen Eder med de kupper jag nu omkring Vasa landsätter, och lemnen därvid det kraftiga biträde, som af Eder äskas, och Eder lagkrönte konung har uttäckat att vänta! På det I, utan ledare ej måtte blottställas för de orror, som möjeligen kunna drabba en vid ordning mindre van kupp, medförer jag åt Eder krigsvane stridsmän, som troget skola följa Edra förrättningar. Hörsammen deras bud! så skole vi genom Edra bistånd, utan svårighet besegra vår gemensamma fiende, och befria Edert land ifrån de oräkneliga olyckor, som äro följder af fiendens framträngande, samt vistande omkring och vid Edra hemstater.

J: Bergenstråle

Commenderande General Adjutant för den til Österbotten afgående armée.

Bil. 24.

Styrkebesked öfver Bergenstråles expeditionskår.

Truppförband.	Officerare.	Under-officerare.	Spel.	Manskap.	Summa.	Hästar.	Kanoner 8-Öga.	Anteckningar.
Infanteri.								
Västerbottens reg:tes södra bat:n	18	21	15	397	451	—	—	
Af Jämtlands infanterireg:te .	5	7	2	224	238	—	—	
Af Västerbottens reg:tes var- gering	4	4	—	400	408	—	—	
Kavalleri.								
Af Jämtlands reg:tes häst- jägare	1	1	1	25	28	29	—	
Artilleri.								
Af Svea artillerireg:te . . .	1	1	—	21	23	—	—	
Servis ur Helsing reg:te . .	1	2	—	27	30	—	—	
Dito ur Västerbottens reg:te	1	2	—	—	3	—	4	
Tillsammans	31	38	18	1,004	1,181	29	4	

Uppgifterna äro hämtade ur Bergenstråles underdåniga rapport den 14. juni.

Ständig indelning för densamma.

Chef: Öfversten och chefen för Västerbottens reg:te, generaladjutanten *J. Bergenstråle*.

Adjutanter: Stabskaptenen vid Västerbottens reg:te *C. Lychou*.

Fänriken vid Helsing reg:te *O. A. Burman*, fältmätningsofficer.

Fänriken vid Nylands infanterireg:te *P. A. Bergenstråle*.

Fältbataljonen.

**Västerbottens regementes södra
bataljon.**

Öfverstelöjtn. *L. J. v. Knorring.*

Major *C. A. Ulfhjelm.*

± ±
± ±

± ±
± ±

Jämtlands hästjägare.

($\frac{1}{4}$ squadron.)

4 st. 8-öga kanoner.

Löjtnant *J. L. Hårdh.*

. . . .

Anmärkingar.

Västerbottensbataljonen var förstärkt med 100 man af vargeringen. I den
a. k. fältbataljonen ingick kontingenten ur Jämtlands regte (utom 50 man som blefvo
bescherade under Ridderhertas befäl) samt 300 man af Västerbottens vargering.

Bil. 25.

Styrkebesked öfver de ryska trupperna i närheten af Vasa den 25. juni 1808.

Truppförband.	Personal.					Hästar.	Kanoner.
	Officerare.	Under-officerare.	Spel.	Manskap.	Summa.		
Infanteri.							
2. jägareregimentet*	11	18	8	277	314	32	—
Petrofska musketerarreg:tet . .	34	61	40	847	982	83	—
Bjälöferska »	35	79	32	1,058	1,204	83	—
Velikij-Lukiska »	31	69	38	878	1,016	73	—
Permska »	24	25	20	325	394	62	2
Mohilevska »	7	13	11	90	121	47	2
23. jägarreg:tet.	19	46	21	354	440	80	4
26. »	31	60	19	614	724	83	—
Kavalleri.*							
3 skvadroner Grodnoska husarer . .	10	14	5	195	224	265	—
Kosacker.	2	2	—	100	104	117	—
Artilleri.*							
	18	26	8	252	294	309	11
Tillsammans	217	413	197	4,900	5,817	934	19

Sifferuppgifterna äro hämtade ur den ryska »rapporten öfver antalet folk etc. af den ^{20. juni} 2. juli, hvarvid »icke stridande» ej medräknats och hänsyn tagits till antalet under Vasastriden dödade. Vid de med * ofvan betecknade trupperna har styrkan blifvit reducerad med veterligen frånvarande: ett kompani af 2. jägarreg:tet och en skvadron af Grodnoska hussarna. Styrkan af kosackerna och artilleriet låter sig icke bestämdt angifva utan har endast blifvit uppförd såsom sannolik och ungefärlig.

Bil. 26.

Plundringen af Vasa.

Omedelbart efter stridens slut vidtog den mycket omtalade plundringen af Vasa stad med omnejd. — Under gatustriden hade soldaterna å ömse sidor sökt skydd för den häftiga beskjutningen i husen och å gårdarna, hvarifrån de fortsatt kampen med hvarandra.

Vid stora tilldragelser jagas lidelserna lätt i höjden. Stadens befolkning, söndrad i svensk- och ryss-sinnade, beskyllde hvarandra för att — fruntimmer icke uteslutna — hafva tagit del uti den partifans strid, som här ägde rum, ett påstående som visserligen är juridiskt obevisadt, men hvars fullkomliga grundlöshet icke heller styrkes blott och bart med en erinran om att vapen och ammunition öfver stadsborna fräntagna långt före denna händelse.

Stridsättet gaf onekligen ett visst stöd för ett sådant antagande, och häraf har sedan den ryske befälhafvaren med skicklighet be- gagnat sig såväl för att öfverskylla ett till äfventyrs begånget felsteg¹ som för att bereda sina trupper uppmuntran och belöning för deras tappret.

Tvenne kanonskott aflossades mot kyrkan. Härefter togo våldsgärningarna sin början, i det soldaterna i hopar² inträngde i husen öfver torget, hvarifrån tillvägagångssättet spred sig till öfriga stads- delar. På måfå sköts in genom fönstren, men vapnen användes äfven öppet mot dem af gårdsfolket, som icke haft klokheden att gömma sig undan i uthus, i källare eller å vindar utan som påträff-

¹ I Demidoffs efteråt på infordran till Rajefski afgifna förklaringar med anledning af det passerade återfinnas sådana uttryck som: »Jag litat på Eders Excellens nådiga medverkan rörande min rapport» och »beder om Edert lika nådiga »fäldherrliga» beaktande af denna min berättelse».

² Som man finner, låter denna skildring väl förena sig med de förut nämnda militära åtgärderna för öfvermannandet af de å gårdarna sig dö- ljande svenska soldaterna.

fades vid inrusningen. Allt som kunde kommas öfver röfvades för att antingen förtäras på stället, sönderslås eller bortföras. I flera timmar pågingo våldsamheterna på detta sätt, hvarunder »ingen åtskillnad gjordes på ställen, stånd, åldrar, kön eller andra förhållanden» och under uppmuntrande tillrop af officerarne. »Lik en rasande tiger» berättas generalmajor Demidoff själf hafva ridit omkring i staden. Hos honom, liksom hos kommandanten Kniper och civilguvernören Emin, »denne man, hvars blotta namn hos invånarne väcker fasa och förbannelser», sökte stadsborna eller deras hustrur och barn förgäfves nåd och förskoning.

Bland dem, som i sina hem fått dylik grym påhälsning af rysarne, nämnas särskildt hofrättspresidenten friherre Reuterholm samt landshöfdingarne Wanberg och Krabbe, den senare en 70-årig, »slag-rörd» man, hvilka samtliga med knapp nöd undgingo att blifva mördade af de rasande soldathoparna.

Fram emot kvällen afsaktade visserligen den allmänna, uppenbara plundringen, men föröfvandet af likartade våldsbragder fortgick icke desto mindre såväl under hela den påföljande natten som öfver hufvud taget ända till de ryska truppernas aftåg ur staden den 29. juni. Endast den korta tid af några timmar, under hvilken Rajefski (den 26.) besökte platsen, utgjorde härvid ett undantag, alldestund denne i hög grad ogillade sköfvingen och förbjöd dess fortsättande. Härmed uträttades emellertid föga; och sammalunda blef fallet med den prygelbestraffning, som några på borgmästarens inskridande efterspanade ryska soldater fingo undergå, sedan de, oakadt upprepade försäkringar gifvits om att plundringen upphört, blifvit gripna på bar gerning.

Äfven stadens drängar och arbetskarlar blefvo föremål för misshandel. En stor del af dem bortfördes i fängsligt förvar omedelbart ifrån sitt arbete i eller utanför staden.

På alldeles samma sätt gick hemsökelsen till på landsbygden. »Utplundrade och upbrände byar, misshandlade invånare, med våld bortförde och på det grymmaste sätt afstraffade fäder, vänner, bröder och söner af allmogen, ödelagde ängar och sädesfält, jämmerns och eländets klagan möta den kommande, och underrätta honom, hvilken fiende där framfarit», heter det i den af vice landshöfdingen von Schoultz tryckta berättelsen.

Af stadsinvånarna blefvo tillsamman 13 personer (män, kvinnor och barn) mördade samt 10 svårt sårade, af hvilka 4 inom kort ledo af sina sår.

Allt som allt lærer omkring 250 på misstankar gripna invånare afva af ryssarne medförts vid deras uppbrott den 29. mot Lappo, för somliga »på det aldragrymmaste och omänskligaste, det vill säga, på ett sätt» afstraffades med gatlopp.

Äfven af kronans tillhörigheter gick vid plundringen åtskilligt förbradt.

Att de tillfångatagna svenska officerarnes och soldaternas beundring lämnat mycket öfrigt att önska framgår af flera berättelser. Bergenstråle och von Knorring fördes till rådstugan och höllos där flera timmars tid under bevakning i ett rum innanför ett såsom regel användt, där ryskt befäl och manskap tillsammans förtärde kritrosa, under det att den sårade öfverstelöjtnanten nekades en lyck vatten till sin vederkvickelse.

Bergenstråle hotades med lifvets förlust, om han icke genast anade den ryske öfverbefälhafvaren alla de underrättelser om sin expedition, som denne önskade. Hvarje gång nya poster ombyttes af de fångna officerarnes dörr, »spolierades och visiterades de med konnetten på bröstet, emedan detta var deras första occupation». Kl. 9 om aftonen anlände en rysk fältskär, som förband von Knorring.

De öfriga officerarne vederforos liknande öden. Den fallne tilleribefälhafvaren, löjtnant Hårdhs, uniformspersedlar såg man följande dagen bäras af ryska soldater; och enligt hvad löjtnant Hoffstedt berättar, blef han, ehuru redan sträckt till marken af en kula, med flera sabelhugg massakrerad i hufvudet.

Till fots fingo de fångna officerarne den 26. juni tillryggalägga på den 2 mil långa vägen till Lillkyro, hvilket för de sårade var märksamt nog. Vid framkomsten erhöles ingen mat och endast litet råttalm på golfvet att ligga på under natten. Detta framkallade en i synnerhet skarp ton hållen vädjan till Rajefski, hvarefter behandlingsmetoden synes hafva blifvit bättre.

Åfven för själfva truppen medförde fångenskapen många u
bäranden och lidanden. I synnerhet rönte Västerbottens vargerin
manskaf, som icke hunnit fullständigt beklädas och därför af r
sarne betraktades såsom upprorisk allmoge, en barbarisk behandli
genom föröfvade våldsamerheter samt utmattning medelst svält.

Bil. 27.

Ständig indelning

för svenska hufvudhären i Finland den 10. juli 1808.

Högkvarteret.

General-en-chef: Fältmarskalken, greve *V. M. Klingspor.*

Generalmajor: Chefen för Björneborgs reg:te, generalmaj. *J. F. Aminoff.*

Generaladjutant: Generalmaj. *C. J. Adlercreutz.*

Öfenbefälhafvare: Chefen för Finska artillerireg:tet, öfv. *H. Åkerstein.*

Fortifikationsbefälhafvare: Öfv. i arméen, öfv.-löjtn. vid Fortifikationsstaten *N. Cedergren.*

Stabschef för detachementet af Fältmätningsskåren: Majoren vid Fältmätningsskåren *O. A. Gripenberg.*

Stabsfältläkare: Lifsmedikus *P. af Bjerken.*

Stabsprost: Reg:tpastorn vid Österbottens reg:te *H. Wegelius.*

Stabskaptaner: Maj. i arméen, kapt. vid Finska artillerireg:tet *P. Schröderstjerna,*

Maj. vid Adlercreutzsaka reg:tet, frih. *G. v. Otter,*

Maj. vid Savolaks jägarereg:te *B. U. v. Knorring,*

Kapt. vid Finska gardet *M. F. F. Björnstjerna,*

Kapt. vid Adlercreutzsaka reg:tet *E. G. Ulfsparré,*

Ryttm. vid Nylands dragonreg:te *G. M. Adlercreutz,*

Kapt. vid Tavastehus reg:tes jägarebat. *C. H. Lange,*

Löjtn. vid Finska gardet *G. A. v. Kræmer,*

Löjtn. vid Svea artillerireg:te, frih. *A. G. Leijonhufvud,*

Löjtn. vid Savolaks jägarereg:te *D. M. Klingspor,*

Löjtn. vid Arméens flotta *J. G. af Lund,*

Löjtn. vid Arméens flotta, frih. *C. A. v. Kothen,*

Löjtn. vid Finska artillerireg:tet *C. A. Hägerstycht,*

Kapt. vid Fortifikationsstaten *E. Paldani,*

Kapt. i arméen, löjtn. vid Fortifikationsstaten *C. Hartvall,*

tjänstg. hos
fältmarskalken
Klingspor.

tjänstg. hos
generalmaj.
Aminoff.

tjänstg. hos
öfv.
Åkerstein.

tjänstg. hos
öfv.
Cedergren.

Adjutanter: Löjtn. vid Fältmätningsskåren *J. H. Lemke*,
 Kapt. i arméen, löjtn. vid Savolaks jägarereg:te *J. J. Burman*,
 Und.-löjtn. vid Fältmätningsskåren *O. H. Gripenberg*,
 Und.-löjtn. vid Fältmätningsskåren *H. G. v. Konow*,
 Fänr. vid Björneborgs reg:te *W. M. Carpelan*,
 Vice landtmätaren *C. G. Holm*,
 Landtmäteriauskultanten *L. Jervell*,
 Kommendant i högkvarteret: Maj. i arméen, kapt. vid Nylands infanterireg:te *Boucht*.
 Generalvagnmästare: Löjtn. i arméen, reg:tsallm. vid Nylands dragonreg:te *J Uggla*.

tjänstg.
maj.
Gripenb

Generalstabsvakt.

Chef: Kommendanten i högkvarteret.

Trupp: 2 komp. af Åbo läns rusthållsbat., 1 kornett och 13 man af Lifgarde häst, 1 officer och 27 man af Nylands dragonreg:te.

Finska generalkrigskommissariatet.

Chef: Generalintendenten, öfv. i arméen *L. J. Jägerhorn*.

Underhållsintendent: Kammarrådet *F. L. Nyberg*.

Adjutanter: Kapt. vid Björneborgs reg:te *G. R. v. Knorring*.

Kapt. vid Tavastehus reg:te *P. U. Möllersvärd*.

Öfverjägmästaren *G. F. Klingstedt*.

Fänr. vid Björneborgs reg:te *L. J. Holmberg*.

Fältkamrer: *A. J. Nomell*.

Fältkassör: *A. N. Hansson*.

Öfrig personal: 1 fältbokhållare, 1 fältsekreterare, 6 fältrevisorer, 1 fältaktas fältadvokatfiskal, 1 fältnotarie, 1 fältkanslist, 2 fältkammarskrifvare, 1 kassekrifvare och 2 vaktmästare.

Fältkansliet.

Fältsekreterare: Assessor *J. Unonius*.

Öfrig personal: 1 fältaktuarie, 3 fältkanslister och 2 vaktmästare.

Fältpostkontoret.

Fältpostmästare: Fältkanslisten *C. Calvander*.

Rättsväsendet.

Generalauditör: Auditören vid Åbo läns reg:te *N. Bonsdorff*.

Öfverauditör: Auditören vid Tavastehus reg:te *I. F. J. Sundwall*.

Sekreterare: Hofrättsauskultanten *C. F. Wassenius*.

Krigsfiskal: Auditören vid Österbottens reg:te *J. F. Lewin*.

Fältgevaldiger: Föraren vid Adlercreutzaka reg:tet *J. J. Neppius*.

Rättegångsväbel: *H. Helling*.

Arméens utredningsförråd.

Öfv. i arméen, öfv.-löjtn. vid Österbottens regte, frih. *C. G. Silverhjelm*.

Löjtn. vid Björneborgs regte *G. U. Clartén*.

Artilleriparken.

Öfv. vid Finska artillerireg:tet *G. A. Boisman*.

Maj. vid Finska artillerireg:tet *G. W. Schalien*.

Sjukvården.

Medicinschef för arméens sjukhus: Öfv. vid Tavastehus regte *G. B. von Platen*.

Faar. vid Björneborgs regte *C. J. Apoloff*.

1. brigaden.

Chefen för Åbo läns regte, öfv. *A. F. Palmfelt*.

Faar. vid Åbo läns regte *V. B. Aminoff*.

Läkare: Reg:tsläkaren vid Åbo läns regte *J. F. Fährée*.

Brigadläkare: Underläkaren vid Åbo läns regte *C. M. Heman*.

Af Åbo läns regte.

Rusthållsbataljonen.

Maj. *G. F. Reuter-crona*.

┆ ┆

Öfverstelöjtn.-bataljon.

Kapt. *C. Armfelt*.

┆ ┆

┆ ┆

Af Nylands dragonregte.

N:o 2 Tenala skv.

Ryttm. *J. A. v. Post*.

┆

N:o 1 Lifskv.

Löjtn. *P. O. Adelborg*.

┆

Af Finska artillerireg:tet.

Maj. *A. Rosenlindt*.

1 3-åga partibatt. 1. div. af 1. 3-åga batt. 1. div. af 1. lättå 6-åga batt.

löjtn. *A. F. Kjöllersfeldt*. Löjtn. *A. H. Tidholm*. Löjtn. *T. Wahlberg*.

┆ ┆ ┆ ┆

┆ ┆ ┆ ┆

┆ ┆

┆ ┆

brigadens styrka: 1 1/2 bataljoner, 2 skvadroner och 8 kanoner = 650 man infanteri, 125 man kavalleri och 120 man artilleri.

2. brigaden.

Chef: Sekundchefen för Nylands infanterireg:te, öfv. *G. C. v. Döbeln.*

Adjutanter: Löjtn. vid Nylands dragonreg:te *C. G. Ramsay.*

Fänr. vid Björneborgs reg:te *G. A. Gripenberg.*

Brigadläkare: Reg:tsläkaren vid Österbottens reg:te *C. Ajmelé.*

Björneborgs reg:te.

Rusthållsbataljonen.	Öfverstelöjtn.-bataljonen.	Lifbataljonen.
Öfv.-löjtn. <i>Enoch Furu-</i> <i>hjeltn.</i>	Maj. <i>J. A. Grönhagen.</i>	Öfv.-löjtn. <i>J. F. Ek</i>
┌ ┌	┌ ┌	┌ ┌
└ └	└ └	└ └

Af Österbottens reg:te.

Lifbatalj. och 2. majorens komp.

Maj., frih. *C. v. Otter.*

┌ ┌ ┌

└ └ └

Af Nylands dragonreg:te.

N:o 5 Helsinge skv.	N:o 4 Vihtis skv.	N:o 3 Rasebergs sk
Löjtn. <i>D. B. Brunov.</i>	Ryttm. <i>J. B. Blum.</i>	Ryttm. <i>J. R. Kuhlef</i>
┌	┌	┌

Af Finska artillerireg:tet.

2. div. af 1. 3-Åga batt.	5. lätta 6-Åga batt.
Und.-löjtn. <i>G. J. Tigerström.</i>	Kapt. <i>F. Uggla.</i>
┌. ┌.	┌. ┌. ┌. ┌.

2. brigadens styrka: 4 $\frac{1}{4}$ bataljoner, 3 skvadroner och 6 noner = 2,170 man infanteri, 200 man kavalleri och man artilleri.

3. brigaden.

Chef: Chefen för Tavastehus reg:te, öfv. *H. H. Gripenberg.*

Adjutanter: Kapt. vid Björneborgs reg:te *A. G. Langensköld.*

Fänr. vid Österbottens reg:te *O. M. v. Essen.*

Brigadläkare: Assessor *A. P. Ammilon.*

Af Tavastehus reg:te.

I. bataljonen.	Af Öfverstelöjtn.-bataljon.	Lifbataljonen.
<i>Maj. Adlercreutz.</i>	<i>Maj. R. W. Gripenberg.</i>	<i>Öfv.-löjtn. O. F. Wetterhoff.</i>
— —	— —	— —
— —		— —

Nylands jägarebataljon. **Af Nylands infanterireg:te.**

<i>Maj. G. Ugglä.</i>	Öfverstelöjtn.-bataljon.
	<i>Maj. Elis Furuhjelm.</i>
— —	— —
	— —

Af Nylands dragonreg:te.

<i>Maj. J. W. Rothkirch.</i>		
N:mngårds skv.	N:r 7 Borgå skv.	N:r 6 Sibbo skv.
<i>C M Möller-</i>	<i>Ryttm., frih. B. O. Reh-</i>	<i>Ryttm. J M Åker-</i>
<i>svärd.</i>	<i>binder.</i>	<i>stedt.</i>
—	—	—

Af Finska artillerireg:tet.

2. div. af 2. partibatt.	2. lätta 6-årga batt.
<i>Öfv.-löjtn. G. Sandelin.</i>	<i>Maj. R. C. Charpentier.</i>
— —	— — — —

Regimentens styrka: 4 bataljoner, 3 skvadroner och 6 kompanier = 1,850 man infanteri, 235 man kavalleri och 100 man artilleri.

4. brigaden.

Öfv.-löjtn. för Savolaks infanterireg:te, öfv., greve J. A. Cronstedt.
Kapt. i arméen, löjtn. vid Savolaks jägarereg:te C. W. Brusin.
Öfv.-löjtn. i arméen, Reg:tläkaren vid Savolaks infanterireg:te A. F. Laurell.

Savolaks infanterireg:te.

I. bataljonen.	II. bataljonen.	I. bataljonen.
<i>Maj. C. L. Lode.</i>	<i>Maj. J. R. v. Törne.</i>	<i>Maj. G. A. Ehrenrooth.</i>
— —	— —	— —

Af Savolaks jägareregte.

II. bataljonen.	I. bataljonen.
Maj. <i>E. W. Tujulin.</i>	Kapt. <i>G. F. Aminoff.</i>
┌ ─┘	┌ ─┘

Kareliska jägarekåren.

II. bataljonen.	I. bataljonen.
Maj. <i>N. Fredensköld.</i>	Öfv.-löjtn. <i>G. Aminoff.</i>
┌ ─┘	┌ ─┘

Af Kareliska dragonkåren.

Öfre Savolaks skv.
 Öfv.-löjtn. *A. C. Martinau.*
 ┌

Af Finska artillerireg:tet.

4-Öga kastbatt.	3. lätta 6-Öga batt.
Kapt. <i>G. Kurtén.</i>	Maj. <i>C. P. Sunn.</i>
.

Af Savolaksbrigadens artillerikomp.

3-Öga fältkanoner.
 Kapt. *S. F. v. Born.*
 Und.-löjtn. *G. v. Becker.*
 . .

4. brigadens styrka: 7 halfbataljoner, 1 skvadron och 8 kanoner = 2,000 man infanteri, 110 man kavalleri och 100 man artilleri.

6. brigaden.

Chef: Chefen för Tavastehus jägarebataljon, öfv. *O. R. v. Essen.*
Adjutant: Löjtn. vid Helsingre reg:te *O. A. Burman.*

Af Västerbottens och Jämtlands reg:ten. Af Västerbottens reg

Fältbataljon.	Södra bataljonen.
Löjtn. vid Västerbottens reg:te <i>A. Gyllengahm.</i>	Maj. <i>C. A. Ulfhjelm.</i>
┌ ─┘	┌ ─┘
┌ ─┘	┌ ─┘

Af Jämtlands hästjägarekv.

$\frac{1}{4}$ skvadron.

Kornett *I. D. v. Nandelstätt.*

┆

Af Svea artilleriregte.

3-Öga fältkanoner.

Und.-löjtn. vid Finaka artillerireg:tet *J. T. Charpentier.*

┆┆┆

Andens styrka: 2 bataljoner, $\frac{1}{4}$ skvadron och 3 kanoner
1,000 man infanteri, 25 man kavalleri och 50 man
artilleri.

von Fieandts detaschement.

Löjtn. vid Tavastehus reg:te *O. H. v. Fieandt.*

Fänr. vid Tavastehus reg:te *E. J. Monthén.*

Savolaks jägare-
reg:te.

Af Savolaks in-
fanterireg:te.

Af Tavastehus
reg:te.

I. bataljonen.

IV. bataljonen.

Af Öfverstelöjtn.-bataljen.

H. Furumark.

Maj. *C. H. Grotenfelt.*

Maj. *O. H. v. Fieandt.*

┆┆

┆┆

┆┆

Nylands infanterireg:te.

Af Åbo läns reg:te.

Lifbataljonen.

Lifbataljonen.

Kapt. *G. J. Blåfjeld.*

Maj. *A. J. Hästesko.*

┆┆

┆┆

┆┆

┆┆

Nylands dragonreg:te och Karelska dragonkåren.

$\frac{1}{3}$ skvadron.

Löjtn. vid Nylands dragonreg:te *F. J. U. af Forselles.*

┆

Savolaksbrigadens artillerikomp.

Af Finska artillerireg:tet.

3-Öga fältkanoner.

2. div. af 1. lätta 6-Öga batt.

Löjtn. *I. C. M. Orræus.*

Und.-löjtn. *C. F. Hagelstam.*

┆┆

┆┆

Detaschementets styrka: 3 1/2 bataljoner, 1/3 skvadron och 4 kompanier = 1,300 man infanteri, 30 man kavalleri och 100 man artilleri,

Uleåborgs garnison.

Öfverkommendant: Generallöjtn. *C. N. af Klercker.*

Adjutanter: Maj. i arméen, kapt. vid Fortifikationsstaten *G. G. Nyberg.*

Kapt. i arméen, löjtn. vid Adlererentzaka reg:tet *P. P. Grice.*

Kommendant: Öfv.-löjtn. vid Savolaks infanterireg:te *T. Tawast.*

Adjutant: Fänr. vid Kajana bat. *L. Baselier.*

Kajana bataljons landtvärnsmanskap.	Af Kajana bataljon.	Garnisons- bataljon.
Löjtn. <i>A. W. Appelgren.</i>	Maj. <i>S. J. Löthman.</i>	Öfv.-löjtn. <i>T. Tawast.</i>
	┆ ┆	┆ ┆
		┆ ┆

Af Karelska dragonkåren.

Vargeringskomp.

Löjtn. *J. Poppius.*

┆

Af Finska artillerireg:tet.

Maj. *C. W. v. Christierson.*

Artillerireserven.

Löjtn. *D. Meyer.*

6-Öga.

3-Öga.

┆.┆.┆.┆.┆.

┆.┆.┆.┆.┆.┆.┆.

6. lätta 6-Öga batt.

Kapt. *S. Elfving.*

┆.┆.┆.┆.

Uleåborgs garnisons styrka: 800 man infanteri, 70 man kavalleri och 130 man artilleri.

Anmärkningar.

Högkvarteret. Öfv.-löjtn. de Suremain beordrades den 20. juni afgå Stockholm för att tjänstgöra hos konungen, i enlighet med en af konungens generaladjutant den 4. juni utfärdad order. — Maj. Schröderstjerna förordnades till öfveradjutant den 21. juni. — Löjtn. af Lund, som förordnades till adjutant den 1. juli och till en början tjänstgjorde vid 6. brigaden, sändes i medio af juli med ry

fångar till Hernösand och inträdde i tjänstgöring som adjutant vid högkvarteret först mot slutet af månaden. — Kapt. Gyllenbögel sändes den 4. juli som kurir till konungen och samma dag inträdde löjtn. v. Kothen såsom adjutant hos generalmaj. Aminoff. — Landtm. Holm, som varit tjänstgörande hos generalmaj. Bergenstråle, beordrades den 5. juli att inställa sig vid finska arméen.

Generalstabsvakten. Kompaniet af Nylands infanterireg:te kvarstannade i Brahestad till den 16. juni, då det återgick till sin bataljon. I stället kommanderades af den vid Siikajoki varande Åbo läns lifbataljon 30 man under officers befäl att bevaka i Brahestad varande förråd m. m. Några dagar senare aflöstes dessa 30 man af 15 man från Uleåborgs läns bataljon, hvilka kvarstodo på sin post en längre tid. Vid generalstabsvakten ersattes det Nyländska kompaniet den 20. juni med ett kompani af Tavastehus reg:tes jägarebataljon, hvilket redan 2 dagar senare återbeordrades till 3. brigaden med undantag af »1 officer med nödigt befäl och 30 man», som kvarlämnades i Gamlakarleby till bevakning af därvarande förråd m. m. Dessa 30 man aflöstes ett par dagar senare af 20 man af Nylands reg:tes lifbataljon, hvilka länge kvarlägo såsom garnison i Gamlakarleby. Sedan högkvarteret flyttat till Jakobstad, ditkommenderades den 26. juni 1. bataljon af Savolaks jägarereg:te som generalstabsvakt, och efter dess förläggning till Nykarleby den 28. inbeordrades 2. bataljonen af Karelska jägarekåren. Dessa bataljoner följde 4. brigadens frammarsch mot Alahärmä den 4. juli, då i stället 2 kompanier af Åbo läns rusthållsbataljon utgjorde generalstabsvakt i Nykarleby. Enligt en den 2. juli utfärdad högkvarterens order skulle därefter å generalstabsvakt kommanderas i tur mellan brigaderna 1 officer och 27 man samt aflösas hvar 14. dag.

1. brigaden. Åbo läns regementes lifbataljon ställdes den 5. juli under major von Fieandts befäl och beordrades framgå mot Perho. — Nylands regementes lifbataljon ställdes den 5. juli under major von Fieandts befäl med Perho som marschmål. — Nylands jägarebataljon öfverfördes enl. order den 16. juni till 3. brigaden. I stället tilldelades 1. brigaden den på marsch från Uleåborg varande Uleåborgs läns bataljon, hvilken den 20. juni anlände till Pyhäjoki. Denna bataljon öfverfördes dock redan den 24. juni till 5. brigaden. — Den 5. juli beordrades 1 officer med 27 dragoner till major von Fieandt. — 1. partibatteriet, som kvarlämnats i Siikajoki, beordrades i slutet af juni att ansluta sig till 1. brigaden. Redan den 11. juli efter uppbrottet från Gamlakarleby möttes batteriet af order från chefen för 6. brigaden att åtfölja nämnda brigad till Perho. På vägen dit kvarlämnades batteriet i Öfvervetil, där det stod till den 18. i samma månad, då det beordrades att fortsätta marschen mot Perho. Innan batteriet framkom, möttes det åter af kontraorder att vända om och marschera till Nykarleby. Från Nykarleby beordrades 1. partibatteriet den 30. juli till Kyro för att förstärka därvarande trupper. Batteriet kan således anses från och med den 14. juni vara skildt från 1. brigaden, ehuru det fortfarande redovisas i brigadens förslag. — 3. divisionen af 1. lätta 6- $\frac{1}{2}$ batteriet ställdes den 5. juli under major v. Fieandts befäl.

2. brigaden. I slutet af juni öfverfördes till brigaden 2. div. af 1. 3- $\frac{1}{2}$ batteriet från 3. brigaden.

3. brigaden. Skvadronerna anlände från Uleåborg till arméen i början af juli.

4. brigaden. Den 21. juni uppböto ifrån brigaden 4. bataljon af Savolaks infanteriregemente, 3. bataljon af Savolaks jägareregemente, 12 dragoner sam stycken 3-8 metallkanoner mot Gamlakarleby. Dessa trupper kommo sederi att ingå uti major v. Fieandts detaschement.

Bland personalförändringar märkas: Löjtn. vid Savolaks infanterireg:te O v. Fieandt inträdde som brigadadjutant någon af dagarna mellan den 11.—20.

6. brigaden. Efter öfv. Bergenstråles misslyckade expedition mot Vasa tillfångatagande, öfvertogs befälet öfver den s. k. »svenska brigaden» af maj. C Ulfhjelrn, hvilken landsatte brigaden den 28. juni vid Nykarleby. Den 27. förordnades öfv. v. Essen till chef för brigaden.

Uleåborgs garnison. Kajana bataljons manskap uppbådades i juni och gick i början af juli till Uleåborg.

Bland personalförändringar märkas: Öfv.-löjtn. Tawast förordnades till i mendant den 3. juli. Öfv. v. Numers kommanderades till högkvarteret såsom i mot af generalkrigsrätten.

Bil. 28.

besked öfver svenska hufvudhären den 10. juli 1808.

Oppförband.	Personal.							Hästar.	Kanoner.			
	Stridande.				Icke stridande.	Summa.	6-ö.		4-ö.	3-ö.		
	Officerare.	Underofficerare.	Spel.	Manuskap.							Summa stridande.	
Generalstabsvakt.												
Infanteri.												
Rustbållsbataljon, 2 komp.	6	6	4	163	179	8	187	—	—	—	—	—
Kavalleri.												
häst	1	—	—	13	14	2	16	14	—	—	—	—
regemente	1	1	1	25	28	—	28	28	—	—	—	—
Generalstabsvaktens styrka .	8	7	5	201	221	10	231	42	—	—	—	—
I. Brigaden.												
Infanteri.												
öfv. löjt. bataljon	18	26	11	326	381	26	407	49	—	—	—	—
rustbållsbataljon, 2 komp.	16	15	4	200	235	7	242	48	—	—	—	—
Kavalleri.												
regemente	8	9	1	88	106	17	123	109	—	—	—	—
Artilleri.												
brigadregimentet: en div. af 1. 6-ö	2	3	1	31	37	—	37	28	2	—	—	—
batteriet	1	8	—	36	40	—	40	25	—	—	2	—
1. div. af 1. 8-ö	1	8	—	36	40	—	40	25	—	—	2	—
batteriet	2	4	—	35	41	2	43	26	—	—	4	—
1. 8-ö parti-batt.	2	4	—	35	41	2	43	26	—	—	4	—
I. brigadens styrka	47	60	17	716	840	52	892	235	2	—	6	—

BIL. 28. SVENSKA HUFVUDHÅRENS FRAMRYOKN. TILL LAPPO. V. KRIGSSKÅDI

Truppförband.	Personal.							Hästar.
	Stridande.					Icke stridande.	Summa.	
	Officärer.	Underofficärer.	Spel.	Manskap.	Summa stridande.			
2. Brigaden.								
Infanteri.								
Björneborgs reg:tes lifbataljon	27	24	18	383	452	23	475	41
» » öfv.löjtn. bataljon	24	31	6	383	444	18	462	41
» » rusthållsbataljon	20	20	8	418	466	21	467	41
Af Österbottens reg:te lifbataljonen och 2. maj:s komp.	26	30	17	652	725	23	748	61
Kavalleri.								
Af Nylands dragonregemente	12	12	2	150	176	24	200	191
Artilleri.								
Af Finska artillerireg:tet: 5. 6- \mathbb{E} batt.	3	4	1	56	64	—	64	51
2. div. af 1. 3- \mathbb{E} batt.	1	2	—	35	38	—	38	21
2. brigadens styrka	118	123	52	2,077	2,865	100	2,474	477
3. Brigaden.								
Infanteri.								
Tavastehus reg:tes lifbataljon	27	29	18	397	471	44	515	61
Af » » öfv.-löjtn. bataljon, 2 komp.	14	18	6	241	279	37	316	31
» » rusthållsbataljon	20	20	9	342	391	39	400	41
Nylands inf.-reg:tes öfv.-löjtn. bataljon	21	24	8	320	373	21	394	46
Af Nylands jägarebataljon	14	8	7	157	186	8	194	21
Kavalleri.								
Af Nylands dragonreg:te	15	15	3	168	201	36	237	254
Artilleri.								
Af Finska artillerireg:tet: 2. 6- \mathbb{E} batt.	3	4	1	61	69	1	70	58
2. div. af 2. 3- \mathbb{E} batt.	2	1	—	19	22	8	30	15
3. brigadens styrka	116	119	52	1,705	1,992	194	2,186	541

Gruppförband.	Personal.						Hästar.	Kanoner.		
	Stridande.					Summa s.		6-ö.	4-ö.	3-ö.
	Officerare.	Underofficerare.	Spel.	Mankap.	Summa stridande.					
4. Brigaden.										
Infanteri.										
Inf-reg:te. 1. 2. och 3. bataljerna	34	42	18	784	878	75	953	89	—	—
Inf-reg:te 1. och 2. bataljerna	21	26	7	408	462	34	496	61	—	—
Inf-reg:te 1. och 2. bataljerna	23	27	12	491	553	3	556	54	—	—
Kavalleri.										
Reg:te 1. och 2. bataljerna	7	3	2	71	83	26	100	103	—	—
Artilleri.										
Reg:te 3. 6-ö. batt.	3	4	1	58	66	—	66	57	4	—
Reg:te 4-ö kastbatt.	1	2	—	28	31	—	31	24	—	2
Reg:te 1. och 2. bataljerna	3	5	2	77	87	5	92	24	—	2
Reg:te 1. och 2. bataljerna	2	—	—	—	2	—	2	—	—	—
4. brigadens styrka	94	109	42	1,917	2,162	143	2,305	412	4	2 2
6. Brigaden.										
Infanteri.										
Reg:te, södra bataljonen	10	18	10	442	480	1	481	37	—	—
Reg:te, Jämtlands reg:ten	6	17	2	501	526	7	533		—	—
Kavalleri.										
Reg:te 1. och 2. bataljerna	1	1	—	25	27	1	28	28	—	—
Artilleri.										
Reg:te 1. och 2. bataljerna	2	6	—	41	49	2	51	16	—	3
6. brigadens styrka	19	42	12	1,009	1,082	11	1,093	81	—	3

finnas 9 trosskuskar för brigaden i dess helhet.

Truppförband.	Personal.							Hästar.	Kan- ner
	Stridande.					Icke stridande	S u m m a.		
	Officerare.	Underofficerare.	Spel.	Manuskap.	Summa stridande.				
Major von Fieandt's detaschement									
Infanteri.									
Af Tavastehus reg:te, öfv. löjtn. batalj., 2 komp.	4	5	1	125	135	8	143	9	
> Savolaks inf.-reg:te, 4. bataljonen	7	10	4	178	199	4	203	19	
> » jägarreg:te, 3. »	6	8	3	121	138	—	138	—	
> Åbo läns reg:te, lifbataljonen	20	27	6	311	364	29	393	50	
> Nylands inf.reg:te »	14	27	12	336	389	30	419	38	
Kavalleri.									
Af Nylands dragonreg:te	1	—	—	20	21	—	21	21	
> Karelska dragonkåren	—	1	—	12	13	—	13	13	
Artilleri.									
Af Finska artillerireg:tet: 2. div. af 1. 6- & batt.	2	1	—	19	22	—	22	27	2
Af Savolaksbrigadens artillerikom.	1	1	—	32	34	3	37	13	
Detaschementets styrka	55	80	26	1,154	1,315	74	1,389	190	2
Uleåborgs garnison.¹									
Infanteri.									
Garnisonsbataljonen	17	7	5	362	391	—	391	—	
Af Kajana bataljon	5	3	2	156	166	—	166	1	
> Kajana bataljons landvärnsmanskap . . .	1	—	1	255	257	—	257	—	
Kavalleri.									
Karelska dragonkårens vargeringskomp. . .	1	3	—	68	72	—	72	8	
Artilleri.									
Af Finska artillerireg:tet	19	16	5	87	127	—	127	10	9
> Göta »	1	—	—	—	1	—	1	—	
> Arméens gevärsarbetare	—	3	—	—	3	—	3	—	
Uleåborgs garnisons styrka	44	32	18	928	1,017	—	1,017	19	9
Svenska hufvudhärens styrka	496	572	219	9,707	10,994	563	11,557	2,050	25

¹ I garnisonen är artilleriparken inräknad.

Anmärkningar.

terna äro hämtade från brigad- och garnisonsförslag för den 1.—10. juli, artilleriet beträffar, med förslag öfver de enskilda truppförbanden samt, hvad kaschement angår, med afdrag af lidna förluster den 3. juli. Inräknade äro: eller i kvartererna sjuk äfvensom inom krigsorten kommenderad eller detascherad mesterade och bleserade. Ej upptagne äro: fångne, vakanta, permitterade, häk- rten varande samt sjnke å sjukhus. Ofvan inräknad sjuk personal utgjorde vid vid 2. 128, vid 3. 145, vid 4. 166, vid 6. 49 och vid Uleåborgs garnison 693 man. Afpolleterade till sjukhus voro från 1. brigaden 287, från 2. 225, 4. 263, från 6. 21 och från Uleåborgs garnison 48 man; summa 1,073 man

varit möjligt att af »mindre» och »ringare staben» skilja på »stridande» och personal, hafva båda staberna räknats såsom »stridande», hvarvid mindre staben officerare och ringare staben bland underofficerare.

Bil. 29.

Beräkning af den i striden vid Lappo den 14. juli 1808
närvarande svenska styrkan.

	Närv. stridande	Summa man.	Kano- ner.
1. brigaden: Åbo läns rusthållsbataljon . . .	358	—	—
Nylands dragoner	67	—	—
Artilleri	39	464	2
2. brigaden: Björneborgs regemente . . .	1172	—	—
Artilleri	64	1236	4
3. brigaden: Tavastehus reg:te	930	—	—
Nylands inf.-bat:n	276	—	—
Nylands jäg.-bat:n	174	—	—
Nylands dragoner	102	—	—
Artilleri	60	1542	4
4. brigaden: Savolaks inf.-reg:te.	681	—	—
Savolaks jäg.-reg:te.	329	—	—
1. bat. Karelska jäg.-kår	234	—	—
Karelska dragoner	78	—	—
Artilleri	130	1452	8
Tillsamman	—	4694	18

Anm. Förestående siffror grunda sig på brigadförslagen för den 10. juli, och äro ur desamma endast medräknade närvarande och stridande. Afdrag har skett för samtliga de truppförband, hvilka efter hvad man vet icke voro närvarande i striden.

Bil. 30.

Öfversigt af den i striden vid Lappo den 14. juli 1808
närvarande *ryska* styrkan.

	Närv. stridande.	Kano- ner.
Kalugska musk.-reg:tet.	606	3
Velikij-Luk. › 	1016	4
Petrofska › 	961	4
23. jägarereg:tet	440	4
26. › 	724	2
Kavalleri. omkring	200	---
Artilleri ›	200	---
	<hr/>	
Tillsamman	4147	17 (enligt

en annan uppgift 15).

Förestående siffror äro hämtade ur ryska styckebeskedet af den ^{20. juni}_{2. juli}
och angifva endast antalet stridande vid de truppförband, som veterligen
eltagit i striden. För afgången i striden den 8. juli bör 75 man afräknas.

Bil. 31.

Ständig indelning

för 5. brigaden den 30. april 1808.

Chef: Chefen för Savolaks jägarereg:te, öfv. *J. A. Sandels*.
Adjutanter: Löjtn. vid Savolaks jägarereg:te *C. G. Wallgren*.
 Löjtn. vid Karelska jägarekåren *D. W. v. Fieandt*.¹⁾
Fältmätningsofficer: Löjtn. vid Savolaks jägarereg:te *J. J. Burman*.²⁾

Af Österbottens reg:te.

Öfverstelöjtn.-bataljon.

Öfv., frih. *C. G. Silfverhjelm*.

┆ ┆
┆ ┆

Af Västerbottens reg:te.

Lifbataljonen.

Maj. *C. U. Schildt*.³⁾

┆ ┆
┆ ┆

Af Savolaks jägarereg:te.

Lifbataljonen.

Maj. *B. A. Grottenfelt*.

┆ ┆

Kajana bataljon.⁴⁾

Öfv.-löjtn. *G. Fahlander*.

┆ ┆

Af Karelska dragonkåren.

Nedre Savolaks skv.⁵⁾

Kapt. *J. C. Fuchs*.

┆

Af Finska artillerireg:tet.

2. 3-8 batteriet.

Löjtn. *C. G. Svebilus*.

.|.|.|.|.|

5. brigadens styrka:⁶⁾ 2³/₄ bataljoner, 1 skvadron och kanoner = 1,387 man infanteri, 28 man kavalleri och 69 man artilleri.

Anmärkningar.

¹⁾ Tjänstgjorde såsom extra brigadadjutant från den 14. april.

²⁾ Sedan brigadcheferna erhållit tillstånd att anställa tvenne fältmätningsofficerare, tjänstgjorde i denna egenskap till årets slut utom Burman äfven ingen P. Lagerberg.

Bil. 32.

Styrkebesked öfver 5. brigaden den 30. april 1808.

Truppförband.	Personal.							Kanoner.	
	Stridande.				Icke stridande.	Summa.	Hästar.	3-F.	6-F.
	Officerne.	Underoff.	Spel.	Manskap.					
Infanteri.									
Västerbottens reg:tes lifbataljon . .	11	18	8	522	559	15	574	62	—
Österbottens reg:tes öfv. löjt. bataljon	10	12	4	391	417	17	434	44	—
Af Kajana bataljon	6	7	5	133	151	3	154	40	—
Sävolaks jägarreg:tes lifbataljon .	4	6	7	201	218	7	225	45	—
Kavalleri.									
Af Karelska dragonkåren	1	1	1	20	23	5	28	28	—
Artilleri.									
Af Finska artillerireg:tét	2	3	—	15	20	—	20	50	4
Arméens flotta.									
Af Muncks volontärkompani	—	1	—	48	49	—	49	—	—
Summa	34	48	25	1,380	1,437	47	1,484	269	4

Siffrorna äro hämtade från brigadförelaget den 15. maj med iakttagande af under tiden 1.—15. maj inträffade förändringar. Inräknade äro: närvarande, sjuke i kvarter samt inom krigsorten kommenderade.

Bil. 33.

Ständig indelning

af Barclay de Tollys kår i slutet af maj 1808.

Generalløjtnant *Barclay de Tolly*.

Östfinska musk.-reg:тет. Nisofinska musk.-reg:тет. Lifgrenadierreg:тет.

3. jägarereg:тет.

Revelska musk.-reg:тет.

Esselburgska
.-bataljon.

Af Velikij-Lukiska
musk. reg:тет.

Lifgardesjägare-
bataljon.

Östfinska garn.-reg:тет. Af Villmanstrands garn.-bataljon.

1 kompani.

2 kompanier.

Finländska dragonreg:тет.

Lifgardesulanreg:тет.

Isajeffs danska kosacker.

14. artilleribrigaden.

Af gardesartilleriet.

2 tunga fältartilleripjeser.

10 lätta fältartilleripjeser.

Af 17. artilleribrigaden.

3 tunga och 2 lätta fältartilleripjeser.

Af 2. pionierreg:тет.

1 kompani.

styrka: 13³/₄ bataljoner, 9 skvadroner och sotnier samt tunga och 12 lätta fältartilleripjeser.

BIL. 33. SANDELS' FRAMRYCKNING SÖDER OM KUOPIO. Ö. KRIGSSKÅDEPLATSE

Anm. Någon bestämd siffra öfver kårens styrka kan icke uppgifvas, alldenstund ryska beskeden gälla först juni och juli månader. Emellertid torde h kårens styrka vid slutet af maj hafva uppgått till: infanteri (oberäkna garnisonstrupper) omkr. 6 500, kavalleri 800 och artilleri 400 man.

Anmärkning.

Följande chefer och befälhafvare nämnas:

Chef för Lifgrenadierreg:tet: öfverste Selenin;

Chef för Revelska reg:tet: öfverste Tutschkoff;

Chef för 3. jägarereg:tet: öfverste Sabanjeff;

Chef för Lifgardesjägarbataljonen: öfverste Potemkin;

Chef för Velikij-Lukiska reg:tets 3. bataljon: öfverstlöjtnant Gerike;

Chef för Schlüsselburgska garn.-bataljon: öfverste Bjälavin;

Befälhafvare för Gardesulanreg:tet: öfversten, greve Gudowitsch;

Chef för Finländska dragonskvadronen: öfverstlöjtnant Stackelberg.

Bil. 34.

Arkebused öfver 5. brigaden den 18. juni 1808.

Truppförband.	Personal.						Hästar.	Kanoner.		
	Stridande.					Summa.		3-F.	6-F.	
	Officerare.	Underoff.	Spel.	Manuskap.	Summa stridande.					Icke stridande.
Infanteri.										
Wästerbottens reg:tes lifbataljon . . .	6	12	5	387	410	5	415	25	—	—
Wästerbottens reg:tes öfv. löjt. bataljon	11	5	4	317	337	4	341	25	—	—
Vasa bataljon	5	5	6	109	125	7	132	13	—	—
Reg:te	15	23	8	576	622	10	632	59	—	—
Vasas jägarreg:tes lifbataljon . . .	8	10	6	209	233	9	242	16	—	—
Kavalleri.										
Wästerbottens dragonkåren, Nedre Savo-	5	4	2	95	106	6	112	123	—	—
skvadron										
Artilleri.										
Wästerbottens artillerireg:tet	4	6	1	58	69	8	77	109	4	4
Arméns flotta.										
Wästerbottens volontärkompani	—	1	—	48	49	—	49	—	—	—
Summa	54	66	32	1,799	1,951	49	2,000	870	4	4

Uppgifterna äro hämtade från brigadföreläggelsen den 30. juni, utom hvad an-
 Wästerbottens reg:tes bataljonen, för hvilken dagrapporten den 20. juni är lagd

Truppförbanden hade följande antal sjuka i kvarteren: Wästerbottens bataljon
 Wästerbottens 24, Kajana 9, Vasa reg:te 60, Savolaks jägare 28, Karelska dra-
 gonen 1; summa 151 man.

Uppgifterna äro hämtade från brigadföreläggelsen den 30. juni, utom hvad an-
 Wästerbottens reg:tes bataljonen, för hvilken dagrapporten den 20. juni är lagd

Bil. 35.

Styrkebesked öfver Barclay de Tollys kår i början af juli 1808.

Truppförband.	Personal.					Fskar.	Kanoner.
	Officere.	Under-officere.	Spel.	Manuskap.	Summa.		
Infanteri.							
Lifgrenadierreg:tet	39	68	59	1,180	1,346	88	
Nisofska musketerarereg:tet	33	54	38	866	991	77	
Revelska musketerarereg:tet	32	71	38	996	1,137	37	
Lifgardesjägarbataljonen	12	23	7	360	402	48	
3. jägarereg:tet	26	58	14	879	977	96	
Kavalleri.							
Gardesulanreg:tet	22	32	9	288	351	362	
Kosacker	5	9	—	167	181	181	
Artilleri.							
Af Gardesartilleriet	4	13	3	110	130	122	10
Af 14. artilleribrigaden	6	15	2	103	126	141	8
Af 17. artilleribrigaden	1	4	1	72	78	72	3
Ingeniörtrupper.							
Af 2. pionierreg:tet, 1 minörkomp.	4	8	2	110	124	10	
Af 21. artilleribrigaden, 1 pontonierkomp.	2	1	2	115	120	64	
Summa	196	356	175	5,246	¹⁾ 5,963	1,297	21

Sifferuppgifterna äro hämtade från förslag af den 2. juli och afse endast stridande personal. Minörkompaniets styrka är tagen från förslag af den 1. augusti (större delen af dess personal är i de ryska uppgifterna upptagen såsom icke stridande, men här medräknad bland stridande).

Anm. ¹⁾ Härtill kommo ytterligare följande såsom garnisons- och besättningstrupper använda truppdelar:

i *Varkaus* under öfverstelöjtnant Stackelberg: 1 skvadron af Finländska dragonreg:tet (110 man) och 1 kompani af Asofska musketerarereg:tet (150 man):

i *S:t Michel* under öfverstelöjtnant Gerike: 1 bataljon af Velikij-Lukiska musketerarereg:tet (hvari ingingo en del mindre kontingenter af olika regementen, omkr. 350 man), 1 kompani Villmanstrandiska garnisonsbataljonen (80 man) samt 10 kosacker;

i *Nyslott*: Schlüsselburgska garnisonsbataljonen, 4 kompanier (antagliga omkr. 300 man).

Summa besättningstrupper: omkring 1,000 man. — Besättningstruppernas styrka är hämtad från förslag dels af den 2. juli, dels af den 1. aug., alltefter uppgifternas fullständighet.

Vidare anlände i början af juli till Kuopio 6 kanonbåtar, bestyckade med 23 kanoner (4 st. 18- \mathcal{L} , 3 st. 12- \mathcal{L} , 2 st. 6- \mathcal{L} och 14 st. 3- \mathcal{L} falconetter) och bemannade med omkr. 30 man af flottan och 2 kompanier (180 man) af Viborgs garnisonsreg:te.

Bil. 36. Namnförteckning

af officers grad, som blifvit dödad, sårad eller fången vid under vår- och sommarfälttåget i nordligare Finland till medlet af juli 1808.

Tjänstgörande vid trupp (stab).	Döda.	Sårade.	Fångna.
Västerbottens reg:te.		Majorerna <i>W. Lagerborg</i> , ² och <i>C. U. Schildt</i> .	
Savolaks jägare-reg:te.		Löjtn. <i>Z. Edenqvist</i> . Underlöjtnanten <i>E. A. Tigerstedt</i> .	
Västerbottens reg:te.		Fänriken <i>G. Enesköld</i> .	
Högkvarteret.		Öfveradjutanten, majoren frih. <i>G. von Otter</i> .	
Västerbottens reg:te.		Generaladj:n, öfverte <i>J. Bergenstråle</i> .	
Jämtlands reg:te.		Öfverstelöjtnanten <i>L. J. von Knorring</i> .	Majoren <i>A. J. Amneus</i> .
Västerbottens reg:te.			Kaptenerna <i>G. W. af Donner</i> , <i>N. H. Enesköld</i> och <i>J. Hollsten</i> .
Brigadstaben.			Stabsadjutanten, kapt. <i>C. Lychou</i> .
Västerbottens reg:te.	Regements kv. mäst:n, kapten <i>J. P. Turdfjell</i> .	Stabsadjutanten, fänrik <i>Bergenstråle</i> .	
Jämtlands reg:te.			Kaptenen <i>Stjernfeldt</i> .
Västerbottens reg:te.		Löjtnanten <i>H. H. Hoffstedt</i> .	
Svea artilleri reg:te.	Löjtnanten <i>Hårdh</i> .		
Västerbottens reg:te.		Löjtn:n <i>N. Hamrén</i> .	
Västerbottens reg:te.		Fänrikarna, grefvo <i>Cronhjelm</i> och <i>Ulfhjelm</i> .	
(tjänstg. vid art.)		Konst. off., fanjunkaren <i>Ahlqvist</i> .	
Vasa reg:te.		Konst. fänriken <i>von Kramer</i> . ²	

Tillfälle.	Dag.	Tjänstgörande vid trupp (stab).	Döda.	Sårade.	
Vid Knopio. ⁷	1/7	Vasa reg:te.		Löjtnanten <i>Hästeko.</i>	
»	»	Finska artilleri-reg:tet.		Löjtnanten <i>A. R. Anderstin.</i>	
»	»	Kajans bataljon.			Löjtnan von
»	»	Savolaks jägare-reg:te.	Underlöjtn. <i>O. Weber.</i>		
Vid Liutlaks. ⁸	2/7	Tavastehus reg:te.			Löjtnan <i>Doh</i>
»	»	Savolaks jägare-reg:te.		Löjtnanten <i>J. S. Ha</i>	
Vid Kokonsaari. ⁹	11/7	»		Kaptinen <i>G. Brunow.</i>	
»	»	(Åbo läns reg:te?)		Löjtnanterna <i>C. J. Wiberg, Bergenstråle</i>	
»	»	Nylands inf.-reg:te.		och <i>G. A. von Nummers.</i> ¹	
»	»	Åbo läns reg:te.		Löjtnanten <i>C. G. Winqvist.</i>	
»	»	»		Fänriken <i>Flege.</i>	
»	»	Tavastehus reg:te.		Fänriken <i>G. M. von Fieandt.</i>	
Vid Lappo. ⁹	14/7	2. brigadens stab.	Löjtn:n. frih. <i>C. G. Ramsay.</i>		
»	»	»		Fänriken <i>G. A. Gripenberg.</i>	
»	»	Björneborgs reg:te.		Öfverstelöjtnanten <i>E. Furuhjelm.</i>	
»	»	Savolaks inf.-reg:te.		Kaptinen <i>C. D. Aminoff.</i> ²	
»	»	Björneborgs reg:te.	Löjtnanten <i>M. F. Blum.</i>	Löjtnanten <i>D. Gyllenbögel.</i>	
»	»	»			
»	»	Finska artilleri-reg:tet.	Underlöjtn:n <i>C. F. Gestrin.</i>		
»	»	Björneborgs reg:te.	Fänriken <i>H. G. von Quanten.</i>		
»	»	»		Fänrikarne <i>Wirzén, A. Lagermarck, C. Lagermarck, C. J. Uggla, F. G. Jäger-sköld, af Enehjelm, H. Gyllenbögel</i> och <i>F. Finne.</i>	

¹ Sandels till Klingspor 3. maj. — ² Afled af sina sår. — ³ 5. brigadens förmanad. — ⁴ Klingspor till konungen 25. juni. — ⁵ Ulfbjelm's rapport 27. juni 6. brigadens förslag 30. juni. — ⁶ Sandels till Klingspor 27. juni. — ⁷ Sandels till juli. — ⁸ v. Fieandt: Relation etc. — ⁹ Adlercreutz' rapport 18. juli. Döbelns rapport Aminoff: Relation om Savolaksbrigaden, sid. 47.

Bil. 37. Namnförteckning

I af officers grad, som enligt vederbörande befälhafvares gre än brigadchefers — rapporter särskildt utmärkt sig vid n under vår- och sommarfälttåget i nordligare Finland till medlet af juli 1808.

Dag.	Namn.	Anmärkingar.
2/5	Brigadchefen, öfverste <i>J. A. Sandels.</i>	... »som med all möjlig capacitet, så uti planens upgjörande på stället som utförande, ådagalagt allt hvad man med mod och tapperhet förenadt, kan af anförare vänta» ... ¹
>	Öfverstelöjtnanten vid Kajana bataljon <i>G. Fahlander.</i>	... »hvilken ifrån affairens början med särdeles rådhighet och drift, icke allenaat forcerat en öfverlägsen fiendé, utan ock vidtagit de bästa dispositioner till dess trouppes betäckning och försvar, till dess hufvudstyrkan hann framkomma» ... ²
>	Majorerna vid Västerbottens reg:te <i>W. Lagerborg och C. U. Schildt.</i>	... »genom eget exempel uppmunttrade deras troupper, att oförskräckt och modigt trottsa alla faror, men olyckligtvis strax efter affairens början af erhållne blessurer blefvo betagne tillfälle att ådagalägga den tapperhet som äro desse officerare medfödd» ... ²
>	Kaptenen vid Savolaks jägare-reg:te <i>J. Z. Duncker.</i>	... »som med sit jägare compagne posterad på fiendens vänstra flanke, oaktadt en osfbruten carteche eld flere gångor bestormat fiendteliga batteriet.» ... ²
>	Kaptenen vid Österbottens reg:te <i>J. O. Söderhielm.</i>	... »som uti affairen vid Pulkila visade särdeles oförskräckthet» ... ³

till konungen 7. maj.
 till Klingspor 3. maj.
 till Klingspor 27. juni.

Tillfälle.	Dag.	Namn.	Anmärkingar.
Vid Pulkkila.	2/6	Brigadadjutanten, löjtnanten vid Karelska jägarekåren <i>D. W. von Fieandt.</i>	... »som med oförtrutenhet omringade och borliga cosack fältvaktens åtföljde colonnen i tåten bestormade samt utmålade alla ställen, där han emplycken mycken bravoure och ver
»	»	Löjtnanten vid Savolaks jägarereg:te <i>N. H. Longe.</i>	... »som anförde skarpal dervid gjorde fiendens bräck» ... ¹
»	»	Löjtnanten vid Savolaks jägarereg:te <i>J. J. Burman.</i>	... »som åtföljde det igby afgångne detachementens synnerlig precision vid f intagit en för detachementens ställning till fiendrande samt därifrån med behjertenhet angrep den då detachementet som blev uti fullkomlig verksamhet ordrades han att samla i taque återföra 3:ne sårade af Österbottens regem under fiendens häftigaste ifrån deras befäl skilde, skyndsamhet och hurra rotes» ... ¹
»	»	Löjtnanten vid Kajana bataljon <i>G. W. Clementcoff.</i>	... »som uti affairerna v ... ådagalaggt utmärkt precision och skicklighet».
»	»	Underlöjtnanten vid Savolaks jägarereg:te <i>E. A. Tigerstedt.</i>	... »som ... med särdeles bestormade fiendens 6- och dervid högra armen af blef honom genom skuten:
»	»	Underlöjtnanten vid Savolaks jägarereg:te <i>A. S. Tavaststjerna.</i>	... »som ... anförde 4 jägare, hvilken borttog cosposten därstädes» ... ²
»	»	Fänriken vid Västerbottens reg:te <i>G. Enesköld.</i>	... »som anförde och nämnde regementes jägarmäst berömliga sätt» ... ¹
Vid Pulkkila och Kårsämäki.	4/6	Majoren i arméen, kaptenen vid Österbottens reg:te <i>G. A. von Essen.</i>	... »hvilken anförde den Österbottens reg:te som bevisade uti Pulkkila och Kårsämäki på sednare stället först tilliga magazinerna i besittning

¹ Sandels till Klingspor 3. maj.

² Sandels till Klingspor 27. juni.

Dag.	Namn.	Anmärkningsar.
9/5	Löjtnanten vid Kajana bataljon <i>G. W. Clementeoff.</i>	... »med särdeles rådhghet och drift sig utmärkt» ... ¹
>	Underlöjtnanten vid Savolaks jägarereg:te <i>A. S. Tavaststjerna.</i>	... »med mycken rådhghet och mannsmod bevistade affairerna vid Idensalmi» ... ²
12/5	Kaptenen vid Savolaksjägarereg:te <i>C. W. Malm.</i>	... »har härvid ådagalaggt et förnyat vedermåle af den rådhghet och bravoure hvarmed han vid flere tillfällen förut sig utmärkt» ... ²
>	Löjtnanten vid Savolaks jägarereg:te <i>J. J. Burman.</i>	... »utmärkt tappra och berömliga förhållande» ... ⁴
>	Löjtnanten vid Kajana bataljon <i>G. W. Clementeoff</i> och underlöjtnanten vid Savolaks jägarereg:te <i>A. S. Tavaststjerna.</i>	... »hvilkas samfalta nitiska bemödande befrämjat den lyckliga utgången af Cuopio stads återtagande» ... ⁴
22/5	Underlöjtnanten vid Savolaks jägarereg:te <i>A. S. Tavaststjerna.</i>	... »med mycken rådhghet och mannsmod bevistade affairerne uti ... Koivisto och bemäktigat sig magazinet uti Rantalambi». ²
12-14/6	Majoren vid Savolaks jägarereg:te <i>B. A. Grotenfelt.</i>	... »hvilken såsom befälhafvare öfver detachementet uti Jorois, med en ringa styrka och blott en 6 1/2 milans uti 3:ne dagars tid ... under oafbruten affaire uppehöll fiendens framträngande sig ⁵ emot en fiendtlig styrka af 1,500 man med 9 kanoner». ²
>	Löjtnanten vid Kajana bataljon <i>G. W. Clementeoff.</i>	... »med dess troupp afhållit flere af fienden gjorde försök att med storm forcera sig öfver strömmen». ²
>	Löjtnanten vid Österbottens reg:te <i>E. L. Löthman.</i>	... »som ... med 30 man ehuru af fienden på alla sidor omringad och afskuren, bröt sig igenom och efter 2:ne dagars marche genom ödemarker och betydliga omvägar stötte till brigaden uti Lemby» ... ²

till Klingspor 12. maj.
till Klingspor 27. juni.
till Klingspor 14. maj.
or till konungen 17. maj.
en dunkel.

Tillfälle.	Dag.	Namn.	Anmärkingar.
Vid Kutumäki.	14/6	Kaptenen vid Österbottens reg:te <i>J. O. Söderhjelm.</i>	... »såsom befälhafvare öfver kompaniet vid Kutumäki gick kloka dispositioner med sig utan synnerlig förlust, och hade sig hela dagen emot en styrka af omkring 1,500
»	»	Löjtnanten vid Österbottens reg:te <i>F. Castrén.</i>	... »hvilken ... anförde kompaniet tillbakahöll fienden, som i sidan sökte tournera.» ¹
Vid Kuopio.	16/6	Fänriken vid Vasa reg:te <i>H. Ziden.</i>	... »som commenderade en kompani af 50 man utanföre Kuopio disponerade då han den af en fiendtlig styrka af häftigt attackerades, men modigt och väl afpassadt slog fiendens anfall, till efter ärhållen seconds lyf fördrifva honom på flygten
Vid Nykarleby.	24/6	Generaladjutanten, generalmajor <i>C. J. Adlercreutz.</i>	... »sjelf i tågen anförde kompaniet och lade dess alltid visade köldighet.» ²
»	»	Majoren vid Finska artillerireg:tet <i>C. J. Charpentier.</i>	... »dirigerade sjelf canons mycken contenance och het.» ²
»	»	Stabsadjutanterna, kaptenerna <i>M. F. F. Björnstjerna</i> och <i>E. G. Ulfsparré</i> samt underlöjtnanten vid fältmätningsskåren <i>O. H. Gripenberg.</i>	... »efter vanligheten, å en närvarande där det gäld trodde sig nyttige — äfve Gripenberg» ... ³
»	»	Löjtnanten vid Tavastehus reg:te <i>A. F. Gotsman</i> och fänriken vid samma reg:te <i>C. R. von Heide- man.</i>	... »som anförde attackens fältvakt, utförde med skicklighet och dref fienden sig, utan att lämna honom att stanna.» ³
»	»	Kornetten vid Nylands dragonreg:te <i>frih. von Düring.</i>	... »i tågen med dragonerna sig dristig och upmärksam
Vid Vasa.	25/6	Löjtnanten vid Västerbottens reg:te <i>N. Hamrén.</i>	... »som med jägarne anfall gardet sig härvid utmärkte sig och genom en canon kula besvimmade och död bortfördes, utförde han efter vederfäendet sin del den bästa ordning.» ⁴

¹ Sandels till Klingspor 27. juni.

² Klingspor till konungen 26. juni.

³ Adlercreutz' rapport 25. juni.

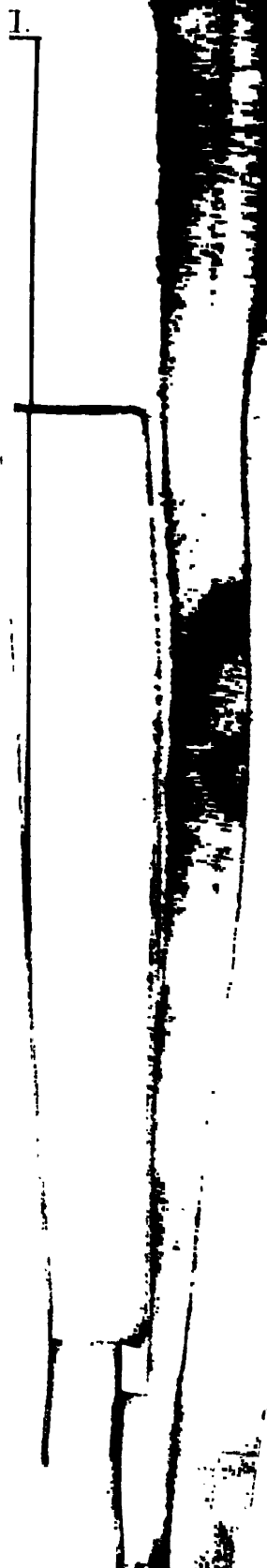
⁴ Ulfhjelm's rapport 27. juni. (Ulfhjelm förde, efter Bergenstråles tillfångtagande en början befälet.)

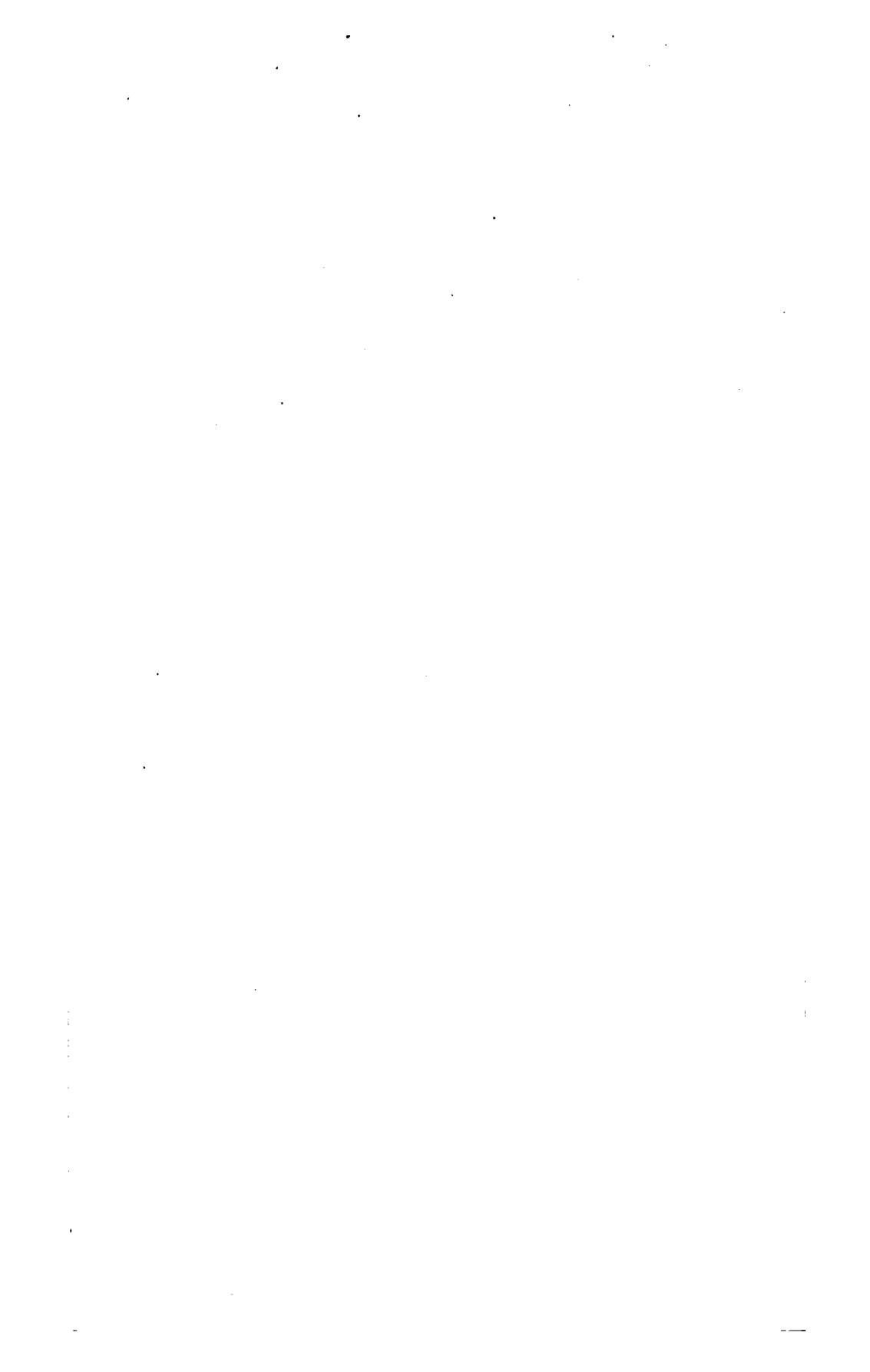
Dag.	Namn.	Anmärkingar.
17	Kaptenen vid Finska artillerireg:tet <i>G. J. Uggla</i> »som med all möjlig värksamhet och drift besörgt utredningen af artillerie pjecerne för sjö expeditionerne, och som batterie chef däröfver fört befälet» ... ¹
>	Löjtnanten vid Finska artillerireg:tet <i>A. R. Andersin</i> »med berömvärd skicklighet användt detta vapen såväl under affairen på sjön som vid landstigningen» ... ¹
>	Kaptenen vid Karelska dragonkåren <i>J. C. Fuchs</i> ² och löjtnanten vid samma kår <i>A. Norrgren</i> , ² kaptenen vid Österbottens reg:te <i>J. O. Söderhielm</i> och löjtnanten vid samma reg:te <i>P. Castrén</i> , underlöjtnanterna vid Savolaks jägarereg:te <i>C. G. Tudtrus</i> och <i>N. C. Neiglick</i> , fänriken vid Västerbottens reg:te <i>G. Enesköld</i> , adjutanten vid samma reg:te <i>F. W. Georgii</i> , löjtnanten vid Kajana bataljon <i>J. P. af Bjerkén</i> , löjtnanterna vid Vasa reg:te <i>S. Callerstedt</i> och <i>F. W. von Wolcker</i> , fänrikarna vid samma reg:te <i>H. Zidén</i> och <i>Stjerncreutz</i> »hvilka alla med särdeles behjertighet landstego och modigt attackerade en öfverlägsen fiende samt under den häftigaste eld, dref honom tillbaka, gjorde fångar och byten samt med synnerlig rådhighet och contenance återförde sine troupper uppå båtarne» ¹
14/7	Generaladjutanten, generalmajor <i>C. J. Adlercreutz</i> »på ett märkeligt sätt ådagalagt dess nit och fullkomliga capacitet» ... ²
>	Brigadchefen, öfversten greve <i>J. A. Cronstedt</i> »har med utmärkt contenance fört tåten af Savolax jägare, som under frammarchen i 8 timmars tid gjorde en den lifligaste attack och slutligen anförde attacken emot fiendens högra flygell, som äfven forcerades till retraite» ...
>	Brigadchefen, öfverste <i>G. C. von Döbeln</i> »som anförde hufvudattaquen på fiendens vänstra flygell» ...
>	Brigadchefen, öfverste <i>H. H. Gripenberg</i> »hvilken med all möjlig häftighet förföljde fienden» ...
>	Öfverstelöjtnanten vid Karelska jägarekåren <i>G. Aminoff</i> »som förde avant gardiet i början visade derunder drift och skicklighet och gjorde allt hvad möjligt var att repoussera fienden» ...

till Klingspor 3. juli.
 som såväl vid affairen den 26. som äfven nu hade ett infanterie befäl» ...
 por till konungen 17. juli.
 ga efterföljande uppgifter äro hämtade ur Adlercreutz' rapport 18. juli.

Tillfälle.	Dag.	Namn.	Anmärkningar
Vid Lappo.	14/7	Stabskaptenen, kapten <i>M. F. F. Björnstjerna.</i>	... »den utmärkte nit het hvarmed [han] sig det han vid alla tillfä särdeles väl grundad upp på fiendens rörelser och het sådant anmält, dels varo sökt lifva mod or het, där faran var störst
»	»	Stabsadjutanterna, kaptenen <i>E. G. Ulfsparré</i> samt löjtnanterna <i>G. A. von Kræmer</i> , <i>D. M. Kling- spor</i> och <i>J. H. Lemke</i> (vid Fältmätningsskåren). Kornetten vid Nylands dragonreg:te frih. <i>von Düring.</i>	... »äfvén hafva de öfri tillfälle tjenstgörande terne... vist all möjli samhet och intelligeance netten... Düring och Lemke... hvilka biträdi tanter.»
»	»	Brigadadjutanten vid 4. brigaden, kapten <i>Brusin.</i>	... »Brusins verksamhet geance har jag sjelf fast- het vid»...
		Vid Savolax jägarereg:te: majo- ren <i>E. W. Tujulin</i> ; kaptenerna <i>G. F. Brunow</i> (bataljonschef) och <i>C. M. von Fieandt</i> ; löjt- nanterna <i>E. Berner</i> , frih. <i>F. Wrede</i> , <i>F. U. Ekestubbe</i> och <i>A. J. Taube</i> ; underlöjtnanterna <i>M. H. Schwartz</i> , <i>G. Andersin</i> , <i>A. D. Lind</i> samt <i>E. J. Lunde- berg</i> (2. adjutant). Vid Savolaks infanterireg:te: öfver- stelöjtnanten <i>C. L. Lode</i> och kaptenen <i>C. D. Aminoff.</i> Vid Karelska jägarekåren: kapte- nen <i>H. J. von Burghausen</i> och underlöjtnanten <i>E. A. Salmén.</i> Vid Björneborgs reg:te: öfverste- löjtnanterna <i>E. Furuholm</i> och <i>J. F. Eek</i> ; majoren <i>J. A. Grön- hagen</i> ; kaptenerna <i>C. J. von Konow</i> , <i>G. C. von Kothén</i> , <i>W. P. Cerpelan</i> och <i>C. C. von Schantz</i> ; löjtnanterna <i>J. E. von Schantz</i> , <i>C. Palmroth</i> , <i>D. Gyllen- bögel</i> , <i>A. L. Granfelt</i> och <i>G. C. G. de Besche</i> ; fanrikarna <i>M. Schybergsson</i> , <i>B. W. Lilius</i> , <i>Lagermarck</i> , <i>C. J. Uygla</i> , <i>O. Carlstedt</i> , <i>A. O. af Enehjelm</i> , <i>F. G. Jägersköld</i> , <i>M. A. Blum</i> och <i>B. O. Granfelt.</i>	... »Savolax jägare... h hälligt utmärkt sig, att eller kan utelutas — Jäg nämna dem som brigad skilt nämt»... yttrar i sin rapport. Därpå följ färligen liknande upprä vidstående utan några tillägg för öfriga regeme antaga är därför att Adlen »brigadchefen» afser äfva för 2. och 3. brigaderna.

Reg.	Namn.	Anmärkningar.
	Brigadadjutanten vid 3. brigaden, kapten <i>A. G. Langensköld</i> . Vid Tavastehus reg:te: löjtnanten <i>C. A. Uggla</i> . Vid Finska artillerireg:tet: majo- ren i armén, kaptenen <i>C. P.</i> <i>Sonn</i> , kaptenen <i>F. Uggla</i> samt underlöjtnanterna <i>J. P. Hesso-</i> <i>lius</i> och <i>Becker</i> .	

GENERALSTABEN

SVEDERIGES KRIG ÅREN 1808 OCH 1809

UTGIFVET AF

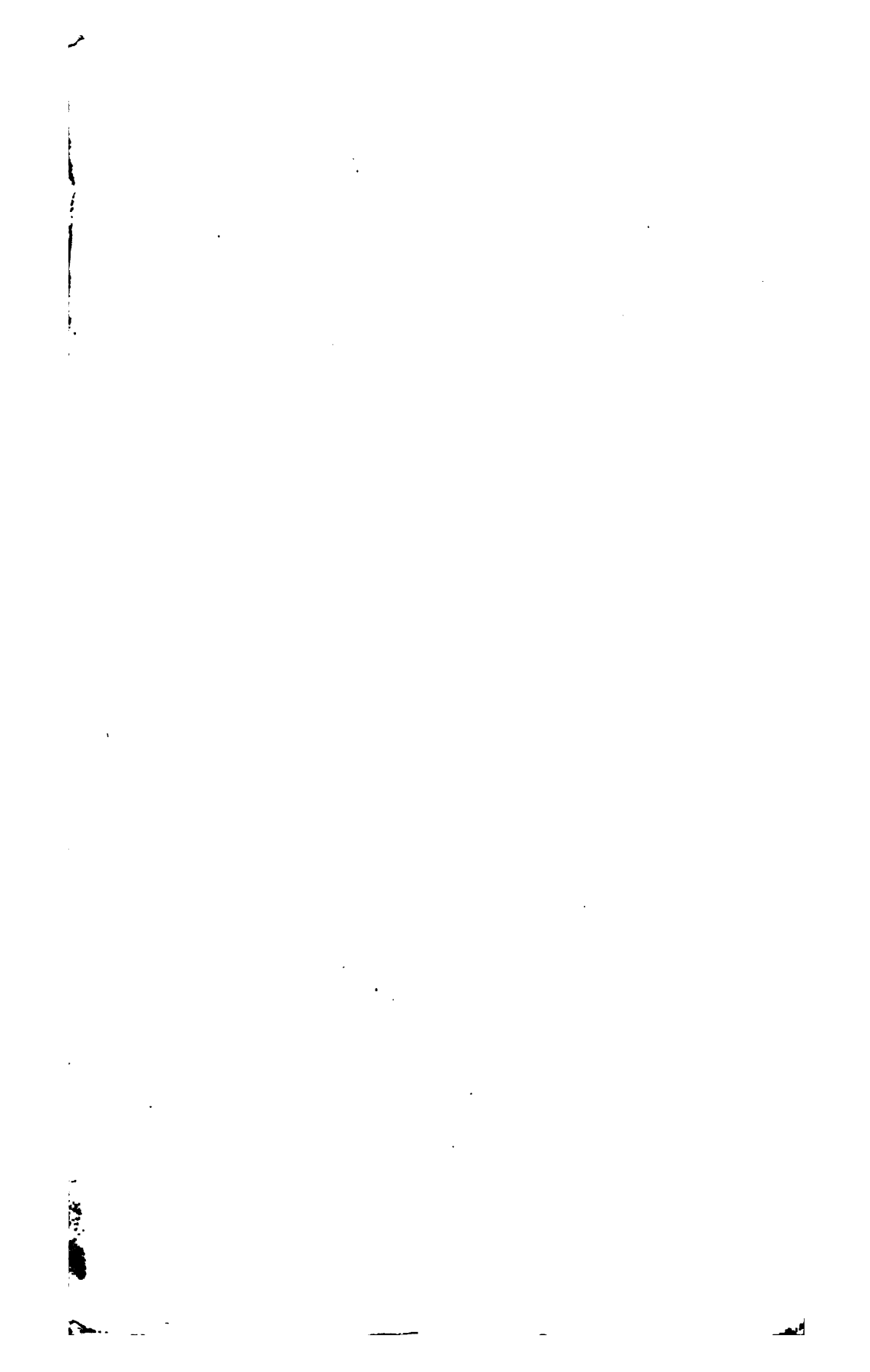
GENERALSTABENS KRIGSHISTORISKA AFDELNING

TREDJE DELEN

II. KARTOR

Pris för hela delen

5 kr

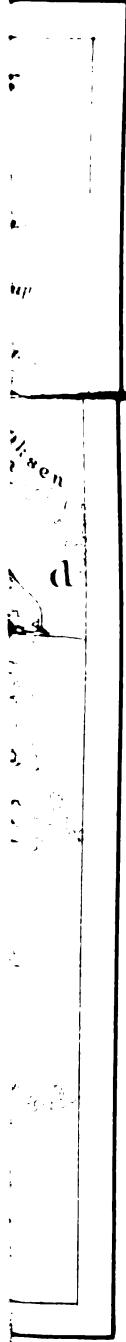
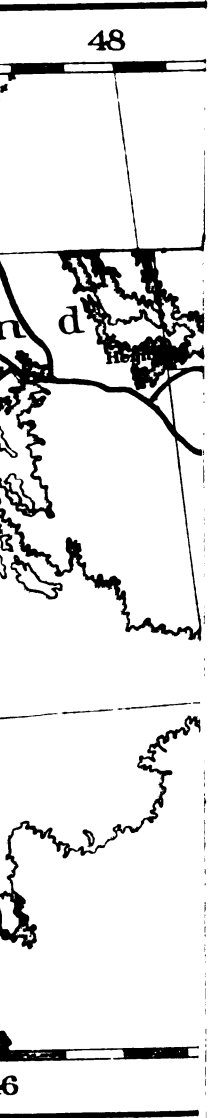

II.

ARTOR OCH PLANER.

- Pl. XVII. Svenska och ryska truppernas ställning kvällen den 1808.
- Pl. XVIII. Svenska och ryska truppernas ställning 1:o kvällen juni och 2:o kvällen den 15. juni 1808.
- Pl. XIX. Öfversiktskarta öfver trakten af Kuopio.
- Pl. XX. 5. brigadens förläggning den 19. juni.
- Pl. XXI. Ryska truppernas ställning 1:o den 19. juni och 2:o juni 1808.
- Pl. XXII. Ryska truppernas ställning i början af juli 1808.
- Pl. XXIII. Svenskarnes landstigning vid Kuopio den 1. juli 1808
sarnes förläggning och bevakning.
-

48

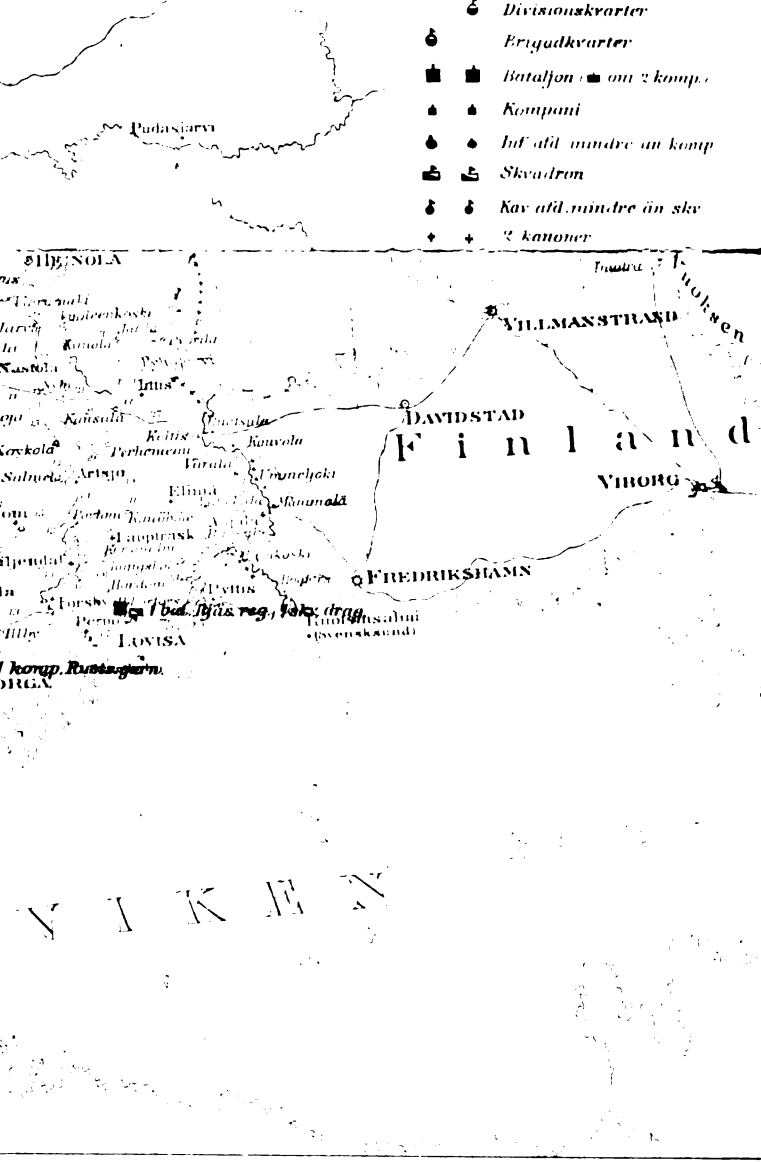

Stockh

P
P
P
P
E
I

Teckenförklaring

- ♁ Hoqvarter
- ♁ Divisionskvarter
- ♁ Eriqadkvarter
- Bataljon ■ om 2 komp.
- ▲ Kompani
- ♁ Inf. afd. mindre än komp.
- ♁ Skvadron
- ♁ Kav. afd. mindre än sky
- ✚ 2 kanoner

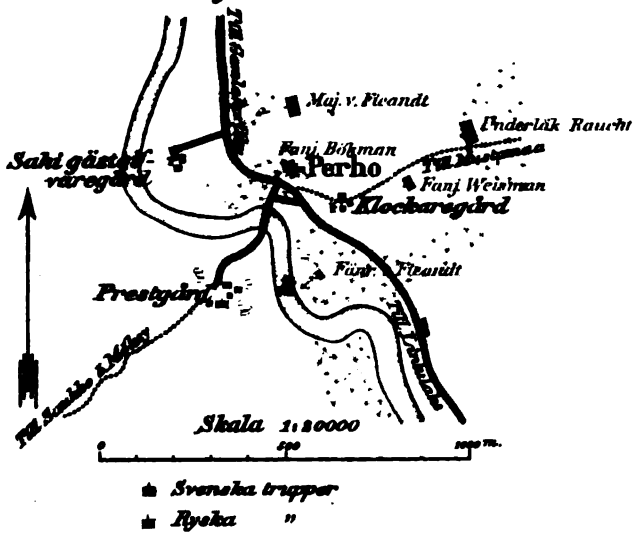

Västra krigsakådeplatsen.

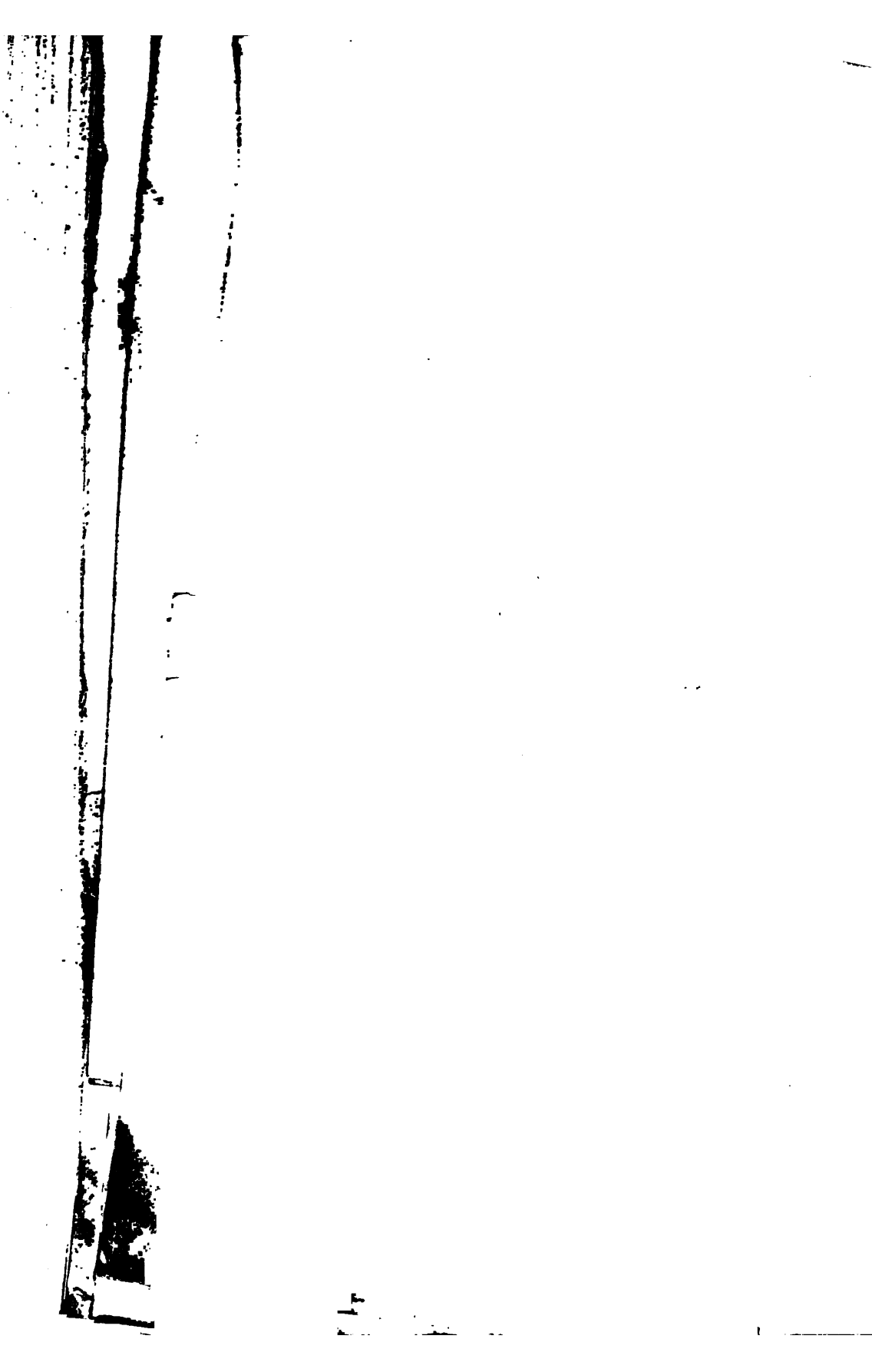
Överfallet vid Perho

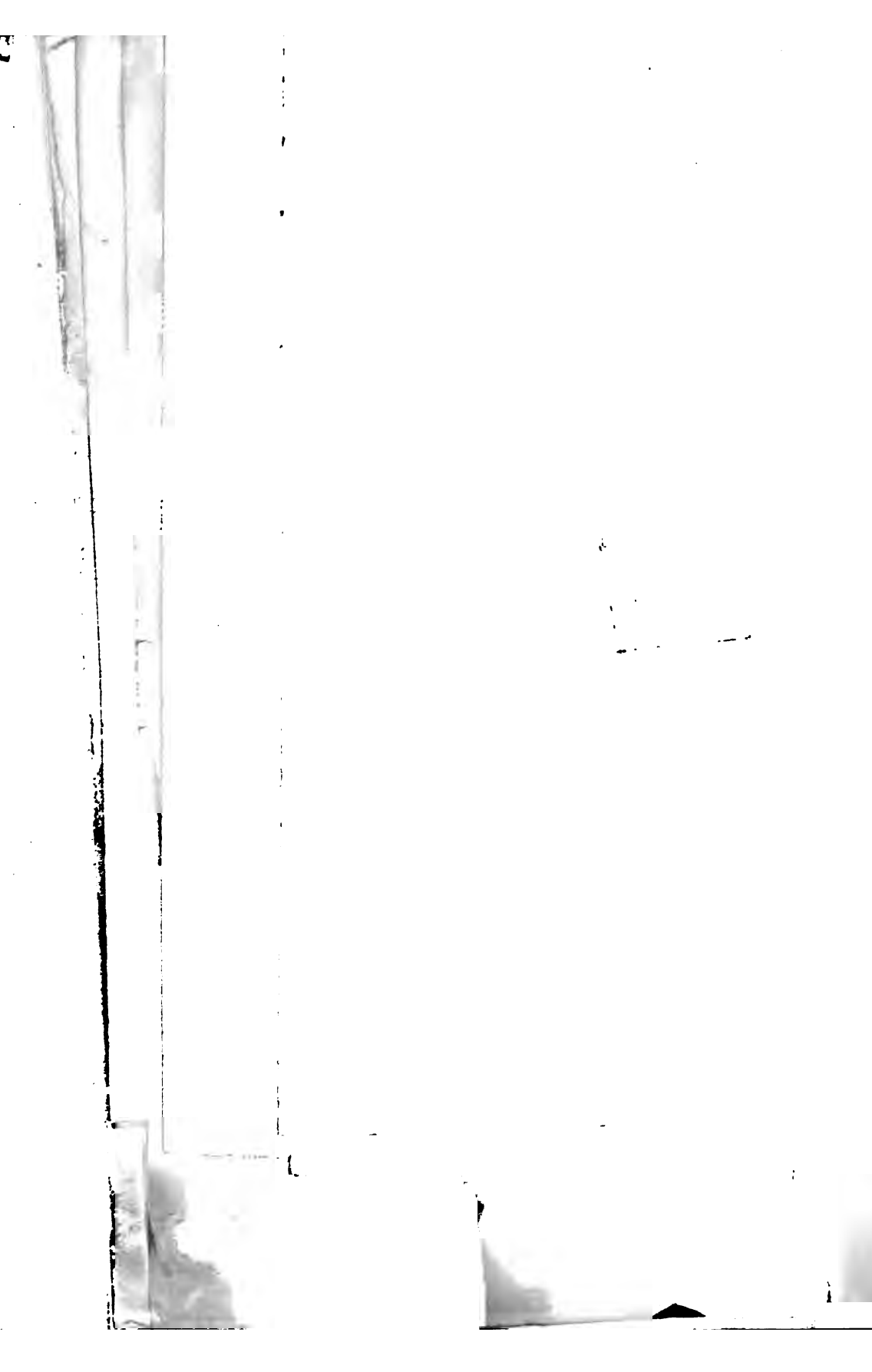
den 2 juni 1808.

Pl. IV.

Anm. Efter en samtida skiz.

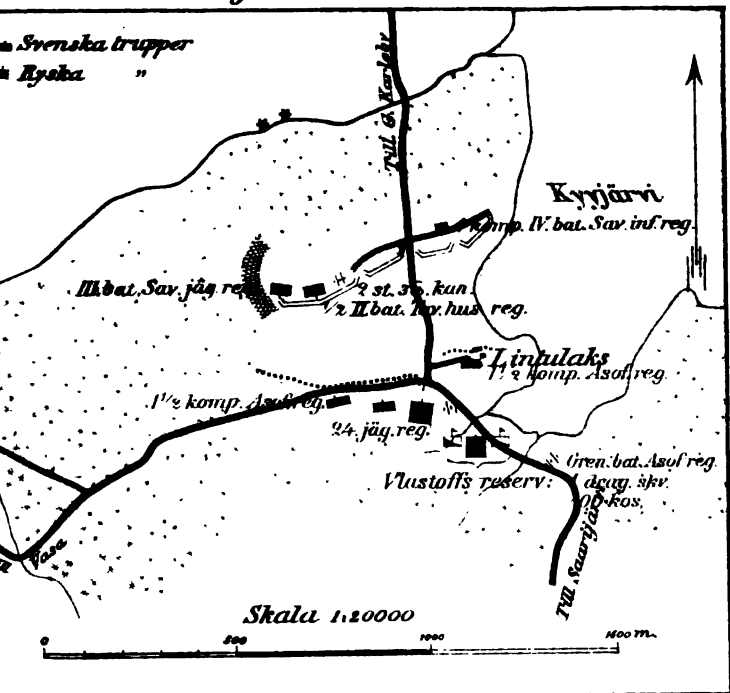
Västra krigsskådeplatsen.

Striden vid Lintulaks

den 3. juli 1808.

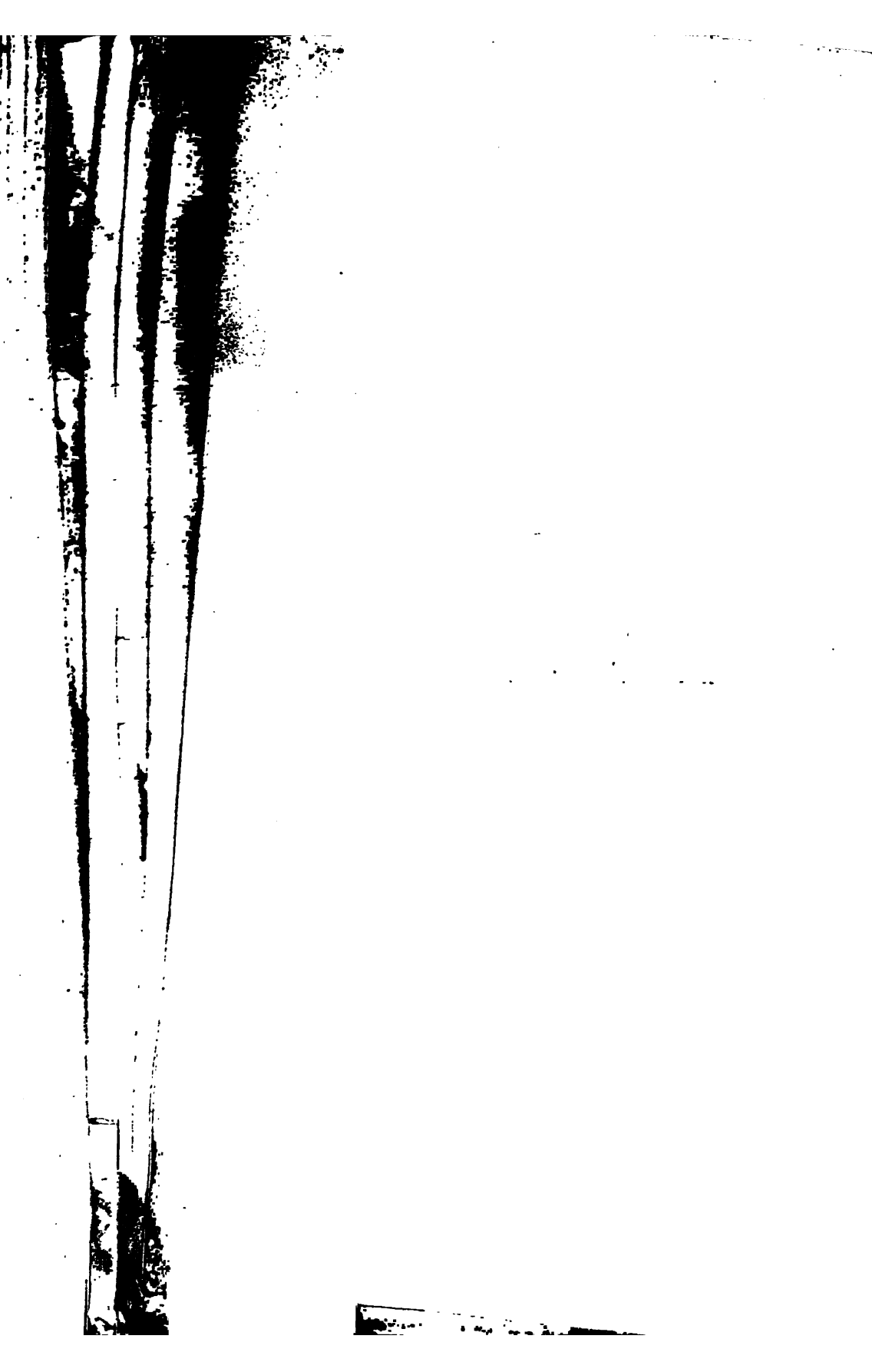
Stridsläget omkr. kl. 12 midd.

Pl. XI a.

m. Efter en karta ur v. Fleandts relation.

HELMER G. WILHELMSSON

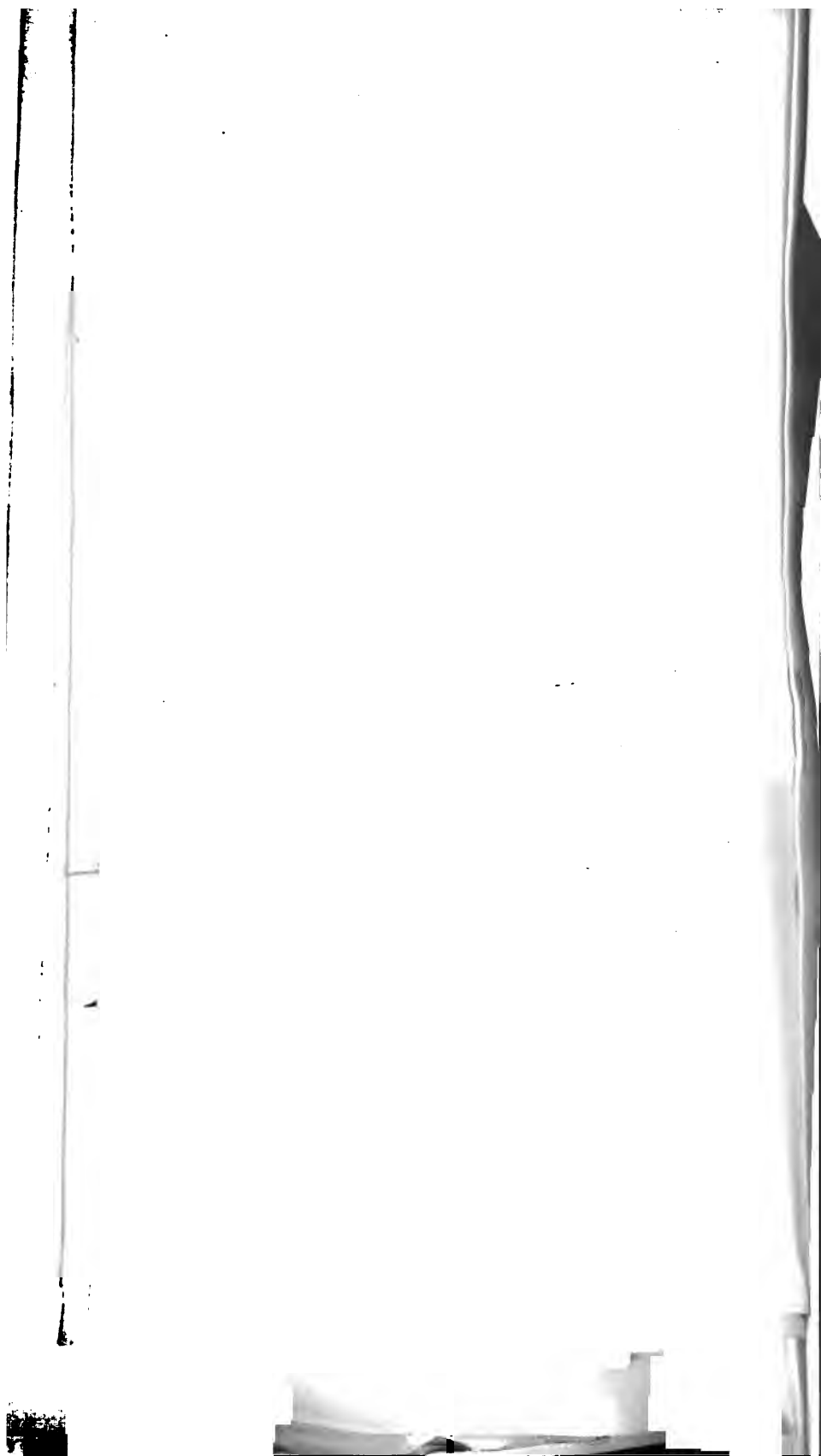

Pl. XII A

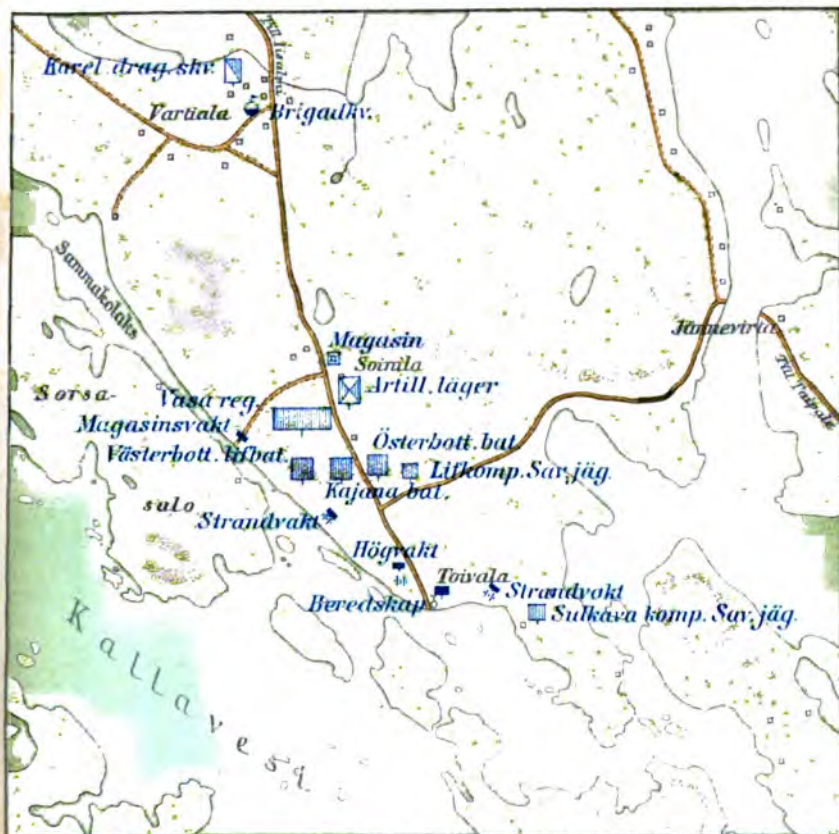
2.

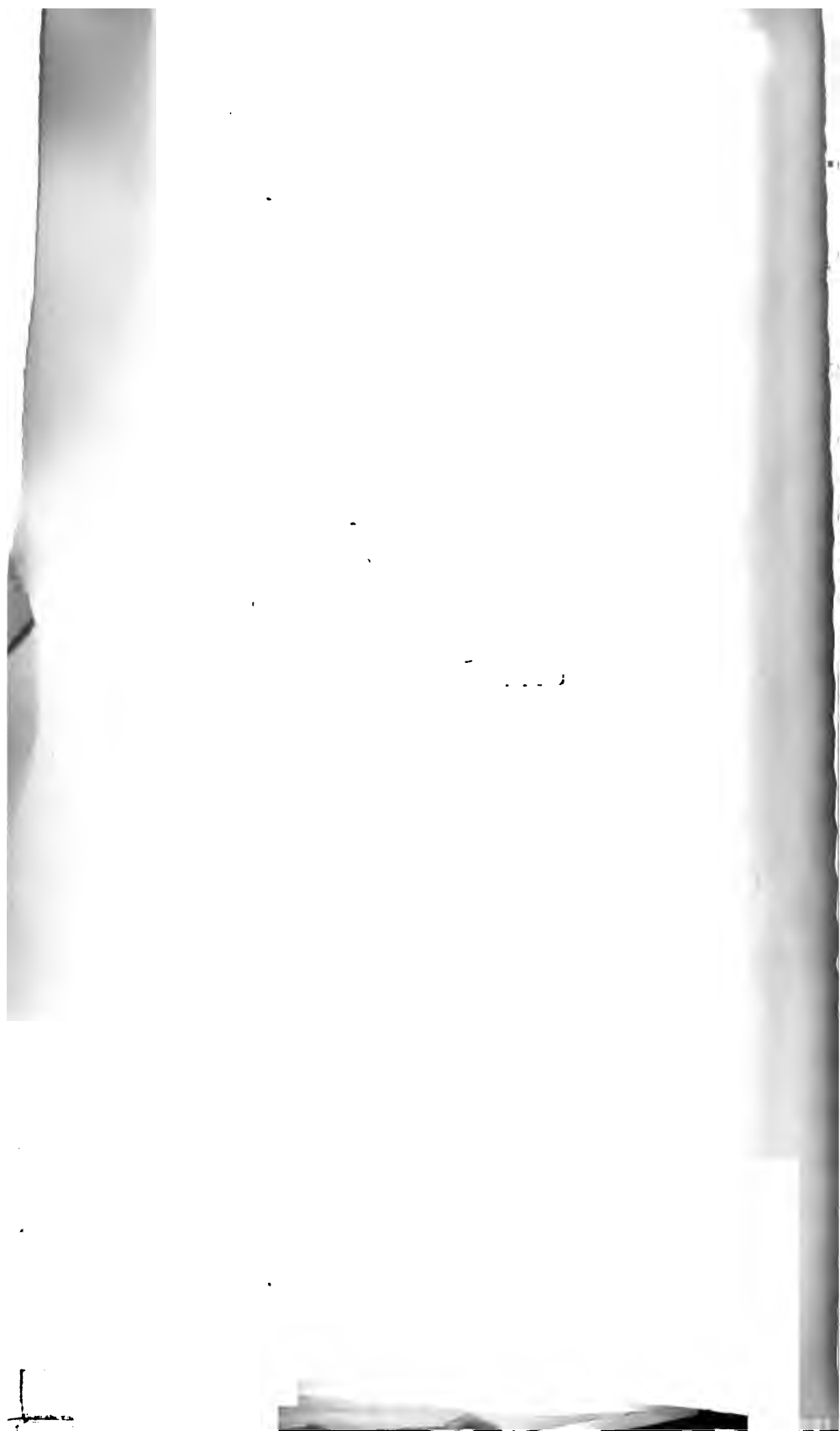
Östra krigsskådeplatsen.
5. brigadens förläggning den 19. Juni.

Pl. XX

Skala 1:80000

0 500 1000 2000 3000 4000 5000 meter

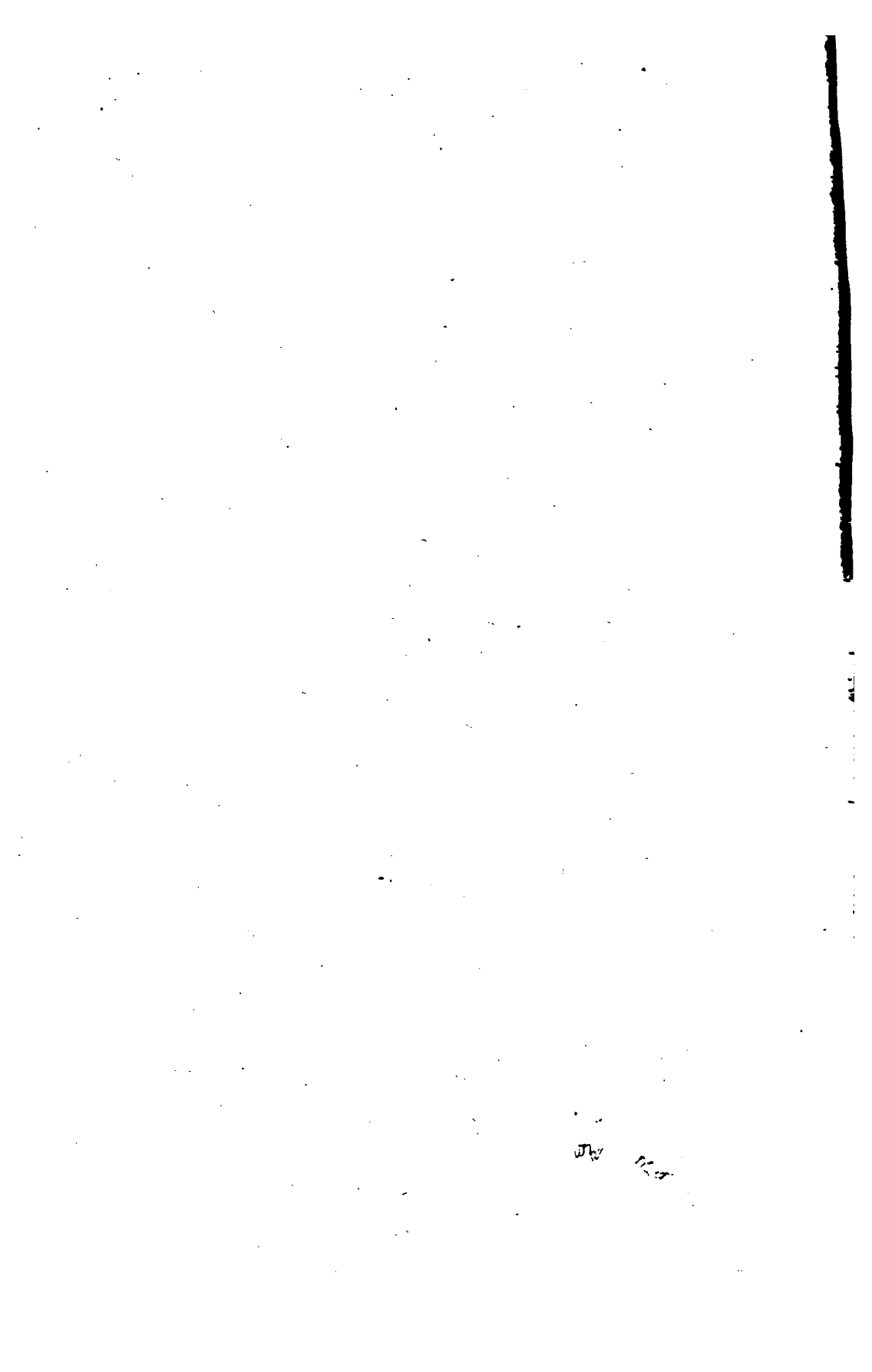
juni 1808.

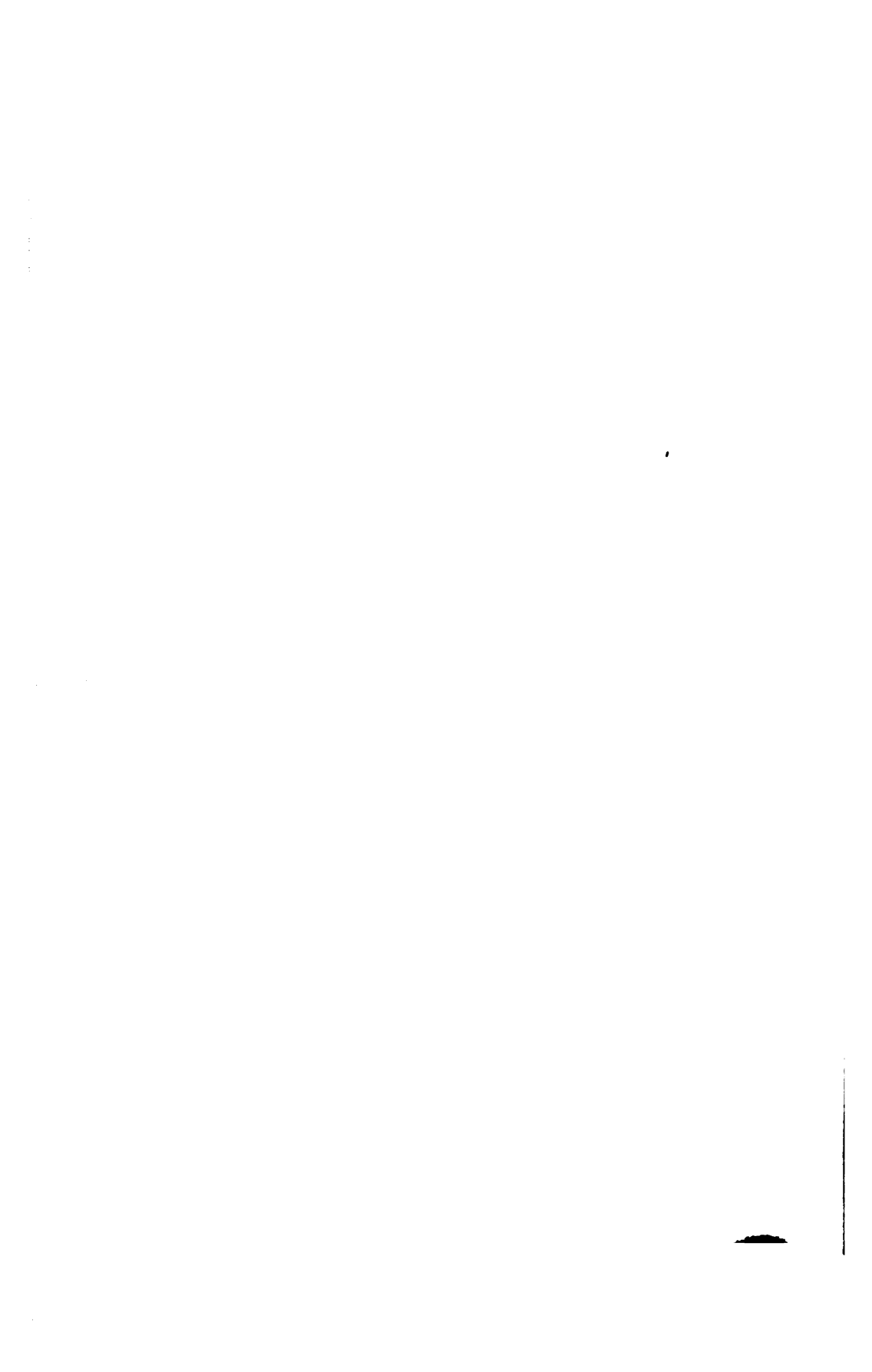
2
1

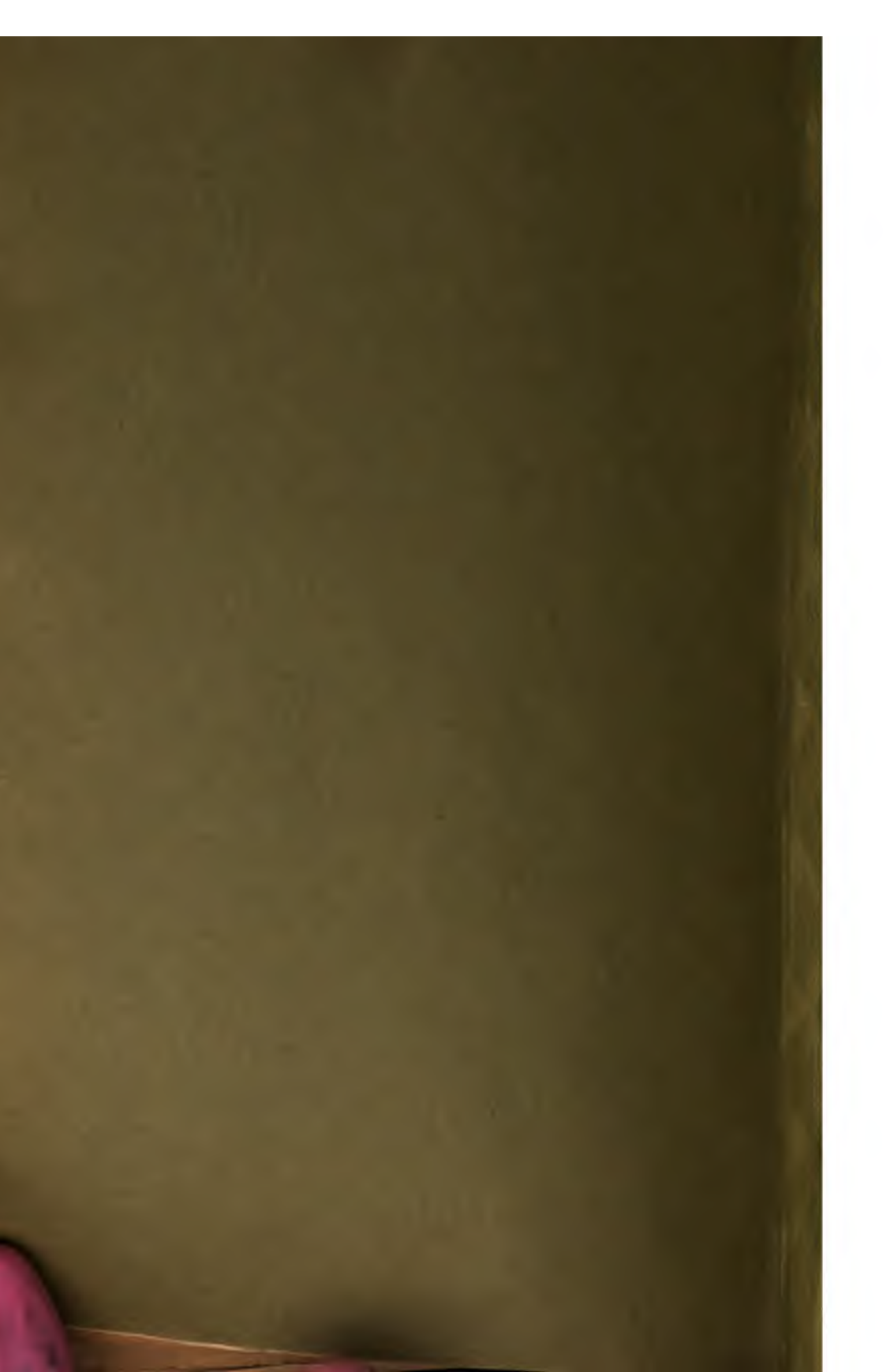

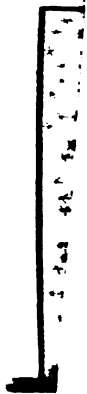

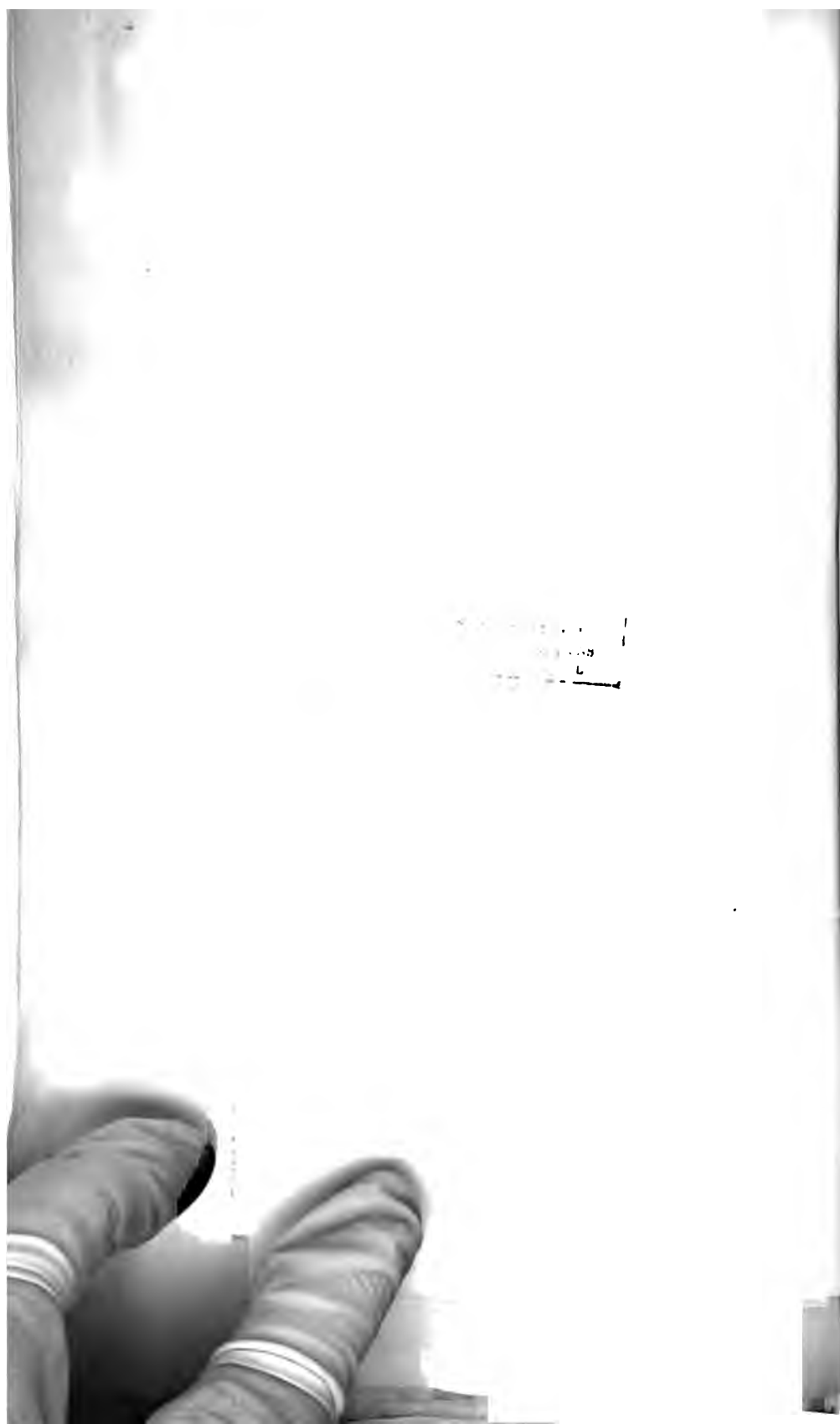

FEB 19 1950

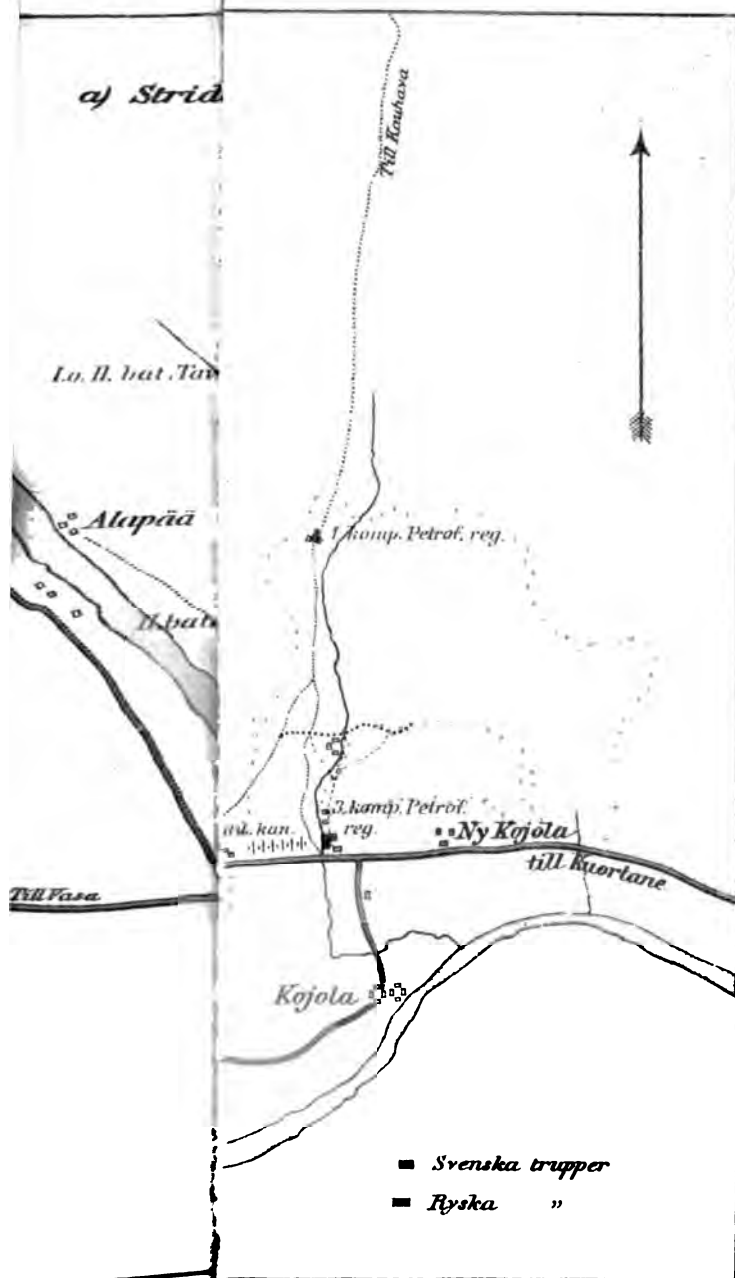

Pl. XII A

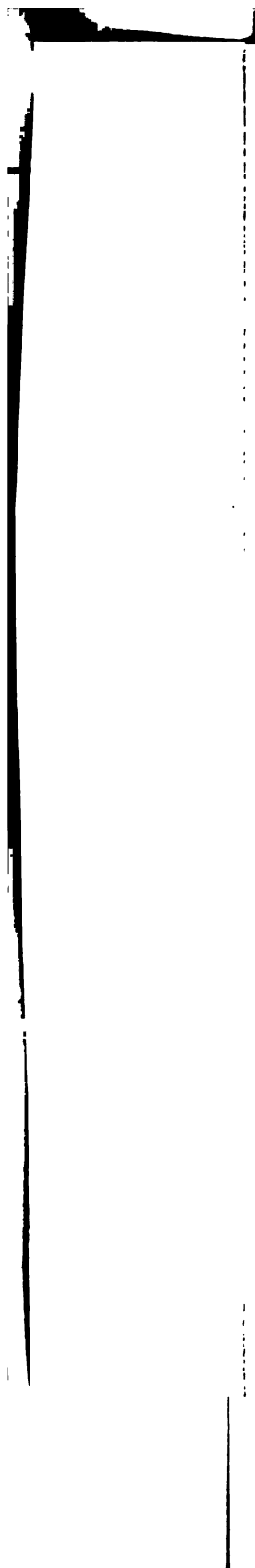

Pl. XIII a.

Pl. XIII

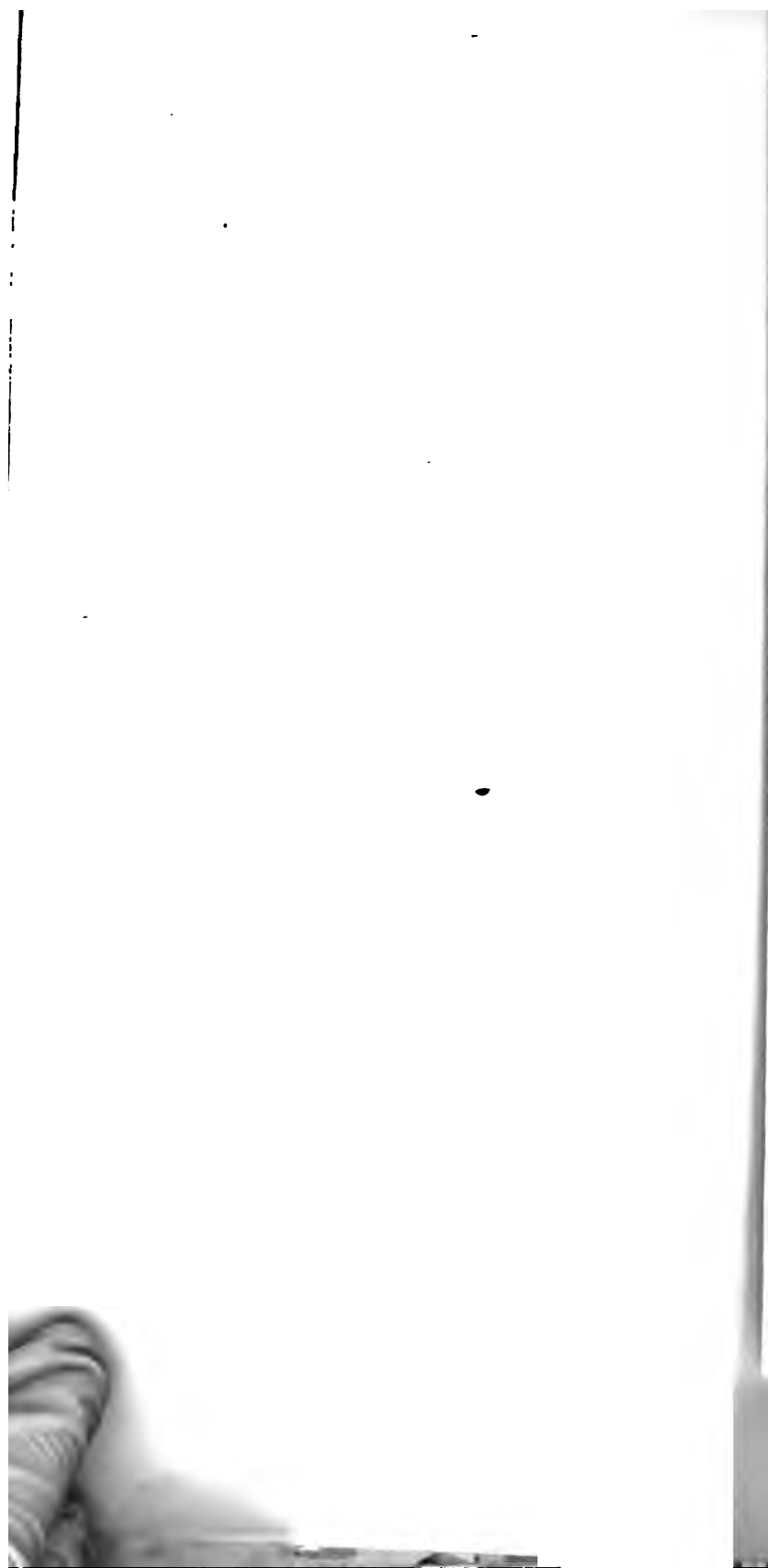

1

1

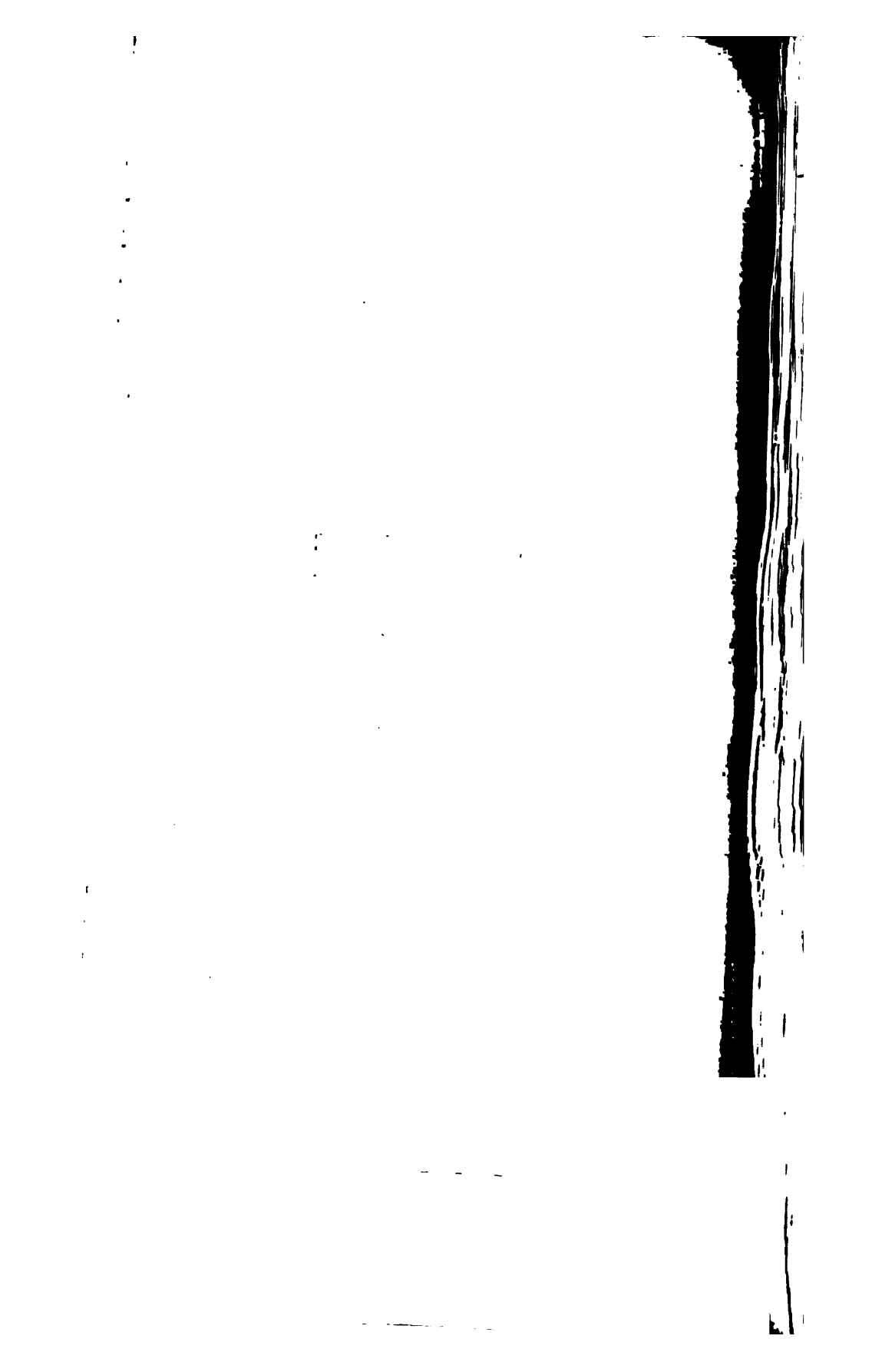

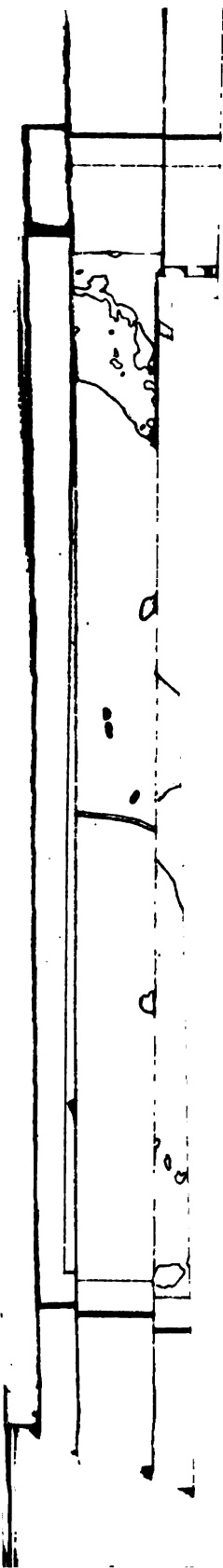

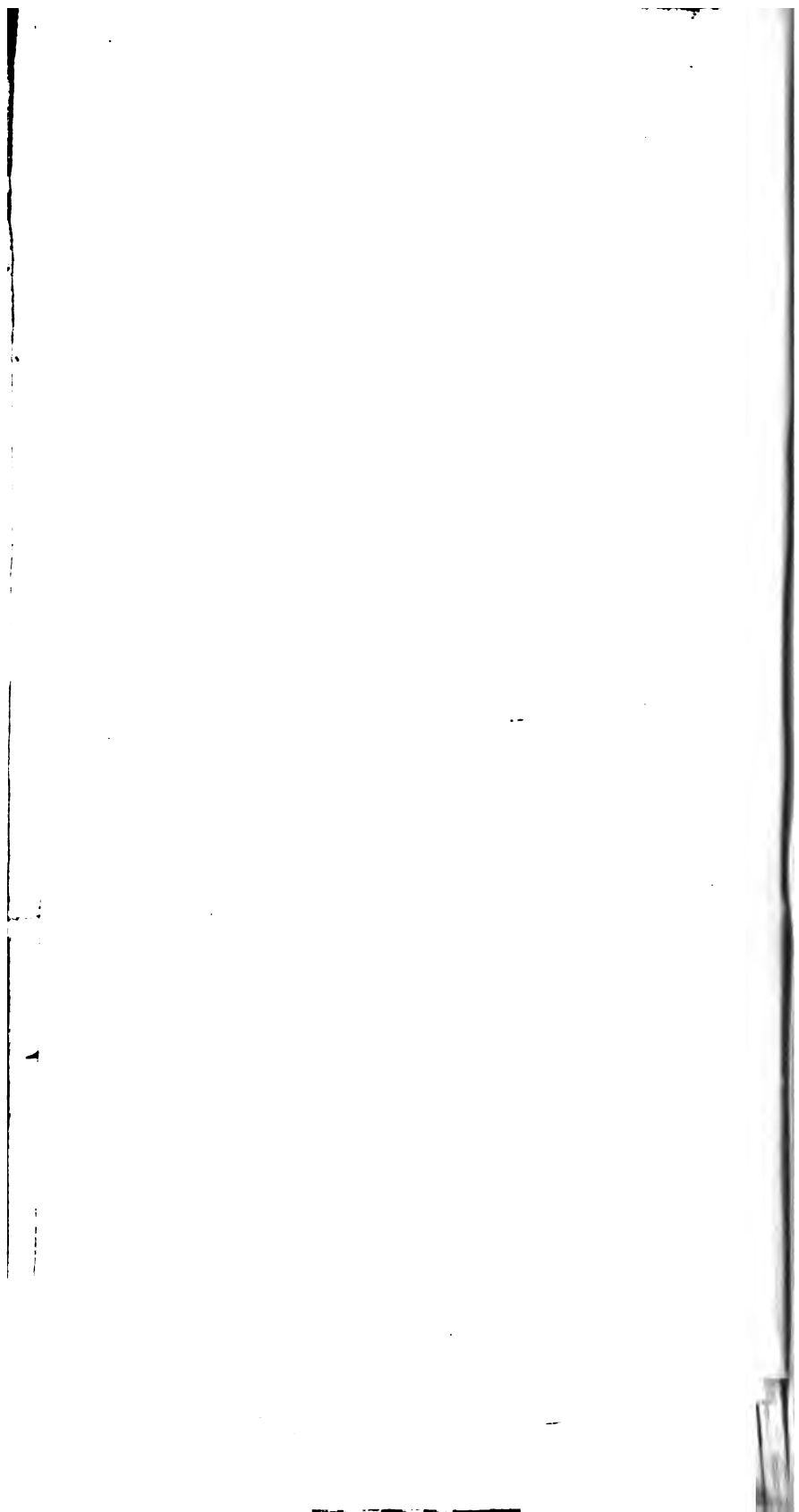
Pl. XVII

7.

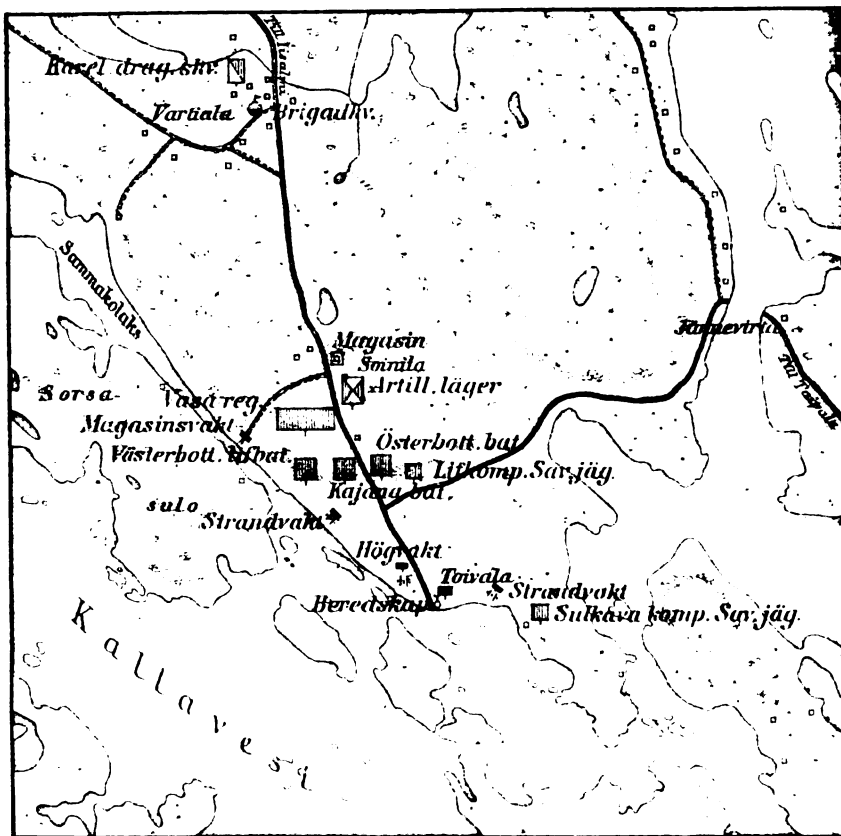

۲.

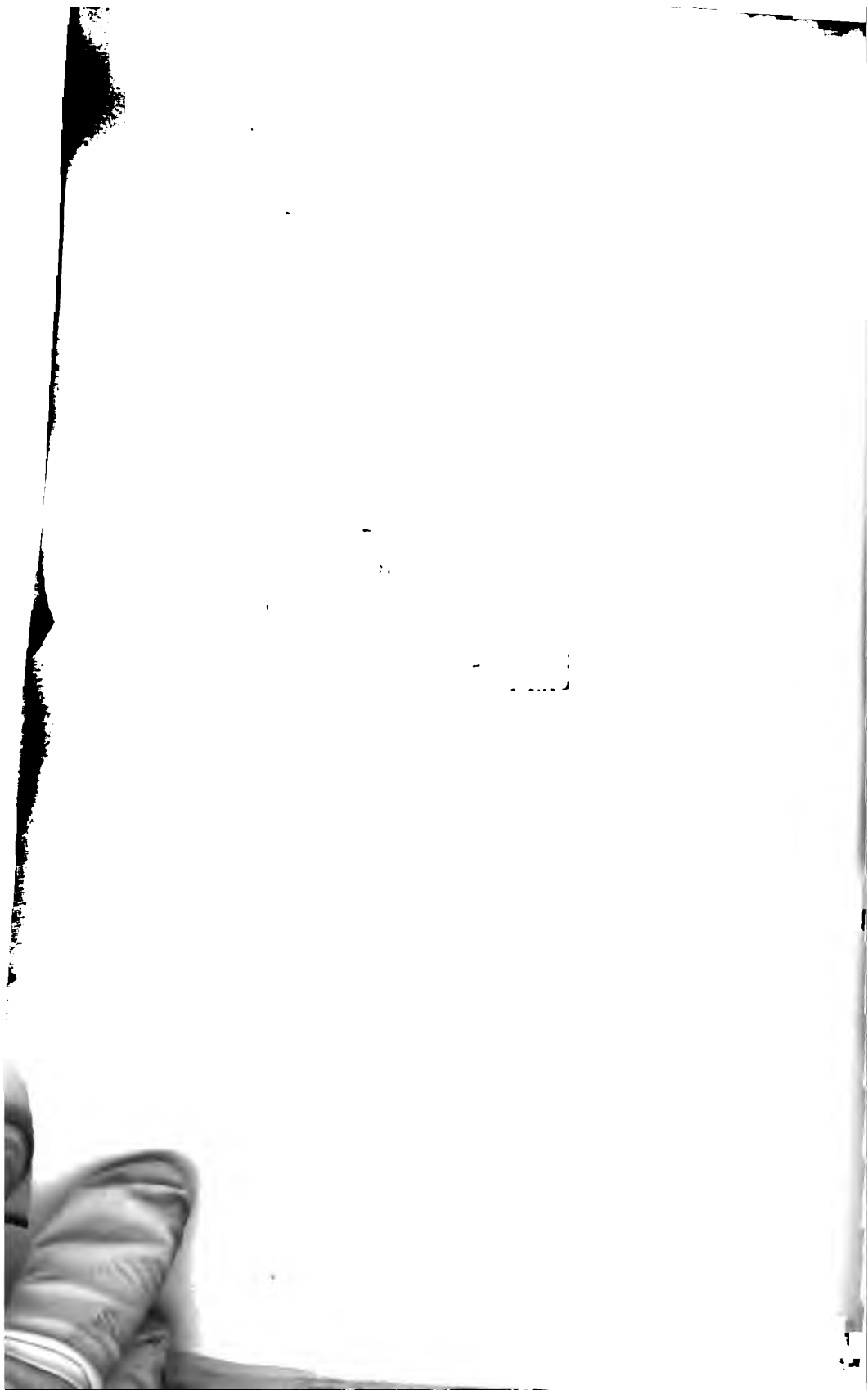
Östra krigsskådeplatsen.
5. brigadens förläggning den 19 Juni.

Pl. XX

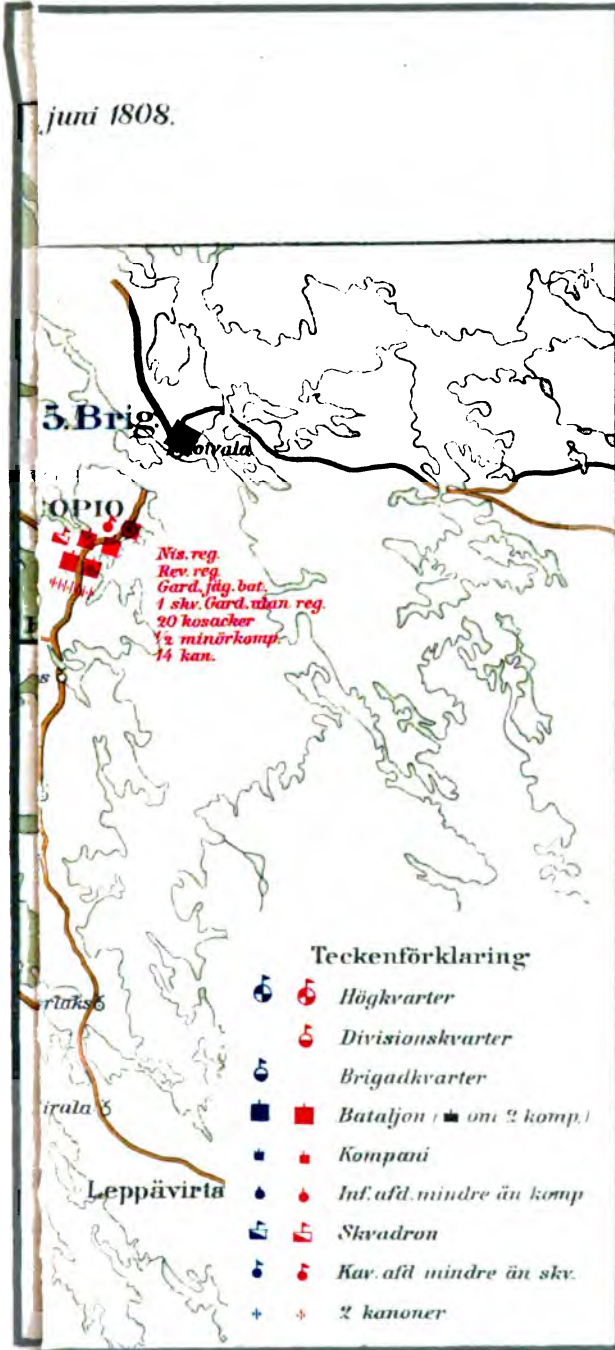

Skala 1:80000

0 500 1000 2000 3000 4000 5000 meter

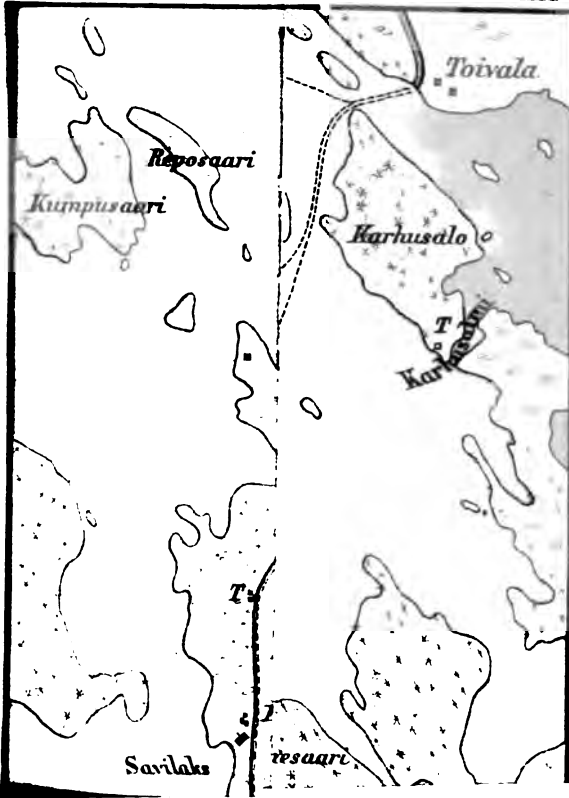

juni 1808.

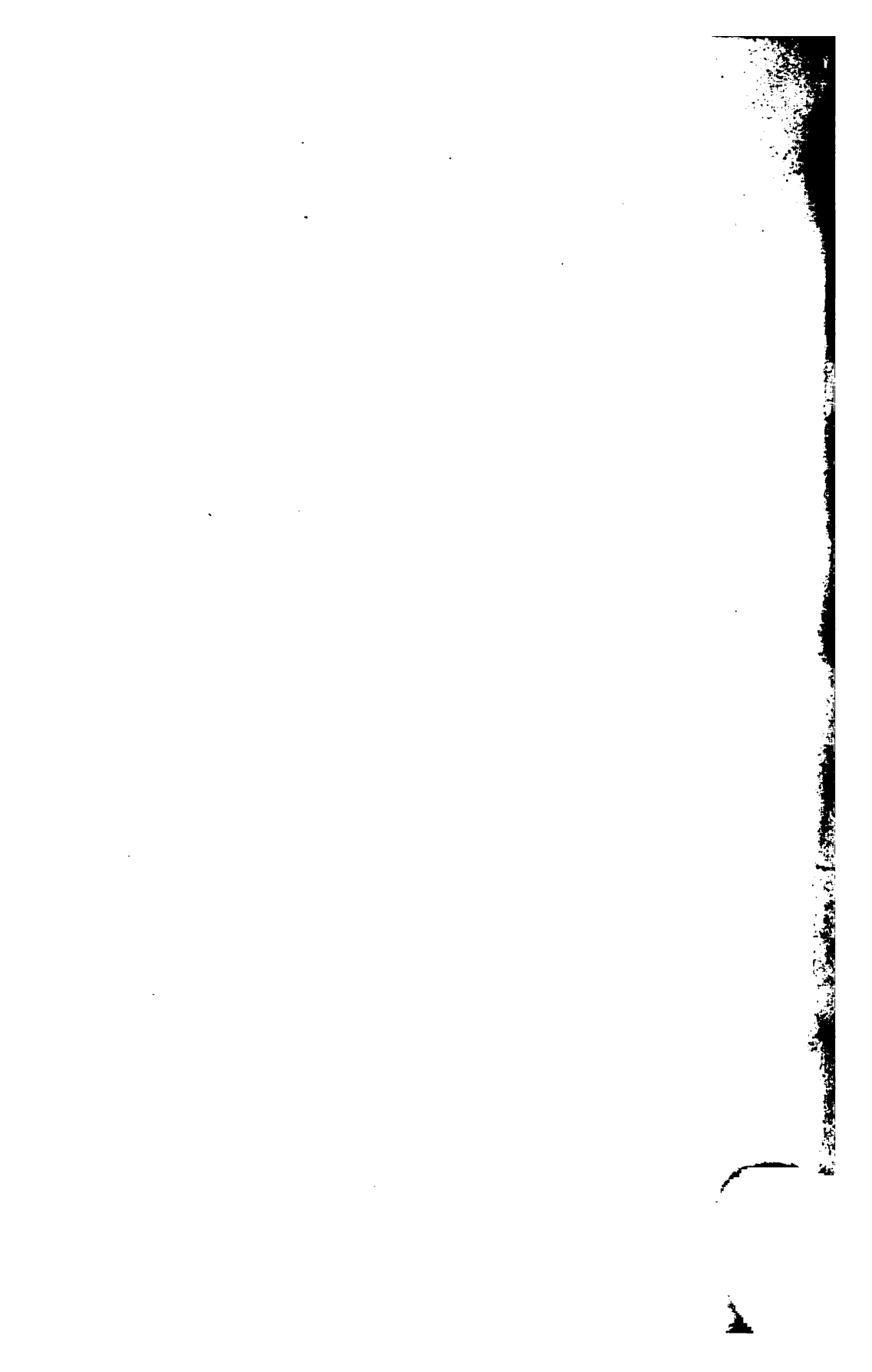

Teckenförklaring

-   Höghvarter
- Divisionskvarter
- Brigadkvarter
-   Bataljon (■ om 2 komp.)
-   Kompani
-   Inf. afd. mindre än komp
-   Skvadron
-   Kav. afd. mindre än skv.
-   2 kanoner

1945
MAY 15
1945

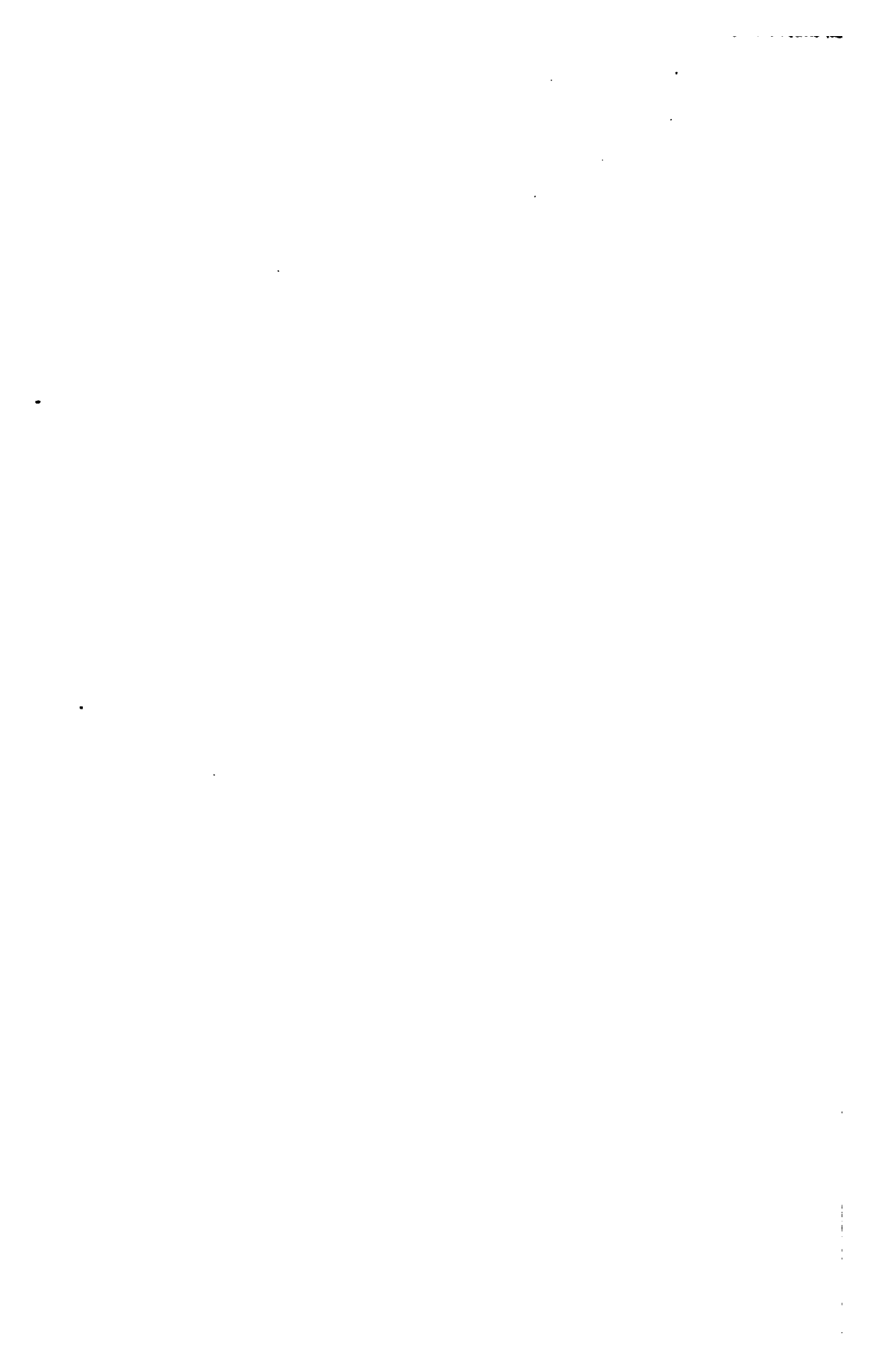

100

100

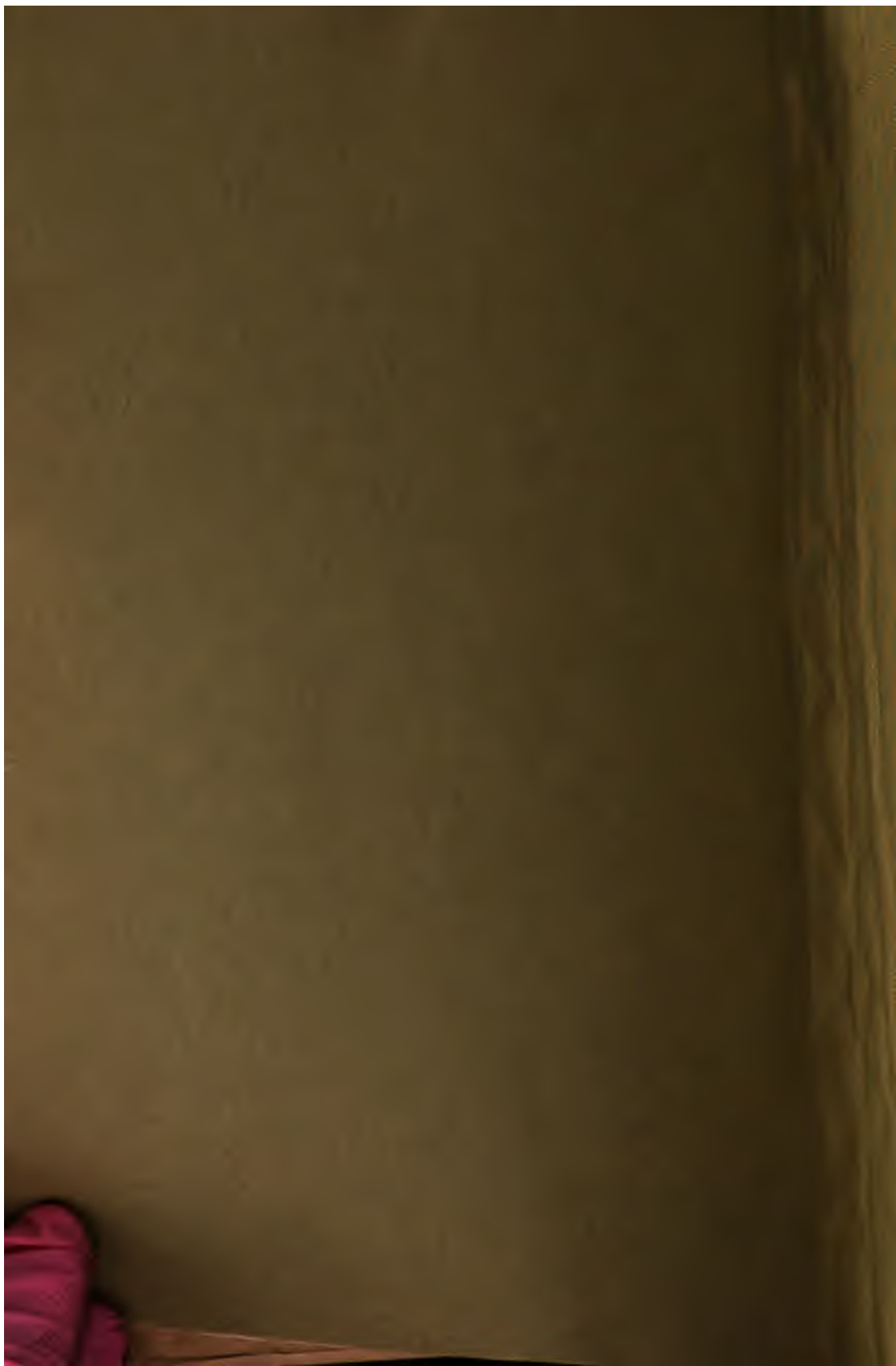
100

FEB 19 1960

